

Miljø

Skovløkken 4, Tejn 3770 Allinge

European Energy A/S
Gyngemose Parkvej 50
2860 Søborg
Att.: Solar Park Kildevad ApS

Bornholms Regionskommune
Center for Miljø, Plan og Kultur
Miljø
nmf@brk.dk
www.brk.dk
CVR: 26 69 63 48

27. maj 2025

J. nr. 21/14468

Tilladelse til Kildevad Solcellepark

Tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven

Indholdsfortegnelse

Afgørelse	3
Vilkår for tilladelsen	3
Grundlag	5
Baggrund og fremgangsmåde	6
Offentlighedens inddragelse	6
Det konkrete projekt	9
Begrundelse for afgørelsen	11
Udnyttelse af tilladelsen	23
Offentliggørelse	23
Lovgrundlag	24
Klage	26

Bilagsoversigt

Bilag 1: Kort med placering af tranesø og flagermusetræ	27
Bilag 2: Kort med strækning af nettilslutningskabel, der skal underbores	29
Bilag 3: Beredskabsplan ved blow-out under retningsstyret underboring af nettilslutningskabel	31
Bilag 4: Sammenfattende redegørelse til 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark'	34
Bilag 5: Oversigt over høringssvar i fuld længde	155
Bilag 6: Oversigt over høringssvar fra naboer med bemærkninger fra bygherre og administrationen	363
Bilag 7: Oversigt over høringssvar fra andre med bemærkninger fra bygherre og administrationen	426
Bilag 8: Oversigt over høringssvar fra berørte myndigheder med bemærkninger fra bygherre og administrationen	432

Afgørelse

Bornholms Regionskommune meddeler hermed tilladelse til etablering af Kildevad Solcellepark. European Energy A/S kan opføre solcelleparken på en del af matrikel nr. 36a, Østerlarsker tilhørende ejendommen Risenholmsvej 8, Østerlars, 3760 Gudhjem. Tilladelsen meddeles i henhold til § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven¹.

Tilladelsen meddeles på vilkår og meddeles samtidig med vedtagelse af Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad og Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad.

Projektet er udarbejdet i overensstemmelse med rammer og bestemmelser på det planmæssige niveau fastsat i Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad og Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad. Denne tilladelse fastsætter vilkår, der supplerer planernes rammer og bestemmelser på projektniveau.

Vilkår for tilladelsen

Generelle

1. Etablering, drift og nedtagning af Kildevad Solcellepark skal ske i overensstemmelse med Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad og Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad.
2. Etablering, drift og nedtagning af Kildevad Solcellepark skal ske i overensstemmelse med den projektbeskrivelse og de forudsætninger til både planer og projekt, der er oplyst i Miljøvurderingsrapport: Kildevad Solcellepark samt projektbeskrivelsen i nærværende tilladelse.
3. Ejeren af projektområdet har ansvaret for at vedligeholde eksisterende dræn under solcelleparken, så opstrøms arealer fortsat kan afvande. Bygherre er dog selv ansvarlig for at udbedre skader, som er opstået som følge af etablering af solcelleparken.
4. Ejer af solcelleanlægget skal holde Bornholms Regionskommune orienteret om, hvem der er miljømæssigt ansvarlig for anlægget

Ved driftsophør

5. Ejer af solcelleanlægget skal orientere Bornholms Regionskommune ved driftsophør.
6. De huller i jorden, der opstår efter demontering af solcelleparken ved fjernelse af stativer til solcellerne, skal opfyldes med ren jord
7. Hele projektområdet skal efterbehandles, så det efterlades som et jævnt og opryddet areal uden huller og dybe kørespor, og kan overgå til ny arealanvendelse

Biologisk mangfoldighed

8. Anlægsarbejder, terrænregulering og kørsel med maskiner må ikke foregå i drypzonen² til træ markeret på bilag 1.
9. Anlægsfase: I en afstand af 300 meter til sø markeret på bilag 1 må anlægsarbejde kun foregå fra 1. oktober til 31. december.

Landskab og visuelle forhold

10. Inden etablering af nye og supplerende randbeplantninger skal bygherre fremsende en beplantningsplan til Bornholms Regionskommune på nmf@brk.dk.
11. Beplantningsplanen skal indeholde beskrivelse af artssammensætning for både blivende beplantning og ammetræer. Beplantningsplanen skal også indeholde en beskrivelse af plejen indtil randbeplantningen har nået udvokset højde på minimum 4 meter.
12. Bornholms Regionskommune skal godkende beplantningsplan som beskrevet i vilkår 10 og 11 før bygherre må påbegynde etablering af randbeplantning.

Kulturarv, arkæologi og fortidsminder

¹ LBK nr. 1976 af 27/10/2021: Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM). Se i øvrigt samlet oversigt over relevante paragraffer i miljøvurderingsloven under afsnittet Lovgrundlag.

² Drypzonen er arealet under trækronen.

13. Bornholms Museum skal holdes orienteret om hvilke anlægsarbejder, der påtænkes gennemført hvornår og have adgang til projektområdet i det omfang museet vurderer nødvendigt.
14. Ved etablering af transformerstationen skal der anvendes køreplader, sådan at muldlaget ikke ødelægges af entreprenørmaskiner
15. Tilslutningskablet skal på en strækning under beskyttede diger, et stykke fredskov samt Studebyvej etableres med retningsstyret underboring i 4 meters dybde. Strækningen er angivet på bilag 2.
16. Der må kun anvendes boremudderprodukter, som er dokumenteret ikke skadelige for vandmiljøet.
17. Start- og sluthul i underføringen skal være mindst 10 m fra de beskyttede diger.
18. Hvis der under arbejdet med retningsstyret underboring indtræffer blow-out, skal situationen håndteres som fastlagt i beredskabsplan angivet i bilag 3.

Drikkevandsinteresser og grundvand

19. Projektområdet samt randbeplantningen skal i både anlægs- og driftsfase drives med enten dyrehold eller ved mekanisk vedligehold.
20. Pesticider og gødning må hverken i anlægsfase eller i driftsfase bruges i projektområdet eller på randbeplantningen.
21. Der må i udgangspunktet ikke ske rengøring af solpanelerne. Hvis der uforudset skulle blive behov for rengøring, skal kommunen kontaktes for nærmere aftale om metode før rengøring udføres.
22. Beskadigede elementer skal repareres eller udskiftes og eventuelle løsdele eller spild fra beskadigelsen skal opsamles og bortskaffes i overensstemmelse med de til enhver tid gældende affaldsregulativer på Bornholm.
23. Hvis et solpanel i løbet af driftsfasen tages ud af drift, skal dette fjernes og bortskaffes eller genanvendes efter gældende regler.
24. De solpaneler, der opstilles i projektområdet, skal være af mærket Longi LR5-72HBD produceret af firmaet Longi Green Energy Technology Co. Ltd. Solpanelerne skal være antirefleks-behandlet med kvarts.
25. Transformerstation skal etableres med spildbakke, sandfang og olieudskiller samt alarm
26. Spildbakken skal have en størrelse, der kan opsamle den mængde væske, det størst mulige spild kan medføre.
27. Ved lækage fra transformerstationen skal spild opsamles og bortskaffes i overensstemmelse med de til enhver tid gældende affaldsregulativer på Bornholm.
28. Der må kun anvendes græs eller rent grus til etablering af interne serviceveje

Støj og vibrationer

29. Hvis stativer til solpaneler skal opstilles nærmere end 65 meter fra en bolig, skal bygherre søge dispensation hos Bornholms Regionskommune, jævnfør kommunens forskrift for støj og vibrationer ved anlægsarbejde³, og orientere de berørte beboere mindst 1 måned før nedramningsarbejdet påbegyndes. Afværgeforanstaltninger som nedramning i bestemte tidsrum eller indkvartering andet steds under nedramningen aftales med beboerne.
30. Vibrationer fra nedramning af stativer nærmere end 75 meter fra eksisterende bygninger må ikke medføre sætningsskader på bygningerne.
31. Driftsfase: Kildevad Solcelleparks bidrag til støj på naboens udendørs opholdsarealer må i driftsfasen ikke overskride nedenstående grænser:
 - a. Dagtimer (Mandag til fredag kl. 7-18 og lørdag kl. 7-14): 55 dB(A)
 - b. Aftentimer (Mandag til fredag kl. 18-22 og lørdag kl. 14-22) samt søn- og helligdage: 45 dB(A)
 - c. Nattetimer (kl. 22-7): 40 dB(A)

Overvågning

32. I tilfælde af uheld omfattet af vilkår 18, 25, 26, eller 27, skal bygherre hurtigst muligt orientere Bornholms Regionskommune, om hvad der er sket og gjort til nmf@brk.dk.

³ Forskrift for visse miljøforhold ved midlertidige bygge- og anlægsarbejder i Bornholms Regionskommune, 2023

33. I tilfælde af akut opstående situationer, der medfører overskridelse af vilkår, 30, 30 eller 31 om støj og vibrationer, skal bygherre hurtigst muligt orientere Bornholms Regionskommune, om hvad der er sket og gjort til stoej@brk.dk.
34. Bygherre skal føre tilsyn med randbeplantningens udvikling.
35. Tilsyn skal dokumenteres og status meddeles til Bornholms Regionskommune efter 1. og 3. vækstsæson til nmf@brk.dk. En statusmeddelelse skal bestå af billeder og en kort beskrivelse af tilstanden.
36. Hvis randbeplantningen efter 3 år er i god tilstand og tilvæksten er som forventet, skal bygherre ikke indsende yderligere statusmeddelelser.
37. Hvis randbeplantningen ikke er i god tilstand efter 3. vækstsæson, eller hvis der sker skader på randbeplantningen, skal bygherre orientere Bornholms Regionskommune om status og hvilke tiltag bygherre vil gennemføre for at rette op på randbeplantningens tilstand.
38. Bornholms Regionskommune kan efter behov og på baggrund af statusmeddelelser lave opfølgende tilsyn med randbeplantningen.

Der er ikke fundet behov for at stille yderligere vilkår om overvågningsforanstaltninger.

Eventuelle ændringer i udformning eller anvendelse af Kildevad Solcellepark i forhold til de forudsætninger, som er beskrevet i miljøvurderingsrapporten, skal forelægges Bornholms Regionskommune til vurdering i henhold til miljøvurderingslovens § 19, stk. 1. Bornholms Regionskommune skal vurdere, hvorvidt disse ændringer ligger inden for de forudsætninger, der danner grundlag for tilladelsen, eller om ændringerne kræver ny sagsbehandling efter miljøvurderingsloven. Ændringer må ikke foretages eller igangsættes, før Bornholms Regionskommune har meddelt sin vurdering.

Tilladelsen efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven erstatter ikke tilladelser efter anden lovgivning. Etablering af Kildevad Solcellepark forudsætter derfor, at de nødvendige tilladelser efter lovgivningen i øvrigt er indhentet.

Miljøforhold relateret til eventuelle fremtidige ønsker i Kildevad Solcellepark vil blive reguleret særskilt efter miljøvurderingsloven, naturbeskyttelsesloven⁴ og øvrig relevant lovgivning.

Grundlag

Tilladelsen til Kildevad Solcellepark meddeles på grundlag af bygherres ansøgning samt følgende dokumenter:

- Miljøvurderingsrapport: Kildevad Solcellepark⁵.
- Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad, der fastlægger rammeområde nr. 000.D.13
- Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad.
- Høringssvar modtaget i forbindelse med høring af emner til miljøvurderingsrapporten (afgrænsningsnotat) i perioden 14. marts 2022 til den 28. marts 2022
- Høringssvar modtaget i forbindelse med første høring af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad, forslag til Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad, Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark og den tilhørende Miljøvurderingsrapport: Kildevad Solcellepark i perioden 6. marts 2023 til 22. maj 2023.
- Høringssvar modtaget i forbindelse med anden høring af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad, forslag til Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad, Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark og den tilhørende Miljøvurderingsrapport: Kildevad Solcellepark i perioden 24. september 2024 til 19. november 2024.

⁴ LBK nr. 1392 af 04/10/2022: Lov om naturbeskyttelse

⁵ Samlet rapport for miljøvurdering af både Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad, Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad og det konkrete projekt Kildevad Solcellepark.

Plangrundlaget og det konkrete projekt er blevet udarbejdet sideløbende og har gennemgået en samlet miljøvurdering. Plangrundlaget er endeligt vedtaget af Kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionskommune den 22. maj 2025.

Baggrund og fremgangsmåde

European Energy A/S ønsker at etablere en solcellepark ved Kildevad, syd for Østerlars. European Energy A/S har anmodet om, at Bornholms Regionskommune muliggør projektet ved udarbejdelse af kommuneplantillæg og lokalplan. Kommunalbestyrelsen besluttede den 23. september 2021 at igangsætte den planlægningsproces. European Energy A/S har derudover den 31. januar 2022 anmodet om, at det konkrete projekt til etablering af solcellepark skal undergå en miljøvurdering efter miljøvurderingsloven.

Bornholms Regionskommune har sammen med European Energy A/S vurderet, at det er hensigtsmæssigt at lave et forløb, hvor kommuneplantillæg, lokalplan og konkret projekt miljøvurderes samlet.

På baggrund af anmodningerne fra European Energy A/S har Bornholms Regionskommune igangsat en miljøvurderingsproces. En miljøvurderingsproces, der både omfatter miljøvurdering af kommuneplantillæg, lokalplan og et konkret projekt, består af følgende trin:

1. Udarbejdelse af udkast til afgrænsningsnotat for en samlet miljøvurderingsrapport (høringsversion)
2. Berørte myndigheder og offentligheden høres om afgrænsningen af miljøvurderingsrapportens indhold
3. Udarbejdelse af endeligt afgrænsningsnotat på baggrund af udkastet (høringsversionen) og de indkomne høringssvar
4. Bornholms Regionskommune meddeler bygherre endeligt afgrænsningsnotat
5. Bygherre udarbejder miljøkonsekvensrapport for det konkrete projekt på basis af endeligt afgrænsningsnotat. Bornholms Regionskommune er ansvarlig for udarbejdelse af miljørapport for kommuneplantillæg og lokalplan. Miljøkonsekvensrapport og miljørapport kan sammenskrives til en fælles miljøvurderingsrapport.
6. Bornholms Regionskommune gennemgår samlet miljøvurderingsrapport
7. Bornholms Regionskommune udarbejder forslag til lokalplan og kommuneplantillæg
8. Bornholms Regionskommune udarbejder udkast til tilladelse til det konkrete projekt (høringsversion)
9. Berørte myndigheder og offentligheden høres om forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan, og udkast til tilladelse med tilhørende samlet miljøvurderingsrapport. Til høringen vedlægges projektansøgning samt eventuelle supplerende oplysninger.
10. Bornholms Regionskommune udarbejder endelig tilladelse til projektet på baggrund af udkast til tilladelse, miljøvurderingsrapporten, samt indkomne høringssvar.
11. Bornholms Regionskommune udarbejder sammenfattende redegørelse for miljøvurderingen af planforslagene
12. Kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionskommune vedtager kommuneplantillæg, lokalplan og tilladelse til det konkrete projekt endeligt
13. Kommuneplantillæg og lokalplan offentliggøres
14. Bornholms Regionskommune meddeler bygherre tilladelse til det konkrete projekt, samt offentliggør tilladelsen

Offentlighedens inddragelse

Som det fremgår af oversigten over procestrin, skal bygherre udarbejde en miljøkonsekvensrapport for det konkrete projekt, der beskriver projektets væsentlige indvirkninger på miljøet. Bornholms Regionskommune skal udarbejde en miljørapport for planerne. Miljøkonsekvensrapport og miljørapport kan imidlertid godt

sammenskrives. Efter aftale mellem bygherre og Bornholms Regionskommune forestår bygherre udarbejdelse af en samlet miljøvurderingsrapport.

Forud for udarbejdelsen af miljøvurderingsrapporten skal Bornholms Regionskommune afgrænse miljøvurderingsrapportens omfang.

Som første led i miljøvurderingsprocessen har European Energy A/S indleveret et forslag til afgrænsningsnotatet. Bornholms Regionskommune har med udgangspunkt i bygherres forslag udarbejdet et udkast til afgrænsningsnotat med forslag til miljøvurderingsrapportens indhold og detaljeringsgrad.

Høring af afgrænsningsnotat

Udkast til afgrænsningsnotat har været i offentlig høring og i høring hos berørte myndigheder samt bygherre og lodsejer i to uger i perioden fra den 14. marts 2022 til den 28. marts 2022.

Bornholms Regionskommune modtog i høringsperioden 11 høringssvar fra både offentligheden og berørte myndigheder.

Høringssvarene omhandler blandt andet støj, biologisk mangfoldighed, natur, bilag IV-arter, landskab, refleksionsgener, rekreative muligheder, fortidsminder, kulturarv, miljøfremmede stoffer, grundvand, vandløb, klima, rimelige alternativer, ønsker om præciseringer i projektbeskrivelsen samt inddragelse af offentligheden og folkevalgte politikere.

Bornholms Regionskommune har behandlet og inddraget relevante høringssvar. Det endelige afgrænsningsnotat indeholder flere ændringer i forhold til udkastet (høringsversion). Ændringerne handler både om, hvad projektbeskrivelsen skal indeholde og hvilke miljøfaktorer, der skal belyses i miljøvurderingsrapporten.

Høring af forslag til kommuneplantillæg, lokalplan, udkast til tilladelse til konkret projekt og tilhørende miljøvurderingsrapport

På baggrund af det endelige afgrænsningsnotat har Artelia A/S, konsulent for European Energy A/S, udarbejdet selve miljøvurderingsrapporten.

Miljøvurderingsrapporten er udarbejdet sideløbende med forslag til kommuneplantillæg og forslag til lokalplan og udgør således en vigtig del af grundlaget for vedtagelse af plandokumenterne og tilladelsen til det konkrete projekt.

Før Bornholms Regionskommune kan vedtage plangrundlaget endeligt samt meddele tilladelse til projektet, skal Bornholms Regionskommune ifølge miljøvurderingsprocessen foretage en høring af berørte myndigheder og offentligheden.

Forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan, udkast til tilladelse til Kildevad Solcellepark og den tilhørende miljøvurderingsrapport blev sendt i høring i perioden 6. marts 2023 til 22. maj 2023. På baggrund af høringssvar fra denne høring, har bygherre foretaget supplerende dataindsamling og skrevet nye afsnit i miljøvurderingsrapporten. Bornholms Regionskommune har valgt at foretage en række ændringer i både planforslag og udkast til projekttilladelsen. Bornholms Regionskommune vurderer, at det indsamlede data og de deraf følgende ændringer skal i fornyet høring.

Ændrede forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan, udkast til tilladelse til Kildevad Solcellepark og den tilhørende miljøvurderingsrapport blev sendt i høring i perioden 24. september til 19. november 2024.

Vedlagt høringen var:

- Forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad
- Forslag til Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad
- Udkast til Tilladelse til Kildevad Solcellepark (høringsversion)
- Miljøvurderingsrapport: Kildevad Solcellepark
- Endeligt afgrænsningsnotat: Miljøvurderingsrapport for Solprojekt ved Kildevad – Afgrænsningsnotat – Endelig version til bygherre om hvad en miljøvurderingsrapport skal indeholde
- Ansøgning om miljøkonsekvensvurdering efter miljøvurderingslovens § 19, stk. 4
- Oversigt over ændringer i høring dokumenterne
- Nitrat i grundvand – et dokument, der supplerer og opdaterer vidensgrundlaget i forhold til afgrænsningsnotatets bilag 1

Den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse har medført yderligere ændringer i både kommuneplantillæg, lokalplan og tilladelse. Ændringerne til de to plandokumenter refereres kort her, da de er af betydning for den samlede miljøvurdering og behandling af høringssvar.

I forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 er der foretaget ændringer i redegørelsesdelen. Redegørelsesdelen er ændret, så der er redegjort for alle kommuneplanens udpegninger inden for planområdet. Derudover er der tilføjet redegørelse for vandrammedirektivet og Den Grønne Trepark.

I forslag til Lokalplan nr. 131 er der foretaget ændringer i både bestemmelsesdelen og redegørelsesdelen. Redegørelsesdelen er ændret, så der er redegjort for alle kommuneplanens udpegninger inden for planområdet. Derudover er der tilføjet redegørelse for vandrammedirektivet. I bestemmelsesdelen er byggefeltet som muliggør en transformerstation flyttet. Kravet om afskærmende beplantning er blevet skærpet, så der skal være seks træækker i alt, uanset om der er eksisterende beplantning i forvejen. Et træ som er muligt flagermushabitat skal bevares. Derudover er flere bestemmelser blevet omformuleret, så de enten er mere administrerbare eller nemmere at forstå.

I 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er der foretaget ændringer både i vilkår, projektbeskrivelse og begrundelse for afgørelse.

Ændringerne består i indførelse af vilkår vedrørende efterbehandling efter demontering samt materiale til etablering af interne serviceveje. I projektbeskrivelsen er samtidig tilføjet beskrivelse af interne serviceveje. Der er desuden ændret i begrundelsen i afsnittene omkring drikkevandsinteresser og grundvand samt vandrammedirektiv.

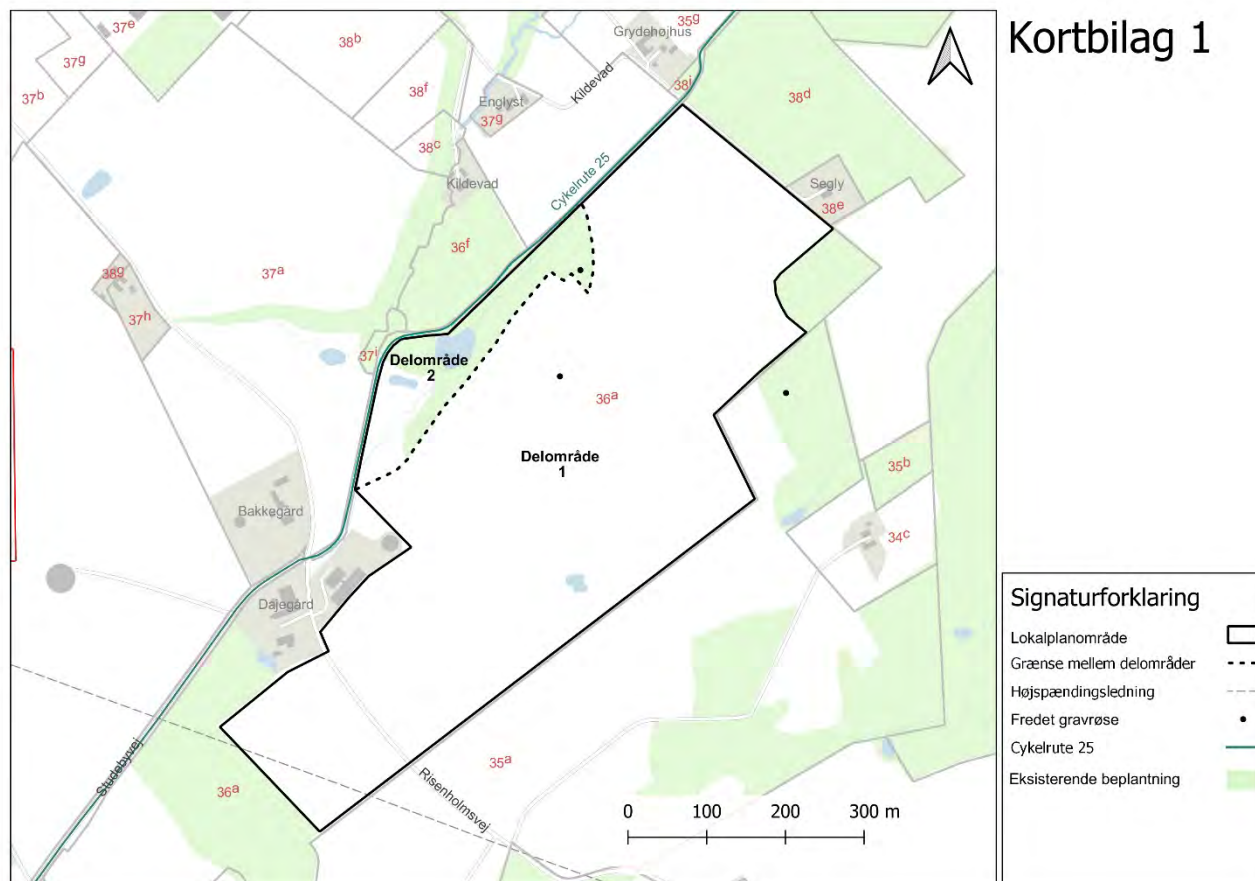
Ved genlæsning har Bornholms Regionskommune fundet anledning til at flytte vilkår vedrørende beskyttelse af et flagermusetræ i driftsfasen fra 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' og indsætte beskyttelsen som en bestemmelse i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Beskyttelsens indhold ændres ikke ved flytningen. Det medfører alene, at flagermusetræet er beskyttet så snart Lokalplan nr. 131 er offentliggjort og gældende, uanset tilladelsen til projektet udnyttes.

Indkomne høringssvar og de deraf følgende ændringer er gennemgået uddybende i den sammenfattende redegørelse, vedlagt afgørelsen som bilag 4. De samlede høringssvar fremgår i fuld længde af bilag 5. Resume af de enkelte høringssvar, bygherres og administrationens bemærkninger fremgår af bilag 6, 7 og 8.

Det konkrete projekt

Kildevad Solcellepark har to formål. Dels er det en solcellepark til produktion af grøn strøm. Dels skal anlægget bidrage til beskyttelse af grundvand.

Kildevad Solcellepark placeres i Delområde 1 i Lokalplan nr. 131 "Solcellepark ved Kildevad", se figur 1.

Figur 1: Lokalplanområde - det konkrete projekt placeres i Delområde 1

Projektområdet udgør 22 ha, se figur 2. Det tekniske anlæg består af solcellepaneler med invertere⁶, primær transformerstation med lynafleder, eventuelt sekundær transformerstation, sekundær koblingsstation, kondensator bank⁷, container til udstyr og materiel, samt eventuelt læskur til dyrehold. Tilslutning til det offentlige net sker via transformerstationen på Åsedamsvej 3A, 3760 Gudhjem via jordbaserede kabler i kabelgrav. Tilslutningskablet bliver på en del af strækningen anlagt ved retningsstyret underboring. Ved resten af strækningen graves en kabelgrav, hvor kablet lægges ned. Kabelgraven graves i delstræk, så hele traceet ikke står åbent på en gang. Kabelgraven lukkes for hver delstrækning indenfor ca. 5 dage.

Solpanelerne bliver enten opsat på faste stativer eller på stativer med tracker-mekanisme, som drejer panelerne mod solen i løbet af dagen. Stativerne udgøres af stålspæle og bliver som udgangspunkt banket i jorden. Afhængig af jordbundsforholdene kan det blive nødvendigt med punktfundamenter. Solpanelerne bliver

⁶ Teknisk installation, der omdanner jævnstrøm, som produceres i solcellepanelerne til vekselstrøm. Det er vekselstrøm vi bruger i stikkontakterne.

⁷ Komponent med evne til (på kort sigt) at opbevare en vis mængde elektrisk energi

antirefleks-behandlet med SiO_2^8 for at minimere genskin. Solcelleparken får forventeligt en effekt på 25 MWp og kan årligt producere op til 25.000 MWh. Solcelleparkens forventede levetid er minimum 30 år.

Al anlægsarbejde foregår alene indenfor projektområdet samt i en ledningsgrav, der fører til Åsedamsvej 3A, 3760 Gudhjem, hvor tilslutning til det offentlige net kan foregå. Hele projektområdet bliver indhegnet. Indeni indhegningen bliver et område på 2500 m² omkring den primære transformerstation indhegnet af sikkerhedsmæssige årsager. Ved den primære transformerstation etableres kar til opsamling af regnvand og transformerolie i tilfælde af uheld, der medfører lækage fra transformeren. Karret udstyres med sandfang og olieudskiller. Karret monteres med alarm.

Kildevad Solcellepark udgør et teknisk anlæg. Rundt om solcelleparken på ydersiden af heget vil European Energy A/S etablere en randbeplantning, så indsynet til solcelleparken sløres. På de strækninger rundt om solcelleparken, hvor der allerede er eksisterende læhegn supplerer European Energy A/S med yderligere beplantning, så der er minimum 6 rækker planter. På de strækninger rundt om solcelleparken, hvor der lige nu ikke er slørende beplantning, etablerer European Energy A/S 6 rækker planter. Placering af ny og supplerende randbeplantning fremgår af figur 2.

Figur 2: Projektområde indenfor lokalplanens Delområde 1 og placering af randbeplantning så der alle steder etableres minimum 6 rækker beplantning.

Randbeplantningen skal med tiden opnå en minimumshøjde på 4 meter. I den blivende beplantning anvendes hjemmehørende planter, som er lokalt forekommende på Bornholm. Ved etablering af randbeplantningen vil

⁸ SiO_2 er også kendt som kvarts eller strandsand

der blive indplantet ammetræer⁹. Ammetræerne vil også være hjemmehørende. Artssammensætningen i randbeplantningen godkendes af Bornholms Regionskommune inden udplantning.

Anlægsfasen varer forventeligt 4 måneder. I anlægsfasen vil European Energy A/S etablere randbeplantning, montere og fundere stativer og tekniske installationer/bygninger, samt opsætte solpaneler og gennemføre offentlig nettilslutning. Anlægsarbejde og transport med materialer til og fra området vil foregå via Risenholmsvej.

Driftsfasen varer forventeligt 30 år. I denne fase vil solcelleparken producere strøm. Anlægget fjernovervåges, og bemanding af anlægget vil kun ske ved fejl, reparationer, test eller vedligehold. European Energy A/S vedligeholder området enten mekanisk eller med dyrehold. Et eventuelt dyrehold vil blive tilset fysisk i henhold til reglerne for husdyrhold. Der vil ikke blive anvendt gødning, bekæmpelsesmidler eller sprøjtemidler i projektområdet eller på randbeplantningen af hensyn til grundvandsbeskyttelsen. Når anlægget ikke længere skal være i drift, fjernes det samlede anlæg.

En grundig projektbeskrivelse med illustrationer af projektelementerne fremgår af miljøvurderingsrapporten. Dog har der på baggrund af høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse vist sig, at være en misforståelse i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten. Det fremgår, at der ikke vil blive etableret veje i projektområdet. Der vil blive etableret interne serviceveje i enten græs eller grus. Intern servicevej til transformerstation får en bredde på 7 meter, så redningskøretøjer kan nå frem i tilfælde af brand eller lækage.

Begrundelse for afgørelsen

Bornholms Regionskommune skal som myndighed sikre sig, at miljøvurderingsrapporten opfylder kravene i miljøvurderingslovens § 20, jf. miljøvurderingsloven § 24. Bornholms Regionskommune har endvidere sikret sig, at miljøvurderingsrapporten lever op til kravene i miljøvurderingslovens § 12, da miljøvurderingsrapporten også indeholder miljøvurdering af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad og forslag til Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad.

I miljøvurderingsprocessen skal myndigheden udarbejde en begrundet konklusion om projektets væsentlige indvirkninger på miljøet under hensyntagen til resultatet af myndighedens undersøgelse af de fremlagte oplysninger i miljøvurderingsrapporten og myndighedens egen supplerende undersøgelse. Det er et krav, at myndighedens begrundede konklusion indarbejdes i afgørelsen om tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven.

Bornholms Regionskommunes begrundede konklusioner og vurderinger vedrørende projektets væsentlige indvirkninger på miljøet fremgår af denne tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven.

Generelle vilkår

Plangrundlaget og det konkrete projekt er udarbejdet samtidigt. Miljøvurderingsrapporten for planforslag og projekt er skrevet med udgangspunkt i et afgrænsningsnotat. I afgrænsningsnotatet har Bornholms Regionskommune afklaret hvilke miljøfaktorer, der skulle beskrives nærmere i miljøvurderingsrapporten. Afklaringen er sket ud fra en vurdering af planbeskrivelsen og projektbeskrivelsen i forhold til potentielle miljøkonsekvenser samt indkomne høringssvar.

⁹ Hurtigvoksende arter, der hjælper med at skabe et mere stabilt mikroklima og fremmer væksten af den blivende beplantning

Miljøvurderingsrapporten udfolder i højere grad både planbeskrivelse og projektbeskrivelse. Miljøvurderingsrapporten beskriver i øvrigt både de forudsætninger og de afværgeforanstaltninger, som indarbejdes for at imødegå og reducere de negative miljøpåvirkninger.

Bornholms Regionskommune har i plangrundlaget indarbejdet rammer og bestemmelser for en del af miljøvurderingsrapportens forudsætninger og beskrevne afværgeforanstaltninger. I det omfang Bornholms Regionskommune har vurderet det nødvendigt, er yderligere en del af forudsætningerne og afværgeforanstaltningerne indarbejdet som vilkår i nærværende tilladelse efter miljøvurderingsloven.

Det er imidlertid alle forudsætninger og afværgeforanstaltninger i miljøvurderingsrapporten, der bidrager til en vurdering af plangrundlagets og det konkrete projekts miljøpåvirkninger. Det gælder også de forudsætninger, der ikke er undersøgt nærmere under en af de otte udvalgte miljøfaktorer i miljøvurderingsrapporten, men som indgår i planbeskrivelsen eller projektbeskrivelsen.

Vilkår 1, 2, 3, 6 og 7 om etablering, drift og nedtagning er stillet for at sikre grundlaget for miljøvurderingen og dermed tilladelsen efter miljøvurderingsloven § 25, stk. 1.

Vilkår 4 og 5 om ansvar og driftsophør er stillet for at Bornholms Regionskommune til enhver tid kan sikre overholdelse af tilladelsens vilkår.

Biologisk mangfoldighed

Beskyttet natur

I projektområdet ligger en sø beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven. Mod nordvest grænser projektområdet op til en eng, som også er beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven.

At søen og engen er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 betyder, at naturtypernes tilstand ikke må ændres, med mindre der er meddelt dispensation. Etablering af en solcellepark vil kunne påvirke sø og eng, hvis maskiner under etableringen kører i de beskyttede naturtyper og herved laver dybe spor eller lignende. Under driften vil skygge fra randbeplantning og solceller kunne påvirke eng og sø, som er lysåbne naturtyper, som har gavn af lysindfald. Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at der ikke er andre forhold i forbindelse med solcelleparkens etablering og drift, som kan medføre en påvirkning på sø og eng.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at alt anlægsarbejde foretages indenfor projektområdets afgrænsning. Rundt om søen vil der under anlægsarbejdet blive holdt en afstand på 5 meter fra søens nuværende pløjekant og der opstilles ingen tekniske anlæg indenfor 5 meter fra søen. Mod nordvest vil randbeplantningen, der skal føres rundt om solcelleparken, blive etableret med 5 meters respekt afstand til engen og al klargøring og plantning foretages indenfor projektområdet, så engen ikke berøres. Maskiner vil således ikke på noget tidspunkt køre i sø og eng.

Det fremgår af bestemmelse 4.2 i Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad, at solceller og andre tekniske anlæg ikke må placeres nærmere søen end 5 meter.

Det fremgår af bestemmelse 8.6 i Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad, at randbeplantningen skal etableres i overensstemmelse med Kortbilag 3 og Kortbilag 5. På Kortbilag 5 fremgår det tydeligt, at randbeplantningen ikke må placeres nærmere engen end 5 meter.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at en afstand på 5 meter er tilstrækkeligt til at sikre sø og eng mod væsentlig skyggepåvirkning fra solceller og randbeplantning. Det er dermed med lokalplanens bestemmelser sikret, at Kildevad Solcellepark ikke vil påvirke sø og eng væsentligt. Bornholms Regionskommune vurderer ikke behov for at stille supplerende vilkår i nærværende tilladelse.

Flora og fauna

Rundt om Kildevad Solcellepark vil der blive etableret et trådhegn. Hegnet vil udgøre en barriere for større dyr som blandt andet rådyr, som ikke længere vil kunne færdes gennem arealet. Randbeplantningen rundt om solcelleparken vil til gengæld få en effekt som spredningskorridor for disse dyr. Den vil også styrke det eksisterende netværk af spredningskorridorer for de dyr, der ikke vil vandre over en stor åben flade, som en mark i omdrift eller en solcellepark er.

Ændringen fra mark i omdrift til solcellepark vil betyde, at visse urter og græsser kan indvandre på markfladen, der ikke længere vil blive dyrket intensivt med gødning og pesticider, men i stedet vil blive drevet med dyrehold eller slåning med maskine.

I miljøvurderingsrapporten beskrives forekomster af fredede og rødlistede arter i nærområdet til projektområdet, herunder perleugle, maj-gøgeurt, skov-gøgelilje, skov-gøgeurt, salepgøgeurt, tyndakset gøgeurt, krogneb-star og bakke-stilkaks. Bornholms Regionskommune vurderer, at fredede og rødlistede arter ikke bliver væsentligt påvirket i forbindelse med solcelleparkens etablering og drift, idet ingen af arterne er registreret inden for eller i umiddelbar nærhed af projektområdet, og idet alt anlægsarbejde holdes indenfor projektområdet og i kabeltraceet. Projektet vurderes kun at have en lokal effekt.

Der er registreret et tranepar i den beskyttede sø i projektområdet, angivet på bilag 1. Traner har på rødlisten kategorien 'Livskraftig bestand (LC)' og vurderes dermed ikke som truet. Traner er imidlertid også fredet og optræder på fuglebeskyttelsesdirektivets¹⁰ bilag I. Medlemsstaterne er ifølge fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 4 forpligtet til at undgå forurening eller forringelse af levesteder samt forstyrrelse af fugle også uden for fuglebeskyttelsesområder. Forpligtelsen indebærer at undgå påvirkning af en art på bestandsniveau samt forsætligt drab på fugle eller forsætlig forstyrrelse af fugle, navnlig i yngleperioden.

Da der er tale om et enkelt tranepar og traner er i fremgang på Bornholm vurderer Bornholms Regionskommune, at der ikke er risiko for påvirkning af tranen på bestandsniveau. Bornholms Regionskommune lægger vægt på, at tranen på den danske rødliste er opført under kategorien 'livskraftig' (LC), samt at bestanden af traner er i fremgang både lokalt og nationalt. Dette fremgår af miljøvurderingsrapporten og understøttes også af DCEs nyeste rapport om fugle¹¹, som er baseret på blandt andet NOVANA-overvågningsprogrammet samt data fra DOFbasen. Det er i DCEs rapport estimeret, at der i Danmark er mellem 583 og 900 par i Danmark i 2023. Af lokale nyheder¹² også fra 2023 fremgår det, at der vurderes at være 40-50 ynglende par af traner på Bornholm.

Traner er forholdsvis sky fugle, som potentielt kan blive forstyrrede af anlægsarbejdet. Bornholms Regionskommune har undersøgt beskrivelser af traners levevis. Litteraturen giver ikke et entydigt svar på, i hvilken afstand fra en ynglelokalitet, traner kan blive forstyrrede. Bornholms Regionskommune har valgt at tage udgangspunkt i Naturbasens¹³ beskrivelse af tranen. Her frarådes menneskelig aktivitet indenfor 300 meter fra ynglelokaliteten. Yngleperioden er grundet klimaforandringer fremrykket og Bornholms Regionskommune vurderer, at det er rimeligt at anse perioden januar/februar til og med august for yngleperiode for traner i Danmark. Nogle traner vil fortsat opholde sig ved ynglelokaliteterne i september.

¹⁰ Rådets direktiv nr. 79/409 af 2. april 1979, om beskyttelse af vilde fugle med senere ændringer

¹¹ Nielsen, R.D., Holm, T.E., Clausen, P., Sterup, J., Pedersen, C.L., Clausen, K.K., Bregnballe, T., Thomsen, H.M., Balsby, T.J.S., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Dalby, L. & Møller, K.A. (2024). Fugle 2018-2023. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 633. <https://novana.au.dk/fugle/2018-2023>

¹² Artikel på TV2 Bornholm om traners fremgang på Bornholm, se link: <https://www.tv2bornholm.dk/artikel/flere-traner-finder-vej-til-bornholm-for-at-yngle>

¹³ Naturbasen, Danmarks Nationale Artsportal, <https://www.naturbasen.dk/art/239/trane>, besøgt 18. september 2024.

På baggrund af tranernes levevis, fastsætter Bornholms Regionskommune i vilkår 9, at anlægsarbejde indenfor 300 meter fra tranesøen skal foregå i oktober til december. Bornholms Regionskommune vurderer, at risiko for forsætlig forstyrrelse i yngleperioden på denne måde afværges.

I driftsfasen vil der være ganske lidt aktivitet i projektområdet, da solcelleparken fjernovervåges. Der er således ikke risiko for forsætlig forstyrrelse. Projektområdet vil blive indhegnet, men da indhegningen dækker et areal på ca. 20 ha, vil der være plads til at ungerne kan gå med de voksne fugle og fouragere. Projektområdet vil blive holdt enten med slåning eller ekstensiv afgræsning. Ved græsning vil græsningstrykket være så lavt, at vegetationen ved søen, som tranerne skjuler reden i, ikke vil blive påvirket. Ved slåning vil vegetationen ved søen heller ikke blive påvirket.

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke er behov for at stille vilkår til beskyttelse af tranerne i driftsfasen.

Bornholms Regionskommune finder i øvrigt ikke behov for at stille yderligere vilkår til at imødegå miljøpåvirkning af flora og fauna.

Bilag IV arter

Bilag IV-arter er arter optaget på habitatdirektivets¹⁴ Bilag IV. Arterne er særligt strengt beskyttede. Bilag IV-arter, som forekommer på Bornholm, er bl.a. alle arter af flagermus, paddearterne løvfrø, springfrø, strandtudse, grønbroget tudse og stor vandsalamander, arter af vandkalve og guldsmede samt markfirben.

Der må ikke gives tilladelse til projekter eller vedtages planer med videre, der kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder for bilag IV-arter i deres naturlige udbredelsesområder.

Yngleområder defineres i denne sammenhæng som områder, der er nødvendige for (1) parring eller kurtisering, (2) redebygning, hulebygning, fødsel eller æglægning, (3) opvækst af yngel og unger. Rasteområder defineres som områder, der er vigtige for at sikre overlevelsen af enkelte dyr eller bestande, når de er i hvile. Områder, der alene benyttes til fødesøgning, er således ikke omfattet af beskyttelsen, medmindre de samtidig bruges som yngle- eller rasteområde.

For nogle arter er yngle- eller rasteområder sammenfaldende. Det gælder for eksempel markfirbenet, som solbader samme steder, som den lægger æg.

Ved vurderingen af påvirkning på yngle- og rasteområder kan princippet om økologisk funktionalitet (en bred økologisk betragtning) af yngle- eller rasteområder anvendes. Det skal i den forbindelse sikres, at den økologiske funktionalitet af den pågældende bestands yngle- og rasteområder samlet set opretholdes på mindst samme niveau som hidtil. Det gælder således ikke for det enkelte træ, den enkelte sten med videre, men for området samlet, at områdets økologiske funktionalitet for den specifikke art skal opretholdes.

Løvfrø

Etablering af en solcellepark vil kunne påvirke bilag IV-arten løvfrø, hvis individer køres ned under anlægsarbejdet, eller hvis paddernes yngle- og rasteområder påvirkes af enten anlægsarbejde eller drift.

Løvfrø er tidligere registreret i en sø 250 meter nord for plan- og projektområdet. Registreringerne er fra 1998, 1999 og 2001. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er lavet besigtigelse af denne sø i 2022. Der strømmer et vandløb gennem søen, hvilket sandsynligvis medfører fisk i søen. Fisk spiser løvfrøens yngel. Søen er dermed ikke et egnet yngleområde for løvfrø. Søen er yderligere afskåret fra plan- og projektområdet

¹⁴ Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer

af flere mindre veje, dyrkede landbrugsjorder og dyrefolde. De søer, som ligger lige nord for plan- og projektområdet, ligger i tilknytning til skov, træer og eng, som kan fungere som rasteområde for eventuelle padder i disse søer. Bornholms Regionskommune vurderer, at der derfor ikke er vandruter mellem denne sø og plan- og projektområdet.

Indenfor plan- og projektområdet ligger en enkelt sø. Søen bærer præg af næringsstoffbelastning og vandfladen ligger hovedparten af tiden i hel eller delvis skygge af vedplanter omkring søen, hvilket gør søen uegnet som yngleområde for løvfrø.

Solcelleparken skal muliggøres i Delområde 1 i Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad. Delområde 1 består af konventionelt dyrkede markflader, et smalt levende hegn med træer, sten og buske samt en gravrøse beliggende i en lille bevoksning. Projektområdet er overlappende med Delområde 1, men dog mindre, da der er indarbejdet afstand til tre fortidsminder. Den bevoksede gravrøse indgår ikke i projektområdet.

Søen i plan- og projektområdet udgør ikke et egnet yngleområde for løvfrø. De konventionelt dyrkede marker udgør hverken egnede rasteområder eller fødesøgningsområder. Området tilbyder heller ikke egnede vandruter. Dette fordi den konventionelt dyrkede mark hverken tilbyder skjul mod rovdyr eller udtørring og heller ikke en stor insektproduktion. Det levende hegn ligger inde i dyrkningsfladen.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er foretaget en eftersøgning i maj-juni 2023 for løvfrø i søen og i plan- og projektområdet. Undersøgelserne følger den tekniske anvisning for NOVANA-programmets paddeundersøgelser. Der er hverken fundet løvfrø i eller omkring søen.

Alt anlægsarbejde og kørsel med maskiner foregår indenfor projektområdet med tilkørsel fra Risenholmsvej, som skærer igennem plan- og projektområdet. Der vil ikke være aktivitet med maskiner nord for plan- og projektområdet.

Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke findes løvfrø i plan- og projektområdet. Bornholms Regionskommune vurderer yderligere, at de søer, hvor der tidligere er registreret løvfrø, ligger med så stor afstand fra solcelleparken, at den ikke vil kunne medføre skygge på søerne. Kildevad Solcellepark kan derfor etableres uden at påvirke bilag IV-arten løvfrø. Bornholms Regionskommune finder ikke behov for at stille vilkår til beskyttelse af løvfrø.

Flagermus

Indenfor plan- og projektområdet står et levende hegn i hvilket der også ligger en del sten. Træer og buske i det levende hegn skal fældes og stenene fjernes. Et enkelt træ med barksprækker har en alder og tilstand, der gør, at det potentielt kan være yngle- eller rasteområde for flagermus. Der er ikke registreret andre egnede yngle- eller rasteområder for flagermus indenfor projektområdet.

En flagermusundersøgelse i og omkring projektområdet sommeren 2022 viste, at der ved den rekreative sti vest for projektområdet var jagende brandts-/skægflagermus og vandflagermus. Den viste også, at der ikke var aktivitet af flagermus internt i planområdet eller omkring træet. En flagermusundersøgelse i sensommeren 2023 viste imidlertid, at der var intensiv aktivitet af dværgflagermus i selve træet. Træet vurderes at være sommerkvarter for dværgflagermus og dermed et yngle- og rasteområde.

Bornholms Regionskommune fastsætter i vilkår **Error! Reference source not found.** at træet, der huser dværgflagermus skal beskyttes mod skader fra anlægsarbejder, terrænregulering og kørsel med maskiner. Dette supplerer en beskyttelse af flagermusetræet i lokalplanens bestemmelse 4.2. Træet skal bevares jf. både bestemmelse og vilkår og er beskyttet i både anlægs- og driftsfase.

Lokalplan nr. 131 Solcelleanlæg ved Kildevad fastsætter i bestemmelse 8.2, at skovarealerne indenfor Delområde 2 i lokalplanen skal bevares som skov. Lokalplanbestemmelsen freder ikke enkelte træer.

Lokalplanbestemmelsen øger til gengæld andelen af skov, som over tid skal fastholdes som skov, i nærområdet til det træ, der udgør et rasteområde for flagermus. Bornholms Regionskommune vurderer, at bestemmelsen bidrager til at sikre den økologiske funktionalitet for flagermus i lokalområdet over tid.

Bornholms Regionskommune vurderer, at bevaring af skovområde og flagermusetræ sikrer, at etablering af Kildevad Solcellepark ikke påvirker flagermusenes yngle- og rasteområders økologiske funktionalitet, samt vil bidrage til at sikre områdets vedvarende økologiske funktionalitet.

Bornholms Regionskommune vurderer videre, at bestemmelse 4.2 og vilkår **Error! Reference source not found.** også sikrer individbeskyttelsen. Da anlægsarbejdet foregår i dagtimerne, hvor flagermusene hviler, er der risiko for skade på enkeltindivider ved skade på træet. Vilkår 8 sikrer, at der ikke sker skade på træet.

Materielle goder

Kildevad Solcellepark har betydning for de materielle goder i form af grøn strøm til elnettet og påvirkning på omkringliggende beboelses- og erhvervsejendomme.

I miljøvurderingsrapporten fremgår det, at omkringliggende beboelses- og erhvervsejendomme kan blive påvirket under anlægsfasen af transport og støj. Støj behandles i et særskilt afsnit. Transport handler også om sikkerhed. Påvirkningen på sikkerhed vurderes som en lille påvirkning, da anlægsperioden kun varer ca. 4 måneder, og transport i området kun øges med ca. 125 kørsler over de fire måneder. Bornholms Regionskommune er enig i, at påvirkningen på sikkerhed ved 125 kørsler over fire måneder er begrænset.

Det fremgår yderligere af miljøvurderingsrapporten, at solcelleanlægget i driftsfasen vil udgøre en positiv påvirkning på materielle goder i form af grøn strøm og forsyningssikkerhed til elnettet. Bornholms Regionskommune er enig i vurderingen. Påvirkninger på omkringliggende beboelses- og erhvervsejendomme er fortrinsvis i form af påvirkning på landskab, gener fra genskin og påvirkning på kulturarv. Disse behandles i særskilte afsnit.

Bornholms Regionskommune finder ikke behov for at stille vilkår til at imødegå miljøpåvirkninger på materielle goder.

Landskab og visuelle forhold

Projektområdet ligger på den store skala i det landskab på det nordlige Bornholm, der er karakteriseret af skovbevoksede sprækkedale, som strækker sig fra kysten i nord mod syd ind i landet, og deler de store, åbne flader ind i mindre, markante landskabsrum. På en mindre skala er landskabet i projektområdet storbakket med landsskabsflader domineret af landbrug, gårde og bebyggelse i det åbne land. Landbrugslandskabet er opdelt i mindre landskabsrum af karakterdannende skovbevoksninger og småbeplantninger, hvilket gør landskabskarakteren mosaikbetonet¹⁵. Projektområdet opleves som småbakket med skrånende terræn, indrammet af skovbevoksninger og plantebælter.

I Bornholms Kommuneplan 2020 er indarbejdet et tema om solcelleparker. I temaet er opstillet retningslinjer for, at solcelleparker skal placeres på fladt eller jævnt terræn og sådan, at skærmende beplantning kan skjule indsigten til anlægget. Så vidt muligt skal irregulære former på afgrænsningen af et område til solcellepark undgås.

Landskabet i projektområdet består af et skrånende, men jævnt terræn. Plangrundlaget muliggør placering af solceller i et byggefelt af regulær form. Bygherre har dog valgt at reducere projektområdet i forhold til

¹⁵ Et mosaikbetonet landskab er et landskab bestående af mange små skiftende rum, en vekslen mellem åbne rum (marker og lysåben natur) og lukkede rum (skovbevoksninger). Der er ikke lange kig eller en landskabsstruktur der dominerer over stor skala.

lokalplanens muligheder af hensyn til fortidsminder og fortidsmindebeskyttelseslinjer. Dette medfører, at afgrænsningen af solcelleparken ikke bliver helt regulær. Bornholms Regionskommune vurderer, at der i planlægningen af solcelleparken i videst muligt omfang er taget hensyn til retningslinjerne i kommuneplanen. Dette skal samtidig ses i lyset af, at landskabsinteresserne og de kulturhistoriske interesser også er afvejet i forhold til de væsentlige grundvandsinteresser der er i området.

Afskærmning og genskin

Som landskabet er nu, vil der være indsigelighed til projektområdet fra flere steder. Visualiseringer i bilag 3 til miljøvurderingsrapporten viser, at det er muligt at etablere randbeplantning, som vil kunne sløre indsynet til, men ikke fuldstændig skjule, solcelleparken. Dette gælder, når man færdes i området, men også fra de fleste naboer. Det fremgår af en analyse i miljøvurderingsrapporten, at enkelte naboer vil kunne se solcelleparken fra første sal.

Visualiseringerne viser randbeplantningen i forår/sommer med blade på træer og buske. Da randbeplantningen fortrinsvis kommer til at bestå af løvfældende træer og buske, vil indtrykket være anderledes om vinteren. Randbeplantningen etableres dog med mange flerstammede buske og med minimum 6 planterækker, hvilket også vil give en skærmende effekt om vinteren. Randbeplantningen etableres også med ammetræer, så der hurtigt kommer en vis vækst og dermed skærmende effekt.

Landskabet vil med randbeplantningen skifte karakter fra mark i omdrift med skov som bagtæppe til grøn randbeplantning ud til sti og vej. Besøgende får derved ikke et kig ind i området mellem eksisterende skov. Til gengæld vil området fortrinsvis opleves som en grøn beplantning fremfor som et teknisk anlæg. Ved hjælp af randbeplantningen vil risikoen for genskin fra solcellerne for både beboere og besøgende også blive minimeret.

Randbeplantningen er vital både i forhold til landskabspåvirkningen for beboere i området og i forhold til besøgende. Bestemmelse 8.5, 8.6, 8.7 og 8.8 i Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad opstiller en række betingelser for randbeplantningen, herunder antallet af rækker, afstand mellem rækker, artssammensætning og vedligehold. Nærværende tilladelse supplerer med vilkår 10, 11 og 12 om beplantningsplan, som skal godkendes af Bornholms Regionskommune før etablering. Beplantningsplanen inklusive plejeplan skal være i overensstemmelse med beskrivelser i miljøvurderingsrapporten og Lokalplan nr. 131 for, at Bornholms Regionskommune kan godkende den.

Bestemmelser i lokalplan og vilkår i nærværende tilladelse er opstillet for at sikre randbeplantningens landskabelige indpasning, sandsynligheden for hurtig etablering samt dens værdi som spredningskorridor.

Da randbeplantningen er meget væsentlig for at imødegå og reducere landskabelig påvirkning, opstiller nærværende tilladelse også vilkår om overvågning, indtil beplantningen er veletableret. Hvis der sker skader på randbeplantningen, skal det også overvåges, at skaden bliver rettet op.

Bornholms Regionskommune vurderer, at med de nævnte bestemmelser og vilkår vil Kildevad Solcellepark kunne etableres med en begrænset og acceptabel miljøpåvirkning på landskab og visuelle forhold.

Fredskov og skovbyggelinje

Rundt om projektområdet er der flere steder fredskov. Rundt om alle offentlige skove og private skove over 20 ha er der en skovbyggelinje på 300 meter. Indenfor skovbyggelinjen må der ikke uden tilladelse placeres bebyggelse. Bygherre vil søge om dispensation til opstilling af solceller, teknikbygninger og hegn.

En del af formålet med skovbyggelinjen er at beskytte indsynet til eksisterende skovbryn. Indsynet vil blive forringet ved etablering af Kildevad Solcellepark. Til gengæld vil der opstå nye grønne strukturer i form af randbeplantningen.

Bornholms Regionskommune opstiller ikke vilkår i forhold til skovbyggelinjen i nærværende tilladelse, da en dispensation fra skovbyggelinjen vil regulere det. Bornholms Regionskommune vurderer imidlertid, at anlæg indenfor skovbyggelinjen kan begrundes og dermed opnå dispensation.

Kulturarv, arkæologi og fortidsminder

Øst for projektområdet er udpeget et kulturarvsareal. Tre fortidsminder ligger uden for projektområdet, men dele af fortidsmindebeskyttelseslinjerne for de tre fortidsminder ligger inden for projektområdet. Projektområdet er i den tidlige fase blevet tilpasset for at sikre, at selve fortidsminderne ligger uden for projektområdet og at der også holdes en vis afstand til fortidsminderne. Med det foreliggende projekt, vil det dog være nødvendigt at søge dispensation fra dele af fortidsmindebeskyttelseslinjerne.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at etablering af solcelleparken vil indeholde gravearbejde i projektområdet samt i kabeltracéet der anlægges fra projektområdets sydvestlige kant og til en transformerstation på Åsedamsvej 3A, 3760 Gudhjem. Stativerne til solpanelerne vil fortrinsvis blive rammet ned. Bornholms Museum er inviteret til at lave en forundersøgelse og vil også være tilstede under anlægsarbejdet. Grave- og rammearbejdet har lokal påvirkning, direkte hvor der graves.

Bornholms Regionskommune vurderer, at kulturarvsarealet ikke påvirkes af Kildevad Solcellepark, da alt anlægsarbejde foregår indenfor projektområdet samt i kabeltracé og dermed udenfor kulturarvsarealet. Bornholms Regionskommune finder det vigtigt, at Bornholms Museum har mulighed for at overse anlægsarbejdet grundet nærheden til kulturarvsarealer og også anlægsarbejde indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjer. Nærværende tilladelse indeholder derfor vilkår 13 om bygherres pligt til at orientere Bornholms Museum samt give museet adgang.

Den indarbejdede afstand fra de tre fortidsminder til projektområdet opstiller nærværende tilladelse ikke vilkår for. Den endelige afstand vil blive fastsat i en dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjerne. Bornholms Regionskommune vurderer imidlertid, at den planlagte afstand til fortidsminderne er rimelig, og at anlæg indenfor denne afstand i fortidsmindebeskyttelseslinjerne kan begrundes og dermed opnå dispensation.

Ved etablering af solcelleparken bruges entreprenørmaskiner. Bornholms Regionskommune vurderer at den anlægstransport der foregår ved opstilling af solcellerne ikke risikerer at påvirke fortidsminder, der ligger i jorden. Baggrunden er, at der i forvejen har kørt landbrugsmaskiner på området og at entreprenørmaskinernes aktivitet ved opstilling af solceller kan sidestilles hermed. Ved etableringen af transformerstationen vil anlægstransporten dog være mere intensiv, hvorved der er risiko for, at begravede fortidsminder påvirkes. Nærværende tilladelse indeholder derfor vilkår 14, som fastlægger at der skal bruges køreplader ved etablering af transformerstationen. Dette skal sikre at muldlaget ikke ødelægges.

Nettilslutningskablet skal føres i et tracé, som skal forbi nogle beskyttede stendiger. For at undgå skade på digerne, anlægges kablet med retningsstyret underboring på en strækning under stendiger, fredskov og Studebyvej. Bornholms Regionskommune vurderer, at der ved retningsstyret underboring er indarbejdet et tiltag, der sikrer at de beskyttede stendiger ikke påvirkes. Tiltaget er fastlagt i vilkår 15-17 og bilag 2.

Ved retningsstyret underboring vil der være risiko for blow-out. Bornholms Regionskommune vurderer, at området har lav risiko for blow-out, da der ikke er indikationer på omfattende gravearbejder i det område, hvor underboringen skal foregå. Der er heller ikke vandløb, sø eller vådområder i nærheden. Den anlagte dybde på underboringen på 4 meter minimerer yderligere risikoen for blow-out. Da det ikke er muligt helt at eliminere risikoen, er der fastlagt beredskabsplan til håndtering af blow-out, hvis det skulle ske. Bornholms Regionskommune vurderer, at der på denne måde er taget tilstrækkelige forholdsregler. Beredskabsplan er fastlagt med vilkår 18 og bilag 3.

Rekreative interesser

Tæt ved projektområdet løber en rekreativ cykelrute, og der er også offentlig adgang i en fredet skov i området. Anlægsarbejdet vil alene foregå inde på projektområdet, og hverken anlæg eller drift vil forhindre rekreativ færdsel.

Ved etablering af randbeplantning vil oplevelsen af det tekniske anlæg i landskabet blive meget begrænset. Bestemmelser i Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad samt vilkår i nærværende tilladelse til randbeplantningen er beskrevet og vurderet i afsnittet om Landskab og visuelle forhold ovenfor.

Bornholms Regionskommune finder ikke behov for at opstille yderligere vilkår i forhold til miljøpåvirkninger på de rekreative interesser.

Klimatiske faktorer

Formålet med et solcelleanlæg er at producere grøn strøm. For at strømmen kan anses for grøn, må CO₂ udledningen i forbindelse med produktion og transport af solcellerne ikke overgå den produktion af grøn strøm og dermed den reduktion i udledning af CO₂, som solcelleparken kan nå at producere i sin levetid.

Det fremgår af beregninger i miljøvurderingsrapporten, at klimatilbagebetalingstiden¹⁶ udgør 5-19 år med et gennemsnit på 7,5 år.

Bornholms Regionskommune vurderer, at klimaberegningen er retvisende, og at selv ved den højeste klimatilbagebetalingstid, vil Kildevad Solcellepark medføre en reduktion i udledning af CO₂.

Bornholms Regionskommune finder, at Kildevad Solcellepark giver en positiv påvirkning på klimatiske faktorer og finder ikke behov for at stille vilkår for denne miljøfaktor.

Drikkevandsinteresser og grundvand

Projektområdet ligger indenfor et nitratfølsomt indvindingsområde. I et nitratfølsomt indvindingsområde er grundvandet særlig sårbart overfor forurening med nitrat. Nitratindholdet i grundvand fra de to indvindingsboringer ved Kildevad Kildeplads lå på ansøgningstidspunktet over kvalitetsmålet på 25 mg/l. Kvalitetsmålet handler om indhold af nitrat i det leverede drikkevand, ikke indholdet i grundvandet. Kvalitetsmålet kan derved opnås ved opblanding med nitratfrit vand. Det var på ansøgningstidspunktet imidlertid nødvendigt at reducere nitratindholdet i grundvandet ved Kildevad Kildeplads, for at opnå kvalitetsmålet i drikkevandet selv med opblanding af nitratfrit vand fra Nybro Kildeplads. I løbet af sagsbehandlingstiden er det lykkedes at reducere indholdet af nitrat blandt andet ved ekstensivering af landbrugsarealer indenfor to boringsnære beskyttelsesområder¹⁷. Der er fortsat en gældende indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker¹⁸, som gør at nitratindholdet skal nedbringes yderligere. Ved at etablere solcelleparken ophører landbrugsdriften på 13 ha indenfor det nitratfølsomme indvindingsområde. Under landbrugsdriften er brugt gødning og pesticider.

¹⁶ Forskellen mellem klimabelastningen ved fremstillingen og transport af anlæggets elementer og solcelleparkens producerede energi opgjort som klimabesparelser, inklusive nedskrivningen af andre klimabelastende energikilder

¹⁷ Boringsnære beskyttelsesområder er en særlig beskyttende udpegning i nærområdet til en boring. Indenfor udpegningen skaber indvindingen af vand en øget risiko for forurening af boringen.

¹⁸ Bornholms Regionskommune, Teknik og Miljø (2011): Fremtidssikring af grundvandet til Østerlars og Østermarie vandværker. Se yderligere beskrivelse af indsatsplanen i "Sammenfattende redegørelse: Kildevad Solcellepark".

Projektområdet ligger yderligere indenfor et område med drikkevandsinteresser (OD) og et indvindingsopland til almene vandforsyninger¹⁹. Projektområdet overlapper desuden på 0,7 ha med to boringsnære beskyttelsesområder.

Det fremgår af projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten, at bygherre hverken under etableringen eller under driften af solcelleparken vil benytte gødning eller pesticider, men i stedet vil holde området mekanisk eller med dyrehold. Det fremgår også, at en solcellepark generelt ikke medfører risiko for forurening af omgivelserne. Miljøvurderingsrapporten har suppleret dette med en mere dybdegående undersøgelse af den specifikke type solceller, som bygherre ønsker at opsætte i projektområdet. Det fremgår at indhold af PFAS i netop denne type solceller er usandsynlig og risiko for udvaskning af PFAS og andre uhensigtsmæssige stoffer er minimal. Dog kan forfaldne eller ødelagte solceller medføre uhensigtsmæssigt spild til omgivelserne. Desuden kan spild fra den primære transformerstation udgøre en risiko.

Miljøvurderingsrapporten beskriver også, at de nævnte risici kan imødegås ved udskiftning af solpaneler og opsamling af løselede ved skader samt ved spildbakke og alarm på transformerstation.

Bornholms Regionskommuner stiller i nærværende tilladelse vilkårene 19-27 for at sikre, at risici for drikkevandsinteresser og grundvand imødegås samt, at den ønskede effekt med reduktion af nitrat i grundvandet opnås.

Det fremgår ikke af miljøvurderingsrapporten, at der skal etableres interne serviceveje i projektområdet. Det er blevet tilføjet projektbeskrivelsen til nærværende tilladelse, at der skal etableres interne serviceveje. Bornholms Regionskommune stiller vilkår 28 om, at de interne serviceveje skal etableres i græs eller rent grus. Dette vilkår sikrer, at etablering af interne serviceveje ikke medfører risiko for udvaskning af uønskede stoffer til grundvand.

Vilkår 6 og 7 om opfyldning af huller med ren jord og efterbehandling efter demontering af solcelleparken bidrager yderligere til at reducere risiko for grundvandsforurening.

Bornholms Regionskommune vurderer, at Kildevad Solcellepark kan etableres uden væsentlig negativ miljøpåvirkning for drikkevandsinteresser og grundvand samt med positiv påvirkning for nitratinholdet i grundvandet, såfremt de opstillede vilkår overholdes.

Støj

Kildevad Solcellepark ligger i landzone i åbent land. Støj fra solcelleparken kan opstå i forbindelse med anlægsarbejdet samt fra fordelingstransformere, invertere, den primære transformerstation og trackersystemerne (hvis disse vælges) i driftsfasen.

Anlægsfase

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at anlægsarbejdet vil foregå i dagtimerne i en periode på 4 måneder. Efter første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse har Bornholms Regionskommune vedtaget en forskrift for blandt andet støj ved anlægsarbejde. Tidligere vilkår om støjgrænser i forbindelse med anlægsarbejdet er derfor fjernet. Anlægsarbejdet skal overholde 'Forskrift for visse miljøforhold ved midlertidige bygge- og anlægsarbejder i Bornholms Regionskommune'. I langt størstedelen af projektområdet er det muligt at overholde støjgrænsen på 70 dB(A) i dagtimerne i anlægsfasen. Støjgrænsen kan dog blive overskredet ved nedramning af stativer til solpaneler nærmere end 65 meter fra boliger. Nedramning af stativer nærmere end 50-75 meter fra bygninger kan også medføre mærkbare vibrationer. Hvis der i forbindelse med arbejdet opstår behov for at fravige forskriftens støjgrænser, sikrer

¹⁹ Indvindingsopland til almene vandforsyninger er indvindingsopland uden for områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD), hvor grundvandet er på vej hen til vandværkets indvindingsboringer. De skal i princippet beskyttes lige så godt som OSD.

forskriften at Bornholms Regionskommune kan tage stilling til begrundelsen for fravigelsen, samt at naboer får besked, hvis bygherre får dispensation.

Bornholms Regionskommune finder ikke, at der er forhold, der taler for at fastsætte andre grænser i forbindelse med etablering af Kildevad Solcellepark. Forskriften sikrer, at anlægsarbejdet i udgangspunktet foregår i dagtimerne og holder sig under 70 dB(A).

Bornholms Regionskommune er enig i miljøvurderingsrapportens oplysning om risiko for støj over grænseværdien på 70 dB(A) ved afstand mellem rammeområde og bolig på under 65 meter. Der er to naboer indenfor grænsen på 65 meter. Bygherre har telefonisk oplyst, at det vil være muligt at foretage det nødvendige rammearbejde indenfor grænsen på 65 meter på en halv dag. Vilkår 29 opstilles for at sikre, at beboere får mulighed for at finde en løsning i samråd med bygherre og derved undgå støjgener.

Bornholms Regionskommune er også enig i miljøvurderingsrapportens oplysning om risiko for mærkbare vibrationer i bygninger ved afstand mellem rammeområde og bygning på under 75 meter. Bygherre skal overholde byggelovens²⁰ § 12 som opstiller krav til vibrationer under pæleramning eller nedvibrering af spunsprofiler tæt på eksisterende bygninger. Vilkår 30 opstilles for at sikre, at bygninger ikke bliver beskadiget, hvis nedramning af stativer kommer nærmere bygninger end 75 meter.

Driftsfase

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at solcellepaneler kan afgive støj fra transformerstation, invertere eller trackersystem. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at Kildevad Solcellepark kan overholde de vejledende støjgrænser ved placering af invertere og trackersystemer med en afstand til nærmeste nabo på 15 m, placering af koblingsstationer med en afstand til nærmeste nabo på 50 m og placering af primær transformerstation med en afstand til nærmeste nabo på minimum 100 m.

Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad fastlægger to byggefelt. Primær transformerstation må ifølge bestemmelse nr. 4.4 kun opstilles i byggefelt B. Dette byggefelt er efter den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blevet flyttet, så den ligger mere end 300 m fra nærmeste bolig.

Miljøstyrelsen fastsætter i en støjvejledning vejledende støjgrænser for naboer til industristøj. Den vejledende støjgrænse for boliger i åbent land svarer til de støjgrænser der er opsat i vilkår³¹. Med vilkår 31 bliver støjgrænserne gældende fremfor vejledende. Bornholms Regionskommune vurderer, at Kildevad Solcellepark kan overholde grænseværdierne, såfremt de foreslåede afstande mellem tekniske anlæg og boliger overholdes.

Bornholms Regionskommune vurderer, at med de nævnte bestemmelser i lokalplan og vilkår i nærværende tilladelse vil Kildevad Solcellepark kunne etableres med en begrænset og acceptabel miljøpåvirkning på støj.

Overvågning

Hvis et projekt har væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, skal miljøvurderingsmyndigheden stille vilkår for bygherrens overvågning heraf efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 3.

På grundlag af oplysningerne i den af bygherre udarbejdede miljøvurderingsrapport og de stillede vilkår i nærværende tilladelse, samt rammer og bestemmelser i Kommuneplantillæg nr. 11 Solceller ved Kildevad og Lokalplan nr. 131 Solcellepark ved Kildevad, vurderer Bornholms Regionskommune, at Kildevad Solcellepark kan etableres og drives uden væsentlige påvirkninger af miljøet.

²⁰ LBK nr. 1178 af 23/09/2016: Byggeloven

Bornholms Regionskommune vurderer dog, at særligt afværgeforanstaltninger i forhold til landskab, drikkevandsinteresser og grundvand samt støj er så vigtige for at undgå væsentlige miljøpåvirkninger, at der er behov for at opstille overvågning for dem.

Randbeplantningen er et meget vigtigt element i projektet i forhold til at imødegå og reducere væsentlig miljøpåvirkning på landskab og visuelle forhold, men også rekreative interesser. Bornholms Regionskommune stiller derfor vilkår 34-38 om tilsyn med randbeplantningen. Tilsyn efter 1 år og efter 3 år vurderes tilstrækkeligt til at følge, om randbeplantningen etablerer sig som forudsat i projektet. Såfremt den ikke etablerer sig, skal bygherre orientere om hvilke tiltag, de planlægger for at få etableret randbeplantningen. Bornholms Regionskommune vil følge randbeplantningen indtil den skærmende virkning er tilfredsstillende.

For drikkevandsinteresser og grundvand samt for støj er opstillet vilkår 32 og 33 om orientering til Bornholms Regionskommune ved uheld eller overskridelse af arbejdstid og støjgrænser. Dette for at Bornholms Regionskommune kan følge miljøpåvirkningen og vurdere, om der er behov for opfølgende tiltag.

Natura 2000-områder

Kildevad Solcellepark ligger udenfor Natura 2000-områder. Der er ca. 1,5 km til nærmeste Natura 2000-område, som er N186 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne bestående af Fuglebeskyttelsesområde F80 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne samt Habitatområde H162 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne.

Bornholms Regionskommune vurderer, at planen på grund af dens karakter og afstanden til Natura 2000-områder ikke vil medføre en væsentlig påvirkning på Natura 2000-områder og de arter og naturtyper, som er på udpegningsgrundlaget for områderne.

Bornholms Regionskommune har allerede i forbindelse med afgrænsning af miljøvurderingsrapporten vurderet, at Natura 2000-områder ikke kunne blive væsentligt påvirket. Miljøfaktoren er derfor ikke beskrevet i miljøvurderingsrapporten.

Vandrammedirektiv

EU's vandrammedirektiv fastlægger rammerne for beskyttelsen af vandløb og søer, overgangsvande (flodmundinger, laguner og lignende), kystvande og grundvand i alle EU-lande. Formålet med vandrammedirektivet er at forebygge yderligere forringelse og beskytte og forbedre vandøkosystemernes tilstand og, hvad angår deres vandbehov, også tilstanden for jordbaserede økosystemer og vådområder, der er direkte afhængige af vandøkosystemerne.

Vandrammedirektivet er udmøntet i lov om vandplanlægning²¹, der indeholder overordnede bestemmelser om vanddistrikter, myndigheders ansvar, miljømål, planlægning og overvågning mv. Indsatsprogrammerne i Danmark, er beskrevet i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter (Statens Vandområdeplaner).

Ifølge § 8 i indsatsbekendtgørelsen²², skal kommunalbestyrelsen ved administration af lovgivningen forebygge forringelse af tilstanden for overfladevandområder og grundvandsforekomster og sikre, at opfyldelse af de miljømål, der er fastlagt i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster²³, ikke forhindres.

European Energy ønsker at etablere en solcellepark med et bruttoareal på ca. 22 ha ved Kildevad, ca. 1 km sydvest for Østerlars. Plan og projektområdet ligger på matr. 36a, Østerlarsker, fordelt på begge sider af Risenholmsvej.

²¹ LBK nr. 126 af 26/01/2017: Lovbekendtgørelse om vandplanlægning

²² BKG nr. 449 af 11/04/2019: Bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter

²³ BKG nr. 448 af 11/04/2019: Bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster

En solcellepark består af en række stativer, hvorpå der hviler solcellepaneler. Der etableres også en transformer, der omdanner strømmen fra panelerne til elektrisk spænding. Panelerne består af glas, aluminium og krystallin. Ved lodningen af metaldelene, anvendes forskellige former for metaller. Et almindeligt anvendt loddemetal er loddetin, der er en legering af tin og bly. Både tin og bly er tungmetaller. Hertil kan både paneler og stativer være coatede med miljøfarlige stoffer.

Ifølge de naturlige strømningsveje, på kommunens kortlag, afvander plan og -projektområdet mod nordøst, i retningen af Præstebæk, der ligger ca. 1 km væk. Præstebæk er målsat til god økologisk tilstand og god kemisk tilstand ifølge Vandområdeplanerne 2021-2027. Præstebæk er registreret med samlet dårlig økologisk tilstand og ukendt kemisk tilstand. Den registrerede tilstand bygger på parameteren fisk, der har dårlig tilstand. Tilstanden for smådyr er god. Tilstanden for planter, alger og nationalt specifikke stoffer er ukendt.

Præstebæk leder til Østersøen, der ligger ca. 4,6 km nedstrøms projekt- og planområdet. Den samlede registrerede økologiske tilstand i Østersøen er ringe, grundet parametrene planter og alger, der er registreret med ringe økologisk tilstand. Der er registreret god økologisk tilstand for smådyr, ukendt tilstand for planter og for nationalt specifikke stoffer. Tilstanden for kemi er ikke-god i Østersøen. Årsagen til den manglende kemiske målopfyldelse er overskridelser af grænseværdierne for bly og cadmium.

Bornholms Regionskommune har fastsat vilkår 20 om, at arealet med solcellepanelerne, hverken må gødskes eller sprøjtes med bekæmpelsesmidler i anlæggets levetid. Planområdet ligger i et område med et øvre lag af moræneler, der ligger ovenpå grundfjeldet. I områder med moræneler, er den hydrauliske ledningsevne generelt lav. Men den kan stedvis være højere, da de geologiske forhold kan variere indenfor korte afstande. Regnvand som strømmer af solcellepanelerne, og fra arealet, kan derfor nedsive til underliggende dræn, som leder vandet til nedstrøms åbne recipienter. Der kan i den forbindelse forekomme udvaskning af miljøfarlige stoffer. Vilkårene i nærværende tilladelse bidrager til at begrænse dette.

Med vilkår 25-27 sikres det, at transformereren, der indeholder olie, installeres med et opsamlingskar. Karret er dimensioneret til at kunne rumme anlæggets totale olieindhold. Såfremt der opstår lækage, vil karret tilbageholde olien, som efterfølgende fjernes. Vilkår 24 sikrer ydermere, at der kun må anvendes bifaciale solcellepaneler. Disse er belagt med glas på både under- og overside, og indeholder dermed ikke miljøfarlige skadelige stoffer såsom PFAS. Det er desuden i vilkår 21 fastlagt, at panelerne i udgangspunktet ikke må rengøres. Bliver rengøring nødvendig, må det kun udføres efter aftale med Bornholms Regionskommune, som vil sikre, at rengøring udføres med rent vand og uden brug af kemikalier.

Der vil altid være en risiko for udvaskning af miljøfarlige stoffer til recipienter fra solcelleanlæg, men udvaskningen vurderes at være yderst begrænset. Der vurderes ikke at være en påvirkning af de målsatte recipienter ved etableringsfasen. De fastsatte vilkår er desuden med til at sikre, at der ikke sker en påvirkning af målsatte vandområder, når anlægget kommer i brug. Projektet vurderes, samlet set, ikke at hindre målopfyldelse for hverken Præstebæk eller kystvandet.

Udnyttelse af tilladelsen

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er påbegyndt udnyttet inden 3 år efter den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i tre på hinanden følgende år, jf. miljøvurderingslovens § 39.

Offentliggørelse

Bornholms Regionskommune har offentliggjort denne afgørelse på Bornholms Regionskommunes hjemmeside www.brk.dk den 27. maj 2025.

Afgørelsen er samtidig blevet meddelt bygherre og lodsejer, samt øvrige parter i sagen.

Lovgrundlag

Miljøvurderingsloven handler om at foretage en miljøvurdering forud for vedtagelse af planer og tilladelse til konkrete projekter, der kan medføre væsentlige miljøpåvirkninger.

I miljøvurderingsloven ligger også et krav om, at inddrage nabolande, såfremt, der kan være grænseoverskridende miljøpåvirkninger, jf. miljøvurderingslovens § 38. Etablering af en solcellepark forventes ikke at kunne få væsentlig indvirkning på miljøet i en anden stat, og der gennemføres derfor ikke høring af nabolande.

Planer

Bornholms Regionskommune afslutter miljøvurderingsprocessen for en plan med at udarbejde en sammenfattende redegørelse til miljørapporten, jf. miljøvurderingslovens § 13. Den sammenfattende redegørelse skal indeholde oplysninger om:

1. hvordan miljøhensyn er integreret i planen eller programmet,
2. hvordan miljørapporten og de udtalelser, der er indkommet i offentlighedsfasen, er taget i betragtning,
3. hvorfor den godkendte eller vedtagne plan eller det godkendte eller vedtagne program er valgt på baggrund af de rimelige alternativer, der har været behandlet og
4. hvordan myndigheden vil overvåge de væsentlige indvirkninger på miljøet af planen eller programmet.

Et forslag til en plan og den ledsagende miljørapport skal i høring hos offentligheden og berørte myndigheder efter miljøvurderingslovens § 32, stk. 3, nr. 3.

Konkret projekt

En solcellepark er omfattet af miljøvurderingslovens bilag 2, punkt 3a) *ENERGIINDUSTRIEN – Industrianlæg til fremstilling af elektricitet, damp og varmt vand (projekter, som ikke er omfattet af bilag 1)*.

Et projekt omfattet af miljøvurderingslovens bilag 2 må ikke påbegyndes, før Bornholms Regionskommune har undersøgt, om projektet kan få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 16. Dette undersøges ved en screening for miljøvurderingspligt. Afgørelsen på en screening er enten, at det konkrete projekt er underlagt miljøvurderingspligt eller, at det konkrete projekt ikke skal miljøvurderes efter miljøvurderingslovens § 21.

European Energy A/S har ansøgt om, at Kildevad Solcellepark undergår miljøvurdering uden forudgående screening efter miljøvurderingslovens § 19, stk. 4. Ved brug af denne paragraf, har European Energy A/S selv vurderet, at det konkrete projekt kan medføre væsentlige miljøpåvirkninger og har derfor ønsket en miljøvurdering af projektet.

Det er bygherre, der skal udarbejde miljøkonsekvensrapport for et konkret projekt, jf. miljøvurderingslovens § 20. Miljøkonsekvensrapporten skal være fuldstændig og af tilstrækkelig kvalitet. Bygherre skal sikre, at miljøkonsekvensrapporten udarbejdes af kvalificerede og kompetente eksperter.

Udkast til tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1 med tilhørende miljøkonsekvensrapport skal i høring hos offentligheden og berørte myndigheder efter miljøvurderingslovens § 35, stk. 3, nr. 3.

Bornholms Regionskommune afslutter miljøvurderingsprocessen for et konkret projekt med at afgøre, om bygherres ansøgning kan imødekommes jf. miljøvurderingslovens § 25, stk. 1. Kan den det, meddeles en tilladelse til projektet. Tilladelsen skal træffes på grundlag af bygherrens ansøgning, en

miljøkonsekvensrapport, eventuelle supplerende oplysninger og resultaterne af de høringer, der er foretaget. Tilladelsen skal indeholde myndighedens begrundede konklusion.

Interessekonflikter

Enhver myndighed, der arbejder indenfor miljøvurderingsloven, skal overholde lovens § 40 i forhold til interessekonflikter. Ved sagsbehandling af planer betyder det, at der ikke må være sammenfald mellem planlæggende myndighed og berørt myndighed. Ved sagsbehandling af projekter betyder det, at der ikke må være sammenfald mellem bygherre og miljøvurderende myndighed. Der må heller ikke være sammenfald mellem bygherre og berørt myndighed. I praksis fortolkes det sådan, at der skal være adskillelse mellem disse roller på første lederniveau.

Bornholms Regionskommune kommer nemt i situationer, hvor der opstår interessekonflikter. Det er grundet kommunens størrelse ikke altid muligt at undgå disse situationer. Dette skyldes at fagpersoner indenfor samme felt ofte er placeret i samme enhed uanset om de har planlægnings-, myndigheds- eller bygherrerolle.

I denne sag er der tale om både projekt og planlægning. Bygherre er ekstern, og derfor er der ikke nogen interessekonflikt i forhold til lovens § 40, hvad angår projektet. Interessekonflikten for planlægningen samt løsningen for denne er beskrevet herunder.

Bornholms Regionskommune, Afdeling for Plan, Byg og Miljø - Plan er planlæggende myndighed. Samtidig har Bornholms Regionskommune, Afdeling for Plan, Byg og Miljø - Plan deltaget i høringen som berørt myndighed. Det har ikke været muligt at placere planlæggerrollen og berørt myndighedsrollen i forskellige teams i kommunen, da begge dele kræver faglig indsigt indenfor planlægning. Af hensyn til at imødegå interessekonflikter, er der derfor foretaget en fordeling af opgaver i team Plan, så det er forskellige medarbejdere, som varetager funktionerne som henholdsvis planlægger og berørt myndighed.

Planlæggerrollen varetages af Erik Schjeldal og Søren Bregendorf, som har udarbejdet planforslagene. Rollen som berørt myndighed for Plan har været varetaget af Anka Nordvig Sonne. Søren Bregendorf har desuden været hørt som klimamyndighed i starten af processen, hvor Erik Schjeldal alene varetog planlæggerrollen. Efter Søren Bregendorf har overtaget planlæggerrollen, er han ikke blevet inddraget yderligere som klimamyndighed.

Myndighedsfunktionen i forhold til miljøvurderingsloven varetages af Mette Nordvig Sonne, som er placeret i Afdeling for Plan, Byg og Miljø - Miljø. Leder for Miljø, Michael Brandt-Bernbom, er blevet orienteret om interessekonflikten og har godkendt løsningen. Bornholms Regionskommune lader samtidig interessekonflikten fremgå tydeligt af afgørelsen, for på den måde at sikre gennemsigtighed.

Klage

Afgørelsen om tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. miljøvurderingslovens § 49, stk. 1.

Klageberettiget er miljøministeren, enhver med retlig interesse i sagens udfald og landsdækkende foreninger og organisationer, der som formål har beskyttelsen af natur og miljø eller varetagelsen af væsentlige brugerinteresser inden for arealanvendelsen og har vedtægter eller love, som dokumenterer deres formål, og som repræsenterer mindst 100 medlemmer, jf. miljøvurderingslovens § 50.

En klage skal være indgivet skriftligt inden 4 uger efter offentliggørelsen af tilladelsen. Udløber klagefristen på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

Klagefristen er 24. juni 2025.

Hvis du ønsker at klage over denne afgørelse, kan du klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet gennem Klageportalen, som du finder et link til på forsiden af www.naevneneshus.dk. Du kan også logge på via www.borger.dk (som borger) eller via www.virk.dk (som virksomhed eller forening). Du logger på Klageportalen med NEM-ID.

Klagen sendes gennem klageportalen til den myndighed, der har truffet afgørelsen. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for myndigheden i Klageportalen. Når du klager, skal du som privatperson betale et gebyr på 900 kr. Virksomheder og organisationer skal betale et gebyr på 1.800 kr. Du betaler gebyret med betalingskort i Klageportalen. Gebyret betales tilbage, hvis du får helt eller delvist medhold i klagen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til den myndighed, der har truffet afgørelse i sagen. Myndigheden videresender herefter anmodningen til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt din anmodning kan imødekommes. Flere oplysninger om gebyrordning og klagebehandling kan findes på <https://naevneneshus.dk/>.

Kommunen giver den, der har fået en tilladelse, underretning om en indgivet klage. Ved rettidig klage efter miljøvurderingslovens § 49 kan Miljø- og Fødevareklagenævnet bestemme, at en tilladelse meddelt af kommunalbestyrelsen ikke må udnyttes. Er et bygge- eller anlægsarbejde iværksat, kan nævnet påbyde dette standset.

I henhold til miljøvurderingslovens § 54, skal søgsmål til prøvelse af afgørelsen efter loven være anlagt ved domstolene inden 6 måneder efter afgørelsens bekendtgørelse.

Venlig hilsen

Mette Nordvig Sonne
Miljøplanlægger

Bilag 1: Kort med placering af tranesø og flagermusetræ

Bilag 1: Kort med placering af tranesø i projektområdet (blå skravering med mærkat sø-1) samt flagermustræ (orange prik)

Bilag 2: Kort med strækning af nettilslutningskabel, der skal underbores

Bilag 2: Forløb af nettilslutningskabel. Den med stiplede hvid linje markerede strækning, skal anlægges ved retningsstyret underboring.

Bilag 3: Beredskabsplan ved blow-out under retningsstyret underboring af nettilslutningskabel

Bilag 3: Beredskabsplan ved blow-out under retningsstyret underboring

Såfremt der sker et trykfald, mens der bores og der opstår blow-out, så har entreprenøren pligt til straks at standse ulykken. Miljømyndigheden (Bornholms Regionskommune) kontaktes så snart som muligt. Selve oprensningen sker i samarbejde med miljømyndigheden hos kommunen (eller Beredskab udenfor kommunens arbejdstid), og fortsætter efter dennes anvisninger til den ønskede tilstand er opnået. Oprensningen kan foregå med forskellige metoder, men typisk suges boremudderet op i en tank eller det graves væk. Eventuelt spules der med vand samtidigt med, at der suges materiale op for at få mest muligt fjernet.

Bilag 4: Sammenfattende redegørelse til 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark'

27. maj 2025

J. nr. 21/14202 og 21/14468

Sammenfattende redegørelse: Kildevad Solcellepark

Sammenfattende redegørelse til 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark'

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	4
2	Baggrund	4
2.1	Høring	4
2.2	Krav til en sammenfattende redegørelse	5
3	Integration af miljøhensyn i kommuneplantillæg og lokalplan	5
4	Miljøvurderingsrapport og høringssvar	7
4.1	Behandling af høringssvar	7
4.2	Opbygning af høringssvarenes behandling	9
4.3	Høringssvarenes holdning til Kildevad Solcellepark	9
4.4	Tema: Mistillid	10
4.5	Tema: Nabohensyn	25
4.6	Tema: Vand	29
4.6.1	Grundvand og nitratbelastning	29
4.6.2	Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark	37
4.6.3	Transformerstation og boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)	42
4.6.4	Risiko for forurening af vandløb	43
4.6.5	Omkostninger for vandværk ved indsats for nitratreduktion	43
4.6.6	Varighed af grundvandssikring	45
4.6.7	Afvanding gennem området	46
4.6.8	Overholdelse af lovgivning omkring beskyttelse af vand	47
4.7	Tema: Skovrejsning	49
4.8	Tema: PFAS	50
4.9	Tema: Jord	52
4.10	Tema: Natur	53
4.10.1	Naturværdi og småbiotoper	53
4.10.2	Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort	56
4.10.3	Spredningsmuligheder og opsætning af hegn	58
4.10.4	Manglende undersøgelse af beskyttede søer	61
4.10.5	Flagermus	62
4.10.6	Padde	66
4.10.7	Traner	67
4.10.8	Formuleringer om natur	70
4.11	Tema: Landskab og visuel påvirkning	70
4.11.1	Mangel i miljøvurderingsrapportens kapitel om landskab og visuelle forhold	75
4.11.2	Fejl og mangler i høringsmaterialet vedrørende udpegningen særligt kulturmiljø	77

4.11.3	Beplantning	78
4.11.4	Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer	83
4.11.5	Terrænregulering	85
4.12	Tema: Friluftsliv	86
4.13	Tema: Støj	87
4.14	Tema: Klima	89
4.15	Tema: Arkæologi	90
4.16	Tema: Solcelleparkens indretning	92
4.17	Tema: Spildevand	98
4.18	Tema: Demontering	99
4.19	Tema: Belastning ved produktion af solceller	101
4.19.1	Genanvendelighed	101
4.19.2	Arbejdsforhold	102
4.19.3	Arealressource	102
4.20	Tema: Rentabilitet	103
4.21	Tema: Grøn pulje	104
5	Rimelige alternativer	105
5.1	Forslag til alternativer fra høring	105
5.2	Alternativ placering af solceller	105
5.3	Økologisk landbrugsproduktion	107
5.4	Skovrejsning	107
5.5	Insekt- og sommerfuglepark	108
6	Overvågning	108

Bilagsoversigt

Bilag 1: Oversigt over ændringer fra første høring til fornyet høring af planforslag, udkast til tilladelse og miljøvurdering for Kildevad Solcellepark	110
Bilag 2: Nyeste nitratdata fra Østerlars Vandværk og borerne ved Kildevad	118

1 Indledning

Denne sammenfattende redegørelse behandler det samlede plan- og projektmateriale. Den lever op til kravene til en sammenfattende redegørelse for en miljørapport til en plan, jf. miljøvurderingslovens¹ § 13.

Den sammenfattende redegørelse fremstiller samtidig resultaterne af de gennemførte høringer i forhold til selve projektet, jf. miljøvurderingslovens § 25, stk. 1.

2 Baggrund

Bornholms Regionskommune offentliggjorde den 6. marts 2023 forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', forslag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark', samt den tilhørende 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark', herefter refereret som miljøvurderingsrapporten.

På baggrund af høringssvar indkommet i perioden den 6. marts 2023 til den 22. maj 2023 blev der indsamlet supplerende data om bilag IV-arter, og der blev foretaget flere ændringer i miljøvurderingsrapporten, forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', forslag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' og 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Hele materialet blev derefter sendt i fornyet høring fra den 24. september 2024 til den 19. november 2024 sammen med en oversigt over ændringerne.

Kommuneplantillægget fastlægger en samlet ramme for planområdet; rammeområde 000.D.13. Rammen fastlægger området som anvendelse til teknisk anlæg, specifikt solcelleanlæg. Lokalplanen fastlægger den detaljerede planlægning for placering og udformning af en solcellepark.

'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er en tilladelse til det konkrete projekt for etablering og drift af en solcellepark.

Miljøvurderingsrapporten beskriver de påvirkninger på miljøet, som planerne og det konkrete projekt kan medføre.

2.1 Høring

Det offentliggjorte materiale har først været i høring fra den 6. marts 2023 til den 22. maj 2023. På baggrund af høringssvar er gennemført en indsamling af supplerende data om bilag IV-arter og foretaget ændringer til både forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan, udkast til tilladelse samt miljøvurderingsrapport. En oversigt over ændringerne fremgår af bilag 1 til denne sammenfattende redegørelse. Det ændrede materiale har været i en ny høring fra den 24. september 2024 til den 19. november 2024.

Bornholms Regionskommune har samlet modtaget 76 høringssvar. Under høringen fra den 6. marts 2023 til den 22. maj 2023 modtog Bornholms Regionskommune 42 høringssvar, heraf 40 unikke henvendelser. To høringssvar er indsendt to gange, dels til høring af forslag til kommuneplantillæg og dels til høring af forslag til lokalplan. Bornholms Regionskommune modtog derudover tre henvendelser i perioden mellem den første og den anden høring af forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan, udkast til tilladelse og den tilhørende miljøvurderingsrapport. Disse tre henvendelser har karakter af høringssvar og er alle tre medregnet som høringssvar under den første høring. Bornholms Regionskommune har i høringen fra den 24. september 2024 til den 19. november 2024 modtaget 34 høringssvar. Alle høringssvar kan ses i fuld længde i bilag 5 til 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

¹ LBK nr. 4 af 03/01/2023: Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

Høringssvarene er indsendt af 41 forskellige aktører². Af de 41 aktører er ti berørte myndigheder. En gruppe af borgere fra lokalområdet er gået sammen om at indsende høringssvar. Gruppen består af 26 borgere, som har indsendt i alt 54 høringssvar. Der er forskellige antal afsendere høringssvarene imellem, men alle er afsendt af en eller flere af de 26 borgere som også har lavet fælles svar. Ud over gruppen, som sammen har lavet høringssvar, er der indkommet høringssvar fra fem andre aktører.

Et høringssvar er indsendt som en video og video-linket gentages i flere høringssvar. Videoen er transskriberet og fremgår i en oversigt over de fulde høringssvar ved det første høringssvar, der indeholder video-linket. Oversigten over de fulde høringssvar er vedlagt 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' som bilag nr. 5. Video-høringssvaret indgår på lige fod med øvrige høringssvar i resumeerne under de enkelte temaer.

Bornholms Regionskommune har inddraget høringssvarene. Udover de ovenfor nævnte ændringer mellem første og anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse, har høringssvarene givet anledning til præcisering af vilkår samt tilføjelse af nye vilkår i tilladelsen til projektet. Der er også ændret i tilladelsens begrundelse. Høringssvarene har også givet anledning til ændringer i redegørelserne til både kommuneplantillæg og lokalplan. Der er derudover lavet en tilføjelse samt flere ændringer og præciseringer i bestemmelser og kortbilag til lokalplanen.

De samlede høringssvar fra både første og anden høring af forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan, udkast til tilladelse og den tilhørende miljøvurderingsrapport, samt de ændringer, det har givet anledning til, behandles uddybende i de efterfølgende afsnit.

2.2 Krav til en sammenfattende redegørelse

Ifølge miljøvurderingslovens § 13, stk. 2 skal der i forbindelse med endeligt vedtagne planer udarbejdes en sammenfattende redegørelse, som beskriver:

- Hvordan miljøhensyn er integreret i planen
- Hvordan miljørapporten og de udtalelser, der er indkommet i offentlighedsfasen, er taget i betragtning
- Hvorfor den vedtagne plan er valgt på baggrund af rimelige alternativer, der har været behandlet
- Hvordan myndigheden vil overvåge de væsentlige indvirkninger af planen på miljøet

Ifølge miljøvurderingslovens § 25, stk. 1 skal der i forbindelse med endelig tilladelse til det konkrete projekt gøres rede for resultaterne af de høringer, der er foretaget.

Den sammenfattende redegørelse vil besvare de fire spørgsmål listet op i miljøvurderingslovens § 13, stk. 2. Den vil yderligere behandle høringssvar, der retter sig mod projektet, jf. miljøvurderingslovens § 25, stk. 1.

Bornholms Regionskommune har valgt at lave en samlet miljøvurdering af kommuneplantillægget, lokalplanen og det konkrete projekt for Kildevad Solcellepark. Miljøvurderingen er beskrevet i en miljøvurderingsrapport. De indkomne høringssvar retter sig mod det samlede høringsmateriale. Bornholms Regionskommune har derfor valgt også at lave behandlingen efter høring i et samlet dokument, som lever op til miljøvurderingslovens krav.

3 Integration af miljøhensyn i kommuneplantillæg og lokalplan

Under udarbejdelsen af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 og forslag til Lokalplan nr. 131 samt den tilhørende miljøvurderingsrapport har fagpersoner og myndighedsområder været inddraget løbende. Dette har sikret en god integration af miljøhensyn.

² Aktører anvendes som en samlebetegnelse for alle, der har afgivet høringssvar, herunder borgere, foreninger, bygherre og berørte myndigheder.

Bornholms Regionskommunens myndighed for bygge- og beskyttelseslinjer har været inddraget som berørt myndighed for at vurdere muligheder for opførsel af solcellepark indenfor skovbyggelinje og fortidsmindebeskyttelseslinjer. En miljøvurdering af både plangrundlag og det konkrete projekt skal være foretaget før, der må træffes særlovsafgørelser til projektet, herunder dispensationer fra bygge- og beskyttelseslinjer. Der er derfor endnu ikke meddelt dispensationer til solcelleparken. Den faglige myndighed har i stedet vejledt om en mulig placering af solcelleparken i forhold til fortidsminder og skov. Vejledningen har haft afgørende betydning for udformningen af det endelige projektområde indenfor planområdet.

På samme måde har landskabsmyndigheden været inddraget som berørt myndighed i forbindelse med placeringen og sammensætningen af en afskærmende beplantning. Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' fastlægger bestemmelser for beplantningen, så den visuelle påvirkning bliver reduceret mest muligt, og beplantningen fremstår med lokale hjemmehørende planter, der passer ind i landskabsbilledet og kan bidrage til områdets biodiversitet.

Solcelleparken ved Kildevad er placeret i et område med grundvandsinteresser i form af nitratfølsomt indvindingsområde, område med drikkevandsinteresser, indvindingsopland til almene vandforsyninger samt et overlap på 0,7 ha med boringsnære beskyttelsesområder. Grundvandsmyndigheden har været inddraget i plan- og miljøvurderingsprocessen som berørt myndighed i forhold til at sikre en reduktion i nitratindhold samt beskyttelse af grundvandet under solcelleparken. Hensyn til grundvand er integreret i plangrundlaget. Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' beskriver, at en transformerstation ikke må placeres indenfor de boringsnære beskyttelsesområder i planområdet. Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' fastlægger et byggefelt til transformerstationen. Byggefeltet ligger udenfor de boringsnære beskyttelsesområder. Med disse tiltag sikres det også, at planerne ikke vil forringe tilstanden i kvalitetselementerne for målsatte vandområder eller forsinke eller forhindre målopfyldelse i forhold til vandrammedirektivet³.

Kommuneplantillæg nr. 11 og Lokalplan nr. 131 muliggør etablering af en solcellepark ved Kildevad. Det fremgår i redegørelserne til de to planer samt i afgrænsningsnotatet til miljøvurderingsrapporten, at planerne ikke vil medføre væsentlige eller skadelige påvirkninger på naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder. Dette begrundes i en vurdering af plangrundlagets karakter (solcellepark), afstand til Natura 2000-område (1,5 km) og udbredelsen af arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget.

På samme måde vil planerne ikke medføre skadelige påvirkninger på bilag IV-arter. Indenfor planområdet er der fundet et træ, som anvendes som rasteområde for flagermus. Der er i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' indarbejdet bestemmelser til beskyttelse af træet. Der er ikke konstateret andre bilag IV-arter indenfor eller i nærhed til planområdet, som kan blive påvirket af plangrundlaget.

Indenfor planområdet ligger en eng og en sø beskyttet efter naturbeskyttelseslovens⁴ § 3. Der er indarbejdet hensyn til begge beskyttede naturområder ved bestemmelser om afstand fra anlæg til den beskyttede natur i Lokalplan nr. 131. Naturmyndigheden har været inddraget i vurdering af rimelig afstand.

På baggrund af ovenstående er der ikke fundet behov for at integrere yderligere miljøhensyn i planerne.

Nogle af de indkomne høringssvar i første høring af planforslag, udkast til tilladelse og tilhørende miljøvurderingsrapport peger på behov for uddybning, før overholdelse af mål i habitatdirektiv⁵ og fuglebeskyttelsesdirektiv⁶ kan vurderes sikkert. Det har givet anledning til ny dataindsamling, rettelser i

³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 23/10/2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (2000/60)

⁴ LBK nr. 927 af 28/06/2024: Lovbekendtgørelse om naturbeskyttelse

⁵ Rådets direktiv af 21/05/1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (92/43)

⁶ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 30/11/2009 om beskyttelse af vilde fugle (2009/147)

miljøvurderingsrapport og integration af hensyn til flagermus i lokalplan. Øvrig integration af miljøhensyn er sket i selve projektet. I gennemgangen af høringssvar under afsnit 4.10 'Tema: Natur' er indarbejdet forklaringer og uddybninger. På baggrund af besvarelsen til disse høringssvar vurderer Bornholms Regionskommune, at Kommuneplantillæg nr. 11 og Lokalplan nr. 131 er i overensstemmelse med habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

4 Miljøvurderingsrapport og høringssvar

Det er European Energy A/S' konsulent, Artelia A/S, der har udarbejdet miljøvurderingsrapporten. Under arbejdet har Artelia A/S og European Energy A/S løbende indarbejdet miljøhensyn i både kommuneplantillæg, lokalplan og det konkrete projekt. Bornholms Regionskommune har efter miljøvurderingslovens § 12 det indholdsmæssige ansvar for den del af miljøvurderingsrapporten, der handler om vurdering af plangrundlaget. Bornholms Regionskommune har yderligere efter miljøvurderingslovens § 24 ansvar for at sikre, at den del af miljøvurderingsrapporten, der handler om vurdering af projektet, opfylder kravene i miljøvurderingslovens § 20. Bornholms Regionskommune har gennemlæst miljøvurderingsrapporten og har i den proces stået for, at yderligere mulige påvirkninger på miljøet er blevet beskrevet, og hensyn er blevet indarbejdet.

Miljøvurderingsrapporten beskriver plangrundlagets og det konkrete projekts konsekvenser indenfor de miljøfaktorer, som blev fundet nødvendige at undersøge nærmere. Der er på baggrund af afgrænsningsnotatet foretaget vurdering af følgende miljøfaktorer:

- Biologisk mangfoldighed
- Materielle goder
- Landskab og visuelle forhold
- Kulturarv, arkæologi og fortidsminder
- Rekreative interesser
- Klimatiske faktorer
- Drikkevandsinteresser og grundvand
- Støj

Miljøvurderingsrapporten er en del af grundlaget for at Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' samt 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' kan vedtages af Bornholms Regionskommunes kommunalbestyrelse på et oplyst grundlag.

Miljøvurderingsrapporten viser, at planerne og det konkrete projekt vil medføre ubetydelige eller mindre væsentlige påvirkninger på biologisk mangfoldighed, materielle goder, landskab og visuelle forhold, kulturarv, arkæologi og fortidsminder, rekreative interesser og støj. To naboer bor dog så tæt på solcelleparken, at der vil være en kort periode, mens stativer nedrammes tæt på naboernes boliger, hvor grænseværdi på 70 dB i dagtimerne ikke vil kunne overholdes. Naboerne vil blive varslet tidligt og bygherre vil indgå aftaler med naboerne om en løsning, som for eksempel indkvartering andetsteds mens nedramning foregår. Planerne og det konkrete projekt vil til gengæld medføre væsentlig positiv påvirkning på klimatiske faktorer. Solcelleparken vurderes kun at medføre en lille risiko for forurening af grundvandet samt på sigt at bidrage til en reduktion af nitratinholdet i grundvandet og dermed give en positiv påvirkning på drikkevandsinteresser og grundvand.

4.1 Behandling af høringssvar

Bornholms Regionskommune har modtaget høringssvar fra 41 forskellige privatpersoner, foreninger, andelsselskaber, berørte myndigheder samt bygherre i forbindelse med den offentlige høring af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', forslag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark' samt 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark'.

Høringssvarenes bemærkninger omhandler mistillid, nabohensyn, vand, skovrejsning, PFAS, jord, natur, landskab og visuel påvirkning, friluftsliv, støj, klima, arkæologi, solcelleparkens indretning, spildevand, demontering, belastning ved produktion af solceller, rentabilitet samt grøn pulje. Fire af høringssvarene handler om, at de hørte myndigheder og parter ikke har bemærkninger.

Bornholms Regionskommune har udarbejdet et samlet høringsnotat med resume af alle høringssvarene til både kommuneplantillæg, lokalplan og tilladelse til projektet, bygherres bemærkninger til høringssvarene, samt administrationens vurdering af, om og hvordan høringssvarene kan imødekommes. Høringsnotatet er opdelt i tre dele. En del behandler høringssvar fra nabogruppen af 26 aktører, en del behandler høringssvar fra 10 berørte myndigheder og en del behandler høringssvar fra øvrige aktører. I høringsnotatet henvises til uddybende forklaringer i denne sammenfattende redegørelse. Høringsnotatet er vedlagt 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' som bilag nr. 6.

Bornholms Regionskommune har samtidig udarbejdet denne sammenfattende redegørelse, som i større detalje behandler høringssvarenes temaer.

Nogle høringssvar giver anledning til ændringer i Bornholms Regionskommunes dokumenter, mens andre ikke gør. Høringssvarenes temaer og eventuelle ændringer på baggrund af høringssvarene fremgår herunder.

Bornholms Regionskommune har på baggrund af høringssvar i høringen fra 6. marts 2023 til den 22. maj 2023 fundet anledning til at få indsamlet supplerende data om flagermus og padder samt foretage rettelser i både kommuneplantillæg, lokalplan, tilladelse og miljøvurderingsrapport.

Det opdaterede materiale har været i en ny høring fra den 24. september 2024 til den 19. november 2024. Bornholms Regionskommune har ikke fundet anledning til yderligere dataindsamling på baggrund af den anden høring. Miljøvurderingsrapporten bliver ikke ændret yderligere.

I forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 er der foretaget ændringer i redegørelsesdelen. Redegørelsesdelen er ændret, så der er redegjort for alle kommuneplanens udpegninger inden for planområdet. Derudover er der tilføjet redegørelse for vandrammedirektivet og Den Grønne Trepark.

I forslag til Lokalplan nr. 131 er der foretaget ændringer i både bestemmelsesdelen og redegørelsesdelen. Redegørelsesdelen er ændret, så der er redegjort for alle kommuneplanens udpegninger inden for planområdet. Derudover er der tilføjet redegørelse for vandrammedirektivet. I bestemmelsesdelen er byggefeltet, som muliggør en transformerstation, flyttet. Kravet om afskærmende beplantning er blevet skærpet, så der skal være seks træækker i alt, uanset om der er eksisterende beplantning i forvejen. Et træ som er muligt flagermushabitat skal bevares. Derudover er flere bestemmelser blevet omformuleret, så de enten er mere administrerbare eller nemmere at forstå.

I 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er der foretaget ændringer både i vilkår, projektbeskrivelse og begrundelse for afgørelse.

Ændringerne består i indførelse af vilkår vedrørende efterbehandling efter demontering samt materiale til etablering af interne serviceveje. I projektbeskrivelsen er samtidig tilføjet beskrivelse af interne serviceveje. Der er desuden ændret i begrundelsen i afsnittene omkring drikkevandsinteresser og grundvand samt vandrammedirektiv.

Ved genlæsning har Bornholms Regionskommune fundet anledning til at flytte vilkår vedrørende beskyttelse af et flagermusetræ i driftsfasen fra 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' og indsætte beskyttelsen som en bestemmelse i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Beskyttelsens indhold ændres ikke ved

flytningen. Det medfører alene, at flagermusetræet er beskyttet så snart Lokalplan nr. 131 er offentliggjort og gældende, uanset om tilladelsen til projektet udnyttes.

4.2 Opbygning af høringssvarenes behandling

I det nedenstående gennemgås de temaer, som er bragt op i høringssvarene. For hvert tema fremgår først et resume på baggrund af høringssvarene. Resumeerne er opdelt, så høringssvar indgået i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse og høringssvar indgået i anden høring af samme materiale står hver for sig.

Alle høringssvar er blevet forelagt European Energy A/S og deres konsulent Artelia A/S. Hvis et høringssvar har givet anledning til bemærkninger eller supplerende oplysninger fra European Energy A/S og Artelia A/S er disse præsenteret under resumeet i det enkelte tema. Bemærkningerne fra bygherre og deres konsulent er på samme måde som resumeerne opdelt i første og anden høring.

Bornholms Regionskommunes bemærkninger fremgår til sidst under hvert tema. Bemærkningerne indeholder oplysning om, hvorvidt og hvordan der er indarbejdet ændringer, uddybninger og præciseringer indenfor det enkelte tema. Bornholms Regionskommunes bemærkninger er ikke opdelt i første og anden høring, da alle høringssvar behandles samlet.

4.3 Høringssvarenes holdning til Kildevad Solcellepark

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

27 aktører er negativt indstillet overfor Kildevad Solcellepark. Flere af høringssvarene opfordrer Bornholms Regionskommunes politikerne til ikke at vedtage planer og projekt.

Fem berørte myndigheder, udtrykker sig hverken for eller imod projektet. Nogle har ingen bemærkninger, mens andre alene har tekniske, faktuelle eller metodemæssige bemærkninger.

3 aktører, herunder bygherre selv, er positivt indstillet overfor Kildevad Solcellepark. Nogle af høringssvarene peger på mulige forbedringer til projektet.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

28 aktører er negativt indstillet overfor Kildevad Solcellepark. 27 aktører har indgivet høringssvar under den første høring og indgiver høringssvar igen. En aktør indgiver høringssvar for første gang. Ingen af dem, der har udtrykt negativ indstilling til projektet i den første høring, har ændret indstilling til projektet.

To berørte myndigheder har indgivet høringssvar under første høring og indgiver høringssvar igen. Fem berørte myndigheder indgiver høringssvar for første gang. Høringssvarene udtrykker sig hverken for eller imod projektet. Nogle har ingen bemærkninger, mens andre har tekniske, faktuelle eller metodemæssige bemærkninger.

En aktør har indgivet høringssvar under den første høring og indgiver høringssvar igen. Høringssvaret er fortsat positivt indstillet overfor Kildevad Solcellepark, men peger også fortsat på mulige forbedringer til projektet.

4.4 Tema: Mistillid

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

27 aktører udtrykker mistillid til processen for sagen om Kildevad Solcellepark.

27 aktører finder, at Østerlars Vandværk burde have været inddraget tidligere i processen. Et af høringssvarene påpeger, at Østerlars Vandværk ikke fik en chance for at prøve at indgå en frivillig aftale med lodsejer, da de først blev orienteret meget sent i processen.

En række høringssvar fra 26 aktører udtrykker mistillid til kommunens embedsværk. Høringssvarene peger særligt på, at sagen er startet af administrationen udenom kommunens politikere, at kommunens politikere er blevet præsenteret for misvisende oplysninger og forældede tal for nitratindhold i drikkevandet og at kommunens landskabsforvaltningsmyndigheds forbehold er blevet tilsidesat. Specifikt fremhæves en formulering i lokalplanens "Formål og baggrund". Den giver indtryk af, at bygherre har kontaktet kommunen, men reelt har kommunen kontaktet bygherre. Bygherren er kommet ind i projektet uden licitation.

Høringssvarene beskriver en oplevelse af en stædighed i kommunen, om at man bare vil have solcelleparken liggende lige præcis ved Kildevad uanset omkostningerne for naboer, natur, landskab med videre. Et af høringssvarene fremsender dokumentation for, at der er forskelle imellem beskrivelsen af landskab i forbindelse med indkaldelse af ideer og forslag og beskrivelsen af landskab i miljøvurderingsrapporten. Forskellene er ikke formidlet til politikerne. De usikkerheder, der fremgår i analyser af PFAS-indhold i solcellerne er heller ikke formidlet til politikerne. Et andet høringssvar beskriver en irritation i embedsværket over politiske krav til yderligere dokumentation. Irritationen kan ses ud af en aktindsigt.

Nogle af høringssvarene beskriver, at den lodsejer, der lægger jord til solcelleparken er blevet presset ind i projektet. Dels for at nedbringe nitratindhold i grundvandet og dels for at undgå høje vandregninger til Østerlars Vandværks forbrugere.

Flere af høringssvarene beskriver en oplevelse af at høringssvar og læserbreve ikke bliver hørt og loven ikke respekteres. Et høringssvar fremhæver, at projektet skal i omhøring, men at dette kun er sket, fordi Miljøstyrelsen har fundet, at materialet ikke var i orden. Høringssvaret finder, at de selv har peget på de samme fejl, men ikke er blevet hørt.

Et af høringssvarene beskriver også en forventning fra kommunen om, at bygherren nok skal løse alle knaster, om ikke andet, så ved at opkøbe de omkringliggende ejendomme, som de har gjort andre steder. Høringssvaret udtrykker en fornemmelse af, at projektet ikke er blevet stoppet, for at beskytte de embedsmænd, som startede sagen i efteråret 2019 sammen med BEOF udenom det politiske system.

Et andet af høringssvarene kritiserer kommunikationen med administrationen. Høringssvaret beskriver oplevelser med ikke at få svar på de spørgsmål de har stillet, indenfor de frister administrationen har lovet dem. Høringssvaret fremhæver også daværende borgmester Thomas Thors' meddelelse i projektets begyndelse om, at projektet skulle udarbejdes i tæt dialog med naboerne. På baggrund af, at der kun har været afholdt et møde, styret af bygherre, finder høringssvaret ikke, at der har været en tæt dialog.

Samme høringssvar udtrykker bekymring over, at bygherre og bygherres konsulent har holdt mange møder med kommunen og bygherre har i høj grad kunnet præge afgørelser ved at betale konsulent for at gennemgå høringssvar, lave oversigt over høringssvar, opstille tematikker, samt gennemgå dokumenter som planforslag, miljøvurderingsrapport og § 25 tilladelse. Det har også været bygherres fremgangsmåde i andre sager udenfor Bornholm. Høringssvaret finder, at andre entreprenører og borgere også bør have adgang til hurtig sagsbehandling ved at stille med egne konsulenter.

Flere af høringssvarene finder projektet utroværdigt. Et høringssvar beskriver, at de som lodsejere selv er blevet tilbudt at komme med i projektet og har oplevet en bygherre, der dels lægger stor vægt på kommunens vurdering af betydningen for grundvandet og dels lover sikker indtjening og god afskærmende beplantning. Høringssvaret finder, at kommunens vurdering har undladt væsentlige konklusioner fra en grundvandsrapport udarbejdet af GEUS⁷ og at kommunen og bygherren arbejder for et projekt, der skal fremstå, så det passer til deres ideer og planer. Et andet høringssvar beskriver, at bygherre i tilbuddet til lodsejere om at komme med i projektet, har truet med, at der ville komme sanktioner omkring anvendelsen af lodsejernes areal, selv på arealer udenfor vandindvindingsområdet. Høringssvaret beskriver derudover et informationsmøde med bygherre, hvor de har hørt bygherre sige, at naboerne skulle holde op med at brokke sig, da solcelleparken vil blive etableret.

Høringssvaret stiller sig meget kritisk overfor bygherres metoder og henviser til artikler fra sager udenfor Bornholm, hvor bygherre har truet, forhalet, brudt løfter, tilpasset støjmålinger og lukket munden på naboer. Høringssvaret udtrykker bekymring for, at embedsværket har været under stort pres fra bygherres side i udformningen af miljøvurderingsrapporten. Høringssvaret peger også på, at bygherre må have travlt, henset til, at kinesiske solceller sandsynligvis snart vil blive forbudt i EU grundet sikkerhedsproblemer. Høringssvaret refererer til det nye NIS2 direktiv⁸ om kritisk infrastruktur. Høringssvaret spørger, om BEOF er interesseret i et projekt, der ikke kan sikkerhedsgodkendes.

Flere af høringssvarene finder projektet lovstridigt og peger på at projektet vil stride imod både national lovgivning og kommunens lokale planlægning. Et af høringssvarene finder, at både kommunen og bygherren bør være underlagt den samme lovgivning som alle almindelige mennesker og at der ikke bør gives dispensationer. Et andet af høringssvarene spørger, hvad lovgivningen er til for, hvis man bare kan søge dispensation.

En del af høringssvarene fra de 26 aktører henvender sig til politikerne og opfordrer dem til at tænke sig om. Flere af høringssvarene stiller sig kritisk overfor at politikerne går imod deres egen kommuneplan vedrørende udpegning af skovrejsning ønsket. Et høringssvar opfordrer politikerne til at bevare naturen hvor den er og ikke glemme, at bygherre tænker i økonomi, ikke økologi. Turisterne kommer til Bornholm for at opleve naturen.

Et andet høringssvar modsætter sig, at en ikke-bornholmsk koncern skal have lov at tjene store gevinster på sagen. Høringssvaret oplever, at både administration og politikere i Bornholms Regionskommune lader koncernen bestemme over sig. Der er behov for at tænke visionært og til bunds over de fremtidige effekter af en beslutning her og nu. Høringssvaret henviser til, at det er sket før, hvor for eksempel udenlandske supermarkeds kæder har fået lov at etablere sig på øen med tab af landsbyers små lokale Dagli' Brugser til følge.

Flere af høringssvarene fra de 26 aktører mener, at miljøvurderingsrapporten ikke er retvisende, indeholder fejl og peger på en række emner, de finder fejlbehæftet eller utilstrækkeligt behandlet. Et høringssvar fremhæver en lovhenviisning i udkastet til tilladelse til Kildevad Solcellepark, der beskriver, at en miljøvurderingsrapport skal være fuldstændig og af tilstrækkelig kvalitet. Høringssvaret spørger, hvem der har godtaget rapporten til Kildevad Solcellepark og hvem, der har det juridiske ansvar. To af høringssvarene finder, at fordi miljøvurderingsrapporten indeholder så mange fejl kan den ikke sendes i høring og processen bør gå om. Et af høringssvarene har spurgt en rådgiver og finder ikke, at sagen vil holde i Planklagenævnet.

⁷ De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland

⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 14/12/2022 om foranstaltninger til sikring af et højt fælles cybersikkerhedsniveau i hele Unionen, om ændring af forordning nr. 910/2014 og direktiv 2018/1972 og om ophævelse af direktiv 2016/1148 (2022/2555)

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

28 aktører genfremsætter mistillid til administration, bygherre og proces.

Høringssvar fra 27 aktører genfremsætter kritik af manglende og for sen inddragelse. Et af høringssvarene finder fortsat at Østerlars Vandværk er blevet inddraget alt for lidt og alt for sent. Et andet høringssvar udtrykker skuffelse over, at kommunen ikke har været en støttende part for naboerne og har ladet bygherre styre afholdte møder. Høringssvaret kritiserer også, at en nabo blev indkaldt til et møde med 1 times varsel og vandværket slet ikke blev indkaldt.

Høringssvar fra 27 aktører⁹ kritiserer mængden af information i høringen. De informationer, der er væsentlige for de almindelige borgere og politikerne, risikerer at drukne i den store mængde information. Et af høringssvarene opfordrer politikerne til at læse høringssvar i stedet for høringsmateriale. Høringssvaret finder, at alle høringssvar er imod projektet.

To af høringssvarene fremhæver et høringssvar afgivet som video. Et høringssvar udtrykker bekymring på baggrund af videoen og undrer sig over hvorfor kommunens politikere holder fast i sagen, video-høringssvaret taget i betragtning.

Høringssvar fra 26 aktører genfremsætter kritik af, at kommunens administration har startet projektet, ikke bygherre. Flere af høringssvarene kritiserer særligt en medarbejder og sætter spørgsmålstejn ved om medarbejderen er inhabil i sagen.

Flere af høringssvarene fremlægger korrespondance mellem administrationen og bygherre samt mellem bygherre og lodsejerne, som viser, at det er administrationen, der er initiativtagerne. Et høringssvar modsætter sig på den baggrund en af de ændringer, der er foretaget mellem første og anden høring af plangrundlag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Ændringen handler om at tydeliggøre, at bygherre er den, der har anmodet om at etablere solceller på arealet ved Kildevad. Et andet høringssvar finder, at kommunens egen interesse i solcelleparken er en af årsagerne til, at naboer og vandværk er blevet medarbejdet og spørger om fremgangsmåden i sagen er lovlig.

Et af høringssvarene genfremsætter kritik af, at kommunens politikere i forbindelse med at beslutte, at sagen skulle gå videre, blev præsenteret for misvisende oplysninger, samt manipulation og forvrejning af tal for nitratindhold i drikkevandet. Høringssvaret fremsætter også kritik af, at bygherre og administration fik overbevist politikerne om, at det var kommunens ansvar at leve op til regeringens planer om vedvarende energi og på baggrund af nitratbelastningen vælge at gå videre med solcelleparken ved Kildevad.

To af høringssvarene genfremsætter modstand mod, at projektet skal opnå de nødvendige dispensationer. Det ene høringssvar beskriver hvordan naboer har påpeget overtrædelser af gældende lovgivning og at kommunen ikke har taget det alvorligt, men i stedet har tilføjet Kommuneplantillæg nr. 11 og Lokalplan nr. 131 for at ændre området til teknisk anlæg fremfor skovrejsningsområde i sammenhæng med de omkringliggende økosystemer. Høringssvaret oplever, at kommunen fortsætter arbejdet i håb om at opnå dispensationer i stedet for at imødekomme gældende love og regler.

Et af høringssvarene beskriver, at administrationen i forbindelse med et borgermøde har udtalt, at det ikke er et problem at være i modstrid med retningslinjer i kommuneplanen. Det er muligt at søge dispensationer og det kan naboerne også bare gøre. Høringssvaret sætter spørgsmålstejn ved administrationens indstilling til kommuneplanen og de særpræg kommuneplanen er lavet til at beskytte. Høringssvaret udtrykker en bekymring for, om kommunen overhovedet passer på Bornholm og dens særpræg.

⁹ 26 af aktørerne er de samme som i afsnittet ovenfor, mens en aktør er ny.

Et af høringssvarene fremsætter kritik af, at administrationen ikke har undersøgt området grundigt inden opstart af processen. Kritikken fremsættes med henvisning til, at administrationen skriver til bygherre at der ikke er åbenlyse konflikter med generelle landskabsinteresser i området. Høringssvaret peger på skovbyggelinje, særligt kulturmiljøområde, økologiske forbindelser, mulige økologiske forbindelser, nord- og nordvestvendte skråninger, udsigt til Østerlars Kirke, samt modstrid med kommunens retningslinjer for, hvor man må opstille solceller.

To af høringssvarene genfremsætter opfordring til politikerne om at fastholde kommuneplanens nuværende udpegning om skovrejsning ønsket og bevare naturen hvor den er fremfor at tillade etablering af en solcellepark, der truer miljøet. Høringssvaret fremhæver at området besøges af mange turister. Høringssvaret finder, at en solcellepark ved Kildevad vil gøre Bornholm kendt for det værst tænkelige eksempel på grøn omstilling.

Et af høringssvarene finder også fortsat, at miljøvurderingsrapporten er mangelfuld og ikke retvisende. Høringssvaret finder at kommunens egen interesse i at få en solcellepark på området ved Kildevad, er en af grundene til manglerne.

Samme høringssvar anmoder om at kommunen denne gang lader høringssvar forblive synlige efter endt høring. Høringssvaret finder, at kommunen ikke bør have noget at skjule og derfor ikke bør fjerne høringssvarene.

Et andet af høringssvarene genfremsætter en mistillid til bygherre og en oplevelse af, at bygherre ikke er ærlige omkring, hvad det er, de vil opføre.

To høringssvar påpeger, at borgere i Østerlars tror at strømmen fra solcelleparken skal bruges på Østerlars Fjernvarmeværk. Det skal den ikke og det fremgår ikke nogen steder. Ny lovgivning forbyder interne forbindelser på over 500 meter og det er dermed udelukket, at Kildevad Solcellepark kan forbindes med Østerlars Fjernvarmeværk.

Et høringssvar beskriver, at Morten Dahlin, minister for Land og By ved et offentligt borgermøde i Østerlars den 24. januar har udtalt, at området ved Kildevad ikke egner sig til solcellepark.

Et høringssvar fra en ny aktør genfremsætter modstand mod, at en ikke-bornholmsk koncern skal have lov at tjene store gevinster på sagen.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Teksten i lokalplanforslagets afsnit "Formål og baggrund" kan med fordel præciseres.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Videoen blev ligeledes uploadet i første høringsperiode. Ingen supplerende bemærkninger.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Sagens start

Der er ikke nogen medarbejdere i Bornholms Regionskommune, som har været involveret i kommunens sagsbehandling, som har en personlig interesse i at placere solceller i området omkring Kildevad.

Det er grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune som har foreslået placeringen til bygherre. Grundvandsmyndigheden agerede på baggrund af den gældende indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker¹⁰ og med øje for, at en indsats ligeledes kunne bidrage til Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040¹¹, da lodsejer blev præsenteret for muligheden for at opstille solceller på arealet.

Det er korrekt, at grundvandsmyndigheden formidlede kontakt mellem lodsejer og bygherre, og vejledte om mulighederne for en solcellepark. Efter der var formidlet kontakt mellem lodsejer og bygherre har grundvandsmyndigheden ikke været med til at drive processen, men kun været involveret som berørt myndighed. Det er bygherre, som har anmodet om igangsætning af planlægning, efter at have indgået en privatretslig aftale med lodsejer. Det er korrekt, at der er sket en tilretning mellem første og anden høring af dokumenterne. Rettelsen handler om beskrivelsen af sagens baggrund i både kommuneplantillæg, lokalplan, miljøvurderingsrapport og tilladelse. Efter tilretning, tager beskrivelsen udgangspunkt i det tidspunkt, hvor bygherre anmoder om planlægning og ansøger om miljøvurdering for at muliggøre projektet. Det er fordi det er anmodningen og ansøgningen, der er grunden til at planlæggende og miljøvurderende myndigheder skal behandle sagen. Det har ikke betydning for forpligtelsen at kommunen i sagens opstart formidlede kontakt mellem lodsejer og bygherre, og vejledte om mulighederne for en solcellepark, som en del af arbejdet med at realisere en indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker.

Det ligger lodsejer frit for at vælge hvilken løsning der kan sænke ejendommens nitratudledning, som ønskes på eget areal. Det ligger ligeledes lodsejer frit for at vælge, hvem der laves aftaler med om eventuel opstilling af solceller. Arealet er privatejet og lodsejer har indgået en privatretslig aftale med bygherre. Dette er ikke et forhold Bornholms Regionskommune kan regulere og sagen er ikke omfattet af tilbudslovens¹² regler for licitation, som gælder for offentlige myndigheder.

Tidligt i processen indkom bemærkninger omkring at en medarbejder, som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune, skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra kommunens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Medarbejderen har i plan- og miljøvurderingsprocessen kun været involveret som berørt myndighed for eget myndighedsområde. Medarbejderen opnår ikke nogen form for beskyttelse ved, at projektet bliver politisk behandlet, og der stilles ikke spørgsmål til medarbejderens ageren. Sagen har været lagt til politisk behandling som krævet ifølge kommunens kompetencefordelingsplan. Når det er blevet politisk besluttet at gå videre med sagen, er det administrationens opgave at fortsætte arbejdet frem til den næste politiske behandling af sagen. Sagen fastholdes ikke for at beskytte administrationen, men følger det politiske mandat, der er blevet vedtaget.

¹⁰ Bornholms Regionskommune, Teknik og Miljø (2011): Fremtidssikring af grundvandet til Østerlars og Østermarie vandværker. Se yderligere beskrivelse af indsatsplanen i afsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.

¹¹ Bornholms Regionskommune (2021): Bornholms Energistrategi 2040

¹² LBK nr. 1410 af 07/12/2007: Lovbekendtgørelse om indhentning af tilbud i bygge- og anlægssektoren

Nogle af høringssvarene har peget på, at administrationen i den indledende korrespondance med bygherre har skrevet, at der ikke findes åbenlyse konflikter i området. Høringssvarene påpeger, at dette er usandt da der er en række landskabelige konflikter, samt at landskabsforvaltningsmyndighedens forbehold for projektet er blevet tilsidesat.

Landskabsmyndigheden i Bornholms Regionskommune har tidligt i sagens forløb udtrykt, at der er landskabelige hensyn som skal varetages i planlægningen. Dette har været en del af planlægningen, og landskabsmyndigheden har med høringssvar i den anden høring til planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse oplyst, at der ikke er bemærkninger til planforslag eller miljøvurderingsrapport. Der er ingen andre end kommunalbestyrelsen som kan godkende en placering, og de landskabelige hensyn er beskrevet i beslutningsmaterialet, ligesom fredninger, arealbeskyttelse og forholdet til naturbeskyttelsesloven er. Retningslinjer i kommuneplanen er ikke faste bestemmelser som kan forhindre lokalplanlægning. Retningslinjerne i kommuneplanen kan betragtes som opmærksomhedspunkter, der skal sammenholdes med de øvrige forhold, der skal afvejes, når der træffes politisk stillingtagen til planlægningen.

I høringssvarene bliver også beskrevet et pres mod lodsejer, som er grunden til at lodsejer er gået med på projektet og sagen er blevet startet. Det er korrekt, at lodsejer er blevet oplyst om den vedtagne indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker, om nitratbelastningen, om kommunens forpligtelse til at implementere indsatsplanen, samt om Østerlars Vandværks forpligtelse til at kompensere lodsejeren for et eventuelt økonomisk tab ved ændret anvendelse af arealer indenfor indsatsplanen. I denne forklaring har også indgået vurderinger af risikoen for at vandværket må hæve priserne for vandet, for at få råd til compensationen. Bornholms Regionskommune har ved disse samtaler ikke lagt et særligt pres på lodsejer for at vælge netop solceller som løsning. Det har dog været drøftet, at i og med en solcellepark vil give landmanden en indtjening, vil der ikke være behov for compensation fra Østerlars Vandværk. Bornholms Regionskommune er ked af, hvis det for lodsejeren har virket som et pres for at vælge solceller. Det har hele tiden stået lodsejeren frit for at vælge, en hvilken som helst arealanvendelse, herunder brak eller skovrejsning, til nedbringelse af nitratindholdet. Det eneste der ikke var en mulighed, var ikke at gøre noget.

Kritik af inddragelse

Borgerinddragelse skal være med til at kvalificere planlægningen og miljøvurderingen. Planloven¹³ og miljøvurderingsloven fastlægger hvordan borgerinddragelsen som minimum skal være. Inddragelsen indeholder en del høringer. De er en del af den lovbestemte formelle proces, som skal sikre, at borgerne får kendskab til planerne og projektet og får lejlighed til at komme til orde.

Borgermøder er ikke et lovfastsat krav i planloven eller miljøvurderingsloven. Energistyrelsen og bygherre har til gengæld en forpligtelse til at holde borgermøde om værditabsordningen. Energistyrelsen og bygherre har afholdt to værditabsmøder, både et den første gang og et den anden gang planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse var i høring.

Bornholms Regionskommune har i plan- og miljøvurderingsprocessen afholdt alle lovpligtige høringer. Det drejer sig om indkaldelse af ideer og forslag ved opstart af planlægning, høring i forbindelse med afgrænsning af miljøvurderingsrapporten og høring i forbindelse med planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Bornholms Regionskommune har derudover deltaget i begge værditabsmøder for at svare på spørgsmål. Bygherre har på eget initiativ afholdt andre dialog- eller informationsmøder. Bornholms Regionskommune valgte også at deltage i et indledende møde med bygherre og naboerne til projektområdet den 2. juli 2020. Bornholms Regionskommune har udover høringer og borgermøder stået til rådighed og svaret på spørgsmål, samt holdt et møde med en nabogruppe til Kildevad Solcellepark den 26. februar 2024.

¹³ LBK nr. 572 af 29/05/2024: Lovbekendtgørelse om planlægning

Det tidlige informationsmøde, værditabsmøderne samt høringerne har alle været tænkt som en del af kommunens dialog med offentligheden. Bornholms Regionskommune tager alle høringssvar alvorligt og fremlægger også alle høringssvar for politikerne til deres behandling af sagen. Kommunen er kede af, at oplevelsen udefra er, at det ikke er en tæt dialog. Det kan hertil nævnes, at processen også har haft indflydelse på det endelige plangrundlag og projekt. Se uddybende om dette nedenfor under underoverskriften 'Mistillid til behandling af høringssvar'.

Begge værditabsmøder er fra Bornholms Regionskommune blevet annonceret i forbindelse med offentliggørelse af høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Værditabsmøderne er samtidig blevet formelt indkaldt af Energistyrelsen med minimum 14 dages varsel som påkrævet. Det tidlige møde, som Bornholms Regionskommune deltog i den 2. juli 2020 blev indkaldt af bygherre den 17. og 18. juni 2020 og dermed også med et varsel på 14 dage. Indkaldelsen blev sendt til de nærmeste naboer. Et varsel på 14 dage må anses som en rimelig frist. Bornholms Regionskommune har derudover ikke været involveret i indkaldelse af møder og kan ikke svare for frister fra bygherre til de møder de har afholdt alene.

Det er korrekt, at bygherre selv var mødeleder ved det tidlige møde den 2. juli 2020. Dette fordi mødet var på bygherres initiativ og formålet med mødet var tidlig information. På de to værditabsmøder var hyret en ekstern mødeleder. Bornholms Regionskommune deltog i udarbejdelse af dagsorden for de to værditabsmøder og tog også ved lære fra det første værditabsmøde, således, at der var afsat mere tid til spørgsmål fra salen samt vægt på, at alle med et ønske om det, skulle nå at komme til orde ved det andet værditabsmøde. Samtidig var repræsentanter fra Bornholms Regionskommune til stede efter begge værditabsmøder for at svare på eventuelle yderligere spørgsmål. Bornholms Regionskommune skal balancere hensyn til bygherre som ansøger med hensyn til naboer som berørte parter, og lytte til begge sider. Bygherre har på baggrund af både borgermøder og høringssvar lavet tilpasninger af projektet Kildevad Solcellepark. Bornholms Regionskommune er ked af, at naboerne ikke har oplevet kommunen som støttende. Bornholms Regionskommune vurderer dog, at de lovmæssige krav til inddragelse er blevet fulgt samt at hensyn til naboerne er blevet indarbejdet i det omfang det har været lovmæssigt og teknisk muligt, herunder på baggrund af høringssvar.

Bornholms Regionskommune er klar over, at der både i forbindelse med aktindsigter og i forbindelse med en dialog med en gruppe af naboer omkring sagen er sket forsinkelser og at aktindsigt og svar ikke er givet så hurtigt som lovet. Dette skal Bornholms Regionskommune beklage. Bornholms Regionskommune har i alle tilfælde på baggrund af nye henvendelser fra naboerne givet svar på henvendelserne og har i denne sammenhæng også beklaget forløbene.

Bornholms Regionskommune er enig i, at det er et stort materiale, der har været fremlagt i høringerne af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast tilladelse. Det er beklageligt at borgere finder høringsmaterialet uoverskueligt. Bornholms Regionskommune har i erkendelse af, at det lovpligtige høringsmateriale kan være uoverskueligt for nogen, lavet en oversigt over ændringerne som er lavet siden sidste høring, og forsøgt at skrive kort og formidlende i følgebrevet. På baggrund af det høringssvar, der pegede på høringsmaterialets størrelse, gjorde administrationen ved det andet værditabsmøde også opmærksom på, at alle var velkomne til at deltage i høringen uanset om man havde læst høringsmaterialet.

Det er desværre ikke muligt for Bornholms Regionskommune at udvælge hvilke dele af høringsmaterialet som er relevant og kun fremsende dette i høring. Dokumenterne som er fremlagt i høringen er alle dokumenter som efter lovgivningen skal fremlægges i fuld længde, med undtagelsen af oversigtsdokumentet, som er lavet i et forsøg på at gøre materialet mere tilgængeligt.

Det er fast praksis, at alle høringssvar indgår i den politiske behandling. Høringssvarene i fuld længde bliver vedlagt sagen, så politikerne har adgang til at læse dem. Bornholms Regionskommune er enig i, at der i de to

høringer af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse er indkommet flest høringssvar, der er imod Kildevad Solcellepark. Der er dog også indkommet høringssvar, som hverken er for eller imod samt enkelte, der er for solcelleparken. Se en opstilling af høringssvarenes holdning til Kildevad Solcellepark i afsnit 4.3 'Høringssvarenes holdning til Kildevad Solcellepark'. Det er kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelse om, hvordan høringssvarene skal imødekommes eller om de skal imødekommes.

Bornholms Regionskommune har, siden indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker blev vedtaget i 2011, været i jævnlig kontakt med Østerlars Vandværk om løsningsmuligheder for området ved Kildevad. Mellem 2011 og 2019, hvor grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune tog de første skridt i at undersøge om en solcellepark kunne være en mulighed, har Østerlars Vandværk haft muligheden for selv at forhandle en aftale. Det er Bornholms Regionskommunes indtryk, at det ikke var muligt at finde en økonomisk realistisk mulighed mellem lodsejer og vandværk, hvorfor kommunen begyndte at afsøge solceller som mulighed.

Det er korrekt, at Bornholms Regionskommune kontaktede to solcellefirmaer, før lodsejer og vandværk blev præsenteret for muligheden. Formålet med den første kontakt, var at afsøge, om det overhovedet kunne være relevant med solceller før lodsejer og vandværk blev præsenteret for muligheden. Kort efter den første kontakt med de to solcellefirmaer blev Østerlars Vandværk oplyst om muligheden og stillede sig i starten positivt. Østerlars Vandværk blev ikke inviteret til det tidlige møde den 2. juli 2020. Bornholms Regionskommune har dog sidenhen deltaget i møde med Østerlars Vandværks bestyrelse og forklaret situationen og mulighederne. Østerlars Vandværk stillede sig i starten positivt, men ønskede sidenhen en mere neutral rolle i sagen. Østerlars Vandværk har under hele forløbet modtaget alle høringer direkte, og er også på denne måde blevet inddraget i processen.

Mistillid til behandling af høringssvar

Bornholms Regionskommune har modtaget mange høringssvar i plan- og miljøvurderingsprocessen for en solcellepark ved Kildevad. Alle høringssvar er blevet behandlet og besvaret i forbindelse med den høring de er kommet ind i. I alle de sagstrin, hvor det efter en høring skal lægges op til politisk beslutning, om sagen skal fortsætte er de høringssvar, der er indgået, blevet forelagt politikerne i fuld længde samt i et høringsnotat med resume af høringssvaret og administrationens bemærkninger til høringssvaret. Alle høringssvar er blevet vurderet af administrationen i Bornholms Regionskommune og er blevet behandlet ordentligt.

Høringssvarene har i flere tilfælde medført ændringer til plangrundlaget, projektet eller processen. For eksempel har høringssvar til indkaldelsen af ideer og forslag medført en opmærksomhed på, at etablering af en randbeplantning skal sikres ikke kun med bestemmelser i lokalplan, men også med vilkår i projektets tilladelse. Høringssvar til afgrænsningsnotatet har givet anledning til præciseringer af hvad miljøvurderingsrapporten skulle indeholde om blandt natur, indholdsstoffer i solcellepanelerne og risiko for refleksionsgener fra solcellepanelerne. Som det fremgår af den sammenfattende redegørelse, er der også flere af de indkomne høringssvar i høringerne af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse, der har medført ændringer til projektet, herunder bestemmelse om minimum seks træækker omkring størstedelen af solcelleparken samt ændret placering af transformerstation.

Blandt høringssvarene til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indkom et høringssvar fra Miljøstyrelsen som berørte myndighed. Miljøstyrelsen pegede på, at datagrundlaget for vurderingen af påvirkninger på særligt bilag IV-arter og bilag I-fugle var mangelfuldt. De fejl Miljøstyrelsen har peget på handler om natur, og går også delvist igen i andre høringssvar, om end ikke lige så detaljeret. Bornholms Regionskommune tog det indkomne høringssvar fra Miljøstyrelsen op med det samme, da kommunen umiddelbart vurderede, at det ville kræve en supplerende høring. I forbindelse med forberedelse til en anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev de samme bekymringer fra andre høringssvar, samt visse andre emner også behandlet. Samtlige høringssvar fra både første og anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse er båret med til den endelige behandling og

fremgår i denne sammenfattende redegørelse. Samtlige høringssvar er også behandlet i høringsnotater med resume og administrationens bemærkninger og alle høringssvar er samlet i en oversigt, hvor de fremgår i fuld længde. Alle høringssvarene fremlægges til kommunalbestyrelsen i forbindelse med, at kommunalbestyrelsen skal beslutte, om de vil vedtage plangrundlag og tilladelse endeligt.

Administrationen i Bornholms Regionskommune skal arbejde for de planer, der er vedtaget politisk. Det gælder for eksempel indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker og Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040 samt leve op til lovgivningen, herunder at sikre bedst mulig vandkvalitet, jf. drikkevandsbekendtgørelsens¹⁴ § 1, stk. 2. Administrationen har også pligt til at behandle de anmodninger om lokalplanlægning samt ansøgninger om miljøvurdering, som de modtager.

Administrationen har ikke modarbejdet at naboer og Østerlars Vandværk er kommet til orde. Kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionskommune har, før behandlingen af vedtagelse af planer og projekttilladelse, behandlet plan- og miljøvurderingssagen tre gange. Kommunalbestyrelsen har besluttet, at indkalde ideer og forslag. På baggrund af indkaldelsen har kommunalbestyrelsen igangsat planlægningen. I den politiske behandling af igangsætning blev alle modtagne bemærkninger fra indkaldelsen af ideer og forslag fremlagt. Herefter har administrationen med teknisk bistand fra bygherre udarbejdet miljøvurderingsrapport og planforslag samt udkast til projekttilladelse. Disse er blevet godkendt af kommunalbestyrelsen med henblik på offentlig høring. De høringssvar, der er indkommet i høringen, som er foretaget af to omgange, fremlægges i fuld længde for kommunalbestyrelsen før planer og projekttilladelse kan vedtages. Kommunalbestyrelsen modtager også et resume af alle høringssvar. Derudover har administrationen behandlet alle høringssvar og indarbejdet hvad der både er teknisk muligt og hensigtsmæssigt.

Administrationen har pligt til at fortsætte sagsbehandlingen, hvis kommunalbestyrelsen beslutter at sagen skal fortsætte. Bornholms Regionskommunes administration har ikke andre interesser eller årsager til at behandle sagen. Administrationen vurderer, at Bornholms Regionskommune både på politisk og administrativt niveau har behandlet sagen og indkomne høringssvar sagligt og fagligt korrekt.

Den høringsportal, som Bornholms Regionskommune anvender til høringer af denne type, bliver i udgangspunkt fra leverandøren af portalen lukket når en høringsperiode stopper. Bornholms Regionskommune er blevet opmærksomme på, at dette ikke er hensigtsmæssigt, ikke kun i forbindelse med denne høring. Administrationen sørger manuelt nu for at alle planhøringer er tilgængelige i længere tid. Den anden høring af planforlag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse var tilgængelig frem til 31. december 2024. Platformen giver ikke mulighed for at administrationen kan arbejde med planerne når de er offentligt tilgængelige. Det er derfor nødvendigt, at der ikke altid er offentlig adgang til planerne imellem en høringsperiode og politisk stillingtagen. Adgangen inklusiv høringssvar vil være offentligt tilgængeligt igen ved den politiske behandling af planer og projekt.

Mistillid til overholdelse af lovgivning

Det er vigtigt at skelne mellem regler fastsat direkte i lovgivning og retningslinjer fastsat i en kommuneplan. I plan- og projektområdet, er der arealrestriktioner fastsat direkte i naturbeskyttelsesloven vedrørende fortidsminder og skove i form af tre fortidsmindebeskyttelseslinjer og en skovbyggelinje. Når en beskyttelse er fastsat ved lov er det gældende ret, som er direkte bindende for borgere og virksomheder.

Det er muligt at søge dispensation fra en skovbyggelinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1. Det er på samme måde muligt at søge dispensation fra en fortidsmindebeskyttelseslinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Det kan ikke betragtes som ulovligt at bruge denne mulighed.

¹⁴ BKG nr. 221 af 25/02/2025: Bekendtgørelse om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg

Efter værditabsmødet talte en miljøvurderingsmedarbejder fra Bornholms Regionskommune med nogle af naboerne og fortalte, at det også var muligt for naboerne at søge dispensation. Formålet med dette var at forklare, at alle er lige for loven og at bygherre ikke er blevet tildelt en særlig adgang til at søge dispensation. Bygherre har ansøgt dispensationerne efter den lovfastsatte adgang til dette. Medarbejderen gav udtryk for godt at kunne forstå, at det kan vække undren, at noget er forbudt ved lov, men samtidig muligt at søge dispensation fra. Det giver umiddelbart en svækkelse af den lovfastsatte regel. Baggrunden for, at der i meget lovgivning også er en adgang til at fravige de lovfastsatte krav eller beskyttelser bunder i, at det ved udarbejdelsen af lovgivningen kan være svært at forudsige enhver situation og der kan vise sig situationer, der kan være hensigtsmæssige at tillade, selvom udgangspunktet er et forbud. Det skal her understreges, at det ikke er muligt at opnå dispensation uden en gyldig begrundelse. Det er derfor ikke sikkert, at en ansøger opnår dispensation, blot fordi de ansøger. Den myndighed, der har hjemmel til at administrere en bestemt lovgivning, har dog pligt til at behandle ansøgningen, også selvom ansøgningen ender med et afslag. Der er i sagen ved Kildevad Solcellepark endnu ikke truffet afgørelser i ansøgningerne om dispensation efter naturbeskyttelsesloven i forhold til fortidsmindebeskyttelseslinjen og skovbyggelinjen, da disse afgørelser skal afvente, at miljøvurderingen er gennemført. Se uddybende i afsnit 4.11.4 'Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer'.

Et høringssvar skriver, at Bornholms Regionskommune fortsætter sagsbehandlingen i håb om at få dispensationer fremfor at imødekomme love og regler. Det skal her understreges, at det ikke er Bornholms Regionskommune, der skal opnå dispensationer. Det er bygherre. Administrationen fortsætter sagsbehandlingen fordi det er politisk vedtaget at fortsætte.

Der kan i den videre behandling af Kildevad Solcellepark også opstå behov for andre dispensationer fra anden lovgivning eller fra lokalplanen når det konkrete projekt skal realiseres. Disse dispensationer blev ikke adresseret på værditabsmødet.

Modsat fortidsmindebeskyttelseslinjen og skovbyggelinjen er retningslinjer for placering af solcelleparker, retningslinjer for særligt kulturmiljø og økologiske forbindelser ikke gældende ret, som er direkte bindende for borgere og virksomheder. Retningslinjerne er generelle ønsker kommunalbestyrelsen sætter for hele kommunens udvikling i forbindelse med kommuneplanen. Når der kommer et konkret projekt, som nu solcelleparken ved Kildevad, skal der redegøres for retningslinjerne, så kommunalbestyrelsen kan sammenholde det konkrete projekt med de retningslinjer de har lagt med kommuneplanen.

Kommuneplanens retningslinjer forhindrer dermed ikke projektet. Der skal redegøres for alle retningslinjerne som er udpeget på arealet, og dette er gjort i planforslagene og var med i høringsmaterialet. Begrebet dispensation findes ikke i relation til kommuneplanens retningslinjer, det er udelukkende kommunalbestyrelsen som har mulighed for at vægte i hvilken grad de må påvirkes.

På værditabsmødet blev spurgt ind til hvorfor kommunen ikke overholdt flere retningslinjer i kommuneplanen, og det blev fremført fra en borger at en solcellepark ikke ville kunne opføres lovligt på grund af retningslinjerne. Det blev herefter af en byplanlægger fra Bornholms Regionskommune fortalt, at retningslinjerne ikke forhindrer noget, men er et politisk beslutningsgrundlag.

En lokalplan må ikke være i strid med kommuneplanens rammer. Der er ikke en ramme i planområdet. Derfor skal der udarbejdes et kommuneplantillæg. Et kommuneplantillæg er en ændring af den gældende kommuneplan, som kun kommunalbestyrelsen kan vedtage.

I forbindelse med kommuneplantillægget bliver Kommuneplan 2020, som høringssvar peger på, ændret, så der udlægges en ramme for teknisk anlæg ved Kildevad. Udpegningen til skovrejsning ønsket bliver dog ikke samtidig afløst. Bornholms Regionskommune ser fortsat gerne, at der etableres skov i området. Se uddybende i afsnit 4.7 'Tema: Skovrejsning'.

Høringssvar opfordrer samtidig til at bevare naturen hvor den er. Lokalplanen fastsætter bestemmelser for delområde 2 om, at dette kun må anvendes som naturområde. Delområde 1, som må anvendes til opstilling af solceller, består af landbrugsjord i omdrift med meget lav naturværdi. Projektet til Kildevad Solcellepark medfører både positive og negative, men mindre væsentlige påvirkninger på natur. Se uddybende i afsnit 4.10 'Tema: Natur'.

Mistillid til planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Bornholms Regionskommune er den ansvarlige myndighed i forhold til gennemgang og sikring af, at bygherres fremsendte miljøvurderingsrapport er af tilstrækkelig kvalitet og lever op til kravene fastsat i miljøvurderingslovens § 20, jf. miljøvurderingslovens § 24.

Bornholms Regionskommune har gennemgået hele miljøvurderingsrapporten og anmodet bygherre og bygherres konsulent om adskillige ændringer, tilføjelser og præciseringer. På tidspunktet for første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse havde Bornholms Regionskommune vurderet, at oplysningsgrundlaget i miljøvurderingsrapporten var tilstrækkeligt. Det var en beklagelig fejl, at det ikke blev opdaget, at der manglede højdedata i visualiseringerne. Det blev rettet så hurtigt det blev opdaget og høringsfristen blev forlænget. På baggrund af høringssvar, særligt fra Miljøstyrelsen, har Bornholms Regionskommune undersøgt nærmere omkring tilstrækkeligt oplysningsgrundlag til vurdering af natur. Bornholms Regionskommune blev i den sammenhæng klogere på, hvilket niveau af dokumentation, der er nødvendigt for at sikre fuld oplysning af sagen.

Kommunen oplever generelt, at kravene til dokumentation og vurdering i en miljøvurderingssag løbende ændres og skærpes. Et niveau, der tidligere har været accepteret, er det ikke nødvendigvis længere. Bornholms Regionskommune følger løbende med i afgørelser fra både Planklagenævnet, Miljø- og Fødevarerklagenævnet og EU-domstolen, men må erkende, at vi trods gennemgang af klagenævnspraksis vedrørende især bilag IV-arter ikke havde fået det hele med. Bornholms Regionskommune sætter pris på høringssvar der er med til at sikre en bedre sagsoplysning og kvalitet i vores afgørelser, hvilket netop er et af hovedformålene med den offentlige høring. På baggrund af høringssvar blev det besluttet at anmode bygherre om yderligere oplysninger og gennemføre en fornyet høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at projektet kan etableres med en positiv effekt på grundvandet. Bornholms Regionskommune har gennemgået alle høringssvar med bemærkninger til grundvand i afsnittet 4.6 'Tema: Vand'. Bornholms Regionskommune vurderer, at miljøvurderingsrapporten er fagligt korrekt og bygger på relevante og valide data og rapporter. Bornholms Regionskommune har ikke udeladt konklusioner fra relevante grundvandsrapporter for at nå til denne vurdering.

Som tidligere anført, skal administrationen i Bornholms Regionskommune arbejde for de planer, der er vedtaget politisk. Det gælder for eksempel indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker og Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040 samt leve op til lovgivningen, herunder at sikre bedst mulig vandkvalitet, jf. drikkevandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2. Administrationen har også pligt til at behandle de anmodninger om lokalplanlægning samt ansøgninger om miljøvurdering, som de modtager. Administrationen har pligt til at fortsætte sagsbehandlingen, hvis kommunalbestyrelsen beslutter at sagen skal fortsætte. Bornholms Regionskommunes administration har ikke andre interesser eller årsager til at behandle sagen. Administrationen afviser, at der bevidst skulle være lavet fejl i dokumenterne for nemmere at opnå dispensationer og muliggøre projektet. Bornholms Regionskommune har rettet op på de fejl, der er blevet påpeget og som kommunen anerkender som fejl. Kommunen har derudover gennemført procestrin igen for at sikre, at sagen er korrekt oplyst. Sagen er både på politisk og administrativt niveau behandlet sagligt og fagligt korrekt.

De afgørelser, der måtte blive truffet på baggrund af den politiske indstilling i sagen kan påklages. Hermed sikres, at afgørelsen og sagsbehandlingen får en ekstra vurdering af en uvildig klageinstans, der har mulighed for at hjemvise eller omgøre kommunens afgørelse, hvis denne skulle have væsentlige mangler.

Mistillid til proces og bygherres adgang til sagen

I plansager og miljøvurderingssager har ansøgere helt bredt adgang til at stille med konsulenter til at udarbejde dokumenter, så deres sag kan blive hurtigere behandlet. Efter planlovens § 13, stk. 3 kan kommunen forlange, at bygherren yder kommunen teknisk bistand ved udarbejdelse af lokalplanen. Den tekniske bistand vil især kunne bestå i levering af tegninger og udarbejdelse af udkast til bestemmelser i lokalplanen. I miljøvurderingssager er det lovpligtigt, at bygherre udarbejder miljøkonsekvensrapporten for et projekt, jf. miljøvurderingslovens § 20, stk. 1. Det er ikke lovpligtigt, at bygherre udarbejder miljørapporten til plangrundlaget, men det er en bredt accepteret praksis, når plan og projekt miljøvurderes i en samlet procedure, hvor det kan være svært at skille plan-miljøvurderingsopgaver fra projekt-miljøvurderingsopgaver.

Der er allerede mange af Bornholms Regionskommunes ansøgere, der gør brug af at stille med teknisk bistand, både i store og små sager. Det er en praksis, der er bredt accepteret, og Bornholms Regionskommune er ikke bekendt med kommuner i Danmark, der ikke gør brug af denne proces. Spørgsmålet er flere gange behandlet i både Planklagenævnet og i Miljø- og Fødevareklagenævnet. I begge nævn accepteres denne praksis også.

Det er ikke Bornholms Regionskommunes vurdering, at bygherre har opnået en hurtig sagsbehandling ved at stille med teknisk bistand. Grundet manglende ressourcer i Bornholms Regionskommune har sagen været udsat for flere forsinkelser og stået på pause mens andre sager blev behandlet. Bygherre har som reaktion tilbudt at stille med yderligere konsulenthjælp. Dette er ikke lovpligtigt, men også en kendt og bredt accepteret praksis. Administrationen har afklaret med teknisk direktør, at det var ok, at administrationen gjorde brug af denne ekstra hjælp i denne sag, inden bygherres tilbud blev accepteret. I forbindelse med accept af hjælpen har Bornholms Regionskommune gjort det meget klart for bygherre, at bygherre ikke får adgang til at gennemføre myndighedsopgaver, og at administrationen vil gå det bygherres konsulent udarbejder grundigt efter. Da sagen blev genoptaget efter en længere pause, mens andre sager blev behandlet, havde Bornholms Regionskommune udviklet en ny tilgang til det sidste sagsbehandlingsskridt med behandling af høringssvar og udarbejdelse af sammenfattende redegørelse. Bornholms Regionskommune valgte derfor at tage hele opgaven tilbage igen og har ikke anvendt bygherres udarbejdede resume af høringssvar som en del af kommunens behandling af høringssvarene. Dokumentet er i stedet blevet anvendt som bygherres bemærkninger til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Det er i øvrigt Bornholms Regionskommunes helt almindelige tilgang i alle sager, hvor en bygherre stiller med konsulenter, at anse de dokumenter konsulenterne laver for udkast, og rette i dem, som kommunen finder bedst i forhold til de relevante lovgivningsmæssige rammer og retspraksis. Det eneste dokument, hvor det ikke er tilgangen er selve miljøkonsekvensrapporten for et projekt. Det er bygherres dokument, som bygherre skal færdiggøre. Bornholms Regionskommune kan dog stille krav til dokumentet indtil kommunen er sikker på, at miljøvurderingslovens § 20 er opfyldt.

Bornholms Regionskommune finder på baggrund af ovenstående forklaring, at bygherre ikke har haft adgang til at styre sagen via konsulent.

Mistillid til bygherre

Nogle høringssvar beskriver oplevelser med, at bygherre har fremsat trusler om sanktioner samt bedt naboer om at stoppe med at brokke sig fordi solcelleparker vil blive til noget. Bygherre opleves som ikke at være ærlig om det projekt, der skal opføres, og projektet er utroværdigt. Høringssvarene refererer også tilsvarende oplevelser andre steder i landet, hvor bygherre har opført solcelleparker.

Bornholms Regionskommune kan ikke bifalde en sådan opførsel. Kommunen kan dog ikke genkende billedet i forhold til bygherres opførsel overfor medarbejdere i kommunen. Bygherre har en interesse i at få sagen afsluttet, sådan som alle ansøgere naturligt har det. Oplevelsen som medarbejder er dog en bygherre, der er villig til at tilpasse projektet og levere supplerende data og beskrivelser for at imødekomme problematikker og spørgsmål rejst i høringssvar og som accepterer forsinkelser i tidsplanen. Bygherre har under hele processen lagt vægt på, at sagen blev ordentligt oplyst og tingene gik rigtigt for sig.

Bornholms Regionskommune har heller ikke oplevet et stort pres i forhold til miljøvurderingsrapportens udformning. Miljøvurderingsrapporten er blevet skrevet en del om efter både miljøvurderingsmyndighedens og forskellige fagmyndigheders anmodninger. Bornholms Regionskommune har ikke ladet bygherre bestemme over sig, hverken i forhold til procedure eller i forhold til indhold i sagens dokumenter. Det er dog bygherres anmodning om lokalplanlægning, ansøgning om miljøvurdering og bygherres projektbeskrivelse, der danner grundlag for sagen. På samme måde er det oplysningsgrundlag bygherre har leveret i miljøvurderingsrapporten blevet anvendt i udarbejdelse af plangrundlag og tilladelse til projektet. Dette fordi miljøvurderingsrapporten indeholder vurderinger af miljøpåvirkninger samt beskrivelse af de tiltag og afværgeforanstaltninger bygherre vil indarbejde for at imødegå væsentlige negative miljøpåvirkninger. Da Bornholms Regionskommune ved gennemgang har sikret, at miljøvurderingsrapporten lever op til miljøvurderingslovens § 20, er dette en rimelig fremgangsmåde.

Bygherre har hverken myndighed eller hjemmel til at gennemføre sanktioner i brugen af jorden overfor lodsejere, der ikke ønsker at deltage i et solcelleprojekt. Bornholms Regionskommune er kede af at høre, at bygherres henvendelser er oplevet som en trussel. Bornholms Regionskommune har som myndighed for indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker handlepligt. Det indebærer at et ca. 50 ha stort område omkring boringerne ved Kildevad skal tages ud af landbrugsdrift. Bornholms Regionskommune ønsker, at dette sker i god dialog og ved frivillige aftaler, men hvis det ikke lader sig gøre, kan kommunen meddele påbud efter miljøbeskyttelseslovens¹⁵ § 26 a. Bygherre har ikke indflydelse på dette. Se uddybende om indsatsplanen og Bornholms Regionskommunes opgave i afsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.

Det er udelukkende kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionskommune, der kan beslutte at vedtage Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' og 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Bygherre har leveret det de kan og skal til sagen, men kan ikke diktere kommunalbestyrelsens beslutning. Det er forståeligt, at bygherre i opstarten har lagt vægt på, at grundvandsmyndigheden har kontaktet bygherre, for at afsøge muligheden for et solcelleprojekt til beskyttelse af grundvand. Det kan dog ikke oversættes til en garanti for, at Kildevad Solcellepark vil blive til noget. Det er op til kommunalbestyrelsen. Det er administrationens oplevelse, at bygherre er klar over og indforstået med dette.

Det fremgår af høringssvar, at administrationen forventer, at bygherre løser knaster, blandt andet ved opkøb af naboer. Administrationen kan ikke genkende dette billede. Bygherre er forpligtet til at betale for værditab efter kapitel 2 i lov om vedvarende energi¹⁶. Bornholms Regionskommune forventer, at bygherre lever op til disse forpligtelser. Det er Energistyrelsen, der er myndighed og Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke dette. Se uddybende i afsnit 4.5 'Nabohensyn'.

Nogle høringssvar spørger, om sikkerhedsproblemer med kinesiske solceller er en årsag til at bygherre gerne vil have sagen afsluttet, samt om BEOF er interesseret i et projekt med sikkerhedsproblemer. Det har ikke været nævnt af bygherre som en årsag til at skynde sig. Bornholms Regionskommune og BEOF er adskilte enheder, selvom BEOF er et kommunalt ejet forsyningsselskab. Bornholms Regionskommune kan ikke svare for BEOFs interesser og muligheder.

¹⁵ LBK nr. 1093 af 11/10/2024: Lovbekendtgørelse om miljøbeskyttelse

¹⁶ LBK nr. 1031 af 06/09/2024: Bekendtgørelse af lov om fremme af vedvarende energi

Formidling til politikere

Det har indgået i høringssvar i flere sagsbehandlingstrin, at administrationen i Bornholms Regionskommune har fremlagt misvisende, forældede eller fordrejede tal for grundvand. Administrationen har kun videregivet korrekte oplysninger og har til hver offentlig høring og hver politisk behandling fremlagt nyeste måledata. Administrationen fremlægger på samme måde de nyeste målinger for indhold af nitrat i grundvandet ved Kildevad i forbindelse med den politiske behandling af, om plangrundlag og projekttilladelse skal endeligt vedtages. Det fremgår af disse måledata, at nitratindeholdet er nedadgående, grundet en udtagning af landbrugsjord i nærområdet til grundvandsboringerne ved Kildevad. Se uddybende om dette i afsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.

Det er korrekt, at der er forskel i beskrivelsen af landskabet i den høring, der hedder indkaldelse af ideer og forslag og i den efterfølgende miljøvurderingsrapport. Det er en følge af, at både administration og bygherre har arbejdet videre med projektet. På et tidligt stadie, som en indkaldelse af ideer og forslag er, har hverken planlægning eller projekt lige så meget form, som det har, når der er blevet udarbejdet planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til en tilladelse til projektet. Det er korrekt, at selve dagsordenspunktet til politikernes behandling af planforslag og miljøvurderingsrapport inden høring ikke indeholdt en detaljeret forklaring på forskellene i landskabsbeskrivelsen. Dagsordenspunktet skal holdes i en overskuelig form og kan derfor ikke indeholde alle detaljer. Administrationen havde dog sørget for at vedlægge både planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til dagsordenspunktet således, at politikerne havde fuld indsigt i sagens dokumenter i forbindelse med behandlingen.

På samme måde har administrationen heller ikke skrevet i detaljer om en undersøgelse for PFAS i selve dagsordenspunktet. Administrationen vurderer ud fra den undersøgelse, at der ikke er risiko for PFAS-udvaskning fra solcelleparken. Se uddybende om dette i afsnit 4.8 'Tema: PFAS'. Undersøgelsen indgår som bilag til miljøvurderingsrapporten, som var vedlagt dagsordenspunktet. Politikerne havde således også fuld indsigt i sagens dokumenter om PFAS i forbindelse med behandlingen.

Det er grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune som har foreslået placeringen til bygherre. Grundvandsmyndigheden agerede på baggrund af den gældende indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker og med øje for, at en indsats ligeledes kunne bidrage til Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040, da lodsejer blev præsenteret for muligheden for at opstille solceller på arealet. Herefter har Bornholms Regionskommune modtaget en anmodning om lokalplanlægning og en ansøgning om miljøvurdering af en solcellepark ved Kildevad fra bygherre. Bornholms Regionskommune er forpligtet til at behandle enhver modtaget ansøgning. Ansøgningen gælder det specifikke areal i plan- og projektområdet og det er derfor Bornholms Regionskommune har arbejdet med det areal. Dette kan ikke anses som en stædighed fra administrationens side.

I løbet af en plan- og miljøvurderingsproces skal kommunalbestyrelsen tre gange beslutte, om sagen skal fortsætte eller afvises. Administrationen er forpligtet til at fortsætte arbejdet, hvis politikerne vedtager at fortsætte. Administrationen har i plan- og miljøvurderingsprocessen ikke fundet udfordringer eller miljøpåvirkninger, som ikke kan imødegås med bestemmelser og vilkår og som kunne begrunde, at administrationen i et dagsordenspunkt anbefalede kommunalbestyrelsen at afvise sagen. Det er i øvrigt udelukkende kommunalbestyrelsen, der kan beslutte om en plan- og miljøvurderingssag som Kildevad Solcellepark skal vedtages eller afvises.

Administrationen har, som høringssvar påpeger, gjort kommunalbestyrelsen opmærksom på Kildevad Solcelleparks potentiale i forhold til grøn omstilling. Dette er blandt andet gjort ud fra Bornholms Regionskommunes egen Energistrategi 2040, som er vedtaget af kommunalbestyrelsen. Det falder i tråd med regeringens planer om udvidelse af vedvarende energi, men det er fortsat kommunalbestyrelsen, der har den lokale kompetence til at vedtage en solcellepark på Bornholm.

Nogle hørings svar nævner, at de via aktindsigt kan se, at administrationen udtrykker irritation over politikernes krav til dokumentation. Administrationen skal sørge for, at politikerne er fuldt oplyst, når de skal behandle en sag og på denne måde er både fagudvalg og kommunalbestyrelse i deres gode ret til at stille spørgsmål til administrationen. Administrationen svarer også gerne på spørgsmål fra politikerne. Noget af frustrationen skal ses i lyset af, at administrationen i starten arbejdede efter en stram tidsplan, som dog siden blev aflyst. En stram tidsplan kan ikke udgøre en begrundelse fra administrationen for ikke at svare på spørgsmål, hvilket administrationen også gjorde. En anden og vigtigere del af frustrationen skal ses i lyset af, at administrationen vurderede, at det ændringsforslag til 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark', som Natur-, Miljø og Planudvalget stillede, ikke ville være muligt at gennemføre efter lovgivningen. Administrationen ville gerne have svaret og forklaret dette ved direkte spørgsmål fra Natur-, Miljø og Planudvalget fremfor at skulle forklare det efter en mulig politisk vedtagelse. Ændringsforslaget blev dog ikke vedtaget og dermed blev der ikke et efterspil mellem administration og politikerne vedrørende at gennemføre beslutningen.

Hørings svar direkte henvendt til politikerne

Nogle hørings svar henvender sig direkte til Bornholms Regionskommunes politikere og opfordrer til at tænke sig om. Hørings svarene spørger ligeledes hvorfor politikerne holder fast i projektet samt finder at Kildevad Solcellepark er det værst tænkelige projekt til grøn omstilling.

Administrationen kan kun tilslutte sig, at kommunalbestyrelsen lytter til hørings svarene. Administrationen kan stå inde for det beslutningsgrundlag som er fremlagt, og finder det ikke misvisende.

Kommunalbestyrelsen får alle hørings svar fremlagt i fuld længde. Miljøvurderingsloven fastlægger ikke grænser for, hvad en myndighed kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer og projekttilladelser omfattet af loven. Miljørapporten, den sammenfattende redegørelse samt hørings svar fungerer som oplysningsgrundlag for politikerne, som på baggrund af sagens dokumenter må beslutte, om en plan og et projekt skal vedtages.

Ministerudtalelse

Minister for byer og landdistrikter, kirkeminister og minister for nordisk samarbejde Morten Dahlin har ikke udtalt sig til Bornholms Regionkommune. Plan- og Landdistriktsstyrelsen har modtaget hørings materialet. Plan- og Landdistriktsstyrelsen er en styrelse under By-, Land- og Kirkeministeriet, der har ansvaret for blandt andet fysisk planlægning. Styrelsen har givet hørings svar og har ikke nævnt at området ikke var egnet. Hertil skal nævnes, at det er kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionkommune som alene har beslutningskompetencen til at vedtage de fremlagte planer og projekttilladelse.

Ikke sammenhæng mellem Østerlars Fjernvarmeværk og Kildevad Solcellepark

I sagens tidlige faser, herunder ved politisk beslutning om igangsætning af planlægning, har muligheden for at dele af strømproduktionen fra Kildevad Solcellepark skulle leveres direkte til Østerlars Fjernvarmeværk været nævnt. Det er beskrevet, at der er sat undersøgelser i gang vedrørende tekniske løsninger.

Det er dog korrekt, som påpeget i hørings svar, at en konkret tilkobling til Østerlars Fjernvarmeværk ikke indgår i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten eller i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Det indgår ikke i projektet, som ifølge projektbeskrivelsen vil blive tilsluttet transformerstationen på Åsedamsvej.

Det er muligt, at fjernvarmeforsyningen med tiden kan tilkoble sig elnettet. Det vil dog ske på den anden side af transformerstationen på Åsedamsvej og der er ikke nogen tidshorisont for det. Det kan derfor ikke tillægges vægt i miljøvurderingen af det konkrete projekt og har ikke indgået i miljøvurderingsrapport og 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

Ikke-bornholmsk koncern som bygherre

Etablering af solcelleparker foregår på et frit marked. Bornholms Regionskommune har ikke hjemmel til at afvise en ansøger på baggrund af en virksomheds placering eller ejerforhold.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.5 Tema: Nabohensyn

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 26 aktører indeholder emnet nabohensyn.

En række høringssvar fra 26 aktører udtrykker bekymring for værditab på ejendomme. Et af høringssvarene udtrykker utilfredshed med, at kommunens politikere ikke har tænkt grundigt over Kildevad Solcelleparks betydning for naboernes boliger, herunder værditab. Flere af høringssvarene beskriver, hvordan naboer til en solcellepark på Sjælland har tabt flere penge i værditab på deres ejendomme, end hvad de fik i kompensation fra værditabsordninger, samt at det krævede advokatbistand at få kompensationen. Advokatbistanden måtte naboerne selv betale for. Aktørerne ønsker kommunens garanti for at økonomiske tab bliver dækket.

Et af høringssvarene udtrykker også bekymring for tab af indtægter fra eget erhverv. Aktøren er erhvervsbiavler og forventer ikke at kunne sælge sin honning som et kvalitets- og naturprodukt, når solcelleparken er blevet etableret. Høringssvaret fremsætter yderligere bekymring for, om bifamilier vil lide skade som følge af elektrisk stråling, refleksioner, overfladecoating, PFAS med mere. Aktøren ønsker kommunens garanti for at økonomiske tab bliver dækket.

To af høringssvarene finder, at der ikke er taget nabohensyn ved placering af en transformerstation. Høringssvarene beskriver afstanden forskelligt, enten som 100 meter eller under 200 meter fra nabobeboelse. Den ene høringssvar fremhæver retningslinje 7.4.4 for placering af solcelleparker i Bornholms Kommuneplan 2020, som handler om nabohensyn. Høringssvaret finder at der ikke er vist nabohensyn i forhold til visuelle gener og støjgener fra transformerstationen.

Et af høringssvarene udtrykker bekymring for børns, voksnes og dyrs sundhed. Høringssvaret spørger, om bygherre har forpligtet sig til at betale for skader på lokalbefolkningens helbred, herunder høretab, nervesygdomme og kræft.

To af høringssvarene fremhæver, at der i andre kommuner er regler om afstand mellem solcellepark og nabobeboelse på enten 100 eller 200 meter og beder Bornholms Regionskommune følge denne regel. Et andet af høringssvarene foreslår på baggrund af oplysninger om støj fra naboer til andre solcelleparker, at der stilles krav om minimum 100 meter fra nabobeboelse til solcellepark og at randbeplantning er minimum seks rækker.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

26 aktører genfremsætter emnet nabohensyn.

Et af høringssvarene genfremsætter bekymring for økonomiske tab for en erhvervsbiavler i området. Høringssvaret refererer en rapport fra Science Advanced som har vist, at bier udsat for elektromagnetiske felter kan miste evnen til at finde hjem. Biavleren har sine bier omtrent 100 meter fra det planlagte område til transformerstation. Der er yderligere 3 biavlere, hvor transformerstationen kommer til at ligge indenfor biernes flyveafstand. Høringssvaret spørger, om kommunen stiller garanti for denne familie, da det er kommunen, der har igangsat projektet? Høringssvaret sætter yderligere spørgsmålstegn ved, hvorfor dette ikke indgår i miljøvurderingsrapporten.

Et andet af høringssvarene fremhæver en ny bekendtgørelse vedtaget den 3. maj 2024, hvori der fastlægges krav om afstand til naboer på 150 meter. Afstand til naboer ved Kildevad Solcellepark er 25 meter med store gener til følge.

Et tredje af høringssvarene genfremsætter kritik af, at der ikke er taget hensyn til nærmeste nabo i forhold til støj i placering af transformerstation. Høringssvaret finder det ikke rigtigt, at støj fra en transformerstation kan sammenlignes med støj fra landbrugsmaskiner uagtet, at støjen ikke kommer til at overstige støjgrænsen på 40 dB.

Et fjerde af høringssvarene fremsætter krav om, at bygherre forhandler frivillige aftaler om kompensation og værditab med de nærmeste naboer. Naboerne har kontaktet bygherre om dette, men har endnu ikke hørt fra bygherre.

Bemærkninger fra European Energy AIS

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Værditab

I kapitel 2 i lov om vedvarende energi er det fastlagt, at opstilleren skal betale for værditab på beboelsesejendomme, som forårsages af opstilling af blandt andet solcelleanlæg. Taksationsmyndigheden træffer afgørelse om værditabets størrelse på baggrund af en individuel vurdering. Taksationsmyndigheden foretager vurderingen og træffer afgørelsen efter solcelleanlæggets første producerede kilowatt-time. Opstilleren og ejeren af beboelsesejendommen kan dog uafhængigt heraf indgå aftale om værditabets størrelse.

Loven fastlægger derudover bestemmelser om udbetaling af en årlig såkaldt "VE-bonus" til naboer til solcelleparker.

Endelig pålægger loven opstillere af vedvarende energianlæg (herunder solceller) at indbetale et beløb pr. opstillet MW til en kommunal grøn pulje. Kommunen administrerer midlerne. Det er hensigten, at midlerne fortrinsvist skal støtte projekter ansøgt af nære naboer til det vedvarende energianlæg samt grønne tiltag i kommunen.

Det vurderes således, at lovgivningen tilvejebringer sikkerhed for, at naboer der lider reelle økonomiske tab, kan blive kompenseret.

Retningslinjer for solcelleparker i Kommuneplan 2020

Det foreslås præciseret tekstmæssigt i kommuneplantillæg nr. 11, hvordan planforslagene forholder sig til de nævnte retningslinjer.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Værditab og forhandling af frivillige aftaler

Dette tager vi i European Energy A/S til efterretning og vi er kun glade for, at der også fra de nærmeste naboers side er ønske om dialog. Vores forslag er, at vi aftaler ramme og vilkår med den energikonsulent, der har besøgt Bornholm og tilbyder de omtalte nære naboer det ønskede forlig. Det vil altid være et tilbud, men det er værd at bemærke, at loven om vedvarende energi altid vil udgøre et ekstra lag af sikkerhed for naboerne.

European Energy A/S forpligter sig til at indgå forlig med berørte nære naboer, som i forhold til reglerne omkring værditab har søgt dette gennem taksationsmyndighedens hjemmeside. Med tilbud om forlig skal naboerne ikke vente på en behandling af taksationsmyndigheden. Med en politisk godkendelse ultimo marts måned i år, forpligter European Energy A/S sig til inden udgangen af april måned at have indledt dialog med omtalte naboer og inden udgangen af maj måned at have præsenteret forligsoplæg, så disse kan være gensidigt underskrevet inden udgangen af juni måned.

De tilbudte forlig omkring værditab, vil tage udgangspunkt i en markedsværdi for de omtalte boliger og dermed et tilbud om forlig indenfor ca. 20% af denne værdi. De naboer der ønsker salgsoption, og har ansøgt om dette, vil kunne opretholde denne mulighed gennem taksationsmyndigheden, så alle naboerne har dette ekstra lag af sikkerhed. Ønsker de værditabet og efterfølgende salgsoptionen modregnes udbetalt værditab blot i udbetalingen af værditabet.

Afstand mellem solcellepark og naboer

I forbindelse med det offentlige møde i Østerlars den 8. oktober 2024 blev det påpeget, at transformerstationen med fordel kunne flyttes længere væk fra eksisterende boliger. Den i lokalplanforslaget skitserede placering er i overensstemmelse med gældende lovgivning, herunder støjgrænser, men i det omfang der kan findes en for naboerne mere hensigtsmæssig placering af stationen, er European Energy A/S indstillet på at undersøge mulighederne.

I forlængelse af mødet har European Energy A/S udarbejdet et forslag til ændret placering af det pågældende byggefelt (byggefelt B på lokalplanforslagets kortbilag 2).

European Energy A/S fremsender forslag til nyt kortbilag 2 sammen med bemærkninger til høringssvar.

Påvirkning på bier

European Energy A/S foreslår at flytte byggefelt B til transformerstationen, så afstanden til ejendommen med biavl bliver betydeligt større (ca. 300 meter fra bistaderne).

Den citerede artikel om magnetfelters effekt på honningbier beskæftiger sig med effekten af luftledninger. Der er magnetfelter overalt, hvor der går en elektrisk strøm. Således også omkring den eksisterende luftledning, der passerer området i en afstand af ca. 500 meter vest for bistaderne.

Ved jordkabler er feltet større midt over kablet end ved en tilsvarende luftledning. Til gengæld aftager det betydeligt hurtigere med afstanden end feltet omkring luftledninger. Således falder styrken af jordkablernes magnetfelter på få meter til et niveau, der er sammenligneligt med det, der optræder omkring for eksempel elektriske apparater i hjemmet. European Energy A/S vurderer således, at etablering af solcelleparken og de jordlagte forbindelseskabler ikke vil medføre magnetfelter i et omfang, der kan påvirke omgivelserne væsentligt.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Værditab og forhandling af frivillige aftaler

Økonomiske forhold, herunder værditab ligger ikke indenfor det Bornholms Regionskommune kan inddrage i en miljøvurdering efter miljøvurderingsloven. Projektets miljømæssige indvirkninger på materielle goder skal belyses i en miljøvurdering, men efter EU-domstolens praksis gælder det ikke projektets indvirkning på materielle godes værdi.

Bornholms Regionskommunen må i øvrigt ikke deltage i privatretslige dispositioner. Herunder aftaler om kompensation og værditab. Bornholms Regionskommune noterer sig, at bygherre forpligter sig til frivillige forhandlinger med naboerne. Bornholms Regionskommune kan imidlertid hverken efter planloven eller miljøvurderingsloven fastlægge bestemmelser eller vilkår for forhandlingerne.

Det skal bemærkes, at den tidsplan for indgåelse af frivillige aftaler, som bygherre præsenterer i sine bemærkninger til høringssvar ikke er fulgt. Sagen blev ikke klar til politisk behandling på det tidspunkt, der var planlagt for, da bygherre afgav sine bemærkninger og derfor er de frivillige forhandlinger heller ikke nået så langt som forudsat. Bygherre har efterfølgende oplyst, at de har kontaktet alle som kan benytte værditabsordningen med henblik på at lave frivillige aftaler. Ifølge bygherre er flere naboer indgået i dialogen. Der er ikke indgået nogen frivillige aftaler endnu.

Udover bygherres villighed til at indgå i frivillige forhandlinger fastlægger lov om vedvarende energi de regler, der er for kompensation i forbindelse med anlæg til vedvarende energi. Lov om vedvarende energi administreres af Energistyrelsen. Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke denne sagsbehandling.

Afstand mellem solcellepark og naboer

"Bekendtgørelse om planlægning for lokalplanpligtige solcelleanlæg i det åbne land"¹⁷ siger i § 3, stk. 2, nr. 3: "Der bør sikres en minimumsafstand på 150 meter målt fra bygninger, der er registreret som beboelse i Bygnings- og Boligregistret, hvis der alene planlægges for opstilling af solceller på én side af beboelsen." § 3, stk. 2, nr. 3 samt resten af bekendtgørelsens § 3 har til formål at opliste en række hensyn, som bør varetages i kommuneplanens retningslinjer. Bekendtgørelsen skal således iagttages ved næste kommuneplanrevision.

Retningslinjer i kommuneplanen er ikke faste bestemmelser som kan forhindre lokalplanlægning. Retningslinjerne i kommuneplanen kan betragtes som opmærksomhedspunkter, der skal sammenholdes med de øvrige forhold, der skal afvejes, når der tages politisk stilling til planlægningen. "Bekendtgørelse om planlægning for lokalplanpligtige solcelleanlæg i det åbne land" giver således ikke anledning til at ændre lokalplanlægningen af en konkret solcellepark.

Påvirkning på bier

Bornholms Regionskommune havde i første omgang ikke medtaget emnet magnetfelter i afgrænsningsnotatet til miljøvurderingsrapporten. Nogle af de høringssvar, der indkom til den foreslåede afgrænsning af miljøvurderingsrapporten, handlede om påvirkning på bier. Bekymringen gik på titaniumdioxid som coating til solcellepanelerne. Det blev indarbejdet i afgrænsningsnotatet af miljøvurderingsrapporten skulle indeholde oplysninger om titaniumdioxid og coating. Magnetfelters påvirkning på bier blev ikke nævnt i høringssvar til afgrænsningen. Bornholms Regionskommune har ikke selv fundet, at der var behov for at behandle emnet magnetfelters påvirkning på bier. Emnet har derfor ikke indgået i miljøvurderingsrapporten.

¹⁷ BKG nr. 440 af 03/05/2024: Bekendtgørelse om planlægning for lokalplanpligtige solcelleanlæg i det åbne land

Bygherre beskriver ovenfor forskellene på magnetfelter ved jordkabler og luftledninger. Bornholms Regionskommune kan konstatere, at bygherres oplysninger stammer fra Magnetfeltudvalgets publikation "Om magnetfelter"¹⁸. (Magnetfeltudvalget, 2023). Bornholms Regionskommune finder, at emnet er godt belyst i bemærkningerne fra bygherre. Bornholms Regionskommune vurderer, henset til at der er tale om jordkabler, at magnetfelters størrelse aftager over korte afstande og at afstanden mellem bistader og transformerstation øges til 300 meter, ikke er risiko for væsentlig påvirkning på bier i forbindelse med projektet. Bornholms Regionskommune vurderer yderligere, at der heller ikke ville have været risiko for væsentlig påvirkning på bier ved den afstand mellem transformerstation og bistader, som oprindeligt indgik i planforslaget. Bornholms Regionskommune fastholder, at emnet ikke burde have indgået i miljøvurderingsrapporten.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Placering af byggefelt B, som markerer hvor transformerstationen til solcelleparken må anlægges, er blevet ændret i kortbilag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Dette sker efter dialog med bygherre for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj.

4.6 Tema: Vand

Høringssvar fra 27 aktører indeholder emnet vand. Høringssvarene indeholder mange forskellige underemner og vinkler og præsenteres under en række underoverskrifter.

4.6.1 Grundvand og nitratbelastning

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 26 aktører omhandler grundvand og nitratbelastning.

En række høringssvar fra 26 aktører finder ikke, at nitratbelastning af grundvandet kan bruges som begrundelse for placering af en solcellepark i området. Flere af høringssvarene peger på, at det skal opvejes mod natur, fredskov, fortidsminder og rekreativ anvendelse i området for både turister og herboende. Derudover skal det opvejes mod at projektet strider imod kommuneplanens retningslinjer for placering af solceller og udpegning af skovrejsning ønsket, samt naturbeskyttelseslovens § 15-19, herunder skovbyggelinjen og beskyttelse af fortidsminder. Bygge- og beskyttelseslinjernes formål er at sikre at landskabelige, kulturhistoriske, biologiske og arkæologiske værdier bliver bevaret, ved at holde området fri for bebyggelse og andre væsentlige landskabelige indgreb.

Mange af høringssvarene peger på, at nitratinholdet i brugsvandet på intet tidspunkt har været i nærheden af den nationalt fastsatte grænseværdi på 50 mg/L og finder ikke at der er sundhedsmæssige problemer med drikkevandet. Høringssvarene modsiger en formulering i forslag til kommuneplantillæg nr. 11, om at nitratbelastningen "er nu så høj, at der er begrænsninger i anvendelsen af drikkevandet". Flere af høringssvarene forklarer, at der historisk har været en påvirkning fra to nedlagte husdyrproduktioner. Efter de er nedlagt er indholdet af nitrat i grundvandet målt i borerne ved Kildevad dalet støt og i brugsvandet fra Østerlars Vandværk viser de nyeste målinger et nitratinhold på 18 mg/l.

To af høringssvarene spørger, hvor meget et eventuelt dyrehold i solcelleparken vil påvirke nitratinholdet i grundvandet. Et af høringssvarene mener det er en mangel, at det ikke er beskrevet i miljøvurderingsrapporten.

¹⁸ Magnetfeltudvalget publikation "Om magnetfelter" fra 2023 kan findes på udvalgets hjemmeside på forsiden på linket <https://magnetfeltudvalget.dk/>.

Flere af høringssvarene sætter spørgsmålstegn ved det grundvandsbeskyttende formål i solcelleparken og dokumentationen for effekten. Høringssvarene peger på, at formuleringer i dokumentationen er vage og bygget på formodninger, ikke fakta. Et høringssvar fremhæver at dels har kommunen afvist et forslag fra naboerne om skovrejsning på indsatsområdets 3,7 ha. Det er veldokumenteret, at skovrejsning har positiv effekt på grundvand. Dels finder høringssvaret, at kommunen ikke har kunnet fremvise god dokumentation for, at en solcellepark vil beskytte grundvandet og reducere nitratbelastningen. En konklusion i afgrænsningsnotatet om, at en solcellepark fra et grundvandsbeskyttelsesmæssigt synspunkt kan anbefales, findes også udokumenteret. Kommunen har yderligere udvidet projektområdet med 18 ha udover de 3,7 ha, som er indsatsområde. Høringssvaret vurderer, at en indsats på de 3,7 ha burde være nok. Grundvandsbeskyttelsen er blevet brugt som en igangsætter, men er ikke den reelle begrundelse.

Et af høringssvarene sætter spørgsmålstegn ved, hvorfor det grundvandsbeskyttende formål ikke indgår i lokalplanens formålsparagraf i § 1.1.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 27 aktører modsætter sig dokumentation og beregningsmetoder angående nitratbelastning i området. To af høringssvarene finder, at det supplerende notat om grundvand og nitratbelastning, som administrationen har vedlagt den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse, er fejlbehæftet. Der er fejl i angivelsen af braklagte områder, da intensivt dyrkede græsarealer er kommet med i det braklagte areal. Braklagte arealer indgår i en model til beregning af nitratreduktion ved opstilling af solcelleparken. Den viser, at projektet kun vil sænke nitratindholdet fra nuværende 24 mg/l til 18 mg/l. Høringssvaret stiller også spørgsmålstegn ved administrationens vurdering af, at der er tale om diffus nitratbelastning. Der er ikke taget højde for, at det vand, der hentes i borerne ved Kildevad er oxideret vand og dermed overfladevand. To høringssvar uddyber omkring jordbundsforhold og spørgsmålet om oxideret vand, herunder refererer fakta fra en arbejdsrapport fra Miljøstyrelsen, som beskriver at nitratholdigt vand almindeligvis forekommer under oxiderede eller svagt reducerende forhold. Et af høringssvarene forklarer, at der ikke er de lerlag til stede, som administrationen har indsat som forudsætninger i deres beregninger omkring nitratbelastning. Da lerlagene ikke er til stede, stammer det vand, der indvindes ved Kildevad, fra overfladevand og ikke fra grundfjeldet. Når der er tale om overfladevand, er der tale om oxideret vand. Høringssvaret lægger rapporter fra Niras og Miljøministeriet til grund for deres forklaring. Høringssvaret gør opmærksom på, at figurer i høringsmaterialet fra kommunen stammer fra undervisningsmateriale fra Junior geologerne.

To af høringssvarene giver derudover et historisk overblik over dyrehold i området med diverse udslip på baggrund af utætte fundamenter og uheld. Særligt et uheld i 2010 fremhæves. På grund af jordens beskaffenhed blev grundvandet meget hurtigt påvirket af nitratudslippet fra dette uheld. Den sidste punktkilde ophørte i 2021. Høringssvarene fremhæver at måledata fra 2021 og frem er støt faldende. Et høringssvar påpeger at udslippene er blevet anmeldt til kommunen. Høringssvaret finder, at nitratbelastning skal beskrives retvisende i miljøvurderingsrapporten. Et andet høringssvar gør opmærksom på, at nitratindholdet var og stadig er langt under grænseværdien.

Et af høringssvarene kritiserer, at de nyeste måledata og den faldende nitratbelastning ikke er indarbejdet i miljøvurderingsrapporten. Høringssvaret forventer, at nitratbelastningen vil falde yderligere i de kommende år.

Samme høringssvar finder, at bygherre ikke har forstået de særlige forhold der er gældende i Kildevad-borerne.

Samme høringssvar genfremsætter kritik af eventuelt dyrehold i plan- og projektområdet med henvisning til, at nitratbelastningen i drikkevandet er faldet efter dyrehold i området er ophørt.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Det er ikke besluttet, om driften af arealerne vil ske gennem slåning eller græsning. Ekstensiv fåregræsning uden tilførsel af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler til arealerne vurderes ikke at udgøre en trussel for grundvandsressourcen.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Afvejning af interesser

Det er et af formålene med en miljøvurdering at få undersøgt og belyst en plan eller et projekts samlede miljøpåvirkninger, så det er muligt for beslutningstagerne at afveje alle projektets miljøpåvirkninger inden endelig beslutning om enten vedtagelse eller afvisning.

Miljøvurderingsrapporten beskriver både påvirkninger på grundvand, natur, landskab, skovbyggelinje, fortidsmindebeskyttelseslinje, fredskov, fortidsminder og rekreative interesser. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er behov for projektilpasninger og afværgende foranstaltninger i forhold til boringsnære beskyttelsesområder, natur, landskab, fortidsmindebeskyttelseslinje og fortidsminder. Projektilpasningerne handler om beskyttelse af boringsnære beskyttelsesområder, beskyttede naturtyper, flagermus og traner, randbeplantning til at skærme mod indsyn, afstand til fortidsminder, samt køreplader til at mindske påvirkning på arkæologiske lag. Alle disse projektilpasninger og afværgeforanstaltninger er indarbejdet i enten kommuneplantillæg, lokalplan eller tilladelse til projektet.

Redegørelsen til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' beskriver både retningslinjer for solcelleparker og udpegning af skovrejsning ønsket. Der er i redegørelsen taget stilling til hvordan retningslinjerne for placering af solcelleparker kan afvejes i forhold til andre hensyn. Det er vurderet, at der er tale om et forholdsvis jævnt terræn, hvor en solcellepark kan blive afskærmet af beplantning. Terrænet er ikke fladt, men terrænet er jævnt nok til, at træer kan begrænse det visuelle udtryk af et solcelleanlæg. Terrænet omfatter ikke høje punkter eller markante dalstrøg. Anlægget kan blive af irregulær form, da arealer inden for en 100 meter zone omkring fortidsminder som udgangspunkt ikke må bebygges. Det fremgår af redegørelsen i forslag til Kommuneplantillæg nr. 11, at et af formålene med udpegningen ønsket skovrejsning er at sikre vitale grundvandsmagasiner mod forurening. Ved at lade arealet overgå fra dyrket mark til skov vil nitratudledningen blive mindsket. Det samme er gældende ved omlægning til en solcellepark, som ligeledes ikke udleder nitrat. Det fremgår også, at en solcellepark ikke forhindrer, at der kan rejses skov, når solcelleparken ophører. Det er på baggrund af høringssvar blevet præciseret i redegørelsen, at Bornholms Regionskommune fortsat ønsker, at der rejses skov på arealet efter solcelleanlæggets levetid. Udpegningen til skovrejsning ønsket fastholdes. Se uddybende i afsnit 4.7 'Skovrejsning'.

Beskyttelse af grundvand i området ved Kildevad er en høj prioritet. Det fremgår af en indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker¹⁹, hvori indsatsområdet ved Kildevad indgår. Administrationen skal virke for indsatsplanen i overensstemmelse med det, der er politisk besluttet.

Udover de hensyn der er nævnt i høringssvarene, er det også indgået i Bornholms Regionskommunes afvejning af hensyn, at der med Kildevad Solcellepark kan etableres vedvarende energi. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten at solcelleparken vil have en positiv påvirkning på klimatiske faktorer og være en CO₂-neutral energikilde efter beregnet 5-19 år med et gennemsnit på 7,5 år. Kommunalbestyrelsen har

¹⁹ Bornholms Regionskommune, Teknik og Miljø (2011): Fremtidssikring af grundvandet til Østerlars og Østermarie vandværker

vedtaget en energipolitik²⁰, der sætter et mål om etablering af 50 MW nye solcelleanlæg på Bornholm inden 2030. Administrationen skal virke for energipolitikken i overensstemmelse med det, der er politisk besluttet.

Miljøvurderingen har vist, at projektet kan etableres med en positiv effekt på grundvandet og på klimatiske faktorer. Den har samtidig vist, at det er muligt at indarbejde hensyn til boringsnære beskyttelsesområder, natur, landskab, fortidsmindebeskyttelseslinje og fortidsminder og derved reducere de mulige miljøpåvirkninger fra en solcellepark således, at projektet kan gennemføres uden væsentlig påvirkning på miljøet. Der er i planlægningen lavet en afvejning af retningslinjer i Kommuneplan 2020 overfor Kildevad Solcellepark som konkret projekt. Administrationen har på denne måde i planlægningen og miljøvurderingen varetaget en række forskellige hensyn, som er vejet op mod hinanden. Det er op til kommunalbestyrelsen at træffe beslutning om, hvorvidt solcelleparken skal muliggøres på baggrund af planlægning og miljøvurdering.

Bygge- og beskyttelseslinjer

I forhold til afvejning af miljøpåvirkninger, nævner høringssvarene særligt modstrid med bygge- og beskyttelseslinjerne i §§ 15-19 i naturbeskyttelsesloven. Kildevad Solcellepark berører alene skovbyggelinjer omfattet af § 17 i naturbeskyttelsesloven og fortidsmindebeskyttelseslinjer omfattet af § 18 i naturbeskyttelsesloven. Der er ikke strandbeskyttelseslinje (§ 15 i naturbeskyttelsesloven), søbeskyttelseslinje (§ 16 i naturbeskyttelsesloven) eller kirkebyggelinje (§ 19 i naturbeskyttelsesloven) indenfor projektområdet. Se uddybende om skovbyggelinje og fortidsmindebeskyttelseslinje i afsnit 4.11.4 'Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer'.

Nitratindhold, grænseværdier og forpligtelser

Bornholms Regionskommune har fulgt boringerne ved Kildevad med målinger af nitratindhold tæt over flere år. Måledata er løbende blevet offentliggjort og er også indgået i behandlingen af sagen om Kildevad Solcellepark.

Der er to forskellige udpegninger af betydning for vandindvindingsboringerne og Bornholms Regionskommunes forpligtelser i Kildevad. Den ene udpegning er boringsnære beskyttelsesområder²¹. Den anden er indsatsområde indenfor følsomme indvindingsområder. Lovgivningen for de to udpegninger og deraf følgende forpligtelser for kommunen er forskellig.

Boringsnære beskyttelsesområder er udpegede områder, hvor der kan være en relativt ringe fortynding af en eventuel forurening. Der er også relativt kort transporttid for grundvandet til boringen og dermed kort tid til at træffe forholdsregler, hvis der skulle ske forurening af grundvandet. Beskyttelsen i boringsnære beskyttelsesområder handler om at sikre grundvand mod pesticidforurening. Kommunen skal hjælpe vandværkerne med, at der sikres pesticidfri drift indenfor de boringsnære beskyttelsesområder. Miljøstyrelsen er den overordnede myndighed og står for udpegning samt national opfølgning.

De boringsnære beskyttelsesområder omkring de to boringer ved Kildevad udgør ca. 3,6 ha. Østerlars Vandværk har indgået aftaler med lodsejerne om, at alle landbrugsområder indenfor de boringsnære beskyttelsesområder ved Kildevad fremover drives som brak. Det braklagte areal måler 4,9 ha og er lidt større end selve de boringsnære beskyttelsesområder. Dog var noget af arealet indenfor de 4,9 ha allerede natur eller skov. Braklægningen skete i slutningen af 2023 med virkning fra 2024. Selvom de boringsnære beskyttelsesområder handler om at reducere risiko for forurening med pesticider, så har braklægning også effekt på nitrat i grundvandet, da der hverken bruges pesticider eller gødning på braklagte arealer. Braklægning indenfor de boringsnære beskyttelsesområder har medført et fald i nitratindholdet i det oppumpede vand ved Kildevad på 5-10 mg/L.

²⁰ Bornholms Regionskommune, Kommunalbestyrelsen (2020): Bornholms Energipolitik 2040

²¹ Boringsnære beskyttelsesområder bliver forkortet BNBO og forkortelsen anvendes i mange sammenhænge.

Indsatsområder indenfor følsomme indvindingsområder er områder udpeget indenfor nitratfølsomme indvindingsområder på baggrund af en vurdering af arealanvendelse, forureningstrusler og den naturlige beskyttelse af vandressourcerne. Indsatsområderne er områder, hvor en særlig indsats til beskyttelse af vandressourcerne er nødvendig til sikring af drikkevandsinteresserne. Miljøstyrelsen er den overordnede myndighed. De har lavet en omfattende undersøgelse af geologien og grundvandet i de enkelte områder, som danner baggrund for udpegningen af indsatsområderne, herunder ved Kildevad. Indenfor indsatsområder er kommunen forpligtet til at lave en indsatsplan. Denne skal udarbejdes på baggrund af en nærmere kortlægning af arealanvendelse, forureningstrusler og naturlig beskyttelse af de pågældende vandressourcer. Indsatsplanen skal indeholde en detaljeret opgørelse over behovet for beskyttelse samt retningslinjer og tidsplan for myndighedernes indsats til opnåelse af denne beskyttelse. Alle berørte parter skal inddrages i udarbejdelse af indsatsplanen, herunder lodsejere og vandværker, og det er parterne der sammen skal realisere indsatsplanen. Det overordnede ansvar for at gennemføre indsatsplanen er dog placeret hos kommunen. Miljøstyrelsen står for national opfølgning på, at indsatsplanerne bliver realiseret og kommunerne skal indberette deres indsatser.

Indsatsområdet indenfor følsomme indvindingsområder ved Kildevad udgør 55,8 ha. Der er lavet en indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker, hvori indsatsområdet ved Kildevad indgår. Indsatsplanen er vedtaget af kommunalbestyrelsen i 2011. Indsatsplanen er også blevet godkendt af Miljøstyrelsen. Det er især indsatsplanens Indsats 1, der handler om Kildevad.

Indsats 1

Skånsom udnyttelse af landbrugsarealer nær Kildevad kildeplads

Østerlars Vandværk skal aktivt bruge de muligheder, der måtte opstå, for at sikre at arealerne i nærområdet udnyttes skånsomt, og tilførsel af nitrat og pesticider til grundvandsmagasinet begrænses mest muligt. Der kan være tale om frivillige dyrkningsaftaler med landmænd, og/eller arealkøb, skovrejsning m.m.

Indsatsplanen forholder sig ikke til nationale grænseværdier og der fremgår ikke et specifikt mål for reduktion af nitratindhold i grundvand i indsatsplanen. Nitratindholdet skal nedbringes så meget som muligt og handler også om forebyggelse. Dette ligger i forlængelse af drikkevandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, som beskriver, at det i hvert enkelt tilfælde skal tilstræbes, at vandkvaliteten er bedst mulig uanset de krav bekendtgørelsen fastsætter. Indsats 1 handler om at udtage landbrugsjord af drift.

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på boringerne. Dette tager Bornholms Regionskommune som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter dog ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere indsatsplanen, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha.

Et af høringssvarene stiller spørgsmål til, hvorfor Bornholms Regionskommune har igangsat et projekt, der går udover de 3,7 ha, som er indsatsområde og vurderer at en indsats på de 3,7 ha burde have været nok. Bornholms Regionskommune forstår de nævnte 3,7 ha som en henvisning til en figur i bilag 1 på s. 38 i afgrænsningsnotatet. De 3,7 ha er ikke selve indsatsområdet, men udgør en del af indsatsområdet. Indsatsområdet måler som nævnt 55,8 ha. Bornholms Regionskommune har vurderet, at de 3,7 ha har en særlig betydning, fordi de er udsat for en nitratbelastning fra overfladeafstrømning på de skrænter som vender ned mod dalen med indvindingsboringerne. Bornholms Regionskommune er enig i, at det er væsentligt og vil give en god effekt, at de 3,7 ha indgår i projektområdet. Som ovenfor nævnt går Bornholms Regionskommunes forpligtelser indenfor indsatsområdet dog videre end de 3,7 ha. Belastningen af grundvandet under Kildevad

sker ikke kun via overfladeafstrømning. Der er også en dybereliggende grundvandsstrøm nede i formationen. Det vil derfor også have effekt at tage jord ud udover de 3,7 ha.

Da de seneste nitratmålinger ikke ændrer ved Bornholms Regionskommunes grundlæggende forpligtelse og ikke ændrer på billedet af, at reduktion af nitrattilførsel til jorden indenfor indsatsområdet medfører fald i nitratinholdet i grundvandet, har Bornholms Regionkommune ikke fundet behov for at inddrage nyeste data for nitrat i miljøvurderingsrapporten. Måledata og analyse af måledata er dog blevet vedlagt den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse i et særskilt notat. Dette for fortsat at være åbne og sikre gennemsigtighed omkring grundvandskvaliteten i området. Bornholms Regionkommune fastholder vurdering af, at etablering af en solcellepark ved Kildevad kan medføre en positiv påvirkning på grundvandskvaliteten i form af reduktion i nitratinhold i grundvandet.

Projektområdet til Kildevad Solcellepark måler 22 ha, heraf indgår 13 ha i indsatsområdet ved Kildevad. En del af projektområdet ligger derfor udover det indsatsområde, som Bornholms Regionkommune har indsatsplan for. Det er administrationen som har forespurgt bygherre om det var muligt og interessant at etablere en solcellepark ved Kildevad, samt formidlet kontakt til lodsejer. Dette er sket med baggrund i den gældende indsatsplan godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionkommune og Miljøstyrelsen. Efterfølgende har bygherre og lodsejer forhandlet om præcis placering og udstrækning af solcelleparken. Denne del har administrationen ikke haft indflydelse på. Bygherre har på baggrund af privat aftale med lodsejer anmodet om planlægning for og miljøvurdering af et projekt til solcellepark i plan- og projektområdet ved Kildevad. Baggrunden for kontakten til bygherre har derved været kommunens forpligtelse til at realisere indsatsplanen indenfor indsatsområdet. Det står bygherre og lodsejer frit for at medtage yderligere areal, hvis det efter private forhandlinger er det bedste projekt for dem. Bornholms Regionkommune har i den forbindelse behandlet den sag, som er ansøgt. Se også uddybende om sagens start i afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'.

Dokumentation for nitratbelastning

Bornholms Regionkommune er i udgangspunktet ikke enig i høringssvarenes kritik af manglende og fejlbehæftet dokumentation for nitratbelastning og forventet effekt på nitratinhold ved etablering af Kildevad Solcellepark.

Bornholms Regionkommune har arbejdet på baggrund af fakta. Nitratinholdet i grundvandet ved Kildevad samt forholdene i jordlagene og grundvandsmagasinet er veldokumenterede. Store dele af materialet om jordlag og grundvandsmagasin er udarbejdet af Miljøstyrelsen og Bornholms Regionkommune lægger til grund, at der er tale om en fagligt kompetent myndighed. Nitratmålinger er foretaget af ALS på bestilling af kommunen. Bornholms Regionkommune lægger til grund at ALS er akkrediteret af DANAK efter ISO 17025 og er fagligt kompetente til at indsamle og udføre grundvandsprøver. Bornholms Regionkommune har gennem hele forløbet fremlagt nitratmålingerne og de nyeste målinger, som er foretaget efter den seneste høring, er også offentligt tilgængelige. Måledata opstillet i tre grafer er vedlagt den sammenfattende redegørelse som bilag 2. Målingerne viser et højt indhold af nitrat i grundvandet ved Kildevad. Målingerne viser også et fald i nitratinholdet i måleperioden.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at grundvandsmagasinet under Kildevad er et spændt magasin, at grundvandet dannes længere væk fra boringen og at grundvandet forventeligt er under 10 år gammelt på indvindings tidspunktet. Miljøvurderingsrapporten henviser til en beregning gennemført af Orbicon/WSP i 2020²², som viser, at en udtagning af landbrugsjorder på omtrent en tredjedel af landbrugsjorden i indsatsområdet vil kunne medføre en reduktion af nitrat i grundvandsmagasinet med ca. 25 %. En del af oplysningerne i miljøvurderingsrapporten støtter sig på bilag 1 og 2 til afgrænsningsnotatet til sagen. Det fremgår af bilag 1 til afgrænsningsnotatet, at borerne i Kildevad henter vand fra en formation af sand og at der over sandet er et vandtæt lag af ler. Det medfører, at det vand, der indvindes ved Kildevad strømmer til fra

²² Denne er vedlagt afgrænsningsnotat til sagen som bilag 2.

de lave dele af grundvandsmagasinet via sprækker i grundfjeldet samt fra vandløbene og de omkringliggende skrænter.

Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at det ikke fremgår tydeligt, at det vand der siver ned til grundvandsmagasinet stammer fra områder, hvor grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt eller ubetydeligt lerlag. Der er lerlag over selve borerne, men der er netop ikke lerlag der hvor vandet trænger ned gennem jorden til grundvandsmagasinet. Vandet i grundvandsmagasinet bliver kun filtreret igennem sandlag, hvilket betyder at bakterier bliver fjernet, men at nitrat og ilt ikke gør. Det er netop en af årsagerne til, at området er blevet udpeget af Miljøstyrelsen som nitratfølsomt indvindingsområde og indsatsområde. Der er ikke indgået vandtætte lerlag over de områder hvor nedsivningen til grundvandet sker i kommunens modeller.

Den i høringssvarene omtalte figur 5 viser kun jordbundsforholdene som en skematisk forståelse og er ikke baseret specifikt på forholdene ved Kildevad. Dette gør teksten omkring figuren opmærksom på. Figuren illustrerer hvordan et spændt grundvandsmagasin fungerer og det er netop også et spændt grundvandsmagasin, der er ved Kildevad. Spændingen opstår ved at vandet føres til grundvandsmagasinet fra højere liggende sandlag – for eksempel langs en skråning ned mod en dal. I dalen ligger et vandtæt lerlag over grundvandsmagasinet, som forhindrer vandet i at trænge opad. Det giver et vandtryk fra det højere liggende vand i sandlaget. Når der føres en boring ned i dette område, vil trykket på vandet fra de højere liggende sandlag gøre, at vandet strømmer opad ved boringen. Det er netop det faktum, at vandet tilledes fra sandlag, hvor evnen til at nedbryde nitrat er meget begrænset, som gør, at grundvandsmagasinet bliver nitratfølsomt. Høringssvarene henviser blandt andet til en hovedrapport udarbejdet af Miljøcenter Roskilde²³. Det fremgår af denne rapport på side 72, at Kildevad Kildeplads kan karakteriseres ved at være et spændt grundvandsmagasin. Det fremgår også her, at der er lerlag af varierende dække, svarende til mellem 1 og 11 meter, samt at grundvandsmagasinet er meget sårbart. Samme rapport indgår som en del af referencelisten til afgrænsningsnotatets bilag 1.

Det er fremhævet i flere høringssvar, at det vand, der indvindes ved Kildevad Kildeplads er oxideret vand. Det er Bornholms Regionskommune enig i. Kommunen er dog ikke enig i, at det betyder, at vandet udelukkende kommer fra overfladevand. Da vandet ledes til grundvandsmagasinet fra sandlag kan ilten følge med vandet langt ned. Oxideret vand er i højere grad udtryk for, at der ikke er reaktivitet i jordlaget til at reducere ilt og nitrat. Dette underbygger, at der er tale om et sårbart grundvandsmagasin.

Nitrat er letopløseligt i vand. Det bindes derved ikke i grundvandsmagasinet men følger med vandet ud, når dette løber videre. Der er altså ikke tale om, at der ved Kildevad er ophobet sig en nitratforurening over mange år, som også vil være mange år om at blive fjernet igen. For hvert tiltag vil der ske et fald i nitratinholdet i grundvandet, hvorefter kurven for nitratinhold vil flade ud, medmindre der gennemføres nye tiltag. Den fortsatte tilstedeværelse af nitrat i grundvandet handler altså om fortsat tilførsel af nitrat. Det faktum, at udtagning af landbrugsjord, som ved de boringsnære beskyttelsesområder, efter kort tid kan ses i nitratmålingerne bekræfter dette.

Bornholms Regionskommune har yderligere fremlagt en undersøgelse af sammenhængen mellem landbrugsjord i omdrift indenfor indsatsområdet og nitratinhold i grundvandet ved Kildevad i det notat, der er vedlagt den anden høring af plangrundlag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Undersøgelsen viser en god sammenhæng mellem arealanvendelse og nitratinhold sådan, at jo mere areal, der er i omdrift, jo højere er nitratinholdet i grundvandet. Undersøgelsen bygger på dataudtræk fra Landbrugsstyrelsens markkort, som beskriver hvilken afgrøde der står på hver mark. Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at der er tale om et stort datasæt med en tilhørende risiko for at begå fejl. Det er muligt, at enkelte marker med dyrkede græsarealer er kommet til at indgå som brak i beregningerne. Bornholms

²³ Miljøministeriet, Miljøcenter Roskilde (2009): Sårbarhedsvurdering af grundvandsressourcen på Nordbornholm

Regionskommune vurderer, at det at enkelte dyrkede græsmarker optræder som brak i beregningerne ikke er en almindeligt forstyrrende fejl. Sammenhængen mellem dyrkningsgrad og nitratindehold er tydelig.

Bornholms Regionskommune har som refereret beskrevet nitrats opførsel i vand, jordlagenes sammensætning og grundvandsmagasinet forhold herunder i miljøvurderingsrapporten, i bilag 1 til afgrænsningsnotatet samt i det notat om nyeste måledata, der blev vedlagt den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Bornholms Regionskommune fastholder at dette er fagligt korrekt. Bornholms Regionskommune fastholder også, at tiltag til reduktion af diffuse nitratkilder ved udtagning af landbrugsjord vil medføre en positiv miljøpåvirkning i form af lavere nitratindehold i grundvandet under Kildevad. Det skal understreges at det er selve udtagningen af landbrugsjord, der medfører den positive effekt. Kildevad Solcellepark medfører udtagning af landbrugsjord og kan derigennem medføre en positiv miljøpåvirkning på grundvand.

Bornholms Regionskommune er dog enig med høringssvarene i at skovrejsning er et godt og veldokumenteret virkemiddel til at nedbringe nitratindehold i grundvand. Bornholms Regionskommune så gerne, at landbrugsjord ved Kildevad var blevet udtaget af landbrugsdrift ved skovrejsning. Dette blev også undersøgt som mulighed. Det var imidlertid ikke muligt af økonomiske årsager, hvorfor Bornholms Regionskommune begyndte at undersøge andre muligheder. Se uddybende i afsnit 5 'Rimelige alternativer'.

Grænseværdi for nitrat og sundhed

Det er korrekt, at brugsvandet fra Østerlars Vandværk holder sig under den gældende nationale grænseværdi for nitrat på 50 mg/L i drikkevand. Bornholms Regionskommune og øens vandværker har dog i samråd og på baggrund af et forsigtighedsprincip i mange år haft en aftale om at tilstræbe et kvalitetsmål på 25 mg/L i det leverede vand. På baggrund af ny forskning arbejder kommunen i tilsynet med øens vandværker nu med en anbefalet koncentration på 5 mg/L, hvis dette er muligt for vandværket.

Den nye forskning viser en øget risiko for tarmkræft ved koncentrationer af nitrat helt ned til 4 mg/L i drikkevandet²⁴. Forskningen har givet anledning til, at Miljøministeriet i øjeblikket overvejer, om dette giver anledning til en nedsættelse af grænseværdien for nitrat.

Bornholms Regionskommune finder samlet, at det fortsat er relevant at arbejde for, at landbrugsjorden indenfor indsatsområdet ved Kildevad tages ud af drift, selvom indholdet af nitrat i det leverede vand fra Østerlars Vandværk ligger under den nationale grænseværdi. Dette både ud fra et sundhedsmæssigt perspektiv og ud fra kommunens forpligtelser i forhold til indsatsplan og drikkevandsbekendtgørelsen om at opnå bedst mulig vandkvalitet.

Grænseværdi og kommuneplantillæggets redegørelse

På tidspunktet for sagens start i 2019-2021, var nitratindeholdet i det oppumpede vand ved Kildevad så højt, at der var en begrænsning på anvendelsen af drikkevandet. Begrænsningen var baseret på den frivillige aftale mellem vandværket og kommunen som tilsynsmyndighed om nitratindehold på maksimalt 25 mg/L i det leverede vand. Dette blev sikret ved at vand fra boringerne ved Kildevad blev blandet op med mindre nitratholdigt vand fra boringerne ved Nybro. Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at fald i nitratindeholdet ved Kildevad gør, at der ikke er samme begrænsning længere. Teksten under overskriften 'Nitratfølsomt indvindingsområde' i redegørelsen til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' opdateres, så det fremgår, at begrænsningen var gældende omkring 2021. Det er fortsat Bornholms Regionskommunes vurdering, at etablering af et solcelleanlæg nær kildepladserne som afløsning for den nuværende landbrugsdrift vil bevirke, at der sker en væsentlig yderligere nedsættelse af nitratindeholdet i drikkevandet.

²⁴ Forskningsartiklen kan læses i sin helhed på ScienceDirects hjemmeside på <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048969723059958?via%3Dihub>. Hovedpunkterne fra forskningen kan også læses på Aarhus Universitets hjemmeside på <https://newsroom.au.dk/nyheder/vis/artikel/nitrat-i-drikkevand-oeger-risikoen-for-tarmkraeft/>

Grundvandsbeskyttelse og lokalplanens formål

En lokalplans formålsbestemmelse skal være udført efter planlovens §15, stk. 1. Formålsbestemmelsen skal ikke beskrive anledningen til lokalplanen eller argumentere for politisk stillingtagen. Formålsangivelsen har navnlig betydning for dispensationskompetencen, det vil sige muligheden for at meddele dispensation fra lokalplanens efterfølgende bestemmelser. Lokalplanen indeholder ikke bestemmelser, der direkte regulerer solcelleparkens betydning for grundvandsbeskyttelsen. Det er i stedet vilkår om drikkevandsinteresser og grundvand, herunder især at der ikke må anvendes gødning og kemiske bekæmpelsesmidler samt at transformerstation skal være udformet med spildbakke og alarm i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', der fastlægger dette. Der er derfor ikke fundet anledning til at indsætte grundvandsbeskyttelse som en del af formålsparagraffen i lokalplanen. Bornholms Regionskommune har til gengæld indskrevet natur i formålsbestemmelsen. Det sikres således at bygherre ikke vil kunne få dispensation fra planens bestemmelser om at sikre natur. Anledningen til lokalplanen er skrevet i lokalplanens redegørelsesdel.

Drift af solcellepark med fåregræsning

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at eventuel fåregræsning vil ske med et lavt græsningstryk. Et ekstensivt dyrehold giver en væsentlig mindre nitratbelastning end konventionel landbrugsdrift med brug af gødning. En almindelig mark med afgræsning af køer giver ikke nitratforurening i grundvand, heller ikke i nitratfølsomme indvindingsområder. Bornholms Regionskommune vurderer, at et fårehold ikke vil overstige påvirkningen fra kvæghold. Bornholms Regionskommune vurderer samtidig ikke, at et fårehold i projektområdet kan medføre en risiko for en væsentlig miljøpåvirkning på grundvandet og at det derfor burde være undersøgt nærmere i miljøvurderingsrapporten.

Bygherres forståelse for de særlige forhold i jorden ved Kildevad

Det er Bornholms Regionskommune der, ud fra faglig viden om grundvand generelt og forholdene ved Kildevad specifikt, skal fastsætte de planmæssige bestemmelser og projektmæssige vilkår som etablering og drift af Kildevad Solcellepark skal gennemføres på baggrund af. Det er væsentligt, at bygherre følger Bornholms Regionskommunes anvisninger. Gør bygherre det, er der ikke risiko for negativ påvirkning på grundvand uanset om bygherre forstår forholdene i jorden til bunds.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Redegørelse til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er blevet ændret med hensyn til redegørelse for skovrejsning ønsket og nitratfølsomt indvindingsområde.

4.6.2 Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 27 aktører udtrykker bekymring for forurening af grundvandet under plan- og projektområdet ved etablering af solcelleparken. Et af høringssvarene er skeptiske overfor oplysningerne om solcellernes opbygning og sikkerhed i forhold til udslip. Høringssvaret stiller også spørgsmål til placering af ansvar og udgifter forbundet med et eventuelt udslip og deraf følgende behov for at lukke borerne i Kildevad samt finde nye kildepladser.

Et af høringssvarene peger på, at selvom transformerstationen er placeret, så den ikke ligger i oplandet til grundvandsboringerne ved Kildevad, så ligger den stadig i oplandet til en aktiv grundvandsboring. Boringen ligger kun 200 meter væk.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 27 aktører genfremsætter bekymring for grundvandsforurening. Flere af

høringssvarene fremhæver risiko i forbindelse med gravearbejde tæt på vandindvindingsboringerne. Det ene af høringssvarene finder, at man ved placeringen af solcelleparken har set bort fra Kildevad-boringernes placering, undergrundens beskaffenhed samt grundvandsområdet, hvor Østerlars Vandværk henter størstedelen af sit vand. Et andet af høringssvarene foreslår en ændret indretning af solcelleparken, blandt andet for at der tages hensyn til grundvand. Det samlede forslag til ændringer fremgår af afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.

Et af høringssvarene kritiserer, at der mangler oplysninger om, hvad der skal foregå i jorden. Høringssvaret udtrykker bekymring for, om filterlaget som renser vandet inden det løber til vandindvindingsboringen bliver ødelagt ved anlægsarbejde og terrænændringer. Høringssvaret peger på, at der kun er et tyndt jordlag, der fungerer som filterlag. Selv terrænreguleringer på 0,5 meter vil ramme filterlaget. Høringssvaret peger også på, at de via sammenligning med andre miljørapporter har fundet ud af, der skal bankes 15.000 stolper ned i 1,5-2,0 meters dybde. Høringssvaret kritiserer, at dette ikke indgår i miljøvurderingsrapporten. Et andet høringssvar kritiserer også, at der skal nedhamres 15.000 stolper med øget forurening af drikkevandet med blandt andet nitrat til følge. De huller, der vil opstå i jordlaget som følge af stolperne, vil åbne op i jordlaget og derved medføre øget forurening. Høringssvaret kræver, at hullerne fyldes op med bentonit for at sikre, at de bliver lukket ordentligt af.

To af høringssvarene genfremsætter kritik af, at transformerstation placeres tæt på en aktiv grundvandsboring, som ikke er Kildevad-boringerne. Høringssvarene gør opmærksom på, at vandstrømninger fra transformerstationens område løber mod grundvandsboringen. Høringssvarene kritiserer yderligere, at dette ikke indgår i miljøvurderingsrapporten.

Et af høringssvarene finder, at transformerstation og kompenseringspoler i plan- og projektområdet øger risikoen for grundvandsforurening ved olieudslip. Høringssvaret mener, at grundvandsbeskyttelse ved skovrejsning, sådan som kommuneplanen har lagt op til, er en meget bedre løsning. Høringssvaret kritiserer, at det ikke er beskrevet i miljøvurderingsrapporten.

Et af høringssvarene genfremsætter spørgsmål til placering af ansvar og udgifter forbundet med eventuel forurening af grundvand og behov for nye kildepladser, boringer og råvandsledninger. Høringssvaret forlanger at Østerlars Vandværk holdes skadesløs. Kravet er rettet mod kommunen idet kommunen er initiativtager til projektet.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
European Energy A/S er ikke enig i at etablering af en solcellepark uden anvendelse af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler vil øge risikoen for grundvandsforurening. Der tilføres ikke stoffer til området, som vil kunne forurene grundvandsressourcen.

Regnvand, der falder på jordoverfladen, vil enten afstrømme via overfladen eller sive ned gennem jorden. Ved nedsivning vil for eksempel nitrat fra de øvrige jordlag kunne ledes med det nedsivende vand. Dette forhold ændrer etablering af anlægget ikke på.

Der etableres ikke afløb fra eller vandforsyning til de tekniske anlæg, herunder transformerstationen. Der etableres kar til opsamling af regnvand og transformerolie i tilfælde af uheld, der måtte medføre lækage fra transformeren. Opsamlingskarret udstyres med sandfang og olieudskillere og monteres med alarm. Der vurderes således ikke at være risiko for forurening af vandområder eller drikkevandsboringer i nærheden.

Der vil ikke blive foretaget afgravninger og terrænreguleringer i området generelt. Der vil blive tilført rent grus som bærelag på adgangsvejen. Ved etablering af transformatorstation vil der være behov for planering af terræn i et begrænset område, før den vandtætte spildbakke under bygningen placeres.

Nedlægning af kabler vil ske i smalle render (med almindelig rendegraver), der lukkes til umiddelbart efter nedlægning.

Ved selve etableringen forventes stålspæle højest at skulle bankes 1,5-2 meter ned. Etableringen medfører ikke åbne uafdækkede huller og vurderes ikke at kunne medføre øget risiko for forurening af grundvandet.

European Energy A/S konstaterer, at risikoen for forurening af grundvandsressourcen efter fjernelse af anlægget vil afhænge af arealanvendelsen på det givne tidspunkt. Når anlægget tages ud af drift sikrer European Energy A/S, at der sker opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling, så området efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse, eksempelvis landbrug.

I forhold til ansvar, skal det understreges, at European Energy A/S naturligvis er ansvarlige for de dokumenterede konsekvenser, som anlæg og drift af anlægget medfører.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Solcellepanelernes opbygning og risiko for udslip

Miljøvurderingsrapportens projektbeskrivelse indeholder en forklaring af opbygningen af solcellerne, herunder at de coates med kvarts. Risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer undersøges uddybende i kapitel 11 'Drikkevandsinteresser og grundvand'. Der fremgår yderligere en gennemgang af solcellepanelerne samt kabler til solcelleparken for eventuelt indhold af PFAS i miljøvurderingsrapportens bilag 5a og 5b. Bilag 5b indkom som høringssvar fra bygherre under den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet. Bilaget blev indarbejdet som en del af miljøvurderingsrapporten inden den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev gennemført.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at risikoen for spild eller lækage af stoffer, der vil kunne påvirke grundvandskvaliteten vurderes som ringe. Bygherre fremhæver i sine bemærkninger til høringssvarene igen, i tråd med oplysningerne i miljøvurderingsrapporten, at der med projektet ikke tilføres stoffer til området, som vil kunne forringe grundvandsressourcen. Nogle af høringssvarene sætter spørgsmålstejn ved oplysningerne om solcellernes opbygning og finder, at der fortsat mangler oplysninger. De to bilag 5a og 5b gennemgår datablade, certifikater og andre oplysninger om forskellige bestanddeles indhold af miljøfremmede stoffer med særligt fokus på PFAS. Det er korrekt, at der for nogle bestanddele ikke kan findes helt konkrete oplysninger om indhold af PFAS. Konklusionen i de to bilag er dog fortsat, at der ikke er tegn på risiko for udvaskning af PFAS fra anlægget. Det fremhæves dog, at risikoen stiger, hvis panelerne beskadiges.

Bornholms Regionskommune vurderer, at bygherre i miljøvurderingsrapporten har leveret de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden. På baggrund af oplysningerne har Bornholms Regionskommune i øvrigt stillet vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at beskadigede elementer skal repareres eller udskiftes og løsedele eller spild fra beskadigelsen skal opsamles og bortskaffes. Bornholms Regionskommune har på den måde imødegået den fremhævede risiko, og risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer fra solcellepanelerne kan fortsat vurderes som ringe.

I løbet af den periode, hvor miljøvurderingen for Kildevad Solcellepark har været i gang, har Miljøstyrelsen på deres hjemmeside udgivet en vejledning til opmærksomhedspunkter ved etablering af solcelleparker i

følsomme grundvandsområder²⁵. Vejledningen fremhæver, at hvis solcellepanelet er udført med en overfladebelægning af kvarts, vurderes truslen mod grundvandet som udgangspunkt at være lille. Alle solcellepaneler er dog ikke ens, så det er nødvendigt at undersøge det valgte produkt nærmere. Vejledningen fremhæver også, at skader på solcellepanelerne øger risikoen for afsmitning af miljøfarlige stoffer til grundvandet, da det dermed ikke kun er den yderste del bestående af glas og overfladebelægning, der kommer i kontakt med miljøet. Bornholms Regionskommune vurderer, at der i sagen ved Kildevad Solcellepark netop er foretaget en nærmere undersøgelse, selvom solcellepanelerne har overfladebelægning med kvarts samt at der er opstillet vilkår til at reducere den risiko, der opstår ved skade på solcellepanelerne.

Ved genlæsning af vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er Bornholms Regionskommune blevet opmærksomme på, at formuleringen af et vilkår omkring rengøring af solcellepanelerne ikke er hensigtsmæssig. Det fremgik at der ikke måtte anvendes rengøringsmidler eller opløsningsmidler, der kunne forurene grundvand eller vandløb ved rengøring af solcellepanelerne. Vilkåret er i samråd med bygherre blevet strammet op, sådan at der i udgangspunktet ikke må ske rengøring. Hvis der opstår behov for rengøring, må rengøringen kun foregå efter aftale om metode med Bornholms Regionskommune. Vilkåret sikrer, at der kun bliver udført rengøring i særlige tilfælde og Bornholms Regionskommune kan i de særlige tilfælde sikre, at der ikke anvendes rengøringsmidler, der kan medføre risiko for udledning af forurenende stoffer. Det ændrede vilkår medvirker yderligere til at reducere risiko for forurening af grundvand.

Risiko for ødelæggelse af filterlag

Flere høringssvar udtrykker bekymring for at gravearbejde, nedbringning af 15.000 pæle i 1,5-2 meters dybde samt terrænregulering vil medføre, at et tyndt overfladenært filterlag i jorden vil blive ødelagt og risikoen for forurening af grundvandet derved vil stige. Et høringssvar fremhæver også risiko for øget forurening med nitrat.

En stor del af kortlægningen af jordbundsforhold og grundvandsforhold i projektområdet er foretaget af Miljøstyrelsen. Bornholms Regionskommune har tillid til de undersøgelser, der er brugt som grundlag for beskrivelse og vurdering i miljøvurderingen. Som beskrevet ovenfor stammer det vand der siver ned til grundvandsmagasinet fra områder, hvor grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt eller ubetydeligt lerlag. Der er lerlag over selve borerne, men der er netop ikke lerlag der hvor vandet trænger ned gennem jorden til grundvandsmagasinet. Vandet i grundvandsmagasinet bliver kun filtreret igennem sandlag, hvilket betyder at bakterier bliver fjernet, men at nitrat og ilt ikke gør. Det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, at der kun vil blive foretaget planering af terræn ved transformerstationen, for at kunne etablere spildbakke. Der vil generelt ikke foregå afgravninger og kabler vil blive lagt i smalle render, der lukkes hurtigt igen. Bygherre beskriver også at pæle til solcellepanelerne skal nedbringes i 1,5-2 meters dybde og at der ikke vil være åbne huller i forbindelse med pælene i solcelleparkens driftsfase. Bornholms Regionskommune finder på denne baggrund ikke, at arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord kan medføre en øget risiko for forurening af grundvandet. Bornholms Regionskommune bemærker yderligere, at tilførsel af nitrat til projektområdet vil stoppe. Dette medfører en reduktion i risiko for forurening med nitrat, også selvom der gennemføres arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord.

Det er korrekt, at det ikke fremgår i miljøvurderingsrapporten hvilket specifikt antal pæle, der skal nedbringes i projektet. Pælene er beskrevet i forhold til hvilket materiale de består af og at de skal nedbringes til passende dybde, samt at der kan opstå behov for punktfundamenter til nogle pæle. Bornholms Regionskommune har ikke fundet behov for yderligere detaljer om antal pæle, da der allerede ud fra de givne oplysninger om stål-pælene samt jordlagernes opbygning kan vurderes, at der ikke er risiko for påvirkning. Bornholms Regionskommune fastholder, at projektets stål-pæle er tilstrækkeligt beskrevet i miljøvurderingsrapporten.

²⁵ Miljøstyrelsens vejledning om solceller og grundvandsbeskyttelse kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Erhverv i fanen 'Rent miljø og sikker forsyning' på linket: <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandsbeskyttelse/solceller-og-grundvandsbeskyttelse>.

Et høringssvar foreslår, at der skal være vilkår om, at alle stolpehuller efter demontering fyldes op med bentonit for at reducere risiko for grundvandsforurening gennem stolpehullerne. Bygherre har i deres bemærkninger til høringssvaret beskrevet, at de vil sørge for opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling, så området efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse. Bornholms Regionskommune er positivt indstillet overfor retablering med ren jord og jordbehandling og har indarbejdet dette som et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Det vil alt andet lige reducere risikoen for grundvandsforurening yderligere.

Bygherre har yderligere i deres bemærkninger fremhævet, at adgangsveje vil blive etableret med rent grus som bærelag. Dette er ikke beskrevet i miljøvurderingsrapporten. Bornholms Regionskommune vurderer, at rent grus som bærelag på veje i projektområdet ikke vil medføre risiko for forurening af grundvandet. Bornholms Regionskommune har indarbejdet et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om at adgangsveje skal anlægges med grus, for at sikre dette. Se også uddybende i afsnit 4.16 'Solcelleparkens indretning'.

Risiko for forurening af aktiv grundvandsboring

Flere høringssvar udtrykker også bekymring for transformerstationens placering i forhold til en aktiv grundvandsboring, som ikke er borerne ved Kildevad. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, samt af bygherres bemærkninger til høringssvar, at transformerstationen installeres med spildbakke med sandfang og olieudskiller samt alarm, hvilket medfører en minimal risiko for spild. Vurderingen i miljøvurderingsrapporten er skrevet bredt i forhold til grundvandspåvirkning.

Bornholms Regionskommune har i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' opstillet vilkår for indretning af transformerstationen, sådan at denne skal have både spildbakke, sandfang, olieudskiller og alarm. Spildbakken skal have en størrelse, så det størst mulige spild kan opsamles. Spildbakken vil derved kunne rumme transformerens olieindhold. Bornholms Regionskommune vurderer, at disse tiltag, som er beskrevet i miljøvurderingsrapporten og fastsat ved vilkår i tilladelsen, sikrer at risiko for forurening af grundvand er minimal, herunder også i forhold til en aktiv grundvandsboring i oplandet. Bornholms Regionskommune fastholder, at vurderingen er tilstrækkelig, også selvom den aktive grundvandsboring ikke er nævnt direkte.

På baggrund af høringssvar er transformerstationen blevet flyttet. Dette sker efter dialog med bygherre for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj. Der er større afstand mellem den omtalte grundvandsboring og den nye placering af transformerstationen. Dette reducerer risikoen for forurening af grundvandsboringen yderligere.

Reduceret risiko for forurening ved skovrejsning fremfor solcellepark

En miljøvurderingsrapport for både en plan og for et projekt skal indeholde en beskrivelse af rimelige alternativer. Muligheden for at reducere nitratindholdet i grundvandet under Kildevad ved at udtage projektarealet fra landbrugsdrift og plante skov i stedet er undersøgt i miljøvurderingsrapportens kapitel om alternativer. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten at skovrejsning er fravalgt af økonomiske årsager. Se også uddybende om skovrejsning i afsnit 4.7 'Tema: Skovrejsning' og afsnit 5.4 'Skovrejsning'. Da det ikke har været økonomisk muligt at gennemføre skovrejsning i projektområdet er det ikke et reelt alternativ til solcelleparken. Det er derfor ikke relevant at undersøge i detaljer, i hvilket omfang skovrejsning kan medføre nitratreduktion og hvilke øvrige miljøpåvirkninger en skovrejsning medfører stillet op imod nitratreduktion og øvrige miljøpåvirkninger fra en solcellepark. Bornholms Regionskommune fastholder, at skovrejsning som alternativ er tilstrækkeligt undersøgt i miljøvurderingsrapporten.

Ansvar ved en forurening

Bornholms Regionskommune forventer på baggrund af miljøvurderingsrapporten og som beskrevet ovenfor ikke nogen forurening fra Kildevad Solcellepark til grundvandet. Bygherre fremhæver i sine bemærkninger til høringssvarene, at bygherre er ansvarlige for de dokumenterede konsekvenser, som anlæg og drift af anlægget medfører. Bornholms Regionskommune er enig i denne betragtning.

Et af høringssvarene beskriver et krav til at blive holdt skadesløs og retter kravet mod Bornholms Regionskommune, hvis solcelleparken medfører forurening af grundvandet under projektområdet, som gør at Østerlars Vandværk må lukke drikkevandsboringerne ved Kildevad. En sådan situation må anses for en miljøskade efter miljøskadelovens²⁶ § 8. Det fremgår af miljøbeskyttelseslovens § 73b, stk. 1 og 2, at den ansvarlige for en miljøskade er den, der driver eller kontrollerer den erhvervsmæssige aktivitet. Hvis der foreligger en miljøskade skal tilsynsmyndigheden træffe afgørelse om at miljøskaden skal behandles efter miljøskadeloven, jf. miljøskadelovens § 73f. Bornholms Regionskommune er tilsynsmyndighed for solcelleparker efter miljøvurderingslovens § 46, jf. § 17 og bilag 2, punkt 3a. Efter afgørelse om at en miljøskade skal behandles efter miljøskadeloven overgår behandling af sagen herefter til Miljøministeriet, jf. § 73h, som kan træffe afgørelse om hvilke tiltag, der skal gennemføres, herunder oprydning, retablering med videre.

Bornholms Regionskommune er forpligtet som tilsynsmyndighed og vil udføre de forpligtelser, der følger heraf. Bornholms Regionskommune kan ikke derudover drages til ansvar for en privat erhvervsaktivitet uagtet, at kommunen i sagens opstart formidlede kontakt mellem lodsejer og European Energy A/S, og vejledte om mulighederne for en solcellepark, som en del af arbejdet med at realisere en indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker. Se uddybende om realisering af indsatsplan i afsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'. Bornholms Regionskommune finder samlet set ikke, at etablering af en solcellepark ved Kildevad vil medføre en øget risiko for udledning af miljøfremmede stoffer til grundvandet.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Bornholms Regionskommune har tilføjet nye vilkår til 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' i forhold til efterbehandling af projektområdet efter demontering og byggematerialer til adgangsveje samt præciseret et vilkår om rengøring af solcellepanelerne.

4.6.3 Transformerstation og boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en berørt myndighed har noteret sig, at dele af planområdet ligger indenfor boringsnære beskyttelsesområder og spørger på den baggrund, om transformerstationer er inddraget i vurdering af faren for forurening af grundvandet. Høringssvaret kommer med to forskellige løsningsforslag, hvor det enten kan indskrives i kommuneplantillægget, at transformerstationen ikke må placeres indenfor boringsnære beskyttelsesområder, eller der laves en supplerende grundvandsredegørelse. Det fremgår af høringssvaret, at den berørte myndighed overvejer at indgive en statslig indsigelse.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Der er i projektet ikke planlagt transformatorstationer indenfor boringsnære beskyttelsesområder. For at tydeliggøre, at dette ikke er muligt, tilføjes i kommuneplantillæg nr. 11, at der ikke må etableres transformerstationer indenfor boringsnære beskyttelsesområder.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at kommuneplantillægget, første gang det kom i høring, ikke indeholdt en beskrivelse af, at en transformerstation til projektet ikke måtte placeres indenfor boringsnære beskyttelsesområder. Lokalplan nr. 131 indeholdt dog allerede en bestemmelse og et kortbilag med byggefelt til transformerstationen som

²⁶ LBKG nr. 923 af 18/06/2024: Lovbekendtgørelse om undersøgelse, forebyggelse og afhjælpning af miljøskader.

forhindrede transformerstationer inden for boringsnære beskyttelsesområder. Bornholms Regionskommune har på baggrund af høringssvaret ændret redegørelsesdelen i Kommuneplantillæg nr. 11, så det fremgår, at transformerstationen ikke må placeres indenfor boringsnære beskyttelsesområder. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt den ændrede redegørelse.

Efter den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse er byggefeltet til transformerstationen blevet flyttet. Dette sker efter dialog med bygherre for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj. Byggefeltet ligger fortsat udenfor boringsnære beskyttelsesområder og Bornholms Regionskommune fastholder den ændrede redegørelse i Kommuneplantillæg nr. 11.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Redegørelse til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er blevet ændret så det fremgår, at transformerstationer ikke må placeres indenfor boringsnære beskyttelsesområder. Placering af byggefelt B, som markerer hvor transformerstationen til solcelleparken må anlægges, er blevet ændret i kortbilag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'.

4.6.4 Risiko for forurening af vandløb

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra en af de 26 aktører finder, at placering af en solcellepark ved Kildevad vil øge risikoen for forurening af nærliggende vandløb, herunder med olie ved udslip fra transformerstation eller kompenseringspoler.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det fremgår af miljøvurderingsrapportens kapitel 11 'Drikkevandsinteresser og grundvand' samt miljøvurderingsrapportens bilag, at solcellerne har en overfladebelægning af kvarts og der er minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet. Transformerstationen i projektområdet er samtidig sikret med spildbakke og alarm, hvorfor der er minimal risiko for spild af olie med videre fra transformerstationen i tilfælde af lækage. Se uddybende under afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Bornholms Regionskommune vurderer, at disse forhold også kan lægges til grund for en vurdering af, at der er minimal risiko for forurening af nærliggende vandløb.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.6.5 Omkostninger for vandværk ved indsats for nitratreduktion

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører handler om omkostninger ved indsats for nitratreduktion. Den i miljøvurderingsrapporten beregnede pris for compensation ved udtagning af landbrugsjorder på 100.000 kr. pr. ha og samlet 3 mio. kr. er for højt sat. Et af høringssvarene henviser til, at vandværket har en aftale om braklægning og græsning på et andet landbrugsareal til en pris på 5.000 kr. pr. ha. Høringssvaret finder også, at der kun er behov for indsats på 3,7 ha indsatsområde.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det fremgår af miljøvurderingsrapportens kapitel om alternativer, at både skovrejsning, braklægning og græsning er fravalgt af økonomiske årsager. Miljøvurderingsrapporten redegør for, at kompensation pr. ha stadig er under debat, men har været fastsat til omtrent 100.000 kr. pr. ha i Taksationskommissionens seneste afgørelser. Det fremgår, at en fuld efterlevelse af indsatsplanen for nedbringelse af nitratindholdet i grundvandet ved Kildevad Kildeplads vil koste ca. 3 millioner kroner foruden udgifter til selve skovrejsningen. Denne vurdering handler om udgiften, hvis al landbrugsjord i omdrift indenfor indsatsområdet tages ud af drift. Der er taget udgangspunkt i 30 ha. landbrugsjord i omdrift. De 3 mio. kr. relaterer sig altså ikke kun til den del af indsatsområdet, der ligger indenfor projektområdet for Kildevad Solcellepark.

Det er fastsat i vandforsyningsloven²⁷ § 13d, at der skal ske fuld kompensation, når en lodsejer får inddraget råderet over sin jord for at gennemføre en indsatsplan. Lodsejeren skal på denne måde holdes skadesløs. Der er to muligheder for kompensation. Der kan enten gives engangskompensation mod en permanent inddragelse af rettigheder eller en årlig kompensation mod en bestemt drift af arealet.

Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at miljøvurderingsrapporten ikke har beskrevet muligheden for årlig kompensation særligt tydeligt. Det fremgår, at der vil være et stort værditab ved omlægning af drift til brak eller græsning. Der sættes ikke beløb på en årlig kompensation. Bornholms Regionskommune er bekendt med de indgåede aftaler indenfor de boringsnære beskyttelsesområder til omtrent 5000 kr. pr. ha, som omtales i høringssvarene. En engangskompensations størrelse vil altid være op til en forhandling og vil afhænge af jordens dyrkningsværdi og aktuelle anvendelse. Bornholms Regionskommune vurderer ud fra et bredt kendskab til dyrkningsaftaler mellem vandværker og lodsejere på Bornholm, at de fleste årlige kompensationer vil ligge i et prisleje mellem 4000 og 7000 kr.

Indsatsområdet indenfor følsomme indvindingsområder ved Kildevad udgør 55,8 ha. Den del af indsatsområdet, der har været i konventionel drift i årene 2021-2024 mens sagen om en solcellepark ved Kildevad er blevet behandlet har svinget mellem 30 og 40 ha. Hvis samtlige 30-40 ha. skulle omlægges til en anden drift mod årlig kompensation på omtrent 5000 kr. pr. ha, som der aktuelt er aftale om indenfor de boringsnære beskyttelsesområder ved Kildevad, ville der være tale om en årlig udgift på 150.000-200.000 kr. Dette er en stor udgift, som er årligt tilbagevendende og som Bornholms Regionskommune ikke finder er realistisk, at Østerlars Vandværk vil være i stand til at betale årligt uden at hæve vandpriserne betragteligt.

Det er ikke hele projektområdet til Kildevad Solcellepark, der ligger indenfor indsatsområdet. Der er 13 ha landbrugsjord i omdrift indenfor projektområdet, som samtidig ligger i indsatsområdet. Ved at de 13 ha udtages til solcellepark, vil en udgift på 65.000 kr. udgå af det samlede beløb på 150.000-200.000 kr. Dette fordi en solcellepark vil give lodsejeren en indtægt og derved vil behovet for kompensation udgå.

Nogle af høringssvarene sætter spørgsmålstegn ved den fastsatte engangskompensation på 100.000 kr. Engangskompensation er ligesom årlig kompensation i udgangspunktet op til en forhandling og afhænger af, om vandværk og lodsejer kan blive enige. Kan de ikke blive enige, vil engangskompensationens størrelse blive fastsat i Taksationskommissionen eller, hvis Taksationskommissionens prissætning ankes, i Overtaksationskommissionen. Generelt fastsætter Taksationskommissionen og Overtaksationskommissionen engangskompensationer til 60 % af jordens værdi. Bornholms Regionskommune vurderer, ud fra kendskab til aftaler om engangskompensation mellem lodsejere og vandværker lokalt på Bornholm samt til kendelser om engangskompensation fra Overtaksationskommissionen, at en engangskompensation på 100.000 kr. pr. ha. er rimelig at forvente. Der er i perioden en tendens til stigende prissætning, så en engangskompensation kunne lande på 110.000 kr. Bornholms Regionskommune ser dog ikke behov for at ændre vurderingen omkring 100.000 kr. Det vil fortsat udgøre en udgift på de 13 ha indenfor projektområdet på 1.300.000 kr.

²⁷ LBK nr. 1149 af 28/10/2024: Lovbekendtgørelse om vandforsyning mv.

Bornholms Regionskommune fastholder, at uanset om arealet udtages og afregnes ved engangskompensation som ved skovrejsning eller ved årlige kompensationer som ved braklægnings eller græsningsaftaler, så er det ikke økonomisk realistiske alternativer.

Nogle høringssvar finder, at det burde være tilstrækkeligt med en indsats på 3,7 ha. Bornholms Regionskommune forstår de nævnte 3,7 ha som en henvisning til en figur i bilag 1 på s. 38 i afgrænsningsnotatet. De 3,7 ha er ikke selve indsatsområdet, men udgør en del af indsatsområdet på 55,8 ha. De er fremhævet fordi de er udsat for nitratbelastning fra overfladeafstrømning på de skrænter som vender ned mod dalen med indvindingsboringerne. Bornholms Regionskommune er enig i, at det er væsentligt og vil give en god effekt, at de 3,7 ha indgår i projektområdet. Bornholms Regionskommunes forpligtelser indenfor indsatsområdet går dog videre end de 3,7 ha. Belastningen af grundvandet under Kildevad sker ikke kun via overfladeafstrømning. Der er også en dybereliggende grundvandsstrøm nede i formationen. Det vil derfor også have effekt at tage jord ud udover de 3,7 ha. Se uddybende i afsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.6.6 Varighed af grundvandssikring

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra 17 af de 26 aktører peger på, at en solcellepark har en levetid på ca. 30 år og vil blive efterladt som en industrigrund. Et af høringssvarene spørger, hvad der skal ske på arealet derefter.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune forventer ikke, at plan- og projektområdet efterlades som en industrigrund. Der er i Lokalplan nr. 131 indsat en bestemmelse om, at solceller og øvrige tekniske anlæg skal fjernes af anlægsejer eller lodsejer senest et år efter, at elproduktionen fra solcellerne er ophørt og at kommunen kan fjerne anlæggene for anlægsejers og lodsejers regning, hvis ikke lodsejer og anlægsejer gør det selv. Selvom formuleringen ikke er meget detaljeret vedrørende fjernelse af for eksempel kabler i jorden med videre, er bestemmelsen klar og tydelig. Solceller og de tilhørende tekniske anlæg skal fjernes. Dette inkluderer kabler i jorden. Bornholms Regionskommune mener, at bestemmelsen er formuleret, så den kan håndhæves og vil som håndhævende myndighed sikre, at dette bliver efterlevet. Se også uddybende i afsnit 4.18 'Tema: Demontering'.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at når anlægget ikke længere skal være i drift, fjernes det samlede anlæg, herunder de monterede strukturer, bygninger, kabler med videre. Bygherre skal generelt leve op til det projekt, der er beskrevet i miljøvurderingsrapporten, da det er dette projekt, der danner grundlag for miljøvurderingen. Dette er også understreget ved et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Det er fastsat at etablering, drift og nedtagning af Kildevad Solcellepark skal ske i overensstemmelse med den projektbeskrivelse og de forudsætninger til både planer og projekt, der er oplyst i 'Miljøvurderingsrapport: Kildevad Solcellepark'.

På baggrund af høringssvar, er opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling blevet indarbejdet som et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Se uddybende i afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Dette vilkår bidrager også til, at området efterlades i god stand og efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse.

Bornholms Regionskommune vil som håndhævende myndighed efter miljøvurderingsloven også her sikre, at de nævnte vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' efterleves.

Bornholms Regionskommune vurderer samlet set, at der i plangrundlag og projekttilladelse er indarbejdet de nødvendige og rimelige bestemmelser og vilkår til at sikre, at området efterlades pænt og opryddet.

Levetid og fremadrettet arealanvendelse

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at anlæggets levetid med det nuværende setup er forventeligt ca. 30 år. Der er i planforslagene ikke taget stilling til, om anlægget skal fjernes på det tidspunkt, eller om det videreføres med opdatering af teknologi og udstyr.

Kommuneplantillæg og lokalplaner har normalt ikke en udløbsdato og gælder fra vedtagelse indtil de aktivt ophæves ved en ny planproces. En tilladelse til et projekt efter miljøvurderingslovens § 25 har heller ikke en udløbsdato. Den bortfalder, hvis den ikke er påbegyndt udnyttet inden 3 år efter den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i tre på hinanden følgende år. Såfremt bygherre ønsker at fortsætte driften af solcelleparken ud over de forventede 30 år, er der intet til hinder for dette. Ved videreførelse med ny teknologi og udstyr kan det dog være nødvendigt for bygherre at kontakte Bornholms Regionskommune for at få vurderet, om der er tale om en ændring til projektet, som kræver en ny sagsbehandling efter miljøvurderingsloven, jf. § 15 og bilag 2, punkt 13a.

Som det fremgår af Kommuneplantillæg nr. 11 i redegørelsesdelen vedrørende skovrejsning, så fastholdes plan- og projektområdet i en udpegning som skovrejsning ønsket. Bornholms Regionskommune ser gerne, at arealet bliver til skov efter solcelleparkens demontering og fastholder ved udpegningen et incitament for lodsejer. Se uddybende i afsnit 4.7 'Tema: Skovrejsning'.

Så længe indsatsplanen for Østerlars og Østermarie Vandværker er gældende og indeholder en indsats om at nedbringe nitratinhold i grundvandet under Kildevad, vil Bornholms Regionskommune være forpligtet til at arbejde for en arealanvendelse, som ikke medfører tilførsel af nitrat til området. Bornholms Regionskommune kan ikke forudsige, hvilken teknisk løsning kommunen vil arbejde for om 30 år, hvis solcelleparken demonteres da, da det blandt andet afhænger af den teknologiske udvikling og de økonomiske forhold for vandværket. Bornholms Regionskommune forventer dog at skulle arbejde for en skånsom anvendelse af området.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Bornholms Regionskommune tilføjer nye vilkår til 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' i forhold til efterbehandling af projektområdet efter demontering.

4.6.7 Afvanding gennem området

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en berørt myndighed finder det relevant at fastsætte ansvar for dræn i vilkår i § 25 tilladelsen, så det er klart at lodsejer er ansvarlig for vedligehold af dræn under solcelleparken, mens bygherre er ansvarlig for at udbedre skader opstået som følge af etablering af solcelleparken.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Bør medføre tekstmæssige præciseringer i § 25-tilladelsen.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', første gang den kom i høring, ikke indeholdt et vilkår om ansvar for dræn i anlægs- og driftsfase. Bornholms Regionskommune har på baggrund af høringssvaret

indarbejdet et vilkår, så det fremgår, at ejeren af projektområdet har ansvaret for at vedligeholde eksisterende dræn under solcelleparken, så opstrøms arealer fortsat kan afvande, men at bygherre selv er ansvarlig for at udbedre skader, som er opstået som følge af etablering af solcelleparken. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt det tilføjede vilkår.

Der har ikke været yderligere høringssvar til emnet i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Bornholms Regionskommune vurderer, at det tilføjede vilkår sikrer klarhed over ansvaret for dræn og gør det lettere at håndtere en situation og placere ansvaret, hvis et dræn går i stykker.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Bornholms Regionskommune har tilføjet et nyt vilkår til 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' i forhold til ansvar for dræn i anlægs- og driftsfase.

4.6.8 Overholdelse af lovgivning omkring beskyttelse af vand

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en berørt myndighed peger på, at § 25 tilladelsens afsnit om vandrammedirektiv skal tilpasses, så det lever op til de krav, klagenævnet har afgjort, der er i andre sager. Høringssvaret indeholder et forslag til rettelser i tekst. Rettelserne indeholder overvejelser om spildevand og udledningstilladelse.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra en af 26 aktører finder, at der ikke er redegjort tilstrækkeligt for risikoen for forurening af fersk- og saltvand. Høringssvaret beskriver, at der er risiko for forurening fra transformerstationen via sø tæt ved projektområdet til et lille vandløb videre ud til Kobbæen og derfra til havet ved Saltuna. Høringssvaret finder ikke, at der er indarbejdet forebyggende foranstaltninger, sådan som det er et krav efter bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Vandrammedirektiv

Bornholms Regionskommune er enig med den berørte myndighed i, at der er grund til at uddybe teksten om vandrammedirektivet i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Projektet indeholder dog ikke en samlet afledning af regnvand, og der er ikke tale om en særligt forurenende foranstaltning. Der er derfor ikke behov for udledningstilladelse til projektet. Se også under afsnit 4.17 'Tema: Spildevand'.

Bornholms Regionskommune har oplyst den berørte myndighed om dette forhold. På den baggrund har Bornholms Regionskommune afstemt en ny og uddybende formulering om vandrammedirektivet med den berørte myndighed. Denne er sat ind i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

Bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning

Det fremgår af miljøvurderingsrapportens kapitel 11 'Drikkevandsinteresser og grundvand' samt miljøvurderingsrapportens bilag, at solcellerne har en overfladebelægning af kvarts og der er minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet. Transformerstationen i projektområdet er samtidig sikret med spildbakke og alarm, hvorfor der er minimal risiko for spild af olie med videre fra transformerstationen i tilfælde af lækage. Se uddybende under afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Det er desuden fastlagt i lokalplan nr. 131, at transformerstationen skal placeres i et byggefelt, som ligger udenfor boringsnære beskyttelsesområder. Se uddybende under afsnit 4.6.3 'Transformerstation og boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)'. Bornholms

Regionskommune er på denne baggrund ikke enig i, at der ikke er indarbejdet passende forebyggende foranstaltninger i projektet.

Bornholms Regionskommune vurderer også, at der er minimal risiko for forurening af nærliggende vandløb og derved minimal risiko for forurening videre ud i vandsystemet til Kobbå og havet ved Saltuna. Se også afsnit 4.6.4 'Risiko for forurening af vandløb'.

Den refererede bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse²⁸ har ifølge bekendtgørelsens § 1 til formål at sikre, at kommuneplanlægningen bidrager til forebyggelse af fare for forurening af nuværende og fremtidige grundvandsressourcer inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse. Det fremgår af § 2, at områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse i kommuneplanlægningen skal friholdes for virksomhedstyper eller anlæg, der medfører en væsentlig fare for forurening af grundvandet. Kommuneplanlægningen skal desuden friholde afgrænsede boringsnære beskyttelsesområder til almene vandforsyninger for udlæg af nye arealer til en arealanvendelse, der medfører øget fare for forurening af grundvandet. I den vejledning, der hører til bekendtgørelsen er opstillet en liste over de virksomhedstyper der kan anses for omfattet af definitionen 'virksomhedstyper eller anlæg der medfører en væsentlig fare for forurening af grundvandet'. Solcelleparker er ikke opført i listen. Listen er dog ikke udtømmende og der skal tages konkret stilling i den enkelte sag.

Bornholms Regionskommune har på baggrund af miljøvurderingsrapportens oplysninger om at solcellerne har en overfladebelægning af kvarts og der er minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet ikke fundet, at Kildevad Solcellepark skal anses for omfattet af bekendtgørelsens begreb 'virksomhedstyper eller anlæg der medfører en væsentlig fare for forurening af grundvandet'. Solcelleparken vil i stedet medføre en forbedring af grundvandskvaliteten i form af reduktion af nitratindhold. Se uddybende i afsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.

En solcellepark indeholder dog en bestanddel, som kræver opmærksomhed i forhold til boringsnære beskyttelsesområder. Det er transformerstationen, da den indeholder olie. Det fremgår af vejledningen til bekendtgørelsen, at en kommune skal udarbejde en grundvandsredegørelse til et kommuneplantillæg, hvis kommunen planlægger for udlæg af nye arealer til en arealanvendelse, der medfører en øget fare for forurening af grundvandet inden for afgrænsede boringsnære beskyttelsesområder. Bornholms Regionskommune har i stedet valgt at sikre, at transformerstationen ikke placeres indenfor de boringsnære beskyttelsesområder i projektområdet. Redegørelsen til Kommuneplantillæg nr. 11 er blevet ændret, så dette fremgår. Se uddybende i afsnit 4.6.3 'Transformerstation og boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)'.

Der er redegjort for både boringsnære beskyttelsesområder og nitratfølsomt indvindingsområde i både Kommuneplantillæg nr. 11 og Lokalplan nr. 131.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. På baggrund af høringssvar har Bornholms Regionskommune uddybet afsnittet om vandrammedirektivet i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Redegørelse til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er blevet ændret så det fremgår, at transformerstationer ikke må placeres indenfor boringsnære beskyttelsesområder.

²⁸ BEK nr. 1697 af 21/12/2016: Bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse

4.7 Tema: Skovrejsning

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra nogle af de 26 aktører fremhæver udpegningen i Bornholms Kommuneplan 2020 for skovrejsning ønsket. Et af høringssvarene fremhæver visionen for skovrejsning ønsket i Bornholms Kommuneplan 2020. Den handler både om naturhensyn, grundvandsbeskyttelse og adgang til naturen. Høringssvaret finder, at etablering af en solcellepark, et industrielt, indhegnet energianlæg med tilhørende transformerstation og andre bygninger må anses for at være i strid med kommuneplanens retningslinjer for skovrejsning.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en af de 26 aktører genfremsætter udpegningen i Bornholms Kommuneplan 2020 om skovrejsning ønsket. Høringssvaret peger på, at skovrejsningen skal fremme natur, sammenhæng og beskyttelse af grundvand. Høringssvaret finder fortsat, at en solcellepark ikke lever op til kommuneplanens udpegnings til skovrejsning ønsket.

Et høringssvar fra en berørt myndighed indgiver statslig indsigelse med den begrundelse at etablering af en solcellepark med en levetid på forventet 30 år strider mod den nationale interesse i skovrejsning, hvor der er sat et særligt fokus ind i de næste 20 år gennem den Grønne Trepert. Plan- og projektområdet ligger indenfor en udpegnings af skovrejsning ønsket i Bornholms Kommuneplan 2020, men skovrejsning forhindres ved etablering af solcellepark. Bornholms Regionskommune har ikke udpeget et andet område til skovrejsning ønsket i stedet for området ved Kildevad.

Bemærkninger fra European Energy AIS

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Det foreslås præciseret tekstmæssigt i kommuneplantillæg nr. 11, hvordan planforslagene forholder sig til de nævnte retningslinjer.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Formålet i udpegnings af skovrejsning ønsket

Første gang forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 kom i høring manglede den en redegørelse for udpegningen skovrejsning ønsket. Flere høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse pegede på dette. Bornholms Regionskommune blev ligeledes opmærksom på, at der ikke var redegjort for flere af kommuneplanens retningslinjer i det første høringsmateriale. På den baggrund blev redegørelsesdelen af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 opdateret og redegørelse for udpegningen indgik i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Ligesom de øvrigt manglede udpegninger.

Det fremgår af redegørelsen i forslag til Kommuneplantillæg nr. 11, at et af formålene med udpegningen ønsket skovrejsning er at sikre vitale grundvandsmagasiner mod forurening. Ved at lade et areal overgå fra dyrket mark til skov vil nitratudledningen blive mindsket. Det samme er gældende ved omlægning til en solcellepark, som ligeledes ikke udleder nitrat. Det fremgår også, at en solcellepark ikke forhindrer, at der kan rejses skov, når solcelleparken ophører. Det er på baggrund af høringssvar blevet præciseret i redegørelsen, at Bornholms Regionskommune fortsat ønsker, at der rejses skov på arealet efter solcelleanlæggets levetid. Udpegningen til skovrejsning ønsket fastholdes.

Som høringssvarene påpeger, er der i udpegningen til skovrejsning ønsket, udover grundvandsbeskyttelse, lagt særlig vægt på at fremme bynære friluftsinteresser og styrke de økologiske korridorer i landskabet. Det fremgår af redegørelsen til temaet skovrejsning i Kommuneplan 2020. Udpegningerne af skovrejsning ønsket er placeret i tilknytning til eksisterende småskove for at forbedre levevilkårene for dyr og planter, i grundvandsbeskyttelsesområder for at forbedre grundvandskvaliteten og i områder, hvor det er ønskeligt at forbedre de rekreative kvaliteter. Det er dermed ikke alle udpegninger af skovrejsning ønsket, der handler om alle tre emner. Ved Kildevad hænger udpegningen af skovrejsning ønsket især sammen med grundvand, da der af Miljøstyrelsen er udpeget indsatsområde indenfor følsomme indvindingsområder og Bornholms Regionskommune har vedtaget en indsatsplan for området. Ved afvejning af planlægning for en solcellepark overfor en udpegning for skovrejsning ønsket, er der derfor lagt mest vægt på det grundvandsbeskyttende formål.

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i at skovrejsning er et godt og veldokumenteret virkemiddel til at nedbringe nitrathold i grundvand og at det samtidig kunne medvirke til at binde natur sammen i området. Bornholms Regionskommune så gerne, at landbrugsjord ved Kildevad var blevet udtaget af landbrugsdrift ved skovrejsning. Dette blev også undersøgt som mulighed. Det var imidlertid ikke muligt af økonomiske årsager, hvorfor Bornholms Regionskommune begyndte at undersøge andre muligheder.

Forholdet til Den Grønne Trepert

Plan- og projektområdet er del af de 6.205 ha, som i kommuneplanen er udlagt som areal til ønsket skovrejsning. Området vil stadig være udpeget i kommuneplanen som areal til ønsket skovrejsning.

Bornholms Regionskommune har været i dialog med Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø. På baggrund af dialogen, har administrationen tilføjet tekst til redegørelsesdelen, som beskriver, at kommuneplantillægget ikke bidrager til grøn trepart, men heller ikke forhindrer kommunens arbejde om, at Bornholm skal bidrage til den grønne trepart.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Redegørelse til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er blevet ændret ved først at tilføje en redegørelse for skovrejsning ønsket og efterfølgende ved at uddybe angående den grønne trepart.

4.8 Tema: PFAS

Høringssvar fra 27 aktører indeholder emnet PFAS.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører handler om risiko for indhold af PFAS i solceller og kabler.

To af høringssvarene kritiserer, at en lovet rapport om PFAS i kabler er leveret langt senere end lovet og stadig er mangelfuld.

Flere af høringssvarene fra de 26 aktører udtrykker bekymring for, at PFAS fra solceller og kabler kan forurene jord og grundvand. Det ene af høringssvarene peger på, at rapporten indeholder tvivl om risikoen for forurening, både med PFAS og bly. Høringssvaret fremhæver risiko, hvis der opstår revner i glas og rammer, tvivl om en analyse til et Reach-certifikat og mangel på datablade for fuge og støbemasse. Det andet høringssvar finder, at der mangler dokumentation for nogle af kablerne, og fra andre kan der ske nedsivning over tid. Nogle af kablerne overholder måske grænseværdier for PFAS, men er ikke PFAS-fri. Høringssvaret kræver på vegne af brugerne af Østerlars Vandværk en løsning, der varer længere end 30 år og er garanteret PFAS-fri.

Et andet af høringssvarene fra de 26 aktører fremhæver, at kommunen har vurderet, at den risikerer at komme på kant med proportionalitetsprincippet, hvis kommunen stiller krav til kabelføringen i forhold til PFAS grundet de minimale mængder. Høringssvaret peger på, at grundvandssikring er eneste argument for etablering af solcelleparken. Kabelføring i en solcellepark er ikke sammenlignelig med almindelig kabelføring fra A til B. I solcelleparken skal kabler føres i et tæt net. Dette sker over en drikkevandsindvinding. Høringssvaret finder, at der derfor bør stilles krav til kabler med hensyn til forurening.

Et høringssvar fra bygherre fremsætter supplerende information vedrørende PFAS og andre skadelige stoffer. Det er inden høringen undersøgt, om der kan være PFAS i solcellerne. Under høringen er det yderligere blevet undersøgt om der kan være PFAS i kabler til solcelleparken. Undersøgelserne konkluderer, at selvom der ikke kan gives en 100 % garanti for, at samtlige indgåede komponenter på intet tidspunkt har været i kontakt med PFAS, så er risikoen for udvaskning af PFAS eller andre skadelige stoffer til grundvandet minimal.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Bygherre har i foråret 2023 udarbejdet supplerende redegørelse for risikoen for PFAS-forurening. Redegørelsen indgår som bilag til den opdaterede miljøvurderingsrapport. Da blandt andet kabler har karakter af elektronisk udstyr, er det umuligt at give en 100 procent garanti for, at samtlige indgåede komponenter på intet tidspunkt har været i forbindelse med PFAS-stoffer som enten indholdsstof, proceskemikalie eller rensningsmiddel på noget tidspunkt i fremstillingsprocessen.

På baggrund af redegørelserne for PFAS i solceller, kabler med videre vurderes risikoen for udvaskning af PFAS eller andre skadelige stoffer til grundvandet til at være minimal.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Miljøvurderingsrapporten indeholdt, første gang den kom i høring, bilag 5 (nu bilag 5a) om mulig udvaskning af PFAS-stoffer fra solcellepaneler. På baggrund af politisk ønske fik bygherre yderligere udarbejdet bilag 5b om PFAS i kabler under den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Bygherre afgav høringssvar til den første høring, hvori bilag 5b indgik.

Ved at indgive bilag 5b som en del af et høringssvar, blev den supplerende viden om PFAS i kabler offentligt tilgængelig så tidligt, som det var muligt. Bygherre kunne også have afleveret rapporten som en del af sine bemærkninger til høringssvar. Havde bygherre valgt den løsning, ville Bornholms Regionskommune have anvendt den som baggrundsmateriale til at udarbejde denne sammenfattende redegørelse.

Bornholms Regionskommune vurderer, at den viden, der indkom med bilag 5b, ikke fordrede en ny høring, men blot kunne være blevet lagt til grund i den sammenfattende redegørelse. Da der alligevel var behov for en ny høring på baggrund af andre forhold, herunder bilag IV-arter, blev bilag 5b indarbejdet og lagt med ud i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Efter praksis for miljøvurderingsreglerne er det alene et krav, at oplysningsgrundlaget er tilstrækkeligt til at kunne foretage en vurdering af de miljømæssige indvirkninger, og at en miljøvurderingsrapport indeholder en beskrivelse af de forventede emissioner og oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden. Det fremgår af de to bilag, at selvom det ikke har været muligt at skaffe alle

sikkerhedsdokumenter, og der er en usikkerhed omkring et REACH-certifikat, er det muligt ud fra forfatterens²⁹ faglige videns- og erfaringsniveau at konkludere, at risikoen for udvaskning af PFAS er minimal.

Bornholms Regionskommune vurderer, at bilag 5a og bilag 5b giver et tilstrækkeligt oplysningsniveau til at kunne vurdere, at risikoen for udvaskning af PFAS er minimal og at en eventuel udvaskning ikke er i en størrelsesorden, som vil påvirke grundvandet. Etablering og drift af Kildevad Solcellepark medfører dermed ikke risiko for væsentlig påvirkning med PFAS. Bornholms Regionskommune finder på den baggrund heller ikke grundlag for at stille vilkår vedrørende PFAS i kabler.

Bilag 5a identificerer en – også mindre – risiko for forurening med bly fra lodninger, hvis et solcellepanel går i stykker. Bornholms Regionskommune har fundet anledning til at stille vilkår, som sikrer, at ødelagte solcellepaneler fjernes straks.

Bilag 5a har kun undersøgt risiciene i forhold til en bestemt type solcellepanel. Bornholms Regionskommune har derfor også fundet anledning til at stille vilkår om, at det er præcis den undersøgte type solcellepanel, der skal anvendes. Det er muligt, der er andre brugbare solcellepaneltyper, men da miljøvurderingsrapporten med bilag ikke indeholder dokumentation for dem, er der sat vilkår om, at det er den dokumenterede solcellepaneltype, der skal anvendes.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.9 Tema: Jord

Høringssvar fra 26 aktører indeholder emnet jord og risiko for forurening af jord.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en af de 26 aktører udtrykker bekymring for, at solcelleparken vil medføre jordforurening. Det vil tage mange år, før man kan undersøge skaderne, som kommer på længere sigt.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra 26 aktører efterspørger en rapport, som beskriver, hvad der sker med jorden efter 30 år, da der vil være erosion af både stolper og solceller samt andet materiel i parken.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

I forbindelse med en miljøvurdering er første skridt at afklare, hvilke emner, der er risiko for væsentlig miljøpåvirkning på. Det beskrives i et afgrænsningsnotat, hvilke emner den miljøvurderende myndighed mener, skal undersøges i en miljørapport. Bornholms Regionskommune har ikke fundet anledning til at jordbund og jordforurening skal indgå i miljøvurderingsrapporten.

I miljøvurderingsrapporten er der blevet taget stilling til risiko for påvirkning på grundvand og der er særligt blevet undersøgt for risiko for forurening med PFAS i to bilag til miljøvurderingsrapporten. Det fremgår, at der vil ske en langsom forvitring af ståloverfladen på stativerne og dette vil kunne give et margintalt bidrag med zink til jorderoverfladen. Jorden har et naturligt indhold af zink og bidraget vil være uvæsentligt.

²⁹ Bilag 5a og 5b er udarbejdet af Christian Ravn (Specialist Engineer, Advanced Materials and Surface Technology, M.Sc.) og Torben Tang (Specialist Engineer, Advanced Materials and Surface Technology, M.Sc., Ph.D.) fra IPU. Virksomheden er specialiseret i viden om teknologi, herunder forskellige teknologiers materialer og overflader.

Det fremgår også, at ved normal ældning af solcelleanlæg på bar mark er der en teoretisk mulighed for frigivelse af små mængder uønskede stoffer over tid, dog uden at dette truer grundvandet. Bilag 5a og bilag 5b kommer samlet frem til en vurdering af, at risikoen for udvaskning af PFAS eller andre skadelige stoffer til grundvandet er minimal.

Bilag 5a identificerer en – også mindre – risiko for forurening med bly fra lodninger, hvis et solcellepanel går i stykker. Bornholms Regionskommune har fundet anledning til at stille vilkår, som sikrer at ødelagte solcellepaneler straks fjernes.

Bornholms Regionskommune vurderer, at disse oplysninger samlet understøtter, at der ikke er risiko for væsentlig påvirkning på jord med forurening. Bornholms Regionskommune fastholder, at jordbund og jordforurening ikke skulle have indgået i miljøvurderingsrapporten.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.10 Tema: Natur

Høringssvar fra 27 aktører, herunder en berørt myndighed, indeholder emnet natur. Høringssvarene indeholder mange forskellige underemner og vinkler og præsenteres under en række underoverskrifter.

4.10.1 Naturværdi og småbiotoper

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

26 aktører lægger vægt på den eksisterende naturværdi i og omkring plan- og projektområdet. En stor del af høringssvarene fra de 26 aktører modsætter sig, at der skal fældes eksisterende træer, særligt egetræet hvor der formentlig lever flagermus. Flere af høringssvarene er i det hele taget imod at småbiotopen med sten, træer og buske fjernes.

En del af høringssvarene fra de 26 aktører beskriver, at der er et rigt dyreliv og et unikt naturområde ved Kildevad. To af høringssvarene peger på, at plan- og projektområdet ved Østerlars er fredet og værdifuldt, og der derfor ikke bør blive stillet solceller op i området. Et høringssvar udtrykker bekymring for forurening, der vil påvirke dyrelivet og ødelægge biodiversitet.

Nogle af høringssvarene finder, at en solcellepark, som er et teknisk anlæg, ikke bør opstilles i et følsomt område med sammenhængende bondeskove, eng og behov for dispensationer i en tid, hvor alle samfundslag fra staten til den enkelte borger gør sit til at fremme biodiversiteten. Høringssvarene peger på fokus på urørt skov og sammenhængende naturområder i regeringsgrundlaget fra 2019 og Danmarks Naturfredningsforenings arbejde for mere plads til naturen.

Nogle af høringssvarene udtrykker håb om kommunal vilje til naturen. Et høringssvar håber kommunens mission for en grøn ø ikke kun dækker solcelle- og vindmølleparker, men også sikring af naturområder og genetablering af ødelagte eller udpinte arealer. Et andet høringssvar undrer sig over, at biodiversitet, insekter og fugle som i andre sammenhænge er politisk prioriteret, herunder fra statens side, ikke er det, når der skal opstilles solceller.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra nogle af de 26 aktører genfremsætter, at plan- og projektområdet er et værdifuldt og følsomt naturområde med fredskov, sammenhængende økosystemer, fortidsminder og en unik natur. Begge

høringssvar finder, at en solcellepark ved Kildevad ikke passer med kommuneplanens formål, rammer eller strategi. Et af høringssvarene peger på, at Bornholms Kommuneplan 2020 har som hovedformål at fremme natur og henviser til Winni Grosbølls introduktion til kommuneplanen, hvor sammenhængende natur fremhæves.

Et af høringssvarene modsætter sig igen, at det levende hegn i projektområdet planlægges fjernet.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Projektet medfører, at 22 hektar konventionelt drevet landbrugsjord omdannes til solcellepark, der hverken sprøjtes eller gødes. Det vil medføre øget diversitet i levesteder og på den baggrund også en øget diversitet af planter, insekter med videre.

Der er i sommeren 2023 udført supplerende undersøgelser af henholdsvis padde og flagermus i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. Der blev ikke registreret paddearter i området.

Der blev registreret dværgflagermus i det solitære egetræ på projektområdet, men ikke andre steder på projektarealet. Derfor bevares træet og sikres mod skader i anlægsfasen.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Småbiotopen med sten, træer og buske er beskrevet i miljøvurderingsrapporten til Kildevad Solcellepark. Det fremgår, at der står et solitært egetræ og at stenene derudover primært er tilgroet i buske som hylde og hassel. Småbiotopen er ikke beskyttet eller fredet. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er fundet dværgflagermus i det solitære egetræ. Dværgflagermus er fundet i en sensommerlytning, som er udført på baggrund af høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse efter miljøvurderingsloven. Det solitære egetræ bevares af hensyn til flagermus. Se uddybende under afsnit 4.10.5 'Flagermus'.

Bortset fra det solitære egetræ bliver resten af småbiotopen stadig fjernet. Træstammer, kvas og større sten fra småbiotopen bliver flyttet til et uudnyttet stykke af marken 85-150 meter fra den oprindelige placering. Denne del af marken skal herefter henligge som naturareal, hvilket er fastsat ved bestemmelser i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Naturelementerne fra småbiotopen flyttes ikke særligt langt og forbliver på den måde i området og kan bidrage til at fremme indvandring af natur og skabe levesteder. Udlægningen i lokalplanen af en del af arealet til natur kan potentielt skabe mere naturværdi. Bornholms Regionskommune vurderer på baggrund af miljøvurderingsrapporten og projekttiltaget ikke, at fjernelse af småbiotopen udgør en væsentlig påvirkning på natur i området.

Rundt om projektområdet ligger områder med natur og dyreliv, som givetvis også bevæger sig ind over projektområdet. Bornholms Regionskommune vurderer imidlertid ikke, at der er risiko for at ødelægge biodiversitet i forbindelse med projektet. Selve projektområdet udgøres af marker i omdrift med lav biodiversitet. Ved omdannelse til solcellepark uden brug af gødning og kemiske bekæmpelsesmidler, vil der blive mulighed for indvandring af flere og nye arter og dermed øget biodiversitet i projektområdet. Samtidig bliver en del af planområdet via bestemmelser i lokalplanen fastholdt som natur med en større beskyttelse, end området har i dag. Større dyr vil blive forhindret i at anvende projektområdet, da det indhegnes. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at det har betydning for de enkelte arter på bestandsniveau. Se uddybende under afsnit 4.10.2 'Spredningsmuligheder og opsætning af hegn'.

Det fremgår af miljøvurderingsrapportens kapitel 11 'Drikkevandsinteresser og grundvand' samt miljøvurderingsrapportens bilag, at solcellerne har en overfladebelægning af kvarts og der er minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet. Transformerstationen i projektområdet er samtidig sikret med spildbakke og alarm, hvorfor der er minimal risiko for spild af olie med videre fra transformerstationen i tilfælde af lækage. Se uddybende under afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'.

Samlet set vurderer Bornholms Regionskommune at etablering og drift af en solcellepark ved Kildevad hverken på grund af ændret anvendelse, hegning eller risiko for forurening vil medføre skade på biodiversitet.

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at der er både nationalt og lokalt fokus på natur og biodiversitet, herunder i forhold til urørt skov og sammenhængende natur. Natur er nævnt i Kommuneplan 2020 og derudover har Bornholms Regionskommunes kommunalbestyrelse også vedtaget en naturpolitik³⁰, der beskriver bornholmske mål for forbedring af naturtilstanden.

Der er imidlertid også både nationalt og lokalt fokus på grøn omstilling og vedvarende energi. Nationalt tillægges behov for udbygning af vedvarende energi i stigende grad betydelig vægt i afvejningen mellem hensyn. Lokalt har kommunalbestyrelsen vedtaget en energipolitik, der sætter et mål om etablering af 50 MW nye solcelleanlæg på Bornholm inden 2030.

Hensyn til natur har indgået ved udarbejdelse af Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' og 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. I lokalplanen er indarbejdet bestemmelser om afstand til natur beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, fastholdelse af natur i lokalplanens delområde 2, samt beskyttelse af et solitært egetræ, der anvendes af flagermus. I tilladelsen til projektet efter miljøvurderingsloven er yderligere indarbejdet vilkår til beskyttelse af traner og vilkår til beskyttelse af det solitære egetræ i anlægsfasen. Tilladelsens begrundelse gennemgår de mulige påvirkninger på biologisk mangfoldighed og finder ikke behov for yderligere vilkår til beskyttelse af naturen. Natur er undersøgt i miljøvurderingsrapporten i kapitel 5 'Biologisk mangfoldighed'. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der med de indarbejdede tiltag vil være en lille påvirkning på biologisk mangfoldighed.

Natur er en prioritet og hensynet er blevet afvejet overfor andre hensyn, herunder behovet for udbygning af vedvarende energi. Miljøpåvirkningen fra en solcellepark på den biologiske mangfoldighed er blevet undersøgt grundigt og der er indarbejdet relevante hensyn til natur i både plangrundlag og projekttilladelse. Bornholms Regionskommune vurderer, at det er muligt at anlægge og drive en solcellepark ved Kildevad uden væsentlig negativ miljøpåvirkning for natur.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad'. Miljøvurderingsrapporten er opdateret i forhold til ny viden om flagermus. En bestemmelse til beskyttelse af flagermusetræet er indarbejdet i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' og der er også indarbejdet vilkår til beskyttelse af flagermusetræet i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

³⁰ Bornholms Regionskommune (2021): Naturpolitik

4.10.2 Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører peger på, at hele plan- og projektområdet ligger indenfor udpegningen 'økologiske forbindelser'. I Bornholms Kommuneplan 2020 fremgår i en retningslinje om 'økologiske forbindelser', at de så vidt muligt skal friholdes for ny bebyggelse, tekniske anlæg og anden anvendelse, der kan forhindre muligheden for at etablere nye naturområder og sammenhæng mellem eksisterende naturområder. Et af høringssvarene finder, at der mangler en beskrivelse og vurdering af dette i miljøvurderingsrapporten, herunder at en småbiotop inde i plan- og projektområdet fjernes.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Forholdet mellem plan- og projektområdet og udpegningen af Grønt Danmarkskort i Kommuneplan 2020 er behandlet i miljøvurderingsrapporten, fortrinsvis i forhold til emnet spredningsmuligheder. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er et overlap mellem plan- og projektområdet og udpegningerne af Grønt Danmarkskort. Indenfor planområdet er der overlap med en udpegning af 'naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser' samt 'økologiske forbindelser'. Indenfor projektområdet er der yderligere overlap med udpegningen for 'potentielle økologiske forbindelser' på ca. 12 %. Overlappene ligger i projektområdets kanter mod nordøst, sydvest og vest.

Grønt Danmarkskort er et strategisk planlægnings- og prioriteringsværktøj og formålet er at forstærke indsatsen for at skabe større og mere sammenhængende naturområder. Udpegningerne 'naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser' samt 'økologiske forbindelser' udgøres af eksisterende natur, som er beskyttet af enten habitatbekendtgørelsen³¹, naturbeskyttelsesloven eller skovloven³². 'Økologiske forbindelser' er naturområder af en størrelse og tæthed som gør, at de udover at fungere som natur også kan fungere som spredningsveje mellem naturområder. Udpegningen 'potentielle økologiske forbindelser' udgøres af områder, der ikke er beskyttet natur i dag, men som ligger mellem eksisterende naturområder med særlig værdifuld natur og/eller høj biodiversitet og som ved naturprojekter kan bidrage til at binde naturen bedre sammen.

Bornholms Regionskommune bruger Grønt Danmarkskort som et værktøj i arbejdet med naturindsatser, både ved naturpleje og ved naturgenopretning. Bornholms Regionskommune anvender også værktøjet i forbindelse med planlægning og sagsbehandling.

Det gælder dog for Grønt Danmarkskort som for andre af kommuneplanens retningslinjer, at de udgør generelle ønsker, som kommunalbestyrelsen sætter for hele kommunens udvikling i forbindelse med kommuneplanen. Når der kommer et konkret projekt, som nu solcelleparken ved Kildevad, skal der redegøres for retningslinjerne, så kommunalbestyrelsen kan sammenholde det konkrete projekt med de retningslinjer de har lagt med kommuneplanen. Det er kommunalbestyrelsen som har mulighed for at vægte i hvilken grad retningslinjerne må påvirkes.

Naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser og økologiske forbindelser

De udpegninger af 'naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser' samt 'økologiske forbindelser', der indgår i plan- og projektområdet, ligger i Delområde 2 til Lokalplan nr. 131. Delområde 2 må ifølge lokalplanens bestemmelser kun anvendes som naturområde. Der vil ifølge miljøvurderingsrapporten ikke foregå anlægsarbejde indenfor Delområde 2. Samtidig er solcelleparkens miljøpåvirkninger lokale og der forventes for eksempel ikke risiko for forurening udenfor projektområdet, se uddybende i afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Bornholms Regionskommune vurderer på denne

³¹ BKG nr. 1098 af 21/08/2023: Bekendtgørelse om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter

³² LBK nr. 690 af 26/05/2023: Lovbekendtgørelse om skove

baggrund, at der ikke er modstrid mellem planområdet og udpegningen af 'naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser' samt 'økologiske forbindelser'.

Potentielle økologiske forbindelser

Det fremgår af retningslinjerne i Kommuneplan 2020, at de udpegede 'potentielle økologiske forbindelser' så vidt muligt skal friholdes for ny bebyggelse, tekniske anlæg og anden anvendelse, som kan forringe muligheden for at etablere nye naturområder og sammenhænge mellem eksisterende naturområder.

Betydningen af overlappet mellem projektområdet og udpegningen af 'potentielle økologiske forbindelser' er beskrevet i miljøvurderingsrapporten. I forhold til anlægsfasen fremhæver miljøvurderingsrapporten, at anlægsperioden er kort og at den fortrinsvis vil udgøre en forstyrrelse for større dyr som harer og hjortevildt idet projektområdet i dag udgøres af dyrket landbrugsjord med begrænset funktion som spredningskorridor. Det vil blive sikret, at de større dyr ikke fanges indenfor hegnene rundt om projektområdet ved opstilling af dette. I forhold til driftsfasen fremgår det af miljøvurderingsrapporten, at større dyr vil blive forhindret i at anvende projektområdet, men at dyrene til gengæld kan bevæge sig i den randbeplantning som sættes rundt om solcelleparken samt at der er tale om en lille påvirkning set i forhold til de samlede spredningsmuligheder i området. Planter og mindre dyr, som kan passere hegnene vil få bedre spredningsmuligheder igennem arealet, da det omlægges fra dyrket landbrugsjord til ekstensivt græsareal.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at opstilling af tekniske anlæg samt hegn i et område generelt forringer muligheden for at etablere et nyt naturområde. Det vurderes dog samtidig, at en solcellepark som beskrevet i kommuneplantillæg og lokalplan kan give bedre betingelser for økologiske forbindelser inde i projektområdet for de dyr og planter, der kan passere hegnene. Dette skyldes, at området i dag er dyrket landbrugsjord, hvorfor et ekstensivt drevet grønt areal vil give plads til mere natur.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at arealet vil blive drevet med dyrehold eller ved slåning af vegetation et par gange om året og uden brug af gødning og kemiske bekæmpelsesmidler. Det fremgår også af miljøvurderingsrapporten, at det forventes at vilde græsser og urter vil etablere sig i plan- og projektområdet via frøspredning, når dyrkning ophører. Dette vil igen øge mulighederne for insektliv. Det fremgår også af miljøvurderingsrapporten, at arter, som kan passere hegnene forventes at få bedre spredningsmuligheder indenfor projektområdet, da det vil blive drevet som ekstensivt græsareal. Bornholms Regionskommune er enig i denne vurdering.

Bornholms Regionskommune er yderligere enig i miljøvurderingsrapportens vurdering af, at en randbeplantning rundt om projektområdet, som står på ydersiden af hegnene vil kunne indeholde spredningsmuligheder, også for større dyr, se også uddybende i afsnit 4.10.2 'Spredningsmuligheder og opsætning af hegn'.

Den udpegning af 'potentielle økologiske forbindelser', der ligger indenfor projektområdet, udgør kun en del af den samlede udpegning i Grønt Danmarkskort af både 'økologiske forbindelser' og 'potentielle økologiske forbindelser'. Plan- og projektområdet er placeret i en lomme, hvor udpegede 'økologiske forbindelser' og 'potentielle økologiske forbindelser' udgør et bælte hele vejen rundt. Plan- og projektområdet udgør en begrænsning i kanterne af udpegningen, men lægger sig ikke på tværs og afskærer ikke de samlede forbindelsesmuligheder rundt om solcelleparken. Det er derfor fortsat muligt for Bornholms Regionskommune at arbejde strategisk med forbedring af spredningsmuligheder omkring Kildevad.

Den småbiotop inde i projektområdet, som skal fjernes i forbindelse med anlæg af en solcellepark, ligger udenfor udpegningen af 'potentielle økologiske forbindelser'. Småbiotopen fungerer i dag forventeligt som en trædesten i en stor åben markflade. Et solitært egetræ i småbiotopen huser flagermus og bevares. Bornholms Regionskommune vurderer, at resten af småbiotopen kan fjernes uden væsentlig påvirkning på spredningsmulighederne indenfor udpegningerne af 'naturområder med særlige

naturbeskyttelsesinteresser', 'økologiske forbindelser' samt 'potentielle økologiske forbindelser'. Dette vurderes ud fra småbiotopens begrænsede omfang, begrænsede naturkvalitet og dens placering udenfor udpegningerne.

Samlet set fastholder Bornholms Regionskommune vurderingen af, at det er muligt at planlægge for en solcellepark i plan- og projektområdet uden en væsentlig negativ påvirkning på udpegningerne af Grønt Danmarkskort i Kommuneplan 2020.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapport, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.10.3 Spredningsmuligheder og opsætning af hegn

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 27 aktører peger på, at opstilling af hegn hindrer spredning af særligt større dyr indenfor et område delvist udpeget til eksisterende eller potentiel økologisk forbindelse i Grønt Danmarkskort i Bornholms Kommuneplan 2020. To af høringssvarene finder at barrieren bør undgås, enten ved ikke at opstille hegn eller ved at anvende en hegnstype, hvor vilde dyr kan passere, for eksempel trådhegn eller hegn med 30 cm hævet bund. Flere af høringssvarene peger særligt på, at der er en sø inde i indhegningen, som bliver brugt af vildtet som drikkested. Det vil indhegningen forhindre. To af høringssvarene foreslår at indhegningen af solcelleparken skal gå udenom søen, mens to andre høringssvar finder hegnet ikke acceptabelt.

Et af høringssvarene sætter spørgsmålstejn ved miljøvurderingsrapportens positive beskrivelse af spredningsmulighederne i den randbeplantning, der vil blive etableret sammen med solcelleparken. Høringssvaret finder at randbeplantningen vil være kunstig og kun udgøre et smalt bælte, hvor den store bestand af rådyr og dådyr vil blive koncentreret. Et andet høringssvar stiller i det hele taget spørgsmålstejn ved, hvor meget økologisk forbindelse en solcellepark kan udgøre.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra en aktør genfremsætter indsigelse imod udformning af indhegning af solcelleparken. Indhegningen vil hindre spredningen af vilde dyr og vil presse dem ud på Risenholmsvej, når de skal passere. Høringssvaret finder fortsat, at indhegningen er til hinder for formålet med udpegningsaf både eksisterende og potentiel økologisk forbindelse under Grønt Danmarkskort i Bornholms Kommuneplan 2020. Den i lokalplanen fastsatte hegnstype ses ikke at være standardvilkår for solcelleparker. Høringssvaret genfremsætter forslag om enten at anvende strømførende trådhegn eller anvende hegn med 30 cm hævet bund, så vilde dyr kan passere. Høringssvaret fremsætter derudover også forslag om en passage eller korridor imellem hegningen, så større dyr ikke tvinges ud på Risenholmsvej. Passagen foreslås placeret i den nordlige del af projektområdet. Kort med placering af korridor er vedlagt høringssvaret.

Flere høringssvar fra 26 aktører genfremsætter kritik af, at søen hegnes inde og hindrer vildtet i at anvende søen i projektområdet som drikkested. Et af høringssvarene genfremsætter et forslag om at hegne søen ude. Det indgår i et samlet forslag om en ændret indretning af solcelleparken. Det samlede forslag til ændringer fremgår af afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.

Et af høringssvarene peger igen på, at en solcellepark ikke kæder natur sammen men i stedet virker som en barriere.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Hegnet opstilles dels af sikkerhedsmæssige grunde og dels for at holde eventuelt dyrehold inde.

Indhegningen af plan- og projektområdet vil således begrænse større dyrs passage igennem området, men dette vurderes som en lille begrænsning set i forhold til de samlede vandringsmuligheder i området. Rå- og dåvildt vandrer helst i eller langs bevoksede områder og opsøger åbne områder, for eksempel marker i forbindelse med fødesøgning. Den ændring i bevægelsesmulighederne for vildtet, som hegningen medfører vurderes ikke at være en væsentlig forringelse i vildtets levevilkår.

Som levested og spredningsveje for mindre dyrearter, der kan passere trådhegnet, vurderes overgangen fra intensivt drevet landbrugsareal til ekstensivt drevet græsareal at være en forbedring.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
European Energy A/S så som udgangspunkt gerne, at der var fuld bevægelighed for dyrevildt på tværs af arealerne. Ud fra et forretningsperspektiv er det dog ikke muligt at opføre anlægget uden hegn - ej heller omkring mindre dele af anlægget. Hegnet opføres af hensyn til personsikkerhed, tyveri og eventuel beskadigelse af anlægget.

Et solcelleanlæg er et teknisk anlæg som opføres med strømførende dele, der kan udgøre en potentiel sikkerhedsrisiko for personer, som ikke er vant til at færdes i et teknisk anlæg. Alene autoriseret personel er tilladt adgang i vores VE³³ anlæg og alene med autoriseret sikkerhedsudstyr. Desuden vil et anlæg uden hegn i forhold til forsikring kræve fast kameraovervågning på høje pæle over hele parken med 24/7 vagtværn, med max 30 minutters udrykningstid.

European Energy A/S vurderer derfor, at hegning er nødvendigt. European Energy A/S er indstillet på i videst muligt omfang at anvende hegnstyper, der tillader vilde dyr at passere. Ud over det ovennævnte sikkerhedshensyn, skal hegnet tillige sikre, at græssende lam ikke kan passere det.

I plangrundlaget er hegning beskrevet således: *"Der skal etableres hegn omkring solcelleanlægget. Hegn skal udformes som trådhegn med en maks. højde på 2 m. Hegnet skal placeres på indersiden af den afskærmende beplantning."*

Dette er i miljøvurderingsrapporten suppleret med følgende beskrivelse: *"Den planlagte vildtheegnstype har en højde på 2 meter, en maskebredde på 15 cm og er kendetegnet ved, at maskestørrelsen stiger fra lille (5 cm) mod stor (22,5 cm) fra bund til top. Hegnet er i princippet hare- og hjortetæt."*

European Energy A/S er indstillet på i dialog med Danmarks Naturfredningsforening at drøfte mulighederne for hegnstyper, der optimerer den vilde faunas passagemuligheder, samtidig med at de sikkerhedsmæssige krav opfyldes og der ikke er risiko for at lam eller får kan passere hegnet indefra.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune er enig i, som høringssvarene påpeger, at et hegn omkring solcelleparken vil udgøre en barriere for større dyrearter, som harer og hjortevildt og at barrieren for en del af projektområdet ligger indenfor en udpegning af 'potentielle økologiske forbindelser' i Grønt Danmarkskort. Dette er også beskrevet i miljøvurderingsrapporten. Indhegningen af projektområdet vil forhindre større dyr i at anvende en sø i projektområdet som drikkested.

³³ VE står for vedvarende energi

Bornholms Regionskommune vurderer dog, at der er tale om en mindre del af en større udpegning af 'økologiske forbindelser' og 'potentielle økologiske forbindelser' i Grønt Danmarkskort og at det ikke udgør en væsentlig miljøpåvirkning, se uddybende i afsnit 4.10.2 'Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort'.

Projektområdet udgør 22 ha, og området er omgivet af beplantningsbælter, store landbrugsarealer, skovområder samt småbiotoper. Der er også fortsat adgang til søer som drikkesteder rundt om projektområdet, selvom en enkelt sø hegnes inde. Hegnet vil blive placeret på indersiden af en randbeplantning, og harer og hjortevildt kan passere rundt om solcelleparken langs randbeplantningen. Bornholms Regionskommune vurderer på den baggrund af der ved anlæg af en solcellepark bliver taget et lille område fra hare- og hjortebestanden, men at der er tale om et mindre område, som medfører en mindre påvirkning på enkelte individer og at individerne har andre muligheder for at finde føde, vand og ly. Projektet får ikke betydning for arterne på bestandsniveau.

Bornholms Regionskommune vurderer, at det er korrekt at anse en randbeplantning for at kunne udgøre en spredningsmulighed. Der er en høj tæthed af især hjortevildt generelt på Bornholm, men kommunen forventer ikke, henset til projektområdets størrelse og omgivelsernes indhold af alternative arealer, at randbeplantningen vil få en uhensigtsmæssig høj koncentration af hjortevildt. Det er muligt, at større dyr vil blive presset ud mod Risenholmsvej ved passage fra sydøst til nordvest. Risenholmsvej er en mindre befærde vej og der etableres randbeplantning på begge sider af vejen, som dyrene kan bevæge sig i. Levende hegn og andre typer randbeplantning er en anerkendt metode til at etablere trædesten for naturen og øge spredningsmulighederne i et område.

Bornholms Regionskommune er enig i, at projektet udgør et teknisk anlæg og er som sådan ikke et naturgenopretningsprojekt eller et projekt til at kæde naturen sammen. Da driften af arealet med projektet ændres fra dyrket mark til ekstensivt græsareal, vurderer Bornholms Regionskommune alligevel, at solcelleparken ikke kun skal anses for en barriere. Se uddybende i afsnit 4.10.2 'Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort'.

Høringssvarene kommer med en række forslag til ændringer af hegnnet omkring solcelleparken, herunder intet hegn, strømførende trådhegn, hegn med hævet bund, hegning udenom sø og korridor i hegn. Det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvarene, at et sikkerhedshegn er nødvendigt og at dette samtidig skal kunne holde eventuelt dyrehold inde. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at der er grundlag for at stille vilkår til hegnstypen henset til kommunens vurdering af, at projektet kan gennemføres som beskrevet uden væsentlig negativ påvirkning på spredningsmulighederne. Bornholms Regionskommune er positivt indstillet overfor bygherres vilje til at finde en løsning angående hegnnet, der øger spredningsmulighederne. Lokalplan nr. 131 fastsætter en bestemmelse om, at hegnnet må være op til 2 meter højt, at det skal være trådhegn og at det skal stå på indersiden af den skærmende beplantning. Tilladelsen til Kildevad Solcellepark fastsætter ikke vilkår til hegnnet. Det vurderes umiddelbart at flere af de i høringssvarene foreslåede løsninger vil kunne gennemføres uden ændringer i kommuneplantillæg, lokalplan eller tilladelse til projekt. Bornholms Regionskommune vil dog anbefale bygherre at tage kontakt og forklare eventuelle ændringer til hegnnet inden opsætning gennemføres.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.10.4 Manglende undersøgelse af beskyttede søer

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 26 aktører finder at en sø beskyttet efter naturbeskyttelsesloven § 3 inde i plan- og projektområdet efter loven burde være blevet undersøgt. Det blev den ikke, da der var ynglende traner i søen på besigtigelsestidspunktet.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 26 aktører udtrykker bekymring vedrørende miljøpåvirkninger på en sø i plan- og projektområdet, samt en sø tæt på projektområdet 50 meter fra den planlagte placering af en transformerstation. Et af høringssvarene genfremsætter kritik af, at påvirkninger på en sø inde i projektområdet ikke er tilstrækkeligt undersøgt og miljøvurderet. Høringssvaret peger derudover på, at vand fra projektområdet løber i drænledninger til søen 50 meter fra transformerstationen. Et andet af høringssvarene finder, at solcelleparken medfører en øget risiko for forurening af søen 50 meter fra transformerstationen, herunder ved olieudslip fra transformerstation og kompenseringspoler.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

I forhold til det §3-beskyttede vandhul på arealet udlægges en uberørt zone på minimum 5 meter fra nuværende pløjekant. Det vil medføre en forøgelse af det uberørte areal omkring søen med ca. 750 m². Vandhullet er hjemsted for et ynglende tranepar. Derfor indføres vilkår i §25-tilladelsen om, at anlægsaktiviteter i området omkring vandhullet skal foretages uden for tranernes yngletid.

Der er i sommeren 2023 udført supplerende undersøgelser af henholdsvis padder og flagermus i projektområdet. Undersøgelserne er udført i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. Der blev ikke registreret paddearter i området.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Ingen bemærkninger.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, ikke indeholdt en nærmere undersøgelse af en sø beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven inde i projektområdet. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse i søen for forekomst af padder. Der blev ikke fundet padder ved undersøgelsen.

Det fremgår af både miljøvurderingsrapporten samt af bygherres bemærkninger til høringssvarene, at undersøgelsen for padder er udført i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. I miljøvurderingsrapporten fremgår, udover data fra undersøgelsen, en beskrivelse af søens fysiske fremtoning, en undersøgelse af artsregistreringer i Danmarks Miljøportal samt observationer af et ynglende tranepar. Der er i projektet indarbejdet en afstand fra søen til opstilling af solceller på 5 meter fra eksisterende pløjekant. Tiltaget er sikret ved bestemmelser i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Der er ligeledes sikret hensyn til traner, som er fastsat ved vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Se uddybende om traner i afsnit 4.10.7 'Traner'.

Bornholms Regionskommune vurderer, at søen er undersøgt med relevant metode og at undersøgelsen er tilstrækkelig. Det er muligt ud fra de samlede oplysninger om søen samt indarbejdet afstand fra sø og hensyn til traner at vurdere, at der ikke er risiko for væsentlig negativ påvirkning på søen.

Miljøvurderingsrapporten undersøger udover søen i plan- og projektområdet også tilstanden i tre søer udenfor området. Den i høringssvarene omtalte sø er ikke en af dem. Søen ligger i et skovstykke ca. 40 m uden for planområdets sydøstlige hjørne. Søen er registreret som beskyttet sø i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3 og har et areal på ca. 400 m². Søen ligger forholdsvis dybt i landskabet og omgives af skov på tre sider. Strømningsveje fra det sydøstlige hjørne af planområdet fører naturligt ned til søen. Høringssvarene udtrykker bekymringer for risiko for forurening ved afledning af drænvand fra projektområdet ned i søen.

Bygherre har efter endt høring og på baggrund af bekymringer som blev rejst på borgermødet i høringsperioden valgt at flytte transformerstationen. Dette øger afstanden fra transformerstationen til søen. Se uddybende under afsnit 4.16 'Solcelleparkens indretning'.

Bornholms Regionskommune finder ikke, at der er risiko for forurening henset til at solcellerne har en overfladebelægning af kvarts, samt at der er minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet. Transformerstationen i projektområdet er samtidig sikret med spildbakke og alarm, hvorfor der er minimal risiko for spild af olie med videre fra transformerstationen i tilfælde af lækage. Se uddybende under afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. I det marken tages ud af drift som landbrugsjord og ikke gødes og sprøjtes, vil det vand, som naturligt strømmer til søen fra plan- og projektområdet, ikke i samme grad indeholde næringsstoffer og eventuelle rester af sprøjtemidler. Næringsbelastning er en af de største trusler mod søer. Det kan derfor være en positiv påvirkning på søen, at landbrugsjorden tages ud af drift.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Miljøvurderingsrapporten er opdateret med nye oplysninger om sø og padder.

4.10.5 Flagermus

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en berørt myndighed har noteret sig, at der i plan- og projektområdet er et potentielt egnet flagermusetræ. Flagermus er bilag IV-arter. Høringssvaret påpeger, at der skal foretages lytninger efter flagermus både sommer og sensommer, for at kunne afvise, at et område fungerer som levested. Miljøvurderingsrapporten indeholder kun to lytninger fra sommersæsonen. Hvis det ikke er muligt at foretage flere lytninger og afvise tilstedeværelsen af flagermus, skal man efter forsigtighedsprincippet anvende nødvendige afværgeforanstaltninger. Ved fældning af træer, som kan være levested for flagermus, betyder det veteranisering af to træer og yderligere sikring mod fældning af et tredje træ. Høringssvaret påpeger også, at vurdering af påvirkning på bilag IV-arter skal fremgå af planforslagernes redegørelser.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra 26 aktører peger på, at flagermus undgår solcelleparker og en rapport fra DCE³⁴ fraråder solcelleparker tæt på områder med flagermus. Høringssvaret foreslår en ændret indretning af solcelleparken, blandt andet for at der tages hensyn til flagermus. Det samlede forslag til ændringer fremgår af afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.

³⁴ DCE er forkortelsen for Nationalt Center for Energi og Miljø på Aarhus Universitet

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Der er i sommeren 2023 udført supplerende undersøgelser af henholdsvis padde og flagermus i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. Der blev ikke registreret paddearter i området.

Der blev registreret rastende dværgflagermus i det solitære egetræ på projektområdet, men ikke andre steder på projektarealet. Derfor bevares træet og sikres mod skader i anlægsfasen.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Følgende fremgår af HÅNDBOG OM DYREARTER PÅ HABITATDIREKTIVETS BILAG IV Del 2 – Odder og flagermus udgivet af DCE (Aarhus Universitet) i maj 2024³⁵:

"Effekter af solcelleparker på flagermus er kun undersøgt i enkelte studier (Szabadi m.fl. 2023, Tinsley m.fl. 2023, Barré m.fl. 2024). Aktiviteten af flagermus er lavere både over solcelleparker og langs levende hegn omkring solcelleparkerne end over de omkringliggende marker og hegn. Flagermusaktiviteten kan være lavere i alle funktionelle grupper; både af arter, der jager højere i det frie luftrum, men især af strukturbundne arter som Myotis sp. og bredøret flagermus. De to studier ser dog ikke de samme effekter for de samme arter. Flagermus ændrer også flyvemønster og -hastighed ved solcelleparker (Barré m.fl. 2024). Flagermusene flyver hurtigere, flyver mere retlinet og fouragerer mindre over solcelleparter end over omkringliggende områder.

Den lavere aktivitet og adfærdssændringerne viser, at solcelleparker medfører forringelser eller helt tab af jagtområder for flagermus. Forringelsen af kvaliteten af levesteder, tabet af levesteder og en eventuel barrierevirkning af solcelleparker må forventes at være korreleret med størrelsen af solcelleparkerne. Derfor bør store solcelleanlæg ikke anlægges i eller tæt på gode levesteder for flagermus, fx skove, tørre og våde naturområder, lavbundsområder, og lign."

Det er arten dværgflagermus (*Pipistrellus pygmaeus*), der er registreret i egetræet på arealet. Den følger i nogen grad ledelinjer i landskabet, for eksempel levende hegn, træerækker, alléer og lignende steder, men ikke i samme grad som Myotis-arterne, som DCE i særlig grad nævner. Dværgflagermus æder flyvende insekter og føden udgøres næsten udelukkende af myg, døgnfluer og lignende insektgrupper. Arten flyver og jager for det meste i mellemhøjde (2-15 m), men også højere for eksempel oppe omkring trækroner. Solcelleprojektet medfører ikke rydning af levende hegn eller tilsvarende ledelinjer eller potentielle levesteder. Der er ca. 85 meter fra "flagermusetræet" til de nærmeste skovbryn – det ændrer projektet ikke på. Som udgangspunkt vil ændringen fra intensivt dyrket landbrugsflade til solcellepark uden gødning og sprøjtning medføre forbedrede forudsætninger for insektliv og dermed øget fødeudbud til dværgflagermus. Hvis slåning/græsning optimeres, så blomster i området får lov til at afblomstre, vil det medføre en yderligere forbedring af forudsætningerne for insekter. European Energy A/S er indstillet på at indrette arealdriften (slåning / græsning), så biodiversiteten og forudsætningerne for insektliv optimeres mest muligt.

I ovennævnte rapport fra DCE nævnes lyd- og lysforurening, vindmøller, vej- og baneanlæg, nedrivning af bygninger og fjernelse af store træer som trusler mod dværgflagermus. Solcellepark Kildevad medfører ikke øget risiko for arten knyttet til nogen af de nævnte faktorer. Endelig kan Kildevad Solcellepark ikke karakteriseres som et "stort solcelleanlæg", da arealet er betydeligt under den gennemsnitlige danske solcellepark. Dette projekt har været i godkendelsesproces i en årrække, hvilket betyder at alle elementer omkring parken er undersøgt grundigt og tilpasset i processen. I samme periode har en række vilkår omkring

³⁵ Håndbogen kan ses på DCEs hjemmeside under udgivelser > Videnskabelige rapporter > Nr. 603. Se følgende link: https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Videnskabelige_rapporter_600-699/SR603.pdf

nettilslutning, lovgivning, kompensation med mere også ændret sig, så arealet af den gennemsnitlige solcellepark er øget. Fra de to parker European Energy A/S har i drift på Bornholm til i dag er parkstørrelsen steget markant og nye projekter vil derfor være vanskelige at tilpasse til en Bornholmsk kontekst.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, ikke indeholdt en undersøgelse af flagermus i sensommeren ved det potentielt egnede flagermusetræ. Miljøvurderingsrapporten indeholdt sommerlytning, hvor der ikke var konstateret aktivitet af flagermus. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse af flagermus i sensommeren omkring det solitære egetræ, som var vurderet potentielt egnet til flagermus. Undersøgelsen blev udført som en sensommerlytning og viste, at der var flagermus af arten dværgflagermus, der anvendte træet til sommerkvarter. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt opdateringer omkring blandt andet flagermus.

Det fremgår af både miljøvurderingsrapporten samt af bygherres bemærkninger til høringssvarene, at undersøgelsen for flagermus er udført i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. I miljøvurderingsrapporten samt rapportens bilag fremgår det, at der ikke blev registreret flagermusaktivitet, når lytteudstyret pegede væk fra flagermusetræet og ved lytning ude på selve dyrkningsfladen i projektområdet. Aktiviteten var således entydigt knyttet til selve træet.

Der er i projektet indarbejdet beskyttelse af flagermusetræet. Beskyttelsen af flagermusetræet er i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse stillet som vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Efter høringen og ved gennemgang af sammenhængen mellem lokalplan og tilladelse har Bornholms Regionskommune besluttet at flytte bevaring af flagermusetræet til bestemmelser i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Dette sikrer, at flagermusetræet fremover skal bevares uanset om Kildevad Solcellepark etableres. Der er ikke hjemmel i planloven til at sikre beskyttelse af flagermusetræet i anlægsfasen. Beskyttelsen i lokalplanen er derfor suppleret med vilkår tilknyttet anlægsfasen i tilladelsen.

Flagermusetræet er et rasteområde for en bilag IV-art. Yngle- og rasteområder til bilag IV-arter er beskyttede efter habitatbekendtgørelsen og må ikke beskadiges eller ødelægges. Ved vurdering af, om yngle- og rasteområder beskadiges eller ødelægges, skal også påvirkning på fourageringsområder eller ledelinjer af væsentlig betydning for yngle- eller rasteområdet økologiske funktionalitet indgå.

Nogle af høringssvarene påpeger, at flagermus undgår solcelleparker og en rapport fra DCE fraråder solcelleparker tæt på områder med flagermus. Der er tale om en opdateret håndbog; Opdatering af: Håndbog om dyrearter på Habitatdirektivets Bilag IV. Del 2 – Odder og flagermus (DCE 2024). Bygherre har i sine bemærkninger til høringssvarene undersøgt håndbogens oplysninger og sammenlignet med forholdene for den art af flagermus, der er fundet i det solitære egetræ i Kildevad.

Bornholms Regionskommune er enig i bygherres beskrivelse af dværgflagermusens levevis. Flagermusetræet står i dag i den ene ende af en aflang småbiotop med sten og buske, som er beliggende omgivet af markflader. Denne småbiotop vil i projektet blive fjernet bortset fra flagermusetræet, som bevares. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at der er tale om en væsentlig ledelinje af betydning for dværgflagermusens bevægelsesmønstre henset til at småbiotopen måler omtrent 125 meter og står frit på markfladen samt at dværgflagermus kun i nogen grad anvender ledelinjer. Samtidig er der, som bygherre beskriver, ca. 85 meter fra flagermusetræet til de nærmeste skovbryn udenfor projektområdet. Projektet indeholder ikke anden fældning af træer eller lignende, som kan medføre at eksisterende ledelinjer i området omkring projektområdet forringes. Bornholms Regionskommune vurderer på den baggrund, at projektet ikke påvirker ledelinjer af væsentlig betydning for rasteområdets økologiske funktionalitet.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der ikke var flagermusaktivitet ved sommerlytningerne den 2. og 4. juli 2022, hverken ved det solitære egetræ eller i de åbne områder i nærhed til træet. Der var til gengæld aktivitet af dværgflagermus ved sensommerlytningen den 22. august 2023. Aktiviteten var kun knyttet til det solitære egetræ. Der blev ikke registreret aktivitet på markfladen. Der er i lytteundersøgelserne dermed ikke tegn på, at dværgflagermus anvender markfladen i projektområdet som fourageringsområde. Dværgflagermus anvender fortrinsvis områder indenfor 2-3 km fra et rasteområde som fourageringsområde, men kan flyve op til 10 km efter gode fourageringsområder. Bornholms Regionskommune vurderer, at der er mange fourageringsmuligheder indenfor 2-3 km fra flagermusetræet i skovbryn, skovlysninger og over søer og at markfladen ikke udgør et fourageringsområde af væsentlig betydning for de dværgflagermus, der raster i flagermusetræet.

Bornholms Regionskommune vurderer, udover at projektområdet ikke fungerer som et væsentligt fourageringsområde i dag, også at opstilling af solceller ikke vil medføre forringelse af projektområdets nuværende betydning som fourageringsområde. Ændringen fra en dyrket markflade til ekstensivt græsareal vil forøge mulighederne for insektliv, hvorfor fourageringsmulighederne forbedres i området. Det fremgår af håndbogen fra DCE, at tilførsel af næringsstoffer og brug af kemiske bekæmpelsesmidler kan udgøre trusler mod flagermus generelt, da det forringer insektlivet. Der er i projektet indarbejdet forbud mod brug af næringsstoffer og kemiske bekæmpelsesmidler. Dette er fastsat med vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Forbuddet mod brug af næringsstoffer og kemiske bekæmpelsesmidler bidrager også til en forbedring af områdets potentiale som fourageringsområde for flagermus.

Samlet vurderer Bornholms Regionskommune, at projektet ikke påvirker fourageringsområder af væsentlig betydning for rasteområdets økologiske funktionalitet.

Håndbogen fra DCE fraråder store solcelleanlæg i eller tæt på gode levesteder for flagermus, for eksempel skove, tørre og våde naturområder, lavbundsområder, og lignende. Bygherre oplyser, at Kildevad Solcellepark på 22 ha ligger betydeligt under gennemsnitsstørrelsen på en solcellepark og at den ikke kan karakteriseres som et stort solcelleanlæg. Bornholms Regionskommune vurderer, at Kildevad Solcellepark ikke er i modstrid med håndbogens anbefaling henset til solcelleparkens størrelse. Dværgflagermus vil med sin rækkevidde på 2-3 km sagtens kunne flyve ud af solcelleparken og udgør ikke en barriere for dværgflagermus i forhold til de omgivende skvområder.

Bygherre oplyser i sine bemærkninger til høringssvarene, at de er indstillet på at sikre en drift, der fremmer insektliv ved at blomsterplanter får lov at stå frem til afblomstring. Bornholms Regionskommune ser positivt på bygherres tiltag. Der er ikke noget til hinder for denne driftsform, hverken i rammer i kommuneplantillægget, bestemmelser i lokalplanen eller vilkår i tilladelsen til projektet. Bornholms Regionskommune vurderer også, at der ikke er grundlag for at stille vilkår til driften henset til, at projektet kan anlægges og drives uden beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for dværgflagermus, som der er redegjort for ovenfor.

Der er med høringssvarene stillet spørgsmål, som har givet anledning til at foretage en uddybende vurdering af påvirkningen på flagermus. Bornholms Regionskommune finder, på baggrund af vurderingen, at der ikke er grundlag for at indarbejde yderligere bestemmelser i lokalplan eller vilkår i tilladelsen til projektet angående flagermus og at der er taget de nødvendige og tilstrækkelige hensyn til flagermus i sagen. Bornholms Regionskommune vurderer, at projektet ikke medfører skade på eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for flagermus og at projektet ikke medfører forsætlig forstyrrelse eller drab på individer af flagermus.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Miljøvurderingsrapporten blev opdateret med supplerende

undersøgelse af flagermus og der blev indarbejdet vilkår til beskyttelse af flagermus i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' efter første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Bornholms Regionskommune har efterfølgende ved gennemlæsning besluttet at omdanne to vilkår for bevaring af flagermusetræet i driftsfasen i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' til en bestemmelse i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Formålet er fortsat at bevare træet, og skiftet fra vilkår i tilladelse til bestemmelse i lokalplan har kun betydning i den form, at flagermusetræet vil være beskyttet, så snart lokalplanen er vedtaget og trådt i kraft, uanset om tilladelsen til Kildevad Solcellepark bliver udnyttet og anlægget opført.

4.10.6 Padder

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en berørt myndighed har noteret sig, at der tidligere er registreret løvfrø og latterfrø i det nærliggende område, samt at plan- og projektområdet er vurderet ikke egnet for padder. Løvfrø er en bilag IV-art. For at kunne afvise tilstedeværelsen af padder, skal der foretages nutidige undersøgelser af forekomsten af padder. Hvis det ikke er muligt at foretage flere undersøgelser og afvise tilstedeværelsen af padder, skal man efter forsigtighedsprincippet vurdere, om anlægs- eller driftsfase kan påvirke padderne og anvende nødvendige afværgeforanstaltninger. I undersøgelser eller vurdering skal paddernes mulige vandringsruter indgå. Bliver det nødvendigt at flytte padder, kræver det en dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen³⁶ og det skal fremgå af miljøvurderingsrapporten. Høringssvaret påpeger også, at vurdering af påvirkning på bilag IV-arter skal fremgå af planforslagenes redegørelser.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Der er i sommeren 2023 udført supplerende undersøgelser af henholdsvis padder og flagermus i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. Der blev ikke registreret paddearter i området.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, ikke indeholdt nutidige undersøgelser af tilstedeværelsen af løvfrø og latterfrø. Miljøvurderingsrapporten indeholdt en vurdering af projektområdets egnethed som levested for padder. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse af tilstedeværelsen af padder. Undersøgelsen viste, at der ikke var padder i den sø, der er beliggende i projektområdet. Miljøvurderingsrapportens beskrivelse og vurdering af vandreruter for padder blev samtidig udbygget blandt andet på baggrund af dataindsamlingen. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt opdateringer omkring blandt andet padder.

Det fremgår af både miljøvurderingsrapporten samt af bygherres bemærkninger til høringssvarene, at undersøgelsen for padder er udført i overensstemmelse med de tekniske anvisninger for artsovervågning under det statslige overvågningsprogram NOVANA. I miljøvurderingsrapporten fremgår, at padder hverken vurderes at have yngle- og rasteområder eller vandringsruter igennem projektområdet. Der vurderes heller ikke at være egnede habitater for padder langs det kabeltracé, der skal forbinde Kildevad Solcellepark med en transformerstation på Åsedamsvej. Bornholms Regionskommune har på baggrund af den opdaterede

³⁶ BKG nr. 521 af 25/03/2021: Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt

miljøvurderingsrapport vurderet, at der ikke er behov for at indarbejde afværgeforanstaltninger for padder, da anlæg og drift vil foregå inde på projektområdet samt i kabeltracéet, hvor der ikke er forekomster af padder. Bornholms Regionskommune fastholder denne vurdering.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Miljøvurderingsrapporten blev opdateret med undersøgelse af padder efter første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

4.10.7 Traner

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 27 aktører, heraf en berørt myndighed handler om traner. Flere af høringssvarene udtrykker bekymring over, at en sø inde i plan- og projektområdet, der bruges som yngleplads af traner, vil blive indhegnet.

Høringssvaret fra en berørt myndighed anbefaler brug af afværgeforanstaltninger, hvis det ikke kan afvises, at anlægsarbejdet kan forstyrre arten i en sådan grad, at den helt fordrives fra området under yngleperioden. Traner er forholdsvis stedtro. Grundet klimaforandringer kan traner ankomme til ynglelokaliteter allerede i januar og nogle tranepar forlader kun ynglelokaliteten i få måneder eller forbliver ved eller nær ynglelokaliteten vinteren over. I vurderingen af behovet for brug af afværgeforanstaltninger kan indgå parametre som afstand mellem projekt og ynglelokalitet, tidspunkt for anlægsarbejde tæt på ynglelokaliteten set i forhold til tranernes ynglesæson, samt adgang mellem fourageringsområder og ynglelokalitet til fods af hensyn til tranekyllinger. Miljøvurderingen bør i øvrigt også indeholde en vurdering af solcelleparkens påvirkning på tranerne i driftsfasen, herunder også påvirkning fra eventuelt græssende dyrehold eller anden vedligehold af arealet.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 26 aktører genfremsætter bekymring om, at traner ikke vil kunne anvende søen i projektområdet til at yngle, når det bliver indhegnet. To af høringssvarene peger på, at traner ikke bryder sig om områder uden frit udsyn. Tranerne har ynglet i området i mindst 20 år og traneparret tager tranekyllingerne med sig ud af det område, der vil blive indhegnet, for at fouragere. Et af høringssvaret tror ikke på, at tranerne vil vende tilbage, når solceller og indhegning er sat op. Et andet af høringssvarene foreslår en ændret indretning af solcelleparken, blandt andet for at tage hensyn til traner. Det samlede forslag til ændringer fremgår af afsnit 4.16 Tema: 'Solcelleparkens indretning'.

Et høringssvar fra en berørt myndighed indsender svar på forespørgsel fra Bornholms Regionskommune vedrørende traner. Spørgsmålet handler om hvilke afstandskrav, det kan være relevant at fastsætte i forhold til anlægsarbejde indenfor tranernes yngletid. Høringssvaret kan ikke give et konkret svar. Høringssvaret henviser til en rapport om artsbeskyttelsen for fugle i forbindelse med vindmøller, som måske kan anvendes. Høringssvaret nævner også, at Miljø- og Fødevarerklagenævnet har taget stilling til traner i forbindelse med projekter om vedvarende energi.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

I forhold til det §3-beskyttede vandhul på arealet udlægges en uberørt zone på minimum 5 meter fra nuværende pløjekant. Det vil medføre en forøgelse af det uberørte areal omkring søen med ca. 750 m². Vandhullet er hjemsted for et ynglende tranepar. Derfor indføres vilkår i §25-tilladelsen om, at anlægsaktiviteter i området omkring vandhullet skal foretages uden for tranernes yngletid.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Selv om anlægsarbejdet tilrettelægges, så arbejderne i nærheden af tranernes redelokalitet er afsluttet, inden tranernes yngleperiode, kan det ikke udelukkes, at traneparret kan fravælge området som ynglelokalitet. At det konkrete tranepar vælger at finde en anden egnet ynglelokalitet, vurderes at være en moderat påvirkning for de to individer på lokaliteten, men en ubetydelig påvirkning for den samlede ynglebestand af traner på Bornholm.

Projektets mulige effekt på tranerne er vurderet i miljøkonsekvensrapporten.

Her konkluderes, at projektet hverken i anlægs- eller driftsfasen vil medføre:

- Forsættligt drab på individer,
- Forsættlige forstyrrelser af arten i yngleperioden, eller
- At artens levesteder forringes, så det påvirker arten på bestandsniveau.

Projektet ses således ikke at påvirke traner i et omfang, der er i strid med den nævnte lovgivning og nævnsspraksis.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det fremgik af miljøvurderingsrapporten første gang, den kom i høring, at der var et ynglende tranepar i søen inde i projektområdet. Det fremgår også at anlægsarbejdet ønskes gennemført i vinterhalvåret og vil overlappe med perioden, hvor tranerne vender tilbage til lokaliteten for at yngle. Det fremgår, at forstyrrelser fra anlægsarbejdet kan medføre, at tranerne vil fravælge ynglelokaliteten det år, der er anlægsarbejde i gang. Miljøvurderingsrapporten indeholder også en kort vurdering af påvirkningen på traner i driftsfasen, hvor solcelleparken er etableret. Det fremgår, at der vil være få menneskelige forstyrrelser og det er muligt for tranen at anvende området, hvis den kan vænne sig til solcellepanelerne.

På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indarbejdet afværgeforanstaltninger for traner i anlægsfasen. Afværgeforanstaltningen består i, at anlægsarbejder i nærheden af den omhandlede sø ikke må foregå i tranernes ynglesæson. Tiltaget er fastholdt via et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Bornholms Regionskommune har ved formulering af vilkåret vurderet, at afstand mellem sø og anlægsarbejde indenfor tranernes yngleperiode skal være minimum 300 meter. Formålet med vilkåret er at sikre, at tranerne ikke forstyrres under yngleperioden. Bornholms Regionskommune har vurderet, at de anlægsaktiviteter, der vil foregå efter tranernes yngleperiode er påbegyndt, sker med så stor afstand til søen, at forsættlige forstyrrelser er tilstrækkeligt afværget. Miljøvurderingsrapportens beskrivelse og vurdering af påvirkninger på traner i driftsfasen blev samtidig udbygget med en vurdering af, at det vil være muligt for traneparret at opfostre tranekyllinger i projektområdet samt påvirkning fra dyrehold eller mekanisk vedligehold. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt opdateringer omkring blandt andet traner. Bornholms Regionskommune anmodede i forbindelse med høringen specifikt den berørte myndighed om vejledning vedrørende fastsættelse af afstand mellem anlægsarbejder og ynglelokaliteter for traner i yngleperioden.

Bornholms Regionskommune modtog under den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse et forslag til en rapport om artsbeskyttelsen for fugle i forbindelse med vindmøller samt henvisning til afgørelser fra Miljø- og Fødevareklagenævnet vedrørende traner og solceller. Bornholms Regionskommune har læst i rapporten samt undersøgt Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis. Det er ikke lykkedes at finde vurderinger specifikt af, hvad der kan betragtes som en rimelig afstand mellem anlægsaktiviteter og ynglelokaliteter for traner i anlægsperioden. Bornholms Regionskommune fastholder på denne baggrund at tage udgangspunkt i Naturbasens³⁷ beskrivelse af tranen og dennes levevis. Her frarådes menneskelig aktivitet indenfor 300 meter fra ynglelokaliteten. Dette krav til afstand er indarbejdet i vilkår angående anlægsarbejder og tranens yngleperiode.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten og bygherres bemærkninger, at det fortsat ikke kan afvises, at traneparret kan fravælge søen i projektområdet som ynglelokalitet. Bornholms Regionskommune vurderer, at det vil være en moderat påvirkning på to individer af tranen, men det vil ikke medføre forringelse af levesteder i et omfang, som påvirker arten på bestandsniveau. Det tranepar, der yngler i søen i projektområdet, vil ikke være i risiko for forsætligt drab og vil heller ikke være forhindret i at yngle et andet sted, hvis søen i projektområdet fravælges. Bornholms Regionskommune lægger vægt på, at tranen på den danske rødliste er opført under kategorien 'livskraftig' (LC), samt at bestanden af traner er i fremgang både lokalt og nationalt. Dette fremgår af miljøvurderingsrapporten og understøttes også af DCEs nyeste rapport om fugle³⁸, som er baseret på blandt andet NOVANA-overvågningsprogrammet samt data fra DOFbasen. Det er i DCEs rapport estimeret, at der i Danmark er mellem 583 og 900 par i Danmark i 2023. Af lokale nyheder³⁹ også fra 2023 fremgår det, at der vurderes at være 40-50 ynglende par af traner på Bornholm.

Bornholms Regionskommune fastholder også vurderingen af, at der fortsat vil være en ynglelokalitet til traner i projektområdet. Der er i lokalplanen fastsat en afstand fra solcelleparken til søen på 5 meter fra eksisterende pløjekant omkring søen. Som bygherre også nævner, vil det medføre, at det uberørte areal omkring søen øges med 750 m². I driftsfasen vil der være ganske lidt aktivitet i projektområdet, da solcelleparken fjernovervåges. Der er således ikke risiko for forsætlig forstyrrelse. Projektområdet vil blive indhegnet, men da indhegningen dækker et areal på ca. 20 ha, og arealanvendelsen skifter fra dyrket mark til ekstensivt græsareal med forventeligt flere fødekilder til tranerne, vil der være plads til at ungerne kan gå med de voksne fugle og fouragere. Projektområdet vil blive holdt enten med slåning eller ekstensiv afgræsning. Ved græsning vil græsningstrykket være så lavt, at vegetationen ved søen, som tranerne skjuler reden i, ikke vil blive påvirket. Ved slåning vil vegetationen ved søen heller ikke blive påvirket.

Et høringssvar har indsendt et forslag til ændring af projektområdet, hvor søen hegnes ude. Bygherre har ikke haft bemærkninger direkte til ændringsforslaget. Bygherre har dog forholdt sig til de mulige påvirkninger på biologisk mangfoldighed, som høringssvaret peger på, at ændringsforslaget kan imødegå. For traner fremgår det ovenfor, at bygherre vurderer projektet kan gennemføres i sin nuværende form uden påvirkning på traner i form af forsætligt drab, forsætlig forstyrrelse i yngleperioden og forringelse af levesteder, der påvirker arten på bestandsniveau. Bornholms Regionskommune er i ovenstående vurdering kommet frem til samme konklusion. Ændringsforslaget imødekommes derfor ikke. Se også afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.

³⁷ Naturbasen, Danmarks Nationale Artsportal, <https://www.naturbasen.dk/art/239/trane>, besøgt 18. september 2024.

³⁸ Nielsen, R.D., Holm, T.E., Clausen, P., Sterup, J., Pedersen, C.L., Clausen, K.K., Bregnballe, T., Thomsen, H.M., Balsby, T.J.S., Petersen, I.K., Mikkelsen, P., Dalby, L. & Møller, K.A. (2024). Fugle 2018-2023. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 633. <https://novana.au.dk/fugle/2018-2023>

³⁹ Artikel på TV2 Bornholm om traners fremgang på Bornholm, se link: <https://www.tv2bornholm.dk/artikel/flere-traner-finder-vej-til-bornholm-for-at-yngle>

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Miljøvurderingsrapporten er opdateret med yderligere vurdering af beskyttelse af traner og der er indsat vilkår om afstand mellem anlægsarbejde og tranernes ynglelokalitet i tranernes ynglesæson i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' efter første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

4.10.8 Formuleringer om natur

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra en af de 26 aktører finder, at lokalplanens formål i § 1.1, punkt 2 kun er indsat for at indsmigre beslutningstagerne. Punktet beskriver, at der skal udlægges natur i en del af planområdet. Høringssvaret mener, at der er natur nok i området og der er brug for at beskytte den eksisterende natur. En solcellepark vil føre til forringelse af naturen.

Høringssvar fra en anden af de 26 aktører finder, at miljøvurderingsrapportens beskrivelse om, at randbeplantningen fortrinsvis skal bestå af hjemmehørende arter, som er lokalt forekommende, lyder flot, men at det ikke harmonerer med, at solceller ikke er hjemmehørende og vil påvirke det lokale økosystem.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune arbejder generelt med at indtænke naturhensyn i forbindelse med planlægningsopgaver. Det er en tankegang, der er sat fokus på i handleplanen BRK går forrest⁴⁰ som er udarbejdet til Bornholms Regionskommunes Naturpolitik⁴¹.

Der har i planlægningen for Kildevad Solcellepark været mulighed for at sikre et område, der allerede ligger som ekstensivt drevet areal med bestemmelser i lokalplanen. Nogle dele af arealet nyder allerede beskyttelse, da der er tale om naturtyper beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Andre dele af arealet, særligt de skovbevoksede dele er ikke pålagt fredskovspligt eller anden beskyttelse.

Det er en fast praksis for Bornholms Regionskommune at søge at sikre, at nyplantninger, herunder afskærmende beplantninger, foretages med hjemmehørende arter, helst arter, der er almindelige eller særegne for Bornholm. Dette for at sikre mulighed for øget biodiversitet, samt landskabelig indpasning til lokale forhold.

For begge tiltag gælder, at Bornholms Regionskommune har grebet muligheden for at fremme naturhensyn. Dette er ikke gjort med intentionen om at gøre projektet mere attraktivt politisk, men ud fra den praksis og de retningslinjer vi som kommune arbejder for.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapport, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.11 Tema: Landskab og visuel påvirkning

Høringssvar fra 27 aktører, herunder bygherre, indeholder emnet landskab og visuel påvirkning. Høringssvarene indeholder mange forskellige underemner og vinkler og præsenteres under en række underoverskrifter.

⁴⁰ Bornholms Regionskommune, Arbejdsgruppe BRK Drift (2021): Naturpolitikens handleplaner – Indsatsområdet: BRK går forrest

⁴¹ Bornholms Regionskommune (2021): Naturpolitik

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører udtrykker utilfredshed med den landskabelige indpasning og visuelle påvirkning. Et høringssvar fra bygherre selv indsender nye visualiseringer som supplement til det, der er udarbejdet til miljøvurderingsrapporten.

Et af høringssvarene fra de 26 aktører omtaler området som et af Bornholms smukkeste. Her ligger en af øens største sammenhængende bondeskove, med den største og bedst bevarede samling af oldtidsagre med gravhøje, røser og bautastene. En solcellepark vil sætte et uheldeligt ar i landskabet. Flere af høringssvarene peger på, at Bornholms Kommuneplan 2020 opstiller et sæt retningslinjer for placering af solcelleparker og at solcelleparken ved Kildevad ikke lever op til retningslinjerne. Et af høringssvarene peger på, at der ikke må bygges større anlæg ved de naturskønne cykelstier.

To af høringssvarene fremhæver, at området er kuperet og ikke fladt eller jævnt, som retningslinje 7.4.2 foreskriver. På samme måde lever området ikke op til retningslinje 7.4.6 om, at solcelleparker ikke må placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg. Placeringen i Kildevad indeholder begge dele og bruges som kællebakke om vinteren. Et af de to høringssvar stiller sig undrende overfor, at kommuneplantillægget til solcelleparken beskriver plan- og projektområdet som forholdsvis jævnt terræn og at anlægget derfor ikke placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg. Høringssvaret finder desuden, at visualiseringerne til miljøvurderingsrapporten er manipulerede, og at det første sæt visualiseringer direkte undlod at vise højdeforskellene i terrænet for at understøtte kommuneplantillæggets påstande. Det efterfølgende rettede sæt visualiseringer viser fortsat ikke hvordan terrænet i virkeligheden er. Det påpeges også, at både de første visualiseringer og de rettede visualiseringer har indsat solcellerne med samme højde som hegnet, som er 1,8-2,0 meter højt fremfor 3,20 meter, som solcellepanelerne skal være. Det er også manipulation. Et andet af høringssvarene beskriver, at visualiseringerne også er manipuleret ved, at et større langsgående område med klipper, sten og store gamle egetræer og stor højdeforskel i den nordlige halvdel af arealet er fjernet fra alle billederne. Høringssvarene fremhæver, at kommunens landskabsforvaltningsmyndighed ikke har kunnet godkende projektet.

To af høringssvarene finder, at solcelleparker er grimme og skæmmer landskabet.

Et af høringssvarene peger på, at der er et bevaringsværdigt stendige, som ikke længere vil være synligt, når solcelleparken bliver etableret.

Et høringssvar fra bygherre indsender nye visualiseringer på baggrund af kritik af visualiseringer lavet som digitale modelbilleder. Supplementet består af traditionelle fotomonterede visualiseringer, hvor solcellerne er indsat på billeder taget i området. Bygherre beskriver, at de fotomonterede visualiseringer viser det samme som de digitale visualiseringer, men anses for et godt supplement, så de digitale visualiseringer ikke står alene.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører genfremsætter utilfredshed med den landskabelige indpasning og visuelle forhold. Et af høringssvarene fremhæver igen, at kommunens landskabsforvaltningsmyndighed har vurderet, at det ikke er hele plan- og projektområdet, der er egnet til solcellepark. Høringssvaret peger også på, at skråninger fra det levende hegn med flagermusetræ og op til cykelsti samt en sø inde i projektområdet var friholdt i de første projektforslag.

Et andet af høringssvarene genfremsætter kritik af, at visualiseringerne til projektet er manipuleret og ikke retvisende.

To af høringssvarene fremhæver igen, at der ved Kildevad er oldtidsagre, fin natur, fredskov, og rigt dyre- og planteliv samt følsomt vandindvindingsområde. Plan- og projektområdet med dets sammenhængende

økosystemer, fredninger, fortidsminder og urørt skov, må betragtes som særligt værdifuldt landskab. At placere en solcellepark i området er ikke at værne om Bornholms unikke landskaber.

Et af høringssvarene foreslår en ændret indretning af solcelleparken, blandt andet at der etableres en beplantning i forlængelse af det eksisterende levende hegn med flagermusetræ i projektområdet. Da det levende hegn står i et terrænspring, vil solcelleparken kunne sikres reel afskærmning med beplantning netop her. Det samlede forslag til ændringer fremgår af afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
European Energy A/S blev i maj 2023 opmærksomme på, at visualiseringerne var udført i en digital model uden det rette højdegrundlag. På den baggrund blev der udarbejdet et samlet sæt nye visualiseringer, der omfatter visualiseringer som består af både de opdaterede, højdejusterede digitale modelbilleder og traditionelle fotomonterede visualiseringer, hvor solcellerne er indsat på billeder taget i projektområdet.

Det samlede sæt opdaterede visualiseringer er bilag til den reviderede miljøvurderingsrapport.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Indpasning i landskab

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at landskabet i området er storbakket og karakteriseret ved en mosaik af landskabsrum afgrænset af skovbevoksninger. Det fremgår også, at der er en terrænforskel på 15 meter fra cykelstien lige udenfor plan- og projektområdet til projektområdets højeste del. Der er således i miljøvurderingsrapporten ikke lagt skjul på områdets terrænforhold. På samme måde, er der heller ikke lagt skjul på, at en randbeplantning vil kunne sløre indsynet til, men ikke fuldstændig skjule, solcelleparken.

Det er korrekt, at det i redegørelsen til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er vurderet, at der er tale om et forholdsvis jævnt terræn, hvor en solcellepark kan blive afskærmet af beplantning. Terrænet er ikke fladt, men terrænet er jævnt nok til, at træer kan begrænse det visuelle udtryk af et solcelleanlæg. Terrænet omfatter ikke høje punkter eller markante dalstrøg.

Bornholms Regionskommune fastholder denne vurdering idet området ved Kildevad er beliggende i et landskab bestående af mange små skiftende rum, en vekslen mellem åbne rum (marker og lysåben natur) og lukkede rum (skovbevoksninger). Der er ikke lange kig eller en landskabsstruktur der dominerer over stor skala. Landskabet er afgrænset af skovbevoksninger. Solcellerne opstilles kun på landbrugsjord og der nedlægges ikke småskove eller naturområder rundt om projektområdet. Når der i kommuneplanens retningslinjer for solcelleparker er beskrevet at solcelleparker kun bør udlægges på fladt eller jævnt terræn, er det med henblik på at undgå, at solcelleparker kan ses over større afstande. Den eksisterende bevoksning omkring Kildevad bevirker, at der ikke er høje punkter eller markante dalstrøg i plan- og projektområdet, der syner tydeligt over store afstande og hvor en solcellepark på den måde vil blive et markant landskabeligt element.

Dertil skal nævnes, at en kommuneplans retningslinjer er generelle ønsker, som kommunalbestyrelsen sætter for hele kommunens udvikling i forbindelse med kommuneplanen. Når der kommer et konkret projekt, som nu Kildevad Solcellepark, skal der redegøres for retningslinjerne, så kommunalbestyrelsen kan sammenholde det konkrete projekt med de retningslinjer de har lagt med kommuneplanen.

Et høringssvar refererer, at det fremgår af kommunens egen lokalplan fra 2020, at der ikke må bygges større anlæg ved de naturskønne cykelstier. Der er ikke en gældende lokalplan for området ved Kildevad. Emnet er

heller ikke udpeget eller behandlet i Bornholms Kommuneplan 2020. Flere høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse pegede på, at der manglede stillingtagen til nogle retningslinjer i Bornholms Kommuneplan 2020, herunder for eksempel særligt kulturmiljø. Bornholms Regionskommune blev ligeledes opmærksom på, at der ikke var redegjort for flere af kommuneplanens retningslinjer i det første høringsmateriale. På baggrund af dette, blev en række emne tilføjet redegørelsesdelen i begge planforslag. Bornholms Regionskommune har på den baggrund forholdt sig til alle udpegninger og retningslinjer af relevans for planlægningen ved Kildevad.

Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at der bliver tale om et teknisk anlæg, som kan afskærmes men ikke skjules helt og at dette på nogle måder er uheldigt landskabeligt. Projektet medfører dog også etablering af ny randbeplantning og det må anses for en positiv påvirkning med mere levende hegn. De landskabelige påvirkninger skal også afvejes i forhold til projektets øvrige miljøpåvirkninger.

Miljøvurderingen har vist, at projektet kan etableres med en positiv effekt på grundvandet og på klimatiske faktorer. Den har samtidig vist, at det er muligt at indarbejde hensyn til boringsnære beskyttelsesområder, natur, landskab, fortidsmindebeskyttelseslinje og fortidsminder og derved reducere de mulige miljøpåvirkninger fra en solcellepark således, at projektet kan gennemføres uden væsentlig påvirkning på miljøet. Der er i planlægningen lavet en afvejning af retningslinjer i Kommuneplan 2020 overfor Kildevad Solcellepark som konkret projekt. Administrationen har på denne måde i planlægningen og miljøvurderingen varetaget en række forskellige hensyn, som er vejet op mod hinanden. Det er op til kommunalbestyrelsen at træffe beslutning om, hvorvidt solcelleparken skal muliggøres på baggrund af planlægning og miljøvurdering.

Afgrænsning af plan- og projektområde

Det er korrekt, at dele af det plan- og projektområde, som sagen omhandler ikke indgik i de allertidligste forslag i kontakten med bygherre, lodsejere og naboer. En del af det almindelige arbejde i den indledende fase er at få afklaret, hvor projektet præcist kan etableres. Dette handler både om tekniske muligheder, men også om der kan opnås aftaler med lodsejere. Bornholms Regionskommune har vejledt om tekniske muligheder i forhold til restriktioner i plan- og projektområdet, men har ikke haft indflydelse på lodsejeraftaler.

Det første formelle sagstrin til inddragelse af offentligheden var en høring om indkaldelse af ideer og forslag til planprocessen. Dette blev foretaget på baggrund af en anmodning om planlægning fra bygherre, hvor området til solcellepark var blevet mere indkredset. Det daværende Økonomi-, Erhvervs- og Planudvalg godkendte den 19. maj 2021 at sende et bruttoområde i denne første høring. Bruttoområdet indeholdt hele det område, der siden er blevet afgrænset som plan- og projektområdet.

Visualiseringer

Det er korrekt, at den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indeholdt visualiseringer uden det rette højdegrundlag. Som bygherre beskriver i bemærkninger til høringssvarene, fremsendte de, så snart fejlen blev opdaget, opdaterede visualiseringer i en digital model med indarbejdet højdegrundlag. Bornholms Regionskommune indarbejdede visualiseringerne i høringsmaterialet og forlængede høringen, så der også var 8 ugers høring af de tilrettede visualiseringer. I løbet af høringsperioden og på baggrund af borgermøde indsendte bygherre yderligere visualiseringer lavet som fotomonterede visualiseringer udarbejdet på billeder taget i lokalområdet. De supplerende fotomonterede visualiseringer blev indarbejdet i miljøvurderingsrapportens bilag og indgik i høringsmaterialet i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Landskab indgår i miljøvurderingslovens brede miljøbegreb og det kan på den baggrund være relevant at beskrive og vurdere påvirkninger på landskab fra projekter, hvis der er risiko for væsentlig påvirkning på landskabet. Der er ikke særlige formkrav til beskrivelse og omfang, herunder ikke krav om visualiseringer. Bliver visualiseringer brugt til at beskrive landskabelig påvirkning, er der dog efter klagenævns praksis krav om, at visualiseringerne skal være retvisende.

En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud. Visualiseringer vil aldrig være et præcist billede, men det kan give et indtryk af det fremtidige udseende af et projekt.

Bornholms Regionskommune har på baggrund af høringssvarenes påpegede fejl kigget visualiseringerne igennem igen. Bornholms Regionskommune finder ikke, at der er tale om misvisende visualiseringer. Bornholms Regionskommune vurderer, at der er anvendt det rette højdegrundlag på de digitale modeller, så det fremgår, at der er terrænforskel i plan- og projektområdet. De fotomonterede visualiseringer er foretaget på originale billeder fra området. Billederne er taget i en højde svarende til en person på ca. 175 cm, som er gennemsnitshøjden på en dansker. De fremtidige forhold er monteret direkte på det originale foto og terrænet vises derfor, som det opleves for en person på 175 cm.

Særligt vedrørende hegn bemærker Bornholms Regionskommune, at det nogle steder fremtræder som højere end solcellerne og andre steder fremtræder som lavere. Dette er resultatet af visualiseringernes terræn og perspektiv. Da hegnene står yderst og dermed tættere på beskueren end solcellepanelerne, vil de kunne komme til at syne højere end solcellepanelerne, selvom solcellepanelerne er højere, alene på grund af forskel i afstand. Nogle steder løfter terrænet dog solcellepanelerne, så disse syner højere end hegnet, selvom de står længere væk.

Et høringssvar peger på, at et langsgående område med klipper, sten, store gamle egetræer og stor højdeforskel er manipuleret ud af alle kort. Bornholms Regionskommune forstår høringssvaret som en kritik af visualiseringerne. Bornholms Regionskommune forstår det langsgående område, som et område, der ligger i planområdets vestlige afgrænsning mellem visualiseringspunkt B og C. Det langsgående område ligger i lokalplanens delområde 2, som er forbeholdt natur. Det langsgående område er ikke synligt fra visualiseringspunkt A og B, men den sydlige spids af det langsgående område indgår i visualiseringer fra visualiseringspunkt C. Der er efter Bornholms Regionskommunes vurdering ikke foretaget ændringer i de fotomonterede visualiseringers visning af det langsgående område. Træer og terrænforskel fremgår, om end terrænforskellen i den sydlige spids ikke er lige så markant som længere nordpå i det langsgående område. Visualiseringerne på baggrund af den digitale model indeholder en mindre del af det langsgående område, end de fotomonterede visualiseringer. Dette på baggrund af et lidt ændret perspektiv og fotovinkel. Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at den digitale model fra visualiseringspunkt C ikke giver et særligt tydeligt indtryk af det langsgående område. Bornholms Regionskommune har medvirket til at udpege visualiseringspunkter. Kommunen har i den forbindelse haft fokus på at vælge punkter, hvor der i dag er åbent ind til projektområdet og dermed de steder, hvor det er væsentligt at få indtryk af den afskærmende beplantnings effekt. Der er ikke valgt visualiseringspunkter med det langsgående område i fokus, da dette indeholder en del træer.

Det fremgår overordnet af visualiseringerne, at den afskærmende beplantning vil få en slørende effekt, når det vokser til. Det fremgår dog også, at randbeplantningen ikke vil kunne skjule solcelleparken helt. Visualiseringerne står samtidig ikke alene, men understøtter beskrivelse og vurdering af landskabelig og visuel påvirkning i miljøvurderingsrapportens kapitel 7 'Landskab og visuelle forhold', som på samme måde beskriver, at projektet kan afskærmes, men ikke skjules helt. Se også ovenfor under overskriften 'Indpasning i landskab'.

Bornholms Regionskommune finder ikke på baggrund af en gennemgang, at der er grundlag for at kræve nye visualiseringer. De fremlagte visualiseringer giver et retvisende indtryk af den visuelle påvirkning på omgivelserne. De fejlbehæftede visualiseringer er en beklagelig fejl, som blev rettet op hurtigst muligt og høringsfristen i den første høring blev forlænget. Samtidig indgik det fulde visualiseringsmateriale i den anden

høring. Bornholms Regionskommune vurderer på den baggrund, at offentligheden har haft et tilstrækkeligt materiale og tilstrækkelig lang tid, til at danne sig et indtryk af den visuelle påvirkning fra solcelleparken.

Særligt værdifuldt landskab

Bornholms Regionskommune lavede i forbindelse med udpegning af særligt værdifulde landskaber til Kommuneplan 2020 et stort analysearbejde for at kortlægge områder med helt særlige karakteristiske landskabstræk af betydning for Bornholm. Området ved Kildevad blev i denne analyse ikke identificeret som et område, der burde udpeges til særligt værdifuldt landskab. Det er korrekt, som flere høringssvar peger på, at der ved Kildevad findes oldtidsagre, gravhøje, røser og bautasten, hvorfor området er udpeget som særligt kulturmiljø. Dette er der redegjort for i Kommuneplantillæg nr. 11. Se uddybende i afsnit 4.11.2 'Fejl og mangler i høringmaterialet vedrørende udpegningen særligt kulturmiljø'.

Landskabsmyndigheden i Bornholms Regionskommune har tidligt i processen udtrykt, at der er landskabelige hensyn som skal varetages i planlægningen. Dette har været en del af planlægningen, og har haft betydning for afgrænsningen af selve projektområdet. Landskabsmyndigheden har med høringssvar i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse oplyst, at der ikke er bemærkninger til planforslag, miljøvurderingsrapport eller udkast til tilladelse. Der er ingen andre end kommunalbestyrelsen som kan godkende en placering, og de landskabelige hensyn er beskrevet i beslutningsmaterialet fremlagt til den politiske stillingtagen.

Der er på flere strækninger beskyttede stendiger langs plan- og projektområdets afgrænsning. Stendiger er beskyttet efter museumslovens⁴² § 29a og der må ikke foretages ændringer i tilstanden af selve stendiget. Der er i lovgivningen ikke beskyttelse imod, at et stendige som følge af et projekt bliver mindre synligt i landskabet. Bornholms Regionskommune vurderer, at projektet ikke er i strid med museumslovens beskyttelse af stendiger.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. De digitale visualiseringer i bilag 3 til miljøvurderingsrapporten blev rettet under første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse, så højdedata indgik. Visualiseringerne i bilag 3 blev yderligere udbygget med fotomonterede visualiseringer inden anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

4.11.1 Mangel i miljøvurderingsrapportens kapitel om landskab og visuelle forhold

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra 26 aktører finder, at der er fejl og mangler i beskrivelsen af indsigt for naboer. Høringssvarene påpeger, at ejendommen på Kildevad 6 ikke er beskrevet i miljøvurderingsrapporten. Huset ligger tæt på solcelleparken og beplantning vil ikke kunne skærme for deres indsyn til solcelleparken. Det ene af høringssvarene stiller i det hele taget spørgsmålstejn ved analysen af indsigt fra naboer og konklusionen om, at det ikke kan afvises at enkelte naboer fra enkelte vinkler på 1. sal vil kunne skimte solcelleparken. Høringssvaret finder, at der vil være større indsyn end beskrevet.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

⁴² LBK nr. 358 af 08/04/2014: Lovbekendtgørelse om Museumslov

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Miljøvurderingsrapporten er gennemgået og tilpasset med henblik på at relevante ejendommers visuelle kontakt til solcelleparken er beskrevet og vurderet.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at indblik fra Kildevad 6 til solcelleparken ikke var beskrevet i miljøvurderingsrapporten første gang den kom i høring. To høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse pegede på dette. På baggrund af det, blev en vurdering indført i miljøvurderingsrapportens afsnit 7.8.2 'Visuel påvirkning af naboer'. Ejendommen er desværre blevet refereret som Kildedal 6 i stedet for Kildevad 6. Ejendommen er refereret med korrekt matrikelnummer. Det fremgår af denne vurdering, at de højeste partier af solcelleparken vil blive synlig fra huset hen over en fire meter høj randbeplantning. Det fremgår også, at der i en del af synsfeltet allerede er et levende hegn af over fire meters højde, som vil bidrage til at sløre indblikket. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse hvor denne vurdering fremgik.

Metoden til vurdering af indblik for naboer fremgår af miljøvurderingsrapporten. Der er anvendt Scalgo som IT-værktøj til analysen. Der er taget udgangspunkt i højdedata fra bygninger og overflader i Scalgo som er målt med sensorer og satellitter. Solcelleparken som anlæg er opbygget til +4 meter over terrænkoten. Solcelleparken bygges i +3,2 meter over terræn. Ved at lave en model til +4 meter over terræn reduceres usikkerheder i analysen og det må forventes, at det der vil være synligt i projektområdet vil fremgå af analysen. Bornholms Regionskommune vurderer, at der er anvendt et relevant og bredt anerkendt IT-værktøj og at metodens tilgang med et lidt højere anlæg i analysen end det planlagte anlæg er fornuftig. Der er dermed taget relevante forbehold i metoden, så den ikke burde undervurdere påvirkningen. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er ejendomme, hvorfra der vil være indblik til solcelleparken i større eller mindre omfang. Bornholms Regionskommune vurderer, at miljøvurderingsrapportens beskrivelse og vurdering af muligheder for indblik er fagligt korrekte.

Der er tale om en vurdering ved en fremskrivning af randbeplantningens udvikling. Bornholms Regionskommune vil hertil gerne bemærke, at indblikket vil ændre sig over tid og indblik vil i de første år efter solcelleparkens etablering være større end miljøvurderingsrapporten beskriver. Randbeplantning skal minimum nå en højde på 4 meter, men vil forventeligt vokse sig endnu højere. Indblik til solcelleparken vil derfor blive gradvist mindre og forventeligt også mindre end miljøvurderingsrapporten beskriver.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

Miljøvurderingsrapportens beskrivelse af visuel påvirkning af naboer blev udbygget med en beskrivelse og vurdering for ejendommen Kildevad 6 inden anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

4.11.2 Fejl og mangler i høringsmaterialet vedrørende udpegningen særligt kulturmiljø

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører fremhæver, at plan- og projektområdet ligger indenfor en udpegning af særligt kulturmiljøområde. To af høringssvarene finder, at miljøvurderingsrapporten mangler en beskrivelse og vurdering af påvirkningen på et særligt kulturmiljøområde. Det ene af de to høringssvar peger på retningslinje 1.4.2 i Bornholms Kommuneplan 2020. Retningslinjen foreskriver, at der ikke må etableres nye anlæg, ny bebyggelse eller andre indgreb, hvis de i væsentlig grad forringer oplevelsen eller kvaliteten af de særlige kulturmiljøer. Høringssvaret finder, at en solcellepark i væsentlig grad vil forringe oplevelsen, da den ikke kan skjules af beplantning. Det andet høringssvar fremhæver, at der ikke er blevet søgt dispensation fra kommuneplanen.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra 15 af de 26 aktører peger på, at der i kommuneplantillægget i redegørelsen for særligt kulturmiljø er vist, at størstedelen af planområdet ligger indenfor en udpegning af særligt kulturmiljøområde. Det er retteligt hele planområdet, der ligger indenfor en udpegning af særligt kulturmiljøområde. Høringssvaret finder at fejlen er alvorlig og spørger, om fejlen er lavet fordi det gør det nemmere at opnå dispensation. Høringssvaret genfremsætter kritik af, at en solcellepark i planområdet ikke overholder kommuneplanens retningslinje 1.4.2 for særlige kulturmiljøområder.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Det foreslås præciseret tekstmæssigt i kommuneplantillæg nr. 11, hvordan planforslagene forholder sig til de nævnte retningslinjer.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at forslag til Kommuneplantillæg nr. 11, første gang det kom i høring, ikke indeholdt en redegørelse for udpegningen særligt kulturmiljø. Flere høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse pegede på dette. Bornholms Regionskommune blev ligeledes opmærksom på, at der ikke var redegjort for flere af kommuneplanens retningslinjer i det første høringsmateriale. På baggrund af dette, blev dette emne tilføjet redegørelsesdelen i begge planforslag. Ligesom de øvrigt manglede udpegninger. Det fremgår af redegørelsen, at udpegningen ikke forhindrer en solcellepark, men at udpegningen fordrer en særlig opmærksomhed på fortidsminder. Bornholms Museum skal have mulighed for at tage stilling til, hvorvidt arbejdet vil berøre væsentlige fortidsminder forud for igangsættelse af jordarbejder. Redegørelsen ligger i tråd med det, der allerede fremgik af miljøvurderingsrapporten. Det fremgår her, at anlægsarbejdet ikke igangsættes før Bornholms Museum har udført en arkæologisk forundersøgelse af projektområdet. Samtidig var der allerede indført et vilkår i 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at Bornholms Museum skal holdes orienteret og have adgang til projektområdet i det omfang museet vurderer nødvendigt. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse hvor den nye redegørelse for særligt kulturmiljø fremgik.

I anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indkom høringssvar, der pegede på en fejl i kortmaterialet og at hele plan- og projektområdet ligger indenfor udpegningen særligt kulturmiljø. Høringssvarene har ret i at kortmaterialet indeholder en fejl. Kortet er autogenereret og viser hele matriklen som projektområdet ligger i, i stedet for kun at vise projektområdet. Markeringen af arealet som er udpeget til særligt kulturmiljø er korrekt vist. På baggrund af høringssvaret er kortet blevet ændret, så det nu fremgår at hele plan- og projektområdet ligger indenfor udpegningen særligt kulturmiljø.

Særligt kulturmiljø er en udpegning med nogle tilknyttede retningslinjer i Bornholms Kommuneplan 2020. Et kommuneplantillæg skal forholde sig til retningslinjerne ved at redegøre for dem. Dette er gjort. Begrebet dispensation fra en retningslinje findes ikke og såfremt kommunalbestyrelsen vedtager forslaget til Kommuneplantillæg nr. 11, skal der ikke gøres yderligere i forhold til udpegningen. Fejlen i kortmaterialet har således ikke nogen betydning for fremtidige tilladelser.

Bornholms Regionskommune vurderer, at udpegningen har virket som det er intentionen i og med, at der fra bygherres side og i miljøvurdering og projekttilladelse allerede er opmærksomhed på fortidsminder og indarbejdet hensyn til dette. Bornholms Regionskommune fastholder vurderingen af, at risiko for beskadigelse af arkæologiske effekter under anlægsarbejdet vil være lille, og at påvirkningen af arkæologi vil være en mindre påvirkning.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapport, Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Redegørelsen til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er tilføjet et afsnit om særligt kulturmiljø og kortmateriale i afsnittet er rettet.

4.11.3 Beplantning

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 27 aktører handler om den afskærmende beplantnings kvalitet og solcelleparkens synlighed.

Et høringssvar fra en aktør finder det vigtigt, at der kun anvendes hjemmehørende og for Bornholm typiske plantearter i beplantningen.

En række høringssvar fra 26 aktører sætter spørgsmålstejn ved, om den planlagte beplantning vil kunne skjule solcelleparken, herunder om vinteren. Høringssvarene fremhæver, at der er planlagt for en beplantning med tre rækker planter. Et af høringssvarene beskriver, at naboerne på det første møde blev lovet et op til 60 meter bredt beplantningsbælte og et andet af høringssvarene fremhæver, at administrationen i første høringsrunde foreslog mindst seks rækker planter og at opsætning af solcellerne først måtte begynde, når randbeplantningen havde nået en højde på minimum 4 meter. Der skulle samtidig være krav om, at solcelleparken først måtte sættes i drift, når den var effektivt skjult. Et tredje af høringssvarene stiller krav om, at randbeplantningen skal være fuldt opvokset, før der etableres solceller. To af høringssvarene fremhæver administrationens bemærkninger til høringssvar afgivet i en tidligere høringsfase: "at hvis solcelleparken skal kunne gennemføres, er det afgørende vigtigt at solceller ikke er synlige i landskabet".

Flere af høringssvarene fra 26 aktører sætter spørgsmålstejn ved hvor hurtigt beplantningen vil få størrelse. Vildtet vil gnave beplantningen ned, så den ikke kommer til at få fat. Høringssvarene henviser til andre solcelleparker, hvor beplantningen ikke har fået den ønskede effekt, herunder en solcellepark på Bodelyngsvejen, hvor solcellepanelerne kun er 2,5 meter høje.

Høringssvarene finder yderligere at højdeforskellene i terrænet gør, at beplantningen ikke bliver afskærmende. To af høringssvarene indeholder billeder med personer, der holder skilte i 4,0 meters højde, hvor randbeplantningen skal stå og skilte i 3,2 meters højde op af skråningen hvor solcellerne skal stå. Billederne viser, at skiltet der indikerer solcellernes højde når op over skiltene, der indikerer beplantningens højde. Det ene høringssvar finder i øvrigt, at solcellerne er indsat på visualiseringerne med samme højde som hegnet på 1,8 – 2,0 meter i stedet for 3,2 meter, som de bør. På visualiseringerne ser det derfor ud til, at randbeplantningen kan skjule solcellerne. Et andet høringssvar kommer med ny kritik af de supplerende visualiseringer, som bygherre har indsendt i deres høringssvar. De supplerende visualiseringer har også solceller i samme højde som hegnet på 2,0 meter. Høringssvaret finder, at de supplerende visualiseringer rigtig

nok viser det samme, som de originale, men at ingen af visualiseringerne er retvisende. Et andet af høringssvarene peger derudover på, at korte afstande til veje, samt cykel- og gangstier gør, at man vil kunne se ind på solcellerne. Høringssvaret peger på, at Bornholms Kommuneplan 2020 i retningslinje 7.4.4 foreskriver at beplantning omkring solcelleparker skal være afskærmende.

Et af høringssvarene fra de 26 aktører peger på, at der ikke vil blive etableret ny beplantning, hvor der i forvejen er beplantning. Fredning med reg.nr. 5135.13 ligger i et skovstykke få meter fra solcelleparken. Den eksisterende skov vil ikke kunne sløre indsigten fra de fredede røser til anlægget.

Samme høringssvar peger særligt på, at miljøvurderingsrapporten ikke kan afvise, at der vil være indblik og risiko for refleksion fra solcellepanelerne ud til nabobeboelse på matrikel 35a, Østerlarsker. Her er kun planlagt tre rækker ny beplantning, da der er beplantning i forvejen. Den eksisterende beplantning er tynd og nogle steder ikke eksisterende, hvorfor der bør etableres mindst seks rækker beplantning, for at mindske gener.

Et andet af høringssvarene foreslår at beplantningen skal være 60 meter bred, som oprindeligt lovet til naboerne. Beplantningen skal indeholde tre højder planter i form af buske, frugttræer og høje træer, tidlige og sene blomstrende arter, give mad til bierne, virke støjdæmpende og indeholde graner ind mod solcelleparken, som altid er grønne og dermed afskærmende året rundt. Det foreslås også at beplantningen følges og at der ved to, fem og ti års interval tages stilling til, om beplantningen lever op til visualiseringerne og om bygherre skal bekoste plantning af ny beplantning.

Et tredje af høringssvarene finder ikke den formulering der for nuværende er i § 25 tilladelsen vedrørende vilkår om randbeplantning tilstrækkelig. Dette på baggrund af de to andre solcelleparker samme bygherre har opført på Bornholm. Høringssvaret foreslår, at vilkårene i § 25 tilladelsen skærpes, så bygherre får et stærkt incitament til at passe randbeplantningen og sikre, at dens vækst lever op til visualiseringsbillederne i miljøvurderingsrapporten trods vildttrykket i området. Høringssvaret foreslår, at der indføres et uvildigt syn og en bod på 500.000 kr. på 2., 5. og 10. år efter etablering af randbeplantning samt uvildigt tilsyn og bod på 500.000 kr. hvert år derefter og indtil randbeplantningen har opnået tilstrækkelig højde. En eventuel bod skal indbetales til grøn pulje til gavn for hele området.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra fire af de 26 aktører genfremsætter kritik af, at solcelleparken ikke vil kunne skjules af beplantning.

Et af høringssvarene beskriver, at bygherre ved borgermøde har udtalt, at solcelleparken vil kunne ses. Høringssvaret genfremsætter administrationens bemærkninger til høringssvar, med bekymring om synlighed i landskabet grundet det kuperede landskab, afgivet i en tidligere høringsfase: "Kommunen tager denne indvinding meget alvorligt. Hvis solceller skal kunne gennemføres på Bornholm i det omfang, der er politisk målsat er det afgørende vigtigt at solcellerne ikke er synlige i landskabet". Høringssvaret beskriver, at der er udsyn fra det højeste punkt i plan- og projektområdet til både Østerlars Kirke og Østerlars by og sætter spørgsmålstejn ved, om administrationen selv har været ude i området samt hvordan landskabet kan beskrives som omgivet af højdedrag og skov.

Et andet af høringssvarene finder, at et hegn rundt om solcelleparken vil være grimt og synligt.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Både bygherre og myndighed er opmærksomme på vigtigheden af, at den afskærmende beplantning får det tilsigtede omfang. Derfor er der i forslaget til §25-tilladelse foreslået indført en række vilkår med henblik på, at sikre vækstvilkårene for den afskærmende beplantning.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Indsynet til solcelleparken vil hele året være sløret af plantebælterne. I sommerhalvåret vil disse være dækkende, men solcelleparken vil kunne ses, når der ikke er blade på træerne.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Randbeplantnings skjuleevne

Høringssvarene indeholder mange bemærkninger til randbeplantningens skjuleevne. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt, at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I forslag til Lokalplan nr. 131 var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning.

Flere høringssvar nævner forskellige løfter givet af administrationen ved de indledende møder og tidlige høringsfaser. Et af høringssvarene henviser til den første høring af Kommuneplan 2020. Bornholms Regionskommune forstår dette som høringen fra den 23. juni 2021 til og med den 21. juli 2021. Høringen var en indkaldelse af ideer og forslag til Kommuneplantillæg nr. 11, som var den offentlige høring, der indledte planprocessen. Bornholms Regionskommune har genlæst brevet til sagens parter om høringen samt debatoplægget. Det fremgår af et kort over projektområdet samt en kort tekst, at der skal laves randbeplantning, men der fremgår ikke nogen specifik bredde på randbeplantningen, eller at solcelleparken først etableres, når randbeplantningen når 4 meters højde. Bornholms Regionskommune vil dog gerne medgive, at det i administrationens bemærkninger til høringssvarene fra denne høring fremgår, at den landskabelige påvirkning tages alvorligt og at randbeplantning skal skjule solcelleparken.

Det er vigtigt at understrege, at der er forskel på om noget er synligt, eller om det er synligt i landskabet. Et solcelleanlæg kan naturligvis ikke blive usynligt, og det er beklageligt at administrationens formuleringer har givet dette indtryk. Når noget ikke er synligt i landskabet, vil det ikke være noget man bemærker når man færdes i landskabet, altså på afstand. Administrationens bemærkninger til høringssvar fra indkaldelse af ideer og forslag skal også ses i lyset af, at det har været en tidlig fase i planlægningen. På baggrund af analyser og vurdering i miljøvurderingsrapporten, er det i løbet af sagens behandling blevet belyst, at det er muligt at afskærme solcelleparken, men ikke skjule den fuldstændigt.

Bornholms Regionskommune tager den landskabelige påvirkning alvorligt og har indarbejdet en detaljeret og forpligtende plan for, hvordan solcelleparken kan afskærmes ved at stille et krav om beplantning omkring hele anlægget. Kravet er stillet som en del af lokalplanens principper, hvilket betyder at man ikke kan opnå dispensation fra kravet. Lokalplanens bestemmelser for beplantning er yderligere fulgt op af vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Vilkårene handler om en beplantningsplan med tilhørende plejeplan, som skal godkendes af Bornholms Regionskommune, samt et overvågningsprogram i de første tre år eller indtil randbeplantningen er i god vækst.

Flere høringssvar peger på at randbeplantningen vil have mindre effekt om vinteren end den har om sommeren. Et høringssvar foreslår grønt som er stedsegrønne til at give afskærmende effekt om vinteren. Bygherre har i sine bemærkninger til høringssvarene medgivet, at der vil være en synlighed i vinterhalvåret.

Det fremgår af bestemmelser i lokalplanen, samt i projektbeskrivelsen i både miljøvurderingsrapport og 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', at randbeplantningen skal bestå af hjemmehørende arter. Der findes hjemmehørende stedsegrønne arter og der er intet i bestemmelser og vilkår, der er til hinder for, at bygherre anvender hjemmehørende stedsegrønne arter i randbeplantningen. Det fremgår derudover af projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten, at der vil blive anvendt både enkeltstammede og flerstammende arter i randbeplantningen. Arter som slåen og hassel danner let et tæt net af stammer, hvor stammerne i sig selv skaber en slørende effekt. Bornholms Regionskommune er enig med høringssvar og bygherre i, at randbeplantningens effekt som afskærmning vil være mindre om vinteren, men randbeplantningens stammer, som står i seks rækker, vil dog i sig selv skabe afskærmning mod indsyn også om vinteren.

Et høringssvar ønsker at randbeplantningen skal have støjdæmpende effekt. Skovmæssig beplantning regnes generelt ikke for et tiltag, der kan medføre en støjdæmpende effekt, da der skal være en ubrudt barriere for at støjen bremses. Selvom nogle lydbølger vil blive reflekteret af stammerne i en skovmæssig beplantning, vil det ikke være i et omfang, der får en effekt. Miljøvurderingsrapportens redegørelse for støj viser, at de vejledende støjgrænser kan overholdes. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at der er grundlag for at stille vilkår om støjdæmpende tiltag. Se uddybende om støj i afsnit 4.13 'Tema: Støj'.

Et høringssvar foreslår, at randbeplantningen skal indeholde mad til bier. Randbeplantningen vil blive etableret med hjemmehørende arter. En del af de forslag til arter, der fremgår af lokalplanens bestemmelser er blomstrende arter, som er egnet til bier.

Et af høringssvarene henviser til en af retningslinjerne for placering af solcelleparker i Kommuneplan 2020 om, at solcelleparker skal udlægges, så skærmende beplantning kan sløre eller skjule solcelleparken. Et andet høringssvar fremhæver særligt, at bygherre på borgermødet den 8. oktober 2024 forklarer, at solcelleparken vil blive synlig. Bornholms Regionskommune er enig i dette. Det fremgår også af miljøvurderingsrapporten, som nævnt under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning'. Det er muligt at indpasse solcelleparken i landskabet og ved hjælp af randbeplantning sikre, at det tekniske anlæg, solcellerne, ikke er synlig på afstand så anlægget fortrinsvis vil blive oplevet som skovbryn. Der vil dog være indblik fra enkelte naboer og fra nogle steder i nærområdet. Høringssvaret fremhæver også synlighed fra Østerlars Kirke og Østerlars By. Bornholms Regionskommune er ikke enig i, at solcelleparken vil blive synlig fra byen eller kirken grundet afstand og mellemliggende beplantning.

Bornholms Regionskommune har kigget visualiseringerne igennem igen. Bornholms Regionskommune finder ikke, at visualiseringerne giver et misvisende indtryk af randbeplantningens skjuleevne. Nogle steder fremtræder det opsatte hegn som højere end solcellerne og andre steder fremtræder det som lavere. Dette er resultatet af visualiseringernes terræn og perspektiv og det er Bornholms Regionskommunes indtryk, at hegn og solceller er indsat med korrekte højder. Visualiseringerne giver det indtryk, at randbeplantningen vil få en afskærmende effekt, men vil ikke skjule solcelleparken fra alle vinkler. Bornholms Regionskommune har ikke fundet grund til at bede om nye visualiseringer. Se uddybende om visualiseringer i afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning'.

Det foto, der er vedlagt høringssvarene og som indikerer, at de solcellepaneler, der står højest i terræn, vil nå op over en randbeplantning på 4 meter og dermed være synlige i nærområdet, ændrer ikke Bornholms Regionskommunes vurdering af landskabelig påvirkning og randbeplantningens skjuleevne. Bornholms Regionskommune er enig med høringssvaret. Der er steder i nærområdet til solcelleparken, hvor solcellerne vil være synlige. Dette fremgår også af miljøvurderingsrapport og visualiseringer. Bornholms Regionskommune vil i forhold til billedet påpege, at det er taget inde på engen, der ligger lige op til projektområdet i stedet for ude fra cykelstien, hvor man må forvente, at de fleste forbipasserende befinder sig. Det er således taget med en anden placering og vinkel end de visualiseringer, der indgår i miljøvurderingen. De er derfor ikke direkte sammenlignelige. Selvom toppen af solcellerne går op over en randbeplantning i 4 meters højde, ændrer det

ikke på, at randbeplantningen medvirker til at reducere synligheden og dermed den landskabelige påvirkning fra solcelleparken. Bornholms Regionskommune fastholder derfor sin vurdering af, at Kildevad Solcellepark vil medføre en mindre væsentlig påvirkning på landskab.

Et af høringssvarene fremhæver særligt et fortidsminde i form af en røse placeret i et skovstykke umiddelbart øst for projektområdet. Det er korrekt, at der i Lokalplan nr. 131 ikke er bestemmelser om etablering af ny randbeplantning på strækningen langs skovstykket ud for fortidsmindet, da der allerede er skovbevoksning på mere end seks rækker langs dette stykke. Selvom fortidsmindet ligger i skov, vurderer Bornholms Regionskommune, ligesom et af høringssvarene, at det vil være muligt at se solcelleparken inde fra fortidsmindet. Solcellerne vil dog kun kunne etableres synlige fra fortidsmindet, såfremt det er muligt for bygherre at opnå dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjen. I den konkrete vurdering af dispensationen vil indsigt og udsigt blive behandlet og vejret op imod projektets øvrige miljøpåvirkninger, herunder grundvandsbeskyttelse og grøn omstilling. Se uddybende i afsnit 4.11.4 'Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer'.

Randbeplantnings vokseevne

Bornholms Regionskommune er klar over, at der på Bornholm er et højt vildttryk og at dette kan have betydning for etablering af randbeplantning. Både bygherre og Bornholms Regionskommune er opmærksomme på, at den afskærmende beplantning ved eksisterende solcelleprojekter på Bornholm endnu ikke har fået den ønskede effekt. Vilklårene i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er derfor skærpet i forhold til tidligere tilladelser til solcelleparker, særligt i form af overvågningsprogram.

Der er i høringssvar stillet forslag om, at bygherre skal betale bod, hvis randbeplantningen ikke vokser som illustreret i visualiseringerne og at der skal føres uvildigt tilsyn med randbeplantningen.

Planloven, herunder lokalplanen og kommuneplantillægget giver ikke Bornholms Regionskommune hjemmel til at opkræve fastlagt bod. Bornholms Regionskommune vurderer, at det heller ikke er muligt efter miljøvurderingsloven at sætte vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' som giver mulighed for at opkræve fastlagt bod. Vilkår i en tilladelse til et projekt efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1 skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 27, stk. 2.

Det er randbeplantningen, der bidrager til at sikre, at den landskabelige påvirkning ikke bliver væsentlig og bestemmelser og vilkår til randbeplantningen er fastsat netop for at reducere den landskabelige påvirkning. Bornholms Regionskommune finder derfor, at det er vigtigt, at den afskærmende beplantning kommer op og får effekt. Etablering af en randbeplantning er afhængig af flere faktorer, herunder forhold, der er udenfor bygherres kontrol, såsom vejrforhold, som kan få en afgørende betydning for, hvor godt randbeplantningen vokser til. Bornholms Regionskommune har indarbejdet overvågningsprogram for at sikre, at bygherre følger randbeplantningens vækst og eventuelt laver supplerende tiltag for at sikre væksten, hvis for eksempel tørt vejr medfører døde planter. Bornholms Regionskommune finder dog ikke, at der er grundlag for at stille så vidtgående vilkår, som en bod er.

Bygherre skal til enhver tid overholde miljøvurderingsloven og ulovlige forhold i et projekt skal berigtiges, jf. miljøvurderingsloven § 55. Særligt ved tilladelser efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1, skal bygherre overholde tilladelsens vilkår. Hvis vilkår i en tilladelse tilsidesættes, kan den, der tilsidesætter vilklårene blive straffet med bøde, jf. miljøvurderingslovens § 56, stk. 1, nr. 4. Der er således direkte i miljøvurderingsloven allerede en mulighed for straf og Bornholms Regionskommune finder ikke grundlag for at gå videre end det.

Det er efter miljøvurderingsloven Bornholms Regionskommune, der har tilsynsforpligtelsen. Juridisk Service i Bornholms Regionskommune har på baggrund af bemærkninger tidligt i plan- og miljøvurderingsprocessen om inhabilitet undersøgt administrationens arbejde. Juridisk Service fandt, at administrationens arbejde har været

sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling. Se uddybende i afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. Bornholms Regionskommune er som tilsynsmyndighed uvildig i forhold til bygherre og vil følge sine forpligtigelser. Bornholms Regionskommune ser ikke anledning til at etablere en anden form for tilsyn.

Randbeplantnings sammensætning

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvaret i, at det er vigtigt, at randbeplantningen kommer til at bestå af hjemmehørende og for Bornholm typiske arter, både af landskabelige og naturmæssige hensyn. Det fremgår af bestemmelser i lokalplanen, samt i projektbeskrivelsen i både miljøvurderingsrapport og 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', at randbeplantningen skal bestå af hjemmehørende arter. Det er derudover indarbejdet et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at kommunen skal godkende en beplantningsplan. Bornholms Regionskommune vil ved gennemgang af beplantningsplanen sikre sig, at plantesammensætningen er hjemmehørende, typisk for Bornholm og specifikt indeholder arter, der er karakteristiske for området ved Kildevad.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapport, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Bestemmelser og kortbilag i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' vedrørende randbeplantning er ændret, således at randbeplantningen skal bestå af minimum seks træerækker.

4.11.4 Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører fremhæver modstrid med bygge- og beskyttelseslinjer. Et af høringssvarene beskriver naturbeskyttelseslovens § 17, som handler om skovbyggelinjen. Indenfor 300 meter af en skov med skovbyggelinje må der ikke placeres bebyggelse, campingvogne og lignende. Høringssvaret beskriver også naturbeskyttelseslovens § 18, der handler om fortidsmindebeskyttelseslinjen. Indenfor 100 meter af et fortidsminde, som er beskyttet efter museumsloven, må der ikke foretages ændringer i tilstanden af arealet. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. En stor del af plan- og projektområdet ligger indenfor enten skovbyggelinje eller fortidsmindebeskyttelseslinje. Høringssvaret finder ikke, at området er egnet til placering af solceller, hvis lovgivningen skal overholdes.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra en af de 26 aktører genfremsætter kritik af, at projektet ikke overholder skovbyggelinjen og fortidsmindebeskyttelseslinjerne.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Det er korrekt, at projektet forudsætter dispensation fra eller reduktion af skovbyggelinjen. Dette vurderes dog ikke at påvirke naturen i hverken skoven eller det åbne land.

Projektets gennemførelse forudsætter dispensation til placering af solceller inden for beskyttelseslinjen omkring tre fortidsminder. Der holdes fortsat mindst 40 meters afstand til kanten af fortidsmindet. Det vurderes reduktionen af beskyttelseslinjen ikke påvirker fortidsminderne væsentligt.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det er korrekt, at naturbeskyttelseslovens § 17 indeholder et forbud mod bebyggelse, campingvogne og lignende indenfor 300 meter fra offentligt ejede skove samt privatejede skove med et sammenhængende areal på mere end 20 ha. En del af formålet med skovbyggelinjen er at beskytte indsynet til eksisterende skovbryn.

Det er også korrekt, at naturbeskyttelseslovens § 18 indeholder et forbud mod at foretage ændringer i tilstanden af arealet indenfor 100 meter af et fortidsminde, som er beskyttet efter museumsloven. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. Formålet med fortidsmindebeskyttelseslinjen er at sikre fortidsminderne værdi som landskabselementer, herunder sikre indsynet til og udsynet fra fortidsminderne, samt beskytte de arkæologiske lag.

Det fremgår i lokalplanens redegørelse, at dele af planområdet er omfattet af naturbeskyttelsesloven i form af skovbyggelinje og fortidsmindebeskyttelseslinjer, samt at solcelleparken skal opnå særskilt dispensation fra disse.

Det er muligt at søge dispensation fra en skovbyggelinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1. Det er på samme måde muligt at søge dispensation fra en fortidsmindebeskyttelseslinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Det kan ikke betragtes som ulovligt at bruge denne mulighed.

Bygherre vil søge om dispensation til opstilling af de dele af projektet, der ligger indenfor skovbyggelinje og fortidsmindebeskyttelseslinjer.

Hvis det er muligt at opnå dispensation fra en skovbyggelinje eller en fortidsmindebeskyttelseslinje til et projekt vil naturbeskyttelsesloven fortsat være overholdt, selvom der foretages noget, som umiddelbart ville være ulovligt.

Det er ikke muligt at opnå dispensation til et hvilket som helst projekt. Det skal kunne begrundes og leve op til de kriterier, der er for at opnå dispensation.

Et projekt der, som Kildevad Solcellepark, skal igennem en miljøvurdering, skal følge en bestemt procedure for afgørelsesrækkefølge. Processen for miljøvurdering skal nemlig også danne grundlag for dispensationerne fra fortidsmindebeskyttelseslinjer og skovbyggelinje. Dispensationerne vil derfor først blive afgjort efter miljøvurderingsprocessen er gennemført og de vil på den måde kunne afgøres på et fuldt oplyst grundlag.

Kompetencen til at træffe afgørelser i sager om dispensationer fra skovbyggelinjer og fortidsmindebeskyttelseslinjer ligger i Center for Miljø, Plan og Kultur, Afdeling Plan, Byg og Miljø, Team Natur. Kompetencen til at foretage sagsbehandling samt indstille miljøvurderingssager til politisk beslutning ligger i Center for Miljø, Plan og Kultur, Afdeling Plan, Byg og Miljø, Team Miljø.

Selvom der er et overlap i oplysning af sagerne, er der tale om to forskellige myndigheder indenfor Bornholms Regionskommune. Myndighed for bygge- og beskyttelseslinjer har været inddraget tidligt i miljøvurderingsprocessen for at vejlede om muligheder for at opnå dispensation. Projektområdet er i den tidlige fase, på baggrund af vejledning, blevet tilpasset for at sikre, at selve fortidsminderne ligger uden for projektområdet og at der også holdes en vis afstand til fortidsminderne.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten i forhold til skovbyggelinjen, at indsynet til eksisterende skovbryn vil blive forringet som følge af planerne og projektet. Til gengæld vil der opstå nye grønne strukturer i form af randbeplantningen.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten i forhold til fortidsmindebeskyttelseslinjerne, at planerne og projektet i anlægs- og driftsfasen vil lede til en lille, indirekte påvirkning af arealer i nærheden af de omkringliggende fortidsminder, grundet placering af solcellepaneler og hegn inden for tre fortidsmindebeskyttelseslinjer. Afstand fra solcellepark til fortidsminder vil være mindst 40 meter. Grave- og rammearbejdet har lokal påvirkning, direkte hvor der graves. Bornholms Museum vil udføre en arkæologisk forundersøgelse inden anlægsarbejdet igangsættes. Ligeledes vil museet føre tilsyn med gravearbejder. Det vurderes på den baggrund, at risikoen for

beskadigelse af arkæologiske effekter under anlægsarbejdet vil være lille, og at der vil være en lille påvirkning på arkæologi.

Bornholms Regionskommune opstiller ikke vilkår i forhold til skovbyggelinjen i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', da en dispensation fra skovbyggelinjen vil regulere det. Bornholms Regionskommune vurderer imidlertid, at anlæg indenfor skovbyggelinjen kan begrundes og dermed opnå dispensation.

Bornholms Regionskommune finder det vigtigt, at Bornholms Museum har mulighed for at overse anlægsarbejdet grundet nærheden til kulturarvsarealer og også anlægsarbejde indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjer. Det er derfor indsat et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om bygherres pligt til at orientere Bornholms Museum samt give museet adgang. Der er til gengæld ikke fastsat vilkår om afstand fra de tre fortidsminder til projektområdet. Den endelige afstand vil blive fastsat i en dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjerne. Bornholms Regionskommune vurderer imidlertid, at den planlagte afstand til fortidsminderne er rimelig, og at anlæg indenfor denne afstand i fortidsmindebeskyttelseslinjen kan begrundes og dermed opnå dispensation.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.11.5 Terrænregulering

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra to af de 26 aktører modsætter sig, at lokalplanen i afsnittet "Veje, stier og parkering" tillader terrænregulering i det bakkede landskab. Høringssvaret peger især på formuleringen "øvrige terrænregulering skal udføres med bløde overgange".

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra 26 aktører genfremsætter modstand mod terrænenheder. Et af høringssvarene modsætter sig særligt, at terrænspring på 2-3 meter ved levende hegn inde i projektområdet planeres ud. Et andet af høringssvarene beskriver, at den nødvendige terrænregulering omkring det levende hegn med flagermusetræ vil overstige den med lokalplanen tilladte regulering på +/- 0,5 meter. Høringssvaret foreslår en ændret indretning af solcelleparken, blandt andet for at der tages hensyn til terræn. Det samlede forslag til ændringer fremgår af afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Der vil ikke blive foretaget afgravninger og terrænreguleringer i området generelt. Der vil blive tilført rent grus som bærelag på adgangsvejen. Ved etablering af transformatorstation vil der være behov for planering af terræn i et begrænset område, før den vandtætte spildbakke under bygningen placeres.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Lokalplan nr. 131 indeholder en bestemmelse som forhindrer terrænreguleringer på mere end en halv meter. Derudover sikrer lokalplanen, at terrænregulering udføres med bløde overgange. En planering af et terrænspring på 2-3 meter vil således ikke være tilladt efter lokalplanens bestemmelser. Ligeledes vil terrænregulering på mere end en halv meter ikke være tilladt ved det beskyttede flagermusetræ, uanset om opstilling af solceller forudsætter det.

I planforslaget som var i høring fremgik det, at forbuddet mod terrænregulering på mere end en halv meter kun var gældende mod vej og skel. Hele planområdet er afgrænset af vej eller skel og formuleringen er derfor

unødvendig og giver mulighed for tolkningen udtrykt i to høringssvar. På baggrund af dette er bestemmelsen blevet omformuleret, så det ikke fremgår at forbuddet kun er gældende mod vej eller skel, men er gældende i hele planområdet.

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at etablering af Kildevad Solcellepark kun indebærer små jordarbejder og mindre terrænreguleringer. Bygherre uddyber dette i sine bemærkninger til høringssvar og forklarer, at det kun er det areal, der skal etableres transformerstation på, som skal terrænreguleres.

Efter den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse er byggefeltet til transformerstationen blevet flyttet. Dette sker efter dialog med bygherre for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj. Byggefeltet ligger nu centralt i projektområdet. Bornholms Regionskommune forstår det i høringssvarene omtalte levende hegn i terrænspring, som den småbiotop med sten, træer og buske, der indeholder et flagermusetræ, som også er beskrevet i afsnit 4.10.1 'Naturværdi og småbiotoper'. Transformerstationen er ikke placeret i den småbiotop.

Der er således ikke fra bygherres side planer om at terrænregulere hvor småbiotopen står, selvom selve småbiotopen fjernes. Bestemmelserne i Lokalplan nr. 131 om terrænregulering har bonusvirkning. Det vil sige de træder i stedet for en landzonetilladelse. Det betyder også, at det ikke vil være muligt at få landzonetilladelse til en terrænregulering udover en halv meter indenfor planområdet.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Bornholms Regionskommune har omformuleret en bestemmelse om terrænregulering i Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', så det står klart, at terrænreguleringer over +/- 0,5 meter ikke er tilladt.

4.12 Tema: Friluftsliv

Høringssvar fra 26 aktører handler om bekymringer vedrørende friluftsliv og turisme i og omkring plan- og projektområdet.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Flere høringssvar fra 26 aktører finder, at både turister og herboende, som går på de offentlige trampestier i Bøgebjerg, der er etableret i samarbejde med frivillige fra Østerlars, eller som bruger cykelstien, ikke vil få den samme naturoplevelse, da der vil være frit indsyn til solcelleparken.

Et af høringssvarene fremhæver det offentlige materiale, der er lavet af Østerlars borgere og CRT⁴³ omkring Den Grønne Bølge. Målet med materialet er at styrke og fremhæve naturen i Østerlars området. En solcellepark ved Kildevad stemmer ikke overens med dette.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en af de 26 aktører genfremsætter kritik af, at besøgende ikke vil få den samme naturoplevelse og henviser igen til arbejdet omkring Den Grønne Bølge.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Miljøvurderingsrapport og visualiseringer viser, at det er muligt at afskærme solcelleparken, men ikke skjule den helt. Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at det vil være muligt for turister at få øje på solcelleparken. Efterhånden som den afskærmende randbeplantning vokser til, vil der dog ikke være frit indsyn, som høringssvarene skriver. Se mere om indsyn og randbeplantning i afsnit 4.11.3 'Beplantning'.

⁴³ CRT er forkortelsen for Center for Regional- og Turismeforskning, en selvejende forsknings- og udviklingsinstitution.

Bornholms Regionskommune forventer ikke, at Kildevad Solcellepark vil medføre en nedgang i antallet af turister, der besøger Bornholm.

Den Grønne Bølge ligger ca. 1,2 km i fugleflugt fra plan- og projektområdets nærmeste kant. Der vil ikke være indsyn fra Den Grønne Bølge til Kildevad Solcellepark og Bornholms Regionskommune vurderer, at der ikke vil være en direkte påvirkning fra solcelleparken til Den Grønne Bølge.

Det offentlige materiale, der omtales i høringssvar, forstår Bornholms Regionskommune som udgivelsen 'Brug en dag i Østerlars – Udviklingsplan 2022-2030', der er udviklet i forbindelse med CRT's projekt "På ryggen af Den Grønne Bølge".

Udviklingsplanen handler om borgerne i Østerlars' ønsker til deres lokalområde. Et af ønskerne er at styrke adgang til og anvendelse af natur og kulturhistorie omkring Østerlars og området ved Risen er nævnt specifikt.

Bornholms Regionskommune vil gerne anerkende arbejdet og målet om at binde attraktioner i og omkring Østerlars by sammen. Kildevad Solcellepark vil muligvis påvirke anvendelsen i form af indsyn til parken, men den forhindrer ikke anvendelse af stier og attraktioner i nærområdet. Samtidig er der arbejdet for at indsynet bliver reduceret mest muligt ved etablering af randbeplantning.

Bornholms Regionskommune fastholder, at Kildevad Solcellepark ikke vil medføre en væsentlig påvirkning på friluftsliv.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.13 Tema: Støj

Høringssvar fra 26 aktører handler om bekymringer vedrørende støj.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører udtrykker bekymring for støjgener, herunder særligt fra transformerstationen og invertere. To af høringssvarene har fået oplyst fra naboer til andre solcelleparker, at støjgenen er særligt stor, når der er meget sol og støjgenen også kommer fra invertere, der begynder at hyle. Det ene af de to høringssvar forklarer, at opsatte støjbats ikke har den ønskede dæmpende effekt. Det andet høringssvar har derudover fået oplyst, at der også opstår støj ved regn og storm, der lyder som tordenbulder.

Et af høringssvarene beskriver, at man på en stille dag i området ikke hører andet end sit eget åndedræt. Et andet af høringssvarene beskriver et besøg på solcelleparken ved Bodelyngsvejen, hvor støj fra små transformere på hver solcellerække tydeligt kunne høres på 70 meters afstand. To af høringssvarene udtrykker utilfredshed med, at mennesker og dyr i tilstødende beskyttede områder, haver, skovskel og natur-cykelstier bliver udsat for støjen.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Der er i forbindelse med miljøvurderingen foretaget beregninger af anlæggets støjbelastning i driftsperioden. På den baggrund konkluderes, at anlægget kan overholde gældende støjgrænser, når transformerstationen placeres mere end 100 meter fra støjfølsomme anvendelser, herunder målt til facade af nærmeste bolig.

Sidstnævnte afstand er ca. 150 meter. Desuden vil invertere og trackersystemer placeres minimum 15 meter fra nærmeste bolig og koblingsstationer vil placeres minimum 50 meter fra nærmeste bolig.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
I forbindelse med det offentlige møde i Østerlars den 8. oktober 2024 blev det påpeget, at transformerstationen med fordel kunne flyttes længere væk fra eksisterende boliger. Den skitserede placering i lokalplanforslaget er i overensstemmelse med gældende lovgivning, herunder støjgrænser, men i det omfang der kan findes en for naboerne mere hensigtsmæssig placering af stationen, er European Energy A/S indstillet på at undersøge mulighederne.

I forlængelse af mødet har European Energy A/S derfor udarbejdet et forslag til ændret placering af det pågældende byggefelt (byggefelt B på lokalplanforslagets kortbilag 2).

European Energy A/S foreslår at flytte byggefeltet ind centralt i området, så det holder afstand til såvel naboer som naturområder, herunder vandhuller, solitære træer og skovbryn.

Flytning af byggefeltet vurderes ikke at medføre en forøgelse af miljøpåvirkningerne:

- **Natur:** Anlægsperioden lægges i vinterhalvåret, hvor der hverken forventes at være traner eller flagermus i området. I driftssituationen vurderes beliggenheden ca. 100 meter fra hhv. "flagermusetræet" og tranernes ynglelokalitet ikke at medføre risiko for væsentlig påvirkning af arterne eller deres levesteder.
- **Landskab:** Den nye placering ligger i samme kote som det hidtidige byggefelt og vurderes ikke at medføre væsentlige negative påvirkninger. Dette begrundes i såvel afstanden til skel, som den afskærmende beplantning langs randen af området.
- **Støj:** Afstanden til beboelse på Risenholmsvej 1 forøges fra ca. 150 meter til min. 300 meter. Afstanden til andre beboelsesejendomme vil fortsat være over 300 meter. Flytningen ændrer ikke på, at der ingen støj vil være fra transformerstationen i døgnets mørke timer, hvor der ikke er behov for køling.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Høringssvarene vedrørende støj handler om støj i driftsfasen. Ved en vurdering af rimelige støjniveauer anvendes Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser. For en solcellepark som den ved Kildevad, er det Miljøstyrelsens grænseværdier for ekstern støj fra virksomheder til boliger i åbent land, der skal lægges til grund i vurderingerne. Der er i miljøvurderingsrapporten taget udgangspunkt i en grænseværdi på 45 dB. Det svarer til støjgrænsen i aftenperioden og støjgrænsen i dagtimer på søndage. I 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er de vejledende støjgrænser for ekstern støj fra virksomheder til boliger i åbent land i øvrigt fastsat som de gældende støjgrænser for projektet.

Der er tidligere blevet udarbejdet støjregninger for fire forskellige scenarier hvad angår indretning af en solcellepark. Beregningerne viser ved hvilken afstand fra en solcellepark grænseværdien vil være overholdt. Det fremgår af miljøvurderingsrapportens beskrivelse af metode, at støjklenderne fordelingstransformere, transformerstation, invertere, effekttransformer og trackersystemer indgår i støjregningerne. Transformerstationen er den største støjkilde.

Kildevad Solcellepark er indrettet i stil med det refererede scenarie 1, og støjgrænsen på 45 dB kan overholdes i støjfølsomme arealer helt op til solcellearealet, når en transformerstation er placeret langt fra solcellearealets grænse (>100 m). Med den nye placering af transformerstationen, som beskrevet i bygherres bemærkninger til høringssvar, ligger transformerstationen inde midt i solcellearealet med en afstand på over 300 meter til beboelsesejendomme. Dette er langt mere end de 100 meter, som støjregninger viser er tilstrækkelige for at overholde den vejledende støjgrænse umiddelbart op til solcellearealet. Bornholms Regionskommune er enig med bygherres vurdering af, at Kildevad Solcellepark kan overholde grænseværdierne. Det skal hertil

bemærkes, at der ikke vil være støj fra transformatorstationen i døgnets mørke timer, når der ikke er behov for køling.

En støjberegning kan tage højde for de tekniske anlæg og den støj, som disse producerer, når de er i drift. Høringssvarene nævner også støjklager forårsaget af vejret, for eksempel i form af tordenlyde ved regn og storm. Bornholms Regionskommune har ikke lovgivningsmæssig adgang til at regulere støj af denne type.

Da Kildevad Solcellepark er indrettet med større afstande mellem transformerstationen og solcelleparkens grænse, end beregninger viser er nødvendigt for at overholde den vejledende støjgrænse, har Bornholms Regionskommune ikke grund til at stille skærpende vilkår, der reducerer støjen yderligere. Høringssvar peger på en oplevelse af tydeligt at kunne høre de små transformere på hver solcellerække ved et besøg i en anden solcellepark. Bornholms Regionskommune forventer ikke problemer med særskilt støj fra de små transformere. Giver støj fra de små transformere anledning til støjklager, vil Bornholms Regionskommune følge den almindelige praksis for behandling af klager. Dette indebærer:

- Modtagelse af klagen og kvittering til klager
- Forelægge klagen til den påklagede, med henblik på at modtage bemærkninger til klagen
- Vurdere den indkomne klage og de indkomne bemærkninger fra påklagede
- Hvis der ud fra ovenstående er grundlag for det, foretages en orienterende støjmåling. Hvis der ikke er grundlag for det, afvises klagen.
- Hvis den orienterende støjmåling viser klar overskridelse, kan kommunen meddele påbud om at nedbringe støjen
- Hvis den orienterende støjmåling ligger omkring grænseværdien, kan kommunen meddele undersøgelsespåbud.
- Ethvert påbud skal forvarsles i 14 dage
- Hvis der meddeles undersøgelsespåbud, skal der udføres en akkrediteret måling
- Hvis den akkrediterede måling viser overskridelse, kan der meddeles påbud om at nedbringe støjen
- Hvis den påklagede ikke efterkommer påbud, kan kommunen gå til næste skridt og politianmelde forholdet

Bornholms Regionskommune har på denne måde mulighed for at regulere støj efterfølgende, hvis der mod forventning skulle være mere støj fra anlægget end beregnet.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.14 Tema: Klima

Høringssvar fra 26 aktører indeholder emnet klima.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en af de 26 aktører udtrykker mistro til behovet for grøn omstilling af hensyn til klimaet. Høringssvaret sætter spørgsmålstejn ved de politiske visioner på klimaområdet og til "Bright Green Island".

To høringssvar fra 26 aktører peger på, at CO₂-beregningen i bilag 4 er udarbejdet for en helt anden solcelletype end den, der skal anvendes i projektet. Solcelletypen produceres i andre lande end den type, projektet skal bruge. Det ene af høringssvarene peger derudover på, at beregningen mangler tal for invertere, transformatorstation, opsætning af anlægget samt hegn, transport, kabler og nedtagning. Høringssvaret stiller derudover spørgsmålstejn ved en tilbagebetalingstid på mellem 5 og 19 år, med et gennemsnit på 7,5 år.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Det er korrekt, at vurderingen er baseret på beregninger foretaget på en række forskellige modeller. Det fremgår af beregningerne, at klimatilbagebetalingstiden for disse udgør 5-19 år med et gennemsnit på 7,5 år. Både intervallet og gennemsnittet er med betydelig margen under solcellernes forventede levetid.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune har ikke bemærkninger til spørgsmålet om mistro til klimaforandringer og behovet for grøn omstilling. Bornholms Regionskommune lægger til grund, at der er videnskabelige beviser på klimaforandringerne og at behovet for grøn omstilling er bredt anerkendt i både videnskabelige kredse og ved national og lokal klimapolitik. Herudover, har Bornholms Regionskommunes politisk behandlet spørgsmålet i Bornholms Energistrategi 2040, og valgt at arbejde med problemstillingen.

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at beregningen af klimatilbagebetalingstiden er foretaget ud fra fem forskellige modeller af monokrystallinske solcellepaneler anvendt til markbaserede solcelleanlæg. Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der skal foretages bestemte målinger eller beregninger af CO₂-besparelser, herunder ved brug af kvantitative data, eller at disse udføres på en bestemt måde. Bygherre har derfor et betydeligt skøn i forhold til opgørelsen af CO₂-besparelsen.

Bornholms Regionskommune vurderer, at den anvendte metode i tilstrækkeligt omfang kortlægger belastning og klimatilbagebetalingstid for solcellepaneler, der er sammenlignelige med dem, der skal anvendes i Kildevad Solcellepark. Analysen beskriver tydeligt usikkerheder i beregningerne i og med der er et stort udsving i tilbagebetalingstiden. Uanset model er klimatilbagebetalingstiden dog kortere end solcelleparkens forventede levetid og der er en god margen. Bornholms Regionskommune finder, at det er rimeligt at antage, at den model solcellepaneler, der vil blive anvendt i Kildevad Solcellepark vil ligge indenfor den klimatilbagebetalingstid, der er kortlagt i analysen. Det fremgår ikke tydeligt af metoden, om kabler til solcellepanelerne indgår i beregningerne. Med den margen der er selv i worst case, forventer Bornholms Regionskommune ikke, at energiforbrug til hegn, kabler, transport og nedtagning vil medføre, at tilbagebetalingstiden overstiger solcelleparkens forventede levetid.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.15 Tema: Arkæologi

Høringssvar fra 27 aktører, herunder en berørt myndighed, handler om arkæologi.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 27 aktører, herunder en berørt myndighed, gør opmærksom på, at der er adskillige oldtidsminder i området omkring solcelleparken, men også inde på solcelleparkens område, herunder fund af tusindårige gamle mønter. Den boplads, der hører til Risen er endnu ikke fundet og kunne ligge i solcelleparkens område.

En række høringssvar fra 26 aktører finder, at oldtidsfund i området skal beskyttes. Et af høringssvarene finder, at oldtidsfund i området gør, at det burde være et fredet område. Et andet høringssvar beskriver hvordan oldtidsfund og beskyttelsen af disse danner baggrund for 42,6 ha fredning i området rundt om plan- og projektområdet. Et tredje høringssvar spørger, om Bornholms Museum ved, at der skal graves kabler ned i

kabelgrave og hamres stolper dybt ned i jorden, som eventuelt også støbes fast? Det indebærer alt sammen en risiko for at ødelægge fortidsminder. Det ene af høringssvarene finder, at Bornholms Museum skal have mulighed for at undersøge hele plan- og projektområdet inden anlægsfasen påbegyndes.

Et høringssvar fra en berørt myndighed peger på en passage i lokalplanens redegørelse, hvor det fremgår, at Bornholms Museum skal inddrages forud for igangsættelse af jordarbejder, for eksempel i forbindelse med opførelse af byggeri. Ved inddragelsen skal Bornholms Museum tage stilling til behov for forundersøgelser. Høringssvaret specificerer at jordarbejder skal forstås bredt og for eksempel også inkluderer vejanlæg, jordkabler, pælefundering, generelle terrænreguleringer, dybdepløjning, samt fundering og terrænregulering ved arbejdsveje, arbejdsarealer og oplagspladser. Høringssvaret opfordrer til udlæg af køreplader, som kan fjerne risikoen for destruktion af væsentlige arkæologifund og dermed behovet for forundersøgelser. På baggrund af projektområdets størrelse vil en eventuel forundersøgelse være af en størrelse, som bygherre skal bekoste.

Høringssvaret gør derudover opmærksom på, at der indenfor projektområdet findes to bopladsområder og muligvis en ekstra gravhøj. Kortbilag med markering af bopladser og gravhøj er vedlagt høringssvaret.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Gennemførelse af projektet fritager ikke bygherre for de gældende forpligtelser i museumsloven. Det betyder, at anlægsarbejdet skal standses, hvis der findes spor af fortidsminder og fundet straks skal meldes til Bornholms Museum, jf. Museumsloven. Der vil inden gravearbejdet igangsættes blive udført en arkæologisk forundersøgelse ved Bornholms Museum.

Det præciseres i lokalplanteksten, at Museumslovens bestemmelser gælder alle typer jordarbejder.

Projektets gennemførelse forudsætter dispensation til placering af solceller inden for beskyttelseslinjen omkring tre fortidsminder. Der holdes fortsat mindst 40 meters afstand til kanten af fortidsmindet. Det vurderes reduktionen af beskyttelseslinjen ikke påvirker fortidsminderne væsentligt.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Der er i lokalområdet rundt om plan- og projektområdet til Kildevad Solcellepark gennemført fredning med afsæt i de kulturhistoriske spor i området. Plan- og projektområdet ligger ikke indenfor fredninger, men er udpeget som særligt kulturmiljø i Kommuneplan 2020. Det fremgår af redegørelsen i Kommuneplantillæg nr. 11, at udpegningen ikke forhindrer en solcellepark, men at udpegningen fordrer en særlig opmærksomhed på fortidsminder.

Bornholms Museum er blevet inddraget i plan- og miljøvurderingsprocessen som berørt myndighed og har også afgivet høringssvar. Det fremgår af høringssvaret, at Bornholms Museum er opmærksom på alle typer jordarbejder i forbindelse med etablering af en solcellepark. Museet peger på at jordarbejder skal forstås bredt og for eksempel også inkluderer vejanlæg, jordkabler, pælefundering, generelle terrænreguleringer, dybdepløjning, samt fundering og terrænregulering ved arbejdsveje, arbejdsarealer og oplagspladser. Bygherre foreslår i sine bemærkninger til høringssvaret, at dette præciseres i lokalplanens redegørelse. Bornholms Regionskommune er enig og har indarbejdet det.

Bornholms Museum mener samtidig, at en større forundersøgelse forud for solcelleparkens etablering er aktuel. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at anlægsarbejdet ikke igangsættes før Bornholms Museum har udført en arkæologisk forundersøgelse af projektområdet. Bygherre er dermed opmærksom på

fortidsminder i området samt inddragelse af Bornholms Museum, hvilket også fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvaret.

Det er fremhævet i nogle høringssvar, at en placering af en boplads kunne ligge inde i plan- og projektområdet. Bornholms Museum har i deres høringssvar udpeget to mulige bopladser samt en gravhøj på kort, hvoraf den ene er placeret inde i projektområdet. Dette understreger i Bornholms Regionskommunes øjne behovet for en forundersøgelse. Da det allerede indgår i bygherres arbejdsgang, er omfattet af museumsloven og er beskrevet i miljøvurderingsrapporten, finder Bornholms Regionkommune ikke grundlag for at stille vilkår vedrørende dette.

Bornholms Regionkommune havde fra start indført et vilkår i 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at Bornholms Museum skal holdes orienteret og have adgang til projektområdet i det omfang museet vurderer nødvendigt. Bornholms Regionkommune har, på baggrund af høringssvaret fra Bornholms Museum indarbejdede yderligere et vilkår om anvendelse af køreplader ved anlægsarbejdet omkring transformerstationen. Dette for at undgå trykskader på arkæologifund. Vilkåret indgik i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Bornholms Museum har ikke afgivet høringssvar i den anden høringsrunde.

Bornholms Regionkommune fastholder vurderingen af, at risiko for beskadigelse af arkæologiske effekter under anlægsarbejdet vil være lille, og at påvirkningen af arkæologi vil være en mindre påvirkning.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten eller Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad'. Det er i redegørelsen til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' specificeret, hvad begrebet jordarbejder dækker over. Der er indføjet et vilkår om anvendelse af køreplader ved anlægsarbejder for transformerstationen for at beskytte arkæologifund i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.16 Tema: Solcelleparkens indretning

Høringssvar fra 27 aktører indeholder bemærkninger, spørgsmål og forslag vedrørende solcelleparkens indretning.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra 27 aktører udtrykker utilfredshed med transformerstationens placering. Flere af høringssvarene foreslår, at transformerstationen placeres et andet sted indenfor projektområdet. En del af høringssvarene foreslår, at transformerstationen placeres ved Dalegaards gylletank, fremfor tæt på den eneste beboelse i Risen. Andre af høringssvarene foreslår at placere transformerstationen der, hvor der i dag står gamle staldbygninger, som sandsynligvis ellers vil forfalde. Det vil sikre, at transformerstationen ikke ligger så tæt på fredskov og den kommer tættere på Risenholmsvej, samt længere væk fra Bøgebjerg og beboelsen på Risenholmsvej 1.

En række høringssvar fra 26 aktører spørger til højden og typen af solcellepanelerne. Af miljøvurderingsrapporten fremgår det, at solcellerne skal være af typen Longi type LR5-72HBD med max højde på 3,2 meter. Af § 25-tilladelsen fremgår samme solcelletype, men en højde på 3,5 meter. Af informationsbrev til VE-informationsmøde fremgik det, at solcellerne skulle være af typen Trina Solar med en højde på 3,95 meter. Et af høringssvarene peger på, at 3,95 meter høje solceller ikke kan lade sig gøre indenfor lokalplanens rammer. Et andet af høringssvarene udtrykker på baggrund af variationerne i information mistillid til bygherre. Høringssvaret fremhæver, at en solcellepark ved Bodelyngsvejen kun er 2,5 meter høj og stadig er synlig efter 5 år.

Et af høringssvarene peger på fejl i oplysninger om afstand fra transformerstation på Åsedamsvej til plan- og projektområdet. Der er oplyst en afstand på 500 meter, men måler man fra plan- og projektområdets nærmeste hjørne er der 800 meter, og måler man fra transformerstationen er der 1400 meter. Det øger udgiften til kabeltracé og betyder i høringssvarets øjne, at placeringen ikke er gunstig i forhold til tilslutning til elnettet.

To af høringssvarene fra 26 aktører spørger til, om der i anlægsbeskrivelsen ikke mangler beskrivelse af placering og opbygning af veje, herunder en adgangsvej fra Risenholmsvej og til den bygning, der placeres længst fra Risenholmsvej. Vejene skal kunne køres på i al slags vejr i tilfælde af ulykke. Det ene af de to høringssvar finder også, at projektet som beskrevet mangler tegninger af hvordan solcellerne opstilles, samt om der bliver tale om faste stativer eller stativer med tracker.

Et andet af høringssvarene spørger til hvordan strømmen vil blive dirigeret i solcelleparken. Vil der komme nye elledninger? I hvilken højde og hvor mange husstande påvirkes?

Flere af høringssvarene fra 26 aktører finder det uhensigtsmæssigt, at den lille mark syd for Risenholmsvej er inddraget i projektet. Den lille mark skulle oprindeligt ikke indgå i solcelleparken, men bygherre benægter nu, at der har været en aftale om det. To af høringssvarene udtrykker bekymring for at skulle køre igennem en korridor af solceller og industrihegn på Risenholmsvej. Det ene af de to høringssvar samt et andet af høringssvarene gør også opmærksom på, at der er højspændingsmaster, som krydser den sydlige del af den lille mark. Højspændingsmasterne er ikke forenelige med solceller. Det ene af de to høringssvar kræver, at der ikke skal opstilles solceller, for at undgå yderligere skade på naturen her. Det andet af de to høringssvar beskriver, at det vil kræve dispensation at opstille solceller under højspændingsledningerne, hvilket Energinet formentlig ikke vil give. Høringssvaret kræver, at den lille mark tages ud af projektet. Når der samtidig skal tages hensyn til beskyttelseslinjer til oldtidsminder, skovbyggelinjer og § 3 beskyttet sø, er der ikke meget areal tilbage til projektet.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar fra 26 aktører genfremsætter spørgsmål til indretning i solcelleparken samt kommer med forslag til ændret indretning.

Et af høringssvarene gør opmærksom på, at der skal laves kabelgrave og anvendes over 100 km kabel i solcelleparken. Samtidig er der ikke en plan for, hvor højspændingskablet skal graves ned indenfor solcelleparkens projektområde. Høringssvaret kritiserer, at dette ikke fremgår af miljøvurderingsrapporten.

To af høringssvarene genfremsætter kritik af manglende interne veje til transformerstation i tilfælde af brand. Der er ikke tilladelse til interne veje og det vil efter høringssvarets vurdering kræve en ny miljøvurdering, hvis der skal laves interne veje.

To andre af høringssvarene foreslår at tage 2 felter ud af solcelleparkens areal. Det ene areal strækker sig fra det levende hegn med flagermusetræ og nordpå ud mod cykelstien. Det andet areal løber rundt om søen i projektområdet, så denne hegnes ude. Høringssvarene beskriver, at man med forslaget kan tage hensyn til flagermus, traner, et terrænspring på 2 meter og indsigt til solcelleparken fra cykelstien, hvis man forlænger det levende hegn med 4 rækker træer ned mod den eksisterende gylletank.

Det ene af høringssvarene genfremsætter kritik af, at det ikke er fastlagt, om der skal anvendes faste paneler eller trackere i solcelleparken. Høringssvaret gør opmærksom på, at hvis der skal anvendes trackere, indgår 7 meteorologiske master i 7 meters højde til styring af trackerne ikke i miljøvurderingen. Det vil derfor kræve en ny miljøvurdering.

Et andet af høringssvarene genfremsætter kritik af, at besøgendes naturoplevelse bliver forringet samt at besøgende skal køre igennem solcelleparken for at komme til Bøgebjerg.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
Området ved gylletanken på Dalegårde er såkaldt Boringsnært Beskyttelsesområde (BNBO). Derfor er det ikke hensigtsmæssigt at placere transformerstationen her. Da transformerstationen med den planlagte placering vurderes at kunne overholde støjgrænserne, fastholdes placeringen.

Højden på de solceller der opstilles vil ikke overstige 3,20 meter over terræn.

Miljøvurderingsrapporten opdateres for så vidt angår afstand til transformatorstationen ved Åsedamsvej.

De pågældende luftledninger er ikke en del af det nationale elnet, hvor Energinet varetager interesserne. Det er en del af det Bornholmske 60kV-net og omfattet af retningslinje 7.1.6 i den gældende kommuneplan:

"Nye boliger og institutioner, hvor børn opholder sig, må ikke opføres inden for 25 meter fra luftledninger og 4 meter fra jordlagte kabler med højspænding, uden at eksponering for magnetfelter og elektriske felter undersøges nærmere."

Ledningerne er således ikke til hinder for etablering af solcelleparken.

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
I forbindelse med det offentlige møde i Østerlars den 8. oktober 2024 blev det påpeget, at transformerstationen med fordel kunne flyttes længere væk fra eksisterende boliger. Den skitserede placering i lokalplanforslaget er i overensstemmelse med gældende lovgivning, herunder støjgrænser, men i det omfang der kan findes en for naboerne mere hensigtsmæssig placering af stationen, er European Energy A/S indstillet på at undersøge mulighederne.

I forlængelse af mødet har European Energy A/S derfor udarbejdet et forslag til ændret placering af det pågældende byggefelt (byggefelt B på lokalplanforslagets kortbilag 2).

European Energy A/S foreslår at flytte byggefeltet ind centralt i området, så det holder afstand til såvel naboer som naturområder, herunder vandhuller, solitære træer og skovbryn.

Flytning af byggefeltet vurderes ikke at medføre en forøgelse af miljøpåvirkningerne:

- **Natur:** Anlægsperioden lægges i vinterhalvåret, hvor der hverken forventes at være traner eller flagermus i området. I driftssituationen vurderes beliggenheden ca. 100 meter fra henholdsvis "flagermusetræet" og tranernes ynglelokalitet ikke at medføre risiko for væsentlig påvirkning af arterne eller deres levesteder.
- **Landskab:** Den nye placering ligger i samme kote som det hidtidige byggefelt og vurderes ikke at medføre væsentlige negative påvirkninger. Dette begrundes i såvel afstanden til skel, som den afskærmende beplantning langs randen af området.
- **Støj:** Afstanden til beboelse på Risenholmsvej 1 forøges fra ca. 150 meter til minimum 300 meter. Afstanden til andre beboelsesejendomme vil fortsat være over 300 meter. Flytningen ændrer ikke på, at der ingen støj vil være fra transformerstationen i døgnets mørke timer, hvor der ikke er behov for køling.

European Energy A/S fremsender forslag til nyt kortbilag 2 sammen med disse bemærkninger.

For at kunne etablere solcellerne og udføre den nødvendige service efterfølgende, etableres der serviceveje inden for projektområderne til solcelleopstilling, afgrænset af beplantningsbælterne. De interne veje udføres i græs eller grus med en bredde på ca. 5 meter. Serviceveje til transformestationen udføres dog i en bredde på 7 meter i grus.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Placering af transformestation

Både i første og anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse er der indkommet høringssvar om transformestationens placering og også forslag til en anden placering. De foreslåede placeringer ved Dalegaards gylletank eller gamle staldbygninger er ikke attraktive grundet nærhed til de boringsnære beskyttelsesområder til de to borer i Kildevad.

Som det fremgår af bygherres bemærkninger, har bygherre efter den anden høring selv stillet et forslag til at flytte transformestationen for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj. Efter dialog mellem Bornholms Regionskommune og bygherre er byggefeltet blevet placeret, så det nu ligger centralt i projektområdet. Den nye placering imødekommer høringssvarenes ønsker i forhold til at flytte transformestationen længere væk fra beboelse, skov og området ved Bøgebjerg. En øget afstand mellem beboelse og transformestation reducerer også støjniveauet ved beboelsen. Bornholms Regionskommune er enig i bygherres vurdering af, at den nye placering af transformestationen ikke medfører forøgelse af miljøpåvirkningerne.

Solcellepanelerne

Det er korrekt, at der har været forskel i den beskrevne højde for solcellepanelerne i de forskellige dokumenter første gang de kom i høring. På baggrund af høringssvar bekræftede bygherre, at solcellepanelerne skulle opføres i en højde af 3,2 meter over terræn. Bornholms Regionskommune sikrede en konsekvensretning i alle dokumenter, således at der nu står 3,2 meter over terræn i alle dokumenter.

Bornholms Regionskommune har på baggrund af oplysningsgrundlaget i miljøvurderingsrapporten og særligt i bilag 5a og bilag 5b om PFAS i solceller og kabler fastsat vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at solcellepanelerne skal være Longi type LR5-72HBD. Det er i Energistyrelsens invitation til værditabsmøde, at der er nævnt en anden type solcellepanel. Energistyrelsen er alene myndighed i forhold til værditabsordningen og har ikke indflydelse på hvilken type solceller, der skal opføres i Kildevad Solcellepark. Bornholms Regionskommune fastholder vilkåret til typen af solcellepanel.

Nogle af høringssvarene efterspørger tegninger med præcis placering af solcellepanelerne på projektområdet. Det er efter Bornholms Regionskommunes viden ikke almindelig praksis at udarbejde sådanne tegninger til plan- og miljøvurderingssagsbehandlingen. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at det er nødvendigt med det detaljeniveau for at kunne udføre en miljøvurdering. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten præcist hvilket område solcellerne ønskes opstillet i. Miljøvurderingsrapporten indeholder også en forklaring af solcellepanelets opbygning og undersøgelse af stoffer i solcellepanelerne. Dette er et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag til at kunne vurdere om og hvordan solcellerne kan påvirke miljøet i og omkring plan- og projektområdet.

Nogle af høringssvarene efterspørger også, at det i miljøvurderingssagen bliver afgjort, om solcelleparken skal opføres med solceller med tracker eller på fast stativ. Det er efter Bornholms Regionskommunes viden ikke almindelig praksis at beslutte hvilket system, der bruges under plan- og miljøvurderingssagsbehandlingen. Det kan afhænge af det elmix, der er på tidspunktet for opførelsen og eventuel viden om interesserede aftagere af strømmen. Ved den efterfølgende detaljerede projektering vil valg af system blive truffet. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at det er nødvendigt at beslutte for at udføre en miljøvurdering. Der fremgår både en beskrivelse af et system med tracker og et system med faste stativer i miljøvurderingsrapporten. Det

faktum, at der i beskrivelsen af tracker systemet ikke indgår en beskrivelse af behovet for master i 7 meters højde til styring af tracker ændrer ikke dette billede. Da der indgår andre elementer i solcelleparken i højder af 7,5 meter og enkelte elementer i op til 12 meters højde, vil master i 7 meter ikke medføre et væsentligt anderledes udtryk i solcelleparken end det der allerede fremgår af miljøvurderingsrapporten. Visualiseringerne er udført med solcellepaneler på faste stativer. Bornholms Regionskommune har ikke fundet anledning til også at bede om visualiseringer med solcellepaneler på tracker, da det er kommunens vurdering, at det overordnede indtryk vil være sammenligneligt.

Kabler

Det fremgik ikke tydeligt i miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, hvordan et højspændingskabel ville blive ført fra solcelleparken til nettilslutningspunktet ved Åsedamsvej. På baggrund af høringssvar blev det indføjet i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten og i projekttilladelsen samt indgik i vurderinger af miljøpåvirkninger, herunder for eksempel bilag IV-arter. Bornholms Regionskommune indarbejdede samtidig vilkår til etableringen af kablet, i forhold til den del, der skal udføres som styret underboring. Beskrivelse og vurderinger af kabelføring giver svar på et høringssvar, der spørger til om der skal være elledninger, i hvilken højde de skal være og om husstande påvirkes. Beskrivelse og vurdering indgik i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

På baggrund af den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indkom et høringssvar, der peger på, at højspændingskablets forløb indenfor projektområdet ikke er beskrevet. Det fremgår heller ikke, at der skal bruges 100 km kabel. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at det er nødvendigt med præcis placering af kabler indenfor projektområdet for at kunne udføre en miljøvurdering. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er opmærksomhed på områdets forekomst af fortidsminder og udpegning som kulturmiljøområde. Projektet vil ikke blive anlagt før Bornholms Museum har udført en arkæologisk forundersøgelse. Samtidig er bygherre opmærksom på sin forpligtelse til at standse arbejdet, hvis der dukker arkæologiske spor op. Det fremgår også at projektområdet består af landbrugsjord i omdrift med lav biodiversitet. For begge emner vurderes det, at anlæg og drift af Kildevad Solcellepark vil medføre en mindre miljøpåvirkning. Bornholms Regionskommune finder ikke, at vurderingerne ville have været anderledes, hvis der havde været tegnet præcis placering af kabelføring i projektområdet ind på kort.

Nettilslutning

En fejl i oplysningen om afstand fra projektområdet til nettilslutningspunktet ved transformerstationen på Åsedamsvej 3A blev rettet mellem første og anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Oplysning om afstand blev ændret fra ca. 500 meter til ca. 1000 meter. Høringssvar peger på, at afstanden gør, at der ikke er tale om en gunstig placering for en solcellepark ved Kildevad. Det er alene bygherres vurdering, hvorvidt et projekt er rentabelt eller gunstigt. Bygherre har fastholdt sin anmodning om lokalplanlægning og ansøgning om miljøvurdering. Bornholms Regionskommune har på den baggrund fortsat behandlingen af sagen.

Interne serviceveje

Det er korrekt, at det fremgår af miljøvurderingsrapportens projektbeskrivelse, at der ikke vil blive etableret interne veje i projektområdet. Der er tale om en fejl, som er udtryk for en misforståelse mellem bygherre og kommunen. Bygherre har oplyst, at der ikke skal være offentligt tilgængelige veje i solcelleparken. Bornholms Regionskommune forstod oplysningen som interne serviceveje. Som det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, vil der blive etableret interne serviceveje i enten græs eller grus. En intern servicevej til transformerstationen skal sikre adgang i tilfælde af ulykke som brand eller lækage.

Lokalplan nr. 131 indeholder en bestemmelse om veje i planområdet. Det fremgik at veje kunne etableres i 5 meters bredde. På baggrund af bygherres høringssvar er bestemmelsen rettet fra maksimal bredde på 5 meter til maksimal bredde på 7 meter. Bestemmelsen beskriver at veje skal etableres i grus.

Bornholms Regionskommune har også rettet 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', så det fremgår i projektbeskrivelsen der, at der skal være interne serviceveje. Der er samtidig indarbejdet et vilkår om, at interne serviceveje skal etableres i rent grus, da grusets renhed ikke kan styres i bestemmelser i en lokalplan. Vilkåret er indarbejdet for at sikre, at etablering af interne serviceveje ikke medfører risiko for udvaskning af uønskede stoffer til grundvand.

Mark syd for Risenholmsvej

Nogle af høringssvarene sætter spørgsmålstegn ved at etablere solceller på den del af projektområdet, der ligger syd for Risenholmsvej. Der bliver blandt andet peget på højspændingsmaster og luftledning. Som det fremgår af bygherres bemærkninger er de pågældende luftledninger ikke en del af det nationale elnet og ikke til hinder for etablering af solcelleparken. Både nettilslutning, sikkerhed og vedligehold af det bornholmske 60 kV elnet hører under TREFOR Elnet Øst A/S. Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke dette.

Nogle af høringssvarene udtrykker bekymring for at komme til at køre i en korridor mellem solcellepaneler på begge sider af Risenholmsvej. Bornholms Regionskommune anerkender bekymringen og oplevelsen vil i et vist omfang være til stede inden den afskærmende randbeplantning kommer op og får effekt. Når først randbeplantningen er vokset op, vil oplevelsen i højere grad blive som at køre i en korridor med skovbryn til begge sider.

Det er korrekt, at dele af det plan- og projektområde, som sagen omhandler ikke indgik i de allertidligste forslag i kontakten med bygherre, lodsejere og naboer. En del af det almindelige arbejde i den indledende fase er at få afklaret, hvor projektet præcist kan etableres. Dette handler både om tekniske muligheder, men også om der kan opnås aftaler med lodsejere.

I forbindelse med afgrænsning af miljørapporten indkom høringssvar fra lodsejer, der ønskede, at den lille mark syd for Risenholmsvej udgik af projektet. Efter dialog med Bornholms Regionskommune blev det besluttet, at stykket syd for Risenholmsvej skulle indgå, men at der så skulle etableres randbeplantning mellem haven ved Dalegaard og solcelleparken. Det er indarbejdet i bestemmelse og kortbilag i Lokalplan nr. 131.

Bornholms Regionskommune er ikke bekendt med, at bygherre benægter, at stykket syd for Risenholmsvej ikke skulle have været med. Projektets afgrænsning blev drøftet mellem Bornholms Regionskommune og bygherre inden udarbejdelse af afgrænsningsnotat. I denne drøftelse indgik det, at stykket syd for Risenholmsvej også havde indgået i den politiske behandling vedrørende indkaldelse af ideer og forslag.

Forslag til udtag af areal

Nogle af høringssvarene indsender et forslag til en anderledes indretning af solcelleparken, hvor to mindre dele tages ud og randbeplantning flyttes og forlænges. Det fremgår at forslaget indeholder hensyn til flagermus, traner, et terrænspring på 2 meter og indsiget til solcelleparken fra cykelstien. Bygherre har ikke afgivet bemærkninger til forslaget. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at der er grundlag for at kræve denne ændring gennemført. Dette henset til, at det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at der allerede er indført tilstrækkelige projektiltag og afværgeforanstaltninger til at undgå påvirkning på bilag IV-arten dværgflagermus. På samme måde er der indarbejdet projektiltag og afværgeforanstaltninger til at imødegå miljøpåvirkninger på de øvrige miljøfaktorer, så anlæg og drift af Kildevad Solcellepark kun vil medføre mindre miljøpåvirkninger.

Opsamling

Høringssvarene giver anledning til ændringer i alle fire dokumenter.

I Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' er den maksimale højde af solceller ændret til 3,2 meter over terræn. I Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' er maksimal højde for solceller ændret til 3,2 meter

over terræn. Der er også ændret i placering af byggefelt B til transformerstation i kortbilag og maksimal bredde på veje i planområdet er ændret fra 5 til 7 meter.

I 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er det beskrevet i projektbeskrivelsen, at der skal være interne serviceveje i projektområdet. Der er også indført vilkår om at interne serviceveje etableres med rent grus. Der er derudover tilføjet beskrivelse af nettilslutning og kabeltracé i projektbeskrivelsen.

I miljøvurderingsrapporten er beskrivelse af nettilslutning og kabeltracé, samt afstand til nettilslutningspunkt tilføjet i projektbeskrivelsen.

4.17 Tema: Spildevand

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra to berørte myndigheder indeholder emnet spildevand.

Behov for tilladelser

Et andet høringssvar peger på, at planområdet ligger udenfor kloakopland i Bornholms Regionskommunes spildevandsplan. Høringssvaret finder, at teksten i redegørelsen til lokalplanen bør blive opdateret. Eventuelle løsninger til håndtering af spildevand samt tag- og overfladevand fra planområdet kræver tilladelse fra spildevandsmyndigheden inden etablering.

Vandrammedirektiv

Et høringssvar foreslår en tekst om vandrammedirektiv til tilladelsen til det konkrete projekt efter miljøvurderingslovens § 25, som indeholder overvejelser om spildevand og udledningstilladelse.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra en berørt myndighed gentager spørgsmål om behov for tilladelse i forhold til spildevand. Høringssvaret spørger, om projektet medfører behov for at spildevand, regnvand eller oppumpet grundvand afledes, udledes eller nedsives. Det vil kræve tilladelse, som skal være klar og indgå i miljøvurderingssagen. Hvis der ikke er behov for afledning, udledning eller nedsivning har høringssvaret ikke bemærkninger til projektet.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

I forhold til overfladevand, vil der ikke ske nogen form for aktiv nedsivning, afledning eller lignende. Regnvand, der falder på paneler og småbygninger drypper passivt af og den passive nedsivning af regnvand efter projektet vil således ske på samme vis som før projektets gennemførelse. Dog med den ene positive forskel, at området ikke tilføres gødning eller kemiske bekæmpelsesmidler.

Anlægsarbejderne vil ikke medføre behov for grundvandssænkning, så heller ikke her skal der påregnes myndighedsbehandling i forhold til udledning eller lignende.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Behov for tilladelser

Det er korrekt, at forslag til lokalplan nr. 131, første gang den kom i høring, ikke beskrev forholdene omkring kloakopland præcist. Bornholms Regionskommune har på baggrund af høringssvaret præciseret redegørelsesdelen i lokalplan nr. 131, så det fremgår, at planområdet ligger udenfor kloakopland. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt den ændrede redegørelse.

Bornholms Regionskommune kan ud fra bygherres bemærkninger konstatere, at der i projektet ikke skal være en samlet afledning af regnvand, og at der ikke er tale om en særligt forurenende foranstaltning. Der er derfor ikke behov for tilladelse fra spildevandsmyndigheden.

Vandrammedirektiv

Bornholms Regionskommune er enig med den berørte myndighed i, at der er grund til at uddybe teksten om vandrammedirektivet i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Projektet skal dog ikke have udledningstilladelse, som forklaret ovenfor.

Bornholms Regionskommune har oplyst den berørte myndighed om dette forhold. På den baggrund har Bornholms Regionskommune afstemt en ny og uddybende formulering om vandrammedirektivet med den berørte myndighed. Denne er sat ind i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten. På baggrund af høringssvar har Bornholms Regionskommune uddybet afsnittet om vandrammedirektivet i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Opdateret tekst om vandrammedirektiv er også indsat i redegørelsesdelen til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' og Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Redegørelsesdelen til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' er derudover blevet ændret så det fremgår, at planområdet ligger udenfor kloakopland.

4.18 Tema: Demontering

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra 17 af de 26 aktører peger på, at oprydning og retablering af plan- og projektområdet ikke er tilstrækkeligt beskrevet i miljøvurderingsrapporten.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra 15 af de 26 aktører fremsætter kritik af den beskrivelse af demontering, som er indsat i miljøvurderingsrapporten i forbindelse med anden høring. Høringssvarene finder, at beskrivelsen er for kortfattet og tager opgaven for let. Høringssvarene beskriver, at det vil tage længere tid at fjerne anlægget end at stille det op. Høringssvarene udtrykker bekymring omkring kabler, stolper, erosion fra solceller og stolper i driftsperioden, retablering af arealet samt at der ikke er afsat penge nok i projektet til demonteringen.

Et af høringssvarene spørger, om alle kabler inklusive de nedgravede, både indenfor og udenfor solcelleparken, vil blive fjernet igen? Høringssvaret foreslår, at det understreges at kabler i jorden også skal fjernes.

Høringssvaret påpeger at adskillelse af jord og plastik er svært, hvis det ikke er forberedt med et passende lag sand omkring både kabler, plastik cover og warning net. Jord blandet med plastik skal på deponi.

Høringssvaret foreslår at alle stolpehuller fyldes med bentonit for at undgå, at hullerne kan medføre en hurtigere vej ned til grundvandet og dermed lede til forurening af det. Det vil medføre at solcelleparken ikke bliver en gevinst men en forringelse for grundvandet.

Høringssvaret udtrykker bekymring over, at der ikke fremgår noget om retablering i miljøvurderingsrapporten. Hvis der ikke retableres, vil området ligne en opkørt byggeplads, når det forlades. Høringssvaret udtrykker også bekymring for, at det bliver en kommunal sag at fjerne anlægget, når bygherre anser opgaven for simpel og dermed måske ikke har afsat penge til demonteringen, inklusive fjernelse af hegn og retablering af området.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse
European Energy A/S er forpligtet til at fjerne anlægget inklusive tilslutningskabler, net med videre, når anlægget ikke længere skal anvendes. Når anlægget tages ud af drift sikrer European Energy A/S, at der sker opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling, så området efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse, eksempelvis landbrug.

Der er i lodsejeraftalen øremærket penge som placeres på en spærret bankkonto ved første spadestik til at fjerne anlægget og genetablere projektområdet. Beløbet pristalsreguleres årligt i parkens levetid.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at demontering inkluderer at fjerne monterede strukturer, bygninger og kabler. Det fremgår yderligere af bygherres bemærkninger til høringssvar, at demontering også er fastlagt i lodsejeraftalen og at der er afsat penge til demonteringen.

Lokalplan nr. 131 indeholder en bestemmelse om, at solceller og øvrige tekniske anlæg skal fjernes af anlægsejer eller lodsejer senest et år efter, at elproduktionen fra solcellerne er ophørt og at kommunen kan fjerne anlæggene for anlægsejers og lodsejers regning, hvis ikke lodsejer og anlægsejer gør det selv. Selvom formuleringen ikke er meget detaljeret vedrørende fjernelse af for eksempel kabler i jorden med videre, er bestemmelsen klar og tydelig. Solceller og de tilhørende tekniske anlæg skal fjernes. Dette inkluderer kabler i jorden. Bornholms Regionskommune mener, at bestemmelsen er formuleret, så den kan håndhæves og vil som håndhævende myndighed sikre, at dette bliver efterlevet, hvis nødvendigt.

Bornholms Regionskommune vurderer, at den privatretslige aftale sikrer, at det bliver bygherre, der forestår demontering og ikke kommunen. Der er i planlægningen yderligere indsat tilstrækkelig sikring af, at anlægget bliver fjernet i sin helhed. Bornholms Regionskommune finder ikke anledning til yderligere tiltag.

Der fremgår en illustration af en kabelgrav i miljøvurderingsrapporten. Illustrationen viser, at der vil være sand omkring selve kablerne. Bygherre har yderligere oplyst Bornholms Regionskommune om, at der også vil ligge sand omkring plastic cover og warning net og at hele kabelgraven fra start er forberedt, så plastik og jord nemt kan skilles ad ved demontering. Bygherre udfører denne del af arbejdet efter fast standard. Bornholms Regionskommune vurderer, at det vil være muligt at skille jord og plastik og at denne del af projektet ikke medfører en væsentlig påvirkning på jord eller affald.

På baggrund af høringssvar har Bornholms Regionskommune indarbejdet et vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at stolpehuller skal fyldes med ren jord og hele projektområdet skal efterbehandles. Vilkåret indarbejdes efter dialog med bygherre for at tage hensyn til naboers bekymringer vedrørende grundvandsbeskyttelse samt om projektområdet kan blive efterladt som en opkørt byggeplads. Se også under afsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' eller Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'. Bornholms Regionskommune har tilføjet nye vilkår til 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' i forhold til opfyldning af stolpehuller og efterbehandling af projektområdet efter demontering.

4.19 Tema: Belastning ved produktion af solceller

Tre høringssvar fra 26 aktører indeholder emner omkring belastning ved produktion af solceller.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et af høringssvarene peger på, at de metaller, der skal bruges i produktionen af solceller, er sjældne og at der sker udpining af jordklode og natur ved udvinding af metallerne, som i øvrigt også bruges i elbiler og batterier.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune har efter miljøvurderingsloven ikke mulighed for at stille vilkår i en tilladelse til projektet efter miljøvurderingslovens § 25 om, hvor og hvordan bestanddele i et projekt er fremstillet. Reguleringen af produkter er varetaget efter anden lovgivning.

Bornholms Regionskommune vurderer på den baggrund at høringssvarets bekymringer ikke kan lægges til grund for ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.19.1 Genanvendelighed

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar indeholder emnet affald. Det ene af høringssvarene mener, at solceller indeholder giftige stoffer og tungmetaller og er umulige at komme af med som affald, når de går itu. Høringssvaret sætter spørgsmålstejn ved, hvad der sker med indholdsstofferne, når solcellerne skrottes.

Det andet høringssvar kritiserer byherres oplysninger omkring, at solcellerne kan genanvendes 100 %. Høringssvaret peger på, at der ifølge Teknologisk Institut er bly i solcellerne. Genbrugsraten er betydeligt lavere end de 100 %, der er opgivet.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at solceller hører under kategorien elektronisk affald, og producenterne er således forpligtet til at sikre 85 % genanvendelsesrate af den samlede vægt af panelet. Forpligtelsen stammer fra WEEE-direktivet⁴⁴ og er implementeret i Danmark via elektronikaffaldsbekendtgørelsen⁴⁵. Der er således i behandlingen af sagen ikke en forventning om genanvendelse på 100 %.

Oplysningen om genanvendelse fremgår i miljøvurderingsrapportens kapitel 10 'Klimatiske faktorer'. Det fremgår, at der i beregningerne af klimatilbagebetalingstid ikke er taget højde for genanvendelsesraten. Hvis

⁴⁴ Europa-Parlamentets og Rådets Direktiv 2012/19/EU af 4. juli 2012 om affald af elektrisk og elektronisk udstyr (2002/96)

⁴⁵ BEK nr. 1566 af 19/12/2022: Bekendtgørelse om at bringe elektrisk og elektronisk udstyr i omsætning samt håndtering af affald af sådant udstyr (elektronikaffaldsbekendtgørelsen)

den havde været indregnet, ville klimatilbagebetalingstiden have været kortere. Bornholms Regionskommune vurderer, at beregningen af klimatilbagebetalingstiden på denne måde er konservativ og en medregning af genanvendelse ville have ført til samme konklusion om, at opstilling af en solcellepark har en væsentlig positiv påvirkning på klimatiske faktorer.

Oplysninger om genanvendelse er ikke i øvrigt lagt til grund for vurderinger af miljøpåvirkninger i miljøvurderingsrapporten.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.19.2 Arbejdsforhold

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

To høringssvar fra to af de 26 aktører peger på risiko for dårlige arbejdsforhold, herunder tvangsarbejde i de lande, hvor materialer til solcellerne indvindes og solcellerne produceres. Det ene af høringssvarene peger særligt på arbejdsforholdene for de medarbejdere, der arbejder i miner for at skaffe sjældne metaller til produktion af solceller. Det andet høringssvar opfordrer til, at bygherre sikrer indkøb af grønne, bæredygtigt producerede og politisk korrekte solceller, eventuelt afventer den tekniske udvikling i de nærmeste år.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune har efter miljøvurderingsloven ikke mulighed for at stille vilkår i en tilladelse til projektet efter miljøvurderingslovens § 25 om, hvor og hvordan bestanddele i et projekt er fremstillet. Reguleringen af produkter er varetaget efter anden lovgivning. Bornholms Regionskommune har i øvrigt undersøgt praksis i Miljø- og Fødevareklagenævnet. I en anden solcellesag⁴⁶, hvor arbejdsforhold også var nævnt som et klagepunkt vurderede Miljø- og Fødevareklagenævnet, at en miljøkonsekvensrapport efter miljøvurderingsreglerne kun skal indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges. Det var nævnets opfattelse, at en undersøgelse af arbejdsforholdene ved produktionen af solcellerne ligger ud over, hvad der med rimelighed kan kræves.

Bornholms Regionskommune vurderer på den baggrund at høringssvarets bekymringer ikke kan lægges til grund for ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.19.3 Arealressource

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en af de 26 aktører peger på, at der er behov for areal til at dyrke fødevarer. Både områder med miner til sjældne metaller og de områder, hvor solcellerne stilles op, kommer til at mangle som områder til fødevareproduktion.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

⁴⁶ Miljø- og Fødevareklagenævnet (30. oktober 2023), Sag 23/05955: Stadfæstelse af § 25-tilladelse til etablering af solenergianlæg i Aabenraa Kommune

Arealressourcen er under pres. Der er brug for dyrkningsjord, men der er også brug for arealer til grøn teknologi. Det fremgår af afgrænsningsnotatet, at emnet arealanvendelse ikke medtages i miljøvurderingsrapporten, da ændringen i arealanvendelsen kun sker indenfor projektområdet og ikke er af betydning for andre end lodsejeren.

Projektområdet er på nuværende tidspunkt landbrugsjord. Det er dog nødvendigt at ekstensivere driften i projektområdet for at implementere indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværk. Hvis der ikke opstilles solceller i projektområdet, vil det stadig være nødvendigt at ændre områdets drift, så tilførsel af næringsstoffer ophører. På det overordnede niveau vurderer Bornholms Regionskommune, at udtagningen af et projektområde på ca. 22 ha ikke er en væsentlig miljøpåvirkning, da der er tale om et lille areal henset til det samlede dyrkningsareal på Bornholm.

Bornholms Regionskommune fastholder, at emnet ikke skulle have indgået i miljøvurderingsrapporten.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.20 Tema: Rentabilitet

Høringssvar fra 26 aktører sætter spørgsmålstejn ved økonomien i projektet.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar sætter spørgsmålstejn ved at bruge plan- og projektområdet ved Kildevad til opstilling af solceller for at opfylde Bornholms Regionskommunes Energistrategi frem til 2040. Høringssvaret tror ikke på, at projektet er rentabelt, da det er alt for lille. Ifølge et andet solcelle-investeringsfirma skal en solcellepark producere mindst 50-60 MW før det er rentabelt.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

En række høringssvar stiller igen spørgsmålstejn ved, om det er rentabelt at placere en solcellepark i projektområdet. Et høringssvar peger på, at området består af nord- og nordvestvendte skrånninger med fald på op mod 11 %. Et andet høringssvar beskriver, at en rådgivende konsulentvirksomhed for opstilling af solceller finder projektet håbløst i forhold til at leve op til gældende lovgivning i området. Konsulentvirksomheden finder ikke, at projektet er rentabelt. Høringssvaret peger også på, at hvis gældende lovgivning og kommuneplanudpegninger skal respekteres er der kun en lille nordvendt skrånning tilbage, hvilket slet ikke er rentabelt.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Emnet økonomiske forhold indgår ikke i miljøvurderingsrapporten. Det er alene bygherres vurdering, hvorvidt et projekt er rentabelt. Bygherre har fastholdt sin anmodning om lokalplanlægning og ansøgning om miljøvurdering. Bornholms Regionskommune har på den baggrund behandlet sagen.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

4.21 Tema: Grøn pulje

To høringssvar fra to aktører, heraf en, der også indgår i gruppen af 26 aktører, der afgiver høringssvar sammen, handler om, hvor midlerne i Grøn Pulje kan anvendes.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Et høringssvar fra en aktør foreslår at midlerne, som bygherre skal indbetale til en grøn pulje i forbindelse med opførsel af solcelleparken anvendes til både natur- og kulturgenopretning af lokalområdet. Det handler om at flytte store marksten fra stendiger, gravrøser og damme, hvor de ikke hører til, ud i nye stenstrenge samt oprensning og genoprette damme og klippeløkker i området. Hvis projektet indarbejder den foreslåede genopretning, kan det blive et forbillede for andre solcelleprojekter på Bornholm.

Et høringssvar fra en af de 26 aktører foreslår at midlerne skal bruges til naturens fordel, herunder ved rejsning af skov/folkeskov i nærområdet, etablering af skolehave til Østerlars Friskole og fremme af økoturisme.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune vil gerne takke for de indkomne forslag til anvendelse af midler i Grøn pulje. Kommunen er ved at udarbejde et administrationsgrundlag for puljen. Opgaven er placeret i Bornholms Regionskommune, Staben, enhed: Udvikling. Administrationsgrundlaget skal beskrive:

- 1) Puljens størrelse
- 2) Om puljen udloddes løbende eller en eller flere gange om året
- 3) Ansøgningsberettigede
- 4) Hvorledes ansøgningerne prioriteres
- 5) Ansøgningsfrist
- 6) Krav til indhold af ansøgning
- 7) Krav til beskrivelse af projekt
- 8) Oplysning om, hvortil ansøgningen skal sendes, for eksempel mailadresse eller internetportal

Kommunalbestyrelsen kan prioritere at give tilsagn om tilskud fra grøn pulje til følgende tiltag:

- 1) Projekter nær naboer til vedvarende energianlæg
- 2) Projekter vedrørende grønne tiltag i kommunen
- 3) Projekter fra naboer til vedvarende energianlæg
- 4) Projekter vedrørende tiltag i kommunen

Enheden Udvikling, der skal udarbejde administrationsgrundlaget, har modtaget de høringssvar, der kommer med forslag til Grøn pulje, så de kan tages under overvejelse i arbejdet.

Grøn pulje vil først blive aktuel, hvis kommunalbestyrelsen vedtager kommuneplantillæg, lokalplan og projekttilladelse. Bygherre skal først nettilsluttes og skal derefter indbetale penge til Grøn pulje senest 14 hverdage efter første producerede kilowatt-time.

Kommunalbestyrelsen skal behandle og godkende administrationsgrundlaget til Grøn pulje.

Opsamling

Høringssvarene giver ikke anledning til ændringer i miljøvurderingsrapporten, Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' eller 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

5 Rimelige alternativer

Miljøvurderingsrapporten beskriver et referencescenarie samt en række fravalgte alternativer til den valgte placering af Kildevad Solcellepark.

Referencescenariet er den situation, hvor Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad' og Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad' ikke vedtages, og 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' ikke opnås.

Hvis plangrundlag og tilladelse til Kildevad Solcellepark ikke opnås og referencescenariet vedbliver, vil de påvirkninger på miljøet, som miljøvurderingsrapporten beskriver, ikke finde sted. Påvirkningerne på miljøet er fundet at svinge fra ubetydelige til mindre væsentlige. De fleste påvirkninger vil være af negativ karakter. Der er i kommuneplantillæg, lokalplan og det konkrete projekt indarbejdet forskellige miljøhensyn til at reducere påvirkningerne på miljøet.

Ved anlæg og drift af Kildevad Solcellepark vil der dog være to påvirkninger på miljøet, som er positive. Ved etablering af drift af Kildevad Solcellepark, vil produktionen af grøn strøm på Bornholm stige, og det har en positiv effekt på klimaudledningerne. Ved omlægning fra landbrugsdrift til solcellepark vil tilførsel af gødning og sprøjtemidler til projektområdet ophøre, hvilket vil medføre et fald i indhold af nitrat i grundvandet under Kildevad. De positive miljømæssige effekter vil ikke forekomme i referencesituationen.

Blandt de fravalgte alternativer er skovrejsning og græsning eller braklægning af plan- og projektområdet. De undersøgte alternative anvendelser af projektområdet kan begge reducere indholdet af nitrat i grundvandet ved Kildevad. Alternativerne har dog ikke vist sig mulige af økonomiske årsager.

5.1 Forslag til alternativer fra høring

I forbindelse med både første og anden høring af forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad', forslag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad', 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark' og den tilhørende miljøvurderingsrapport er indkommet flere høringssvar, der foreslår alternativer. Forslagene handler både om alternative løsninger for opstilling og placering af solceller og for nitratproblematikken i plan- og projektområdet. Alternativerne er opdelt i fire forslag.

5.2 Alternativ placering af solceller

Høringssvar fra 26 aktører foreslår at flytte solcelleparken til et mere egnet område.

Første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Flere af høringssvarene foreslår at flytte solcelleparken til landbrugsarealer ved den eksisterende transformerstation på Åsedamsvej. Som begrundelse for det valgte område nævnes, at der ikke er en nitratbelastning ved Kildevad, som kan begrunde opstilling af en solcellepark der, et nyt lovmæssigt forbud mod interne forbindelser på over 500 meter, hvilket udelukker en forbindelse mellem en solcellepark ved Kildevad og Østerlars Fjernvarmeværk, kortere afstand til nettilslutning på eksisterende transformerstation, lavere anlægsudgifter grundet afstande samt eksisterende ledning til fjernvarmeværk. Det foreslåede område er samtidig fladt og udpeget til solceller på nye kommunale kort, og der er ved denne placering ikke behov for dispensation fra fortidsminder, skovbyggelinje, økologiske forbindelser, særligt kulturmiljøområde, og Bornholms Kommuneplan 2020. Området er ikke følsomt, og et levende hegn rundt om en solcellepark kunne give naboerne en bedre udsigt. Der er også allerede etableret transformerstation med støj af samme type.

En del af høringssvarene foreslår blot et område med fladt terræn, hvor solcellerne bedre kan indpasses eller hvor konservativt landbrug allerede har ødelagt naturen, eventuelt et andet sted i Østerlars. Et af høringssvarene modsætter sig en tidligere udtalelse fra Bornholms Regionskommune om, at man af hensyn til turister, ikke skal placere solcelleparken tæt på en stor vej.

Et høringssvar foreslår at udvide solcelleparken ved Bodelyngsvejen, da der allerede er solceller der.

Et høringssvar foreslår at solceller opstilles fortrinsvis på store tagflader som for eksempel landbrugsbygninger, fabriksbygninger og skoler. Alternativt foreslås at opstille solceller langs motorveje fremfor i nærheden af boliger og landsbyer, samt at opstilling foregår på den mindst frugtbare jord.

Anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Høringssvar fra to af de 26 aktører genfremsætter forslag om alternativ placering af solcelleparken, eventuelt i nærhed til eksisterende tekniske anlæg. Høringssvaret mener, at der er mange gode kræfter i lokalområdet og ved tidlig inddragelse af borgerne, kan placering af solcelleparken blive en vindssag. Høringssvaret refererer til kommuneplanen, hvor et af hovedformålene er, at kommunalbestyrelsen får mulighed for at samarbejde med borgerne. Høringssvaret foreslår, at grøn pulje fra solcelleparken bliver dedikeret til grundvandsbeskyttelse i Kildevad.

Et høringssvar fra en aktør, som ikke er en af de 26 aktører, foreslår en lokalt forankret solcellepark, hvor dem, der skal leve med anlægget i omgivelserne, også oplever de energimæssige og økonomiske fordele ved projektet.

Bemærkninger fra European Energy A/S

Bygherre er blevet forelagt høringssvarene, og er kommet med følgende bemærkninger:

Bemærkninger til høringssvar i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse

Den nuværende lokalisering ligger centralt i og fuldt omfattet af det udpegede indsatsområde knyttet til vandindvindingen ved Kildedal. Indsatsområder er udpeget af Miljøstyrelsen i henhold til vandforsyningsloven §11 a stk. 1 nr. 5. Inden for områderne skal kommunerne udarbejde indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse, jf. vandforsyningslovens § 13. Bornholms Regionskommune har i 2011 vedtaget indsatsplan for det pågældende område.

På de fladere arealer mod vest, er det kun en mindre del, der er omfattet af samme grundvandsbeskyttelse. Derfor ville en placering her ikke have samme betydning for grundvandsressourcens nitratinhold. Med henblik på beskyttelse af grundvandsressourcen er det aktuelle område således mere velegnet.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Plan- og projektområdet ved Kildevad er ikke det eneste område på Bornholm, hvor det vil være muligt at anlægge og drive en solcellepark. Bygherres anmodning om planlægning og ansøgning om miljøvurdering har drejet sig om et specifikt areal og Bornholms Regionskommune har derfor ikke haft anledning til, som led i opstart af sagen, at lave en større analyse af egnede placeringer af solcelleparker.

Hvis målsætningen i Bornholms Energistrategi 2040 skal indfris, er der stadig et behov for at arbejde med de projekter, som der bliver anmodet om, hvor der som oftest desværre er naboer, som ikke ønsker en solcellepark som nabo. Administrationen stiller gerne op til dialog og vejledning for borgergrupper, som ønsker en lokalforankret solcellepark på deres arealer.

Konkret i forhold til placeringen i Kildevad finder Bornholms Regionskommune, at der er tale om et projekt, der både bidrager til grøn omstilling og til beskyttelse af grundvand. En alternativ placering nær transformerstationen ved Åsedamsvej, ved Bodelyngsvejen eller langs motorveje og på tage vil ikke kunne bidrage til beskyttelsen af grundvand ved Kildevad.

Et af forslagene om alternativ placering foreslår yderligere at bruge pengene fra Grøn pulje til at opkøbe og beskytte arealer ved Kildevad. Bornholms Regionskommune har undersøgt mulighederne for at anvende Grøn

pulje på denne måde. Det er ikke en mulighed, da det vil kræve, at pengene er afsat til et bestemt projekt på forhånd. Grøn pulje er indrettet sådan, at der skal være adgang til at ansøge om penge til projekter fra puljen. Hvis pengene på forhånd er bestemt til opkøb, fratages adgangen til at ansøge i puljen.

De indkomne høringssvar har ikke givet nye oplysninger, som giver anledning til at ændre placering af solcelleparken.

5.3 Økologisk landbrugsproduktion

Høringssvar fra fire af de 26 aktører foreslår at omlægge arealets drift, primært til økologisk landbrugsproduktion. Det vil give sunde, lokale fødevarer til både butikker, restauranter og private. To af høringssvarene peger på, at det vil gavne vandkvaliteten generelt, men at der ikke er problemer med nitrat i Østerlars, som flere læserbreve og indsigelser har beskrevet. Høringssvarene foreslår yderligere økologiske undervisningstilbud, foodforest projekt, produktion af te-urter, frugtplantage, kløvergræs eller bælgfrugter eller en praktisk have med tilhørende turismeprojekt og nævner en restaurant i byggevognen. Kløvergræs har en jordforbedrende effekt og kan anvendes som svinefoder eller til biogas. Bælgfrugter er vand- og jordforbedrende.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratinhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på boringerne. Dette tager Bornholms Regionskommune som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter dog ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere indsatsplanen, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. En omlægning til økologisk landbrugsproduktion vil ikke stoppe tilførslen af nitrat til projektområdet.

I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. 'Rimelige' skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence.

Bornholms Regionskommune finder ikke, at alternativet bidrager til at realisere indsatsplan for Østerlars og Østermarie Vandværker og anses derfor ikke som et realistisk alternativ.

De indkomne høringssvar har ikke givet nye oplysninger, som giver anledning til at ændre den tekniske løsning med en solcellepark.

5.4 Skovrejsning

Høringssvar fra fire af de 26 aktører genfremsætter et tidligere forslag om at tilplante arealet med skov. Nogle af høringssvarene peger særligt på pileskov, som kan opgradere vandkvaliteten. Pileskov er ikke dyrt at etablere.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at skovrejsning er en god løsning i forhold til beskyttelse af drikkevand. Bornholms Regionskommune så gerne, at der blev rejst skov i området og har også afsøgt mulighederne for det. Det har imidlertid ikke været muligt af økonomiske årsager.

I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. 'Rimelige' skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence.

Bornholms Regionskommune finder ikke, at skovrejsning er et rimeligt alternativ, da det ikke er økonomisk muligt.

De indkomne høringssvar har ikke givet nye oplysninger, som giver anledning til at ændre den tekniske løsning med en solcellepark.

5.5 Insekt- og sommerfuglepark

Et høringssvar foreslår en insekt- og sommerfuglepark.

Bemærkninger fra Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune kan ikke ud fra forslaget umiddelbart forstå, hvordan insekt- og sommerfugleparken skal drives. Driften skal være uden brug af gødning og sprøjtemidler, hvis den skal bidrage til at nedbringe nitrat i grundvandet ved Kildevad. En insekt- og sommerfuglepark vil kræve en stor investering til at starte med og det står uklart for kommunen, hvordan lodsejer eventuelt skal kompenseres for anvendelsen af sin jord.

I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. 'Rimelige' skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence.

Bornholms Regionskommune finder ikke, at en insekt- og sommerfuglepark med den nuværende korte forklaring er et rimeligt alternativ.

Det indkomne høringssvar har ikke givet nye oplysninger, som giver anledning til at ændre den tekniske løsning med en solcellepark.

6 Overvågning

I henhold til § 12, stk. 4 i miljøvurderingsloven skal myndigheden overvåge de væsentlige miljøpåvirkninger af en plans gennemførelse. Hvis et projekt har væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, skal myndigheden stille vilkår for bygherrens overvågning heraf efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 3.

Det er samlet vurderet, at planer og projekt for Kildevad Solcellepark kan vedtages, anlægges og drives uden væsentlige miljøpåvirkninger. Vurderingen støtter sig på, at der er indarbejdet relevante projektiltag og afværgeforanstaltninger, som reducerer miljøpåvirkningerne. Det er for landskab og visuelle forhold samt for drikkevandsinteresser og grundvand fundet nødvendigt at opstille et overvågningsprogram.

Der er i miljøvurderingsrapporten opstillet følgende overvågningsprogram:

Landskab og visuelle forhold

For at sikre, at beplantningen opnår den ønskede skærmende effekt, vil der blive indarbejdet et tilsynsprogram i driftsplanen for solcelleparken. Tilsyn afreporteres til Bornholms Regionskommune.

Drikkevandsinteresser og grundvand

Solcelleparken overvåges via fjernovervågning, hvorved skader og lignende vil blive fejlmeddelt. Der installeres en alarm på primærtransformeren for at minimere følgevirkningerne af skader på transformeren.

Overvågningsprogrammet fra miljøvurderingsrapporten er suppleret med et overvågningsprogram i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Overvågningsprogrammet står i tilladelsen vilkår 31-37:

Overvågning

31. I tilfælde af uheld omfattet af vilkår 16, 25, 26, eller 27, skal bygherre hurtigst muligt orientere Bornholms Regionskommune, om hvad der er sket og gjort til nmf@brk.dk.

32. I tilfælde af akut opstående situationer, der medfører overskridelse af vilkår 28, 29 eller 30 om støj og vibrationer, skal bygherre hurtigst muligt orientere Bornholms Regionskommune, om hvad der er sket og gjort til stoej@brk.dk.

33. Bygherre skal føre tilsyn med randbeplantningens udvikling.

34. Tilsyn skal dokumenteres og status meddeles til Bornholms Regionskommune efter 1. og 3. vækstsæson til nmf@brk.dk. En statusmeddelelse skal bestå af billeder og en kort beskrivelse af tilstanden.

35. Hvis randbeplantningen efter 3 år er i god tilstand og tilvæksten er som forventet, skal bygherre ikke indsende yderligere statusmeddelelser.

36. Hvis randbeplantningen ikke er i god tilstand efter 3. vækstsæson, eller hvis der sker skader på randbeplantningen, skal bygherre orientere Bornholms Regionskommune om status og hvilke tiltag bygherre vil gennemføre for at rette op på randbeplantningens tilstand.

37. Bornholms Regionskommune kan efter behov og på baggrund af statusmeddelelser lave opfølgende tilsyn med randbeplantningen.

Bornholms Regionskommune vil derudover følge arbejdet på almindelig vis og for eksempel tage på tilsyn, hvis kommunen modtager klager.

Der er i miljøvurderingen af planer og projekt ikke identificeret andre miljøpåvirkninger, som medfører behov for særskilt overvågning.

Bilag 1: Oversigt over ændringer fra første høring til fornyet høring af planforslag, udkast til tilladelse og miljøvurdering for Kildevad Solcellepark

NOTAT

Modtagere:

Offentligheden, parter og berørte myndigheder

Bornholms Regionskommune
Center for Miljø, Plan og Kultur
Miljø
nmf@brk.dk
www.brk.dk
CVR: 26 69 63 48

24. september 2024

J. nr. 21/14202 og 21/14468

Oversigt over ændringer fra første høring til fornyet høring af planforslag, udkast til tilladelse og miljøvurdering for Kildevad Solcellepark

Følgende seks dokumenter var i høring i perioden 6. marts 2023 til 22. maj 2023:

- Forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad'
- Forslag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'
- 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark - Tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven'
- 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark'
- 'Miljøvurderingsrapport for Solprojekt ved Kildevad – Afgrænsningsnotat – Endelig version til bygherre om hvad miljøvurderingsrapport skal indeholde'
- Ansøgning om miljøkonsekvensvurdering efter miljøvurderingslovens § 18 - 'European Energy solcelleanlæg ved Østerlars'

På baggrund af høringssvar fra Miljøstyrelsen har bygherre indsamlet yderligere data vedrørende bilag IV-arter. Dette har givet anledning til ændringer i nogle af dokumenterne. Bornholms Regionskommune har vurderet, at det indsamlede data og de deraf følgende ændringer skal i fornyet høring. I forbindelse med den fornyede høring er yderligere ændringer foretaget på baggrund af øvrige høringssvar.

Ændringerne fremgår herunder for de enkelte dokumenter.

1 Ændringer i forslag til Kommuneplantillæg nr. 11 'Solceller ved Kildevad'

- Redegørelse for anledning til kommuneplanstillæggets udarbejdelse er blevet ændret for at tydeliggøre at det er projektansøger, som har anmodet om at etablere solceller på det pågældende areal
- Den maksimale højde for solceller er ændret fra 3,5 til 3,2 meters højde over terræn.
- Der er redegjort for, at mindre nødvendige tekniske anlæg kan overskride kommuneplantillæggets rammer for lokalplanlægning, da lokalplan 131 'Solcellepark ved Kildevad' muliggør en lynafleder på 12 meters højde.
- En generel beskrivelse af hvad kommuneplanens retningslinjer er, er tilføjet.

- Der er redegjort for BNBO-udpegningen. Det er tydeliggjort, at der må ikke etableres aktiviteter med afværgeforanstaltninger, herunder transformatorstation med olieopsamlingskar, indenfor BNBO-udpegninger i området. Tydeliggørelsen er udbedt af Miljøstyrelsen.
- Redegørelsen for kommuneplanens retningslinjer for solcelleparker er blevet opdateret for at blive mere forståelige.
- Der er redegjort for kommuneplanens retningslinjer: Særlige kulturmiljøer, Ønsket skovrejsning og Særligt værdifuldt landbrugsområde

2 Ændringer i forslag til Lokalplan nr. 131 'Solcellepark ved Kildevad'

- Redegørelse for anledning til lokalplanens udarbejdelse er blevet ændret, for at tydeliggøre at det er projektansøger, som har anmodet om at etablere solceller på det pågældende areal
- Det er tilrettet at et solcelleanlæg i projektets størrelse årligt vil kunne producere ca. 25.000 MWh.
- Redegørelsen for bilag-IV-arter er ændret
- Under "Anden Planlægning" er der i afsnittet om kommuneplanen redegjort for retningslinjerne i kommuneplanen: Solcelleparker, Nitratfølsomt vandindvindingsområde, BNBO-område, Særlige kulturmiljøer, Ønsket skovrejsning og Særligt værdifuldt landbrugsområde
- Lovhenvvisning til miljøvurderingsloven er rettet
- Henvvisning til museumsloven er ændret efter ønske fra Bornholms Museum
- Det er tilføjet til redegørelsen at der findes et dige i delområde 1 som er beskyttet af museumslovens §29a
- Der er indsat kort med fortidsminder med tilhørende beskyttelseslinjer i redegørelsesdelen.
- Lovhenvisningen for fortidsmindebeskyttelse er rettet.
- Den tidligere §4.3 er fjernet, idet den regulerede et forhold som er reguleret af anden lovgivning.
- Den maksimale højde for solceller er ændret fra 3,5 til 3,2 meters højde over terræn.
- Ordlyden af bestemmelse 6.2 er tydeliggjort ved at fjerne "evt." fra bestemmelsen
- Kortbilag 3 og 4 havde forkerte overskrifter i høringsmaterialet. Overskrifterne er rettet.
- Det friholdte areal omkring den § 3-beskyttede sø i delområde 1 er ændret til en bufferzone på 5 meter omkring pløjekanten om søen. Pløjekanten er indtegnet på et nyt kortbilag, kortbilag 6.
- Redegørelsen for beskyttet natur er ændret for at beskrive et større friholdt areal i forhold til materialet i den første høring. Redegørelsen har fået indsat et billede af det friholdte areal med markering af søens pløjekants nuværende placering på kortbilag.

3 Ændringer i 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark - Tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven'

- Et nyt vilkår 3, omhandlende ansvar for dræn i projektområdet, er indsat i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Generelle vilkår". Begrundelse for vilkår 3 er indsat i afsnit "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Generelle vilkår". Efterfølgende vilkår har fået nye numre.
- Det tidligere vilkår 5 i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Biologisk mangfoldighed" omhandlende fældning af potentielt flagermusetræ er udskiftet med vilkår 6-8, som beskytter træet i både anlægs- og driftsfase. Begrundelse for vilkår 6-8 er indsat i afsnit "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Biologisk mangfoldighed".
- Et nyt vilkår 9, omhandlende beskyttelse af traner, er indsat i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Biologisk mangfoldighed". Begrundelse for vilkår 9 er indsat i afsnit "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Biologisk mangfoldighed".
- Et nyt vilkår 14, omhandlende brug af køreplader ved etablering af transformerstationen, er indsat i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Kulturarv, arkæologi og fortidsminder". Begrundelse for vilkår 14

er indsat i afsnit "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Kulturarv, arkæologi og fortidsminder". Efterfølgende vilkår har fået nye numre.

- Fire nye vilkår 15-18, omhandlende retningsstyret underboring, er indsat i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Kulturarv, arkæologi og fortidsminder". Begrundelse for vilkår 15-18 er indsat i afsnit "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Kulturarv, arkæologi og fortidsminder". Efterfølgende vilkår har fået nye numre.
- Vilkår 21 (tidligere vilkår 12), omhandlende rengøring af solcellepanelerne er ændret, så solcellepanelerne i udgangspunktet ikke må rengøres. Vilkår 21 findes i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Drikkevandsinteresser og grundvand". Begrundelse for vilkår 21 er indsat i afsnit "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Drikkevandsinteresser og grundvand".
- Tre tidligere vilkår omkring støj i anlægsfasen er slettet, da Bornholms Regionskommune har vedtaget en ny forskrift, som erstatter vilkårene (Forskrift for visse miljøforhold ved midlertidige bygge- og anlægsarbejder i Bornholms Regionskommune, 2023). Det drejer sig om vilkår 19-21 i det tidligere udkast til tilladelse placeret i afsnittet "Vilkår for tilladelsen" under "Støj og vibrationer". Efterfølgende vilkår har fået nye numre. Begrundelsen for ændring af vilkår er indsat i afsnittet "Begrundelse for afgørelsen", underafsnit "Støj".
- Reference til høringssvar fra den nuværende høring af planforslag, udkast til tilladelse samt miljøvurderingsrapport er indsat i afsnittet "Grundlag".
- Nuværende høring indskrevet i forklaring af høringsproces under afsnittet "Høring af forslag til kommuneplantillæg, lokalplan, udkast til tilladelse til konkret projekt og tilhørende miljøvurderingsrapport".
- Netteforbindelse og kabeltracé tilføjet projektbeskrivelsen under afsnittet "Det konkrete projekt".
- Det er tilrettet, under afsnittet "Det konkrete projekt", at et solcelleanlæg i projektets størrelse årligt vil kunne producere ca. 25.000 MWh.
- Det er tilføjet, under afsnittet "Det konkrete projekt", at når anlægget ikke længere skal være i drift, fjernes det samlede anlæg.
- Der er tilføjet et afsnit omhandlende interessekonflikter i forhold til miljøvurderingsloven. Afsnittet er indsat under "Lovgrundlag".
- Bilagsoversigt udvidet med fire bilag. De tre første bilag er indsat og plads til tre kommende bilag er indsat nederst i dokumentet

4 Ændringer i 'Miljøvurderingsrapport – Kildevad Solcellepark'

Som følge af ændringer i miljøvurderingsrapporten har en del afsnit og kapitler fået nye numre. De numre, der angives i henvisninger herunder, stammer fra den reviderede miljørapport¹. Udover nedenstående er der foretaget sproglige præciseringer igennem hele rapporten.

Elproduktion

Det er tilrettet at et solcelleanlæg i projektets størrelse årligt vil kunne producere ca. 25.000 MWh = 25 GWh.

Tilrettningen er foretaget her:

- 0.2 Projektbeskrivelse
- 1.1.1 Bornholms Energistrategi 2040
- 2.1 Projektets karakteristika
- 2.4 Driftsfasen
- 10.3 Metode

¹ Dateret 23.09.2024 på datablad, s. 2 i miljøvurderingsrapporten.

Solpaneltype

Det er præciseret at typen af solcellepanel (trackersystem eller fastmonterede) og endelig placering af solceller fastlægges i en senere fase af projekteringen. Præciseringen er indsat her:

- 0.2 Projektbeskrivelse

Skala for vurdering af miljøpåvirkning

Betegnelsen mindre miljøpåvirkning er ændret til lille miljøpåvirkning. Ændringen er konsekvensrettet igennem hele dokumentet

Forløb

Beskrivelse af forløbet i miljøvurderingsrapporten er ensrettet med beskrivelse i udkastet til tilladelse i kapitel "Baggrund og fremgangsmåde". Ændring er foretaget her:

- 1.1 Baggrund

Demontering

Det er tilføjet at når solcelleparken ikke længere skal være i funktion, skal anlægget demonteres. Tilføjelser er indsat her:

- 0.2 Projektbeskrivelse
- 2.3 Demontering efter endt levetid
- 8.7 Miljøpåvirkninger under demontering
- 9.7 Miljøpåvirkninger under demontering
- 10.7 Miljøpåvirkninger under demontering
- 11.7 Miljøpåvirkninger under demontering
- 12.3 Demontering
- 12.7 Miljøpåvirkninger under demontering

Randbeplantning

Det er præciseret at alle træer og buske der plantes i randbeplantningen er hjemmehørende arter. Tekst er tilrettet her:

- 0.5.1 Biologisk mangfoldighed
- 0.5.3 Landskab og visuelle forhold
- 2.1.9 Randbeplantning
- 5.10 Afværgeforanstaltninger
- 7.1 Samlet vurdering
- 7.6 Miljøpåvirkninger i anlægsfasen
- 7.7 Miljøpåvirkninger under demontering
- 7.8.2 Visuel påvirkning af naboer

Biologisk mangfoldighed – særligt beskyttede arter

Der er udført supplerende dataindsamling til dokumentation for særligt beskyttede dyrearters tilstedeværelse. Dataindsamling handler om padder og flagermus. Der er udført lytteundersøgelser for både padder og flagermus samt ketjsning i sø for padder. Data er indarbejdet i miljøvurderingsrapport. Flagermus og traner er konstateret i plan- og projektområdet. Hensyn til at beskytte flagermus og traner er også indarbejdet. Tekst er tilrettet her:

- 5.3 Metode
- 5.4.1 §3-beskyttede naturtyper

- 5.4.3 Fredede og rødlistede arter
- 5.4.4 Bilag IV-arter
- 5.4.5 Øvrige beskyttede arter
- 5.6.2 Fredede og rødlistede arter
- 5.6.3 Bilag IV arter
- 5.6.4 Andre beskyttede arter
- 5.7 Miljøpåvirkninger under demontering
- 5.8.2 Fredede og rødlistede arter
- 5.8.3 Bilag IV-arter
- 5.8.4 Spredningsmuligheder
- 5.10 Afværgeforanstaltninger
- 5.12 Eventuelle mangler ved miljøvurderingen

Opdatering af lovhenvisninger

Henvisning til vandforsyningsloven, miljøvurderingsloven, planloven, skovloven, lov om vedvarende energi og miljøbeskyttelsesloven er opdateret til nyeste love. Henvisninger er ændret her:

- 1.1.3 Grundvandsbeskyttelse
- 1.2.2 Miljøvurdering af planer
- 4.2 National planlægning
- 5.2 Lovgrundlag
- 6.8 Miljøpåvirkninger i driftsfasen
- 7.2 Lovgrundlag
- 9.2 Lovgrundlag
- 10.2 Lovgrundlag

PFAS

Notat om mulig udvaskning af PFAS fra kabler er tilføjet som bilag og grundlag for vurdering. Tilføjelse indsat her:

- 11.3.1 Grundvandsforhold
- 11.3.2 Forureningskilder
- 11.8.1 Kilder til forurening fra solcelleanlægget

Støj – ny forskrift

Bornholms Regionskommune har vedtaget en ny forskrift, som regulerer støj og vibrationer i anlægsfasen. Rettelser som følge heraf er foretaget her:

- 12.2 Lovgrundlag
- 12.6 Miljøpåvirkninger i anlægsfasen

Støj – drift

Støjen fra de enkelte elementer af solcelleparken under drift er udspecificeret. Tilføjelser er indsat her:

- 12.8 Miljøpåvirkninger i driftsfasen

Der er indsat en ekstra afværgeforanstaltning ved ramning, som kan påvirke to berørte naboer.

- 12.10 Afværgeforanstaltninger

Tracé til tilslutningskabel

Tracé til tilslutningskabel er medtaget i miljøvurderingsrapporten. Tilføjelser er indsat her:

- 0.5.9 Sammenfatning
- 1.1.2 Tilslutning og distribution

- 1.5.1 Geografisk afgrænsning
- 2.2 Anlægsfasen (Det tidligere afsnit 2.1.6 Nettilslutning, er indsat her som 2.2.1 Nettilslutning).
- 2.3 Demontering efter endt levetid
- 4.2 National planlægning
- 5.1 Samlet vurdering
- 5.4.4. Bilag IV-arter
- 5.4.5 Øvrige beskyttede arter
- 5.6.3 Bilag IV-arter
- 5.8.2 Fredede og rødlistede arter
- 5.10 Afværgeforanstaltninger
- 8.1 Samlet vurdering
- 8.6 Miljøpåvirkninger i anlægsfasen
- 8.10 Afværgeforanstaltninger
- 9.6 Miljøpåvirkninger i anlægsfasen.

Afstand fra transformerstation til nærmeste bygning

Det er tilføjet at afstanden fra byggefeltet til nærmeste bygning er 150 m. Tilføjelsen er indsat i følgende afsnit:

- 2.1.5 Primær transformerstation

Ingen interne veje

Det er tilføjet at der ikke etableres interne veje i projektet. Tilføjelsen er indsat her:

- 2.1.6 Adgangsveje

Spredningsveje

Vurdering af trådhegnets påvirkning på små dyrearter tilføjet i følgende afsnit:

- 5.8.4 Spredningsmuligheder

Grøn pulje

Beløb til grøn pulje er ændret til 2.500.000 kr. på baggrund af ændring i grøn pulje² efter "Klimaaf tale om mere grøn energi fra sol og vind på land 2023"³. Ændring fremgår af følgende afsnit:

- 6.8 Miljøpåvirkninger i driftsfasen.

Indblik fra Kildevad 6

Vurdering af indblik fra ejendommen Kildevad 6 er tilføjet i følgende afsnit:

- 7.8.2 Visuel påvirkning af naboer

Eksisterende højspændingsledninger

Det er tilføjet at tilstedeværelsen af højspændingsledningerne ikke er til hinder for etablering af solceller. Tilføjelsen er indsat her:

- 7.4 Eksisterende forhold

Beskyttelse af nyplantede træer

Det er tilføjet at nyplantede træer så vidt muligt skal sikres mod at blive gnavet ned af harer, rådyr med videre i

² Se mere om grøn pulje i "Vejledning om grøn pulje 2024", Energistyrelsen, Juni 2024

³ Aftale mellem Regeringen og Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti, Enhedslisten, Radikale Venstre og Alternativet, 12. december 2023

følgende afsnit:

- 7.10 Afværgeforanstaltninger

Rådgivervirksomheds navn ændret

Bygherres rådgiver har ændret navn fra MOE til Artelia. Ændringen er indsat her:

- 8.3 Metode

Anvendelse af køreplader ved transformerstation

Det er tilføjet at der forventes anvendt køreplader ved etablering af transformerstation. Tilføjelsen er indsat i følgende afsnit:

- 8.6 Miljøpåvirkninger i anlægsfasen
- 8.10 Afværgeforanstaltninger

Kapitel 13 "Sammenfatning af miljøpåvirkninger" er opdateret i henhold til ovenstående ændringer og tilføjelser.

Supplerende visualiseringer

Bilag 3 er opdateret, således at de supplerende visualiseringer, der indgik som høringssvar fra European Energy A/S under høringen i marts-maj 2023 er inddraget.

5 Ingen ændringer i 'Miljøvurderingsrapport for Solprojekt ved Kildevad – Afgrænsningsnotat – Endelig version til bygherre om hvad miljøvurderingsrapport skal indeholde'

Afgrænsningsnotat blev meddelt bygherre den 7. april 2022. Der er ikke ændringer i dokumentet.

I afgrænsningsnotatet indgår som bilag 1: Vurdering af mulighederne for at nedbringe indholdet af nitrat i grundvandet ved Kildevad Kildeplads.

Siden afgrænsningsnotatet blev udarbejdet, er der lavet målinger på vandet ved boringerne i Kildevad hver anden måned. I forbindelse med den nye høring er udarbejdet et nyt dokument, som beskriver nitrat i grundvand og det nye data indsamlet fra målinger på vandet ved boringerne. Det nye dokument supplerer og opdaterer vidensgrundlaget i forhold til afgrænsningsnotatets bilag 1.

æ

6 Inden ændringer i Ansøgning om miljøkonsekvensvurdering efter miljøvurderingslovens § 18 - 'European Energy solcelleanlæg ved Østerlars'

Ansøgning om miljøvurdering modtaget den 31. januar 2022 er uændret.

Bilag 2: Nyeste nitratdata fra Østerlars Vandværk og boringerne ved Kildevad

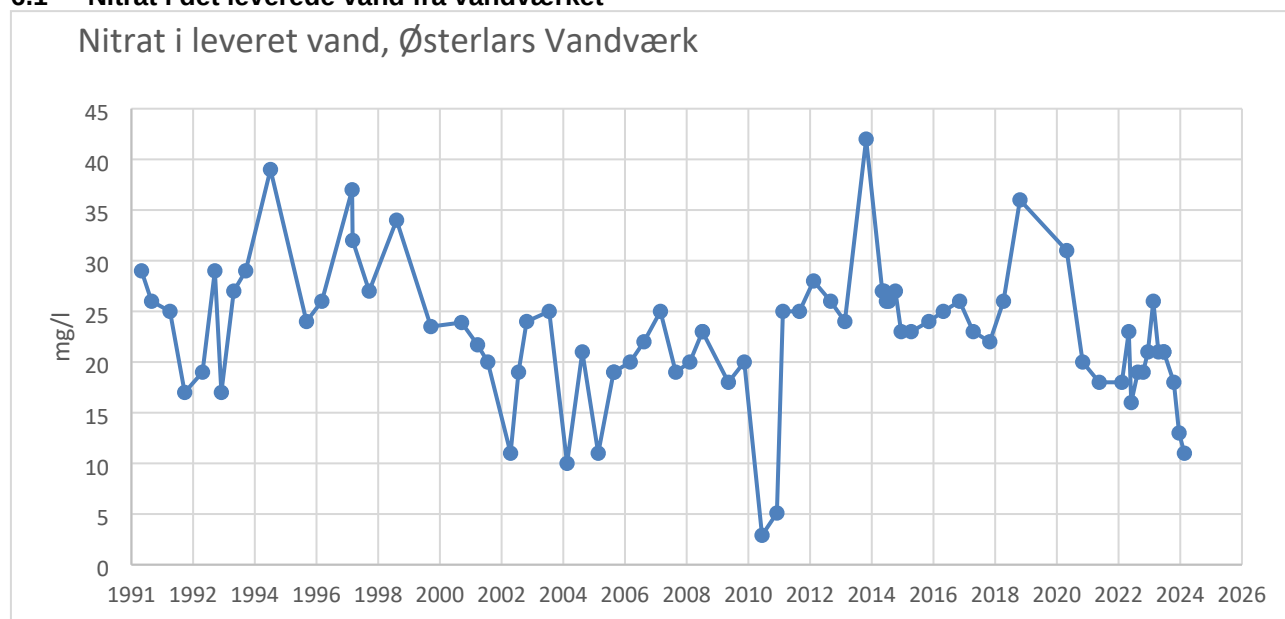
Nyeste nitratdata fra Østerlars Vandværk og borerne ved Kildevad

I forbindelse med udsendelse af høringsmaterialet er nitratforholdene ved Kildevad blevet beskrevet i notatet "Nitrat i grundvand – generelt og ved Kildevad".

Kommunen får foretaget vandprøver direkte fra vandværket og fra hver af de to borerne ved Kildevad. Prøver tages hver anden måned, og der er derfor indløbet resultater siden den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse i perioden 24. september 2024 til den 19. november 2024.

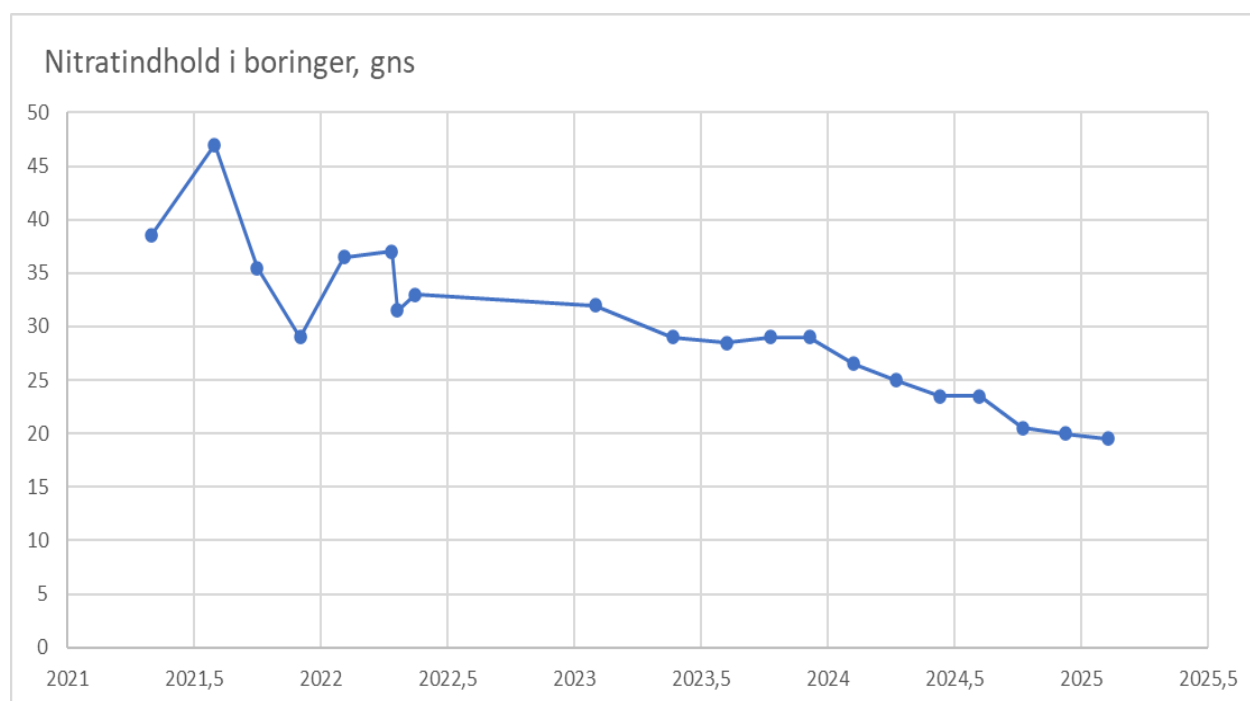
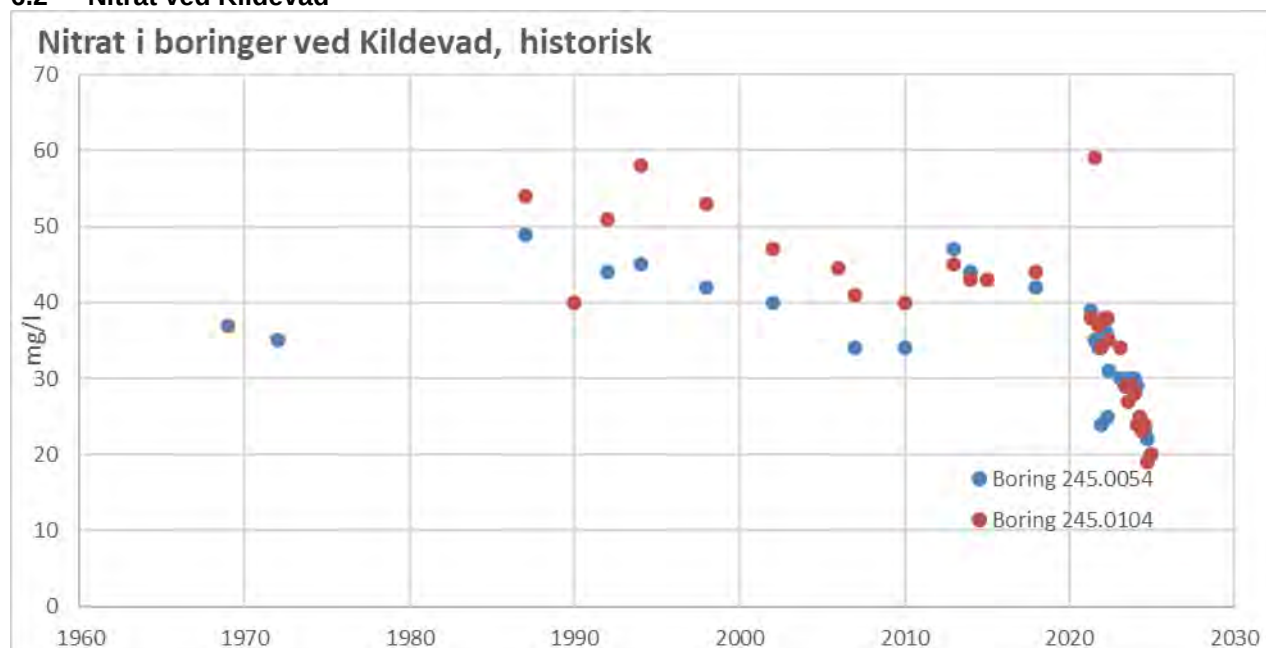
Der foreligger prøver pr. 1 december 2024 og 1. februar 2025. Disse vises i sammenhæng med øvrige data.

6.1 Nitrat i det leverede vand fra vandværket

Vandværket blander det nitratholdige vand fra Kildevad med rent vand fra den anden kildeplads ved Nybro. Indholdet i det leverede vand er derfor meget varierende, og typisk højst om sommeren. Nybro kildeplads kan ikke alene forsyne hele området.

6.2 Nitrat ved Kildevad

Sideløbende med arbejdet med indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse skal kommunen gennemføre udtag af landbrugsjord i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). I slutningen af 2023 blev der udtaget et mindre område omkring boringerne med virkning fra 2024.

Dette har haft en markant virkning på nitratindholdet, som faldt fra ca. 30 mg/l til de nuværende 20 mg/l.

6.3 Prognose

Det er forventningen at koncentrationen af nitrat vil stabilisere sig på et tidspunkt, når der er opnået ligevægt mellem det nitrat, der aktuelt belastes med, og det der naturligt forlader magasinet, blandt andet ved udskylning.

På det foreliggende kan det dog ikke siges, hvilket niveau, der vil nås, inden det stabiliseres. Dog ses tegn på en begyndende stabilisering omkring 20 mg/l. Med fortynding med rent vand vil vandværket dermed kunne opnå indhold mellem 10 og 15 mg/l i det leverede vand, afhængigt af forbrug.

Prøvetagningen fortsætter og resultaterne følges nøje.

Bilag 5: Oversigt over høringssvar i fuld længde

Alle høringssvar i fuld længde

Solceller ved Kildevad - Bornholms Regionskommune

Flere høringssvar har indeholdt navns nævnelse af medarbejdere i Bornholms Regionskommune. Navnene er anonymiserede i denne oversigt som ligger offentligt tilgængeligt.

Høringssvar Solceller Kildevad. Misvisende information

Dato: 20-5-2023

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Misvisende information

Som naboer til den projekterede solcellepark har vi også fået tilbuddet om at få solceller på vores grund. Som svar på vores skepsis og tvivl om at projektet rent faktisk ville have en positiv effekt på grundvandet, svarer solcellefirmaet i en mail til os: en embedsmand fra kommunen har lavet en rapport, som indeholder hans syn på sagen som peger tydeligt i den retning

Mailen forsætter:

"En sammenfatning hertil kan derfor lyde:

Et solcelleprojekt vil have en positiv effekt på nitratindholdet i drikkevandet

Det må på den baggrund forventes at kommunen ser positiv på projektet

Det må på den baggrund vurderes at projektet gennemføres

Projektet bliver bedre med en bedre effekt på drikkevandet hvis I er med

Er I ikke med og gennemføres projektet ikke, må det forventes at der kommer en sanktion omkring anvendelse af arealet fra kommunen, da de skal gribe ind grundet de høje nitratværdier.

Det må forventeligt medføre et indtægtstab på arealet.

Solcellerne kan give en markant bidrag til jeres indtægt i de næste 30 år og jeg håber derfor både for Jer, for vandet og for projektet at I vil være med. Randbeplantning mm laves efter alle kunstens regler i samarbejde med jer. Endeligt vil jeg gerne tilbyde jeg muligheden for at holde får på arealet."

Når vi oplever at den samme embedsmand undlader væsentlige konklusioner (fra geus grundvandsrapport) i sin rapport og en solcelle-sælger der lover guld og grønne skove (sikker indtjening og beplantning efter alle kunstens regler) får vi mistanke om, at projektet blot skal fremstå, så det passer til deres ideer og planer. Vi oplever derfor at hele projektet bliver utroværdigt.

Vh. Helle og Niels Wibe

solceller Kildevad. Høring lokalplan 131

Dato: 20-5-2023

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Høring lokalplan 131

I afsnit "Formål og baggrund" står: Et solcelle firma har anmodet Bornholms Regionskommune om at tilvejebringe et plangrundlag.....

Dette kan fejlagtigt give indtryk af, at det er solcellefirmaet som har startet processen vedr. projekt "Solcellepark ved Kildevad" hvilket ikke er tilfældet. Det er BRK som har kontaktet solcellefirmaet.

I samme afsnit står endvidere at "etablering af et solcelleanlæg nær kildepladserne som afløsning for den nuværende landbrugsdrift sandsynligvis vil bevirke, at der sker en væsentlig nedsættelse af nitratinholdet i drikkevandet"

Dette er en ikke underbygget antagelse, og prisen for en alternativ indsats er ikke korrekt. At det vil koste op mod 3 millioner i kompensation ved udtagning af landbrugsjorder, som beskrevet i miljøvurderingsrapporten er vil være at skyde gråspurve med kanoner.

I samme rapport kan læses, at vandværket har en aftale om braklægning og græsning i nogle mindre områder tæt på borerne (pris 5000 kr. pr. ha.).

Der kan altså findes løsninger til langt under 100 000 kr. pr. ha. på de 3,7 ha. det hele drejer sig om. Løsninger som vi også har peget på i tidligere høringer.

Der skrives, at nitratinholdet nu er så højt, at der er begrænsninger på anvendelsen af drikkevandet. Dette er noget direkte vås, da indholdet af nitrat ikke overstiger den national fastsatte grænseværdi.

Beplantning.

I lokalplanens indhold, delområde 1 står, at den skærmende beplantning med tiden vil blive op til 4 meter høj. Vi har ikke tiltro til, at der inden for 5 år vil vokse noget op som kan skærme. Os der bor i området kan ikke plante hverken buske eller træer, uden disse er afskærmet for vildtet.

Der står ligeledes, at der ikke vil blive plantet de steder, hvor der ikke i forvejen er beplantning. Dette betyder, at der ikke vil blive plantet/skærmet op mod eksisterende skov med en fredet røse. Med kun få meter fra fredning reg.nr. 5135.13 (Røse, ½ x 6 x 6 m) til solcelleanlægget, vil den eksisterende skov ikke i tilstrækkelig grad sløre indsigten fra de fredede røser til anlægget.

Ifølge miljøvurderingsrapporten vil det ikke kunne afvises, at der kan være både indblik og risiko for refleksion fra panelerne hos os på matrikel 35a Risenlundsgård.

Vi finder det ikke tilstrækkeligt med kun tre rækker beplantning mellem vores grund og solcelleanlægget.

Ifølge kortmaterialet betragtes skellet som eksisterende beplantning. Denne beplantning er ganske ubetydelig og flere steder ikke eksisterende. Her vil vi kræve, at der skal plantes mindst 6 rækker

beplantning for at mindske generne for os.

Anden planlægning

Der er ikke overensstemmelse mellem de solcellepaneler der er miljøgodkendt og dem EE vil benytte. I lokalplanen står, at solcelleanlægget vil have en max. højde på 3,5 meter, men i det seneste orienteringsmaterialet, vi har set fra EE, står der at totalhøjden vil være op til 3,95 meter. I tilfælde af at lokalplanen 131 vedtages vil solcelleparken som EE beskriver den, ikke kunne opføres indenfor rammerne af lokalplanen!

I afsnit "veje, stier og parkering" står at der ikke må terrænreguleres mere end 0,5 meter mod vej og skel. Øvrig terrænregulering skal udføres med bløde overgange.

Det kan ikke være rigtigt, at der her gives tilladelse til væsentlige ændringer i det bakkede landskab, uden øvrige begrænsninger.

I miljøvurderingsrapporten omtales adgangsveje. Der er ingen veje indtegnet på kort over projektet udover indkørsler fra Risenholmsvejen. Vi formoder, at der skal være adgangsvej til den bygning, som placeres længst væk fra Risenholmsvejen. Skal sådan en vej ikke fremgå af anlægsbeskrivelsen?

Via kortmaterialet erfarer vi, at der skal opføres en bygning på 100m² længst væk fra Risenholmsvejen og kun 20 meter fra fredsskov. Det forekommer som total vanvid at bygge så tæt på fredsskov, når der samtidig står ledige bygninger (gammel svinestald) på matrikkelen, som med al sandsynlighed bare får lov til at stå og forfalde. Man kunne med fordel bruge dette område til en ny bygning i stedet.

I miljøvurderingsrapporten står, at der kan afgræsses med dyrehold. Hvilken betydning vil det have for nitratinholdet i drikkevandet? Er der lavet en vurdering af dette?

Vh. Helle og Niels Wibe

Høringssvar

Id: 604

Solceller Kildevad. Bemærkning til kommuneplantillæg nr. 11

Dato: 20-5-2023

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Bemærkning til kommuneplantillæg nr. 11 (Vedhæftet)

Bemærkning til kommuneplantillæg nr. 11

Der findes ikke belæg for, at en solcellepark vil reducere nitratinholdet i drikkevandet. Det er en stor indgriben i lokalområdet baseret på denne antagelse.

Forholdet til kommuneplanens landskabsudpegninger:

I kommuneplan 2020 udpeges netop dette område til et særligt kulturmiljøområde, hvilket også påpeges i miljøvurderingsrapporten.

I kommuneplanen 2020 er området også udpeget til et potentielt skovrejsnings område.

10 ud af 11 punkter i retningslinjer for solcelleparker (kommuneplanen 2020) vil ikke blive overholdt ved etablering af en solcellepark ved Kildevad. Denne er markeret med grøn herunder. At tilsidesætte en kommunalt besluttet plan vil virkelig så tvivl hos borgerne om det kommunale arbejde der foregår kan tages seriøst.

Kommunens egne retningslinjer for opsætning af solceller.

7.4.1 Solcelleparker må ikke udlægges i værdifulde eller sårbare landskaber.

7.4.2 Solcelleparker bør kun udlægges på fladt eller jævnt terræn.

7.4.3 Solcelleparker skal udlægges, så skærmende beplantning kan skjule/sløre indsigten til anlæggene.

7.4.4 Solcelleparker skal placeres, så der i videst muligt omfang tages hensyn til nabobeboelsers nærmiljø.

7.4.5 Solcelleparker må ikke udlægges tæt på byer eller sammenhængende bebyggelser i det åbne land.

7.4.6 Solcelleparker må ikke placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg i landskabet.

7.4.7 Udlæg til solcelleparker må kun ske, så indsigt til og udsigt fra kirker eller andre særlige kulturhistorisk værdifulde bygninger eller landskaber ikke påvirkes negativt.

7.4.8 Solcelleparker bør så vidt muligt placeres på afstand af veje med nogen eller megen færdsel.

7.4.9 Irregulære former på afgrænsningen af arealer til solcelleparker bør undgås.

7.4.10 Størrelsen på hvert enkelt område skal være tilpasset skalaen i det lokale landbrugslandskab.

7.4.11 Solcelleparker bør som udgangspunkt placeres på landbrugsareal, hvor der i forvejen er restriktioner i forhold til dyrkning, udspreddning af gylle, og terrænudfordringer, hvor færdsel med landbrugsmaskiner kan være vanskelig.

Høringssvar

Id: 768

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøs bemærkninger til Bornholm Regions Kommunes kommuneplantillæg nr.11 vedr. naturbeskyttelsesinteresser (MST Id nr.: 11375422)

Dato: 4-11-2024

Navn: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Adresse: Nyropsgade 30

Postnr.: 1780

By: København V

Høringssvar

Til Bornholms Regions Kommune

Styrelsen for Grønarealomlægning og Vandmiljø (SGAV) kan konstatere, at vi i forbindelse med den tidligere høring af Bornholms Regions kommuneplantillæg nr. 11 fremsendte vejledende bemærkninger omkring naturbeskyttelsesinteresser. Vi har derfor ikke yderligere kommentarer i den sammenhæng.

Høringssvar

Id: 773

Høringssvar fra Østerlars Vandværk

Dato: 17-11-2024

Navn: Henning Nielsen

Adresse: Gamlevældevej 1A, Østerlars, 3760 Gudhjem

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Se vedhæftede fil

Bekymring omkring etablering af solcellepark ved Kildevad.

Tirsdag d. 8. september blev der holdt høringsmøde nr. 2 for interesserede i forbindelse med planer om etablering af en solcellepark ved Kildevad, Østerlars. Det første møde blev holdt for et år siden, hvor den fremlagte miljørapport var behæftet med så mange fejl, at der skulle udarbejdes en ny miljøkonsekvensplan.

Meget af kritikken gik ud på, at den nye rapport stadigvæk ikke var fyldestgørende, og at man ikke tog hensyn til undergrundens beskaffenhed, samt konsekvenserne for de forskellige dyrearter, som findes i området.

Det vil fremgå af den skrivelse, som en gruppe, der bor omkring projektet, har lavet.

Der er blevet lavet enkelte rettelser i den nye, men, som en gruppe borgere har skrevet i en bekymringsskrivelse, mener de, at den stadigvæk er behæftet med fejl.

Placeringen af solcelleparken har efterfølgende givet vandværkets bestyrelse grund til bekymring, da vi mener, at der ikke taget behørigt hensyn til, at solcelleparken bliver placeret 50 – 100 meter fra vores 2 borer, samt, at den placeres midt i vores vandindvindingsområde. Grunden til denne placering er ønsket om at nedbringe nitratholdet i det grundvandsområde, hvor vi henter størstedelen af vores vand. Det synes som man helt har set bort borerens placering, da man planlagde projektet.

Der er i projektet ikke taget hensyn til oplysningerne om beskaffenheden af undergrunden, som er helt speciel.

Vi har 2 borer ved Kildevad beliggende på den modsatte side af cykelstien. DGU nr. 245-54 og

DGU nr. 245-104

Jeg har i Miljøministeriets rapport fra 2009 udført af Center Roskilde Sårbarhedsvurdering af grundvandsressourcer på Nordbornholm side 36, 72, 98 og 99, set, at undergrunden omkring vores vandforsyningsområde består af mestendels sand og grus med enkelte spor af ler, Vi henter vores vand udelukkende fra dette lag, og kommer ikke ned til grundfjeld.

Planen blev fremlagt af et panel bestående af folk fra Bornholms Regionskommunes embedsfolk fra Miljø, Plan og Kultur forvaltningen, samt repræsentanter fra European Energy, som gerne vil anlægge denne solcellepark.

Under denne nye høring, hvor den nye miljøvurderingsrapport blev fremlagt, var der en del kommentarer til den.

På forespørgsel fra undertegnede, fik forsamlingen at vide, at nedgravning af kabler, både stærkstrøms og tilslutningskabler fra solceller ikke ville få nogen betydning for det vand, vi pumper op.

I "Forslag til kommuneplantillæg nr. 11 og Forslag til Lokalplan nr. 131 for et solcelleanlæg ved Kildevad er blevet miljøvurderet, jf. miljøvurderingsloven (LBK nr. 4 af 03-1/2023)", kan man side 33-39, kan man se, hvordan man vil anlægge solcelleparken, og hvordan det vil foregå i forhold til opgravning, og nedbankning af 15000 støttepæle, nedgravning diverse typer ledninger. Det vil alt i alt tage 3-4 måneder.

Inddragelse af Østerlars Vandværk

Vandværkets bestyrelse var meget forundrede over ikke at være blevet indkaldt til det første informationsmøde i efteråret 2019, og at der efterfølgende blev taget kontakt til en produktudvikler uden foregående inddragelse af Østerlars Vandværk.

Det finder vi meget bekymrende.

Vi har efterfølgende kigget vores bestyrelsesmødereferater igennem og ikke fundet noget, der viser, at emnet har været sat på dagsordenen eller blevet drøftet. Der har dog været et orienteringsmøde med kommunens

repræsentant om eventuel aftale om BNBO og størrelsen af området, men heller ikke der blev der henvist til en aftale med vandværket.

Vi tager vores ansvar alvorligt i forhold til, at vi til stadighed kan levere godt vand til vores forbrugere, uden at skulle bekymre os om eventuelle forringelser af vandkvaliteten forårsaget af etablering af solcelleparken.

Fejlagtig begrundelse for placering af solcellepark umiddelbart ovenpå vigtigt vandindvindingsområde.

Når man vil grave i en skråning, der hælder ned mod vores borer, samt foregår i vores vandindvindingsområde, så kan det kun vække bekymring for, hvordan det vil påvirke det vand, vi henter fra området. De kabelgrave og ledningsrender fra solpanelerne som graves i en dybde ned til 1,5 meter, vil skære sig gennem området på kryds og tværs og da undergrunden for det meste består af sand og grus, vil vandet, der siver ned i undergrunden meget hurtigt ramme de lag, hvor vi henter vores vand. I rapporten beskrives det nedsivende overfladevand som oxyderet på grund af den lille afstand til grundvandsspejlet, og at vandet karakteriseres som ungt vand, som på grund af undergrundens beskaffenhed hurtigt siver ned i jorden og videre ned mod vores borer.

Det rummer i vores optik en stor risiko for forurening, både fra selve jordbearbejdningen (frigørelse af nitrat og andre stoffer bundet i jorden lige nu), samt coating mm. fra de kabler, man påtænker at anlægge.

Det er vores frygt, at hvis det store arbejde med kabelgrave og med nedbankning af 15000 jernpæle til montering af solcelle stativer vil give en forurening i vores vandindvindingsområde, der gør, at vi ikke kan at vi ikke bruge vandet fra de to borer, vi har i området.

I begrundelsen for at etablere solcelleparken har man taget udgangspunkt i det høje nitrattal, der opstod i forbindelse med kollaps af den misligholdte staldbygning på Risenholmsvej 6 vinteren 2010, og at vi havde en høj nedsivning af nitratholdigt vand, og regnvandet og nitrat fra dette sivede ned i vores vandindvindingsbassin.

Efterfølgende målinger viste et nitrattal på 48

På grund af undergrundens beskaffenhed har nedsivningen af nitrat været rimelig hurtig.

Efterfølgende har ophør af drift på ejendommen og nedlæggelse af dyrehold på Risenholmsvej 8 i 2022 givet et støt fald i nitrattallet i vores grundvand. Efterfølgende målinger foretaget af BRK i rapporten: Nitrat i borer generelt ved Kildevad", viser et drastisk fald i nitrattallet de seneste 4 år, og at tallet for august 2024 viser et indhold mellem 22 og 24.

Dette har man ikke taget med i den nye miljøvurdering

De målinger indikerer, at tallet langsomt vil falde yderligere. Derfor mener vi, at begrundelsen for at anlægge solcelleparken ikke mere er gældende. Vi, fra Østerlars vandværk, vil gerne vide, om alt det, som er beskrevet, vil have betydning for, at beslutning om etablering af solcelleparken kan stoppes.

Garanti for dækning af udgifter i tilfælde af forurening af borerne ved Kildevad.

I tilfælde af, at planerne om solcellepark gennemføres og, at der under etablering af solcelleparken og efterfølgende sker forurening fra selve solcelleparken, må vi forlange, at Østerlars Vandværk bliver holdt skadesløse.

Vi bliver måske nødt til at opgive de 2 borer ved Kildevad, hvor vi henter størstedelen af vores vand, og efterfølgende finde en ny kildeplads og etablere nye råvandsledninger til vandværket og strømledninger mellem borer og vandværk.

Da det er BRK, der giver tilladelse til opførelse af solcelleparken, må vi antage, at det også er dem, der skal dække eventuelle udgifter.

I tilfælde af at planerne bliver gennemført, forlanger vi, at BRK giver Østerlars Vandværk en skriftlig garanti for dækning af alle skadesudgifter, herunder omkostninger til etablering af ny boring med deraf følgende omkostninger til råvandsledninger, elkabler, styringer, og hvad, der ellers følger med.

Venlig hilsen

På vegne af bestyrelsen i Østerlars Vandværk

Formand

Henning Nielsen

Gamlevældevej 1A, Østerlars

3760 Gudhjem

Høringssvar

Id: 778

Kildevad Solcellepark

Dato: 18-11-2024

Navn: Flemming Kristensen

Adresse: Åløsevej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Indsigelse / kommentar

Kære kommunalpolitikere

TÆNK jer nu godt om, før i tager stilling til om der evt. skal gives tilladelse til opførelse af en solcellepark Kildevad i dette fine naturområde, beliggende i Østerlars , omgivet af fredet skov, tæt på beboere, fyldt med Oldtidsagre, meget rigt fugle og dyreliv.

Vandindvindingsområde, meget følsomt for Østerlars vandværk, med anlæggelse af en forurenede solcelle park.

Når der findes en Kommuneplan, som vi alle skal rette os efter, er der IKKE udlagt et industriområde til Solcellepark (det er ikke rimeligt at der skal gives dispensation fra alle love og regler.)

Langs med området er der off. Cykel og gangsti. !!!

DEN GRØNNE BØLGE som er udarbejdet af beboere i Østerlars i samarbejde med CTR. kan under ingen omstændigheder anbefale ødelæggelse af området med en solcellepark.

Prøv at køre tur ad Risenholmsvej , mod syd fra Stavsdalvej . På venstre side, før Bakkegård, er der fri udsigt til området, med skibakken

0 til 16 m, som vender mod nord !! og det bevoksede område, med højdeforskel på 2 - 3 m man bare vil fjerne og planere ud.

Et beplantnings bælte vil intet dække, men et grimt hegn , vil være meget synligt.

Området : mellem delområde 1. og 2. Fra gylletanken og syd om det bevoksede, med bl.a. Eg træet, samt højdeforskel ,tages ud af planen. (der hvor der også bor flagermus, som skal have flere træer, for at bo der, og ikke omgivet af metal.)

§ 3 søen. Såfremt der kommer en indhegning, skal der være åbent til markerne mod syd, så fugle og dyr har en mulighed , for at bruge søen.

Minister for Land og By Morten Dahlin, har ved et off. Borgermøde i Østerlars januar 24 udtalt at :

Området i Kildevad, absolut ikke er egnet til en solcellepark.

Befolkningen i Østerlars, tror det er strøm til det lokale fjernvarmeværk, hvilket absolut ikke er tilfældet. !!

Dette fremgår ikke nogen steder.

Så kære kommunalpolitikere :

Det vil være totalt umuligt for jer, at læse det meget omfattende materiale , som EUROPEAN ENERGY m.v. forsøger at bilde folk ind.

Lyt til de mange indsigelser, som ALLE er imod en solcellepark i Kildevad. (der vil koste så mange, mange,,, millioner , der aldrig vil kunne forrente sig)

Venlig hilsen

Flemming Kristensen

Høringssvar

Id: 801

Indsigelse mod Bornholms Regionskommunes kommuneplantillæg nr. 11.

Dato: 20-11-2024

Navn: Plan- og Landdistriktsstyrelsen

Adresse: x

Postnr.: x

By: x

Høringssvar

Se venligt vedhæftede vedr. kommuneplantillæg nr. 11, Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune
Center for Miljø, Plan og Kultur
sendt elektronisk til post@brk.dk

Carsten Niebuhrs Gade 43
1577 København V
www.plst.dk
Telefon 3330 7010
e-mail plst@plst.dk

Sagsnr.
2024-3638
Dato
18. November 2024
Sagsbehandler:
simmor

Indsigelse mod Bornholms Regionskommune forslag til kommuneplantillæg nr. 11

Bornholms Regionskommune har sendt forslag til kommuneplantillæg nr. 11 i offentlig høring i perioden 24. september 2024 til den 19. november 2024. Planforslaget muliggør etableringen af en solcellepark ved Kildevad.

Plan- og Landdistriktsstyrelsen skal fremsætte indsigelse mod et forslag til et kommuneplantillæg, der ikke er i overensstemmelse med de nationale interesser, jf. planlovens¹ § 29, stk. 1².

Plan- og Landdistriktsstyrelsen fremsætter hermed indsigelse efter anmodning fra Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø efter planlovens § 29, stk. 1, mod forslag til kommuneplantillæg nr. 11. Indsigelsen er begrundet i, at tillægget vurderes at være i strid med den nationale interesse i:

- At kommuneplanerne understøtter skovlovens formål om at forøge skovarealet.

Indsigelse efter planlovens § 29 har den virkning, at planforslaget først kan vedtages endeligt når der er opnået enighed mellem parterne om de nødvendige ændringer, jf. planlovens § 28, stk. 1, og når Plan- og Landdistriktsstyrelsen skriftligt har frafaldet indsigelsen.

Begrundelse for indsigelsen

Skovrejsning

Det følger af punkt 2.5.1 i *Oversigt over nationale interesser i kommuneplanlægning (2023)*, at kommuneplaner skal indeholde retningslinjer med tilhørende udpegninger på kort for beliggenheden af områder, hvor skovrejsning er ønsket.

- At det samlede areal til skovrejsningsområder som udgangspunkt fastholdes eller forøges.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 223 af 1. marts 2024.

² Ministeren for byer og landdistrikter skal fremsætte indsigelse mod et forslag til kommuneplan og ændringer af en kommuneplan, der ikke er i overensstemmelse med de nationale interesser. Beføjelsen til at fremsætte indsigelse efter planlovens § 29, stk. 1, er henlagt til Plan- og Landdistriktsstyrelsen, jf. § 2, stk. 1, nr. 6, i bekendtgørelse nr. 470 af 8. maj 2023.

- At såfremt områder hvor skovrejsning er ønsket reduceres, skal nye områder hvor skovrejsning er ønsket udpeges.

Det er en national interesse, at kommuneplanerne understøtter skovlovens formål om at forøge skovarealet. Målet i Danmarks Nationale Skovprogram fra 2018 er, at "skovlandskaber skal dække 20-25 procent af Danmarks areal inden udgangen af det 21. århundrede". Dertil kommer den nuværende regerings mål om 250.000 ha ny skovrejsning. "Etablering af ny skov bidrager væsentligt til at nå klimaneutralitet og på sigt nettonegative emissioner", jf. regeringsgrundlaget 2022, som forventes udmøntet inden for de næste 20 år under aftale om grøn trepart.

Af forslag til kommuneplantillæg fremgår det, at der planlægges for solcelleanlæg på ca. 30 ha landbrugsareal. Hele arealet er i kommuneplanen udpeget som skovrejsningsområde.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø vurderer, at kommunen ikke har redegjort tilstrækkeligt for, at indholdet i forslag til kommuneplantillæg er i overensstemmelse med den nationale interesse.

Der henvises i øvrigt til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø's anmodning om indsigelse, der er vedlagt som bilag 1.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø har oplyst, at de er i gang med at kigge nærmere på Bornholms Kommunes argumentation i planforslaget. Indsigelse skal derfor ses som foreløbig og vil blive fulgt op at enten en fastholdelse af indsigelse eller et frafald.

Plan- og Landdistriktsstyrelsen gør opmærksom på, at planforslaget alene er vurderet i forhold til de nationale interesser. Der er således ikke taget stilling til andre forhold i planforslaget.

Med venlig hilsen

Christina Aagesen

Kontorchef

Bilag

Bilag 1: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø anmodning af den 7. november 2024 om indsigelse mod kommuneplantillæg nr. 11

Plan- og Landdistriktsstyrelsen
Att. Simon Fiil Mortensen
Sendt til planloven@bpst.dk og Simmor@bpst.dk

Styrelsen for Grøn
Arealomlægning og Vandmiljø
Miljøvurdering og Plan
J.nr. 2024 - 77276
Ref. Lenyb
Den 07.11.2024

Anmodning om indsigelse mod forslag til kommuneplantillæg nr. 11, Bornholms Regionskommune

Bornholms Regionskommune har sendt forslag til kommuneplantillæg nr. 11 i offentlig høring i perioden 24.09.2024 til den 19.11.2024.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø har gennemgået planforslaget i forhold til de nationale interesser, som styrelsen varetager.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø anmoder hermed Plan- og Landdistriktsstyrelsen om at fremsætte indsigelse efter planlovens § 29, stk. 1 mod ovennævnte planforslag.

Begrundelse for indsigelsen

Den nationale interesse - skovrejsning

I henhold til punkt 2.5.1 i "Oversigt over nationale interesser i kommuneplanlægning" skal skovrejsningsområder som udgangspunkt fastholdes eller forøges. Såfremt områder, hvor skovrejsning er ønsket, reduceres, skal nye områder, hvor skovrejsning er ønsket, udpeges.

Det er en national interesse, at kommuneplanerne understøtter skovlovens formål om at forøge skovarealet. Målet i Danmarks Nationale Skovprogram fra 2018 er, at "skovlandskaber skal dække 20-25 procent af Danmarks areal inden udgangen af det 21. århundrede". Dertil kommer den nuværende regerings mål om 250.000 ha ny skovrejsning. "Etablering af ny skov bidrager væsentligt til at nå klimaneutralitet og på sigt nettonegative emissioner" jf. regeringsgrundlaget 2022, som forventes udmøntet inden for de næste 20 år under aftale om grøn trepart.

I forslag til kommuneplantillæg nr. 11 planlægges der for solcelleanlæg på ca. 30 ha landbrugsareal. Hele arealet er i kommuneplanen udpeget som skovrejsningsområde.

Af planforslaget fremgår bl.a. at et af formålene med udpegningen til ønsket skovrejsning i Bornholms Kommuneplan 2020 er at: "*Gennem skovtilplantning skal vitale grundvandsmagasiner sikres mod forurening*". Ved at lade arealet overgå fra dyrket mark til skov vil nitratudledningen blive mindsket. Det samme er

gældende ved omlægning til en solcellepark, som ligeledes ikke udleder nitrat. Det konkluderes endvidere, at *"etablering af en solcellepark i planområdet, forhindrer ikke at området kan blive skov efter anlæggets levetid"*.

I modsætning til landbrug i årlig omdrift, som ville kunne tilplantes med skov efter høst, vil et solcelleanlæg binde arealanvendelsen i 20-30 år frem og vil, selvom landbrugspligten måtte blive opretholdt på arealet, ikke kunne bidrage til målet om skovrejsning af 250.000 ha ny skov inden for de næste 20 år, som er målet i den grønne trepartsaftale.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø vurderer derfor, at det ikke giver mening at opretholde udpegningen som skovrejsningsområde og at kommunen derfor skal udpege tilsvarende nye skovrejsningsområder som erstatning for de eksisterende skovrejsningsområder, som reduceres, med henblik på, at den samlede udstrækning af arealet med skovrejsningsområder i kommunen så vidt muligt fastholdes jf. pkt. 2.5.1.

På det foreliggende grundlag vurderer Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, at planforslaget er i strid med den nationale interesse skovrejsning jf. pkt. 2.5.1 i "Oversigt over nationale interesser i kommuneplanlægning" jf. planlovens § 11 a, stk. 1, nr. 12.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø er i gang med at kigge nærmere på Bornholms Kommunes argumentation i planforslaget. Indsigelse skal derfor ses som foreløbig og vil blive fulgt op at enten en fastholdelse af indsigelse eller et frafald.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø indgår gerne i yderligere dialog om indsigelsen, såfremt kommunen eller Plan- og Landdistriktsstyrelsen ønsker dette.

Med venlig hilsen

Rasmus Moes
Kontorchef, Miljøvurdering og Plan

Høringssvar

Id: 557

Håndtering af spildevand under "Anden lovgivning"

Dato: 13-3-2023

Høringskategori:

Kommentar

Navn: Laura Piil Pedersen

Adresse: Skovløkken 4

Postnr.: 3770

By: Allinge

Høringssvar

Området ligger uden for kloakopland og der er ikke planer om at inddrage det i kloakopland. Dvs. teksten om de forskellige rettigheder indenfor kloakopland er unødvendige. Det ligner noget jeg har skrevet, men det er ikke relevant i denne sammenhæng. I kan i stedet skrive:

Området ligger uden for kloakopland, jf. Bornholms Regionskommunes spildevandsplan, og grundejer skal derfor selv håndtere evt. spildevand og tag- og overfladevand. Uanset hvilke løsninger grundejer vælger, vil det kræve en tilladelse fra spildevandsmyndigheden inden etablering.

Att. De politikere der Gar med Kildevad i østerlars at gøre

Dato: 13-4-2023

Navn: Birte Robins

Høringskategori:

Adresse: xxxx

Kommentar

Postnr.: xxxx

By: xxxx

Høringssvar

kære BRK...

att. til de politikere der har besluttet, at vi skal overtage et total super fredet natur-område, ved Kildevad i Østerlars med Solceller der fremstilles "ens masse" i hummerlige kår af de arbejdere, der gør står skulder til skuldre dagen lang og jobber i dybe miner for, at udgrave og rense ud af en ellers brugbar jord til at dyrke disse fattige landes fødevarer på, de sjældne metaller, som skal bruges til, at bygge en sådan solcelle

Og jaaa ...hmm ...lige pludseligt, så har den ellers så vigtige politiske snak om naturens og insekters og fugles overlevelse i en afbalanceret Biodiversitet, ikke mere betydning..underligt da den ellers normalt er så og var sååå vigtig. Hvor jord- og skovejere ellers skal stå model.

Og så: jeg vil ellers sige lad nuuuu være at falde for det klima vanvid..jo mere i falder for det jo mere vil I være med til at ruinere vores jordklode..

(og ikke det modsatte "at redde den som I åbentbart er hjernevasket til at tro I gør med solpaneler og EV biler?)

Jaaa og nu istedet er I så med dræne den af dens vigtige sjældne ressourcer, der hentes fra store overbefolkede af alt for mange minearbejdere, der står skulder mod skulder og graver bl.a. lithium og kobolt til batterier. og til solpaneler er det disse fire mest anvendte og top metaller der idag bruges og "husk lige", at de sidstnævnte metaller her, alle er kendt idag, som "ret sjældne metaller"!

Disse graves alle i store miner i visse fattige lande i Afrika og i Kina, ud af vores jord, og taget fra jord, der kunne bruges til naturens

bio diversitet, såsom I jo har sååå travlt med vi også skal have .

Ja men hvorfor skal vores natur, så fyldes med giftige og" umulige at komme af med i vores skrald" når de går itu? Der bruges i de fleste batteri og solceller jo også tungmetaller..so ikke igen bare kan "forsvinde" såsom kobber, svovlsyre, nikkel, aluminium, og kadmium..sommetider stadigt kviksølv..

hvad sker her med disse indholdsstoffer nær itugået solceller og EVbatterier skrottes?

Og et lithium batteri indeholder kobber, aluminium, samt kobolt, som i fremtiden kan risikere at blive mangelvare.

Ved I ikke hvor natur- og klode destruerende det er når:

De store grimme parker af solceller, der er fulde af giftige stoffer, samt vigtige metaller mm fra naturens rovdrift, hentes fra et afrikansk land der dikter endnu mere, pga af de miner og også i og fra Kina, der udpiner planeten med sine mane miner, der indhenter stoffer og metaller til EV biler, der jo heller ikke fungerer, og på Bornholm, vi slet ikke har strøm nok til, at folk køber og bruger..?

Vi i befolkningen har svært ved at forstå vore politikeres visionære tankegang..eller manglende deraf?.

jeg kan ikke forstå at I, som kommune der ynder at gå under det underlige engelske navn ...der ikke er engang er en normal engelske måde at sige dette på..og jo gør, os til grin i flere engelsk talende lande...at

I kalder vores Ø, "Bright Green island" en formulering I sku have talt med en engelsk professor om, om det mon var en korrekt formulering eller ej(det er det ikke)..hi hi.

Tænk lige på...og her i et af landets smukkeste naturområder lige når med til at ødelægge den herover, men husk det er ikke kun her i ødelægger naturen..For at få lavet, de solpaneler, så stjæles der sjældne værdifulde stoffer fra jorden i lande, der jo burde og har brug for, at bruge deres jord til, at dyrke føde og ikke til at mase tonsvis af folk fra befolkningen sammen skulder mod skulder bare for, at stjæle fra kloden stoffer, der skal indgå i EV biler og Solpaneler.

Det er dog den mest vanvittige måde, at tænke " bedre klima på"

netop istedet ...at ødelægge landbrugsjord og naturens bio diversitet, fir at trække en smule sol kraft ind til bornholm, der jo ikke engang har sol hele tiden.

OG i det meste af året slet ikke.

Sig os, hvordan kan det være I ikke gør som Tyskerne har gjort i det gamle østtyskland?

de ku da aldrig drømme om at gøre som os godtroende naive danskere, som vi i udlandet går for,at være..

Tyskerne de sætter da ikke solceller på fredet jord kg skive, eller på frugtbar jord eller opdyrkede landbrugsjord.

Det eneste de har gang i, og som de ku drømme om, er at sætte solparker op på jord i en mark, når det er på en mark, der er mindst frugtbar i deres orden, og når den kun løber langs med en motorvej, hvor ingen boliger eller landsbyer ligger..

Det er dog stadig et sjældent syn

Det ikke sjældne syn med solpaneler er, at de fylder dem op på deres store bygningstage, som eksempelvis på landbrugsbygninger..stalde og maskinlænger..

Ja og de fylder fabrikkers og skolars tage..osv

Såå hvad I alverden skal, vi her i Danmark fylde vore superfredede jorder for? Og ødelægge vores bio diversitet ?

Vi tænker en vanvittig tankegang..

Her går vi skov- og jordejere og bliver hjernevasket af miljøstyrelsen og ministerier om, at ændre vire skove og jordområder, til bare at stå uden at opdyrke eller røre ved noget på de stykker, så vores biodiversitet i områderne der, blir genoprettet..

Sig mig hvordan det kan være, det kun gælder os skatteborgere og især landmænd og jord/ skovejere landet over og især jer politikere og rige koncernejere på øen, og ikke gælder jer der sidder og bruger vores skattepenge til det vanvid..

Og måske allerværst lader store koncerner bestemme over jer..her det ikke engang mere ejet bornholmske el selskab? lader dem nu tjene endnu flere millioner på vanviddet?

Men værst af alt, at et sådan stort firma der ikke engang er bornholmsk nu skal bestemme over vores fredede natur områder og over vores politikere..Hvor kan I finde jer i det?

Og nu tilbage til..såvel som, at i i hele processen udmagrer jordklodens sjældne ressourcer andre steder..

Sig mig venligst, hvorfor det med klima- problematikken, som jo er en politisk opdigtet problematik, som I hverken kan tage seriøst det ene øjeblik og det andet, hmmm ..så gør I det?

..når det gælder om at, sørge for El selskabet på øen blur beriget af endnu flere millioner kroner, og hvad og hvem ellers, får flere penge i kassen på miljøets premisser, og så lige pludseligt gælder det at passe på miljøet og kloden, ikke mere om "At redde planeten" da I jo for, at kunne "få lidt mere el hertil fra solen" nu har godt gang i at udnytte klodens sjældne ressourcer og hive dem ud af planets biodiversitet i afrikanske lande og i Kina..

hmm

Jeg tænker hvorledes "vanviddets illusioner længe leve."

Jeg græder for denne smukke ø's fremtid, med så en naiv tankegang, der som vanligt ingen visioner har i sig.

Vi ved fra mange andre rigtigt dårlige beslutninger taget Af Regions Politikere gennem årene var uden end tanke eller følelse af en vis visionær tankegang..

(tænker her på det, at tillade den ene udenlandske Supermarkeds kæde, at åbne op i vore større byer, på øen, efter den anden, som jo har vist sig at allerede og ret hurtigt måtte lukke ned nogle små DagligBrugsforeninger?Årsballe, Nylars og nu kæmper flere små landsbyers DagliBrugser en brav kamp for, at overleve ...og ja bare fordi at vore valgte politikere, lod de udenlandske kæder komme til øen..uden visionær omtanke for konsekvenserne?

Ja og sååå. Og hvordan fangede de her store grådige Supermarkeds kæder, så monde små købmænds og Dagligbrugs foreningers kunder?

Og ja svarene var de samme...

"Juhuu, det var da nemt nok, sagde disse supermarkeds-kæder-ledelser" ..

Fordi straks bi fik tilladelserne og lige efter de fik lov at flytte ind med deres menageri i vore større byer..Så gjorde de bare dette, at de i mindst føde første 3 mdr, satte de priserne vildt lavere end alle andre dagligvare butikker, på øen, og ad den vej og via deres reklamer, så lokkede de folk til, at tro sådan ville det forsætte fremover. DESVÆRRE TROR FOLK DEN DAG idag, at AT DISSE billigvare-supermarkeder er meget billigere end Dagli Brugsen og den lille Købmand i ens lille landsby...EN kæmpe Illusion, for det passer ikke.

Da disse supermarkeder fra bl.a. Norge og Tyskland jo nu efter tre måneder har hævet prisen så den ligger på samme prisniveau sp, vore små supermarkeds butikker ?også som dem i de små landsbyer..

De lod nemlig deres priser stige gradvist efter de tre måneder for nu havde de lokket kunderne ind...og nu var folk hjernevasket og troede jo stadigt, at det var billigere at handle der.. men men lagde du benzinprisen til er det og var det faktisk dyrere.

Oveni dette var det jo ikke klogt gjort, at beslutte det, som her blev besluttet af øens politikere gjorde, da deres skatte kroner jo ikke blir på den fattige kommunes ø, Bornholm, men supermarkedernes skat ryger til deres hjemlande.

Jeg glemmer ikke da Superbrugsen lukkede ude i Rønne syd og en ny billig supermarkeds butik åbnede derude istedet...Woaw

Ja den dag de åbnede og det samme med de andre to billig kæder i Rønne og Nexø, da de åbnede så mødte op tidlig på dagen hundredvis af øens folk, og stod i kø i flere timer...

Dvs kører af bornholmere der ville ind og handle og bare se i starten "de her nye spændende butikker" øhh man tror nu næppe på, at et supermarked kan være sååå spændende, at se på første dag de åbner..men det var de her jo så!

At man gider stå i flere kilometer lange køer for at komme derind..

Måske siger det også noget om, hvor trofaste øens folk i virkeligheden er overfor de nye udenlandske kæder...og ikke nok for, at støtte en overlevelse af vore små butikker.

Jeg har talt med to politikere der siden, dette fænomen kom på banen ..at de er og var godt klar over "at de slet ingen omtanke havde for at undersøge til bund, i disse butikkers markedspolitik, eller brugte nogle visionære tanker..som hvad det kunne betyde for andre butikker, at få flere nye store kæder til øen.

.de to politikere jeg talte med sagde ærligt: "vi ..de fleste politikere har desværre ikke intelligensen, til at være visionære og, at ku se og forestille os(som visionærer jo netop kan) ind i fremtiden, hvad de her beslutninger kan betyde for vore små landsby samfund...!"

De ynkelige og flove over deres handlinger. Det sagde de til mig..

Denne fakta lyder ikke godt når du nu tænker på Solcelle anlæg i vore marker og frede skovområder ... tænker på hvad disse beslutnings tagere nu har beslutter igen igen igen " uden at se til bunds/se ind i dybden i betydningen for klimaet, for øens skatte borgers liv og levned, på deres bolig og hjemms kommende værdier, og deres sundhed og for slet ikke overordnet at have set på virkninger af klodens biodiversitet.

Eller har kigget på noget med nogen fremtids VISIONER endnu engang ikke kan vi hurtigt regne ud..

Nååå nu til sidste kommunevalg..:

En stor skam for os, der virkeligt forsøgte, at stemme på de vildt få politikere, der stillede op til valget, der havde de tilsyneladende sjældne evner til, at tænke visionært og at ku se ud i fremtiden. Og der kunne

forudse, hvad deres egoistiske handlinger de foretager sig lige nu, kunne betyde.

mvh Birte Robins

Manglende inddragelse af vandværket i den indledende fase

Dato: 2-5-2023

Høringskategori:

Kommentar

Navn: Henning Nielsen, formand for Østerlars Vandværk

Adresse: Gamlevældevej 1A ,Østerlars

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Det kom som en overraskelse, at EE afholdt et møde med beboerne omkring den projekterede Solcellepark ved Kildevad i oktober 2019. Da vores boringer ligger indenfor de 200 meters afstand til solcelleparken, vil det have klædt de implicerede parter, EE og BRK at have inviteret os. Vi fik det at vide af en fra gruppen af modstanderne. Vi har dog senere haft et orienterende møde med xxxxxxxxxxxx, som forklarede om formålet med at anlægge solcelleparken netop der. Det var for at beskytte vores boringsområder mod nedsivning af nitrat. Vi har på intet tidspunkt haft kontakt med EE. I vores bestyrelsesreferat fra 5. november 2019 og 27. februar 2020. er vi på intet tidspunkt blevet orienteret af formanden om planer for solcelleparken. Vi er på baggrund af de oplysninger, der kom frem på borgermødet d.18. april i Multihuset Østerlars, hvor det lød til, at der var en del vildledende oplysninger om naturen og miljøet i området omkring stedet der er valgt til solcelleparken og overtrædelser af en del regler for området, blevet noget skeptiske i forhold til oplysningerne om solcellernes opbygning og sikkerhed for evt. udslip.

Hvilken garanti kan man stille, hvis det utænkelige skulle ske, at der sker udslip af skadelige stoffer fra solcellerne. Vi må se i øjnene, at vi måske skal lukke de boringer, der yder mest. Det kræver meget store omkostninger at skulle finde andre boringer, der yder lige så meget. Hvem skal bekoste det? Ligger der en form for garanti for, at man vil dække disse omkostninger? Er det kommunen, der i fald solcelleparken bliver anlagt, skal give denne fuldt omkostningsdækkende garanti, eller er det den eventuelle ejer af Solcelleparken.

Vi har forstået, at man ofte vælger at sælge den slags parker til investeringsselskaber.

Henning Nielsen, Østerlars Vandværk

Høringssvar

Id: 592

Lokalplan 131

Dato: 8-5-2023

Høringskategori:

Kommentar

Navn: Finn Hansen

Adresse: Birkevej 3, Nylars

Postnr.: 3720

By: Aakirkeby

Høringssvar

Se vedhæftet fil

Høringssvar

Id: 593

Lokalplan 131

Dato: 9-5-2023

Høringskategori:

Kommentar

Navn: Finn Hansen

Adresse: Birkevej 3, Nylars

Postnr.: 3720

By: Aakirkeby

Høringssvar

Se vedhæftet fil

Bemærkninger til

Lokalplan nr. 131, Solcellepark ved Kildevad

Introduktion.

”European Energy har anmodet Bornholms Regionskommune om at tilvejebringe et plangrundlag for et ca. 25 ha stort solcelleanlæg ved Kildevad.

Etablering af solceller på arealet vil være med til at indfri målsætningerne i Bornholms Regionskommunes energistrategi, hvor det er hensigten, at der skal etableres nye solcelleanlæg på Bornholm med en samlet installeret effekt på 50 MW.

Lokalplanområdet forventes at kunne rumme et anlæg på op mod 25 MW. Et anlæg i denne størrelse vil årligt kunne producere ca. 20.000 MWh.

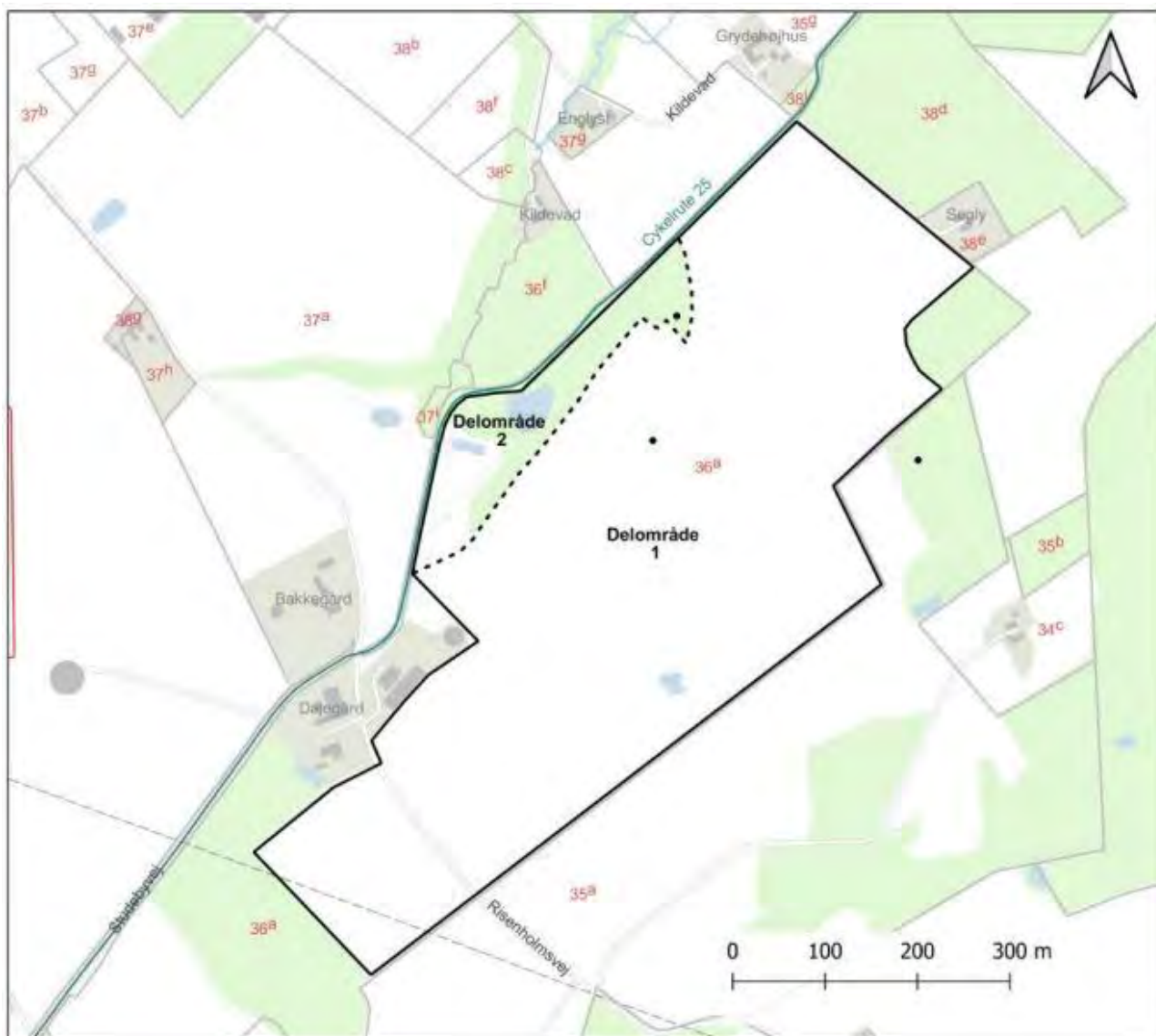
Bornholms Regionskommune ser desuden gerne, at lokalplanområdet bliver taget ud af landbrugsdrift med henblik på at nedsætte vandets indhold af nitrat.

Kildevad er et af de få steder i det klipperige område ved Østerlars, hvor det er muligt at indvinde drikkevand i større mængder.

Indholdet af nitrat i vandet fra dette område er dog nu så højt, at der er begrænsninger på anvendelsen af drikkevandet.

Etablering af et solcelleanlæg nær kildepladserne som afløsning for den nuværende landbrugsdrift vil sandsynligvis bevirke, at der sker en væsentlig nedsættelse af nitratinholdet i drikkevandet”.

"Lokalplanområdet omfatter et ca. 30 ha stort område ved Kildevad".

Området, der er en del af matr.nr. 36 a, Østerlarsker, er beliggende 1-2 km sydvest for Østerlars by.

Den sydvestlige del af området gennemskæres af Risenholmsvej, der er en offentlig vej.

"Delområde 1.

Lokalplanen giver mulighed for at etablere et solcelleanlæg med tilhørende transformerstation inden for hovedparten af lokalplanområdet. Dette område har betegnelsen delområde 1. Dele af delområde 1 er omfattet af fortidsmindebeskyttelseslinjer, jf. naturbeskyttelseslovens § 18. Etablering af solceller og randbeplantning på arealer inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen forudsætter, at der opnås dispensation jf. naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3.

Delområde 2.

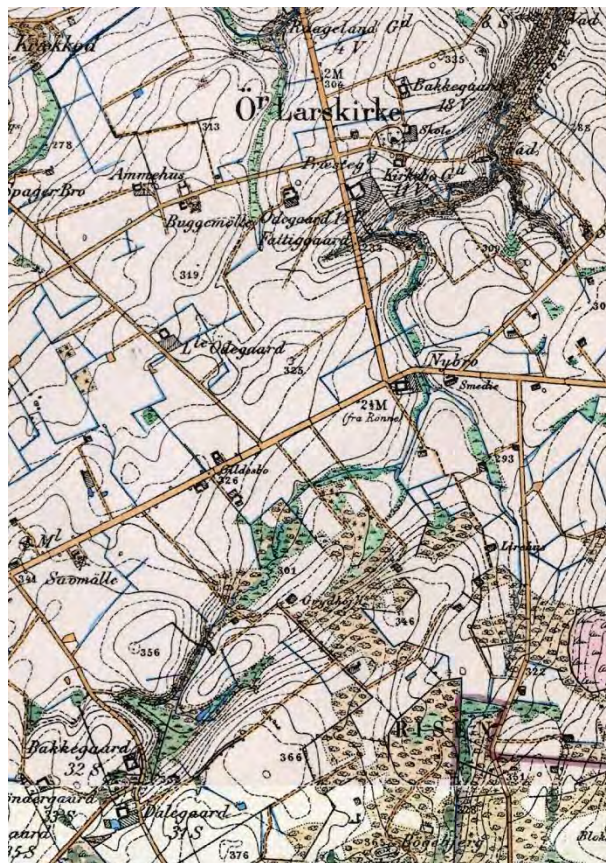
Et område i den nordvestlige del af lokalplanområdet rummer et areal, der henligger som naturområde. Dette område har betegnelsen delområde 2. En del af dette naturområde er eng, som er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven § 3 og derfor ikke må ændres".

Baggrund.

Første gang lokaliteten Kildevad omtales i skriftlige kilder er i Lund Stifts Landebog fra 1569, og på Bernhard Frantz Hammers kort 1746-1750 ser man stedet markeret på kort, kilderne til Præstebæk, hvor en af middelalderens veje smyger sig ganske tæt forbi – sandsynligvis oprindeligt over et vad. Gårdene 31. og 32. samt 33. Selvejergård i Østerlars sogn er placeret ganske tæt på dette kildeområde.

Bernhard Frantz Hammers kort 1746-50

Præstebæk - Generalstabens topografiske kort 1883-1887

Dalstrøget, hvor Præstebæk har fundet sit leje sydvest for Nybro, er formet i sen glacial tid som en afsmeltningsrende, da gletscherfronten bevægede sig mod nordøst og havde sin stilstandslinie, Rø-linien, på højden umiddelbart NØ for Østerlars.

Smeltevandet forlod gletscheren gennem gletscherporte og fandt vej gennem lavninger i landskabet, og i dette tilfælde Kildevad.

Længere mod sydvest er landskabet fladet ud i Studeby umiddelbart foran grusbakkerne i den anden stilstandslinie, Splitsgårdslinien.

Vilhelm Milthers har i sin Bornholms geologi fra 1930 anskueliggjort dette forløb på kortbladet "Danmarks geologiske Undersøgelser. 5. Række Nr. 1:

Milthers 1930: Kildevad sydvest for Østerlars med smeltevandsaflejringer

Aflejringerne af smeltevandsmateriale i form af grus og sand har dannet de optimale forhold for de store vandreservoirer i denne smeltevandsdal, og kulturhistorisk har dalens sydvestlige ende i tidens løb skabt gunstige forhold for de tre gårde.

I Folketællingerne fra 1801 kaldtes 32. Selvejergaard Bakkegaard "I Risen", hvilket relaterer sig til gårdens placering i kanten af det store naturområde Risen, medens 31. Selvejergaard Dahlegaard har sit navn fra, at den oprindeligt er bygget i smeltevandsdalen.

I 1969 etablerede Østerlars vandværk vandboringer i smeltevandsdalen, to i Bakkegårdsengen og en i engen tættere på vandværket, og i 1971 blev boringerne på Bakkegård udstykket i deres egen matrikel.

Risen.

I sin beskrivelse af Bornholm fra 1756 skrev Laurids de Thurah, at *"der endnu var en del skov men af langt mindre betydning end før i tiden. De bedste skove forekom på Nordbornholm, hvor der var birketræer i en temmelig mængde"*.

Foruden birk fandtes elm, ask, benved, eg, enebær, asp, tjørn, slåen, rose, hassel, hyld, lind, løn, pil og avnbøg.

Ikke en rødgran, fyr eller lærk - det var før Hans Rømers tid! Og oldenbøg voksede kun i et enkelt eksemplar på hele øen, og det i Melsted!

Omkring 1800 blev Bornholm målt op under ledelse af Videnskabernes Selskabs Bestyrelse, og det samlede skovareal blev opgjort til 2.250 hektar, svarende til en skovprocent på 3,9.

I en indberetning til Kongen i 1810 skrev amtmanden, *"at øens skove udenfor Almindingen i det hele ej er betydelige og spredte i utallige små ufredede skovlunde."*

De største nogenlunde sammenhængende strækninger ligger i Rø og Østerlarsker sogne, i hvilket sidste Risenskov sættes til at være omtrent 24 tønder land fordelt mellem 29 ejere, men mest med engbund begroet med krat og underskov."

Risen på Bernhard Frantz Hammers Kort 1746-50 med den nordlige, Bakkegård og sydlige, Dalegård markeret.

"Risen" er sprogmæssigt afledt af det oldnordiske ord "hris", der rent faktisk betyder kratskov. Vi har altså her at gøre med en rest af gammel bornholmsk naturskov.

En naturskov, der har udviklet sig på naturens egne præmisser efter at en tidligere befolkning har haft sine dyrkningsfelter i området, men som efter "brug" igen er vokset til med skov.

Her har middelalderens og senere ejere hentet deres træ til tømmer og brænde efter eget behov, men udvalget er sket på skovens og dens flora og faunas egne præmisser med stor hensyntagen til variationen af planter og dyr - en såkaldt plukhugst.

Den bornholmske naturskov er et af øens klenodier, og som det er i dag, er Risen i stor fare for at miste sin identitet med løvfældende træer og en skovbund med en stor variation af planter.

I starten af 1800-tallet blev Bornholm også målt op for at få fastlagt ejerskabet til øens arealer.

1816 sendte Kongen 12 landmålere til Bornholm for at påbegynde det store arbejde med opmåling, matrikulering og bonitering af jorden på hele øen.

Østerlars sogn blev opmålt i 1818, der blev foretaget en matrikulering og bonitering af jorderne, og det første **Original 1-matrikelkort** blev offentliggjort i 1825.

På Original 1-Matrikelkortet er dalsænkningen Kildevad markeret indenfor to langsgående bakkekamme, farvet mørkeblå på vedstående kort. Flere marker var ryddet i den oprindelige skov, Risen, markeret med gult. Foruden skoven var der også flere engarealer, markeret med turkis.

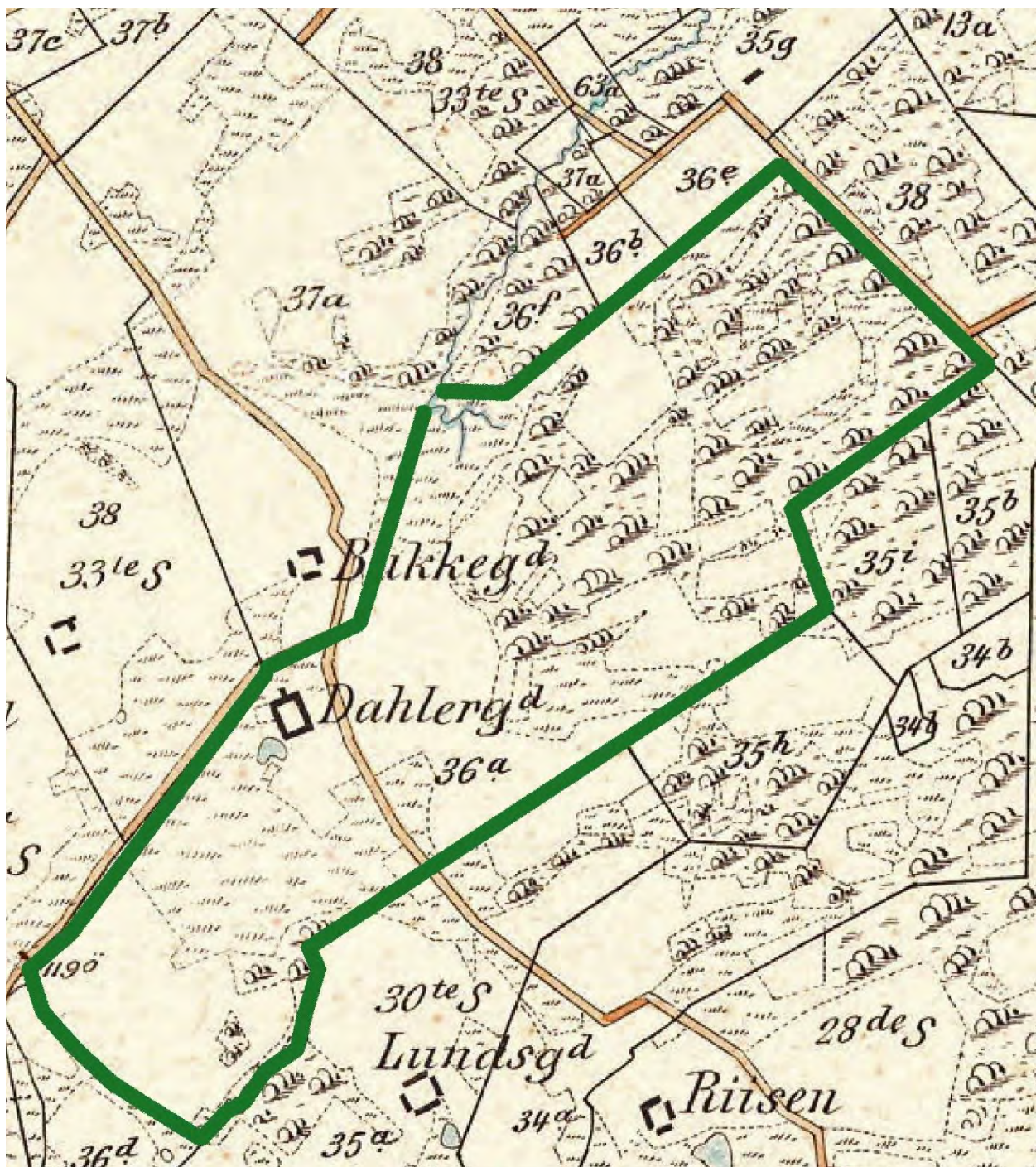
Efter 1840, da udstykning og magelæg mellem de enkelte gårdejere var faldet helt på plads, blev der rejst stengærder omkring hver enkelt ejendom, her omkring Dalegård angivet med grøn farve.

Original 1-Matrikelkort 1818: ...over nordøstlige del af Dalegårds jorder, ...over sydvestlige del af Dalegårds jorder

Dalegård – stengærde, der markerer ejendomsskellet til matr. 35a. Stengærdet er sat efter 1840.

Sognekort fra 1879 med indtegnet stengærde.

På sognekortet fra 1879 fremgår, at der stadigvæk er en del kratskov og engarealer mellem de opdyrkede marker på "Dahlergaards" matrikel 36a.

I virkelighedens verden skyldtes det, at man dengang i anden halvdel af 1800-tallet endnu ikke har haft trækraft nok til at fjerne de store marksten samt træer, der vanskeliggjorde en opdyrkning af arealerne.

Landskabet har været en mosaik af **overdrev med våde enge**, naturtyper, der i dag ville have været beskyttede gennem naturbeskyttelsesloven.

Først i midten af 1900-tallet har man med traktorer som trækraft kunnet fjerne markernes mange sten, der vanskeliggjorde en effektiv jordbehandling, og som traktorerne voksede sig større blev endnu større sten gravet op og fjernet fra dyrkningsarealerne.

Nej, ikke fjernet fra matriklen, men smidt over de kulturhistorisk vigtige stengærder og gravrøser.

Store marksten ryddet fra markerne og smidt ovenpå stengærdet –

Også de på matriklen forekommende fredede stenrøser har lidt overlast ved hensmidte marksten samt den enlige vandingsdam midt i den oprindeligt våde eng er fyldt op med større og mindre marksten.

Hensmidte marksten ovenpå en af de beskyttede gravrøser

Store marksten ryddet fra markerne og smidt i vandingsdam

Og så er den tidligere så markerede skræntkant oven over smeltevandsdalen, markeret mørkeblå på Original 1-Matrikelkort 1818 overpløjet og rettet af.

Oprindelige skræntkant overpløjet og rettet af

Sol og solceller, mistet kultur og kulturgenopretning, mistet natur og naturgenopretning

Med planerne om at indrette en solcellepark på Dalegårdsmarker vil der være en kærkommen mulighed for, at der kan foretages en natur- eller snarere en kulturgenopretning på arealerne.

Stengærdet, stenrøserne og vådområdet skal i det mindste frigøres for de hensmidte marksten, som i dag ligger der i strid med bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven.

Vandingsdamme - løvfrødam

På Dalegård var der i middelalderen som ved andre af øens større gårde anlagt damme til husholdning og vanding af gårdens kreaturer.

Disse damme blev hvert eller hvert andet år rensat op for dynd, der efter høst blev spredt ud på gårdens bygmarker. Dammene forekom derfor normalt rentvandede og de tiltrak et dyreliv som f.eks. landskabets padder, hvor de kunne yngle og derefter sprede sig til andre levesteder via områdets stengærder og levende hegn.

Løvfrøen havde dengang optimale forhold på Bornholm, og landskabet var som indrettet til netop denne art. Ja, selv i gårdenes urtehaver, kunne de forsamles på solbærbuskenes blade. Og de kendtes af bornholmerne som "Lævskræj".

Dalegård – Dahlegaard på Original 1-Matrielkortet, opmålt 1818. Dam og løkker omgivet af stengærder

Alt dette liv var underlagt gårdens drift med heste, malkekøer og ungkreaturer, der græssede i gårdenes indhegninger, løkker.

Naturbeskyttelsesloven fra 1992

Først i 1992 blev de såkaldte §3-arealer, vandingsdamme på over 100 kvadratmeter og overdrev samt våde enge over 2500 kvadratmeter og stengærder beskyttet ved lov - men, da var det længe for sent.

Løvfrøerne var i hastig tilbagegang og i dammene ved Østerlars forsvandt de allerede i 1950'erne.

Tilbagegangen i damme, beboet af løvfrøer 1946-1992

Grøn ø.

For at modvirke denne forarmning af naturen i det bornholmske landskab, besluttede Bornholms amt allerede i 1985, at man skulle forsøge at arbejde imod denne udvikling. Det skete under sloganet "**Bornholm – en Grøn Ø**", og der blev sat amtskommunale midler af til at restaurere vandløb, genoprette overdrev og restaurere løvfrodamme.

I 1989 blev en ny dansk lov: **Naturgenopretningsloven**, vedtaget i det danske Folketing, og Bornholm modtog herefter midler til at fortsætte arbejdet med at genskabe levesteder for bl.a. løvfrøer.

Således blev der i 1992 gravet en ny dam i Kildevad, men aftalen om, at den skulle holdes lysåben og afgræsses af kreaturer, er ikke efterkommet. I dag fremstår den mørk og omgivet af skyggegivende rødel.

Kildevad-dam graves marts 1992

Kildevad-dammen i maj 1993, dog endnu UDEN løvfrøer

Kildevad-dammen 2023 – næringsbelastet og skygget af rødæl, ikke egnet til løvfrøer!

Et mål vil være, at dammen bliver rensat op og den skyggegivende vegetation fældes. Ligeledes ville det være optimalt om dammen og dens omgivende eng indhegnes og bliver græsset af.

Overdrev - klippeløkker.

En **klippeløkke** er et bornholmsk fænomen, en naturtype, der kan sammenlignes med et overdrev omgivet af stengærder, som gav eksistensmuligheder for græssende husdyr. Karakteristisk for klippeløkkerne er/var de mange sten, der som vandreblokke var efterladt af isen ved dens bortsmeltning i slutningen af seneste istid.

I 1955 blev kulturlandskabet omkring gravpladsen Bøgebjerg fredet, og i 1999 blev der taget vare på de naturområder som overdrev og agerbrugssystemer, der endnu var tilbage i Risen. Høje og røser med 100 meters beskyttelseszoner var blevet fredet tidligere.

Fredninger og beskyttelseszoner i Risen 1999. To sten røser er registreret på Dalegårds jord.

Indenfor i Risen-fredningen finder man fortsat større sten, der ved deres tilstedeværelse spredt i vegetationen skaber mikromiljøer for bl.a. orkideer, også den nu sjældne **Salep-Gøgeurt**.

En afgræsset klippeløkke med vandreblokke på naboarealet i Risen med en stor forekomst af Plettet gøgeurt på det åbne areal og vorterod i det fugtige skovmiljø.

Men.

Den omsiggribende rydning af markerne for sten de seneste 75-100 år har gjort, at enhver form for overdrevsnatur er fjernet på det areal, man planlægger at etablere solcelleparken.

På et luftfoto fra 1952 kan man også på Dalegårds grund se et afgræsset overdrevslandskab.

Afgræsset overdrev på Dalegård i 1952. Sylvest Jensen. Samme areal udlagt som Fredskov i 2023 – en fejl!

Dette overdrev er efter Dalegårds ophør af malkekvæg og ungkreaturer groet til, men det kan ved en nænsom restaurering og udsætning af græssende kreaturer sandsynligvis genskabes med de naturværdier, dette overdrev rummede for 50 år siden.

I dag har Staten imidlertid "bundet" arealet som fredskov, hvor man netop IKKE må genudsætte græssende kreaturer for at få genskabt tidligere tiders kulturlandskab.

Det må være en fatal brøler fra Statens side.

På Bornholm er antallet af landbrugsbedrifter med kvæg faldet voldsomt fra 1112 i 1958 til 149 i 1996 og 58 i 2006 samt 46 i 2010, 34 i 2015 og 28 i 2018.

(Kilde: Bornholmske Samlinger 1988 og 2007 samt Bornholms Landbrug 2019).

Forslag

Da en fortsat dyrkning af området generelt ikke er til gavn for drikkevand, flora og fauna, så byg en solcellepark og understøt den mistede flora og fauna ved en hensigtsmæssig natur- og kulturgenopretning af røser, stengærder, overdrev og paddedamme på Dalegårds arealer med følgende bemærkninger og forslag:

- a) Byggefeltet B til transformerstation bør lægges tæt på Dalegårds gylletank og ikke i nærheden af den eneste beboelse i Risen.
- b) De kulturhistorisk vigtige stengærder bør renses for hensmidte marksten, der kan anbringes:
 - 1) som en stenstreng 10 meter fra stengærdet hele vejen rundt som en integreret del af det trerækkede beplantningsbælte, samt om muligt spredte større sten integreret i solcelleparken til gavn for beskyttet fauna som markfirben
 - 2) som en stenstreng til markering af den oprindelige bakkekam over Kildevad, markeret med blå på Original1-Matrikelkort fra 1825
- c) De kulturhistorisk fredede røser bør renses for hensmidte sten, der kan indgå i de foreslåede stenstreng
- d) Den naturhistorisk vigtige dam, som historisk må vurderes for at have været en mergelgrav) midt på arealet bør renses for alle hensmidte sten, der kan indgå i de foreslåede stenstreng. Al trævækst skal ryddes og vandet frigøres for al vegetation og renses op.
- e) Den gravede løvfrødam i engen bør renses op efter fældning af al kantvegetation

Ligeledes vil det være et stort plus, hvis det tidligere overdrev, der fejlagtigt er blevet udnævnt til fredskov, bliver reableret med afgræsning, og drikkestedet ved Dalegård renses op og indgå i denne afgræsning.

De foreslåede arbejder bør kunne dækkes af de midler European Energy indbetaler til "den grønne pulje", som administreres af kommunalbestyrelsen.

NB. Beplantningsbæltet, der skal sløre solcelleanlægget bør indeholde naturligt forekommende bornholmske buske og træer.

Det kunne være: Skovelm, Vintereg, Bornholmsk Røn, Spidsløn, Vild Æble, Dunet Gedeblad, Almindelig Røn, Avnbøg, Birk, Rød Kornel, Fuglekirsebær, Hassel, Mirabel, Kræge, Hvidtjørn, Hunderose, Slåen og Benved, men ikke Syren.

Efterskrift.

I tidens løb er de bornholmske gårdes drift ændret i sådan en grad, at alt natur og liv på det nærmeste er udryddet fra gårdenes marker på grund af ændrede driftsformer.

Dette er især accelereret efter mellemkrigsårene 1920-1950. Kreaturdrift er omlagt til svineavl eller markavl, gårdenes bygninger er bygget større og mange gange er de lagt over tidligere tiders vandingsdamme, der lå ubeskyttede i gårdens nærhed.

Intet var helligt for udviklingen i det bornholmske landbrug.

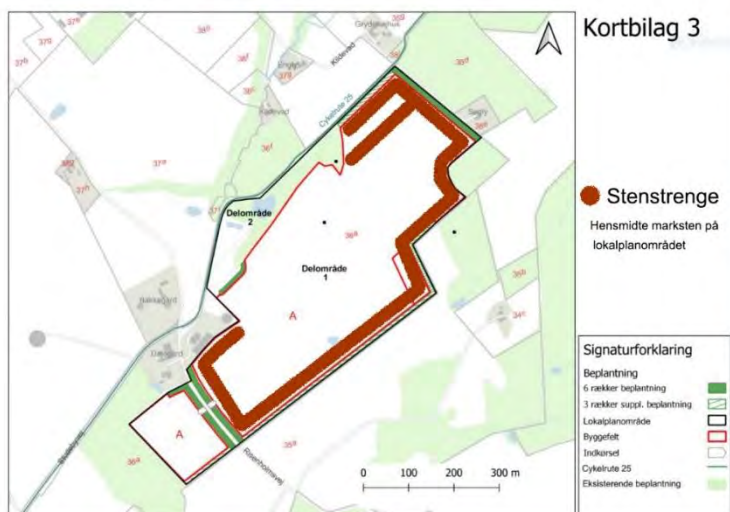
Klippeløkke med kreaturgræsning på Dalegård i 1952. Foto tilhører Staten.

Etableringen af et solcelleanlæg på en del af Dalegårds jord som foreslået i **Lokalplan 131 Solcellepark ved Kildevad** vil kunne råde bod på en del af denne forarmning i lokalområdet og om muligt være et forbillede for lignende anlæg andre steder i det bornholmske kulturlandskab, hvor drikkevand skal sikres og kultur- og naturlandskaber kan genoprettes.

Bilag: Kortbilag 3 i Forslag til lokalplan nr. 131 for en solcellepark ved Kildevad – påført foreslåede stenstrenge:

FREDNING, NATURBESKYTTELSE OG FREDSKOV

Kortbilag med angivelse af §3-beskyttet natur, fortidsminder og fredskov

Forslag til etablering af stenstrenge integreret i den 3- og 6-rækkede beplantning

Nylars den 5. maj 2023
Finn Hansen

Lokalplan nr. 131

Dato: 14-5-2023

Navn: Frank Nielsen og Christian Prip for Danmarks
Naturfredningsforening Bornholm

Adresse: Storegade 9

Postnr.: 3700

By: Rønne

Høringssvar

DN Bornholm hilser generelt solcelleanlægget ved Kildevad velkommen med dets gavnlige effekt i forhold til både grøn energi og mindre nitratbelastning af grundvandet.

Vi ønsker dog at gøre indsigelse mod bestemmelserne i lokalplanforslagets § 8.9 og i udkastet til tilladelse efter miljøvurderingsloven om, at der skal etableres et vildthevn på max. 2m omkring anlægget uden mulighed for større dyr til at passere. Som det fremgår af miljøvurderingsrapporten, er en del af området udpeget som eksisterende eller potentiel økologisk forbindelse i Kommuneplan 2020 og er dermed omfattet af Grønt Danmarkskort. Hegningen vil hermed blive til skade for det, som er formålet med denne udpegning: at sikre sammenhængen mellem eksisterende naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser og dermed beskytte biodiversiteten.

Hegn af den type, som ønskes her, er ikke standardvilkår for solcelleanlæg. Vedlagt er et link til en artikel i DNs medlemsblad Natur og Miljø om et solcelleanlæg ved Lemvig, hvor det efter samarbejde mellem anlæggeren og den lokale DN-afdeling blev besluttet ikke at etablere hegning.

Hvis der skal være husdyrehold indenfor området, kan der etableres almindelig elførende trådhegn, som ikke holder vilde dyr ude. Hvis hegnet nødvendigvis skal være højt – af grunde som DN Bornholm ikke kender - findes der hegntyper, der er hævet ca. 30 cm over terræn således, at vilde dyr kan passere under hegnet.

Udsigten til forsøgsanlæg ved historisk natur gav lokalafdeling en snedig idé.

Høringssvar

Id: 596

Video: En solcellepark i strid mod lov og retningslinjer

Dato: 15-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Se denne video som afslører hvordan embedsmænd fra Bornholms Regionskommune og solcellefirmaet European Energy har startet et solcelleprojekt uden om kommunens politikere. Kommunens landskabs forvaltningsmyndighed har ikke kunnet godkende projektets placering, da der er nogle generelle landskabelige hensyn og noget lovbestemt fredning og arealbeskyttelse. Projektet vil overtræde naturbeskyttelsesloven, fortidsminde loven, skovbyggelinjen og kommunens egen lokalplan og retningslinjer. Et projekt der kræver adskillige dispensationer for at kunne gennemføres og vil sætte et uheldbredeligt ar i noget af Bornholms smukkeste natur med trampestier, fortidsminder, fredsskov, § 3 vandhuller og adskillige småbiotoper med et rigt dyreliv.

Videoen afslører manipulation med bl.a. præsentations billeder og forældet vandanalyser, for at påvirke beslutningstagerne i projektet.

Link til video: <https://youtu.be/qOs5XhjFkEs>

På vegne af borgere og naboer i Østerlars

Steen Knudsen

Julie Knudsen

Maja Knudsen

Andy Fabian

Mikal Bonde

Lisbeth Bonde

Niels Wibe

Helle Wibe

Flemming Kristensen

Jenni Federwisch

Tabea Zimmermann

Judith Gibson

John Gibson

NOTAT

Høringssvar nr. 596
Genfremsat i høringssvar nr. 607 og 764

Bornholms Regionskommune
Center for Miljø, Plan og Kultur
Miljø
nmf@brk.dk
www.brk.dk
CVR: 26 69 63 48

20. november 2024

J. nr. 21/3594, 21/14202 og
21/14468

Transskription - Videofil til høringssvar nr. 596

Solcelleanlæg Østerlars Kildevad

Energistrategien for Bornholm frem til 2040 er at der inden for de næste få år skal etableres op til 50 MW nye solcelleanlæg svarende til et areal på 85 ha. Placeringen af disse anlæg kan eventuelt kombineres med grundvandsbeskyttelse står der i energirapporten. Derfor er området ved drikkevandsindvindingen Kildevad blevet meget interessant. Lodsejerne i området blev indkaldt til møde i begyndelsen af 2020 i håbet om at de ville lægge jord til en solcellepark som man mente ville reducere indholdet af nitrat i den nærtliggende drikkevandsforsyning ved Kildevad. Det var alt for højt var der blevet sagt, men ingen af lodsejerne var interesseret i at have solceller på deres mark. Det var kun lodsejeren der var tættest på drikkevandsindvindingen der ikke sagde et klart nej, men følte sig presset til at sige ja. Dels på grund af ansvaret for at bringe nitratindholdet ned og dels fordi det ville blive alt for dyrt for dem som var tilkøbt Østerlars Vandværk ved Kildevad hvis ikke kan samtidig med braklægningen kunne hente penge hjem i form af strøm fra solceller. Men som kommunens biolog skrev til solcellefirmaet European Energy den 27. november 2019 så er det ikke hele området der er egnet til solceller. Der er nogle generelle landskabelige hensyn, skrev han, og der er noget lovbestemt fredning og arealbeskyttelse. Landskabsmyndigheden vil kun kunne godkende dette areal (kort 1:50 inde i video), skrev biologen til European Energy. Og landmanden med de 5,5 ha var en af dem der ikke ville have solceller på sin mark. Så den største knast i den sag, som kommunens biolog skriver til Ian Valentin fra European Energy, er vores landskabsforvaltningsmyndighed især fordi landmanden med de 5,5 ha var en af dem der ikke ønskede solceller på sin mark så der derfor kun er 8 ha tilbage ud af de 22 ha som landmanden ejer men som landskabsforvaltningsmyndigheden af gode grunde ikke kunne sige godt for. Alligevel arbejder MILJØ, PLAN, BEOF og European Energy, som for øvrigt er kommet ind i projektet uden licitation, videre med at få opstillet solceller på så meget jord som muligt som landmanden med de 8 ha ejer. Også selvom kommunens landskabsforvaltningsmyndighed ikke har kunnet godkende området af landskabelige hensyn og på grund af lovmæssig fredning i området.

Området er en del af det der kaldes Risen, og som udgør noget af Bornholms smukkeste natur. Går man en tur i landskabet på kommunens etablerede trampestier, som for øvrigt er betalt af fondsmidler fra Real Dania, støder man på informationsskilte som dette som omtaler området som et af øens største sammenhængende bondeskove med den største og bedst bevarede samling af oltidsagre med gravhøje, røser og bautastene. Men ikke kun i skoven her ved Bøgebjerg, men også på den mark som ikke ligger langt her fra, og som landmanden med de 8 ha har sagt godt for at lave om til industriområde med solceller. Af gode grunde har landskabsforvaltningsmyndigheden ikke sagt god for resten af hans mark, da en solcellepark på dette område

vil være i strid med naturbeskyttelsesloven § 18 for beskyttelse af oldtidsminder. I lovens § 18 står der at der ikke må foretages ændringer i tilstanden af arealen inden for 100 m fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i museumsloven. Der må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. Området er heller ikke egnet på grund af afstandskravene til skoven øst for området. Ifølge naturbeskyttelsesloven § 17 må der ej heller placeres bebyggelse, campingvogne og lignende inden for en afstand af 300 m fra skoven. Hvis loven er til for at blive overholdt og ovennævnte afstandskrav skal overholdes, så er der ikke meget jord tilbage til solceller. Når landskabsforvaltningsmyndigheden nævner området som uegnet af landskabelige hensyn er det ikke kun på grund af oldtidsager, men også fordi landskabet er så kuperet at det vil være så godt som umuligt at skjule solcellerne i landskabet. På billedet her (5:27 inde i video) er der ingen tvivl om hvor kuperet landskabet er, ja faktisk er der en højdeforskel på 16,5 m, hvor de fleste solcelleparker er på en fuldstændig flad mark.

I kommuneplanens retningslinjer vedrørende solcelleparker er det påkrævet at solcelleparker ikke må placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg i landskabet. På en god vinterdag er denne mark en af de bedste kælkebakker i området skal der lige siges. Alligevel står der i kommuneplanens retningslinjer at der er tale om et forholdsvis jævnt terræn og at anlægget ikke placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg. Og ved at manipulere lidt med de billeder som solcellefirmaet har fået taget, ja så kan man faktisk få et meget kuperet landskab til at se næsten fladt ud, i håbet om at dem der skal tage den endelige beslutning i sagen, ikke selv tager ud i området og ser hvor kuperet det er. For solcellerne må jo ikke opsættes på høje punkter eller i dalstrøg. Da denne manipulation med landskabet via billederne blev opdaget blev der hurtigt slået en streg hen over de manipulerede billeder. På informationsmødet den 27. marts blev der sagt at der var sket en fejl, hvis man ellers ville tro på det, og der blev fremstillet nye billeder (7:07 inde i video). Men de nye billeder de var ikke meget bedre end de gamle og stadig langt fra virkeligheden.

I kommuneplanen 2020 står der at hvis solcellerne skal kunne gennemføres på Bornholm, er det afgørende vigtigt, at de ikke kan ses i landskabet, og det vil de. Det vil være så godt som umuligt at skjule dem i et så kuperet landskab. Men ifølge solcellefirmaet, og deres flotte præsentationsbilleder, er det ingen sag. Allerede efter to år vil randbevoksningen være godt etableret, og når der er gået fem år, ja, så er solcelleparken slet ikke til at få øje på. Men hvordan hænger det sammen med virkeligheden? Solcelleparken ved Bodelyngsvejen er et godt eksempel på hvad i kan forvente. Billederne her (8:10 inde i videoen) er taget om vinteren fem år efter etableringen af solcelleparken, og selvom det samme billede er taget om sommeren hvor de er blade på træerne er det ikke meget bedre. Og det undrer ikke beboerne omkring Kildevad som af erfaring ved hvor svært det er at etablere et levende hegn med den bestand af rådyr, dådyr og harer der er i området og som konstant vil gøre alt hvad de kan for at holde hegnene nede. Om så randbevoksningen så skulle nå op på de 4 m som personen her i forgrunden indikerer med det gule skilt vil det ikke dække for indsynet til solcellerne i en højde af 3,2 m som personen med det gule skilt indikerer i baggrunden (8:44 inde i videoen). Og her et andet eksempel, også taget fra cykelstien set ud af vinduet fra en af naboerne. Personen i forgrunden indikerer hvor højt randbevoksningen den når op, og personen i baggrunden indikerer hvor højt solcellerne når op, altså et godt stykke op over randbevoksningen (9:00 inde i videoen).

Kommunen blev gjort opmærksom på at det ville sætte et uheldeligt ar i landskabet, og ødelægge et unikt naturområde. De er blevet gjort opmærksom på at et sådant projekt på netop dette sted vil være i strid med naturfredningsloven, museumsloven, skovbyggelinjen og kommuneplanens egne retningslinjer. Derudover vil et industrihegn rundt om hele marken forhindre vildtets adgang til blandt andet det § 3 beskyttede vandhul som i dag tjener som drikkested for rådyr og dådyr men også som ynglingsplads for traner.

Hvorfor er der ingen der lytter men fortsætter og holder fast ved at et solcelleanlæg netop her er nødvendigt i et så følsomt naturområde. Et af begrundelserne er at indholdet af nitrat i vandboringen Kildevad er så højt at der er begrænsninger for anvendelsen af drikkevandet. Men er det nu det? Her ses nitratmålingerne taget direkte fra boringen (10:37 inde i videoen) den røde linje er grænseværdien på 50 mg/l, og ja, nitratindholdet var højt, men det var også helt tilbage i 1990'erne hvor der var et nitratudslip fra de nærliggende gårde, men

de er nedlagt for år tilbage, og siden da er nitratinholdet faldet støt år efter år til i dag hvor brugsvandet er langt under grænseværdien. Brugsvandet fra hanen har på intet tidspunkt været i nærheden af grænseværdien, og har ved de sidste tre målinger været helt nede på 18 mg/l som er under den vejledende værdi på 25 mg/l. Nitratinholdet i drikkevandet kan derfor ikke bruges som begrundelse for at et solcelleanlæg som dette, udført af samme solcellefirma skal få lov til at ødelægge den natur der er og i omkring Kildevad med cykelstier på den ene side hvor der kommer masser af turister og trampestier, fredskov og fortidsminder på den anden, som også er vel besøgt.

Når nu nitratinholdet ikke kan bruges som argument for at opstille en solcellepark, er det så for at få opfyldt energistrategiens målsætning for så er det et dårligt projekt da området er alt for lille til at være rentabelt. Ifølge solcelle-investeringsfirmaet Obton skal der produceres mindst 50-60 MW før det er rentabelt. Det svarer til et areal på 85 ha, eller fire gange den planlagte mark som er klemmt inde mellem træer og småbiotoper og ifølge kortet her (12:38 inde i videoen) skal være en del af nogen sammenhængende økologiske forbindelser, men hvor meget økologi er der i et solcelleanlæg som man endnu ikke med sikkerhed ved om det kan føre til grundvandsforurening med blandt andet PFAS.

Men vi vil have vores solcelleanlæg og det skal ligge ved Kildevad, også selvom nitratpåvirkningen ikke er så slemt som vi ellers først prøvede at overbevise dem om med de måske lidt for gamle analyseresultater fra 2015. Vi ved godt at en solcellepark skal placeres på fladt terræn, som alle de andre solcelleanlæg i Danmark, og at den nok burde være mindst fire gange så stor for at være rentabel. Men vi syntes altså bare at solcelleparken skal ligge her for det er vi kommer frem til med European Energy, selvom de godt nok er kommet ind uden licitation, og så fik vi også ham lodsejeren som den eneste til at skrive under på kommuneplanen. Ok, landskabsforvaltningsmyndigheden har godt nok sagt at terrænet er alt for kuperet og at der er afstands krav, fredede oldtidsminder og vandhullet på bakken, nå ja så er der også de 300 m der skal overholdes til skoven, men vi søger bare om dispensation for det alt sammen så vi kan få så meget areal som muligt. Også det på den anden side af Risenholmsvej selvom den ikke var med fra starten af. Også selvom der måske nok er nogen som vil brokke sig over det bevaringsværdige stendige som ikke længere vil kunne ses, og måske de naboer og turister som kommer for at se oldtidsminderne nede ved Bøgebjerg og gå en tur i området på kommunens anlagte trampestier. At de heller ikke er glade for at køre tværs igennem området med industrihegn på begge sider af vejen men pyt med det, det skal European Energy nok ordne de kan jo bare at opkøbe husene omkring, som de gjorde ved solcelleparken i Åbenrå.

Rigtigt rigtig mange e-mails og læserbreve er blevet sendt ind for at stoppe kommunen i et projekt der i den grad strider imod loven og retningslinjer. Men det er som om borgerne ikke er til for at blive hørt og loven ikke er til for at blive overholdt. Man kan undres over hvorfor? hvorfor er borgerne ikke blevet hørt? hvorfor er der ikke sket licitation? hvorfor blev politikerne ikke inddraget i begyndelsen af projektet? og hvorfor er bestyrelsen for vandværket heller ikke blevet inddraget i begyndelsen af projektet? når nu det hele det kører på nitratinholdet i vandet? hvorfor har vi fået misorientering omkring vandanalyserne? og hvorfor er visualiseringerne via de billeder som European Energy har taget blevet manipuleret? der er mange hvorfor i denne sag, og man kan undre sig over hvorfor projektet ikke blev stoppet allerede dengang kommunens landskabsforvaltningsmyndighed tilbage i 2019 sagde at området ikke var egnet. Når kommunen fortsat arbejder videre med projektet kan det kun være for at beskytte kommunens embedsmænd, som i efteråret 2019 startede dette projekt i samarbejde med BEOF udenom det politiske system.

I strid mod kommunens egne retningslinjer

Dato: 15-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

5 ud af de første 6 punkter i retningslinjerne vedr. placering af solcelleparker, kan ikke opfyldes for den planlagte solcellepark ved Kildevad (se bilag vedr. retningslinjer i kommuneplan 2020). Kommunens landsskabsforvaltnings myndighed har kun kunne godkende 8 ud af de 22 ha af gode grunde. I retningslinjernes pkt. 7.4.2 bør solcellerne udlægges på fladt eller jævnt terræn. Området er hverken fladt eller jævnt, men stærkt kuperet, især mod cykelstien.

En skærmende beplantning skal kunne skjule indsigten til anlægget jf. pkt. 7.4.4. Dette er så godt som umuligt hvad solcelleparken på Bodelyngvejen er et godt eksempel på. Dels pga. højdeforskellen i landskabet. Dels fordi området ikke ligger tilstrækkeligt langt væk fra færdslen på cykelstien, Risenholmsvej og vejen ned til Bøgebjerg. Dels pga. de mange rådyr, harer og dådyr i området, som konstant vil gnave hegnet ned. Og dels fordi et 3 rækkes hegn ikke er tilstrækkeligt til at skjule solcellerne og slet ikke om vinteren.

Af retningslinjerne pkt. 7.4.4 skal der tages hensyn til nabobeboelsers nærmiljø. At foreslå en placering af den støjende transformatorstation mindre end 200 meter vest fra den ene af naboerne, er ikke at tage hensyn til nabobeboernes nærmiljø. Området er totalt ugenert og derfor meget følsomt over for selv den mindste lyd, ikke mindst fra vest. En placering af transformator stationen ved den eksisterende bebyggelse tæt på gyldebeholderen ved Dalegård, vil være mere passende.

Endelig strider projektet mod retningslinjernes pkt. 7.4.6 som siger, at solcelleparker ikke må placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg. Området bliver brugt af børn i området som kælkebakke og der er planlagt solceller på både toppen og bunden af kælkebakken!

Når landskabsmyndigheden beskriver området som uegnet er der derfor godt belæg herfor. Der er ingen grund til at placere solcelleparken i et så uegnet og følsomt naturområde. Ikke mindst, da nitratindholdet i brugsvandet fra den nærliggende boring på intet tidspunkt har været i nærheden af grænseværdien på de 50 mg/l og derfor ikke kan bruges som begrundelse for at placere en solcellepark på et sted der i den grad strider imod retningslinjer for solcelleparker, naturfredningsloven, skovbyggelinjen og ikke mindst beskyttelse af fortidsminder.

Miljøtekniker

Steen Knudsen

Høring vedr. Solcelleanlægget Kildevad

Dato: 16-5-2023

Navn: Tabea Zimmermann

Adresse: Stavsdalvej 15B

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Høring vedr. Solcelleanlægget Kildevad

Vi vil hermed gøre opmærksom på hvilke punkter kommunen bør tage hensyn til, hvis solcelleparken Kildevad trods lovstridige faktaer bliver sat i værk:

1. Transformatorens planlagte position er valgt uhensynsmæssigt i forhold til støjgener for beboerne med adressen Risenholmsvej 1 og det beskyttede kultur nærmiljø. I andre kommuner er der efterhånden krav om mindst 100 m afstand til nærmeste nabo. Vi håber at også vores kommune har interesse i, at beskytte deres borger og følge dette krav.

Transformeren kan i stedet placeres ved gyldebeholderen ved Dalegård som er landmandens egen gård.

2. Vi som naboer til anlægget vil have sikret fra kommunens side af, at de forventede økonomiske tab bliver dækket. Vi har kendskab til tilfælde af enorme økonomiske tab for naboer til solcelleanlæg som er bygget af European Energi og hvor pågældende kommune ikke har beskyttet deres borger.

3. Hegn omkring solarcelleanlægget:

Der må ikke opsættes hegn i den planlagte højde. Se nærmere i DN Bornholms høringssvar fra den 14.5.23 som UT hermed igen påpeger på.

3. Biologen med ansvaret for projektet har ved sit første besøg lovet indflydelse fra naboerne. Vi fik lovet at randbeplantningen kan blive 60 m hele vejen omkring anlægget hvis det er vores ønske/behov. I nuværende Lokalplan er der tale om højest 3 rækker beplantning. Tildels er der ikke noget beplantning planlagt.

Vi vil påpege vores ret til medindflydelse. Der skal sikres en beplantning som både skærmer for indsigt til solaranlægget og sikrer en vis biodiversitet og fordel for naturen siden selve arealet vil blive taget fra naturen. Vi forslår derfor en beplantning i 3 højder i en bredde af de lovede 60 m. Buske, frugttræer og høje træer skal være med tidlige/sene blomster, give mulighed for at genetablere flora og fauna og mad til bierne. Det giver også mulighed for mindre støjgener.

De sidste rækker burde være høje træer med en mindsthøjde der kan dække indsigt til industri parken. De træer der står direkte ved solcelle anlægget forslås at være nåletræer som er grønne hele året rundt.

Hvis randbeplantning efter henholdsvis to, fem og ti år ikke opfylder visualiseringsbillederne fra European Energi skal opstilleren sikre finansiering af nybeplantning. Udfra eksempler på øen og i hele landet har vi en stor frygt om, at det kun ser fint ud på visualiseringerne men ikke bliver omsat til realitet. Vi gør opmærksom på at der er mange rådyr, dådyr og hare i området som kan gøre det vanskeligt at etablere en randbeplantning, hvis ikke den bliver beskyttet omhyggeligt under opvæksten.

Træer som ligger i området af det planlagte anlæg må ikke fjernes.

Vi håber virkeligt at kommunens mission for en grøn ø ikke kun dækker etablering af solcelle- og vindparker men at der er en interesse i at gøre øen "virkelig grøn", dvs. sikre naturområder og genetablere ødelagte/udpinte områder.

Ude fra dette videre til næste punkt:

4. Omstilling til økologisk landbrug.

Argumentet for bedre vandkvalitet var den oprindelige begrundelse for etablering af solcelle anlægget Kildevad. Som beskrevet i adskillige læserbreve og indsigelser er nitrat indholdet i Østerlars området ikke et problem. Men hvis man virkelig mener at ville gøre noget godt for vandkvaliteten burde pågældende landmand og landbrugsområdet generelt få hjælp til at omstille til økologisk landbrug.

Nabogruppen Kildevad har forslået i tidligere høring rejsning af skov f.eks pileskov, som har evnen af at opgradere vandkvaliteten.

5. Solarcelleteknikken er i stor udvikling. Om blot 2 år forventes en teknik der kan producere endnu mere energi og dermed blive mere bæredygtigt.

Forskellige borger har tidligere påpeget problematikken om selve fremstilling og afskafning af solarceller. Set fra etnisk side er det dybt problematisk at bruge solceller som bliver fremstillet i dele af verdenen hvor tvangsarbejde er kendt. Vi gør endnu en gang opmærksom på at der findes solceller som bliver produceret "politisk korrekt".

Vi vil forslå at afvente til den nye teknik er etableret for at spare både på materiale, energi og omkostninger.

Kan det ikke vente med at sætte solceller op, er det afgørende for borgernes sundhed og kommandes generationers arv at man vælger den type solceller som er mindst miljø- og sundhedsskadeligt. Vi appellerer stærkt til at undersøge de forskellige typer solceller på verdens marked og at "købe grønt", bæredygtigt og politisk korrekt.

6. Som også nævnt i adskillige tilfælde er området ikke valgt med omhu. Solcelleanlægget kan i stedet flyttes til egnede marker som byder på flad terræn og i et område hvor det konservative landbrug har ødelagt naturen i forevejen. Argumentet "at solcelleanlægget ikke kan etableres ved en stor vej da det ville være problematisk for turisternes syn" (udtalt fra ansvarlige biolog) holder ikke.

7. Penge til nærområdet.

European Energi har ved borgermøderne påpeget et beløb af 800.000-1.000.000 kroner som "erstatning" og til brug i lokalområdet. De penge skal sikres til naturens fordel. Rejsning af skov/folkeskov i nærområdet, etablering af skolehave (tilknytning Friskole Østerlars), fremme øko turisme burde have højeste prioritet.

Tabea Zimmermann

Palle Westh

Høringssvar

Id: 599

Solcellerparken

Dato: 17-5-2023

Navn: John og Judith May Gibson

Adresse: Kildevad 6, Østerlars

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Vores hus er ikke beskrevet i miljørapporten. Vi har direkte indsigt fra stuen i stuetaen til solcelleparken og randbeplantningen kan ikke dække for vores udsyn til parken, uanset hvor høj randbeplantning der blive. Derefor stor fare for et stort værditab for vores ejendom.

Venlig hilsen,

John og Judith May Gibson

Høringssvar

Id: 600

Høring Solcellepark Kildevad

Dato: 17-5-2023

Navn: Jenni

Adresse: Kildevad 3

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Høring vedr. Solcelleanlægget Kildevad

Et par ting, jeg gerne vil gøre opmærksom på:

1. Jeg bor meget tæt på det planlagte anlæg og bekymrer mig om sundheden for mine børn, min egen, andre beboeres og dyr. Er der kontrakter med European Energy, hvor de betaler for skader på lokalbefolkningens helbred (høretab, nervesygdomme, kræft)?
2. Jeg har hørt fra andre beboere i sådanne Solcelleparker, hvor der er enorm støjforureningen er. Især når der er meget sol går ind i inverteren, siges irritationen at være stor. Men også når det regner og stormer f.eks. Beboere i dette område beskriver støjen som en konstant bulder af torden - en uforskammethed og en sundhedsfare for mennesker og dyr i de tilstødende beskyttede områder.
3. Afstanden til beboelsesejendomme er fastsat til 100m i andre kommuner. Jeg beder Bornholms Kommune om at støtte denne beslutning.
4. Jeg glæder mig over Bornholms ønske om at blive en grøn ø. Til dette foreslår jeg økologisk landbrug, økologiske undervisningstilbud, praktisk have med tilhørende turismeprojekt (restaurant i byggevognen), Foodforest projekt, Insekter- og sommerfuglerpark/projekt, kløvergras til jordforbedring og som svinefoder eller biogas, Te-urter til et bornholmsk Temærke/Kombucha, Frugtplantager og praktiske projekter for lokale beboere. Bælgplanter til jord- og vandforbedring. Der er så mange muligheder, når det virkelig kommer ned til bæredygtighed.
6. Et andet spørgsmål er, hvordan er strømmen dirigeret. Kommer der nye elledninger over jorden og i så fald i hvilken højde? Hvor vil de gå hen, og hvor mange husstande vil det påvirke?

Formålet er ændret!

Dato: 21-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Formålet med projektet var oprindeligt at nedbringe nitratinholdet i drikkevandsboringen "Kildevad", eller var det nu det?.

I Redegørelsen om Formål og Baggrund bruger man et misvisende nitratinhold som springbræt til en solcellepark: Indholdet af nitrat i vandet fra dette område er dog nu så højt, at der er begrænsninger på anvendelsen af drikkevandet, skrives der for at introducere idéen til en solcellepark.

Ved første høringsrunde, kritiserede naboerne i området kommunen for at have brugt gamle analyseresultater for at overbevis politikerne om, at nitratinholdet var for højt. Tilbage i 90'erne var der 2 nærliggende gårde, som skyldes det forhøjede nitratinhold dengang, men som nu er ophørt. Siden da har nitratinholdet i boringen været dalende og har ikke været over grænseværdien på 50 mg/l. For brugsvandet er nitratinholdet helt nede på 18 mg/l ved de sidste målinger. Sundhedsmæssigt er der intet problem med drikkevandet, men skulle man gøre en ekstra indsats, skrev naboerne, kunne man plante træer på indsatsområdet på 3,7 ha. Skovrejsning i stedet for braklægning med solceller, har vist sig at være langt mere effektiv til at optage nitrat fra landbrugsjorden. Men dette forslag blev blankt afvist.

Hvis formålet med projektet er at beskytte drikkevandet, hvorfor afviser man så et veldokumenteret forslag for selv at komme med et vattet udokumenteret forslag som dette:

Etablering af et solcelleanlæg nær kildepladserne som afløsning for den nuværende landbrugsdrift vil sandsynligvis bevirke, at der sker en væsentlig nedsættelse af nitratinholdet i drikkevandet.

Der er ingen dokumentation herfor, men er ren og skær påstande som "sandsynligvis" og "væsentlig nedsættelse". Det lyder godt, men er ikke andet end lokkemad til politikkerne så European Energy kan etablere endnu en solcellepark.

Efter at have afvist naboernes forslag om skovrejsning, runder kommunens biolog afgrænsningsnotatet af med denne udokumenteret og ledende sætning til politikerne:

Fra et grundvandsbeskyttelsesmæssigt synspunkt kan projektet anbefales.

European Energy og kommunens biolog arbejder derefter videre med at inddrage yderligere 18 ha, selv om indsatsområdet nær kildepladsen på 3,7 ha var nok. Det oprindelige formål, at beskytte grundvandet, er ikke længere nævnt i Lokalplanens Bestemmelser under formålsparagraf § 1.1. Første punkt er nu, at udlægge et område til solcelleanlæg til elproduktion.

Grundvandsbeskyttelsen er således kun blevet brugt som igangsætter til etablering af et solcelleanlæg.

Uden respekt for gældende lovgivning og hensyntagen til beskyttelse og bevaring af lovmæssig naturfredning i området, fortidsminder og landskab, er planen nu at søge dispensationer for alt hvad der står i vejen. Hvad er loven så til for?

Et indsmigrende formål nummer 2 er at udlægge et område til natur. Som om der ikke er natur nok i området, men det lyder godt i beslutningstagernes øre. Det der er brug for, er at beskytte den eksisterende natur, men et solcelleanlægget vil derimod føre til forringelse af naturen i området:

- Vildtet vil ikke længere kunne færdes frit når området indhegnes med et industrihegn.

- En småbiotop af sten, træer og buske og masser af dyre og insektliv vil blive fjernet inkl. et egetræ hvor der sandsynligvis yngler flagermus.

- Et § 3 vandhul brugt som drikkested for vildtet og som yngleplads for bl.a. traner, vil blive indhegnet.

- Naturoplevelsen vil ikke være den samme for de mange besøgende turister og bornholmere, som får frit indsyn til solcelleanlægget fra cykelstien og kommer til at køre tværs gennem solcellenlægget, for at besøge "Bøgebjerg" udlagt med trampestier, fredskov, urørt naturskov og adskillige oldtidsminder. Også på selve solcelle marken findes oldtidsminder. Om den tilhørende boplads, som endnu ikke er fundet ligger på marken vides endnu ikke.

- Man vil etablere bebyggelse, solceller og industrihegn i et område der er beskyttet under naturbeskyttelsesloven § 15-19. Bygge- og beskyttelseslinjerne skal bl.a. sikre, at landskabelige, kulturhistoriske, biologiske og arkæologiske værdier bliver bevaret, ved at holde området fri for bebyggelse og andre væsentlige landskabelige indgreb.

Politikere, lad jeg ikke forføre af et solcellefirma, som har serveret det hele på et sølvfad lige til at skrive under på. For dem er formålet udelukket økonomi og ikke økologi. For Bornholm gælder det om at bevare den natur vi har og som turisterne kommer her for. Tænk klogt. Naturen er dér hvor den er, men solceller kan placeres hvor som helst. Drikkevandet fra Kildevad fejler ikke noget, men det gør den omgivne natur, hvis der etableres en solcellepark.

Bilag: Se vedhæftede

Lokalplan nr. 131

Hvad er en lokalplan?

Redegørelse

Retsvirkninger

Formål og baggrund

Området

Lokalplanens indhold

Anden planlægning

Anden lovgivning

Servitutter

Bestemmelser

Formål og baggrund

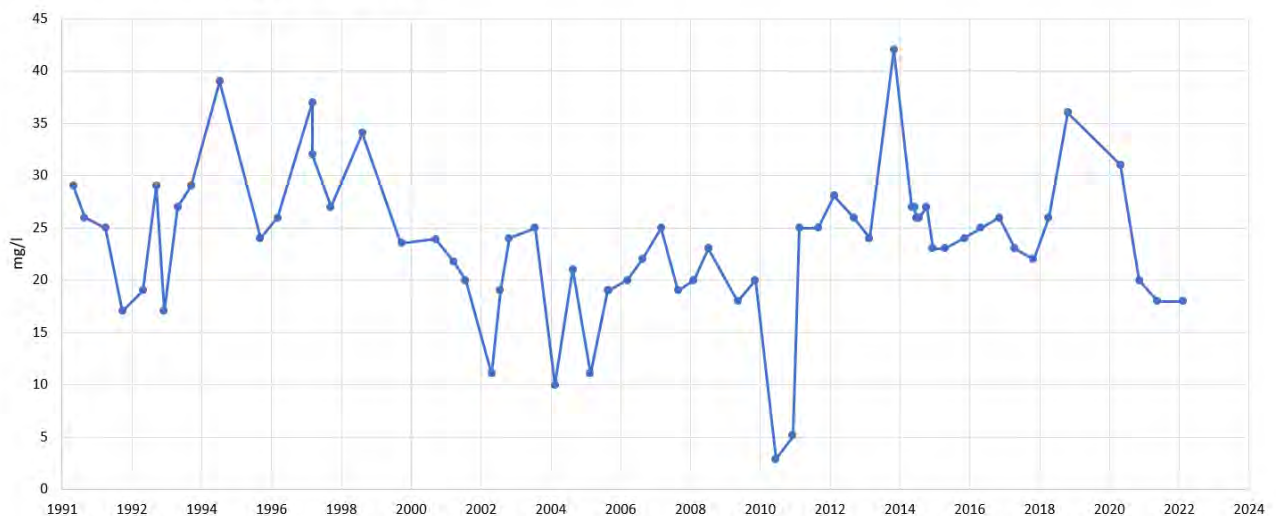
Et solcellefirma har anmodet Bornholms Regionskommune om at tilvejebringe et plangrundlag for et ca. 25 ha stort solcelleanlæg ved Kildevad.

Etablering af solceller på arealet vil være med til at indfri målsætningerne i Bornholms Regionskommunes

energistrategi, hvor det er hensigten, at der skal etableres nye solcelleanlæg på Bornholm med en samlet installeret effekt på 50 MW. Lokalplanområdet forventes at kunne rumme et anlæg på op mod 25 MW.

Et anlæg i denne størrelse vil årligt kunne producere ca. 20.000 MWh. Bornholms Regionskommune ser desuden gerne, at lokalplanområdet bliver taget ud af landbrugsdrift med henblik på at nedsætte vandets indhold af nitrat. Kildevad er et af de få steder i det klipperige område ved Østerlars, hvor det er muligt at indvinde drikkevand i større mængder. Indholdet af nitrat i vandet fra dette område er dog nu så højt, at der er begrænsninger på anvendelsen af drikkevandet. Etablering af et solcelleanlæg nær kildepladserne som afløsning for den nuværende landbrugsdrift vil sandsynligvis bevirke, at der sker en væsentlig nedsættelse af nitratinholdet i drikkevandet.

Nitrat i leveret vand, Østerlars Vandværk

Lokalplan nr. 131

Hvad er en lokalplan?

Redegørelse

Bestemmelser

1. Formål

2. Område- og zonestatus

1. Formål

§1.1

Lokalplanen har følgende formål:

- At udlægge et område til solcelleanlæg til elproduktion
- At udlægge et område til natur
- At sikre, at der udføres skærmende beplantning omkring solcelleanlægget
- At sikre, at beskyttet natur og beskyttede fortidsminder bevares
- At muliggøre indhegning og afgræsning af området med solcelleanlæg
- At sikre vejadgang til solcelleanlægget
- At sikre at solcelleanlægget fjernes, når elproduktion fra solceller ophører

Høringssvar

Id: 606

Randbeplantning

Dato: 21-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

I første høringsrunde vedr. kommeplanen 2020 kommenterer administrationen, at det er afgørende vigtigt, at solcellerne ikke kan ses i landskabet og at der kan stilles krav om, at solcelleparken ikke må sættes i drift før parken er effektiv skjult. Der foreslås derfor mindst 6 rækker træer i forskellige højde og at arbejdet med opsætning af solceller ikke må findes sted, før randbeplantningen har nået den lovede højde på min 4 meter.

Miljøtekniker

Steen Knudsen

Høringssvar

Id: 607

Se videoen: "En solcellepark i strid mod loven"

Dato: 21-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Få et hurtigt overblik over problemstillingen for solcelleparken Kildevad via denne korte video:

<https://youtu.be/qOs5XhjFkEs> (kopier linket ind i din browser)

Miljøtekniker

Steen Knudsen

Høring lokalplan 131

Dato: 21-5-2023

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10, Østerlars, 3760 Gudhjem

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Høring lokalplan 131

I afsnit "Formål og baggrund" står: Et solcelle firma har anmodet Bornholms Regionskommune om at tilvejebringe et plangrundlag.....

Dette kan fejlagtigt give indtryk af, at det er solcellefirmaet som har startet processen vedr. projekt "Solcellepark ved Kildevad" hvilket ikke er tilfældet. Det er BRK som har kontaktet solcellefirmaet.

I samme afsnit står endvidere at "etablering af et solcelleanlæg nær kildepladserne som afløsning for den nuværende landbrugsdrift sandsynligvis vil bevirke, at der sker en væsentlig nedsættelse af nitratinholdet i drikkevandet"

Dette er en ikke underbygget antagelse, og prisen for en alternativ indsats er ikke korrekt. At det vil koste op mod 3 millioner i kompensation ved udtagning af landbrugsjorder, som beskrevet i miljøvurderingsrapporten er vil være at skyde gråspurve med kanoner.

I samme rapport kan læses, at vandværket har en aftale om braklægning og græsning i nogle mindre områder tæt på borerne (pris 5000 kr. pr. ha.).

Der kan altså findes løsninger til langt under 100 000 kr. pr. ha. på de 3,7 ha. det hele drejer sig om. Løsninger som vi også har peget på i tidligere høringer.

Der skrives, at nitratinholdet nu er så højt, at der er begrænsninger på anvendelsen af drikkevandet. Dette er noget direkte vås, da indholdet af nitrat ikke overstiger den national fastsatte grænseværdi.

Beplantning.

I lokalplanens indhold, delområde 1 står, at den skærmende beplantning med tiden vil blive op til 4 meter høj. Vi har ikke tiltro til, at der inden for 5 år vil vokse noget op som kan skærme. Os der bor i området kan ikke plante hverken buske eller træer, uden disse er afskærmet for vildtet.

Der står ligeledes, at der ikke vil blive plantet de steder, hvor der ikke i forvejen er beplantning. Dette betyder, at der ikke vil blive plantet/skærmet op mod eksisterende skov med en fredet røse. Med kun få meter fra fredning reg.nr. 5135.13 (Røse, ½ x 6 x 6 m) til solcelleanlægget, vil den eksisterende skov ikke i tilstrækkelig grad sløre indsigten fra de fredede røser til anlægget.

Ifølge miljøvurderingsrapporten vil det ikke kunne afvises, at der kan være både indblik og risiko for refleksion fra panelerne hos os på matrikel 35a Risenlundsgård.

Vi finder det ikke tilstrækkeligt med kun tre rækker beplantning mellem vores grund og solcelleanlægget.

Ifølge kortmaterialet betragtes skellet som eksisterende beplantning. Denne beplantning er ganske ubetydelig og flere steder ikke eksisterende. Her vil vi kræve, at der skal plantes mindst 6 rækker

beplantning for at mindske generne for os.

Anden planlægning

Der er ikke overensstemmelse mellem de solcellepaneler der er miljøgodkendt og dem EE vil benytte. I lokalplanen står, at solcelleanlægget vil have en max. højde på 3,5 meter, men i det seneste orienteringsmaterialet, vi har set fra EE, står der at totalhøjden vil være op til 3,95 meter. I tilfælde af at lokalplanen 131 vedtages vil solcelleparken som EE beskriver den, ikke kunne opføres indenfor rammerne af lokalplanen!

I afsnit "veje, stier og parkering" står at der ikke må terrænreguleres mere end 0,5 meter mod vej og skel. Øvrig terrænregulering skal udføres med bløde overgange. Det kan ikke være rigtigt, at der her gives tilladelse til væsentlige ændringer i det bakkede landskab, uden øvrige begrænsninger.

I miljøvurderingsrapporten omtales adgangsveje. Der er ingen veje indtegnet på kort over projektet udover indkørsler fra Risenholmsvejen. Vi formoder, at der skal være adgangsvej til den bygning, som placeres længst væk fra Risenholmsvejen. Skal sådan en vej ikke fremgå af anlægsbeskrivelsen? Via kortmaterialet erfarer vi, at der skal opføres en bygning på 100m² længst væk fra Risenholmsvejen og kun 20 meter fra fredsskov. Det forekommer som total vanvid at bygge så tæt på fredsskov, når der samtidig står ledige bygninger (gammel svinestald) på matrikkelen, som med al sandsynlighed bare får lov til at stå og forfalde. Man kunne med fordel bruge dette område til en ny bygning i stedet.

I miljøvurderingsrapporten står, at der kan afgræsses med dyrehold. Hvilken betydning vil det have for nitratinholdet i drikkevandet? Er der lavet en vurdering af dette?

Vh. Helle og Niels Wibe

Høringssvar

Id: 609

Solceller Kildevad

Dato: 21-5-2023

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10, Østerlars, 3760 Gudhjem

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Misvisende information

Som naboer til den projekterede solcellepark har vi også fået tilbuddet om at få solceller på vores grund. Som svar på vores skepsis og tvivl om at projektet rent faktisk ville have en positiv effekt på grundvandet, svarer solcellefirmaet i en mail til os: en embedsmand fra kommunen har lavet en rapport, som indeholder hans syn på sagen som peger tydeligt i den retning

Mailen forsætter:

"En sammenfatning hertil kan derfor lyde:

Et solcelleprojekt vil have en positiv effekt på nitratinholdet i drikkevandet

Det må på den baggrund forventes at kommunen ser positiv på projektet

Det må på den baggrund vurderes at projektet gennemføres

Projektet bliver bedre med en bedre effekt på drikkevandet hvis I er med

Er i ikke med og gennemføres projektet ikke, må det forventes at der kommer en sanktion omkring anvendelse af arealet fra kommunen, da de skal gribe ind grundet de høje nitratkværdier.

Det må forventeligt medføre et indtægtstab på arealet.

Solcellerne kan give en markant bidrag til jeres indtægt i de næste 30 år og jeg håber derfor både for Jer, for vandet og for projektet at I vil være med. Randbeplantning mm laves efter alle kunstens regler i samarbejde med jer. Endeligt vil jeg gerne tilbyde jeg muligheden for at holde får på arealet."

Når vi oplever at den samme embedsmand undlader væsentlige konklusioner (fra geus grundvandsrapport) i sin rapport og en solcelle-sælger der lover guld og grønne skove (sikker indtjening og beplantning efter alle kunstens regler) får vi mistanke om, at projektet blot skal fremstå, så det passer til deres ideer og planer. Vi oplever derfor at hele projektet bliver utroværdigt.

Vh. Helle og Niels Wibe

§3 beskyttet vandhul og randbeplantning

Dato: 21-5-2023

Navn: Julie Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

MILJØRAPPORTEN: 5 BIOLOGISK MANGFOLDIGHED

Som en af de syv naboer der bor indenfor de 200m af projektet, kan jeg vidne om et ufatteligt rigt dyreliv indenfor området.

Det §3 beskyttet vandhul, som befinder sig indenfor det forslået området, er livsvigtigt for dyrelivet.

I miljørapporten star der:

"Rundt om Kildevad Solcellepark vil der blive etableret et trådhegn. Hegnet vil udgøre en barriere for større dyr som blandt andet rådyr, som ikke længere vil kunne færdes gennem arealet."

Hvis projektet skal gennemføres, skal vandhullet tages i betragtning på samme måde som gravrøsen direkte nord for dette. Her er indhegning blevet kørt udenom røsen for at give offentlig adgang. Hvor vigtigere er det ikke for at vildtet kan færdes frit hen til det §3 beskyttet vandhul.

Endvidere star der i miljørapporten at:

"Randbeplantningen rundt om solcelleparken vil til gengæld få en effekt som spredningskorridor for disse dyr."

Det får spredningskorridor til at lyde som et positivt tiltage. I øjeblikket bevæger dyrelivet sig frit tværs gennem bondeskov og over markere. At blive tvunget ind i kunstig skabt korridor, vil ikke virke gunstig for deres færden.

Til gengæld vil den store bestand af rådyr og dådyr blive koncentreret ind i det smalle bælte hvor European Energi har forstillet sig at de vil etablere deres randbeplantning til at skærme projektet.

Vi har boet her i 23 år og har erfaret på egen hånd hvor utrolige svært det er at få buske og træer til at etablere sig uden at vildtet forhindrer deres vækst.

"5.2 Randbeplantningen vil fortrinsvist bestå af hjemmehørende arter, som også er lokalt forekommende på Bornholm, for at mindske påvirkning af økosystemet."

Det lyder så flot med "Hjemmehørende arter, som er lokalt forekommende," men der er noget der kan

undres over:

Hvor "hjemmehørende" er solceller egentlig?

Og hvor meget mere vil de ikke påvirke det lokale økosystem?

Julie Knudsen

Høringssvar

Id: 611

Randbeplantning

Dato: 21-5-2023

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Randbeplantning

Det område de vil sætte solceller op i, ligger i et område der er udpeget som økologiske forbindelser/spredningskorridorer, derfor hegning ikke acceptabel.

Så hvis randbeplantningen skal følge visualiseringsbilleder som European Energy har fået fremstillet, og står inde for at de er retvisende, kræver det stor pasning og vedligehold. Den vage formulering i §25 tilladelsen om tilsyn af randbeplantning giver ingen incitament for firmaet at passe randbeplantningen i tilstrækkeligt omfang, i et så krævende område på grund af det høje vildttryk.

Derfor foreslår vi at der skal indføres en bod på ikke mindre end 500.000 kr. hvis randbeplantningen ikke følger firmaets egne visualiseringsbilleder. Det vil sige:

Efter 2 år, uvildigt tilsyn: 500.000 kr. i bod

Efter 5 år, uvildigt tilsyn: 500.000 kr. i bod

Efter 10 år, uvildigt tilsyn: 500.000 kr. i bod

Og herefter hvert år, hvis den ikke har opnået tilstrækkelig højde.

Den bod skal indbetales til grøn pulje til gavn for hele området.

I tidligere høringssvar fra kommunen skriver administrationen og politikerne " at hvis solcelleparker skal kunne gennemføres, er det afgørende vigtigt at solceller ikke er synlige i landskabet".

Med erfaringen fra de 2 andre solcelleparker, som samme firma har opsat, kan man se, at den formulering der er i §25 tilladelsen, ikke er tilstrækkelig.

Indsendt på vegne af: Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh

Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch

Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen

Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde

Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen

Karen Marie Pedersen Rene Kildevad 4 Tine Boss

Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian

Arkæologi og forbindelser til el-nettet

Dato: 21-5-2023

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Arkæologi, Afstand til transformator, afstand til Østerlars Halmvarmeværk, Arkæologi.

Der er mange fortidsminder i området ved Kildevad og selve bopladsen til Risen er ikke fundet endnu, arkæologerne skriver at den skal ligge ude på en af markerne. Medha (lejer på Dalegård) fortæller at der for få måneder siden, var en arkæolog der havde fundet sølvmonter på marken. Ved museet at de både skal grave kabler ned i kabelgrave, men også hamre pæle dybt ned i jorden til stativerne og evt. støbe dem fast med beton, ca. 800 kg pr. pæl med risiko for at ødelægge fortidsminder.

Transformerstation.

De skriver i miljøvurderingsrapporten at der er 500 m. til Transformer stationen på Åsedamsvej fra det nærmeste punkt i projektet, men der er 800 m. Hvis vi tager måling fra transformeren i solcelleparken, er der 1400 m til Transformerstationen på Åsedamsvej. Endnu en fejl i miljøvurderingsrapporten.

Intern forbindelse.

Der er kommet en ny lov med ikrafttrædelse d. 24. april 2023, journal nr. 2022-264. hvori der står at afstand mellem produktionssted og forbrugssted ikke må overstige 500m i fugleflugtslinje, hvis det skal betegnes som en intern forbindelse, så det er udelukket med en intern forbindelse mellem den planlagte solcellepark og Østerlars fjernvarmeværk, derfor skal hele parken opkobles til det eksisterende elnet, med den pris der følger med.

Det betyder så at de skal transportere strømmen på alm. markedsvilkår igennem TREFOR, derfor foreslår vi at flytte solcelleparken til Åsedamsvej ved Transformerstationen, det er samme lodsejer, og her er der i forvejen etableret ledning til fjernvarmeværket, samt opkobling af solcelleparken på det overordnede net uden tab til følge, en betydelig billigere løsning. Området er udpeget til solceller på det nye kommunale kort, og her skal der ikke dispenseres fra fortidsminder, skovbygger linje, økologiske forbindelser, særlig kulturmiljøområde og kommuneplan 2020, samt der i forvejen er transformerstation med støj af samme type.

Så vi mener det vil være den helt rigtige placering af en solcellepark.

Indsendt på vegne af: Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh

Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch

Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen

Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde

Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen

Karen Marie Pedersen Rene Kildevad 4 Tine Boss

Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian

Nabogener, støj og erstatninger

Dato: 21-5-2023

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Støj og erstatning.

Efter kontakt med nabo til en 2 år gammel solcellepark på Sjælland, opstillet af European Energy erfarer vi, at de har store gener med støj fra invertere. De bor 40 m fra solcellerne, når solen skinner og solcellerne laver meget strøm begynder inverterne at hyle lige som en flyvemaskine, nu er der opsat støjbats som støjdemper, men uden den ønskede effekt. Ophold i haven er ingen nydelse. De ville råde os til at stille krav om minimum 100 m afstand fra bolig til beplantningen starter og med minimum 6 rækker.

Udover støj har naboerne til solcellepark fået økonomiske problemer. Et eks. fra en af naboerne. De fik vurderet deres hus i 2020 lige før solcelleparken blev lavet, til 2.8 million. Ved den statslige taksationsmyndighed blev huset vurderet til 2.4 million, de fik udbetalt 450.000 kr. Så ville deres realkreditinstitut lave deres egen vurdering, før de ville få udbetalt erstatningen. De vurderede ejendommen til 1.8 million, derfor beholdt deres realkreditinstitut hele erstatningen. De har lidt et tab på 600.000 kr.

For overhovedet at få erstatning måtte naboerne have advokatbistand, pris 30.000 kr. pr. husstand.

Da det er kommunen der har igangsat dette projekt i Kildevad skal de garantere for, at ingen naboer lider unødigt økonomisk tab, samt krav om 100 m fra naboer til randbeplantning på 6 rækker starter.

Man kan finde oplysninger om naboerne på Klimamonitor d. 17. maj under artiklen "Realkreditinstitutter og stat tvinger naboer til grøn energi at blive fattige eller flytte"

PS. Vi har personligt snakket med naboerne og har fået lov til at bruge deres oplysninger.

Indsendt på vegne af: Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh

Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch

Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen

Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde

Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen

Karen Marie Pedersen Rene Kildevad 4 Tine Boss

Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian

solceller, type og højder

Dato: 21-5-2023

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Angående solcellerne og mistillid til European Energy.

European Energy har ansøgt om at sætte solceller op fra Longi type LR5-72HBD som har en max. Højde på 3,20 m, som der er lavet miljøvurderingsrapport over.

Stor var vores undren at der i § 25 tilladelsen står, at de må have en højde på max. 3.50 m, når miljøvurderingsrapporten kun har udarbejdet rapport på 3.20 m.

Det er politisk besluttet at de kun må sætte solceller op fra Longi type LR5-72HBD.

Værre blev det da vi kom til VE informationsmøde, hvor European Energy havde et orienteringsbrev med, hvori der stod, at de ville sætte solceller op fra Trina Solar med en max. Højde på 3.95 m. Det kan ikke accepteres hverken type eller højde, og det skal præciseres over for bygherre.

Det er bl.a. derfor vi ikke stoler på European Energy.

Vi kan oplyse at solcellerne på Bodelyngsvejen kun er 2.5 m høje og efter 5 år er der stadig fri indsiget i park.

Indsendt på vegne af: Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh

Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch

Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen

Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde

Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen

Karen Marie Pedersen Rene Kildevad 4 Tine Boss

Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian

Planlagt til skov - Ikke solceller!

Dato: 21-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Kommuneplanen 2020 har udpeget den planlagte mark ved Kildevad til skovrejsning, IKKE TIL SOLCELLER!

Citeret nedenfor er taget direkte fra kommuneplanen uden tilføjelser. Det beskriver visionen for det samme område, som nu er udtrængt til solceller indhegnet som et industriområde.

I Kommuneplanen 2022 står følgende:

Bornholms fremtid skal bygge på natur, miljø og klima. I kommuneplanen udpeger kommunalbestyrelsen de naturområder, som den vil beskytte. Der bliver også udpeget områder til skovrejsning, hvoraf rigtig mange af dem er ejet af private. Områderne er placeret i tilknytning til eksisterende småskove for at forbedre levevilkårene for dyr og planter, i grundvandsbeskyttelsesområder for at forbedre grundvandskvaliteten og i områder, hvor det er ønskeligt at forbedre de rekreative kvaliteter. Derfor er kommunen afhængig af befolkningens hjælp og opbakning, når Bornholm skal realisere visionerne om mere skov, mere natur og bedre adgang til naturen. Citat slut.

I det vedhæftede er et kortbilag, som viser hvor man ønsker skovrejsning. Samme område som vi naboer og borgere i området kæmper for at bevare som natur og kulturområde. Samme område som kommunens biolog og European Energy vil indhegne og omdanne til et industrielt energianlæg med tilhørende transformatorstationer og andet byggeri i strid med kommunens retningslinjer. Et område jfr. Kommuneplan 2020 er udpeget til skovrejsning for grundvandsforbedring, rekreative kvaliteter og for bedre adgang til naturen.

Hvordan kan det lade sig gøre, at den samme kommunalbestyrelse nu går stik imod sin egen kommuneplan og har tænkt sig at søge om adskillige dispensationer for at forhindre dyr og menneskers adgang til området. For at kunne opstille bygninger inden for skovbyggelinjen. For ikke at overholde afstandskravet til fortidsminder og for at få lov til at indhegne dyrenes §3 vandhul, som bruges som både yngle og drikkested. Det er dybt skuffende.

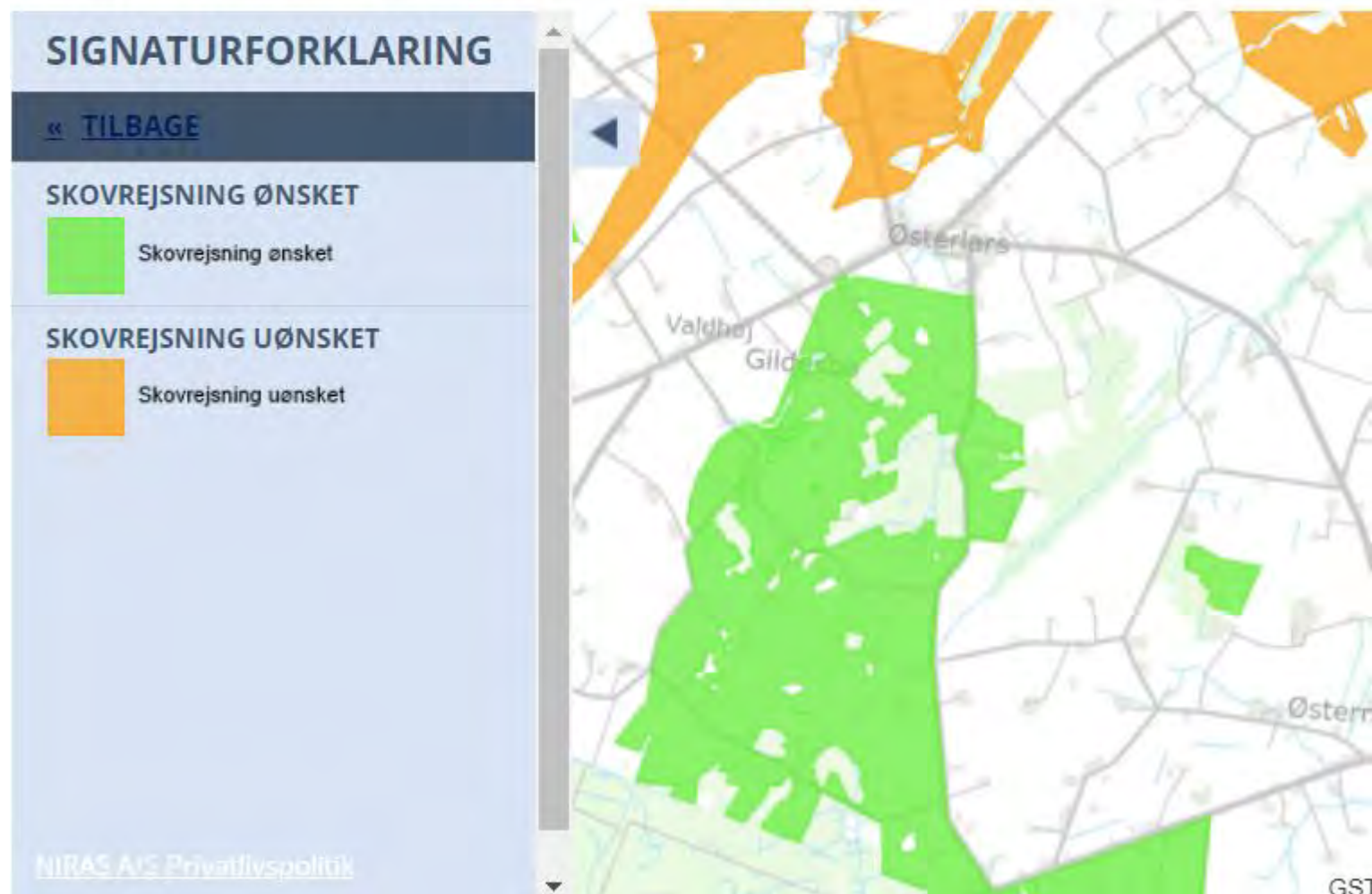
Miljøtekniker

Steen Knudsen

Skovrejsning

Skovrejsning kan gavne naturen, miljøet, klimaet og friluftslivet. Skovrejsning kan dog også skjule eller sløre værdifulde landskaber. Dette tema handler om, hvor på Bornholm skovrejsning er særligt ønsket og hvor det er uønsket.

kildevad høringssvae

Dato: 21-5-2023

Navn: medha

Adresse: risenholmsvej 08

Postnr.: 3769

By: gudhjem

Høringssvar

Høringssvar ang. kildevad solcellepark.

Jeg er bekymret for min udsigt fra mit hus hvor jeg bor til leje. Lige uden for haven kommer solcellerne til at stå og det tager mange år før beplantningen vokser op. Ved åkirkeby solcellepark er der nogle steder ingen beplantning og andre steder kun en meter høj beplantning og deres solceller er 2,5 m. her skulle de være op til 3,95 m. Jeg har vindeuer langs hele stuehuset ud mod den ene mark hvor der er planlagt solceller, desuden fra min have og terrasse lige op ad den mark. Jeg har et vindue på 1.sal også med udsigt til marken , så selv når beplantningen efter måske ti år vil være vokset op, kigger jeg direkte ud på den næsten 4 meter høje solcellepark. Fra mine østvendte vinduer vil man også tydeligt kunne se solcelleparken på den anden side af vejen, da bakken jo skråner opad.

I andre kommuner er der foreslag på lokalplaner om op til 200 m. afstandskrav til private haver. Jeg er også bekymret for støj fra anlægget, da jeg var ved anlægget i Åkirkeby for nyligt var der støj fra alle de små transformere på hver solcellerække, som kunne høres op til 70 meter væk. Det er ikke i orden når det skal ligge lige op ad haver, skovskel og natur cykelstier.

Der er også mange dyr såsom dådyr på marken som er lige op ad skoven. Det forhindrer dyrene i at færdes frit fra skoven hvis der står solceller der. Der var i øvrigt indgået en aftale imellem min udlejer Per Dam og European Energy fra starten at den lille mark lige uden for huset ikke skulle inkluderes i anlægget, hvilket European energy benægter efterpå.

Vi ved intet om forureningskilder fra solcelleparken og ødelæggelse af biodiversitet. Det gælder både dyreliv, vand og jord, da det tager mange år før man kan undersøge skaderne som kommer på længere sigt.

Jeg foreslår istedet at kommunen kunne støtte landmanden med at ligge om til økologisk jordbrug til gavn for Bornholm, med sunde lokale fødevarer både til butikker , private og restauranter, eller at plante pil på skrånningen ned mod vandboringen som renser jorden for evt. nitrat m.m.. pil er effektivt til at rense vand og er ikke dyrt.

Man kunne istedet placere solcelleparken på en anden flad mark i Østerlars som ikke er lige op ad skov, fredede oldtidsområder, beboede ejendomme og naturstier.

Man kunne alternativt udvide den allerede eksisterende solcellepark på de omkringliggende marker ved Åkirkeby, hvor området allerede er taget i brug til solceller og vindmøller, det er også et fladt område og kan derved lettere dækkes til med beplantning.

Det er uhørt og så vidt jeg ved ikke tilladt at sætte solceller på skråninger lige uden for folks huse, ved særlige natur seværdigheder, lige op ad de fredede oldtidspladser, vandhul hvor traner yngler hvert år, skovskel m.m.

Alt det er nævnt i kommunens egen lokalplan fra 2020 hvor der bl.a. står at der IKKE må bygges større anlæg ved de naturskønne cykelstier for turister og lokalbefolkningen.

Der er også fundet tusindårige gamle mønter på den mark, alene det gør at det burde være et fredet område.

Det er en ommer !

V.h.

Medha Sector
Risenholmsvej 8

Højspændingsmaster begrænser området

Dato: 22-5-2023

Navn: Julie Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Som nabo til besøgsstedet Bøgebjerg og det planlagt solcelleprojekt ser vi, at det ikke er hensynsmæssigt at vi og de mange besøgende turister skal køre gennem en korridor af solceller og industrihegn på begge sider af Risenholmsvej.

At den lille mark vest for Risenholmsvej er blevet inddraget i projektet, forringer oplevelsen væsentlig, når man kører på Risenholmsvej.

Da projektet kom på tale, fik lodsejeren en mundtlig aftale fra European Energy, at den lille mark vest for vejen ikke ville blive taget i betragtning.

Der skal også gøres opmærksom på, at der er højspændingsmaster, som krydser den sydlige del af marken.

Forholdsreglerne til etablering af et anlæg ved højspændingsmaster viser, at energiselskabet til enhver tid skal have adgang til anlæggene og mulighed for at drive og vedligeholde dem. Det betyder at der ikke må etableres bygninger, carporte, træer mm. inden for en given afstand, uden at energiselskabet har givet dispensation. Af sikkerhedshensyn bliver der normalt ikke givet dispensation. Det skriver Energinet på deres hjemmeside: <https://energinet.dk/el/eltransmissionsnettet/nar-du-har-et-elanlaeg-i-dit-nabolag-eller-pa-din-grund/byggeri-naer-elanlaeg/>

Desuden, om vinteren kan der dannes et tykt lag is på el-ledninger. Hvis man fik dispensation til at anlægge solceller under disse højspændingsmaster, vil der være fare for beskadigelse af solcellerne pga. nedstyrtning af is. Man kan endvidere risikere fare for udsivning af bly, PFAS mm. fra de knækkede solceller, som kan påvirke drikkevandets kvalitet i området.

Hvis man sløjfer den ovennævnte lille mark, som vil være en del af vores krav, hvis projektet skal gennemføres, er der ikke mange hektar tilbage til at anlægge projektet på, når man tager hensyn til beskyttelseslinjer for oldtidsminder, skovbyggelinjer og §3 beskyttelse af vandhullet. Se bilag.

5.4.2 Fredskov

Mod nord, øst og syd grænser projektområdet op til fredskovsarealer, se Figur 5-1. Skoven mod øst er omfattet af skovbyggelinje, der dækker en stor del af plan- og projektområdet, se Figur 5-6.

Figur 5-6 Fredskov og skovbyggelinje ved plan- og projektområdet.

Transformator og indtægtstab

Dato: 22-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Flyt den ned til byherrens egne bygninger ved Dalegård. Dens nuværende planlagte placering overholder ikke skovbyggelinjens afstand til skov og heller ikke museumslovens afstand til fortidsminder. Måske man har tænkt, at den var gemt godt væk i det fjerneste hjørne af solcelleparken, men det er den ikke. Den vil kunne ses fra vejen ned til Bøgebjerg hvor vi bor på Risenholmsvej 1. Tættere på os kan den ikke komme. Støjen derfra vil blive båret med vestenvinden direkte til vores bolig, hvor man på en stille dag ikke hører andet end sit eget åndedræt, men vil få en fornemmelse af at have tinnitus konstant.

Hvis transformatorens placering er for at komme på den anden side af oplandet til boringen ved Kildevad i tilfælde af olieudslip, kan vi oplyse, at den nu blot er i et andet opland med en afstand af kun 200 meter til en anden aktiv grundvandsboring.

Ud over tab af ejendomsværdi ved at blive nabo til en transformatorstation i et totalt ugenert område, vil vi som erhvervsbiavlere miste kunder, som kommer hertil for at købe Naturhonning. Vi vil ikke længere kunne annoncere vores honning som Naturhonning fra et unikt naturområde når kunderne må køre gennem et industriområde for at komme hertil. De vil være skeptiske over for honningens kvalitet fra et industriområde. Vi vil derfor have stillet økonomisk garanti. Ikke alene for ejendomsværditab, men også indtægtstab for salg af honning og evt. erstatning for tab af bifamilier, hvis det viser sig, at de tager skade af den elektriske stråling, refleksioner, overfadedecoating, PFAS m.m. som solcelleparken måtte forvolde.

Miljøtekniker og erhvervsbiavler

Steen Knudsen

Høringssvar

Id: 619

Visualiseringer og Kabler

Dato: 22-5-2023

Navn: European Energy A/S

Adresse: Gyngemose Parkvej 50

Postnr.: 2860

By: Søborg

Høringssvar

Høringssvar er vedhæftet, inkl. bilag.

Bornholms Regionskommune
Plan
Skovløggen 4, Tejn
3770 Allinge

22. maj, 2023

European Energy A/S
Gyngemose Parkvej 50
2860 Søborg
+45 8870 8216
info@europeanenergy.dk
www.europeanenergy.com

Høringssvar vedr. Kildevad solcellepark

På mødet d. 26. januar 2023 efterspurgte Kommunalbestyrelsen yderligere dokumentation ift. risiko for forekomster af PFAS i solcelleparkens kabler, ligesom der blev efterspurgt visualiseringer, der bl.a. tog højde for højdeforskelle i projektområdet.

European Energy har fået udarbejdet et yderligere notat fra IPU, som tillæg til tidligere udarbejde notat (bilag 5 til Miljøvurderingsrapporten). I forlængelse af konklusionen er det klart, at det qua produkternes karakter af elektronisk udstyr er umuligt at give en 100 pct. garanti for, at samtlige indgåede komponenter på intet tidspunkt har været i forbindelse med PFAS-stoffer som enten indholdsstof, proceskemikalie eller rensningsmiddel på noget tidspunkt i fremstillingsprocessen. Alligevel konkluderer forskerne, at risikoen for, at solcellemoduler eller kabler vil medføre udvaskning af PFAS eller andre skadelige stoffer til grundvandet, er vurderet til at være minimal.

European Energy har noteret sig, at der har været rettet kritik af projektets visualiseringer særligt ift. at gengive højdeforskelle i projektområdet. På den baggrund har vores rådgiver udarbejdet en supplerende rapport med udvidede visualiseringer. Det betyder, at der nu foreligger visualiseringer som består af både de oprindelige digitale modelbilleder og nu også mere traditionelle fotomonterede visualiseringer, hvor solcellerne er indsat på billeder taget i projektområdet. Hos European Energy hæfter vi os ved, at begge sæt visualiseringer viser fuldstændigt det samme, men er enige i, at en digital model ikke bør stå alene.

Vi håber, at dette høringssvar med supplerende materiale vil betrygge Kommunalbestyrelsen ift. de emner, som blev drøftet på mødet d. 26. januar. Vi ser frem til den fortsatte gode dialog med myndigheder, borgere og andre interessenter ift. vores solcelleprojekt ved Kildevad.

Med venlig hilsen,
Ian Wallentin
Projektleder

Bilag 1: IPU Notat: "Potentielt indhold af PFAS-stoffer i kabler"
Bilag 2: Artelia visualiseringer: "Fotomontage kontra digital model"

Potentielt indhold af PFAS-stoffer i kabler

Rekvirent	European Energy
IPU projekt nummer	1020546
IPU projekt titel	PFAS i kabler
Version	2
Frigivet den	17. april 2023

Forfattere

Navn

Christian Ravn
Torben Tang

Tilknytning

IPU
IPU

Indhold

1.	Introduktion	3
2.	PFAS-stoffer og typiske anvendelser	3
3.	Omfattede kabler samt relevante standarder og definitioner	4
3.1	KOPOFLEX (Type 0)	5
3.2	HFiberCORE D12-24 G657A1 (Type 5)	5
3.3	Scanfiber® Uni CT U-DQ(ZN)BH Dca (Type 5)	6
3.4	TOPSOLAR® H1Z2Z2-K Cca Sort Tr-1000 (Type 1)	6
3.5	ALUflex® XGLite S 0,6/1 kV HF (Type 2)	6
3.6	SCANFLEX-NTMCGCWOEU-18-30-kV (Type 3)	6
3.7	MV RHZ1-OL 18/30 KV (Type 4)	6
3.8	X-Volt Nordic 18/30 KV (Type 4)	7
4.	PoP certifikat	7
5.	Konklusion	7
6.	Referencer	7

1. Introduktion

European Energy planlægger at opstille en solcellepark på et område på Bornholm, som også anvendes til indvinding af drikkevand. Til belysning af de miljømæssige konsekvenser, har MOE udarbejdet en miljøvurderingsrapport [1] for European Energy. Miljøvurderingsrapporten henviser blandt andet til [2] der beskriver risikoen for grundvandsforurening ved en solcellepark - som følge af udvaskning af farlige stoffer fra solcellepanelerne eller andre nødvendige installationer (såsom transformestationer, kabler, mv.).

IPU har tidligere udarbejdet et notat [3] der er en specifik analyse af mulig udvaskning af PFAS-stoffer - samt evt. andre problematiske stoffer - fra de påtænkte solcellepaneler (Longi LR5-72HBD). Da de kabler, som også er nødvendige ved opførelse af en solcellepark, ikke var en del af dette notat – er et nærværende notat blevet udarbejdet. Notatet kan således ses som et tillæg til [3].

2. PFAS-stoffer og typiske anvendelser

PFAS er en forkortelse der dækker perfluoroalkyl- og polyfluoroalkyl-forbindelser (på engelsk "substances"). Bagerst i [4] er der en liste over ca. 1000 specifikke forbindelser af denne type. [5] angiver at der findes omkring 3000 forbindelser i denne gruppe, 11 af disse er så uønskede at de er optaget på EU's liste over "Substances of Very High Concern" (SVHC).

PFAS er således (organisk)-kemiske forbindelser hvor flere (poly) eller alle (per) hydrogen-atomer er udskiftet med fluor-atomer. Herved sker der nogle markante ændringer af stoffernes egenskaber. Der er typisk tale om at:

- Den kemiske bestandighed øges, hvad der samtidig gør at nedbrydningen i naturen går meget langsomt.
- Den termiske bestandighed øges. Dette er godt i brugssituationen, men gør samtidigt at nedbrydning ved forbrænding er vanskelig.
- Bestandigheden mod UV-lys er god. Dette er særdeles godt til komponenter der står ude i solen, men gør samtidig at nedbrydningen i naturen går meget langsomt.
- Overfladespændingen falder, så stofferne ikke er blandbare med vand eller olie.
- Der opnås god elektrisk isolationsevne.

Der har i den senere år været stigende interesse for de miljømæssige konsekvenser af brugen af PFAS. [4] viser at der forbruget toppede omkring år 2000, siden er der tilsyneladende sket et fald i forbruget.

PFAS-stoffer anvendes mange steder i elektronikindustrien [5-6], typisk pga. en eller flere af ovenstående egenskaber. I de færdige produkter kan PFAS-stoffer f.eks. hjælpe med at øge UV-stabiliteten eller med at øge fugtbeskyttelsen.

En gennemgang af [5] viser at PFAS kun omtales i forbindelse med kabler hvor kappen/isoleringen er fremstillet af FEP (fluoreret ethylenpropylen) og PFA (perfluoralkoxyl polymer). Det vil sige at hovedparten af materialet er selve det rene PFAS-stof. Det anvendes dog kun hvor der er (specielle) behov for de egenskaber som PFAS-polymerer kan give. På grund af den meget høje pris finder de primært anvendelse i Aerospace. Det vil ofte være tale om meget stor temperaturbestandighed kombineret med ubrændbarhed, begrænset partikelafgivelse og kemikaliebestandighed.

Tilsyneladende er brugen af PFAS (som additiv) i normale kabler begrænset. Dette er baseret på den manglende omtale i [5].

Ifølge [7] er det mest anvendte PFAS i elektronikbranchen 1,1-difluorethen/hexafluorpropen polymer (sælges ofte under navnet "Viton", CAS nr. 9011-17-0) med en maksimal indberettet mængde på 17,3 tons i år (2003). Ifølge laboratorie-kemikalie-forhandleren Sigma Aldrich (2016) finder stoffet anvendelse som overtræk til kabler og ledninger. Der står specifikt i rapporten fra Miljøstyrelsen "Det ses at den høje mængde af CAS nr. 9011-17-0 kun ses i år 2003, før reglerne for ajourføring af

indberettede mængder blev indført. Det ses desuden, at den store mængde er indberettet af en enkelt virksomhed. Denne indberetning kan derfor være hæftet med stor usikkerhed.”

Søges der specifikt på ”CAS Nr. 9011-17-0 og cable” kommer der kun hits fra kemikalie leverandører der videresælger produkter fra Sigma Aldrich.

Søges der specifikt på ”Viton og cable” kommer der ligeledes kun hits hvor Viton er den rene PFAS-polymerer i forbindelse med kabler.

Der markedsføres PFAS baserede additiver (for eksempel DYNAMAR FX 9613 fra 3M) som er udviklet til at forbedre processering af termoplast som for eksempel PE. Producenten skriver specifikt at det kan anvendes i kabler og ledninger. Der er også patenter der beskriver denne anvendelse. Det er derfor tænkeligt at dette eller tilsvarende additiver kunne være tilsat HDPE eller XLPE som ofte bruges i kabler.

3. Omfattede kabler samt relevante standarder og definitioner

Solcellepaneler leveres med en elektronikboks (”junction box”) og en del kabler. Da disse også er udsat for vind og vejr, er kravene til vejrbestandighed og fugtbeskyttelse høje.

Der er adskillige standarder der specificerer brandegenskaber og røgudvikling under brand. Brandegenskaber er vigtige for at kunne begrænse spredning af brand, røg og gasudvikling er vigtig for at sikre mod forgiftning, mulighed for at kunne se under flugt og sikre mod efterfølgende skader på udstyr. De følgende standarder er eksempler på sådanne standarder relevante for kabler:

IEC 60754-1:2011 definerer udstyr og procedure for bestemmelse af den koncentration af halogen-syregas, som ikke er hydrogenflourid, der udvikles under forbrænding af materialer der er baseret på halogenerede polymerer og materialer som indeholder halogenerede additiver.

IEC 60754-2:2019 definerer udstyr og procedure (ledningsevne og pH af en vandlig opløsning af forbrændingsprodukter) for bestemmelse af den koncentration af halogen-syregas, inkluderende hydrogenflourid og hydrogenjodid, der udvikles under forbrænding af materialer der er baseret på halogenerede polymerer og materialer som indeholder halogenerede additiver. Denne metode er ikke specifik (i modsætning til IEC 60754-3:2019) da den ikke tillader identifikation af de enkelte halogener.

IEC 60754-3:2019 definerer udstyr og procedure (ionkromatografi af en vandig opløsning af forbrændingsprodukter) for bestemmelse af den koncentration af halogen-syregas, inkluderende hydrogenflourid og hydrogenjodid, der udvikles under forbrænding af materialer der er baseret på halogenerede polymerer og materialer som indeholder halogenerede additiver. Denne metode ligner IEC 60754-2:2019, men er mere følsom. Desuden er metoden specifik da den tillader identifikation af de fire halogener hver for sig.

Standarden IEC 60754-3:2019 vil således kunne bruges til at undersøge, om et materiale – med ukendt sammensætning – indeholder halogener (se definition herunder). Hvis materialet ikke indeholder fluor, kan det per definition heller ikke indeholde PFAS stoffer.

IEC 61034-1 angiver detaljer omkring testudstyr der anvendes til at måle røgudvikling som følge af at optiske fiberkabler bliver afbrændt på specifikke måder – f.eks. horisontalt.

IEC 60332-1-1:2004+A1:2015 specificerer udstyr til test af modstanden mod vertikal flamme udvikling for elektriske eller optiske kabler.

Andre standarder vedrører om der kan ske brandspredning fra dryppende brændende materiale fra et (højt placeret) brændende kabel.

Halogener er en fælles betegnelse for grundstofferne fluor (F), klor (Cl), brom (Br) og jod (I).

Polyolefin er en betegnelse for polymerer som har den generelle formel $(CH_2CHR)_n$ hvor R er en alkyl-gruppe (et organisk molekyle som udelukkende består af kulstof og hydrogen atomer, og som

ikke indeholder et aromatisk ringsystem som f.eks. benzen). Polymerer af denne type bliver til vand og CO₂ hvis de brænder under ideelle forhold. Typiske polyolefiner er f.eks. polyethylen (PE), polypropylen (PP) og polymethylpenten.

FRNC og **LSZH** er betegnelser for kabler der følger de ovenstående (eller tilsvarende) standarder:

FRNC betyder "Flame Retardant Non-Corrosive", det vil sige der er en sikkerhed mod brandspredning og at der ikke udvikles korrosive gasser ved brand. Brandbeskyttelsen opnås normalt med tilsætning af mineralske fyldstoffer (ofte aluminiumhydroxid) som "kvæler" ilden. Brandsikkerheden kan også opnås ved at anvende fluorpolymerer (eksempel FEP-kabel), men på grund af den meget høje pris finder de primært anvendelse i Aerospace.

LSZH, LSOH, LSOH, LSFH, OHLS eller ZHFR betyder "Low smoke zero halogen" eller "low smoke free of halogen". Betegnelsen dækker over materialer ikke afgiver røg under forbrænding og som ikke indeholder halogener. Med halogener forstås normalt klor eller brom som indgår i mange flammehæmmere eller PVC (polyvinylchlorid). Fluor er formelt også et halogen (se definition ovenfor) men i standarden IEC 60754-1:2011 analyseres der specifikt ikke for fluor. Jod, der er det sidste af de fire halogener, anvendes kun sjældent i forbindelse med polymerer. IEC 60754-3:2019 analyserer for alle fire halogener og vil derfor også påvise PFAS hvis det findes i mængder der overskrider fluorgrænseværdien for standarden.

Kablerne der anvendes til solcelle-parker har flere forskellige formål. Nedenfor gennemgås de kabler som der er modtaget information om, dog vil det typisk kun være nødvendigt med ét kabel af hver type for at lave en given installation. For at gøre det mere overskueligt, har vi valgt at give de forskellige typer numre, som følger:

0. Føringsrør der beskytter kabler ved f.eks. nedgravning. Dette er teknisk set blot et rør og ikke et kabel.
1. Jævnstrømskabel der anvendes mellem solcellepanel og inverter.
2. Vekselsstrømskabel (0,8 kV) der anvendes mellem inverter og DTR (distribution transformer).
3. Mellemspændingskabel (10 kV) (vekselstrøm) der anvendes mellem DTR og SWG (switchgear).
4. Mellemspændingskabel (10 kV) (vekselstrøm) der anvendes mellem SWG og Power transformer (offentligt net).
5. Lyslederkabel der anvendes til datakommunikation.

3.1 KOPOFLEX (Type 0)

Dette føringsrør er beregnet til at beskytte kabler mod mekanisk overlast og tillader ofte at et nyt kabel trækkes i røret ved udskiftning eller ombygning. Det kan anvendes til både lysledere, datakabler og effektkabler op til 1000 Volt. Det er forsynet med en beskyttende yderkappe, der er robust nok til at kablet er egnet til udendørs og/eller nedgravet anvendelse. Røret er fremstillet af sort HDPE (Høj Densitet PolyEthylen) og UV-bestandigt.

Røret opfylder EN 61386-1 og 61386-24 som angiver krav til rørsystemer til fremføring af kabler.

3.2 HFiberCORE D12-24 G657A1 (Type 5)

Dette kabel er et lyslederkabel der anvendes til at overføre data mellem forskellige enheder. Det er forsynet med en beskyttende yderkappe, der er robust nok til at kablet er egnet til udendørs brug og til nedgravning. Det er også forsynet med en glasfiberarmering som virker som trækaflastning og gnaverbekydelse. Yderkappen er HDPE (Høj Densitet PolyEthylen), sort og UV-bestandig.

Da kablet opfylder IEC 60754-3 er indeholdet af PFAS mindre end fluorgrænseværdien for standarden.

3.3 Scanfiber® Uni CT U-DQ(ZN)BH Dca (Type 5)

Dette kabel er et lyslederkabel der anvendes til at overføre data mellem forskellige enheder. Det er forsynet med en beskyttende yderkappe, der er robust nok til at kablet er egnet til udendørs brug og til nedgravet anvendelse. Det er også forsynet med en glasfiberarmering som virker som trækaflastning og gnaverbeskyttelse. Yderkappen er FRNC (se ovenfor), sort, UV-beständig og halogenfri.

Da kablet opfylder IEC 60754-2 er indeholder af PFAS mindre end fluorgrænseværdien for standarden. Bemærk at denne standard er mindre restriktiv end IEC 60754-3.

IPU har modtaget en erklæring fra producenten Weinert Fiber Optics GmbH, dateret 13. marts 2023. Det erklæres at de mangler information vedrørende EU-regulering No. 2019/1021 vedrørende kontrol og begrænsning af langsomt nedbrydelige (persistente) organiske forurenende substanser (POP) fra en af deres underleverandører.

3.4 TOPSOLAR® H1Z2Z2-K Cca Sort Tr-1000 (Type 1)

Et enkeltlederkabel som (formodentlig) er beregnet til at serieforbinde solcelleelementer og tilslutning af inverter. Kablet har en halogenfri LSZH-isolering og yderkappe. Kablet er UV bestandigt og egnet til udendørsanvendelse.

IPU har modtaget en konformitetserklæring fra producenten TOP Cable S.A. dateret 24. februar 2023. Det erklæres at produktet opfylder EU regulering No. 2019/1021 vedrørende kontrol og begrænsning af persistente organiske forurenende substanser (POP).

3.5 ALUflex® XGLite S 0,6/1 kV HF (Type 2)

Dette kabel er et aluminiumskabel beregnet til trefaset strøm og anvendes (formentlig) til forbindelse mellem inverter og distributions transformator. Kablet er isoleret med XLPE halogenfri compound. XLPE er tværbundet polyethylen. Materialet er betydeligt mere varmebestandigt end polyethylen og sammen med de gode isolationsegenskaber gør det at det finder stor anvendelse i kabler.

IPU har modtaget en konformitetserklæring fra producenten TT kabeli electric cable works, dateret 17. februar 2023. Det erklæres at produktet opfylder EY regulering vedrørende kontrol og begrænsning af persistente organiske forurenende substanser (POP).

3.6 SCANFLEX-NTMCGCWOEU-18-30-kV (Type 3)

SCANFLEX-NTMCGCWOEU-18-30-kV er et mellemspændingskabel med ethylenpropylen gummi (EPR) isolering (se ovenfor). Yderkappen er fremstillet af rød 5GM3 compound. Det anvendes (formentlig) til tilslutning mellem distributions transformator og switch gear. Der er ikke angivet nogen information om halogener eller relevante normer omhandlende halogener (IEC 60754) på Scancab's hjemmeside eller datablad.

IPU har ikke modtaget nogen konformitetserklæring fra producenten.

3.7 MV RHZ1-OL 18/30 KV (Type 4)

MV RHZ1-OL 18/30 KV er et mellemspændingskabel med XLPE isolering (se ovenfor). Det anvendes (formentlig) til tilslutning mellem switch gear og transformator. Kablet er isoleret med XLPE halogenfri polyolefin (se ovenfor) type DMZ1.

IPU har modtaget en konformitetserklæring fra producenten TOP Cable S.A. dateret 24. februar 2023. Det erklæres at produktet opfylder EU regulering No. 2019/1021 vedrørende kontrol og begrænsning af persistente organiske forurenende substanser (POP).

3.8 X-Volt Nordic 18/30 KV (Type 4)

Dette kabel er også et mellemspændingskabel med tværbundet polyethylen isolering. Det anvendes (formentlig) til tilslutning mellem switch gear og transformator. Kablet er isoleret med en tværbundet polyethylen af typen DIX8.

IPU har modtaget en konformitetserklæring fra producenten TOP Cable S.A. dateret 24. februar 2023. Det erklæres at produktet opfylder EU regulering No. 2019/1021 vedrørende kontrol og begrænsning af persistente organiske forurenende substanser (POP).

4. PoP certifikat

Udover de PFAS-stoffer der er på EU's SVHC liste (se afsnit 2), er flere af stofferne i PFAS familien også repræsenteret på listen over stoffer omfattet af EU's POP (Persisten Organic Pollutant) direktiv. Listen omfatter for tiden 31 stoffer, heriblandt både PFOS- og PFOA-stoffer inkl. en lang række derivater, der alle hører til gruppen af PFAS-stoffer. Kravet i POP direktivet er, at hvis noget affald der skal bortskaffes indeholder mere en 50 mg pr. kilo affald af disse stoffer (PFAS), skal affaldet behandles på en særlig måde. For andre stoffer på POP listen kan mængdekravet være anderledes. For anvendelse af PFOA, f.eks. til polymerer i elektronik, er kravene endnu skrapere idet mængden af PFOA i den enkelte komponent (f.eks. et kabel) højst må være 25 ppb [8] (svarende til 25 µg pr. kilo).

Der er modtaget et såkaldt POP certifikat fra virksomheden Top Cable (Barcelona, Spanien). Certifikatet siger at virksomhedens produkter kaldet "TOPSOLAR® H1Z2Z2-K Cca Black", "MV RHZ1-OL 18/30 KV" og "X-Volt Nordic 18/30 KV", inklusive emballage, opfylder reglerne i POP direktivet.

Der er yderligere modtaget et POP-certifikat fra virksomheden TT kabeli (Široki Brijeg, Bosnien Hercegovina), hvori det bedyres at virksomhedens produkt "ALUflex® XGLite S 0,6/1 kV HF" i fremstillet i henhold til EU's POP-direktiv.

5. Konklusion

Efter gennemgang af det modtagne materiale, og en søgning i litteraturen og på internettet, er det IPU's opfattelse af kabler til solcelleanlæg generelt - med stor sandsynlighed ikke indeholder PFAS-stoffer. IPU har derudover modtaget såkaldte POP erklæringer der dækker kabler af typerne 1, 2 og 4 (se afsnit 3.0 for definition af typer). Endelig opfylder ét lyslederkabel (type 5) standarden IEC 60754-3, der stort set udelukker at dette kabel kan indeholde PFAS.

Det er således kun det føringsrør som nogle af kablerne lægges i (type 0) og 10 kV mellemspændingskabler (type 3) hvor vi ikke direkte har certifikater der siger at kablerne er fremstillet uden PFAS. Det virker dog usandsynligt at netop disse to kabeltyper skulle indeholde PFAS.

Hvis man alligevel ønsker at være helt sikker, kan man enten foretage en test i henhold til standarden IEC 60754-3 af disse to kabeltyper, eller bestille en kemisk analyse efter SVHC stoffer hos f.eks. Eurofinns.

6. Referencer

- [1] "Miljøvurderingsrapport, Kildevad solcellepark" rapport skrevet af MOE bestilt af European Energy, 15. august (2022)
- [2] "Risiko for grundvandsforurening ved solcellepark, Kildeplads ved Vittarp", rapport skrevet af Via University College bestilt af European Energy, 18. marts (2021)
- [3] "Mulig udvaskning af PFAS-stoffer fra solcellepaneler", Notat udarbejdet af IPU, Version 4, frigivet 28. november 2022

- [4] Datablade for delkomponenter der indgår i Hi-MO 5 solcellepanelerne samt kortfattet "Bill of Material (BOM)". Samling af datablade modtaget fra European Energy, 3. november (2022)
- [5] "Förekomst och användning av högfluorerade ämnen och alternativ", Kemikalieinspektionen (Sverige) rapport 6/15 (2015)
- [6] "PFAS i elektronikindustrien", notat udarbejdet af Niras, [Fakta-ark PFAS i elektronik sept22.pdf \(miljoeogressourcer.dk\)](#), september (2022)
- [7] "Kortlægning af brancher der anvender PFAS", Miljøstyrelsen, Miljøprojekt nr. 1905 (2016)
- [8] Tüv hjemmeside besøgt 3. marts 2023, <https://www.tuvsud.com/en/e-ssentials-newsletter/consumer-products-and-retail-essentials/e-ssentials-10-2020/eu-pfoa-restriction-is-now-published-under-pops-regulation>

Visualiseringer - Solprojekt Kildevad

Fotomontage kontra digital model

Visualisering Solprojekt Kildevad – forord

27. marts i år blev der afholdt borgermøde lokalt om projektmuligheden Kildevad, som er et solcelleprojekt i Østerlars. Opstiller European Energy har valgt Artelia som uafhængig rådgiver omkring miljøkonsekvensrapport, lokalplan mm. I den forbindelse har Artelia lavet visualiseringer fra udvalgte positioner, som er afstemt med Bornholms Regionskommune.

Visualiseringerne er produceret ved at lade en digital model fremstille. Det gør, at de fototeknisk optræder læsevenlige. Det fik kritik af borgerne, at der i den proces er udeladt elementer fra lokalområdet for eksempel et skilt, et dige etc. Derudover var der i en første udgave sket en datafejl, så kotekurven ikke var gengivet korrekt. Det beklager vi.

Artelia har på den baggrund lavet dette nye sæt visualiseringer, der er fremstillet på mere traditionel vis, og som indsendes som høringssvar. For hvert fotopunkt vises det originale billede, det originale billede med paneler og beplantning samt den digitale model.

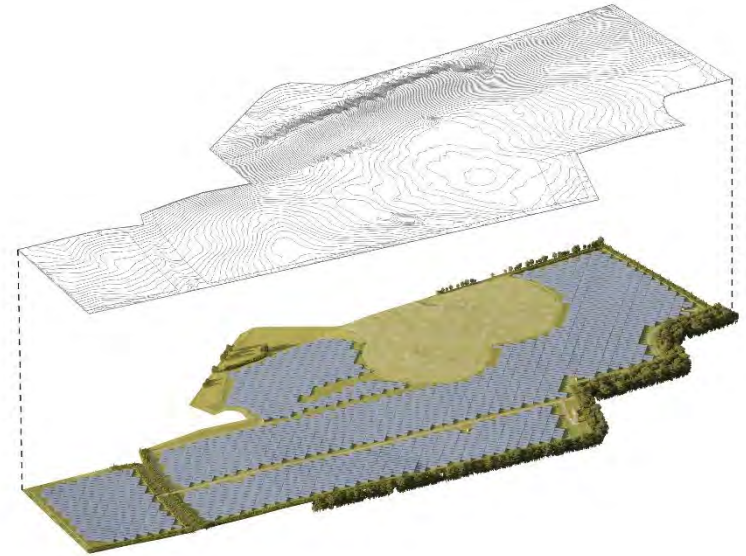
Dermed har alle interessenter de samme visualiseringer, dels præsenteret gennem en digital model, dels som fotomontage.

Beskrivelse af den digitale model

Den digitale model

Datagrundlaget for den digitale model stammer fra reelle data angivet i de gældende terræn/kote-kort for området. Fordelen ved at lave en digital model er, at man med denne metode sikrer, at alle geometriske parametre stemmer 100% overens med det tekniske grundlag. En digital model er teknisk anset for at være den mest retvisende metode for at vise fremtidige forhold.

Denne metode er ligeledes særligt fordelagtig i forhold til at illustrere beplantningstilvæksten, da vi her kan garantere de enkelte plantetyper størrelse på centimetermål. I forbindelse med Kildevad-projektet er denne del udført i samarbejde med HedeDanmark.

Software: Autodesk 3Ds Max, 2023.

Beskrivelse af den digitale model

Traditionel visualisering

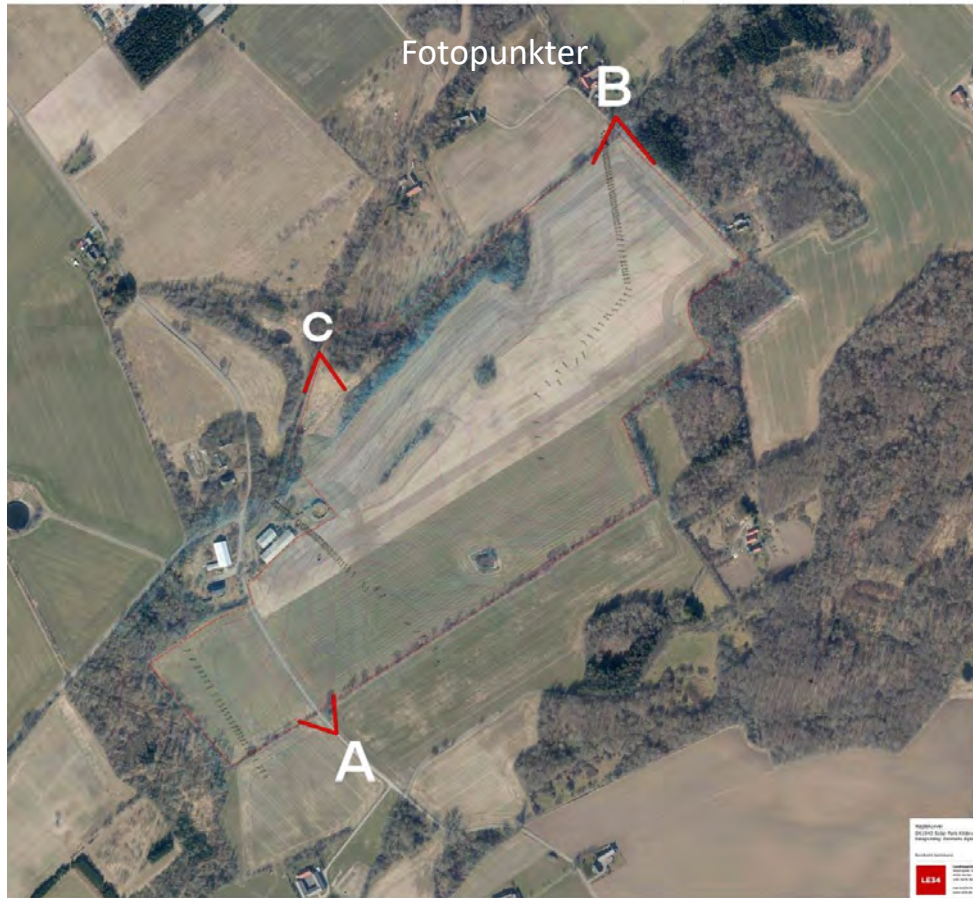
Den traditionelle visualisering tager udgangspunkt i et eksisterende foto med et givent perspektiv. Denne type visualisering kaldes også for fotomontage, da man *monterer* de fremtidige forhold direkte på det eksisterende foto.

For at sikre skala og placering er korrekt angivet, skal der laves et kameramatch mellem fotoperspektiv og viewporten i 3D softwaren. Dette gøres ved trække en række informationer ud af det eksisterende foto og tilføje tal fra terrænkort og situationsplan.

Software: Autodesk 3Ds Max, 2023.

Oversigtskort

Det originale billede

Punkt A

Traditionel visualisering (0 år)

Punkt A

Traditionel visualisering (2 år)

Punkt A

Traditionel visualisering (5 år)

Punkt A

Traditionel visualisering (10 år)

Punkt A

Den digitale model (0 år)

Punkt A

Den digitale model (2 år)

Punkt A

Den digitale model (5 år)

Punkt A

Den digitale model (10 år)

Punkt A

Det originale billede

Punkt B

Traditionel visualisering (0 år)

Punkt B

Traditionel visualisering (2 år)

Punkt B

Traditionel visualisering (5 år)

Punkt B

Traditionel visualisering (10 år)

Punkt B

Den digitale model (0 år)

Punkt B

Den digitale model (2 år)

Punkt B

Den digitale model (5 år)

Punkt B

Den digitale model (10 år)

Punkt B

Det originale billede

Punkt C

Traditionel visualisering (0 år)

Punkt C

Traditionel visualisering (2 år)

Punkt C

Traditionel visualisering (5 år)

Punkt C

Traditionel visualisering (10 år)

Punkt C

Den digitale model (0 år)

Punkt C

Note: Beplantningsbæltet kan (optisk) synes afvigende fra den traditionelle visualisering, grundet et ændret perspektiv og distance på den digitale model.

Den digitale model (2 år)

Punkt C

Note: Beplantningsbæltet kan (optisk) synes afvigende fra den traditionelle visualisering, grundet et ændret perspektiv og distance på den digitale model.

Den digitale model (5 år)

Punkt C

Note: Beplantningsbæltet kan (optisk) synes afvigende fra den traditionelle visualisering, grundet et ændret perspektiv og distance på den digitale model.

Den digitale model (10 år)

Punkt C

Note: Beplantningsbæltet kan (optisk) synes afvigende fra den traditionelle visualisering, grundet et ændret perspektiv og distance på den digitale model.

Lokalplan 131 Kildevad

Dato: 22-5-2023

Navn: Flemming Kristensen

Adresse: Åløsevej 16

Postnr.: 3760

By: Godhjem

Høringssvar

Lokalplanforslaget skulle aldrig været sendt i høring.

BRK har fejllansat en såkaldt miljø biolog !! der fik den ide at han kunne redde Østerlars vandværks nitratproblem (uden at kontakte Øl. Vandv.) ved at kontakte European Ernegy (E.E.) for at få dem til at udarbejde et solcelle anlæg.

På de mest ufine, metoder , vride armen om på den stakkels landmand, der med " ført " hånd skrev under. Det påtænkte område i Kildevad, er det dårligts tænkte område at etablere en solcelle park. Fordi bl.a. : Området ligger på en naturskøn bakke, omgivet af Fredsskov, der ovenikøbet er yderlig fredet i 1999 pga Oldtidsagre i RISEN med bl.a.kirkegården BØGEBJERG

Området er fyldt med oldtidsager terrasser.

Selve bopladsen er endnu ikke fundet, men kan godt have ligget, der hvor man vil lægge solceller.

Jeg er selv ejer af 6 HKt. skov i Risen ca 400 m fra området

derfor kender jeg alt til skov, natur, og det store fugle og dyreliv der er.

I området er der flere naboer helt op til solcelleparken, der vil få totalt ødelagt deres udsyn, og herlighedsværdi.

Vi almindelige mennesker SKAL overholde de love og regler,

der gælder for området, afstand til fredet skov, fortidsminder, ingen bygninger m. v.

Det burde også gælde for E.E. og kommunen, der skal under ingen omstændigheder dispenseres herfor.

Den af Kommunen vedtagne kommuneplan 2020 for området skal naturligvis overholdes, det er vel derfor den er lavet ! I 2020 fremgår det tydeligt, at der ikke må opstilles solceller.

Op til området er der ved frivillig hjælp fra Østerlars boerne etableret TRAMPESTIER, samt der er off.

Cykelsti.disse bliver brugt af Bornholmerne og turister der kommer for at nyde naturen, og ikke se på nogle grimme solceller, der burde placeres ude i flade marker , hvor de kan passes ind i naturen.

Der vil også blive placeret bygninger klods op ad skoven !!!

Hvad tænker de dog på ??

På den nordlige halvdel af arealet , er der i dag et større langsgående klippe / sten område med store gl.

Ege træer og andre træer ,der er også stor højdeforskel . Dette område er fjernet fra alle kort bilagene , altså manipuleret væk. !

I ØSTERLARS har en gruppe mennesker i samarbejde med CTR med Anne Thomas i spidsen, udarbejdet et omfattende off. materiale DEN GRØNNE BØLGE der netop skal styrke og fremhæve naturen i Østerlars området, det stemmer under ingen omstændighed med at der placeres en grim og høj solcellepark.

Den tidligere udsendte Miljøvurdering ,er IKKE retvisende for området, og fuld af fejl.

Såfremt der mod borgernes vilje alligevel vedtages en lokalplan for området, må man bl.a. forlange at der IKKE :

Må opsættes nogen former for hegn.m9

Mindst 6 rækker randbeplantning skal være fuldt opvokset, så cellerne ikke kan ses fra off. Vej og stier, Ifør der etableres nogen form for solceller.

I områdets vestlige ende, er der i forvejen plasteret de mest rædselsfulde og grimme miljø skadelige 60 kg w strømførende elmast / ledninger. Så ikke mere skade på naturen her.

Vi bakker fuldt op om alle de indsigelser / høringsvar der kommer fra naboerne m. fl.

Dette er et hørings svar fra mange Østerlars borgere der

IKKE under nogen omstændigheder ønsker en solcellepark i Kildevad .

H. Flemming Kristensen

angående miljøvurderingsrapporten

Dato: 22-5-2023

Navn: mikal bonde

Adresse: risenholsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Fejl og mangler i Miljøvurderingsrapport

I lovgrundlaget i udkast til tilladelse til Kildevad Solcellepark står der: At miljøkonsekvensrapporten skal være fuldstændig og af tilstrækkelig kvalitet. Det er den ikke. Hvem har godtaget den? Og hvem har ansvaret for den juridisk.

Der er bl.a. Co2 beregning der er helt forkert, visualiseringsbilleder, Randbeplantning der ikke dækker for indsigt, §3 sø der ikke er blevet undersøgt, nitratberegning som kun er formodninger og ikke fakta, der er ikke taget højde for afgræsning med får. Indsigt fra naboer, som også er fejlbeskrevet. Mangler stadigvæk PFAS konsekvens ved kabler og ledninger, som blev lovet ville komme først i april, på VE-møde sidst i marts.

Mangler beskrivelse og vurderinger af særligt kultur miljøområde, og økologiske forbindelser hvor hele solcelleparken ligger i. Fejl ved transformeroplysninger.

Angående CO2 regnskab.

Der er afleveret CO2 regnskab (bilag 4) på helt andre solceller beregnet til at sætte på tage, som er produceret helt andre steder og der er kun beregninger på solcellerne.

Hvor er beregningerne på alt det andet, Invertere, Transformer, opsætning af anlægget samt hegn, transport, kabler, og nedtagning. Så skriver de i miljørapporten at klimatilbagebetalingstiden udgør mellem 5 og 19 år? med et gennemsnit på 7,5 år. Dette er ikke en fyldestgørende beregning de er kommet med. Visualiseringsbilleder. solcellerne som er vist, er på højde med hegnet, som er 1.80 -2.00 m, men solcellerne er 3.20. Der er vist at randbeplantningen kan skjule indsigt, men vi har været ude og måle og tage billeder og det kan ikke lade sig gøre. Forreste person holder et skilt hvor randbeplantningen er 4 m, oppe på toppen står 2 personer med et skilt der måler 3.20 m. solcellehøjde. Frit udsyn til solceller fra cykelvej.

§ 3 sø. Er ikke undersøgt pga. ynglende traner, det er lovbefalet at undersøge den.

Nitratbelastning. Hele grundlaget for at lave en solcellepark var forhøjet nitratbelastning. Efter den animalske produktion er stoppet på de 2 nærliggende gårde er nitratindholdet faldende, ifølge vandværket. Nitratindholdet er ikke i nærheden af at overskride de max.50 mg som er lovkravet. I redegørelsen til kommuneplan nr. 11 står der, at den er nu så høj at der er begrænsningen i anvendelsen af drikkevandet. Den er ikke nu så høj, den er faldende.

I rapporten om PFAS kan de 2 eksperter ikke afvise at der kan ske en nedsivning af PFAS og bly i drikkevand, især hvis der opstår revner i glas og rammer. De sår tvivl om en analyse til et Reach certifikat er udført korrekt. De mangler desuden datablade på fuge og støbemasse, som de ikke har kunnet finde på nettet. Den lovede undersøgelse af kabler og ledninger i jord er heller ikke fremlagt som lovet. Og her er den heller ikke fyldestgørende. Den kom først 22-05 2023 og er stadig ikke i orden

Indsigt fra naboer. I miljøvurderingsrapporten står der, at der ikke vil være visuel kontakt til størstedelen af

solcellerne. Så står der, at det ikke med sikkerhed kan afvises at en del af solpanelerne, som er placeret højest i terræn, vil kunne skimtes fra enkelte naboer ved vinkler og udkik fra 1. sal. Det stemmer ikke overens med sandheden, Bl.a. Kildevad 6 kan sidde ved deres spisebord i stuen i stueetagen, og have frit udsyn til solcelleparken, her vil randbeplantning heller ikke blive høj nok til at skjule indsigt. Også en fejl. Mangler beskrivelse af særlig kulturmiljøområder og økologiske forbindelser/korridorer.

I kommuneplan 2020, hvor der står i retningslinjer for kulturmiljøer og bevaring.

1.4.2. Det er vigtigt at samspillet mellem kulturspor, naturgrundlag og landskab bevares. Derfor må etablering af nye anlæg, ny bebyggelse og andre indgreb, der i væsentlig grad forringer oplevelsen eller kvaliteten af de særlige kulturmiljøer ikke finde sted.

En solcellepark vil forringe det i væsentlig grad, da randbeplantningen ikke kan skjule indsigt.

For økologiske forbindelser, hvor der står: Skal så vidt muligt friholdes for ny bebyggelse, tekniske anlæg og anden anvendelse, der kan forringe muligheden for at etablere nye naturområder og sammenhæng mellem eksisterende naturområder.

De vil fjerne bevoksning og sten som mulige levesteder inde i området ved skråning, desuden opsætte hegn så vildtets frie bevægelse bliver umuliggjort. De konsekvenser er ikke beskrevet i miljørapporten. Desuden har de fejlagtigt skrevet at det var en gunstig placering i forhold til net tilslutningen og distribution til elnettet. Derefter skriver de, at der er 500 m til en 60 KW transformerstation. Det passer ikke, der er 800 m til det nærmeste i projektområdet og 1400 m til transformeren i solcelleparken. Noget af en udgift at lægge oveni.

Lovgrundlaget for denne miljøvurderingsrapport er ikke opfyldt, så den kan ikke sendes i høring med så mange fejl og mangler, så processen skal gå om. Ifølge vores rådgiver vil den ikke kunne holde i planankenævnet.

Indsendt på vegne af: Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh

Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch

Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen

Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde

Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen

Karen Marie Pedersen Rene Kildevad 4 Tine Boss

Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian

Høringssvar

Id: 622

manglende bilag til angående miljøvurderingsrapporten id: 621

Dato: 22-5-2023

Navn: mikal bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

manglende billede angående miljøvurderingsrapporten ID 621

Øgede biodiversitet fremfor et teknisk anlæg

Dato: 22-5-2023

Navn: Julie Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

I en tid hvor beskyttelse af klima og miljø er alt afgørende, gør enhver deres indsats til at øge biodiversiteten over alt i Danmark. Fra etablering af naturnationalparker til at opfordre den enkelte borger til at lade græsmaskinen stå og samle støv.

I regeringens grundlag, "Retfærdig retning for Danmark 25. juni 2019," står der om natur og biodiversitet: "Der er brug for mere urørt skov og flere sammenhængende naturområder, hvor naturen får plads til at udbrede sig på mere naturlige præmisser end i dag.

Danmarks Naturfredningsforening kæmper for at bremse biodiversitets-krisen og redde de truede arter i den danske natur.

Det skal blandt andet ske ved at skabe mere plads til naturen og at sikre bedre beskyttelse af vores nuværende natur.

<https://www.dn.dk/vi-arbejder-for/biodiversitet/>

I European Energy's udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark, (Tilladelse efter § 25, stk. 1 i miljøvurderingsloven,) står der at "Kildevad Solcellepark udgør et TEKNISK ANLÆG."

Etablering af et teknisk anlæg midt ind i et meget følsomt område af sammenhængende bondeskov og eng er i mine øjne direkte i modstrid til disse retningslinjer.

At European Energy ligefrem har planer om at søge dispensation for fredskov og skovbyggelinjen, indhegne et §3 beskyttet vandhul og fjerne en eksisterende biotop, er imod ALLE love og retningslinjer.

I European Energy's udkast til tilladelse står der:

Indenfor projektområdet står et levende hegn i hvilket der også ligger en del sten. Træer og buske i det levende hegn skal fældes og stenene fjernes. Et enkelt træ med barksprækker har en alder og tilstand, der gør, at det potentielt kan være yngle- eller rasteområde for flagermus. Der er ikke registreret andre egnede yngle- eller rasteområder for flagermus indenfor projektområdet.

Når der skal tages stilling til projektet Kildevad, er det vigtigt at alle disse lovbestemmelser bliver overholdt.

Julie Knudsen

Kulturarv

Dato: 22-5-2023

Navn: Julie Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Hele området omkring gravpladsen på Bøgebjerg blev fredet i 1955, hvilket beskyttede stedet mod beplantning og opførelse af bygninger.

I 1999 blev yderligere dele af skoven fredet for at beskytte oldtidsmarker fra jernalderen. Det fredede areal er på i alt 42,6 hektar. Fredningen betyder blandt andet, at fortidsminderne ikke må blive beskadiget eller sløret som følge af skovdriften. Der må for eksempel ikke ske terrænændringer, stensprængning eller bearbejdning af jordbunden med pløjning og stødrydning.

<https://www.fredninger.dk/fredning/risen-skov-med-boegebjerg/>

Naturklagenævnets afgørelse af 12. februar 1999 om fredning af arealer med oldtidsagre i Risen ved Østerlars:

§ 2. Terrænændringer. Der må ikke foretages terrænændringer, herunder råstofindvinding i form af stensprængning, afgravning, opfyldning, planering eller boring.

§ 3. Bebyggelse. Der må ikke opføres bebyggelse, opstilles master eller lignende.

<http://www2.blst.dk/nfr/07904.00.pdf>

På en mark midt i det omtalte område Risen, har European Energy planer om at opstille et teknisk anlæg. Det vil de gøre med at nedramme stålpæle direkte ned i jorden.

European Energy beskriver i deres udkast til tilladelsen:

Det konkrete projekt: Stativerne udgøres af stålpæle og bliver som udgangspunkt banket i jorden.

Afhængig af jordbundsforholdene kan det blive nødvendigt med punktfundamenter.

Anlægsfasen varer forventeligt 4 måneder.

I området Risen er der blevet fundet bl.a. gravanlæg fra vikingetiden, bronzealderen og tidlig jernalder, stenkirker, bautastenen, stenbelægningen og et omfattende agersystem fra jernalderen.

Men bostedet er IKKE blevet fundet endnu. Det kan meget vel tænkes, at bostedet befinder sig på den mark, hvor European Energy har planer om at opstille et anlæg.

Bornholms Museum bør derfor have mulighed for at undersøge HELE området INDEN anlægsfasen påbegyndes.

Julie Knudsen

kommentar til ny rapport fra European Energy

Dato: 22-5-2023

Navn: mikal bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Angående ny rapport om kabler og visualiseringsbilleder.

Så kom endelig rapporten over kabler, på solceller og kabler nedgravet i jord, samt nye visualiseringsbilleder.

Vi forstår udmærket godt, at rapporten først kommer nu. Da de ikke kan garantere, at der ikke er PFAS i. Dem der har udarbejdet rapporten, mangler dokumentation for nogle af kablerne, og andre kan der ske nedsivning over tid. Nogle overholder måske grænseværdier for PFAS, men er ikke fri for PFAS, som påbudt. Det er nøjagtig det samme som rapporten over solcellerne, der kunne de heller ikke dokumentere, at de var fri for PFAS.

Det kan være, at de kan overbevise embedsværket om, at det er godt nok at sætte op som vandbeskyttelse, men brugerne af Østerlars vandværk vil ikke regne et sandsynligvis for at være godt nok, for at beskytte drikkevandet på lang sigt. Der skal andre løsninger til, end et industrianlæg. En løsning der varer mere end 30 år og er garanteret PFAS fri.

Sætter de solceller op der kun er 2 m. høje?

Det er den højde de har på billederne (på højde med trådhegnet der er 1.80-2.00 m højt)

European Energy er enig med rådgiver, De nye billeder viser det samme som de forrige digitaliserede billeder. Det kan vi tilslutte os, for de nye billeder er heller ikke gode nok, de viser stadigvæk solceller på 2.00 m. i højden i stedet for 3.20 m. høje, som dem der er søgt om.

Indsendt på vegne af: Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh

Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch

Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen

Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 626

Et forslag

Dato: 22-5-2023

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Når der nu ikke længere er problemer med drikkevandet ved Kildevad og man om alle omstændigheder har tænkt sig af føre strømmen fra solcelleparken gennem en ledningsgrav til transformatorstationen på Åsedamsvej 3A, ifølge miljøvurderingsloven § 25, stk. 1, hvorfor så ikke flytte hele solcelleparken dertil, som det også er foreslået i et tidligere høringssvar? Jordene på Åsedamsvej er ejet af den samme landmand, som ejer marken ved Kildevad. Ved Åsedamsvej skal der ikke søges om dispensationer, da der hverken er skov, fortidsminder eller fredning i området. Området er forholdsvis fladt og beboerne har selv valgt at bo i et ikke følsomt naturområde med støj og megen trafik fra hovedvejen og Åsedamsvej. Her vil en solcellepark, eller rettere et levende hegn rundt om solcelleparken, kunne pynte i landskabet og endda give naboerne en bedre udsigt end til et levende hegn, hvis det ellers kan få lov at etablere sig. I så fald er der ikke den samme bestand af vildt til at gnave det ned, som ved Kildevad.

Steen Knudsen

Høringssvar

Id: 627

Arkæologi

Dato: 22-5-2023

Navn: Bornholms Museum

Adresse: Sankt Mortensgade 29

Postnr.: 3700

By: Rønne

Høringssvar

Høringssvar fra
Bornholms Museum

Angående Lokalplan 131, Solcellepark ved Kildevad

European Energy A/Shar anmodet Bornholms Regionkommune om at tilvejebringe et plangrundlag for et ca. 25 ha stort solcelleanlæg ved Kildevad.

Følgende er oplyst:

Bornholms Museum ønsker at anføre enkelte kommentarer til passager i lokalplanens tekst
På side 13-14 står skrevet:

"Museumsloven

Forud for igangsættelse af jordarbejder, f.eks. i forbindelse med opførelse af byggeri for tekniske anlæg, skal Bornholms Museum inddrages efter reglerne i museumslovens kapital 8.

Arkæologi

Hvis der under anlægsarbejde findes spor af fortidsminder skal arbejdet standes i det omfang det berør fortidsmindet, og fundet straks meldes til Bornholms, jf. Museumsloven.

Forud for påbegyndelse af bygge- eller anlægsarbejder kan bygherren, i henhold til Museumsloven § 25, anmode Bornholms Museum om at tage stilling til hvorvidt arbejdet vil berøre væsentlige fortidsminder. Museet skal herpå, inden en tidfrist på 4 uger, komme med en udtalelse om dette.

Udgiften til den arkivariske kontrol og en mindre forundersøgelse af holdes af museet, mens udgiften til en eventuel større afholdes af bygherren eller den, for hvis regning jordarbejdet udføres, jf. Museums § 26, stk. 1-2."

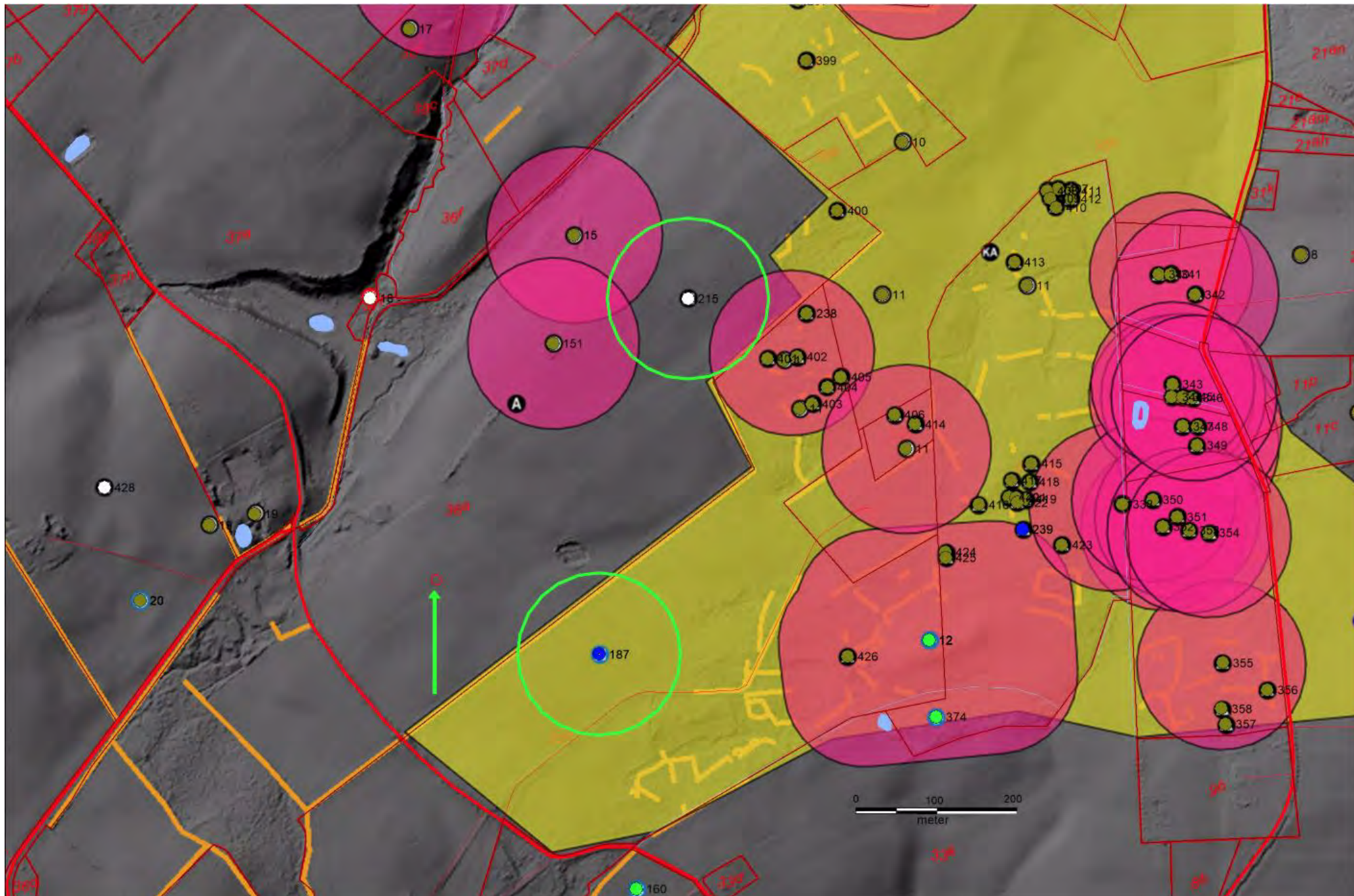
Angående "Forud for igangsættelse af jordarbejder, f.eks. i forbindelse med opførelse af byggeri for tekniske anlæg". Det må forventes, at dette også vil gælde vejanlæg, jordkabel, og evt. pælefundering (alt efter konstruktionstype) eller som her med solcellepaneller med trackingsystem, ved generelle terrænreguleringer samt randbeplantning med forudgående dybdepløjning. Hertil også evt. arbejdsveje og -arealer (ved fundering eller terrænregulering) og ved oplagspladser. Udlægning af jernplader sådanne områder vil kunne eliminere risikoen for destruktoren af væsentlige arkæologifund og formålet med forundersøgelsen af disse arealer.

Anlæggets størrelse taget i betragtning vil en større forundersøgelse være aktuel, og dermed at udgifter til en forundersøgelse skal dækkes af bygherre.

Bornholms Museum vil tillige bemærke, at der indenfor projektområdet udover de beskyttede fortidsmindeareal, også findes to bopladsområder samt en uafklaret højsignatur på Original 1 (matrikel kort). Bopladsområderne og den mulige ekstra gravhøj er markeret på det vedhæftede kort (grøn signatur).

Med venlig hilsen

Michael S. Thorsen, arkæolog

Høringssvar

Id: 758

Hvorfor ikke en lokal forankring

Dato: 25-9-2024

Navn: Jan Jeppesen

Adresse: Duebakken 10

Postnr.: 3740

By: Svaneke

Høringssvar

Jeg har desværre ikke ressourcerne til at sætte mig ind i hver eneste lille detalje, vedrørende det foreslåede projekt. Som sædvanlig præsenteres man for en enorm mængde oplysninger, som vi almindelige borgere ikke har en kinamands chance for at sætte os ind i, med den risiko, at de, for borgerne, væsentligste oplysninger drukner i strømmen af information. Hvorfor kan et sådant projekt ikke bare forankres lokalt blandt Bornholmerne, så det er dem, der skal leve med solcelleanlægget i omgivelserne, som også oplever de energimæssige - og økonomiske fordele ved projektet, frem for en eller anden fremmed kapitalfond, der skal høste gevinsten ved at placere en ørken af solceller på vores skønne ø.

Nej tak til European Energy A/S - find et andet sted at tjene jeres penge på andres bekostning.

Høringssvar fra vandløbsmyndighed: Kildevad Solcellepark

Dato: 2-5-2023

Navn: BRK vandløbsmyndighed

Adresse: Skovløkken 4, Tejn

Postnr.: 3770

By: Allinge

Høringssvar

Jeg kan se, at der er et afsnit i § 25 tilladelsen, som vedrører vandrammedirektivet, men der mangler nogle oplysninger, der bør fremgå jf. klagenævnets afgørelser om dette. Jeg har tilpasset afsnittet så der ikke er mangler (se nedenstående).

Jeg vurderer, at der bør være et vilkår i tilladelsen vedr. vedligehold af dræn

Ejeren af projektområdet har ansvaret for at vedligeholde eksisterende dræn under solcelleparken, så opstrøms arealer fortsat kan afvande. Bygherre er dog selv ansvarlig for at udbedre skader, som er opstået som følge af etablering af solcelleparken.

Tilføjelser til afsnit om vandrammedirektiv

Vandrammedirektiv EU's vandrammedirektiv fastlægger rammerne for beskyttelsen af vandløb og søer, overgangsvande (flodmundinger, laguner o.l.), kystvande og grundvand i alle EU-lande.

Formålet med vandrammedirektivet er at forebygge yderligere forringelse og beskytte og forbedre vandøkosystemernes tilstand og, hvad angår deres vandbehov, også tilstanden for jordbaserede økosystemer og vådområder, der er direkte afhængige af vandøkosystemerne.

Vandrammedirektivet er udmøntet i lov om vandplanlægning § 16, der indeholder overordnede bestemmelser om vanddistrikter, myndigheders ansvar, miljømål, planlægning og overvågning mv.

Indsatsprogrammerne i Danmark, er beskrevet i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter (Statens Vandområdeplaner). § 16 LBK nr. 126 af 26/01/2017:

Lovbekendtgørelse om vandplanlægning.

Ifølge § 8 i indsatsbekendtgørelsen § 17, skal kommunalbestyrelsen ved administration af lovgivningen forebygge forringelse af tilstanden for overfladevandområder og grundvandsforekomster og sikre, at opfyldelse af de miljømål, der er fastlagt i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, ikke forhindres.

Ifølge kommunens kortmateriale er der både åbne vandløb og dræn indenfor projektområdet.

Afvandingen sker i nordlig retning til Præstebæk, der er ca. 220 m væk. Præstebæk er målsat til god økologisk tilstand jf. Statens Vandområdeplaner 2015-2021. Den øvre del af Præstebæk, som projektområdet leder til, er ifølge MiljøGIS Vandområdeplaner 2021-2027, registreret med dårlig økologisk tilstand, hvilket bygger på kvalitetselementet fisk. Der er registreret god økologisk tilstand for smådyr og ukendt tilstand for makrofyter.

Udledning fra projektområdet kræver en udledningstilladelse. Udledning fra projektområdet forudsætter at spildevandet overholder de bestemmelser, som er anført i bekendtgørelse om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer og overgangsvande, BEK nr. 1433 af 21/11/2017. Hertil skal de nationalt fastsatte grænseværdier for miljøfremmede stoffer overholdes. Der skal også sikres, at modtagende recipient har tilstrækkelig kapacitet og at udledningen ikke forringer den økologiske tilstand af de enkelte kvalitetselementer i Præstebæk.

Udledning fra projektområdet kan også kræve en medbenyttelsestilladelse jf. vandløbsloven, hvis der

ønskes udledning til rørlagte vandløb eller åbne grøfter, som er anlagt til et særlige formål. Såfremt ovennævnte kriterier er opfyldt, vurderer Bornholms Regionskommune ikke, at projektet medfører en risiko for at forringe tilstanden i modtagende recipient eller forhindrer målopfyldelse, jf. lov om vandplanlægning.

Følgende tekst er ændret grundet ovenstående:

Som det fremgår under begrundelsen for drikkevandsinteresser og grundvand ovenfor, vil etablering af solcelleparken med de stillede vilkår 10-18 sikre, at risici for drikkevandsinteresser og grundvand imødegås samt, at den ønskede effekt med reduktion af nitrat i grundvandet opnås. Bornholms Regionskommune vurderer, at med de nævnte vilkår i nærværende tilladelse vil Kildevad Solcellepark kunne etableres uden væsentlig påvirkning på grundvandet.

Høringssvar

Id: 760

Henvendelse fra naboer til politikere m fl - udenom høringsportal

Dato: 23-4-2023

Navn: lisbeth bonde

Adresse: xx

Postnr.: xx

By: xx

Høringssvar

Hej Lillian, Jacob og Helle.

Side 1: Forside i Ideoplæg solcellepark

Side 2: Fra ideoplæg solcellepark, beskrivelse af landskab til politikerne.

Side 3: Beskrivelse fra Miljørapport af landskabet, men bliver ikke videre formidlet til politikerne.

Side 4: Administrationens kommentar til høringssvar ang. Randbeplantning, den vil ikke kunne opfyldes i det terræn der i området.

Side 5: Særlig kulturmiljø, som ikke er behandlet i miljørapporten og søgt dispensation for i kommuneplanen.

Side 6-7 : CO2 regnskabet er fra helt andre solceller (monokrystalinsk) og produceret i andre lande end dem de har fået tilladelse til.

Side 8 : Orienteringsbrev fra mødet i Østerlars d. 27. marts, hvor der står at European Energy vil opsætte solceller af typen Trina Panels(595-600-605Wp) som har en totalhøjde på 3.95 m. Miljørapporten er kun udarbejdet til solceller med totalhøjde på 3.20m. I lokalplan nr. 131, Står der i bestemmelser Paragraf 4.4 at solcellerne må have en maks højde på 3.5 m. I Paragraf 25 tilladelsen står der at der kun må sættes solceller op af mærket Longi LR5-72HBD, hvor der er lavet en analyse af indholdet, men firmaet der har lavet rapporten udtrykker usikkerhed om resultatet, men det bliver heller ikke ført videre i sagsfremstillingen.

Vi mener ikke at man kan sende en miljørapport videre i høring, når Miljørapporten ikke er retvisende, både med visualiseringsbilleder, co2 regnskab, mangler stadigvæk rapport for kabler og ledninger, undersøgelser af paragraf 3 sø som er lovbealet, samt at vandværket ikke har haft mulighed for at lave en frivillig ordning med lodsejer, da de først blev orienteret meget sent i processen.

I kan til enhver tid kontakte os for yderligere information.

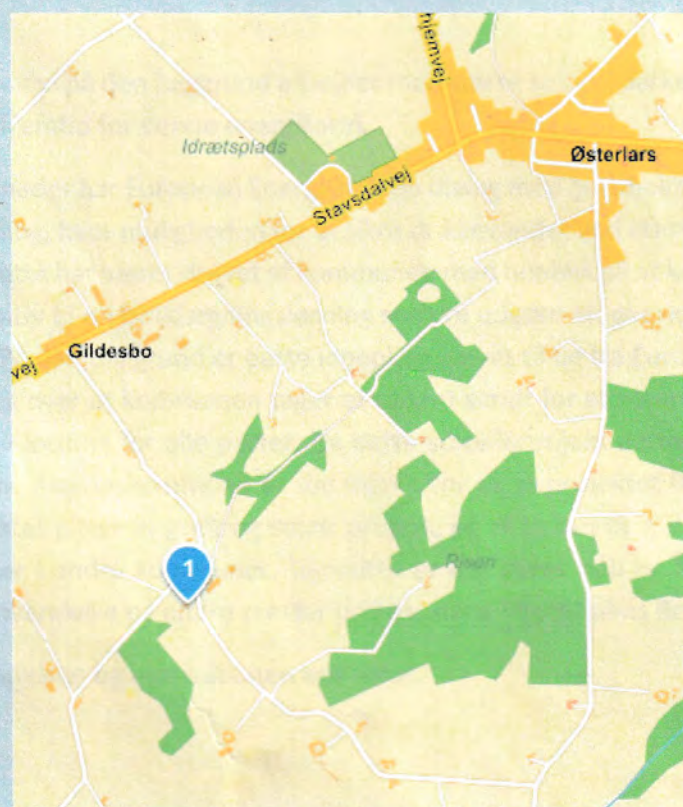
Med Venlig Hilsen

Helle og Niels Wibe

Lisbeth og Mikal Bonde

IDEOPLÆG - SOLCELLEPARK I BORNHOLMS REGIONSKOMMUNE

Området ligger lavt og er omkranset af skove og højdetag. Der er dermed begrænsede indkigsmuligheder til parken og der er generelt meget få naboer. Indblik fra vejen vil blive reduceret yderligere med beplantning langs vejen. Fra tilsvarende projekt er følgende hentet, men det illustrer en før og nu situation langs en vej.

Fig 3 lokal vej med mark på begge sider.

Fig 3a lokal vej med beplantning mod solcelleprojekt på venstre side.

landskabsrum. Nærmere plan- og projektområdet er landskabet storbakket med landsskabsflader domineret af landbrug, gårde og bebyggelse i det åbne land. Landbrugslandskabet er opdelt i mindre landskabsrum af karakterdannende skovbevoksninger og småbeplantninger, hvilket gør landskabskarakteren mosaikbetonet [6].

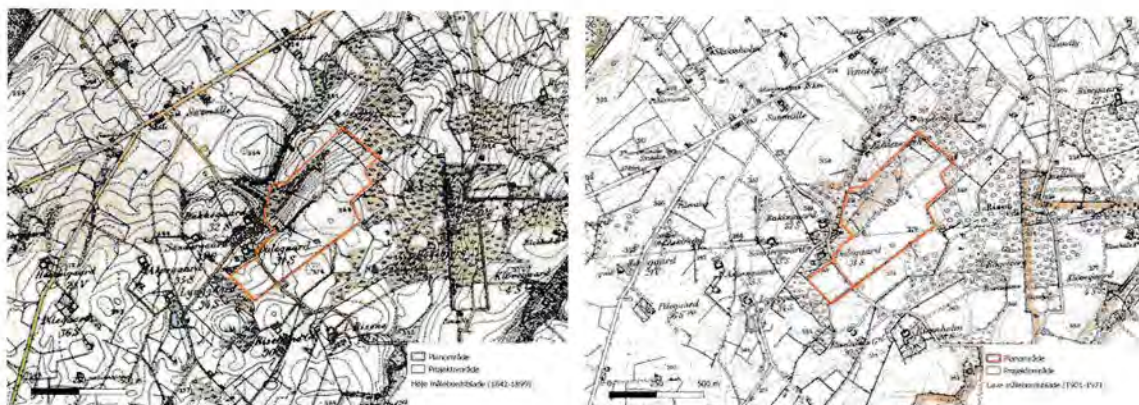
Plan- og projektområdet opleves som småbakket med skrånende terræn, indrammet af skovbevoksninger og plantebælter. Mod nord og øst afgrænses plan- og projektområdet af Risen Skov og mod vest af Dalegård og den skovbevoksede dal. Mod vest grænser plan og -projektområdet op til en rekreativ sti betegnet cykelrute 25. Cykelruten er beliggende i dalstrøgets bund, hvilket betyder, at den er beliggende meget lavt i landskabet. Udsigten over det omkringliggende terræn er begrænset af højedrag og bevoksning. Langs størstedelen af rute 25 er projektområdet tilbagetrukket fra cykelstien, og udsigten hertil er begrænset af den eksisterende bevoksning.

Projektområdet ligger oppe på grundfjeldet, og der er ca. 15 meter fra den højeste kote i plan- og projektområdet (115 DVR90) ned til den laveste kote, hvori cykelstien ligger (100 DVR90). Mellem cykelstien og projektområdet er der større bælter af træer, søer, eng og øvrig fortættet vegetation.

Områdets anvendelse er ikke betydeligt udviklet siden 1800-tallet og har bevaret den historiske landskabskarakter. Landskabet indeholder i sig selv kun få tekniske anlæg, der primært er forbundet til landbrugsdrift. Kortudsnittene herunder viser udviklingen fra 1800-tallet frem mod årtusindskiftet.

På Figur 7-1 og Figur 7-2 ses udviklingen i perioden fra sidste halvdel af 1800-tallet til første halvdel af 1900-tallet.

Figur 7-1 viser, projektområdet i perioden fra 1842-1899 og 1901-1971 fra høje og lave målebordsblade. Det ses, at plan- og projektområdet har ligget hen som agerbrug og natur i hele perioden. Målebordsbladene viser også de stejle skråninger i den vestlige del af området samt skovvegetationen, der omslutter plan- og projektområdet mod nordøst.

Figur 7-1 Høje målebordsblade 1842-1899 (tv) Lave målebordsblade 1901-1971 (th)

Planlægningsprocessen

Den forestående planlægning omfatter følgende processtrin:

- 1) (*Dette dagsordenspunkt*). Politisk behandling af indkomne ideer og forslag samt beslutning om udarbejdelse af forslag til kommuneplantillæg og forslag til lokalplan.
- 2) Udarbejdelse af planforslag
- 3) Screening af planforslagene for miljømæssige forhold og for eventuel pligt til udarbejdelse af miljørapport
- 4) Eventuel udarbejdelse af miljørapport
- 5) Politisk beslutning om offentlig høring af forslag til kommuneplantillæg, forslag til lokalplan og eventuel tilknyttet miljørapport
- 6) Otte ugers offentlig høring af planforslag og eventuel miljørapport
- 7) Politisk behandling af høringssvar og endelig vedtagelse af kommuneplantillæg og lokalplan

Hovedsynspunkter fra indkaldelsen af ideer og forslag

- A.** Solcelleparken vil skæmme landskabet og ødelægge naturoplevelsen. Man har ikke tillid til, at der vil blive etableret tilstrækkelig beplantning til at skjule parken effektivt. Der fremlægges billeder fra en eksisterende solcellepark på Bornholm, hvor der efter tre år stadig er direkte indblik til hegnet og panelerne

• *Administrationens kommentar*

Kommunen tager denne indvending meget alvorligt. Hvis solceller skal kunne gennemføres på Bornholm i det omfang, det er politisk målsat, er det afgørende vigtigt, at solcellerne ikke er synlige i landskabet. Det er muligt at lave en helt tæt og afskærmende beplantning, men billederne viser, at det skal planlægges og følges nøje for at fungere i praksis.

Forelagt sagen har bygherren meddelt, at man vil lave et bælte af hurtigt voksende planter langs hegnet. Det ventes at skjule parken inden et år og kan startes op allerede inden anlægsarbejdet i øvrigt går i gang. Sideløbende suppleres med et bredt bælte af forskellige hjemmehørende træarter.

Det er vigtigt, at lokalplanen på en detaljeret og forpligtende måde beskriver, hvordan beplantningen skal udføres og vedligeholdes. Desuden kan det indgå som vilkår, at solcelleparken ikke må sættes i drift, før den er effektivt skjult

- B.** Solceller vil ikke hjælpe på nitratindeholdet i grundvandet. Nitratindeholdet skyldes tidligere tiders belastning fra møddingpladser ved to nærliggende gårde, Dalegård og Bakkegård, og det vil ikke hjælpe at ændre den nuværende gødningsanvendelse. I stedet bør man søge at optage mere nitrat med passende beplantning

• *Administrationens kommentar*

Dette synspunkt er baseret på en forestilling om, at nitraten i grundvandet ved Kildevad er en afgrænset pulje, og at det derfor gælder om at øge optagelsen. Sådan forholder det sig ikke. Nitrat optages, nedbrydes og fortyndes hurtigt ud af et lille grundvandsmagasin som dette, og der skal en stor og aktuel tilførsel af nitrat til, for at opretholde et så højt og konstant niveau, som man ser her. Begivenheder, der udspillede sig i 1990'erne, kan derfor ikke forklare det høje indhold. I øvrigt må det bemærkes, at nitratindeholdet var højt helt tilbage i 1960'erne. Geologien i området er kompliceret, og det kan ikke siges med 100% sikkerhed, hvordan forholdene hænger sammen. Som det vedlagte notat fra Natur og Miljø (bilag nr. 9) uddyber, er det dog vurderingen, at grundvandet især strømmer til via de nærliggende skrænter vest og syd for boringerne.

I kommuneplanens retningslinjer vedr. solcelleparker står bl.a.:

- Solcelleparker bør kun udlægges på fladt eller jævnt terræn.
- Solcelleparker må ikke placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg i landskabet.
- Irregulære former på afgrænsningen af arealer til solcelleparker bør undgås.

Retningslinjerne i kommuneplanen er ikke regler, men kan betragtes som opmærksomhedspunkter, der skal sammenholdes med de øvrige forhold, der skal afvejes, når der træffes politisk stillingtagen til planlægningen.

Det vurderes på det nuværende indledende trin i planlægningen, at der er tale om et forholdsvis jævnt terræn, og at anlægget ikke placeres på høje punkter eller i markante dalstrøg. Anlægget kan blive af irregulær form, da arealer inden for en 100 meter zone omkring fortidsminder ikke må bebygges. I forhold til landskabspåvirkningen kan det tilføjes, at der overordnet set er tale om et forholdsvis varieret landskab, hvor der vil ske en vis negativ påvirkning i forhold til de landskabelige interesser.

Det skal understreges, at der i forbindelse med det videre planlægningsarbejde vil blive foretaget screening af de relevante miljø- og landskabsinteresser. Screeningen vil afdække de forskellige problemstillinger nærmere, og den vil danne grundlag for afgørelse af, om der skal udarbejdes en egentlig miljørapport. Miljøscreeningen og den eventuelle miljørapport vil indgå som materiale i den politiske beslutning om udsendelse af planforslagene i offentlig høring. Det udarbejdede materiale vil også ledsage planforslagene under den offentlige høring (punkt 6 i afsnittet "Planlægningsprocessen"), således at offentligheden har et oplyst grundlag for afgivelse af høringssvar.

G. Anlægget er i strid med kommuneplanen vedr. kulturmiljø

- *Administrationens kommentar*

I kommuneplanen står: "Bornholms særlige kulturmiljøer rummer en stor koncentration af betydningsfulde kulturspor fra forhistorisk og historisk tid. Det er områder, der indeholder fredede fortidsminder og værdifulde kulturlandskaber. Der er også i disse områder en særlig stor sandsynlighed for, at der gemmer sig værdifulde arkæologiske fund."

Kulturmiljøområdet er udpeget som Risen, Bøgebjerg. Området er udpeget på baggrund af agersystemer, gravanlæg med 15 stenkister og jernudvindingsanlæg. Umiddelbart ses disse anlæg at ligge uden for området hvor solcellerne tænkes placeres (bortset fra gravrøserne), men området er i sin sammenhæng et værdifuldt kulturlandskab. Ved en miljøscreening af et forslag til lokalplan vil dette blive undersøgt nærmere, og hvis det vurderes, at der vil ske en væsentlig påvirkning af kulturmiljøet, skal planforslaget ledsages af en miljørapport, der bl.a. skal beskrive påvirkningen, ligesom der skal redegøres for alternative løsninger.

H. Anlægget er i strid med kommuneplanen vedr. Grønt Danmarkskort

- *Administrationens kommentar*

Det konkrete solcelleanlægs endelige afgrænsning er endnu ikke fastlagt, der er blot udpeget et bruttoområde for placeringen. Kanterne af bruttoområdet er udpeget i Grønt Danmarkskort som potentiel økologisk forbindelse. Ellers ses området ikke at berøre naturudpegninger i kommuneplanen.

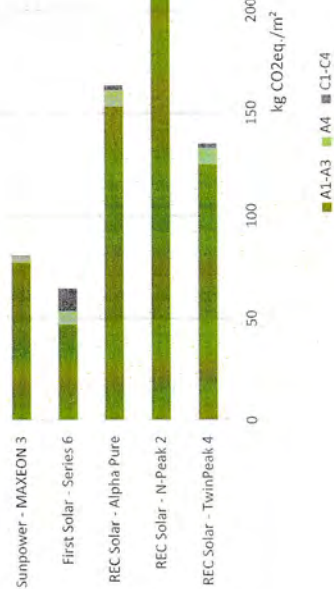
Inde i området ligger en lille sø, som er en beskyttet naturtype jf. naturbeskyttelsesloven. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af søen.

Solcelleanalyse, Kildevad Solcellepark

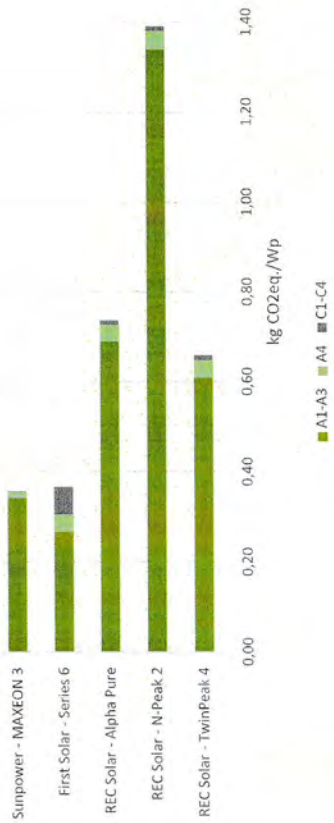
Solcelleproducent	Model	Navn til grafer	Type	Produktionsland	Siliciumudvinding	Levetid, år	Wp	Panelareal	Wp/m²	Årlig degradering	EPD
REC Solar	TwinPeak 4	REC Solar - TwinPeak 4	Monokrystalinsk	Singapore	Norge	25	375	1,825	205	0,25%	A2
REC Solar	N-Peak 2	REC Solar - N-Peak 2	Monokrystalinsk	Singapore	Malaysia	25	375	1,825	205	0,25%	A2
REC Solar	Alpha Pure	REC Solar - Alpha Pure	Monokrystalinsk	Singapore	Tyskland	25	410	1,85	222	0,25%	A2
First Solar	Series 6	First Solar - Series 6	Monokrystalinsk	USA	Malaysia	30	435	2,47	176	0,50%	A2
Sunpower	MAXEON 3	Sunpower - MAXEON 3	Monokrystalinsk	Filippinerne/Mexico	Norge/USA	25	400	1,77	226	0,25%	A1

TAG
TAG
TAG
Tyndalf
TAG

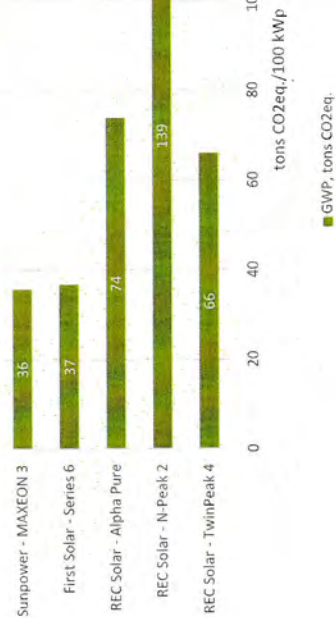
GWP pr. m²

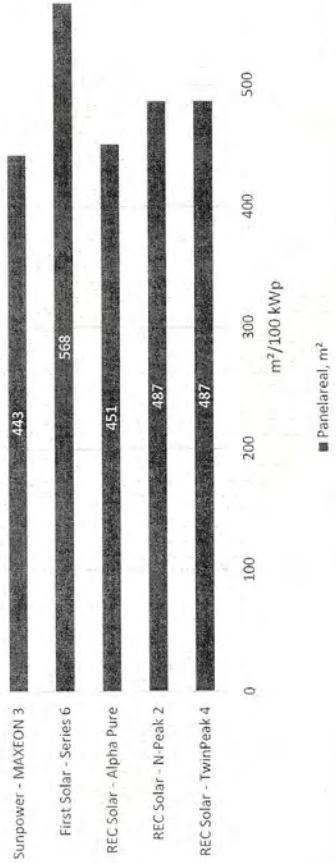
GWP pr. Wp

GWP pr. 100 kWp

Panelareal pr. 100 kWp

Det fremgår af beregninger i miljøvurderingsrapporten, at klimatilbagebetalingstiden¹² udgør 5-19 år med et gennemsnit på 7,5 år.

Bornholms Regionskommune vurderer, at klimaberegningen er retvisende, og at selv ved den højeste klimatilbagebetalingstid, vil Kildevad Solcellepark medføre en reduktion i udledning af CO₂.

Bornholms Regionskommune finder, at Kildevad Solcellepark giver en positiv påvirkning på klimatiske faktorer og finder ikke behov for at stille vilkår for denne miljøfaktor.

Drikkevandsinteresser og grundvand

Projektområdet ligger indenfor et nitrutfølsomt indvindingsområde. I et nitrutfølsomt indvindingsområde er grundvandet særlig sårbart overfor forurening med nitrat. Nitratinholdet i grundvand fra de to indvindingsboringer ved Kildevad Kildeplads ligger over kvalitetsmålet på 25 mg/l. Kvalitetsmålet handler om indhold af nitrat i det leverede drikkevand, ikke indholdet i grundvandet. Kvalitetsmålet kan derved opnås ved opblanding med nitrutfrit vand. Det er imidlertid nødvendigt at reducere nitratinholdet i grundvandet ved Kildevad Kildeplads, for at opnå kvalitetsmålet i drikkevandet selv med opblanding af nitrutfrit vand fra Nybro Kildeplads. Ved at etablere solcelleparken ophører landbrugsdriften på 13 ha indenfor det nitrutfølsomme indvindingsområde. Under landbrugsdriften er brugt gødning og pesticider.

Projektområdet ligger yderligere indenfor et område med drikkevandsinteresser (OD) og et indvindingsopland til almene vandforsyninger¹³. Projektområdet overlapper desuden på 0,7 ha med to boringsnære beskyttelsesområder¹⁴.

Det fremgår af projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten, at bygherre hverken under etableringen eller under driften af solcelleparken vil benytte gødning eller pesticider, men i stedet vil holde området mekanisk eller med dyrehold. Det fremgår også, at en solcellepark generelt ikke medfører risiko for forurening af omgivelserne. Miljøvurderingsrapporten har suppleret dette med en mere dybdegående undersøgelse af den specifikke type solceller, som bygherre ønsker at opsætte i projektområdet. Det fremgår at indhold af PFAS i netop denne type solceller er usandsynlig og risiko for udvaskning af PFAS og andre u hensigtsmæssige stoffer er minimal. Dog kan forfaldne eller ødelagte solceller medføre u hensigtsmæssigt spild til omgivelserne. Desuden kan spild fra den primære transformerstation udgøre en risiko.

Miljøvurderingsrapporten beskriver også, at de nævnte risici kan imødegås ved udskiftning af solpaneler og opsamling af løse dele ved skader samt ved spildbakke og alarm på transformerstation.

Bornholms Regionskommuner stiller i nærværende tilladelse vilkårene 10-18 for at sikre, at risici for drikkevandsinteresser og grundvand imødegås samt, at den ønskede effekt med reduktion af nitrat i grundvandet opnås.

Bornholms Regionskommune vurderer, at Kildevad Solcellepark kan etableres uden væsentlig negativ miljøpåvirkning for drikkevandsinteresser og grundvand samt med positiv påvirkning for nitratinholdet i grundvandet, såfremt de opstillede vilkår overholdes.

¹² Forskellen mellem klimabelastningen ved fremstillingen og transport af anlæggets elementer og solcelleparkens producerede energi opgjort som klimabesparelser, inklusive nedskrivningen af andre klimabelastende energikilder

¹³ Indvindingsopland til almene vandforsyninger er indvindingsopland uden for områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD), hvor grundvandet er på vej hen til vandværkets indvindingsboringer. De skal i princippet beskyttes lige så godt som OSD.

¹⁴ Boringsnære beskyttelsesområder er en særlig beskyttende udpegning i nærområdet til en boring. Indenfor udpegningen skaber indvindingen af vand en øget risiko for forurening af boringen.

Orienteringsmateriale

ORIENTERINGSMATERIALE VEDR. NYT SOLCELLEPROJEKT VED KILDEVAD, BORNHOLMS KOMMUNE

Beskrivelse af projektet

Solar Park Kildevad består af 22 hektar solceller med en totalhøjde på op til 3,95 m, som er beliggende ved Kildevad. Solcellerne er af typen Trina PV panels (595-600-605Wp panels) og installeres med en effekt på 16,2 MW pr. solcelleanlæg.

Fig. 1a:

Placering af solcellerne, jf. hovedforslaget.

Bornholms Kommune har den 6. marts 2023 offentliggjort forslag til lokalplan nr. 131 – Solcellepark ved Kildevad med tilhørende VVM-redegørelse vedrørende etablering af 22 hektar solceller ifølge hovedforslaget. Disse forslag kan findes på Bornholms Kommunes hjemmeside: <https://bornholm.viewer.dkplan.niras.dk/plan/23#/lokalplanid/384>

Til brug for kommunens behandling af plangrundlaget for dette projekt er der for hovedforslaget udarbejdet visualiseringer af de omkringliggende ejendomme. Disse fremgår af VVM-redegørelsen, som findes i sin helhed på <https://bornholm.viewer.dkplan.niras.dk/media/1168718/m.pdf> eller kan rekvireres hos Julie Nørgaard på email: jno@europeanenergy.com

Høringssvar

Id: 761

Arter og Naturbeskyttelses bemærkninger – Høring: Plangrundlag og miljøvurdering af Kildevad Solcellepark

Dato: 1-5-2023

Navn: Miljøstyrelsen

Adresse: Tolderlundsvej 5

Postnr.: 5000

By: Odense C

Høringssvar

Tak for din henvendelse til Miljøstyrelsen vedr. Høring af berørt myndighed: Plangrundlag og miljøvurdering af Kildevad Solcellepark.

Efter modtagelse af jeres henvendelse er denne sendt i intern høring i styrelsen ved flere enheder. Følgende enhed er vendt retur med bemærkninger til høringen:

Arter og Naturbeskyttelse: bemærkningerne er vedhæftede denne mail.

Til Bornholms Regionskommune
Att: Mette Nordvig Sonne

Arter og Naturbeskyttelse
J.nr. 2023 - 13556
Ref. HESKH
Den 1. maj 2023

Arter og Naturbeskyttelses bemærkninger – Høring: Plangrundlag og miljøvurdering af Kildevad Solcellepark

Miljøstyrelsen har gennemgået det fremsendte materiale angående etablering af Kildevad solcellepark.

Miljøstyrelsen læser, at der er foretaget lytteundersøgelser af flagermus d. 2. og 4. juli ved et potentielt flagermusegnet træ. Vi bemærker, at jf. [de tekniske anvisninger for flagermus](#) skal der foretages både sommer og sensommer lytninger af flagermus før at man kan afvise at træet fungerer som levested for flagermus. Er det ikke muligt at foretage yderligere undersøgelser, skal man anvende forsigtighedsprincippet og benytte nødvendige afværgeforanstaltninger. Til dette gør vi opmærksom på, at fældning af træer, som flagermus anvender som yngle eller rasteområde vil betyde en skade på områdets økologiske funktionalitet. For hvert træ, der fungerer som levested, som nedlægges, skal der veteraniseres to andre træer af cirka samme alder og struktur. Derudover skal et tredje træ sikres mod fældning. Veteraniseringerne og det sikrede træ skal foretages på træer så tæt på som muligt, gerne inden for 500 m.

Det fremgår derudover, at der tidligere er blevet registreret løvfrø og latterfrø i det nærliggende område, samt at projektområdet vurderes som et ikke egnet yngle- og rasteområde. Vi læser at der ikke er foretaget nutidige undersøgelser for forekomsten af padder i området og vi bemærker derfor, at der skal foretages undersøgelser for forekomsten af padder i området, før man kan afvise tilstedeværelsen af padder. Undersøgelserne skal følge de [tekniske anvisninger for padder](#). Såfremt det ikke er muligt at besigtige området, og det dermed ikke kan afvises at der forekommer padder i området, så skal man ud fra forsigtighedsprincip vurdere, om der kan være en påvirkning af padder, bl.a. i anlægsfasen. Miljøstyrelsen vurderer at det i så fald er relevant at vurdere, hvilke vandringsruter padderne anvender, så det er muligt at benytte afværgeforanstaltninger i forbindelse med anlægsarbejdet. Dette kan

eksempelvis være at anlægge projektet uden for vandringsperioden eller anvendelse af paddehegn. Vi gør opmærksom på, at hvis der skal flyttes fredede individer, skal der søges dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen. Der skal redegøres for dette i rapporten og der bør desuden udarbejdes en redegørelse for mulige påvirkninger på padder i driftsfasen.

Det fremgår, at der er blevet observeret et rugende tranepar indenfor projektområdet, og at *"Det må forventes, at anlægsarbejdet kan medføre, at tranerne kan fravælge området som ynglelokalitet i den nærværende sæson grundet forstyrrelserne fra anlægsarbejdet."* Hvis det ikke kan afvises, at anlægsarbejdet kan forstyrre arten i en sådan grad, at den helt fordrives fra området, anbefaler vi, at der anvendes afværgeforanstaltninger. Traner er forholdsvis stedtro for ynglelokaliteten og grundet klimaforandringer ankommer tranepar til yngleområderne allerede fra januar og nogle tranepar forlader kun ynglelokaliteten i få måneder, eller forbliver i/tæt på ynglelokaliteten vinteren over (dof.dk). Det kan derfor være relevant at foretage afværgende foranstaltninger, eksempelvis ved en større afstand til ynglelokaliteten. Efter udrugning følger tranekyllinger efter yngleparret til fods, og det kan derfor være relevant med foranstaltninger der gør, at fuglene kan tilgå ynglestedet fra fourageringsområderne til fods, eksempelvis ved etablering af passager.

Miljøstyrelsen læser derudover at "anlægsarbejdet på ca. 4 måneder ønskes igangsat i vinterhalvåret." Vi anbefaler at anlæggelsen af solcellerne bør starte (efterår/tidlig vinter) omkring søen, så anlæggesarbejdet vil have en større afstand til søen i tranernes yngleperiode, som allerede kan starte i januar.

Miljøstyrelsen kan ikke af det foreliggende materiale læse, hvorvidt der er foretaget en vurdering af driftsfasens påvirkning af yngleområdet for traner. Denne vurdering bør også indeholde en redegørelse for mulige påvirkninger af græssende dyrehold eller anden vedligehold af arealet.

Venlig hilsen

Helle Skovbjerg Hjort-Gregersen
AC-tekniker | Arter & Naturbeskyttelse
+45 24 75 84 51 | heskh@mst.dk

Miljøministeriet

Miljøstyrelsen | Tolderlundsvej 5 | 5000 Odense C | Tlf. +45 72 54 40 00 | mst@mst.dk |
www.mst.dk
[Sådan håndterer vi dine personoplysninger](#)

Miljøstyrelsens bemærkninger til Bornholm kommuneplantillæg nr. 11 ang. Naturbeskyttelsesinteresserne (MST Id nr.: 7382008)

Dato: 27-4-2023

Navn: Miljøstyrelsen

Adresse: Tolderlundsvej 5

Postnr.: 5000

By: Odense C

Høringssvar

Miljøstyrelsen har i forbindelse med tilsynet for kommuneplantillæg nr. 11 (Kildevad solcellepark) følgende bemærkninger vedr. hensynet til naturbeskyttelsesinteresserne. Ifølge pkt. 2.1.5 i oversigten over nationale interesser i kommuneplanlægningen, skal kommuneplanlægningen ske i overensstemmelse med beskyttelseshensyn og bestemmelser for de internationale naturbeskyttelsesområder og internationalt beskyttede arter. Miljøstyrelsen kan ikke, på baggrund af kommuneplantillæggets nuværende redegørelse, afgøre om kommuneplantillægget er i overensstemmelse med beskyttelseshensyn og bestemmelser for de internationalt beskyttede arter. Herunder individdrab og ødelæggelse og beskadigelse af yngle- rastesteder for Bilag IV-arter. Vurderingen heraf skal fremgå af planforslagets redegørelse.

Miljøstyrelsen læser i miljørapporten, at der er foretaget lytteundersøgelser af flagermus d. 2. og 4. juli ved et potentielt flagermusegnet træ. Vi bemærker, at jf. de tekniske anvisninger for flagermus skal der foretages både sommer og sensommer lytninger af flagermus før at man kan afvise at træet fungerer som levested for flagermus. Er det ikke muligt at foretage yderligere undersøgelser, skal man anvende forsigtighedsprincippet og benytte nødvendige afværgeforanstaltninger. Til dette gør vi opmærksom på, at fældning af træer, som flagermus anvender som yngle eller rasteområde vil betyde en skade på områdets økologiske funktionalitet. For hvert træ, der fungerer som levested, som nedlægges, skal der veteraniseres to andre træer af cirka samme alder og struktur. Derudover skal et tredje træ sikres mod fældning. Veteraniseringerne og det sikrede træ skal foretages på træer så tæt på som muligt, gerne inden for 500 m. Det fremgår derudover, at der tidligere er blevet registreret løvfrø og latterfrø i det nærliggende område, samt at projektområdet vurderes som et ikke egnet yngle- og rasteområde. Vi læser at der ikke er foretaget nutidige undersøgelser for forekomsten af padder i området og vi bemærker derfor, at der skal foretages undersøgelser for forekomsten af padder i området, før man kan afvise tilstedeværelsen af padder. Undersøgelserne skal følge de tekniske anvisninger for padder. Såfremt det ikke er muligt at besigtige området, og det dermed ikke kan afvises at der forekommer padder i området, så skal man ud fra forsigtighedsprincip vurdere, om der kan være en påvirkning af padder, bl.a. i anlægsfasen. Miljøstyrelsen vurderer at det i så fald er relevant at vurdere, hvilke vandringsruter padderne anvender, så det er muligt at benytte afværgeforanstaltninger i forbindelse med anlægsarbejdet. Dette kan eksempelvis være at anlægge projektet uden for vandringsperioden eller anvendelse af paddehegn. Vi gør

opmærksom på, at hvis der skal flyttes fredede individer, skal der søges dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen. Der skal redegøres for dette, og der bør desuden udarbejdes en redegørelse for mulige påvirkninger på padder i driftsfasen.

Det fremgår, at der er blevet observeret et rugende tranepar indenfor projektområdet, og at "Det må forventes, at anlægsarbejdet kan medføre, at tranerne kan fravælge området som ynglelokalitet i den nærværende sæson grundet forstyrrelserne fra anlægsarbejdet." Hvis det ikke kan afvises, at anlægsarbejdet kan forstyrre arten i en sådan grad, at den helt fordrives fra området, anbefaler vi, at der anvendes afværgeforanstaltninger. Traner er forholdsvis stedtro for ynglelokaliteten og grundet klimaforandringer ankommer tranepar til yngleområderne allerede fra januar og nogle tranepar forlader kun ynglelokaliteten i få måneder, eller forbliver i/tæt på ynglelokaliteten vinteren over (dof.dk). Det kan derfor være relevant at foretage afværgende foranstaltninger, eksempelvis ved en større afstand til ynglelokaliteten. Efter udrugning følger tranekyllinger efter yngleparret til fods, og det kan derfor være relevant med foranstaltninger der gør, at fuglene kan tilgå ynglestedet fra fourageringsområderne til fods, eksempelvis ved etablering af passager.

Miljøstyrelsen læser derudover at "anlægsarbejdet på ca. 4 måneder ønskes igangsat i vinterhalvåret." Vi anbefaler at anlæggelsen af solcellerne bør starte (efterår/tidlig vinter) omkring søen, så anlæggesarbejdet vil have en større afstand til søen i tranernes yngleperiode, som allerede kan starte i januar.

Miljøstyrelsen kan ikke af det foreliggende materiale læse, hvorvidt der er foretaget en vurdering af driftsfasens påvirkning af yngleområdet for traner. Denne vurdering bør også indeholde en redegørelse for mulige påvirkninger af græssende dyrehold eller anden vedligehold af arealet.

Venlig hilsen

mulig statslig indsigelse - forslag til kommuneplantillæg nr. 11 - grundvandsinteresser (MST Id nr.: 7141176)

Dato: 21-3-2023

Navn: Miljøstyrelsen

Adresse: Tolderlundsvej 5

Postnr.: 5000

By: Odense C

Høringssvar

Til rette vedkommende

Jeg fører tilsyn med de nationale grundvandsinteresser i kommuneplanlægningen og har i den forbindelse kigget på jeres forslag til kommuneplantillæg nr. 11 og forslag til lokalplan nr. 131. Jeg kan på mine kort se, at dele af planområdet er beliggende inden for BNBO. I resuméet af miljøvurderingsrapporten kan jeg se, at I har vurderet, at panelerne ikke medfører en øget fare for forurening af grundvandet, men jeg kan ikke se, at der er taget stilling til transformerstationer.

Transformerstationer indeholder store mængder olie, og der etableres ofte afværgetiltag, fx opsamlingskar, der kan rumme al olien, i tilfælde af lækager eller uheld ved transformerstationerne. Vores hovedregel er, at hvis der er behov for afværgetiltag, så medfører aktiviteten eller anlægget som minimum en øget fare for forurening, og der vil være krav om en supplerende grundvandsredegørelse, hvis aktiviteten eller anlægget ønsket placeret inden for BNBO.

På ovenstående baggrund overvejer jeg derfor at gøre statslig indsigelse mod forslaget til kommuneplantillæg nr. 11.

Jeg skal derfor høre jer, om I har haft transformerstationer inddraget i jeres vurdering af faren for forurening af grundvandet? Vurderingen skal være foretaget uden inddragelse af afværgetiltag, da disse er en del af en supplerende grundvandsredegørelse.

Hvis ikke I har vurderet på transformerstationer, har jeg følgende løsningsforslag:

1. der optages en bestemmelse i rammen om, at transformerstationer ikke må placeres inden for BNBO (hvis det er praktisk muligt i forhold til det pågældende anlæg), eller
2. der udarbejdes en supplerende grundvandsredegørelse, hvor der redegøres for en planmæssig begrundelse for placeringen, herunder at alternativ placering er undersøgt og ikke fundet mulig, og der ved henvisning til konkrete afværgetiltag redegøres for at faren for forurening af grundvandet kan forebygges. Det vigtigste i redegørelse er afværgetiltagene.

Jeg har grundet processerne med statslige indsigelser brug for en hurtig tilbagemelding fra jer.

Jeg skal have en tilbagemelding senest i morgen onsdag den 22. marts kl 16.00.

Hvis I har behov for at drøfte sagen, er I velkommen til at kontakte mig. Jeg sidder dog i møder det meste af onsdagen (kl. 10-14.30)

Venlig hilsen

Høringssvar

Id: 764

Er det i virkeligheden en god beslutning?

Dato: 29-9-2024

Navn: Jan Jeppesen

Adresse: Duebakken 10

Postnr.: 3740

By: Svaneke

Høringssvar

Jeg har lige set Steen Knudsens video om projektet fra april 2023. Hvis blot halvdelen af der det rapporteres er korrekt, er det jo rystende oplysninger. Det er svært at forstå, hvorfor kommunens politikere så stædigt holder fast i denne sag, når så der er så meget der tyder på, at det måske ikke er nogen god beslutning.

Jeg kan helt klart anbefale at se Steen Knudsens meget informative video om sagen. Jeg har indsat link til videoen her:

<https://youtu.be/qOs5XhjFkEs>

Vedrørende Solcellepark Kildevad.

Dato: 22-10-2023

Navn: lisbeth bonde

Adresse: Kildevad

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Den 26. maj 2023 skriver du i en mail til os "Vi vil vende tilbage med uddybende svar indenfor ca. 2 måneder" Vi har intet hørt.

I 2020, dengang projektet startede, meddelte borgmesteren Thomas Thors ud i Bornholms Tidende, at det skulle ske i tæt dialog med naboerne. Der har kun været afholdt 1 møde, som blev holdt sammen med EE, som var lovbefalet. Når der blev stillet kritiske spørgsmål, blev mødet stoppet af EE. Kaldes det tæt dialog med borgerne?.

Ifølge aktindsigt kan vi se, at EE har holdt masser af møder med kommunen og har fået lov til at "hjælpe" med konsulenter for at holde fremdrift i sagen, med at gennemgå høringssvar og lave oversigt over høringssvarene og lave tematikker, samt at EE kan gennemgå sagens dokumenter- planforslag, miljøvurderingsrapporten og udkast til §25 tilladelse. Måske der skulle meldes ud til andre entreprenører og private borgere, at hvis de vil stille med konsulenter, kan de få behandlet deres byggesager hurtigt og gnidningsløst både med planforslag, miljørapporter og tilladelser. Det er dybt bekymrende at et konsulentfirma hyret af EE kan få lov til at præge afgørelser i sådan en grad.

Det er den måde EE arbejder på og har gjort det i mange år, erfarer vi gennem artikler skrevet af journalister, som har fået aktindsigt i projekter og som EE har udført bl.a i Næstved, Varde og Assens kommuner.

I artiklen står bl.a., at EE har lidt for mange fingre nede i kagedåsen, trusler, forhalinger eller løftebrud, truer politikere med privat ruin, kniber udenom klare politiske aftaler og lukker munden på naboer. EE i tæt samarbejde med medarbejder i plan og energi om en støjmåling som blev ændret 7 gange, så det kom til at passe (skulle have været en uvildig redegørelse) ifølge Karsten Drøjdal.

I Østerlars blev andre naboer kontaktet i projektets start den 17-08-2020 af EE, som truer med, at hvis de ikke vil deltage i projektet med at stille solceller op, vil der komme en sanktion omkring anvendelsen af arealet, selv på arealer udenfor vandindvindingsområdet. Den 10-05-2022 afholdt EE et ekstra informationsmøde for naboerne, hvor de bl.a. fik at vide, at de skulle holde op med at brokke sig, for solcellerne vil komme op. Vi har haft kontakt med naboer til en solcellepark i Svinninge i Holbæk Kommune, hvor EE har sat parken op. De måtte have advokat på og alle naboer måtte bidrage med 30.000 kr for at få deres kompensation.

Det tyder på, at de svar der er i miljøvurderingsrapporten, er præget af et stort pres på embedsværket fra EE`s side. Lederen af natur-miljø skriver bl.a. vedrørende PFAS i kabler, "Kommunen risikerer at komme på kant med proportionalitetsprincippet, hvis vi begynder at stille krav til kabelføringen". Samtidig udtaler han "at der er PFAS i kablerne, men mængderne er små", men det vil være ved en almindelig kabelføring.

Vilkår for almindelig kabelføring er normalt 3 kabler i en kabelgrav i lige linje fra A til B, og et spørgsmål om distribution af el og kommunikation. Solcelleparken Kildevad opsættes som grundvandssikring, som eneste argument for de dispensationer der skal gives. Der skal derfor stilles krav mht. forurening. I en solcellepark vil der blive gravet kilometervis af kabler i et tæt net over en drikkevandsindvinding, derfor er

de to kabelgravstyper usammenlignelig, da hele projektet handler om en grundvandssikring, og ikke en indtjening til EE, der er formålet med solcelleparken. Det her er heller ikke en varig grundvandssikring, da der her er en industrigrund, der bliver efterladt efter ca. 30 år, og hvad så ?. Via aktindsigt, kan vi se en tydelig irritation i embedsværket, over politiske krav til yderligere dokumentation.

Vi forstår godt, at EE presser så hårdt på for at få godkendt parken hurtigst muligt, da EU højst sandsynligt vil forbyde kinesiske solceller på grund af sikkerhedsproblemer jvf. vicedirektør i Green Power Danmark, Jan Hylleberg i en artikel d.3-10-2023 i Watchmedier, der henviser til det nye direktiv NIS2 om kritisk infrastruktur. Er BEOF interesseret i et projekt, der ikke kan sikkerhedsgodkendes?

I starten af projektet oplyste EE, at en solcellepark ikke indeholdt giftstoffer og kunne genanvendes 100 % til naboerne. Men efter vi har stillet flere kritiske spørgsmål, har de været nødt til at indrømme, at der fandtes bly i solcellerne, 4 kg pr. 1000 KW ifølge Teknologisk institut. Det bliver til rigtig mange kilo i en solcellepark. Genbrugsraten på solcellerne er betydelig lavere end de 100 % der er opgivet.

Vi erfarer, at projektet skal ud i ny høring den 23-10-23 efter miljøstyrelsen har pointeret, at projektet ikke var i orden. Fejl som vi har gjort opmærksom på helt fra starten, men borgerne i Bornholms kommune lytter man åbenbart ikke til, sikke åbenhed og dialog!

Det nytter ikke noget at sende en bil til omsyn igen og igen, når rammen er rustet væk.

Indsendt på vegne af.

Julie og Steen Knudsen

Maja Knudsen og Andy Fabian

Tabea Zimmermann

og Palle Christian W esth

Jenni og Marcel Federwisch

Medha Sector

Signe og Flemming Kristensen

Helle og Niels Wibe

Judith og John Gibson

Lisbe

th og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 766

Påmindelse til kommunen

Dato: 3-9-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: Kildevad

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Nu når I igen skal behandle tilladelse til solcellepark Kildevad, håber vi at I vil tage de emner med som vi havde med på vores møde med Michael og Louise. Hvor vi gjorde opmærksom på, at oprydningen og reetableringen af arealet efter ophør af solcellepark, var utilstrækkelig beskrevet i den tidligere version, samt at der manglede tegninger af hvordan de ville opstille solcellerne, om det er faste paneler eller det er tracker og hvor de vil pladsere veje og opbygning af disse, så de opfylder krav om at der ville kunne køres på dem i alt slags vejr ved en eventuel ulykke.

Høringssvar

Id: 772

Kildevad solcelleanlæg på vegne af DN-Bornholm.

Dato: 16-11-2024

Navn: Frank Nielsen

Adresse: Gamlevældevej 12

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Høringssvar fra DN-Bornholm om Kildevad solcellepark Lokalplan nr. 131

DN Bornholm er generelt ikke imod solcelleanlægget, og ved Kildevad kan vi se dets gavnlige effekt i forhold til både grøn energi og mindre nitratbelastning af grundvandet.

Vi ønsker dog at gøre indsigelse mod bestemmelserne i lokalplanforslagets § 8.9 i udkastet til tilladelse efter miljøvurderingsloven om, at der skal etableres et trådhegn på max. 2 m. omkring anlægget uden mulighed for, at vilde dyr kan passere under hegnet. Disse dyr vil blive tvunget ud på Risenholmsvej som nærmeste passage, når de vil passere fra sydøst til nordvest. Dette kan ses på KORTBILAG 2

Som det fremgår af miljøvurderingsrapporten, er en del af området udpeget som eksisterende eller potentiel økologisk forbindelse i Kommuneplan 2020 og er dermed omfattet af Grønt Danmarkskort. Hegningen vil hermed blive til skade for det, som er formålet med denne udpegning: at sikre sammenhængen mellem eksisterende naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser og dermed beskytte biodiversiteten.

Hegn af den type, som ønskes her, er ikke standardvilkår for solcelleanlæg.

Hvis der skal være dyrehold (får) indenfor området, kan der etableres almindelig elførende trådhegn, som ikke holder vilde dyr ude.

Hvis hegnet nødvendigvis skal være 2m højt trådhegn, findes der hegnstyper, der kan hæves ca. 30 cm over terræn således, at mindre dyr kan passere under hegnet.

Da det indhegnede areal strækker sig i en længde af minimum 700 meter på tværs af at den potentielle økologisk forbindelse, kan en ekstra passage/korridor nord for område B til delområde 2 anbefales (Markeret med blå.). Dette vil give vilde dyr mulighed for at passere gennem anlægget uden at blive presset ud ved Risenholmsvej. Vi har markeret denne passage på kortbilag 3, som er vedhæftet
Se:Kildevad bilag 3

KORTBILAG 3

BEPLANTNING

Kortbilag med angivelse af nye beplantningsbælter og eksisterende beplantning

Høringssvar

Id: 774

Ændringer fra første høring

Dato: 17-11-2024

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

I oversigten over ændringer fra første høring til fornyet høring af planforslag, præciseres det, at det er opstiller der er initiativtager til projektet og der skrives at udarbejdelsen er blevet ændret for at tydeliggøre at det er projektansøger, som har anmodet om at etablere solceller på det pågældende areal.

Dette er stadig ikke korrekt.

I mail d. 9. 10.2019 skriver en ansat ved kommunen til European Energy:

Er det kun flad mark og sydvendte skråninger, der fungerer i denne sammenhæng? Vi har et nitratfølsomt område ved Østerlars, hvor det kunne være ideelt, men der er også nord- og vestvendte skråninger.

D.16.3.2020 Mail fra EE til ansat i kommunen.

Det er bare super godt arbejde du har lavet og jeg er lige blevet kontaktet af din kollega fra Plan, som bad mig indsende ide- og debatoplæg, så det kommer fra mig og ikke internt.....

D. 16.3.2020 modtog vi mail fra EE:

Projektets hovedformål er at beskytte drikkevandet og derfor er kommunen kommet til os. Derudover at producere noget grøn el, så øen kan blive selvforsynende samt give Jer en solid og sikker lejeindtægt på arealet.

d.18.3.2020 Mail fra ansat i kommunen til EE :

Det er en lidt speciel situation, for den primære grund til, at Natur og Miljø ønsker solceller netop på dette sted er, at det vil kunne nedbringe nitratbelastningen i dette nitratpåvirkede område. Så vi vil nok vedvarende være en intern opgavestiller i projektet.

d.18.3.2020 Mail fra EE til os.

Det er alene en fuldmagt til at jeg må inddrage jeres areal i idefasen, så det kan afklares om det kunne være en mulighed at etablere sol på disse arealer. Det er en speciel situation, da det er kommunen der er driver i dette, så vi må vurdere at mulighederne er gode.

Understregningen er foretaget af os

Venlig hilsen

Helle og Niels Wibe

Høringssvar

Id: 775

Dyrehold på BNBO og indsatsområdet

Dato: 17-11-2024

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Det forekommer helt tåbeligt at have dyrehold i solcelleparken. Efter hundredvis af år med dyrehold på gårdene i området, er disse ophørt. I "Forslag til løsning af nitratproblemet ved Østerlars vandværk Kildevad" sendt til Økonomi-Erhverv og Planudvalget fra Nabogruppen, har vi tidligere påpeget at nitratbelastningen har været proportionalt nedadgående med ophøret af husdyrhold og hvad dertil hører.

Høringssvar til notatet omkring nitratstatussen – Lokalplaner – Miljørapport.

Dato: 17-11-2024

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Kommunen fejlinformerer og deres materiale er direkte fejlbehæftet i notatet:
Nitrat i grundvand – generelt og ved Kildevad.

I redegørelsen er der lavet illustrationer og beregninger baseret på arealer med hhv. brak/græs og dyrket areal.

Her sidestilles græsarealer, som er intensivt dyrket, gødet og høstet 4 gange i løbet af vækst sæsonen med brak.

I figur 13 illustreres, at der er sket en reduktion på ca. 28 ha. af konventionelt landbrug i indsatsområdet i en periode på 14 år.. Dette har overhovedet ikke hold i virkeligheden.

Disse fejlagtige modeller bliver senere i rapporten brugt til at opstille endnu en model, hvor det illustreres at planen med at opstille solceller på de 22 ha. kun vil sænke nitrat indholdet fra de nuværende 24 til ca. 18 mg/l.

I notatet er der ikke taget højde for, at det er overfladevand og oxideret vand der hentes i de pågældende borer.

At sætte solceller op, vil ikke ændre på det grundvilkår, tværtimod er der stor risiko for at nitratindholdet vil stige, da der vil blive åbnet op i jordlaget når stolperne som solcellerne monteres på, hamres ned.

Når solcellersælgeren undre sig over vores modstand mod solceller som drikkevandsbeskyttelse, noget de ellers er glade for i Kolding, er det et udtryk for, at han ikke forstår det helt særlige forhold der er gældende for Kildevadboringen.

Fakta:

Principper for beregning af nitratreduktion i jordlagene under rodzonen.

Nitratholdigt vand forekommer almindeligvis under oxiderede eller svagt reducerende forhold hvor mikrobiologiske eller abiologiske nitratreduktionsprocesser normalt ikke kan finde sted og hvor en eventuel nitratreduktion må være begrænset til mikromiljøer med reducerende forhold.

Kilde: Arbejdsrapport fra Miljøstyrelsen,

Inddragelse og lokal forankring

Dato: 17-11-2024

Navn: Helle Wibe

Adresse: Risenholmsvej 10

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Som borger ønsker vi, at i holder jer til kommuneplanen og dens ramme. Her er et af hovedformålene at kommunalbestyrelsen får mulighed for at samarbejde med borgere.....

Hvis BRK vil opstille solcelle kan kommunen gå i dialog med borgere/lokalsamfundet og det skal gøres tidligt i forløbet.

Her er mange gode kræfter og sammen kan vi sikre, at det blev en vindersag for alle.

Vi er ikke modstandere af vedvarende energi og vi vil absolut gerne være med til at sikre vores gode drikkevand.

En ide kan derfor være; et solcelleanlæg et andet sted i sognet, f.eks. i tilknytning til andet teknisk anlæg på flad mark, hvor der reelt kan skærmes med randbeplantning. Gevinsten for sognet kan være den grønne pulje anvendt til beskyttelse af indsatsområdet i Kildevad.

Høringssvar

Id: 779

Uegnet til solceller.

Dato: 18-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Ifølge landskabsforvaltningsmyndigheden er det ikke hele arealet der egner sig til solceller, samt hensynstagen til flagermus, traner og det øvrige dyreliv er der arealer der skal tages ud. se ved hæftet fil

De 2 felter der er skraveret bør friholdes for solceller.

Det store felt bør friholdes på grund af træet med flagermus, for de flyver ikke i solcelleparker for at fouragere, undgår solcelleparker. I følge DCE-rapporten bør man ikke anlægge solcelleparker tæt på områder med flagermus.

Selve jorden er meget stejl på det sted (kælkebakke) så for at opstille solceller skal der planeres mere end der er givet tilladelse til, (0,5 m.) der er et spring på ca. 2 m. i det naturlige skel med træer og buske, og de vil samtidig være med til at opfylde kravene til indsigts til selve parken, så hvis man forlænger beplantningen med 4 rækker træer ned til gylletanken vil det skjule parken fra cykelstien.

Samtidig undgår man at grave i jorden på selve skråningen, tæt på selve vandboringen, med risiko for forurening af drikkevandet.

Det lille felt er den § 3 sø der er i parken

Den bør friholdes for det hegn der er rundt om parken, så de vilde dyr så som rådyr og dådyr stadig kan benytte vandhuldet til at drikke af om sommeren, og tranerne kan gå frit væk fra parken med deres unger, og ud på de åbne marker, da tranerne ikke er glade for områder hvor der ikke er frit udsyn.

I starten af projektet var søen friholdt og det var skråningerne også.

Ifølge landskabsforvaltningsmyndighed er det ikke hele området, der er egnet til solceller. Der er nogle generelle landskabelige hensyn,

Fra: Jens Hansen
Sendt: 27. november 2019 12:04
Til: 'Ian Wallentin'
Emne: SV: Anlæg af nye solcelleparker

Hej Ian

Det går fremad. Jeg har brugt tiden på det, der normalt er den største knast i den slags, nemlig vores landskabsforvaltningsmyndighed.

Der har været forhandlinger frem og tilbage, og det er ikke hele området, der er egnet til solceller. Der er nogle generelle landskabelige hensyn, og der er noget lovbestemt fredning og arealbeskyttelse.

Men jeg har fået forhåndstilsagn på, at de vil kunne godkende dette areal:

Kortet viser også fredede områder og fortidsmindebeskyttelse. Jeg nævnte for landskabsfolkene, at man skal over 10 ha, før der er interesse fra solcellefirmaerne, og vi kan altså komme op på ca. 14 ha på dette sted.

Placeringen på kortet kan ses her:

Handwritten signature

Underskrevet naboerne

Mikal bonde, Lisbeth Bonde, Niels Wibe, Helle Wibe, Sten Knudsen, Julie Knudsen, Tabea Zimmermann, Palle Westh, Jenni Federwisch, Tine Boss Rasmussen, Judith og John Gibson, Mehda Sector,

Høringssvar

Id: 780

Nitrat

Dato: 18-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Vi er på ingen måde enige i den måde udregningen af nitratbelastningen er gjort på. Uden hensyntagen til at 2 landbrugsejendomme er stoppet med animalsk produktion, samt den kendte forureningskilde fra den pga. dårligt fundament. Se vedhæftet fil

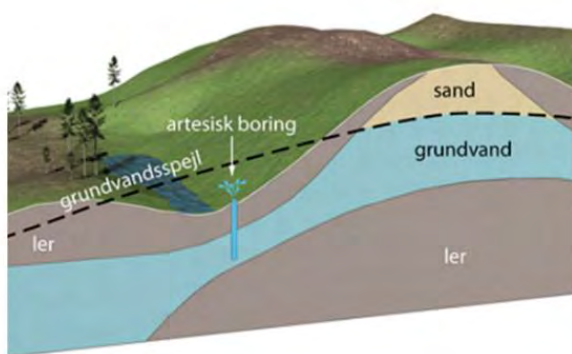
Diffus nitrat forurening? Graverende fejl omkring beskrivelse af jordbundsforhold.

De illustrationer der bliver brugt, (som er taget fra et undervisningsmateriale, Junior geologerne) er ikke i overensstemmelse med de faktiske forhold der er ved Kildevad.

Der findes ikke de lerlag som der er på illustrationer i figur 5, i notatet, hvor der står "Nitrat i grundvand – generelt og ved Kildevad i Miljørapporten".

Ifølge Niras rapport af sårbarhedskortlægning af grundvandsressourcen fra november 2000 side 27, hvori der står at grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt lag moræneler, stedvist kan være helt væk og det er oxideret vand. Oxideret vand er lig med overfladevand og IKKE vand der kommer fra dybere liggende lag fra grundfjeldet, som kommunen beskriver.

Bliver yderlig bekræftet i Miljøministeriets rapport fra 2009 udført af Center Roskilde Sårbarhedsvurdering af grundvandsressourcer på Nordbornholm side 36, 72, 98 og 99, at undergrunden omkring vores vandforsyningsområde består af mestendels sand og grus med enkelte spor af ler. Vi henter vores vand udelukkende fra dette lag, og kommer ikke ned til grundfjeld.

Figur 5. Koncept for spændt/artesiske magasin

Der er ikke medregnet i miljøvurderingsrapporten at de 2 landbrug med dyrehold er ophørt med dyr, selv om der var et tydeligt udslip af ajle, fra en løsdraft stald, hvor fundamentet var revnet, og møddingsvand trak videre ud til omfangsdrænet, som går over i engen ved vandboringen, udslip som er anmeldt til kommunens miljøafdelingen.

Forureningshistorik.

År 1996 stopper mælkeproduktion på Bakkegaard, men der var stadig oplagring af ensilage.

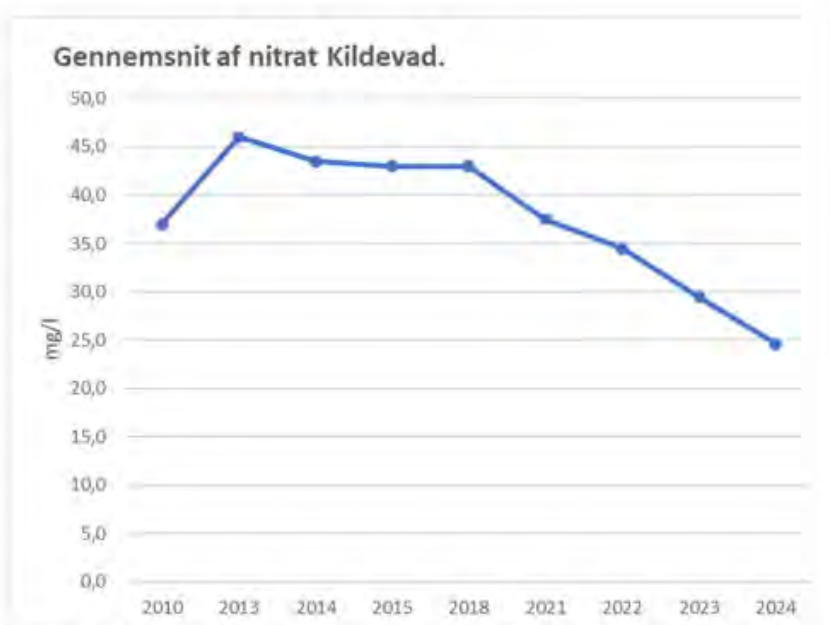
År 2007 var der opstaldning af kødkvæg indtil 2010

År 2010 styrtet taget sammen grundet stort snetryk. Da stalden var fuld af dybstrøelse, forsagede det stor tilførsel af møddingsvand til engen ved drikkevandsboringen via staldens omfangsdræn.

År 2013 stoppede man med at have oplagret ensilage på Bakkegaard

År 2021 stoppede svineproduktionen på Dalegaard

Der har været åbne møddingpladser i mange generationer så der har været en stor tilgang af næringsstoffer i mange år, men som det ses af graferne går det den rigtige vej nu hvor tilførslen er stoppet efter at al dyrehold er stoppet.

Figur 9. Årsgennemsnit af nitratmålinger ved Kildevad

Der skal laves en retvisende beskrivelse om de faktiske forhold i miljøvurderingsrapporten, hvor alt er med, og ikke kun halve løsninger. Det samme gælder hvor der er blandet græsmarker i om drift, sammen med brakmarker, for at få nitratregnskabet til at passe. Det bør være en uvildig geolog, og ikke en biolog der laver en sådan rapport. En biolog med tæt tilknytning til opstiller, som kalder projektet for hans, og er uforstående over at der er kritik til projektet.

Indsendt på vegne af naboerne

Helle og Niels Wibe

Julie og Steen Knudsen

Jenni Federwisch

Tabea Zimmermann

Palle Westh

Signe og Flemming Kristensen

Tine Boss Rasmussen

Judith og John Gibson

Mehda Sector

Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 781

Fejl i kommuneplantillægget kortmateriale

Dato: 18-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Grove fejl i kommuneplantillægget, og dens beskrivelser af pladseringen i særlig kulturmiljøområde. Se vedhæftet fil

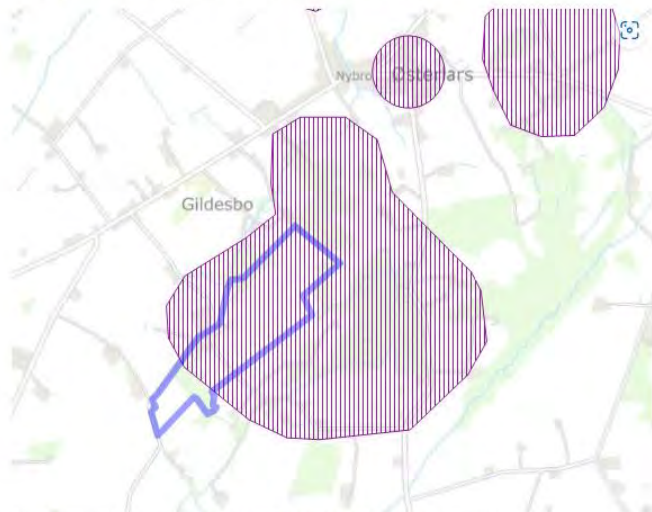
Fejl i kommuneplantillægget nr. 11 som skal rettes.

I kommuneplantillægget skriver de at en signifikant del af planområdet ligger indenfor et område, som er udpeget som "særligt kulturområde" i Bornholms kommuneplan 2020.

Men hele solcelleparken ligger 100% i "særlig kulturmiljø" Hvordan kan man lave så graverende fejl? Er det for nemmere at kunne få dispensation

Særlige kulturmiljøer

En signifikant del af planområdet ligger indenfor et område, som er udpeget som "Særligt Kulturmiljø" i Bornholms Kommuneplan 2020.

Skraverinnen viser arealet som er udnevet som særligt kulturmiljø

Hele anlægget ligger i et særlig kulturmiljø

Vi gør opmærksom på, at der i Bornholms Kommuneplan for 2020 under retningslinjer for kulturmiljøer og bevaring står følgende, som gør, at etableringen af en solcellepark ikke må finde sted:

1.4.2 Det er vigtig, at samspillet mellem kulturspor, naturgrundlag og landskab bevares. Derfor må etablering af nye anlæg, nye bebyggelse og andre indgreb, der i væsentlig grad forringer oplevelsen eller kvaliteten af de særlig kulturmiljøer, ikke finde sted.

Indsendt på vegne af naboerne

Helle og Niels Wibe

Julie og Steen Knudsen

Jenni Federwisch

Tabea Zimmermann

Palle Westh

Signe og Flemming Kristensen

Tine Boss Rasmussen

Judith og John Gibson

Mehda Sector

Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 782

Fjernelse af solcellepark

Dato: 18-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

De skriver det er en simpel ting at fjerne solcellepark efter endt brug. Det kan da kun være fordi de ikke vil sætte penge af til det. Det vil tage længere tid at fjerne end at sætte op. Se vedhæftet fil

De skriver at det er simpelt at fjerne anlægget efter endt brug.

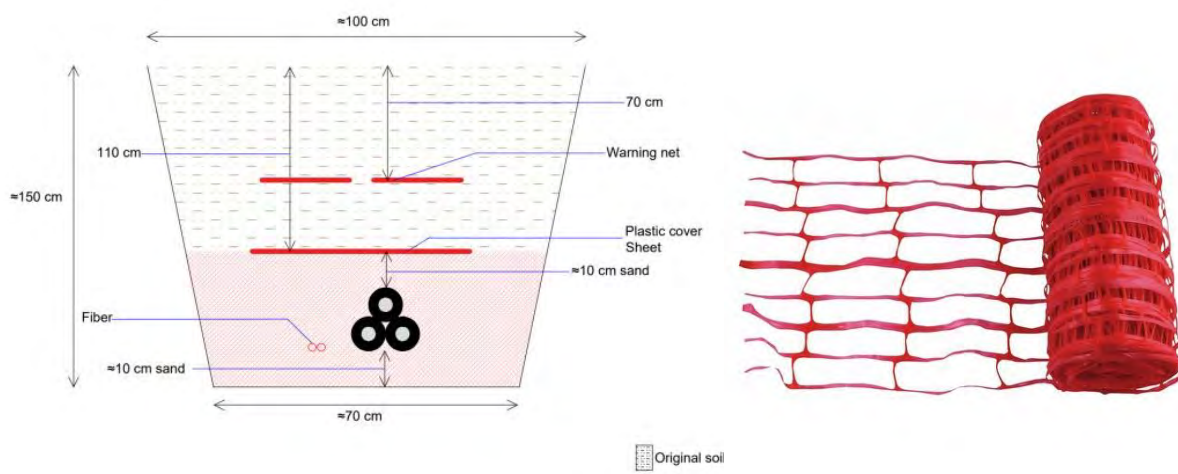
Det vil tage længere tid at fjerne anlægget end at stille det op

Alene det at grave kabler op uden at ødelægge dem, skille jord og plastik fra hinanden er næsten umuligt, hvis det ikke er forberedt, med et passende lag af sand, omkring både kabler, plastik cover, og ikke mindst Warning net.

Nedgravning af højspændingskabler skal foregå på samme måde indenfor solcelleparken som udenfor.

Jord der er blandet med plastik, skal på deponi hvis det afleveres på en genbrugsplads.

Billede illustration fra miljørapport af højspændingsgrav, og af et Warning net.

Det næste er de ca. 15000 pæle der skal bankes i jorden.

Der skal fyldes bentonit i samtlige hulrum, når de er trukket op, efter endt brug, jorden vil ikke fylde hullerne af sig selv. Hvis der ikke gøres noget, er der frit løb for regnvandet direkte ned til grundvandet, så er der ingen gevinst at sætte en solcellepark op, snarere en forringelse.

Vi mangler en rapport som beskriver hvad der sker med jorden efter 30 år, der vil altid være en erosion af både stolper og solceller, samt andet materiel i parken.

Det næste er:

Den beskrivelse der er, for nedtagelse af anlæg, efter endt brug, eller manglen på samme.

Der står intet om at området skal reetableres, **så det vil ligne en opkørt byggeplads når de forlader området.** Nok skriver de at kabler skal fjernes, men er det kun dem der er fastmonteret på stativerne? Det havde været godt med en understregning, at det også gælder kablerne i jorden.

Vi tænker at der ikke er sat penge af til at fjerne hele anlægget, inklusive hegn og reetablering; når de kan skrive at det her er en simpel opgave. Det her kan ende med, hvis ejer af solcellepark eller lodsejer ikke har midler til at fjerne anlægget bliver det en kommunal sag.

Indsendt på vegne af naboerne

Helle og Niels Wibe

Julie og Steen Knudsen

Jenni Federwisch

Tabea Zimmermann

Palle Westh

Signe og Flemming Kristensen

Tine Boss Rasmussen

Judith og John Gibson

Mehda Sector

Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 783

Manglende miljøvurdering

Dato: 18-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Hvorfor er der ikke lavet miljø vurdering på det arbejde der bliver udført i jorden, da jorden er meget speciel og følsom i området, grundet afstanden til grundfjellet, og fald imod drikkevandsboringerne. Se vedhæftet fil

Hvorfor er der ikke miljøvurderet for undergrunden?

De oplyser ikke hvad der skal gøres i jorden!

Ødelægger man filterlaget, der skal rense vandet før det løber til boringen, for der er ikke taget højde for det tynde jordlag, som består af let jord (grus blandet ler). Terrænregulerer man på skråningerne ned mod boringerne, går det helt galt med filterlaget, selv ved 0.5 m. regulering, da det er det øverste jordlag som har en stor betydning for grundvandets kvalitet. **Ja det har vi spurt os selv om.**

Vi har undersøgt andre miljøvurderingsrapporter fra andre steder i DK.

Vi fandt ud af at der skal hamres ca. 15000 pæle ned i 1.5- 2 m dybde, og de skal fjernes igen, **ingen miljøvurdering.**

Der skal laves kabelgrave hvor der skal bruges lidt over 100 km kabel. **Ingen miljøvurdering.**

I dag er der opstillet store solcelleanlæg på 595 hektarer rundt om i Danmark, men der er planer om at bygge på yderligere 23.977 hektarer i det åbne land.
Foto: European Energy

Ja og i et særligt vandindvindingsområde.

Der er ingen plan for højspændingskablet hvor det skal graves ned inde i parken i en dybde af 1.5 m. **ingen miljøvurdering.**

Der er ikke tilladelse til interne veje, hvordan vil de komme ind til transformerstationen, hvis der skulle ske en kortslutning og deraf følgende brand. **Og skal der laves interne veje skal der miljøvurderes igen.**

Der er ikke miljøvurderet for en paragraf 3 sø der ligger ca. 50 m. fra transformatorstationen, samt for en privat vandboring ca. 150 m. fra transformerstationen. Vandstrømningerne fra transformeren løber mod den private boring, samt drænledningerne løber til paragraf 3 søen.

Der er ikke redegjort for om det er faste paneler, eller trackere. Hvis der skal sættes trackere op, er der ikke søgt om metrologiske master, som er 7m høje og der skal sættes 7 master op fordelt i området, for styring af trackerne, så igen en ny miljøvurdering.

Er det her bare noget der ikke skal frem, hvorfor er European Energy ikke ærlige om hvad de vil opføre.

Det her er ikke en retvisende miljøvurderingsrapport.

Indsendt på vegne af naboerne

Helle og Niels Wibe

Julie og Steen Knudsen

Jenni Federwisch

Tabea Zimmermann

Palle Westh

Signe og Flemming Kristensen

Tine Boss Rasmussen

Judith og John Gibson

Mehda Sector

Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 784

Skjulte aftaler imellem kommune og opstiller

Dato: 18-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Projektet var aftalt med opstiller før lodsejer, naboer, vandværk fik besked. Se vedhæftet fil

Starten på det her umulige projekt.

Det hele startede med at nogle kommunefolk ville have sat en solcellepark op. Det kan vi se efter aktindsigt.

Biolog xxxxxxxx skriver til de andre i gruppen. *"Tak for mødet forleden og en god opstart på dette langvarige projekt. Jeg har spurt et solcellefirma som aftalt. I kan se svaret nedenfor"*

Så nævner han 3 steder (Boderne- smålyngen og Østerlars.)

"I hvert fald vigtigt at landmænd og vandværker er klar over at muligheden er der"

De bliver først orienteret 5 måneder efter, da de næsten er færdige med projektet.

I en mail til EE (European Energy) skriver xxxxxxxx *"Er det kun flad mark og sydvendte skråninger der fungerer i denne sammenhæng? Vi har et nitratrelevanter område ved Østerlars, hvor det kunne være ideelt, men der er også nord- og vestvendte skråninger.*

I naboernes optik er det ikke optimalt at sætte solceller op på **nord** og **nordvest** vendte skråninger, som de i virkeligheden er. Skråningerne falder mod nord op til 11 %. Man sætter da ikke solceller op på nordsiden af et tag. **Urentabelt.**

Mail fra xxxxxxxx til EE, som EE sender videre til Helle og Niels Wibe (ikke journaliseret mail)

Det er en lidt speciel grund til at natur og miljø ønsker solceller netop på dette sted er, at det ville kunne nedbringe nitratrelevanter i dette nitratrelevanter område. Så vi vil nok vedvarende være en intern opgavestiller i projektet.

EE skriver i mail til naboerne.

"Det er en speciel situation da det er kommunen der er driver i dette, så vi må vurdere at mulighederne er gode.

Mail: xxxxxxxx til EE, EE sendt videre til Helle og Niels Wibe. (Ikke journaliseret mail.)

"Så er der en chance for at vi slipper for alt for meget polemik med naboer. Det har ellers sat en stopper for en del energiprojekter. Solceller ville være en god løsning her, hvor der ikke er åbenlyse konflikter med generelle landskabsinteresser".

Ja, det er kommunen der startede projektet. Biologen har tilsyneladende ikke undersøgt området. Der er arkæologiske fredninger, det meste af området ligger i skovbyggelinie, hele området ligger i særligt kulturmiljøområde, der er økologiske forbindelser, og mulige økologiske forbindelser. Området ligger generelt meget højt med skråninger mod nord og nordvest, samt udsigt til Østerlars kirke. Det strider imod kommuneplanen og dens retninglinjer for hvor man må sætte solceller op.

Mail fra xxxxxxxx til xxxxxxxx og Ian Wallentin. Via Aktindsigt.

Arealet er nemlig ikke udpeget i kommuneplanen til solceller.

Mail fra xxxxxxxx til Ian Wallentin. Via aktindsigt

Det er ikke hele området der er egnet til solceller. Der er nogle generelle landskabelige hensyn, og der er noget lovbeskyttet fredning og arealbeskyttelse.

Mail fra Ian Wallentin til xxxxxxxx (via aktindsigt)

Det er bare et supergodt arbejde du har lavet og jeg er lige blevet kontaktet af din kollega fra Plan, som bad mig om at indsende ide-og debatoplæg, så det kommer fra mig og ikke internt.

Der ligger mange flere mails af samme type både journaliseret og ikke journaliseret.

Nu forstår vi bedre hvorfor miljøvurderingsrapporten er så mangelfuld på mange områder, da det er kommunen selv der vil have solcelleparken. Derfor er naboer og vandværk blevet modarbejdet.

Er det her en lovlig fremgangsmåde?

Indsendt på vegne af naboerne

Helle og Niels Wibe

Julie og Steen Knudsen

Jenni Federwisch

Tabea Zimmermann

Palle Westh

Signe og Flemming Kristensen

Tine Boss Rasmussen

Judith og John Gibson

Mehda Sector

Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 785

Traner

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Angående vores traner i området, som har ynglet her i mindst 20 år. De forbliver her i området hele året. Hvis søen ikke bliver friholdt for hegn ud til markerne, kan de voksne traner ikke få tranekyllingerne ud af området. Deres yngleplads er i den paragraf 3 sø inde i solcelleparken. Naboerne har set de går sammen med kyllingerne fra søen til den uden for området tæt på transformerstationen, samt ud på de andre åbne marker. Der er heller ikke det frie udsyn inde i solcelleparker som tranerne gerne vil have. Vi forstår ikke dem der mener at tranerne vil komme tilbage til søen og yngle, når det er indhegnet.

indsendt af Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 786

Holdning i Miljøafdeling

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Til VE mødet hvor kommunens planlæggere var til stede, blev vi meget forundrede over deres holdninger til overholdelse af kommuneplanen. Vi orienterede dem om at der var mange retningslinjer angående fredninger, skovbyggelinjer, særligt kulturmiljøområde, økologiske forbindelser, og retningslinjer for opsættelse af solcelleparker som ikke kunne overholdes.

De svarede "at det ikke var noget problem, vi søger bare dispensationer, og det kan I jo også bare gøre". Er det en holdning at have til en kommuneplan, der blev lavet i sin tid, til at passe på nogle områder der er særprægede.

Passer kommunen overhovedet på Bornholm og dens særpræg?

Indsendt af Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 787

Grundlaget for dispensationer er ikke længere til stede.

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Da projektet startede, var begrundelsen for at opstille en solcellepark, at den samtidig ville kunne levere intern strøm til Østerlars Fjernvarmeværk.

Den interne ledning til Østerlars fjernvarmeværk er ikke muligt grundet afstanden imellem produktionssted og forbrugssted, som højst må være 500 m.

Nitrat i grundvandet er heller ikke en gyldig grund for at sætte en solcellepark op, da nitratindholdet i borerne er stærk faldende, og på nuværende tidspunkt 22 og 24 mg pr. liter (må højst være 25 mg.)

Det er faldet efter ophør af den animalske produktion på de to gårde, Bakkegård og Dalegård.

Ved opstilling af en solcellepark vil man øge risikoen for en grundvandsforurening.

Grundlaget for at søge omfattende dispensationer er ikke længere til stede.

Indsendt af Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 788

Indsigt i solcelleparken overholder ikke politisk målsætning

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Til VE møde udtaler Ian Wallentin (European Energy) at man altid vil kunne se solcellerne og det må man vænne sig til.

Men i hovedsynspunkter fra indkaldelse af Ideer og forslag, hvor vi gjorde opmærksom på, at det ville være for kuperet til at beplantningen omkring parken ville kunne dække solcellerne.

Her svarer administrationen. "Kommunen tager denne indvinding meget alvorligt. Hvis solceller skal kunne gennemføres på Bornholm i det omfang, der er politisk målsat er det afgørende vigtigt at solcellerne ikke er synlige i landskabet".

Tilsyneladende har kommunens folk ikke været ude og kigge på landskabet.

På det højeste punkt (kote 116 m.) i solcelleparken ser man tydeligt Østerlars Rundkirke (kote 100 m.) og der er udsyn til dele af Østerlars By (kote 98,5 m.) Hvordan kan man beskrive landskabet hvor solcelleparken skal ligge, som at det ligger omgivet af højdedrag og skov.

Indsendt af Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 789

Bier og transformatorstation

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

150 m fra transformatorstationen bor Julie og Steen Knudsen. De er erhvervsbiavlere, og Steen er også en af 10 biavlere i Danmark der tester bidroninger,(avlssarbejde)

Vi har fundet ud af, at bierne bliver påvirket af elektromagnetiske felter fra højspænding.

I følge en forskningsrapport der blev udgivet på Science Advance d. 12. maj 2023 står der. " Forskerne så et betydeligt fald i ekspessionsniveauet af gener forbundet med biernes evne til at fouragere, danne minder og navigere".

Det kan få bierne til at fare vild på vej hjem, så det kan ende med en katastrofe for bifamilien. Alle deres bier står lidt over 100 m. fra transformatoren, tæt på deres produktionsbygning til honning. Stiller kommunen garanti for denne familie , da det er kommunen der har igangsat projektet.

Der bor yderligere 3 biavlere inden for biernes flyveafstand.

Hvordan kan man forsvare en miljøvurderingsrapport, hvor det ikke er taget med.

Indsendt af Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 790

Afstandskrav til naboer

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

I følge en ny bekendtgørelse (nr. 440) fra d. 3. maj 2024, bør der sikres en minimusafstand til bebyggelse på 150m. I dette tilfælde er der kun 25 m. til nærmeste nabo, hvor de har deres udeareal tættere på solcelleparken, med store gener til følge.

Indsendt af Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 791

synliggørelse af høringssvar

Dato: 19-11-2024

Navn: Mikal Bonde

Adresse: risenholmsvej 16

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Det ville klæde kommunen at lade høringssvarene forblive synlige til sagen er afgjort. Ved sidste høring blev de fjernet kl. 24 samme dag som høringen sluttede. Er det kommunen eller European Energy der bestemmer, kommunen har vel intet at skjule, så vi ser ingen grund til at de bliver fjernet.

Indsendt af

Helle og Niels Wibe, Julie og Steen Knudsen, Jenni Federwisch, Tabea Zimmermann, Palle Westh, Signe og Flemming Kristensen, Tine Boss Rasmussen, Judith og John Gibson, Mehda Sector, Lisbeth og Mikal Bonde

Høringssvar

Id: 792

Ændring af Kommuneplanens strategi truer miljøet ved Kildevad

Dato: 19-11-2024

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Kommuneplanen 2020 er den overordnede plan for mål og retningslinjer, hvis hovedformål er at fremme naturen. Med Kommuneplanen stoler vi på, at der i kommunen arbejdes på at bevare den natur vi har. Med Kommuneplantillægget nr. 11 og Lokalplan 131, ændrer kommunen sin strategi, for at gøre det muligt at opstille et teknisk industrianlæg i et område, som var planlagt til skovrejsning og ikke solceller. En ændret strategi der truer miljøet og den omgivne natur med tilhørende fredninger ved Kildevand.

Ændring af Kommuneplanens strategi truer miljøet ved Kildevad

Kommuneplanen 2020 er den overordnede plan for mål og retningslinjer, hvis hovedformål er at fremme naturen. Med Kommuneplanen stoler vi på, at der i kommunen arbejdes på at bevare den natur vi har. Med Kommuneplantillægget nr. 11 og Lokalplan 131, ændrer kommunen sin strategi, for at gøre det muligt at opstille et teknisk industrianlæg i et område, som var planlagt til skovrejsning og ikke solceller. En ændret strategi der truer miljøet og den omgivne natur med tilhørende fredninger ved Kildevad.

Strategien for Kommuneplan 2020

Daværende borgmester Winni Grosbøll introducerer Kommuneplanen 2020 med disse ord:

I disse år skaber vi mere sammenhængende natur. For både dyr og mennesker skaber vi Bornholms Grønne Bølge, der vil gøre mere af naturen tilgængelig for flere, skabe flere korridorer som dyr kan bevæge sig i – og skabe bånd mellem mennesker og deres omgivelser. Vi vil passe på vores natur og miljø og være en bæredygtig og klimavenlig ø.

Solcelleparken lever ikke op til Kommuneplanens rammer

Solcelleparken passer ikke ind i Kommuneplanens rammer for at skabe mere sammenhængende natur for både dyr og mennesker og værne om vores natur og miljø, tværtimod. Området hvor solcelleparken tænkes placeret er domineret af fredskov, sammenhængende økosystemer, fortidsminder og en unik natur. Et teknisk anlæg midt i disse sammenhængende økosystemer, vil ikke alene ødelægge naturen i området, men også være til øget risiko for forurening af vandløb, søer og drikkevand.

Rådgivende konsulentvirksomhed for opstilling af solcelleparker siger, at projektet er fuldstændig håbløst. Det er et meget meget dårligt eksempel på grøn omstilling og kan slet ikke hænge sammen økonomisk. Det lever ikke op til kommuneplanens strategi.

Lov og strategi ændres for at gennemtvinge projektet

For at lovliggøre etableringen af solcelleparken i noget af Bornholms smukkeste natur, må der søges om adskillige dispensationer for at komme uden om de love og regler der er i området, for at beskytte vores natur, fortidsminder, stendiger, vandløb, søer, drikkevand og den oplevelse det er at gå en tur i området. De lokale naboer i området har med tidligere høringsvar, gjort opmærksom på overtrædelse af gældende lovgivning, der er til for at bevare områdets natur. Det har kommunen ikke taget alvorligt, men derimod tilføjet Kommuneplan tillæg 11 og Lokalplan 131, for at gøre det muligt at etablere en solcellepark ved at ændre området til et teknisk anlæg, som ellers var planlagt til skovrejsning i sammenhæng med de omkringliggende økosystemer.

Hvordan kan det i det hele taget lade sig gøre?

Man kan undre sig over, hvordan det overhovedet kan lade sig gøre. Det hele startede med, at kommunens embedsmand, biolog xxxxxxxx alene indgik en aftale med Ian Walentin fra European Energy for at opstarte et projekt for en solcellepark midt i noget af Bornholms smukkeste natur og i strid med gældende lovgivning for området. Kommunens politikere og formanden for vandværket blev ikke inddraget i projektet, det var først senere, hvor det lykkedes xxxxxxxx og Ian Walentin at overbevise kommunalbestyrelsen og politikerne om, at det var kommunens ansvar leve op til regeringens planer om vedvarende energi. Området blev alene udvalgt med den begrundelse, at drikkevandet ved Kildevad have en begrænset anvendelse pga. for højt nitratindhold. Selv om dette var en manipulation og fordrejning af analyseresultaterne, ligesom det billedmateriale politikerne blev præsenteret over for, valgte kommunalbestyrelsen at gå videre med projektet, også selv om selv om nitratindholdet var og stadig er, langt under grænseværdien.

I følge rådgivende konsulentfirma, burde projektet for længst være taget af bordet. Der er alt for mange problematikker med at leve op til gældende lovgivning for området. Trods dette, vælger kommunen at fortsætte i håbet om at få dispensation, i stedet for at imødekomme love og regler.

Politikere – husk på hvad I lovede os ved Kommuneplanen 2020:

Strategi for kommuneplan 2020

Naturen på Bornholm er en hovedattraktion. Det skal det blive ved med at være. Derfor skal vi passe på naturen og arbejde for at få endnu mere natur som hænger sammen, både til glæde for naturen selv og til glæde for os, som bor på eller besøger øen.

Dette vil vi gøre:

- Skabe større og bedre sammenhængende naturområder til fordel for dyr, planter og friluftsliv.
- Øge tilgængeligheden til naturen.
- Skabe mere vild og ikke plejekrævende natur samt urørt skov på Bornholm.
- Udpege områder med særligt værdifulde landskaber for at værne om Bornholms helt unikke landskab.

Solcelleparken er planlagt i et helt unikt landskab, som besøges af mange turister og siges at være lige så interessant som Lejre. At lave en del af dette område om til et teknisk anlæg med solceller, er ikke at passe på vores natur, som beskrevet i Kommuneplanen, tværtimod. Det vil fratage både dyr og mennesker deres glæde ved at færdes i området. Et solcelleanlæg kæder på ingen måde naturen sammen, den skiller den ad.

Naturen ved det planlagte tekniske anlæg til opstilling af solceller er unik. Fredskov, fortidsminder og sammenhængende økosystemer med kilometervis af trampestier, tiltrækker adskillige turister og Bornholmere.

Området med dens sammenhængende økosystemer, fredninger, fortidsminder og urørt skov, må betragtes som særligt værdifuldt landskab. At tillade at et teknisk solcelleanlæg etableres midt i disse omgivelser, er ikke at værne om Bornholms helt unikke landskab.

Strategi for kommuneplan 2020

Miljø

Vi skal passe på vores miljø og særligt sørge for at sikre vores drikkevandsressourcer.

Det vil vi gøre...

- Friholde de særligt sårbare drikkevandsområder for forurenende virksomheder og andet som indebærer en risiko for at forurene vores drikkevandsressourcer
- Beskytte drikkevandet ved at rejse skov på de særligt sårbare drikkevandsområder
- Udpege de særligt følsomme drikkevandsområder

At placere transformer og kompenseringsspoler kun 50 meter fra en § 3 sø med afløb til vandløb og kun 175 meter fra privat drikkevandsboring, er ikke at friholde særligt sårbare områder for forurening.

Transformer og kompenseringspoler der indeholdende store mængder olie, øger risikoen for forurening af drikkevandet, vandløb og søer. Området bør som beskrevet, friholdes for enhver forureningskilde og i stedet beskyttes ved skovrejsning, som beskrevet i Kommuneplanen. Miljørapporten redegøre ikke for denne øget forureningskilde der måtte være ved et olieudslip fra transformer og kompenseringspolere.

Hold fast ved planen

Kommunalbestyrelse og politikere, hold fast ved den strategi i gav os ved Kommuneplanen. I lovede os natur og miljø, men er ved at ødelægge den natur vi har. Hold fast ved planen og lad ikke Kommuneplantillæg 11 og en Lokalplan 131, gøre det muligt at forringe et af øens smukkeste naturområder. Vor natur er ikke til salg, European Energy må finde et mere egnet sted at tjene deres penge, så kommunen kan leve op til sin egen strategi for at bevare den natur vi har, frem for at ødelægge den. Lad ikke Bornholm være kendt for det værst tænkelig eksempel på grøn omstilling.

Figur 4-1 Planområdet er indenfor tre fortidsmindebeskyttelseslinjer og en skovbyggelinje.

Tages der hensyn til gældende lovgivning, naturen, miljøet og diverse afgrænsninger til fredet område, er der kun en lille nordvendt skråning tilbage, som ikke er økonomisk rentabel. Er det da værd at fortsætte projektet?

Er det værd at fortsætte?

- Projektet lever ikke op til Kommuneplanens strategi for natur og miljø
- Projektet er ikke rentabelt med kun 22 ha
- Projektet vil ikke forbedre drikkevandet, tværtimod. Der vil ske en øget forurening fra kabelgrave og nedhamring af 15.000 pæle.
- Risiko for olieforurening af vandløb, sø og grundvand fra transformer og kompenseringspoler
- Opfylder ikke afstandskravet til Skovbyggelinjen

- Opfylder ikke afstandskravet til fortidsminder jf. Museumsloven
- Tager ikke hensyn til nærmeste nabo med henblik på støjgener fra transformator
- Ynglende traner ved § 3 vandhul vil forlade deres ynglested og vildtet vil ikke længer få adgang til deres drikkested
- Vil ikke kunne skules i terrænet da området er stærkt kuperet, især mod nordvest.
- Indsigten til parken vil i den grad forringe besøgendes naturoplevelse. Man vil ikke kunne komme hen til de attraktive fortidsminder ved Bøgebjerg, uden at skulle køre tværs gennem anlægget.

Miljøtekniker og Erhvervsbiavler
Steen Knudsen

Høringssvar

Id: 793

Placering af transformatorstationen uden hensyntagen til miljø og naboer

Dato: 19-11-2024

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

I Kommuneplan 2020 er der sat fokus på at passe på vores fælles natur og især at friholde særligt sårbare drikkevandsområder mod forurening. Det ansøgte område til en solcellepark ligger i landzone og er ifølge kommuneplanen 2020 ikke udpeget til solceller, men til skovrejsning for at sikre sammenhængen af eksisterende

økosystemer og især for at beskytte grundvandet mod forurening.

Den planlagte placering af transformerstationen er under ingen omstændigheder acceptabel. Der er ikke taget

hensyn den lokale drikkevandsforsyning kort derfra og miljøet i det hele taget. Transformer og kompenseringsspoler

indeholder store mængder olie og udgør dermed en øget fare for forurening.

Placering af transformatorstationen uden hensyntagen til miljø og naboer

I Kommuneplan 2020 er der sat fokus på at passe på vores fælles natur og især at friholde særligt sårbare drikkevandsområder mod forurening. Det ansøgte område til en solcellepark ligger i landzone og er ifølge kommuneplanen 2020 ikke udpeget til solceller, men til skovrejsning for at sikre sammenhængen af eksisterende økosystemer og især for at beskytte grundvandet mod forurening.

Den planlagte placering af transformerstationen er under ingen omstændigheder acceptabel. Der er ikke taget hensyn den lokale drikkevandsforsyning kort derfra og miljøet i det hele taget. Transformer og kompenseringsspoler indeholder store mængder olie og udgør dermed en øget fare for forurening.

Øget risiko for forurening af fersk -og saltvand.

Terrænet falder kraftigt fra transformatorstationen til et §3 vandhul kun 50 meter derfra. Vandhullet har forbindelse til et vandløb som igen har forbindelse til Kobbåen og løber ud i havet ved Saltuna (se rød pil). Der er ikke redegjort for denne øget risiko for forurening og der er ikke taget forebyggende foranstaltninger i henhold til bekendtgørelse om krav til kommune planlægning for at undgå forurening af vandhuller, vandløb og hav.

BEK nr 1697 af 21/12/2016

Miljø- og Ligestillingsministeriet

[Yderligere oplysninger >](#)

Bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse

I medfør af § 11 a, stk. 2, i lov om vandforsyning m.v., jf. lovekendtgørelse nr. 1204 af 28. september 2016, fastsættes:

§ 1. Bekendtgørelsens formål er at sikre, at kommuneplanlægningen, jf. lov om planlægning, bidrager til forebyggelse af fare for forurening af nuværende og fremtidige grundvandsressourcer inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse, jf. § 11 a, stk. 1, nr. 2 og 3, i lov om vandforsyning m.v.

§ 2. Kommunalbestyrelsen skal i kommuneplanlægningen friholde områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandforsyninger uden for disse for virksomhedstyper eller anlæg, der medfører en væsentlig fare for forurening af grundvandet. Forbuddet gælder ikke arealer, der allerede er udlagt i kommuneplanen for disse virksomhedstyper og anlæg. Kommunalbestyrelsen skal desuden friholde afgrænsede boringsnære beskyttelsesområder til almene vandforsyninger for udlæg af nye arealer til en arealanvendelse, der medfører øget fare for forurening af grundvandet.

Risiko for forurening af nærliggende drikkevandsboring.

179 m fra den planlagte transformerstation indvendes grundvand til privat drikkevandsforsyning. Der foreligger igen redegørelse til forebyggelse af denne øget forurening af drikkevandet, som transformatorstationen måtte forvolde.

Ifølge bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning inden for områder med særlig drikkevandsinteresser (Bek. Nr. 1697 § 1 og 2) må der ikke opføres anlæg som udgør en øget fare for forurening af grundvandet.

Ingen redningsveje

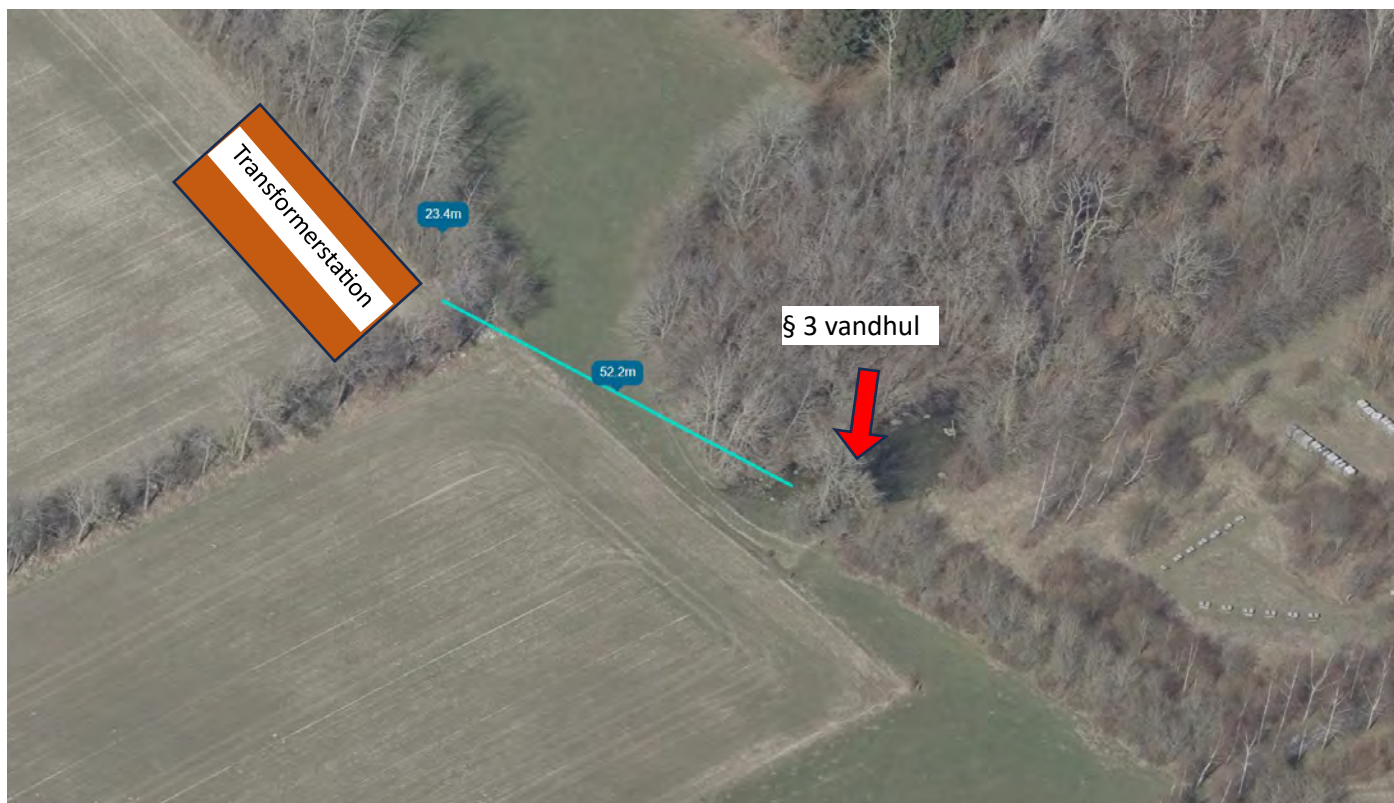
Ifølge Miljørapporten 2.1.6, vil der ikke blive etableret interne veje i projektområdet. Det betyder, at hvis transformatorstationen lækker eller går i brand, vil det især i vinterhalvåret, være vanskeligt at komme dertil med beredskab.

§ 3 vandhul øverste røde pil 50 m fra transformatorstation.

Privat drikkevandsboring nederste røde pil 179 m fra transformatorstation.

§ 3 vandhul kun 50 meter neden for planlagt transformerstation

Støj fra transformere

I Miljørapporten under Alternativer står der, at der er sket en tilpasning i forhold til naboer med henblik på færrest mulige gener. Man har således valgt at placere den støjende transformatorstation så tæt som over hovedet muligt i vindretningen til den ene af naboerne. Denne nabo har i de sidste 25 år boet totalt ugenert i et meget stille naturområde med over 1 km til nærmeste beboelse. Hverken kommune eller bygherre har haft taget kontakt til naboen i planlægningsfasen. I et så følsomt område er det ingen trøst at få at vide, at støjniveauet bliver under grænseværdien på 40 DB og ikke er værre end den larm der generelt er fra landbrugsmaskiner i området. Det kan ikke sammenlignes.

Støj fra transformatorstation B transporteres direkte til ejendommen 34C med vinden fra vest. Både støj og udsyn dertil vil være uudholdeligt for beboerne som bor totalt ugenert med over 1 km til nærmeste nabo.

Miljøtekniker og Erhvervsbiavler
Steen Knudsen

Høringssvar

Id: 794

Kompensation og værditab

Dato: 19-11-2024

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Som nærmeste naboer til solcelleparken forlanger vi, at der bliver forhandlet frivillige aftaler om kompensation og værditab. Disse aftaler skal være indgået inden en eventuel vedtagelse af solcelleprojektet.

I sagsfremstillingen skriver kommunen, at bygherre vil forsøge at forhandle en aftale på plads. Ingen af os der bor inden for 200 meters zonen, er blevet kontaktet af EE med henblik på dette. Vi har skrevet til EE den

1. november for at gøre opmærksom på, at vi godt vil kontaktes med henblik på individuelle kompensationsaftaler. Vi har intet hørt.

Vi har ikke oplevet kommunen som en støttende part i vores kommunikation med EE

Vi oplever at der under hele forløbet har været fejl og mangler. Allerede ved første møde overlod kommunen det til EE at holde møde, hvor en husstand kun blev indbudt med en times varsel og vandværket

slet blev ikke indbudt. Dette til trods for at, kommunen skriver, at de vil være med på sidelinjen.

På vegne af borgere og naboer i Østerlars

Steen Knudsen

Julie Knudsen

Maja Knudsen

Mikal Bonde

Lisbeth Bonde

Niels Wibe

Helle Wibe

Flemming Kristensen

Jenni og Marcel Federwisch

Tabea og Preben Zimmermann

Judith Gibson

John Gibson

Høringssvar

Id: 795

Video: En solcellepark i strid mod lov og retningslinjer

Dato: 19-11-2024

Navn: Steen Knudsen

Adresse: Risenholmsvej 1

Postnr.: 3760

By: Gudhjem

Høringssvar

Se denne video som afslører hvordan embedsmænd fra Bornholms Regionskommune og solcellefirmaet European Energy har startet et solcelleprojekt uden om kommunens politikere. Kommunens landskabs forvaltningsmyndighed har ikke kunnet godkende projektets placering, da der er nogle generelle landskabelige hensyn og noget lovbestemt fredning og arealbeskyttelse. Projektet vil overtræde naturbeskyttelsesloven, fortidsminde loven, skovbyggelinjen og kommunens egen lokalplan og retningslinjer. Et projekt der kræver adskillige dispensationer for at kunne gennemføres og vil sætte et uheldbredeligt ar i noget af Bornholms smukkeste natur med trampestier, fortidsminder, fredsskov, § 3 vandhuller og adskillige småbiotoper med et rigt dyreliv.

Videoen afslører manipulation med bl.a. præsentations billeder, som dog er lavet om nu og forældet vandanalyser, for at påvirke beslutningstagerne i projektet.

Kopier link til video: <https://youtu.be/qOs5XhjFkEs>

eller

Skan QR kode i vedhæftet fil for direkte adgang til videoen på YouTube

Miljøtekniker og Erhvervsbiavler

Steen Knudsen

Høringssvar

Id: 797

Afstand til ynglelokalitet for traner ved anlægsarbejde - Kildevad Solcellepark (MST Id nr.: 11161327)

Dato: 7-10-2024

Navn: Miljøstyrelsen

Adresse: x

Postnr.: x

By: x

Høringssvar

Hej Mette Nordvig Sonne

Tak for din mail med dit spørgsmål, og for telefonsamtalen.

Som jeg også forklarede i telefonen, så kan Miljøstyrelsen desværre ikke give dig en fastsat afstand, da en sådan ikke eksisterer, og da det altid vil bero på en konkret vurdering ift. områdets gældende forhold. Styrelsens har i forbindelse med høringen/tilsynet med kommuneplantillæggets redegørelse påpeget relevante problemstillinger.

For så vidt angår beskyttelsen af fugle følger det af Planklanævnets praksis, at det som følge af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt., i forbindelse med en miljøvurdering af en plan efter omstændighederne skal inddrages, om realiseringen af planen vil medføre sådanne forringelser af levestederne for en given bilag I-fugleart eller trækfugleart, at det kan påvirke arten på bestandsniveau. Dette gælder uanset, at det planlagte ikke ligger i eller i nærheden af et fuglebeskyttelsesområde. Endvidere bør det som følge af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 5 inddrages, om realiseringen af planen kan medføre forsætlige drab af fugle eller forsætlig forstyrrelse navnlig i yngleperioden, i det omfang, en sådan forstyrrelse har væsentlig betydning for formålet med direktivet.

Jeg har forhørt mig ved mine kolleger, om de har kendskab til litteratur som den du søger, og jeg har vedhæftet en tysk rapport om hensynet til artsbeskyttelsen for fugle i forbindelse med vindmøller. Jeg ved godt at det er langt fra det du søger, men jeg har ikke kunnet snuse noget bedre frem. Måske kan det bruges til et eller andet. Jeg har desuden kendskab til at Miljø og fødevareklagenævnet har behandlet sager omkring ynglende traner i forbindelse med projekter om vedvarende energi.

Jeg håber i finder en god løsning på den vanskelige problemstilling.

Bundesministerium
für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit
und Verbraucherschutz

Bundesministerium
für Wirtschaft
und Klimaschutz

Beschleunigung des naturverträglichen Ausbaus der Windenergie an Land

– Eckpunktepapier –

In aller Kürze:

- **Wir lösen den Zielkonflikt zwischen Energiewende und Artenschutz auf.**
- **Wir vereinfachen die Verfahren für Windenergie durch standardisierte bundeseinheitliche Kriterien.**
- **Es wird präzise und einheitliche Listen für die betroffenen Vogelarten, die Vermeidungsmaßnahmen und die jeweiligen Abstände geben.**
- **Wir bewahren hohe Standards für den Artenschutz. Die europäischen Naturschutz-Richtlinien werden respektiert und bleiben unangetastet.**
- **Wir stärken den Vogelschutz durch ein neues Artenhilfsprogramm, in das die Windenergie-Betreiber einzahlen, wenn sie die Ausnahmeregelung nutzen.**
- **Repowering wird vereinfacht, indem die Vorbelastung an den Standorten berücksichtigt und die Alternativenprüfung deutlich erleichtert wird.**
- **Auch die Genehmigung von Windenergie in Landschaftsschutzgebieten wird – bis zur Erreichung des Zwei-Prozent-Zieles – deutlich erleichtert.**

Die Bundesregierung hat sich zum Ziel gesetzt, den Anteil der erneuerbaren Energien am Bruttostromverbrauch bis 2030 auf mindestens 80 Prozent und bis 2035 auf 100 Prozent zu erhöhen. Klimaneutralität soll bis spätestens 2045 erreicht werden. Der Ausbau hat inzwischen eine doppelte Dringlichkeit: Es bleibt nicht mehr viel Zeit, um die Klimakrise wirksam einzudämmen. Zudem ist es angesichts des russischen Angriffskriegs auf die Ukraine notwendig, Deutschland aus dem Klammergriff der russischen Energieimporte zu befreien. Entscheidender Schlüssel dafür ist der zügige Ausbau der erneuerbaren Energien. Er ist eine Frage der öffentlichen Sicherheit, der ökologischen Vernunft und auch der ökonomischen Zukunftsfähigkeit. Daher ist hohes Tempo notwendig, und die Bundesregierung setzt alle Hebel in Bewegung, Planungs- und Genehmigungsverfahren für erneuerbare Energien zu vereinfachen und zu beschleunigen. Insbesondere müssen die notwendigen Flächen für den Windenergieausbau rechtzeitig bereitgestellt werden. Dazu wird die Bundesregierung ein Wind-an-Land-Gesetz vorlegen, das die Länder verpflichtet, zwei Prozent ihrer Fläche für die Windenergie an Land zur Verfügung zu stellen. Hier stehen alle Länder gemeinsam in der Verantwortung. Darüber hinaus plant die Bundesregierung zahlreiche Maßnahmen, wie zum Beispiel die Abstände zu Drehfunkfeuern und Wetterradaren kurzfristig deutlich zu reduzieren. Auch bei militärischen Belangen und der Ausweisung von Tiefflugkorridoren sowie beim Denkmalschutz soll der Windenergieausbau stärker berücksichtigt werden, sodass mehr Flächen für Windkraftanlagen zur Verfügung stehen. Und schließlich brauchen wir den im Koalitionsvertrag verankerten „Pakt mit den

Ländern“, um vor Ort die Behörden und Gerichte besser mit Personal und technischer Infrastruktur auszustatten.

Wichtig ist auch, den beschleunigten Ausbau der Windenergie mit dem Artenschutz besser in Einklang zu bringen. Neben der Klimakrise ist die Artenkrise die zweite globale ökologische Krise, die unsere Lebensgrundlagen bedroht. Daher bedarf es eines starken Artenschutzes, der zugleich den notwendigen zügigen Ausbau von Windkraftanlagen erlaubt. Deshalb will die Bundesregierung die artenschutzfachliche Prüfung für Windenergieanlagen an Land vereinfachen und sie schneller und effizienter machen. Ziel ist, Windkraftanlagen zügig und rechtssicher zu genehmigen, unter Wahrung hoher und europarechtlich gebotener ökologischer Schutzstandards. Hierfür haben sich BMUV und BMWK auf die folgenden gemeinsamen Eckpunkte verständigt:

1. Standardisierung der Signifikanzprüfung

Es sollen erstmals im Bundesnaturschutzgesetz bundeseinheitliche gesetzliche Standards eingeführt werden, um zu prüfen, ob sich durch die Errichtung einer Windenergieanlage das Tötungs- und Verletzungsrisiko kollisionsgefährdeter Vögel signifikant erhöht. Damit schaffen wir für die Genehmigungsbehörden in den Ländern klare und verbindliche Prüfungs- und Bewertungskriterien und vereinfachen die Verfahren.

Die Bewertung, ob eine Windenergieanlage das Tötungs- und Verletzungsrisiko für kollisionsgefährdete Vogelarten signifikant erhöht, erfolgt künftig:

- anhand einer abschließenden bundeseinheitlichen Liste kollisionsgefährdeter Brutvogelarten (siehe Anlage).
- unter Berücksichtigung eines artspezifischen Tabubereichs in unmittelbarer Nähe zum Brutplatz und von weiteren Prüfbereichen (siehe Anlage). In den Prüfbereichen gilt die Regelvermutung, dass die Signifikanzschwelle überschritten ist. Diese Vermutung kann auf Grundlage einer bundeseinheitlichen verbindlichen Habitatpotenzialanalyse (inklusive Bewertungsmaßstäbe) widerlegt werden. Die bisher häufig erforderliche, aufwändigere Raumnutzungsanalyse entfällt, was den Aufwand begrenzt und das Verfahren beschleunigt. Sie kann aber weiter auf Antrag des Betreibers durchgeführt werden, wenn das im Einzelfall sinnvoll ist.
- Außerhalb der Prüfbereiche ist keine weitere Prüfung mehr erforderlich, da das Tötungsrisiko dort nicht signifikant erhöht ist. In diesem Bereich sind auch keine Vermeidungsmaßnahmen mehr zu ergreifen.
- durch eine Liste von artspezifischen Vermeidungsmaßnahmen, mit denen die vorhabenbedingte Erhöhung des Tötungsrisikos unter die Signifikanzschwelle gesenkt werden kann. Hier geht es zum Beispiel um Antikollisionssysteme,

Abschaltungen aufgrund von Bewirtschaftungsereignissen in engem Umkreis um die Windenergieanlage unter Berücksichtigung von artspezifischen Verhaltensmustern, Windgeschwindigkeit etc. Weitere saisonale oder brutzeitbezogene Abschaltungen soll es nicht mehr geben.

- und schließlich einer Zumutbarkeitsschwelle für die Antragsteller, die festlegt, bis zu welcher Summe Vermeidungsmaßnahmen (für alle artenschutzrechtlichen Maßnahmen, unter anderem auch Fledermausabschaltungen) zu akzeptieren sind und ab wann eine Ausnahme zu beantragen ist. Diese Zumutbarkeit liegt in der Regel bei sechs Prozent der jährlichen Erzeugung, an besonders windhöffigen Standorten (ab 100 Prozent des Referenzertrags) können im Einzelfall auch höhere Ertragsverluste (bis acht Prozent) zumutbar sein. Die Überschreitung wird durch eine Prognose im Genehmigungsverfahren bestimmt. Abschaltungsbezogene Vermeidungsmaßnahmen sind in der Ausnahme nur in einem begrenzten Umfang zulässig, die exakte Stundenzahl wird noch festgelegt. Die Kosten hierfür können bei den erforderlichen Zahlungen in die Artenhilfsprogramme angerechnet werden.

Für diesen Bereich sind die Regelungen abschließend. Abweichende Regelungen der Länder sind nicht möglich. Beim Umgang mit sogenannten Ansammlungen können die Länder ihre individuellen Vorgehensweisen beibehalten, ebenso beim Umgang mit Fledermäusen. Das Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz (BMUV) und das Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz (BMWK) werden die kollisionsgefährdeten Brutvogelarten, die Abstände, die Vermeidungsmaßnahmen alle drei Jahre evaluieren und aktualisieren. Bis Ende 2022 werden BMUV und BMWK darüber hinaus die Einführung einer probabilistischen Methode zur mathematischen Berechnung der Kollisionswahrscheinlichkeit prüfen und soweit möglich einen Vorschlag hierzu vorlegen.

Diese bundeseinheitlichen gesetzlichen Standards werden wesentlich zur Rechtssicherheit der Genehmigungsentscheidungen beitragen und es den Behörden erleichtern, eine rechtssichere Ausnahme zu erteilen, wenn Vorhaben die Signifikanzschwelle überschreiten.

2. Artenschutzrechtliche Ausnahme

Die artenschutzrechtliche Ausnahme für die Genehmigung von Windenergieanlagen an Land wird konkretisiert. Liegen die dafür festgelegten Anforderungen vor, ist eine Ausnahme zukünftig ohne behördliches Ermessen zu erteilen.

- Erneuerbare Energien liegen im überragenden öffentlichen Interesse und dienen der öffentlichen Sicherheit. Damit liegt der Ausnahmegrund in der Regel vor.

- Die Anforderungen der Alternativenprüfung werden konkretisiert. Dabei sollen folgende Regelvermutungen gelten:
 - o In Gebieten, die gezielt für Windenergie ausgewiesen sind oder ausgewiesen werden sollen, ist regelmäßig davon auszugehen, dass in dem ordnungsgemäß durchgeführten Planverfahren die Auswahl der am besten geeigneten Standorte auch unter Berücksichtigung des Natur- und Artenschutzes erfolgt ist. Somit bestehen keine Standortalternativen, solange die Flächenziele nicht erreicht sind.
 - o Begleitend werden die Anforderungen an die Umweltprüfungen bezüglich des Artenschutzes zeitnah gesetzlich konkretisiert.
 - o Für Gebiete, für die (noch) keine Planung vorliegt, sollen die Anforderungen an die Alternativenprüfung gesetzlich präzisiert werden, indem ein klar umgrenzter Bereich festgelegt wird, in dem Alternativen zu prüfen sind.
- Verschlechterung des Erhaltungszustands der Population einer Art:
 - o Es wird vermutet, dass kein Verstoß gegen das Verschlechterungsverbot vorliegt, wenn für die betreffende Art in ihrem Bestand zu erwarten ist, dass der Zustand der Population einen positiven Trend aufweist oder sich zumindest bundesweit nicht verschlechtert; weitere Voraussetzung ist, dass in ein für diese Art bestehendes Artenhilfsprogramm eingezahlt wird.
 - o Die Vermutung gilt auch, wenn statt des Nachweises der Stabilität des bundesweiten Erhaltungszustands der Nachweis geführt werden kann, dass sich der Erhaltungszustand der durch das Vorhaben betroffenen lokalen Populationen nicht verschlechtert, gegebenenfalls unter Beachtung von FCS-Maßnahmen oder der Zahlungen in die Artenhilfsprogramme.
 - o Für die als kollisionsgefährdet gelisteten Vögel wird sehr zeitnah festgelegt, ob sie in ihrem Bestand gefährdet sind.
 - o Für eine Übergangszeit von drei Jahren wird für die Bestimmung des Erhaltungszustandes zunächst auf vorhandene Erkenntnisse abgestellt. In dieser Zeit reicht es für den Nachweis der bundesweiten Nicht-Verschlechterung aus, wenn die Art nicht auf einer Gefährdungsliste geführt oder wenn die Nicht-Gefährdung vom Bundesamt für Naturschutz festgestellt wird.
 - o Parallel werden regelmäßig Daten zur Bestandsentwicklung dieser Arten erhoben und den Genehmigungsbehörden zugänglich gemacht, auf deren Basis dann die Prognose zur Bestandsentwicklung (siehe oben) abgegeben werden kann. Nach Ablauf der Übergangsfrist soll diese Prognose dann einfach und zuverlässig nach europarechtlichen Standards auf Basis dieser validen Bestandsentwicklungsdaten erfolgen.

- o Gleichzeitig werden wir gezielt den wissenschaftlichen Kenntnisstand zu den hier berührten Fragestellungen rund um den Themenbereich Windenergie und Artenschutz fördern.

3. Nachträgliche Anordnungen und Nisthilfen

Wir wollen klarstellen, dass nachträgliche Anordnungen nur in Ausnahmefällen und nur unter Berücksichtigung der wirtschaftlichen Zumutbarkeit für den Anlagenbetreiber möglich sind.

Nisthilfen für windenergiesensible Vogel- und Fledermausarten sind im definierten Nahbereich um bestehende Windenergieanlagen und auf für Windenergie in Raumordnungs- oder Bauleitplänen ausgewiesenen Flächen unzulässig.

4. Repowering

Die Regelungen des § 16b Bundes-Immissionsschutzgesetz (BImSchG) zur artenschutzrechtlichen Prüfung werden in das Bundesnaturschutzgesetz (BNatSchG) überführt. Dabei werden folgende Präzisierungen vorgenommen:

- Es wird gesetzlich klargestellt, dass und wie die Berücksichtigung der Vorbelastung zu erfolgen hat. Die gesetzliche Regelung wird durch einen Leitfaden des Bundes oder der Länder ergänzt.
- Standortalternativen sind in der Regel nicht zumutbar, auch außerhalb von für die Windenergie ausgewiesenen Gebieten. Ausnahmen gelten bei Anlagen in artenschutzrechtlich hoch sensiblen Gebieten (insbesondere Dichtezentren). Damit wird die Alternativenprüfung erheblich erleichtert.

5. Landschaftsschutzgebiete

- Landschaftsschutzgebiete sollen bei der Planung vollumfänglich betrachtet und Gebiete für Windenergie dort verstärkt ausgewiesen werden.
- Innerhalb von Landschaftsschutzgebieten sollen künftig Windenergieanlagen bereits zugelassen werden können, wenn dies planerisch vorgesehen ist. Eine zusätzliche Ausnahme nach der Landschaftsschutzgebietsverordnung oder Befreiung nach § 67 BNatSchG ist dann nicht mehr erforderlich.
- Bis zur Erreichung der Flächenziele sind Windenergieanlagen innerhalb von Landschaftsschutzgebieten auch außerhalb von für die Windenergie ausgewiesenen Gebieten zulässig.
- Dies gilt nicht, soweit Landschaftsschutzgebiete zugleich Natura-2000-Gebiete oder Weltkultur- und Weltnaturerbeflächen sind.

Anlage: Artenliste für Brutplätze (besonders) kollisionsgefährdeter Vogelarten sowie Tabu- und Prüfbereiche

	Brutvogelarten und deren vMGI-Klasse (A) = sehr hohe Mortalitätsgefährdung ¹ (B) = hohe Mortalitätsgefährdung (C) = mittlere Mortalitätsgefährdung	Nahbereich/ Innerer Schutzbereich	Zentraler Prüfbereich	Erweiterter Prüfbereich
			Prüfbereich	
1	Seeadler (A)	500	2.000	5.000
2	Fischadler (A)	500	1.000	3.000
3	Schreiadler (A) ²	1.500	3.000	5.000
4	Steinadler (A) ²	1.000	3.000	5.000
5	Wiesenweihe (A) ³	400	1.500*	
6	Kornweihe (A) ²	400	1.500*	
7	Rohrweihe (B) ³	400	1.500*	
8	Rotmilan (B)	500	2.000*	
9	Schwarzmilan (B)	500	1.500*	
10	Wanderfalke (B)	500	1.000*	
11	Baumfalke (B)	350	500*	
12	Wespenbussard (B)	500	1.000	2.000
13	Schwarzstorch (B) ⁴	500	3.000	5.000
14	Weißstorch (B)	500	1.500*	
15	Sumpfohreule (B) ²	500	1.000	2.500
16	Uhu (C) ³	500	1.000	2.500

* hier keine Unterscheidung zwischen zentralem Prüfbereich und erweitertem Prüfbereich

Erläuterungen:

¹ Die Einstufung der artspezifischen Mortalitätsgefährdung an WEA erfolgt nach Bernotat & Dierschke (2021).

² Sehr seltene Arten mit nur regionaler Verbreitung und wenigen Brutpaaren in Deutschland. Der Schutz ihrer Vorkommen ist für den Naturschutz prioritär und für den Windkraftausbau (2%) wenig relevant.

³ Nur dann kollisionsgefährdet, wenn die Höhe der Rotorunterkante weniger als 30 bis 50 m bzw. in hügeligem Gelände weniger als 80 m beträgt.

⁴ Nur Jungtiere gelten als kollisionsgefährdet.

Høringssvar

Id: 798

Høring af berørt myndighed: Ny høring af plangrundlag og miljøvurdering af plan og projekt - Kildevad Solcellepark

Dato: 13-10-2024

Navn: Bornholms Regionskommune -
Spildevandsmyndigheden

Adresse: -

Postnr.: -

By: -

Høringssvar

Hej Mette

Jeg håber, at det er ok, at du får høringssvaret her i stedet for på hjemmesiden – på denne måde kan vi selv holde styr på hvad vi har svaret historisk. Hvis jeg skal uploade det, må du sige til.

Vi har ikke modtaget oplysninger om, hvorvidt der skal afledes, udledes eller nedsives hverken spildevand, regnvand eller oppumpet grundvand/afværgenforanstaltninger fra området. Hvis de skal håndtere spildevand eller regnvand i forbindelse med etableringen, har vi fundet ud af, at det bør fremgå af miljøvurderingen og at vi allerede i forbindelse med miljøvurderingen skal have tilladelserne klar (vi skal i hvert fald have udført alle vurderinger og være klar til at godkende det). Da vi ikke har modtaget nogle oplysninger, og da jeg umiddelbart ikke kan finde oplysninger om afledning af vand i høringsmaterialet, antager vi, at der ikke skal afledes vand, og vi har derfor ikke nogle kommentarer til solcelleparken. Hvis der derimod skal afledes vand, skal de sende en ansøgning hurtigst muligt, så vi kan vurdere forholdet til miljøvurderingen.

Høringssvar

Id: 799

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø's bemærkninger til Bornholm Regions Kommunes kommuneplantillæg nr.11 vedr. naturbeskyttelsesinteresser (MST Id nr.: 11375422)

Dato: 1-11-2024

Navn: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Adresse: -

Postnr.: -

By: -

Høringssvar

Til Bornholms Regions Kommune

Styrelsen for Grønarealomlægning og Vandmiljø (SGAV) kan konstatere, at vi i forbindelse med den tidligere høring af Bornholms Regions kommuneplantillæg nr. 11 fremsendte vejledende bemærkninger omkring naturbeskyttelsesinteresser. Vi har derfor ikke yderligere kommentarer i den sammenhæng.

Høringssvar

Id: 800

Høring af berørt myndighed: Ny høring af plangrundlag og miljøvurdering af plan og projekt - Kildevad Solcellepark

Dato: 18-11-2024

Navn: Bornholms Regionskommune - Miljøtilsyn

Adresse: -

Postnr.: -

By: -

Høringssvar

Hej Mette

Grundigt og omfattende stykke arbejde der her er leveret, og jeg har ikke nogen bemærkninger til det.

Høringssvar

Id: 802

Høring af berørt myndighed: Ny høring af plangrundlag og miljøvurdering af plan og projekt - Kildevad Solcellepark

Dato: 20-11-2024

Navn: Bornholms Regionskommune - Vej-myndighed

Adresse: -

Postnr.: -

By: -

Høringssvar

Hej Mette

Vejmyndigheden har ingen bemærkninger til det fremsendte materiale vedr. høring om Kildevad Solcellepark.

Bilag 6: Oversigt over høringssvar fra naboer med bemærkninger fra bygherre og administrationen

Høringssvar fra nabogruppe

	Afsender	Resume af høringssvar	Projektejers bemærkninger	Administrationens bemærkninger
611	Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen Karen Marie Pedersen Rene Tine Boss Poul Hansen Maja Knudsen Andy Fabian	Opsætning af hegn er ikke acceptabelt, da området er økologiske forbindelser/spredningskorridor. Den visualiserede randbeplantning kræver stor pasning og vedligehold. Vilkåret i § 25-tilladelsen er ikke tilstrækkeligt og bør erstattes af bod, såfremt beplantningens udvikling ikke er svarende til visualiseringsbillederne.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	Udpegninger vedrørende spredningskorridorer er beskrevet i Grønt Danmarkskort i Kommuneplan 2020 De udpegninger af ’økologiske forbindelser’, der indgår i plan- og projektområdet, ligger i Delområde 2 til lokalplanen. Delområde 2 må ifølge lokalplanens bestemmelser kun anvendes som naturområde. Indenfor projektområdet er der derudover overlap med udpegningen for ’potentielle økologiske forbindelser’ på ca. 12 %. Overlappene ligger i projektområdets kanter mod nordøst, sydvest og vest. Overlappet dækker ikke hele udpegningen af potentielle økologiske forbindelser og lægger sig heller ikke på tværs og afskærer ikke de samlede muligheder for at forbinde natur rundt om solcelleparken. Hegnet vil forhindre større dyr i at anvende projektområdet. De kan til gengæld anvende den afskærmende randbeplantning rundt om solcelleparken som spredningskorridor. Da jorden i projektområdet overgår fra dyrket mark til grønt areal, vil mindre dyr samt planter kunne anvende projektområdet. Hegnet vurderes ikke at medføre en væsentlig negativ påvirkning på natur og udpegningerne i Grønt Danmarkskort. Der er redegjort for kommuneplanens udpegninger, herunder Grønt Danmarkskort i kommuneplantillæg og lokalplan. Administrationen har også behandlet høringssvaret i den sammenfattende redegørelse¹. Se mere om økologiske forbindelser i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.10 ’Tema: Natur’, underafsnit 4.10.2 ’Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort’. Svaret er indkommet i første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til § 25-tilladelse. I løbet af høringen blev visualiseringerne opdateret grundet en fejl med manglende indarbejdet højdemodel. Høringen blev samtidig forlænget. Planloven, herunder lokalplanen og kommuneplantillægget giver ikke mulighed for at opkræve fastlagt bod. Administrationen vurderer, at det heller ikke er muligt efter miljøvurderingsloven at fastlægge vilkår i § 25-tilladelsen, som giver mulighed for at opkræve fastlagt bod. Vilkår i en tilladelse til et projekt efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1 skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 27, stk. 2. Administrationen finder,

¹ Den sammenfattende redegørelse vedlægges miljøvurderingsrapporten. Den sammenfattende redegørelse vedlægges også 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' som bilag 4. Den indgår desuden i bilagene til dagsordenspunktet for vedtagelse af Kommuneplantillæg nr. 11, Lokalplan nr. 131 og 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'.

				at det er vigtigt, at den afskærmende beplantning kommer op og får effekt, men finder ikke, at der er grundlag for at stille så vidtgående vilkår, som en bod er. Både bygherre og administration er opmærksomme på, at den afskærmende beplantning ved eksisterende solcelleprojekter på Bornholm endnu ikke har fået den ønskede effekt. Vilkårene i § 25-tilladelsen til Kildevad Solcellepark er skærpet i forhold til tidligere tilladelser til solcelleparker, særligt i form af overvågningsprogram. Bygherre skal til enhver tid overholde miljøvurderingsloven og ulovlige forhold i et projekt skal berigtiges, jf. miljøvurderingsloven § 55. Særligt ved tilladelser efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1, skal bygherre overholde tilladelsens vilkår. Hvis vilkår i en tilladelse tilsidesættes, kan den, der tilsidesætter vilkårene blive straffet med bøde, jf. miljøvurderingslovens § 56, stk. 1, nr. 4. Der er således direkte i miljøvurderingsloven allerede en mulighed for straf, og administrationen finder ikke grundlag for at gå videre end det. Se mere om randbeplantning i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.3 'Beplantning'm.
612	Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen Karen Marie Pedersen Rene Tine Boss Poul Hansen Maja Knudsen Andy Fabian	Der er flere fortidsminder og arkæologiske interesser i området. Der spørges ind til, om museet er klar over projektets omfang. Miljøvurderingsrapporten indeholder en fejl, da der er over 500 m i fugleflugtslinje mellem produktionssted og forbrugssted. Det betyder, at strøm skal transporteres i det eksisterende elnet på almindelige markedsvilkår. På den baggrund foreslås det, at solcelleparken flyttes til Åsedamsvej ved transformerstationen. Arealet har samme lodsejer. På den foreslåede placering skal ikke dispenseres fra fortidsminder, skovbyggelinje, økologiske forbindelser, særligt kulturmiljøområde og Kommuneplan 2020.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	Bornholms Museum er blevet inddraget i plan- og miljøvurderingsprocessen som berørt myndighed og har også afgivet høringssvar. Det fremgår af høringssvaret, at Bornholms Museum er opmærksom på alle typer jordarbejder i forbindelse med etablering af en solcellepark. Bornholms Museum skal også lave arkæologisk forundersøgelse, inden solcelleparken anlægges. Se mere om arkæologi i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.15: 'Tema: Arkæologi'. Den påpegede fejl i afstand mellem produktionssted og nettilslutning ved Åsedamsvej er blevet rettet mellem den første og anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til § 25-tilladelse. Den alternative placering, der foreslås, vil ikke give samme effekt på nitratreduktion i grundvandet ved Kildevad som den nuværende placering. Se mere om afstand og nettilslutning i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning' og afsnit 5.2 'Alternativ placering af solceller'. Der er redegjort i lokalplanen samt i miljøvurderingsrapporten for, at anlægget skal have dispensation fra skovbyggelinje og fortidsmindebeskyttelseslinjer. I tilladelsen til projektet efter miljøvurderingslovens § 25 er der yderligere taget stilling til forholdet mellem § 25-tilladelsen til projektet og eventuelle dispensationer. Se mere om bygge- og beskyttelseslinjer i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.4 'Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer'.

				Økologiske forbindelser, særlig kulturmiljøområde og Kommuneplan 2020 er ikke forhold, der skal dispenseres fra. Der er redegjort for Økologiske forbindelser og særlig kulturmiljøområde i kommuneplantillæg og lokalplan. Kommuneplanen bliver ændret med det foreslåede kommuneplantillæg.
613	Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen Karen Marie Pedersen Rene Tine Boss Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian	Afsender har været i kontakt med naboer til en solcellepark på Sjælland opstillet af European Energy. De fortæller om store støjgener og anbefaler minimum 100 m afstand fra bolig til beplantningen starter og med minimum 6 rækker. De kontaktede naboer fortæller om store økonomiske tab på deres ejendomme. Afsender vil derfor have, at Bornholms Regionskommune skal garantere for, at ingen naboer lider unødigt økonomisk tab.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	Solcelleparkens indretning er af stor betydning for hvor meget støj, naboerne vil opleve. Transformerstationen er den største støjkilde i en solcellepark. På baggrund af høringssvar er transformerstationen blevet flyttet ind midt i solcelleparkens område. Med den nye placering ligger transformerstationen mere end 300 meter fra nærmeste beboelse. Miljøvurderingen havde i forvejen vist, at en støjgrænse på 45 dB ved nærmeste støjfølsomme område kunne overholdes. Den nye placering af transformerstationen ligger længere væk fra støjfølsomme områder end i miljøvurderingens undersøgelse. En randbeplantning eller anden skovmæssig beplantning regnes generelt ikke for et tiltag, der kan medføre en støjdæmpende effekt. På baggrund af høringssvar er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træækker omkring størstedelen af anlægget i stedet for det tidligere krav om tre supplerende træækker, hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker, hvor der ikke er eksisterende beplantning Se mere om støj i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.13 'Tema: Støj' og randbeplantning i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.3 'Beplantning'. Bornholms Regionskommunen må ikke deltage i privatretslige dispositioner. Herunder aftaler om kompensation og værditab. Økonomiske forhold, herunder værditab ligger ikke indenfor det Bornholms Regionskommune kan inddrage i en miljøvurdering efter miljøvurderingsloven. Projektets miljømæssige indvirkninger på materielle goder skal belyses i en miljøvurdering, men efter EU-domstolens praksis gælder det ikke projektets indvirkning på materielle goders værdi. Administrationen noterer sig, at bygherre forpligter sig til frivillige forhandlinger med naboerne. Bornholms Regionskommune kan imidlertid hverken efter planloven eller miljøvurderingsloven fastlægge bestemmelser eller vilkår for forhandlingerne. Udover bygherres villighed til at indgå i frivillige forhandlinger fastlægger lov om vedvarende energi de regler, der er for kompensation i forbindelse med anlæg til vedvarende energi. Lov om vedvarende energi administreres af Energistyrelsen. Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke denne sagsbehandling.
614	Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh	European Energy har ansøgt om at sætte solceller op, som har en max. højde på 3,20 m. Afsender undrer sig over, hvorfor der i udkast til § 25-tilladelsen står, at	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023.	Det er korrekt, at der har været forskel i den beskrevne højde for solcellepanelerne i de forskellige dokumenter første gang,

	Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen Karen Marie Pedersen Rene Tine Boss Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian	de må have en højde på max. 3.50 m. Ved borgermøde blev en solcelletype på 3,95 meter vist. Afsender stoler bl.a. derfor ikke på European Energy. Solcellerne på Bodelyngsvejen er kun 2.5 m høje	Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	de kom i høring. På baggrund af høringssvar bekræftede bygherre, at solcellepanelerne skulle opføres i en højde af 3,2 meter over terræn. Administrationen lavede en konsekvensretning i alle dokumenter, således at der nu står 3,2 meter over terræn i alle dokumenter. Administrationen har på baggrund af oplysningsgrundlaget i miljøvurderingsrapporten og særligt i bilag 5a og bilag 5b om PFAS i solceller og kabler fastsat vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at solcellepanelerne skal være Longi type LR5-72HBD. Det er i Energistyrelsens invitation til værditabsmøde, at der er nævnt en anden type solcellepanel. Energistyrelsen er alene myndighed i forhold til værditabsordningen og har ikke indflydelse på hvilken type solceller, der skal opføres i Kildevad Solcellepark. Administrationen fastholder vilkåret til typen af solcellepanel. Se mere om højde og solcelletype i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning' og om bygherre i afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'.
621	Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde Sonja og Mogens Larsen Birte Robbins Birgitte Nielsen Karen Marie Pedersen Rene Tine Boss Poul Hansen Gudhjem Maja Knudsen Andy Fabian	Miljøvurderingsrapporten er mangelfuld, indeholder mange fejl og opfylder således ikke lovgrundlaget. CO₂ regnskabet er lavet på et fejlagtigt grundlag og indeholder ikke hele projektet. Visualiseringsbillederne er ikke virkelighedstro. Afsender har vedhæftet foto for at vise virkeligheden. Vurderingen af visuel kontakt er fejlagtig.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	Administrationen har på baggrund af høringssvar fra første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse anmodet bygherre om at indsamle supplerende data vedrørende bilag IV arter og udbygge miljøvurderingsrapporten om dette samt en række andre emner bragt op i høringssvar. Administrationen har på baggrund af den rettede miljøvurderingsrapport samt høringssvar ændret i både kommuneplantillæg, lokalplan og udkast til § 25-tilladelse. Administrationen vurderede, at ændringerne fordrede en fornyet høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Administrationen finder, at der efter den anden høring ikke er indkommet høringssvar, der medfører behov for yderligere ændringer i miljøvurderingsrapporten eller ny høring. Se mere om mistillid til behandling af høringssvar og mistillid til planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til § 25-tilladelse i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. Administrationen har gennemgået miljøvurderingsrapportens vurdering af CO₂ belastning og klimatilbagebetalingstid. Administrationen finder, at selvom gennemgangen i miljøvurderingsrapporten ikke er baseret på den solcelletype, som skal anvendes i Kildevad Solcellepark, så er det rimeligt at antage, at den model solcellepaneler, der vil blive anvendt i Kildevad Solcellepark vil ligge indenfor den klimatilbagebetalingstid, der er kortlagt i analysen. Se mere om CO₂ belastning og klimatilbagebetalingstid i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.14 'Tema: Klima'. Det er korrekt, at den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indeholdt visualiseringer uden det rette højdegrundlag. Bygherre fremsendte, så snart fejlen blev opdaget, opdaterede visualiseringer i en digital model med indarbejdet højdegrundlag. Bornholms Regionskommune indarbejdede

		§ 3 søen er ikke undersøgt som lovbefalet.		visualiseringerne i høringsmaterialet og forlængede høringen, så der også var 8 ugers høring af de tilrettede visualiseringer. I løbet af høringsperioden og på baggrund af borgermøde indsendte bygherre yderligere visualiseringer lavet som fotomonterede visualiseringer udarbejdet på billeder taget i lokalområdet. De supplerende fotomonterede visualiseringer blev indarbejdet i miljøvurderingsrapportens bilag og indgik i høringsmaterialet i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud. Visualiseringer vil aldrig være et præcist billede, men det kan give et indtryk af det fremtidige udseende af et projekt. Det fremgår overordnet af visualiseringerne, at den afskærmende beplantning vil få en slørende effekt, når det vokser til. Det fremgår dog også, at randbeplantningen ikke vil kunne skjule solcelleparken helt. Visualiseringerne står samtidig ikke alene, men understøtter beskrivelse og vurdering af landskabelig og visuel påvirkning i miljøvurderingsrapportens kapitel 7 'Landskab og visuelle forhold', som på samme måde beskriver, at projektet kan afskærmes, men ikke skjules helt. Høringssvaret peger også på, at en bestemt ejendom ikke indgik i analysen af visuel kontakt. En vurdering af ejendommen blev indarbejdet i miljøvurderingsrapporten inden den anden høring. Se mere om visualiseringer og visuel kontakt i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning' samt i underafsnit 4.11.1 'Mangel i miljøvurderingsrapportens kapitel om landskab og visuelle forhold'. Det er korrekt, at miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, ikke indeholdt en nærmere undersøgelse af en sø beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven inde i projektområdet. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse i søen for forekomst af padder. Der blev ikke fundet padder ved undersøgelsen. Der er derudover lavet en beskrivelse af søens fysiske fremtoning, en undersøgelse af artsregistreringer i Danmarks Miljøportal samt observationer af et ynglende tranepar. Der er i projektet indarbejdet en afstand fra søen til opstilling af solceller på 5 meter fra eksisterende pløjekant. Se mere om den beskyttede sø i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.4 'Manglende undersøgelse af beskyttede søer'.
--	--	---	--	---

		Den animalske produktion er stoppet på de 2 nærliggende gårde, og nitratinholdet i drikkevandsressourcen er faldende. Der kan ske en nedsivning af PFAS og bly i drikkevand, undersøgelse af kabler og ledninger i jord er ikke fyldestgørende og ordentligt fremlagt.		Administrationen er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratinhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på boringerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 ’Tema: Vand’, underafsnit 4.6.1 ’Grundvand og nitratbelastning’. Administrationen har gennemgået det fremlagte materiale fra bygherre vedrørende PFAS og andre indholdsstoffer, herunder bly, grundigt. Efter praksis for miljøvurderingsreglerne er det alene et krav, at oplysningsgrundlaget er tilstrækkeligt til at kunne foretage en vurdering af de miljømæssige indvirkninger, og at en miljøvurderingsrapport indeholder en beskrivelse af de forventede emissioner og oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden. Det fremgår af undersøgelsen for PFAS, at selvom det ikke har været muligt at skaffe alle sikkerhedsdokumenter, og der er en usikkerhed omkring et REACH-certifikat, er det muligt ud fra forfatternes² faglige videns- og erfaringsniveau at konkludere, at risikoen for udvaskning af PFAS er minimal. For bly er der fundet en mindre risiko for forurening med bly fra lodninger, hvis et solcellepanel går i stykker. Bornholms Regionskommune har på baggrund af den oplyste risiko stillet vilkår, som sikrer, at ødelagte solcellepaneler fjernes straks, så risiko for forurening med bly minimeres. Et dagsordenspunkt skal holdes i en overskuelig form og kan derfor ikke indeholde alle detaljer. Undersøgelsen af PFAS har indgået som bilag til miljøvurderingsrapporten, som var vedlagt dagsordenspunktet. Politikerne havde således fuld indsigt i sagens dokument om PFAS i forbindelse med behandlingen. På baggrund af politisk ønske fik bygherre yderligere udarbejdet en ekstra undersøgelse om PFAS i kabler under den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Den ekstra undersøgelser er indarbejdet i miljøvurderingsrapporten og indgår sammen med den første undersøgelse om PFAS i det samlede materiale til den politiske behandling om endelig vedtagelse af planforslag og § 25-tilladelse.
--	--	--	--	---

² Bilag 5a og 5b er udarbejdet af Christian Ravn (Specialist Engineer, Advanced Materials and Surface Technology, M.Sc.) og Torben Tang (Specialist Engineer, Advanced Materials and Surface Technology, M.Sc., Ph.D.) fra IPU. Virksomheden er specialiseret i viden om teknologi, herunder forskellige teknologiers materialer og overflader.

		Afsender mangler beskrivelse af særlig kulturmiljøområder og økologiske forbindelser/korridorer. En solcellepark vil forringe kulturmiljøet og fjerne levesteder og opsætte hegn. Konsekvenserne er ikke beskrevet.		Se mere om PFAS og bly i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.8 'Tema: PFAS' samt om formidling til politikere under afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. Økologiske forbindelser, særlig kulturmiljøområde og Kommuneplan 2020 er ikke forhold der skal dispenseres fra. Der er redegjort for Økologiske forbindelser og særlig kulturmiljøområde i kommuneplantillæg og lokalplan. Kommuneplanen bliver ændret med det foreslåede kommuneplantillæg. Konsekvenser for kulturmiljø, natur og spredningsmuligheder er beskrevet i miljøvurderingsrapporten. Udpegningen særligt kulturmiljø forhindrer ikke en solcellepark, men udpegningen fordrer en særlig opmærksomhed på fortidsminder. Anlægsarbejdet igangsættes ikke før Bornholms Museum har udført en arkæologisk forundersøgelse af projektområdet. Samtidig er der indført et vilkår i 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at Bornholms Museum skal holdes orienteret og have adgang til projektområdet i det omfang museet vurderer nødvendigt. Det er administrationens vurdering, at udpegningen har virket, som det er intentionen i og med, at der fra bygherres side og i miljøvurdering og projekttilladelse er opmærksomhed på fortidsminder og indarbejdet hensyn til dette. Se mere om særligt kulturmiljø i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.2 'Fejl og mangler i høringsmaterialet vedrørende udpegningen særligt kulturmiljø'. Påvirkningen på natur og levesteder er undersøgt for sø og eng, småbiotoper og for bestemte arter. Der er indarbejdet bestemmelser i lokalplan og vilkår i § 25-tilladelse til beskyttelse af eng, sø, flagermus og traner. Med de indarbejdede foranstaltninger vurderer administrationen, at solcelleparken kan etableres med mindre væsentlige påvirkninger på natur og uden skade på eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for flagermus samt forsætlig forstyrrelse eller drab på individer af flagermus. På samme måde vurderer administrationen, at solcelleparken kan etableres uden påvirkning på traner på bestandsniveau og uden forsætlig forstyrrelse af traner under ynglesæsonen. Se mere om natur i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.10 'Tema: Natur'. De udpegninger af 'økologiske forbindelser', der indgår i plan- og projektområdet, ligger i Delområde 2 til lokalplanen. Delområde 2 må ifølge lokalplanens bestemmelser kun anvendes som naturområde. Indenfor projektområdet er der derudover overlap med udpegningen for 'potentielle økologiske forbindelser' på ca. 12 %. Overlappene ligger i projektområdets kanter mod
--	--	--	--	---

		Afstand mellem produktionssted og forbrugssted er igen beskrevet som en fejl, lige som i tidligere høringssvar fra samme afsender.		nordøst, sydvest og vest. Overlappet dækker ikke hele udpegningen af potentielle økologiske forbindelser og lægger sig heller ikke på tværs og afskærer ikke de samlede muligheder for at forbinde natur rundt om solcelleparken. Hegnet vil forhindre større dyr i at anvende projektområdet. De kan til gengæld anvende den afskærmende randbeplantning rundt om solcelleparken som spredningskorridor. Da jorden i projektområdet overgår fra dyrket mark til grønt areal, vil mindre dyr samt planter kunne anvende projektområdet. Hegnet vurderes ikke at medføre en væsentlig negativ påvirkning på natur og udpegningerne i Grønt Danmarkskort. Se mere om økologiske forbindelser i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.2 'Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort'. Den påpegede fejl i afstand mellem produktionssted og nettilslutning ved Åsedamsvej er blevet rettet mellem den første og anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til § 25-tilladelse. Den alternative placering, der foreslås vil ikke give samme effekt på nitratreduktion i grundvandet ved Kildevad som den nuværende placering. Se mere om afstand og nettilslutning i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning' og afsnit 5.2 'Alternativ placering af solceller'.
625	Helle og Niels Wibe Tabea Zimmermann og Palle Westh Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Judith og John Gibson Signe og Flemming Kristensen Medha Sector Lisbeth og Mikal Bonde	Tilretning af visualiseringer og rapport om kabler er kommet og er ikke gode nok. Solcellerne på visualiseringsbillederne er kun 2 meter høje.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud. Visualiseringer vil aldrig være et præcist billede, men det kan give et indtryk af det fremtidige udseende af et projekt. Administrationen har kigget visualiseringerne igennem igen. Administrationen finder, at visualiseringerne ikke giver et misvisende indtryk af solcellernes højde eller randbeplantningens skjuleevne. Nogle steder fremtræder det opsatte hegn som højere end solcellerne og andre steder fremtræder det som lavere. Dette er resultatet af visualiseringernes terræn og perspektiv, og det er Bornholms Regionskommunes indtryk, at hegn og solceller er indsat med korrekte højder. Det fremgår overordnet af visualiseringerne, at den afskærmende beplantning vil få en slørende effekt, når den vokser til. Det fremgår dog også, at randbeplantningen ikke vil kunne skjule solcelleparken helt. Visualiseringerne står samtidig ikke alene, men understøtter beskrivelse og vurdering af landskabelig og visuel påvirkning i miljøvurderingsrapportens kapitel 7 'Landskab og visuelle forhold', som på samme måde beskriver, at projektet kan afskærmes, men ikke skjules helt.

		Der er ingen garanti for, at der ikke kommer PFAS i drikkevandet. Brugere af Østerlars Vandværk vil have en løsning, som beskytter drikkevandet på lang sigt og er garanteret PFAS fri.		Se mere om visualiseringer og solcellehøjde i forhold til hegn og randbeplantning i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning' samt i underafsnit 4.11.3 'Beplantning'. Administrationen har gennemgået det fremlagte materiale fra bygherre vedrørende PFAS grundigt. Efter praksis for miljøvurderingsreglerne er det alene et krav, at oplysningsgrundlaget er tilstrækkeligt til at kunne foretage en vurdering af de miljømæssige indvirkninger, og at en miljøvurderingsrapport indeholder en beskrivelse af de forventede emissioner og oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden. Det fremgår af undersøgelsen for PFAS, at selvom det ikke har været muligt at skaffe alle sikkerhedsdokumenter, og der er en usikkerhed omkring et REACH-certifikat, er det muligt ud fra forfatterens faglige videns- og erfaringsniveau at konkludere, at risikoen for udvaskning af PFAS er minimal. Se mere om PFAS i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.8 'Tema: PFAS'.
779	Mikal bonde, Lisbeth Bonde, Niels Wibe, Helle Wibe, Sten Knudsen, Julie Knudsen, Tabea Zimmermann, Palle Westh, Jenni Federwisch, Tine Boss Rasmussen, Judith og John Gibson, Mehda Sector	Det er ikke hele arealet, der egner sig til solceller, grundet landskabshensyn og hensyntagen til flagermus, traner og det øvrige dyreliv.	Følgende fremgår af HÅNDBOG OM DYREARTER PÅ HABITATDIREKTIVETS BILAG IV Del 2 – Odder og flagermus udgivet af DCE (Aarhus Universitet) i maj 2024: ”Effekter af solcelleparker på flagermus er kun undersøgt i enkelte studier (Szabadi m.fl. 2023, Tinsley m.fl. 2023, Barré m.fl. 2024). Aktiviteten af flagermus er lavere både over solcelleparker og langs levende hegn omkring solcelleparkerne end over de omkringliggende marker og hegn. Flagermusaktiviteten kan være lavere i alle funktionelle grupper; både af arter, der jager højere i det frie luftrum, men især af strukturbundne arter som Myotis sp. og bredøret flagermus. De to studier ser dog ikke de samme effekter for de samme arter. Flagermus ændrer også flyvemønster og -hastighed ved solcelleparker (Barré m.fl. 2024). Flagermusene flyver hurtigere, flyver mere retlinet og fouragerer mindre over solcelleparter end over omkringliggende områder. Den lavere aktivitet og adfærdsændringerne viser, at solcelleparker medfører forringelser eller helt tab af jagtområder for flagermus. Forringelsen af kvaliteten af levesteder, tabet af levesteder og en eventuel barrierevirkning af solcelleparker må forventes at være korreleret med størrelsen af solcelleparkerne. Derfor bør store solcelleanlæg ikke anlægges i eller tæt på gode levesteder for flagermus, fx skove, tørre og våde naturområder, lavbundsområder, og lign.” Det er arten dværgflagermus (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>), der er registreret i egetræet på arealet. Den følger i nogen grad ledelinjer i landskabet, fx levende hegn, træækker, alléer og lignende steder, men ikke i samme grad som Myotis-arterne, som DCE i særlig grad nævner. Dværgflagermus æder flyvende insekter og føden udgøres næsten udelukkende af myg, døgnfluer og lignende insektgrupper. Arten flyver og jager for det meste i mellemhøjde (2-15 m), men også højere fx oppe omkring trækroner. Solcelleprojektet medfører ikke rydning af levende hegn eller tilsvarende ledelinjer eller potentielle levesteder. Der er ca. 85 meter fra ”flagermusetræet” til de nærmeste skovbryn – det ændrer projektet ikke på. Som	Det er et af formålene med en miljøvurdering at få undersøgt og belyst en plan eller et projekts samlede miljøpåvirkninger, så det er muligt for beslutningstagerne, at afveje alle projektets miljøpåvirkninger inden endelig beslutning om enten vedtagelse eller afvisning. Miljøvurderingsrapporten beskriver både påvirkninger på grundvand, natur, landskab, skovbyggelinje, fortidsmindebeskyttelseslinje, fredskov, fortidsminder og rekreative interesser. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er behov for projektilpasninger og afværgende foranstaltninger i forhold til boringsnære beskyttelsesområder, natur, landskab, fortidsmindebeskyttelseslinje og fortidsminder. Projektilpasningerne handler om beskyttelse af boringsnære beskyttelsesområder, beskyttede naturtyper, flagermus og traner, randbeplantning til at skærme mod indsyn, afstand til fortidsminder, samt køreplader til at mindske påvirkning på arkæologiske lag. Alle disse projektilpasninger og afværgeforanstaltninger er indarbejdet i enten kommuneplantillæg, lokalplan eller tilladelse til projektet. Særligt for flagermus er der foretaget supplerende dataindsamling, som viser, at et træ inde i projektområdet anvendes af arten dværgflagermus. Vurderinger af risikoen for påvirkning skal foretages for den enkelte art. Der er i lokalplanen indarbejdet beskyttelse af det træ, dværgflagermusen anvender suppleret med yderligere beskyttelse i § 25-tilladelsen. Beskyttelsen vurderes at være tilstrækkelig til at undgå, at projektet medfører skade på eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for flagermus, og at projektet ikke medfører forsætlig forstyrrelse eller drab på individer af flagermus. Særligt for traner er der undersøgt for påvirkning på bestandsniveau samt risiko for forsætligt drab af individer samt forsætlig forstyrrelse af individer i ynglesæsonen. Der er

			udgangspunkt vil ændringen fra intensivt dyrket landbrugsflade til solcellepark uden gødning og sprøjtning medføre forbedre forudsætninger for insektliv og dermed øget fødeudbud til dværgflagermus. Hvis slåning/græsning optimeres, så blomster i området får lov til at afblomstre, vil det medføre en yderligere forbedring af forudsætningerne for insekter. EE er indstillet på at indrette arealdriften (slåning / græsning), så biodiversiteten og forudsætningerne for insektliv optimeres mest muligt. I ovennævnte rapport fra DCE nævnes lyd- og lysforurening, vindmøller, vej- og baneanlæg, nedrivning af bygninger og fjernelse af store træer som trusler mod dværgflagermus. Solcellepark Kildevad medfører ikke øget risiko for arten knyttet til nogen af de nævnte faktorer. Endelig kan Kildevad Solcellepark ikke karakteriseres som et ”stort solcelleanlæg”, da arealet er betydeligt under den gennemsnitlige danske solcellepark. Dette projekt har været i godkendelsesproces i en årrække, hvilket betyder at alle elementer omkring parken er undersøgt grundigt og tilpasset i processen. I samme periode har en række vilkår omkring nettilslutning, lovgivning, kompensation mm også ændret sig, så arealet af den gennemsnitlige solcellepark er øget. Fra de to parker European Energy har i drift på Bornholm til i dag er parkstørrelsen steget markant og nye projekter derfor vil være vanskelige at tilpasse til en Bornholmsk kontekst.	indarbejdet vilkår om afstand mellem anlægsarbejdet og tranernes yngleplads i tranernes ynglesæson. Beskyttelsen vurderes at være tilstrækkelig til at sikre, at individer ikke forstyrres i ynglesæsonen, samt at projektet ikke vil påvirke arten på bestandsniveau eller medføre forsætligt drab på individer. Se mere om indarbejdede hensyn til landskab og natur, herunder særligt flagermus og traner i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 ’Tema: Natur’ og afsnit 4.11 ’Tema: Landskab og visuel påvirkning’.
780	Helle og Niels Wibe Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Tabea Zimmermann Palle Westh Signe og Flemming Kristensen Tine Boss Rasmussen Judith og John Gibson Mehda Sector Lisbeth og Mikal Bonde	Miljørapporten indeholder illustrationer og beskrivelser af jordbundsforholdene og nitratsituationen, som ikke er retvisende. Fordi miljørapporten ikke fremstiller de virkelige forhold, herunder at dyrehold er ophørt på ejendommen, bør den laves om.	Ingen bemærkning	Bornholms Regionskommune er i udgangspunktet ikke enig i høringssvarenes kritik af manglende og fejlbehæftet dokumentation for nitratbelastning og forventet effekt på nitratinhold ved etablering af Kildevad Solcellepark. Bornholms Regionskommune har arbejdet på baggrund af fakta. Nitratinholdet i grundvandet ved Kildevad samt forholdene i jordlagene og grundvandsmagasinet er veldokumenterede. Store dele af materialet om jordlag og grundvandsmagasin er udarbejdet af Miljøstyrelsen og nitratmålinger er foretaget af en virksomhed, der er akkrediteret til at indsamle og udføre grundvandsprøver. Bornholms Regionskommune har gennem hele forløbet fremlagt nyeste nitratmålinger og forklaret status i grundvandsmagasinet. De målinger, som er foretaget efter den seneste høring er vedlagt den sammenfattende redegørelse som bilag 2. Målingerne viser et højt indhold af nitrat i grundvandet ved Kildevad. Målingerne viser også et fald i nitratinholdet i måleperioden. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at grundvandsmagasinet under Kildevad er et spændt magasin. Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at det ikke fremgår tydeligt, at det vand der siver ned til grundvandsmagasinet stammer fra områder, hvor grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt eller ubetydeligt lerlag. Der er lerlag over selve borerne, men der er netop ikke lerlag der, hvor vandet trænger ned gennem jorden til grundvandsmagasinet. Vandet i grundvandsmagasinet bliver kun filtreret igennem sandlag, hvilket betyder at bakterier bliver fjernet, men at nitrat og ilt

		En medarbejder hos Bornholms Regionskommune, som har lavet rapporten, er inhabil.		ikke gør. Det er en af årsagerne til, at området er blevet udpeget af Miljøstyrelsen som nitratfølsomt indvindingsområde og indsatsområde. Der er ikke indgået vandtætte lerlag over de områder, hvor nedsivningen til grundvandet sker i kommunens modeller. Administrationen er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindehold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på borerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 ’Tema: Vand’, underafsnit 4.6.1 ’Grundvand og nitratbelastning’. Tidligt i processen indkom bemærkninger om at en medarbejder, som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune, skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge, om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra medarbejderens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Det bemærkes også hertil, at den pågældende medarbejder ikke har været med til at drive projektet, efter en planproces blev startet, men kun som berørt myndighed for eget myndighedsområde.
781	Helle og Niels Wibe Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Tabea Zimmermann Palle Westh Signe og Flemming Kristensen Tine Boss Rasmussen Judith og John Gibson Mehda Sector Lisbeth og Mikal Bonde	Et kort i kommuneplantillægget er ikke korrekt. Det fremgår af kommuneplantillægget, at en signifikant del af planområdet ligger i særligt kulturmiljø, men det er hele planområdet, som ligger i særligt kulturmiljø. Høringssvaret sættet spørgsmålstejn ved, om fejlen er lavet for, at det vil være nemmere at opnå en dispensation.	Ingen bemærkning	Borgerne har ret i, at kortmaterialet indeholder en fejl. Kortet er autogenereret og viser hele matriklen, som projektområdet ligger i, i stedet for kun at vise projektområdet. Markeringen af arealet, som er udpeget til ”Særligt kulturmiljø”, er korrekt vist. Kortet vil blive ændret på baggrund af høringssvaret. ”Særligt kulturmiljø” er en retningslinje i kommuneplanen. Et kommuneplantillæg skal forholde sig til retningslinjerne ved at redegøre for dem. Dette er gjort. Begrebet dispensation fra en retningslinje findes ikke, og såfremt kommunalbestyrelsen vedtager forslaget til kommuneplantillæg 11, skal der ikke

				gøres yderligere i forhold til udpegningen. Fejlen vil således ikke have nogen betydning for fremtidige tilladelser.
782	Helle og Niels Wibe Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Tabea Zimmermann Palle Westh Signe og Flemming Kristensen Tine Boss Rasmussen Judith og John Gibson Mehda Sector Lisbeth og Mikal Bonde	Det fremgår, at det vil være simpelt at fjerne anlægget efter brug. Men, det vil tage lang tid og være en stor opgave, som skal løses rigtigt for at undgå at ødelægge undergrunden. Høringssvaret spekulerer i, at der ikke er afsat midler til af fjerne anlægget, og frygter at det vil blive en kommunal opgave. Høringssvaret efterlyser en rapport som beskriver hvad der sker med jorden efter 30 år, herunder erosion af både stolper og solceller, samt andet materiel i parken.	EE er forpligtet til at fjerne anlægget inkl. tilslutningskabler, net mv., når anlægget ikke længere skal anvendes. Når anlægget tages ud af drift sikrer European Energy, at der sker opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling, så området efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse, eksempelvis landbrug. Der er i lodsejeraftalen øremærket penge som placeres på en spærret bankkonto ved første spadestik til at fjerne anlægget og genetablere projektområdet. Beløbet pristalsreguleres årligt i parkens levetid.	Lokalplanen indeholder en bestemmelse om at anlægget skal fjernes når driften ophører. Bestemmelsen fastsætter at såfremt anlægget ikke fjernes af ejer, skal kommunen gøre det på grundejers og projektejers regning ligeligt fordelt imellem de to. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at demontering inkluderer at fjerne monterede strukturer, bygninger og kabler. Det fremgår yderligere af bygherres bemærkninger til høringssvar, at demontering også er fastlagt i lodsejeraftalen og at der er afsat penge til demonteringen. Der fremgår en illustration af en kabelgrav i miljøvurderingsrapporten. Illustrationen viser, at der vil være sand omkring selve kablerne. Bygherre har yderligere oplyst Bornholms Regionskommune om, at der også vil ligge sand omkring plastic cover og warning net og at hele kabelgraven fra start er forberedt, så plastik og jord nemt kan skilles ad ved demontering. Bygherre udfører denne del af arbejdet efter fast standard. Bornholms Regionskommune vurderer, at det vil være muligt at skille jord og plastik og at denne del af projektet ikke medfører en væsentlig påvirkning på jord eller affald. Se mere om demontering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.18 'Tema: Demontering'. I forbindelse med en miljøvurdering er første skridt at afklare, hvilke emner, der er risiko for væsentlig miljøpåvirkning på. Det beskrives i et afgrænsningsnotat, hvilke emner den miljøvurderende myndighed mener, skal undersøges i en miljørapport. Bornholms Regionskommune har ikke fundet anledning til at jordbund og jordforurening skal indgå i miljøvurderingsrapporten. Administrationen vurderer ud fra de oplysninger, der indgår i miljøvurderingsrapporten angående PFAS, bly og zink, understøtter vurderingen af, at jordbund og jordforurening ikke skulle have indgået i miljøvurderingen. Se mere om jord i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.9 'Tema: Jord'.
783	Helle og Niels Wibe Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Tabea Zimmermann Palle Westh Signe og Flemming Kristensen Tine Boss Rasmussen Judith og John Gibson Mehda Sector Lisbeth og Mikal Bonde	Miljørapporten er ikke retvisende. Miljørapporten beskriver ikke hvad der sker med undergrunden. Det øverste jordlag, filterlaget, bliver ødelagt ved at hamre 15.000 pæle til solceller gennem jorden, dette vil have stor betydning for grundvandskvaliteten.	Nedlægning af kabler vil ske i smalle render (med alm. rendegraver), der lukkes til umiddelbart efter nedlægning. EE er som udgangspunkt ikke enig i at etablering af en solcellepark uden anvendelse af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler vil øge risikoen for grundvandsforurening. Ved selve etableringen forventes stål-pæle højest at skulle bankes 1,5-2 meter ned. Etableringen medfører ikke åbne uafdækkede huller og vurderes ikke at kunne medføre øget risiko for forurening af grundvandet.	Det vand der siver ned til grundvandsmagasinet ved Kildevad stammer fra områder, hvor grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt eller ubetydeligt lerlag. Der er lerlag over selve boringerne, men der er netop ikke lerlag der hvor vandet trænger ned gennem jorden til grundvandsmagasinet. Vandet i grundvandsmagasinet bliver kun filtreret igennem sandlag, hvilket betyder at bakterier bliver fjernet, men at nitrat og ilt ikke gør. Det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, at der kun vil blive foretaget planering af terræn ved transformerstationen, for at kunne etablere spildbakke. Der vil generelt ikke foregå afgravninger og kabler vil blive lagt i smalle render, der lukkes hurtigt igen. Bygherre beskriver også at pæle til solcellepanelerne skal nedbringes i 1,5-2 meters dybde og at der ikke vil være åbne huller i

		Miljørapporten beskriver ikke, at der skal graves kabelgrave, samt hvor højspændingskablet skal placeres/nedgraves.	European Energy konstaterer, at risikoen for forurening af grundvandsressourcen efter fjernelse af anlægget vil afhænge af arealanvendelsen på det givne tidspunkt. Når anlægget tages ud af drift sikrer European Energy, at der sker opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling, så området efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse, eksempelvis landbrug. Der vil ikke blive foretaget afgravninger og terrænreguleringer i området generelt. Der vil blive tilført rent grus som bærelag på adgangsvejen. Ved etablering af transformatorstation vil der være behov for planering af terræn i et begrænset område, før den vandtætte spildbakke under bygningen placeres.	forbindelse med pælene i solcelleparkens driftsfase. Administrationen finder på denne baggrund ikke, at arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord kan medføre en øget risiko for forurening af grundvandet. Administrationen bemærker yderligere, at tilførsel af nitrat til projektområdet vil stoppe. Dette medfører en reduktion i risiko for forurening med nitrat, også selvom der gennemføres arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord. Se mere om filterlag i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Borgerne har ret i, at det ikke fremgik tydeligt i miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, hvordan et højspændingskabel ville blive ført fra solcelleparken til nettilslutningspunktet ved Åsedamsvej. På baggrund af høringssvar blev det indføjet i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten og i projekttilladelsen samt indgik i vurderinger af miljøpåvirkninger, herunder for eksempel bilag IV-arter. Bornholms Regionskommune indarbejdede samtidig vilkår til etableringen af kablet, i forhold til den del, der skal udføres som styret underboring. Beskrivelse og vurdering indgik i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. På baggrund af den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indkom et høringssvar, der peger på, at højspændingskablets forløb indenfor projektområdet ikke er beskrevet. Det fremgår heller ikke, at der skal bruges 100 km kabel. Administrationen har undersøgt miljøvurderingsrapportens oplysningsgrundlag og vurderer ikke, at det er nødvendigt med præcis placering af kabler indenfor projektområdet for at kunne udføre en miljøvurdering. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at der er opmærksomhed på områdets forekomst af fortidsminder og udpegning som kulturmiljøområde. Projektet vil ikke blive anlagt før Bornholms Museum har udført en arkæologisk forundersøgelse. Samtidig er bygherre opmærksom på sin forpligtelse til at standse arbejdet, hvis der dukker arkæologiske spor op. Det fremgår også at projektområdet består af landbrugsjord i omdrift med lav biodiversitet. For begge emner vurderes det, at anlæg og drift af Kildevad Solcellepark vil medføre en mindre miljøpåvirkning. Administrationen finder ikke, at vurderingerne ville have været anderledes, hvis der havde været tegnet præcis placering af kabelføring i projektområdet ind på kort. Se mere om kabler i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.
		Det er ikke tilladt at etablere interne veje, hvordan kommer man hen til en brand?	For at kunne etablere solcellerne og udføre den nødvendige service efterfølgende, etableres der serviceveje inden for projektområderne til solcelleopstilling, afgrænset af beplantningsbælterne. De interne veje udføres i græs eller	Borgerne har ret i, at det fremgår af miljøvurderingsrapportens projektbeskrivelse, at der ikke vil blive etableret interne veje i projektområdet. Der er tale om en fejl, som er udtryk for en misforståelse mellem bygherre og

		Vandstrømning fra solcelleparken løber til en privat grundvandsboring, som ikke er boringerne ved Kildevad og dræn løber til en §3 beskyttet sø.	grus med en bredde på ca. 5 meter. Serviceveje til transformerstationen udføres dog i en bredde på 7 meter i grus.	kommunen. Bygherre har oplyst, at der ikke skal være offentligt tilgængelige veje i solcelleparken. Bornholms Regionskommune forstod oplysningen som interne serviceveje. Som det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, vil der blive etableret interne serviceveje i enten græs eller grus. En intern servicevej til transformerstationen skal sikre adgang i tilfælde af ulykke som brand eller lækage. Lokalplan nr. 131 indeholder en bestemmelse om veje i planområdet. Det fremgik at veje kunne etableres i 5 meters bredde. På baggrund af bygherres høringssvar er bestemmelsen rettet fra maksimal bredde på 5 meter til maksimal bredde på 7 meter. Bestemmelsen beskriver at veje skal etableres i grus. Bornholms Regionskommune har også rettet ’Tilladelse til Kildevad Solcellepark’, så det fremgår i projektbeskrivelsen der, at der skal være interne serviceveje. Der er samtidig indarbejdet et vilkår om, at interne serviceveje skal etableres i rent grus, da grusets renhed ikke kan styres i bestemmelser i en lokalplan. Vilkåret er indarbejdet for at sikre, at etablering af interne serviceveje ikke medfører risiko for udvaskning af uønskede stoffer til grundvand. Se mere om interne serviceveje i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 ’Tema: Solcelleparkens indretning’. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at transformerstationen installeres med spildbakke med sandfang og olieudskiller samt alarm, hvilket medfører en minimal risiko for spild. Bornholms Regionskommune har i § 25-tilladelsen opstillet vilkår for indretning af transformerstationen, sådan at denne skal have både spildbakke, sandfang, olieudskiller og alarm. Spildbakken skal have en størrelse, så det størst mulige spild kan opsamles. Spildbakken vil derved kunne rumme transformerens olieindhold. Administrationen vurderer, at disse tiltag, sikrer at risiko for forurening af grundvand er minimal, herunder også i forhold til den private grundvandsboring i oplandet. På baggrund af høringssvar er transformerstationen blevet flyttet for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj. Der er større afstand mellem den omtalte grundvandsboring og den nye placering af transformerstationen. Dette reducerer risikoen for forurening af grundvandsboringen yderligere. Administrationen finder ikke, at der er risiko for forurening af en sø, selvom dræn fra projektområdet leder til søen. Solcellerne har en overfladebelægning af kvarts, og der er fundet minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet. Transformerstationen i projektområdet er samtidig sikret med spildbakke og alarm, hvorfor der er minimal risiko for spild af
--	--	---	---	---

		Der stilles spørgsmål ved hvorfor projektejer ikke er ærlige om hvad de vil opføre.		olie med videre fra transformerstationen i tilfælde af lækage. Afstanden fra transformerstationen til søen er i øvrigt øget, da transformerstationen er blevet flyttet. Idet marken tages ud af drift som landbrugsjord og ikke gødes og sprøjtes, vil det vand, som naturligt strømmer til søen fra plan- og projektområdet, ikke i samme grad indeholde næringsstoffer og eventuelle rester af sprøjtemidler. Næringsbelastning er en af de største trusler mod søer. Det kan derfor være en positiv påvirkning på søen, at landbrugsjorden tages ud af drift. Se mere om privat grundvandsboring i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit Fejl! Henvisningskilde ikke fundet. 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Se mere om søer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.4 'Manglende undersøgelse af beskyttede søer'. Administrationen kan ikke genkende billedet i forhold til bygherre. Administrationen oplever en bygherre, der er villig til at tilpasse projektet og levere supplerende data og beskrivelser for at imødekomme problematikker og spørgsmål rejst i høringssvar. Bygherre har under hele processen lagt vægt på, at sagen blev ordentligt oplyst og tingene gik rigtigt for sig. Se mere om bygherre i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4. 'Tema: Mistillid'.
784	Helle og Niels Wibe Julie og Steen Knudsen Jenni Federwisch Tabea Zimmermann Palle Westh Signe og Flemming Kristensen Tine Boss Rasmussen Judith og John Gibson Mehda Sector Lisbeth og Mikal Bonde	Det er medarbejdere hos kommunen selv som ønsker en solcellepark på arealet – ikke projektejer. Høringssvaret beskriver, at der har været mange mailkorrespondancer mellem to medarbejdere i kommunen og projektejer. Det er medarbejderne som har ønsket solceller på arealet ikke projektejer.	Ingen bemærkninger	Der er ikke nogen medarbejdere i Bornholms Regionskommune som har været involveret i kommunens sagsbehandling som har en personlig interesse i at placere solceller i området omkring Kildevad. Det er grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune som har foreslået placeringen til projektejer. Grundvandsmyndigheden agerede på baggrund af den gældende indsatsplan for grundvand og med øje for at en indsats ligeledes kunne bidrage til Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040, da grundejer blev præsenteret for muligheden for at opstille solceller på arealet. Grundvandsmyndigheden formidlede kontakt mellem grundejer og projektejer, og vejledte om mulighederne for en solcellepark. Efter der var formidlet kontakt mellem grundejer og projektejer har grundvandsmyndigheden ikke været med til at drive processen, men kun været involveret som berørt myndighed. Det er projektejer, som har anmodet om igangsætning af planlægning efter at have indgået en privatretslig aftale med grundejer. Det ligger grundejer frit for, at vælge hvilken løsning som kan sænke ejendommens nitratudledning. Det ligger ligeledes grundejer frit for, at vælge hvem der laves aftaler med om eventuel opstilling af solceller.

				Tidligt i processen indkom bemærkninger omkring at en medarbejder som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra medarbejderens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Det bemærkes også hertil, at den pågældende medarbejder ikke har været med til at drive projektet efter en planproces blev startet, men kun som berørt myndighed for eget myndighedsområde.
791	Helle og Niels Wibe, Julie og Steen Knudsen, Jenni Federwisch, Tabea Zimmermann, Palle Westh, Signe og Flemming Kristensen, Tine Boss Rasmussen, Judith og John Gibson, Mehda Sector, Lisbeth og Mikal Bonde	Ved sidste høring blev adgangen til høringssvar fjernet kl. 24 samme dag som høringen sluttede. Er det kommunen eller projektejer der bestemmer, kommunen har vel intet at skjule?	Ingen bemærkninger	Høringsportalen bliver i udgangspunkt fra leverandøren af portalen lukket når en høringsperiode stopper. Administrationen er selv blevet opmærksomme på, at dette ikke er hensigtsmæssigt, ikke kun i forbindelse med denne høring. Administrationen sørger nu manuelt for, at alle planhøringer er tilgængelige i længere tid. Denne høring var tilgængelig frem til 31. december 2024. Platformen giver ikke mulighed for at administrationen kan arbejde med planerne når de er offentlig tilgængelige. Det er derfor nødvendigt, at der ikke altid er offentlig adgang til planerne i mellem en høringsperiode og politisk stillingtagen. Adgangen inklusiv høringssvar vil være offentligt tilgængeligt ved den politiske behandling af planer og projekt.
765	Julie og Steen Knudsen, Maja Knudsen og Andy Fabian, Tabea Zimmermann, og Palle Christian Westh, Jenni og Marcel Federwisch, Medha Sector, Signe og Flemming Kristensen, Helle og Niels Wibe Judith og John Gibson Lisbeth og Mikal Bonde	Daværende Borgmester fortalte at processen skulle ske i tæt dialog med naboerne, men naboerne er kun blevet involveret ved lovbestemt borgermøde afholdt af projektejer, ikke kommunen.	Ingen bemærkninger	Bornholms Regionskommune har i plan- og miljøvurderingsprocessen afholdt alle lovpligtige høringer. Det drejer sig om indkaldelse af ideer og forslag ved opstart af planlægning, høring i forbindelse med afgrænsning af miljøvurderingsrapporten og høring i forbindelse med planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Administrationen har derudover deltaget i to afholdte værditabsmøder for at svare på spørgsmål. Bygherre har på eget initiativ afholdt andre dialog- eller informationsmøder. Administrationen valgte også at deltage i et indledende møde med bygherre og naboerne til projektområdet den 2. juli 2020. Bornholms Regionskommune har udover høringer og borgermøder stået til rådighed og svaret på spørgsmål, samt holdt et møde med en nabogruppe til Kildevad Solcellepark den 26. februar 2024. Det tidlige informationsmøde, værditabsmøderne samt høringerne har alle været tænkt som en del af kommunens dialog med offentligheden. Bornholms Regionskommune tager alle høringssvar alvorligt og fremlægger også alle høringssvar for politikerne til deres behandling af sagen.

		Projektejer har stillet konsulenthjælp til rådighed for kommunen. Det er uretfærdigt og udemokratisk. Projektejer har ageret utroværdigt og brugt trusler i flere andre af deres projekter. Projektejer har truet naboerne og bedt dem om ikke at brokke sig. Det tyder på at projektejer har presset embedsværket i Bornholms Regionskommune til ikke at beskrive PFAS i kablerne. Det sande formål med solcelleparken er en indtjening til projektejer. Embedsværket er irriteret over at politikere beder om yderligere dokumentation.		Administrationen er kede af, at oplevelsen udefra er, at det ikke er en tæt dialog. Det kan hertil nævnes, at processen også har haft indflydelse på det endelige plangrundlag og projekt. Se mere om inddragelse af offentligheden samt behandling af høringssvar i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. I plansager og miljøvurderingssager har ansøgere helt bredt adgang til at stille med konsulenter til at udarbejde dokumenter, så deres sag kan blive hurtigere behandlet. Efter planlovens § 13, stk. 3 kan kommunen forlange, at bygherren yder kommunen teknisk bistand ved udarbejdelse af lokalplanen. Den tekniske bistand vil især kunne bestå i levering af tegninger og udarbejdelse af udkast til bestemmelser i lokalplanen. I miljøvurderingssager er det lovpligtigt, at bygherre udarbejder miljøkonsekvensrapporten for et projekt, jf. miljøvurderingslovens § 20, stk. 1. Det er ikke lovpligtigt, at bygherre udarbejder miljørapporten til plangrundlaget, men det er en bredt accepteret praksis, når plan og projekt miljøvurderes i en samlet procedure, hvor det kan være svært at skille plan-miljøvurderingsopgaver fra projekt-miljøvurderingsopgaver. Der er allerede mange af Bornholms Regionskommunes ansøgere, der gør brug af at stille med teknisk bistand, både i store og små sager. Det er en praksis, der er bredt accepteret, og administrationen er ikke bekendt med kommuner i Danmark, der ikke gør brug af denne proces. Se mere om bygherres adgang til sagen i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. Bornholms Regionskommune kan ikke bifalde en sådan opførsel. Administrationen kan dog ikke genkende billedet i forhold til bygherre. Administrationen oplever en bygherre, der er villig til at tilpasse projektet og levere supplerende data og beskrivelser for at imødekomme problematikker og spørgsmål rejst i høringssvar. Administrationen har ikke oplevet et pres fra bygherre for ikke at skrive om PFAS. Bygherre har under hele processen lagt vægt på, at sagen blev ordentligt oplyst og tingene gik rigtigt for sig. Se mere om bygherre i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4. 'Tema: Mistillid'. Bygherre er en privat virksomhed. Bygherres baggrund for at gå ind i projektet kan ikke tillægges vægt i en plan- og miljøvurderingsproces. Projektets miljømæssige påvirkninger er beskrevet i miljøvurderingsrapporten. Administrationen skal sørge for, at politikerne er fuldt oplyst, når de skal behandle en sag og på denne måde er både fagudvalg og kommunalbestyrelse i deres gode ret til at stille spørgsmål til administrationen. Administrationen svarer også gerne på spørgsmål fra politikerne. Noget af frustrationen skal ses i lyset af, at administrationen i starten arbejdede efter en
--	--	---	--	--

		Projektejer har travlt, fordi kinesiske solceller snart bliver ulovlige. Projektejer har sagt at der ikke er giftstoffer i solceller, men der er 4 kg bly per 1000 KW (ifølge Teknologisk Institut). Man lytter ikke til Bornholms borgere, når projektet sendes i høring igen.		stram tidsplan, som dog siden blev aflyst. En stram tidsplan kan ikke udgøre en begrundelse fra administrationen for ikke at svare på spørgsmål, hvilket administrationen også gjorde. En anden og vigtigere del af frustrationen skal ses i lyset af, at administrationen vurderede, at det ændringsforslag til 'Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark', som Natur-, Miljø og Planudvalget stillede, ikke ville være muligt at gennemføre efter lovgivningen. Administrationen ville gerne have svaret og forklaret dette ved direkte spørgsmål fra Natur-, Miljø og Planudvalget fremfor at skulle forklare det efter en mulig politisk vedtagelse. Ændringsforslaget blev dog ikke vedtaget og dermed blev der ikke et efterspil mellem administration og politikerne vedrørende at gennemføre beslutningen. Bygherre har en interesse i at få sagen afsluttet, sådan som alle ansøgere naturligt har det. Bygherre har løbende accepteret forsinkelser i sagen. Spørgsmål om kinesiske solceller og sikkerhed har ikke været nævnt af bygherre som en årsag til at skynde sig. Borgerne har ret i, at der er bly i solcellepanelerne. Bly indgår i lodninger. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, særligt i to bilag, der undersøger solcelleparkens komponenter for muligt indhold af PFAS og andre skadelige stoffer. Der er fundet en mindre risiko for forurening med bly fra lodninger, hvis et solcellepanel går i stykker. Administrationen har på den baggrund fundet anledning til at stille vilkår, som sikrer, at ødelagte solcellepaneler fjernes straks. Se mere om bly i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.8 'Tema: PFAS'. Administrationen er forpligtet til at fortsætte arbejdet, hvis politikerne vedtager at fortsætte. Administrationen har arbejdet på baggrund af den politiske vedtagelse af planforslag og miljøvurderingsrapport, som skulle sendes i høring. Det næste trin er politisk behandling af endelig vedtagelse eller afvisning af kommuneplantillæg, lokalplan og § 25-tilladelse. Administrationen har lyttet til høringssvarene fra den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Der er foretaget indsamling af supplerende data, ændringer, tilføjelser og præciseringer i både kommuneplantillæg, lokalplan, miljøvurderingsrapport og § 25-tilladelse for at imødekomme spørgsmål og problematikker rejst i høringssvarene. Det er alene kommunalbestyrelsen, der kan beslutte om planer og projekt skal vedtages.
760	Helle og Niels Wibe Lisbeth og Mikal Bonde	Miljørapporten er misvisende og kan ikke sendes i høring.	Ingen bemærkninger	Bornholms Regionskommune er den ansvarlige myndighed i forhold til gennemgang og sikring af, at bygherres fremsendte miljøvurderingsrapport er af tilstrækkelig kvalitet og lever op til kravene fastsat i miljøvurderingslovens § 20, jf. miljøvurderingslovens § 24. Bornholms Regionskommune har gennemgået hele miljøvurderingsrapporten og anmodet bygherre og bygherres konsulent om adskillige ændringer, tilføjelser og præciseringer. På tidspunktet for første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse havde

		Projektejer vil sætte solceller på 3,95 meter op, men projekttilladelsen siger at de højest må være 3,2 meter. Projekttilladelsen siger, at solcellerne skal være af typen Longi LR5-72HBD fordi der er foretaget en analyse af indholdet. Analysen udtrykker usikkerhed om resultatet.		administrationen vurderet, at oplysningsgrundlaget i miljøvurderingsrapporten var tilstrækkeligt. På baggrund af høringssvar til den første høring har administrationen undersøgt nærmere omkring tilstrækkeligt oplysningsgrundlag. Bornholms Regionskommune blev i den sammenhæng klogere på, hvilket niveau af dokumentation, der er nødvendigt for at sikre fuld oplysning af sagen. Administrationen oplever generelt, at kravene til dokumentation og vurdering i en miljøvurderingssag løbende ændres og skærpes. Et niveau, der tidligere har været accepteret, er det ikke nødvendigvis længere. Administrationen sætter pris på høringssvar der er med til at sikre en bedre sagsoplysning og kvalitet i vores afgørelser, hvilket netop er et af hovedformålene med den offentlige høring. På baggrund af høringssvar blev det besluttet at anmode bygherre om yderligere oplysninger og gennemføre en fornyet høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Administrationen vurderer, at miljøvurderingsrapporten efter indsamling af supplerende data og tilretning er fagligt korrekt og bygger på relevante og valide data og rapporter. Se mere om mistillid til miljøvurderingsrapporten i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. Borgerne har ret i, at der har været forskel i den beskrevne højde for solcellepanelerne i de forskellige dokumenter første gang de kom i høring. På baggrund af høringssvar bekræftede bygherre, at solcellepanelerne skulle opføres i en højde af 3,2 meter over terræn. Administrationen lavede en konsekvensretning i alle dokumenter, således at der nu står 3,2 meter over terræn i alle dokumenter. Administrationen har på baggrund af oplysningsgrundlaget i miljøvurderingsrapporten og særligt i bilag 5a og bilag 5b om PFAS i solceller og kabler fastsat vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' om, at solcellepanelerne skal være Longi type LR5-72HBD. Administrationen har gennemgået det fremlagte materiale fra bygherre vedrørende PFAS og andre indholdsstoffer, herunder bly, grundigt. Efter praksis for miljøvurderingsreglerne er det alene et krav, at oplysningsgrundlaget er tilstrækkeligt til at kunne foretage en vurdering af de miljømæssige indvirkninger, og at en miljøvurderingsrapport indeholder en beskrivelse af de forventede emissioner og oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden. Det fremgår af undersøgelsen for PFAS, at selvom det ikke har været muligt at skaffe alle sikkerhedsdokumenter, og der er en usikkerhed omkring et REACH-certifikat, er det muligt ud fra forfatterens faglige videns- og erfaringsniveau at konkludere, at risikoen for udvaskning af PFAS er minimal.
--	--	---	--	---

		Miljørapportens visualiseringsbilleder og CO2-regnskab er ikke retvisende.		Se mere om PFAS i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.8 'Tema: PFAS'. Borgerne har ret i, at den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse indeholdt visualiseringer uden det rette højdegrundlag. Bygherre fremsendte, så snart fejlen blev opdaget, opdaterede visualiseringer i en digital model med indarbejdet højdegrundlag. Bornholms Regionskommune indarbejdede visualiseringerne i høringsmaterialet og forlængede høringen, så der også var 8 ugers høring af de tilrettede visualiseringer. I løbet af høringsperioden og på baggrund af borgermøde indsendte bygherre yderligere visualiseringer lavet som fotomonterede visualiseringer udarbejdet på billeder taget i lokalområdet. De supplerende fotomonterede visualiseringer blev indarbejdet i miljøvurderingsrapportens bilag og indgik i høringsmaterialet i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud. Visualiseringer vil aldrig være et præcist billede, men det kan give et indtryk af det fremtidige udseende af et projekt. Det fremgår overordnet af visualiseringerne, at den afskærmende beplantning vil få en slørende effekt, når det vokser til. Det fremgår dog også, at randbeplantningen ikke vil kunne skjule solcelleparken helt. Visualiseringerne står samtidig ikke alene, men understøtter beskrivelse og vurdering af landskabelig og visuel påvirkning i miljøvurderingsrapportens kapitel 7 'Landskab og visuelle forhold', som på samme måde beskriver, at projektet kan afskærmes, men ikke skjules helt. Høringssvaret pegede også på, at en bestemt ejendom ikke indgik i analysen af visuel kontakt. En vurdering af ejendommen blev indarbejdet i miljøvurderingsrapporten inden den anden høring. Se mere om visualiseringer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning'. Administrationen har gennemgået miljøvurderingsrapportens vurdering af CO₂ belastning og klimatilbagebetalingstid. Administrationen finder, at selvom gennemgangen i miljøvurderingsrapporten ikke er baseret på den solcelletype, som skal anvendes i Kildevad Solcellepark, så er det rimeligt at antage, at den model solcellepaneler, der vil blive anvendt i Kildevad Solcellepark vil ligge indenfor den klimatilbagebetalingstid, der er kortlagt i analysen. Se mere om CO₂ belastning og klimatilbagebetalingstid i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.14 'Tema: Klima'.
--	--	--	--	---

		Der mangler lovbestemte undersøgelser af §3-søen. Vandværket har ikke haft mulighed for at lave en frivillig ordning med grundejer.		Det er korrekt, at miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, ikke indeholdt en nærmere undersøgelse af en sø beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven inde i projektområdet. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse i søen for forekomst af padder. Der blev ikke fundet padder ved undersøgelsen. Der er derudover lavet en beskrivelse af søens fysiske fremtoning, en undersøgelse af artsregistreringer i Danmarks Miljøportal samt observationer af et ynglende tranepar. Der er i projektet indarbejdet en afstand fra søen til opstilling af solceller på 5 meter fra eksisterende pløjekant. Se mere om den beskyttede sø i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.4 'Manglende undersøgelse af beskyttede søer'. Administrationen har, siden den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse blev vedtaget i 2011, været i jævnlig kontakt med Østerlars Vandværk om løsningsmuligheder for området ved Kildevad. Mellem 2011 og 2019, hvor grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune tog de første skridt i at undersøge om en solcellepark kunne være en mulighed, har Østerlars Vandværk haft muligheden for selv at forhandle en aftale. Det er administrationens indtryk, at det ikke var muligt at finde en økonomisk realistisk mulighed mellem lodsejer og vandværk, hvorfor kommunen begyndte at afsøge solceller som mulighed. Det er korrekt, at Bornholms Regionskommune kontaktede to solcellefirmaer, før lodsejer og vandværk blev præsenteret for muligheden. Formålet med den første kontakt, var at afsøge, om det overhovedet kunne være relevant med solceller før lodsejer og vandværk blev præsenteret for muligheden. Kort efter den første kontakt med de to solcellefirmaer blev Østerlars Vandværk oplyst om muligheden og stillede sig i starten positivt. Østerlars Vandværk blev ikke inviteret til det tidlige møde den 2. juli 2020. Administrationen har dog sidenhen deltaget i møde med Østerlars Vandværks bestyrelse og forklaret situationen og mulighederne. Østerlars Vandværk stillede sig i starten positivt, men ønskede sidenhen en mere neutral rolle i sagen. Østerlars Vandværk har under hele forløbet modtaget alle høringer direkte, og er også på denne måde blevet inddraget i processen.
785	Lisbeth og Mikal Bonde	Der er traner i området, som har ynglet der i mindst 20 år. Tranernes yngleplads, §3-søen i området, bliver påvirket af solcellerne og indhegningen, så de kommer nok ikke tilbage.	Selv om anlægsarbejdet tilrettelægges, så arbejderne i nærheden af tranernes redelokalitet er afsluttet, inden tranernes yngleperiode, kan det ikke udelukkes, at traneparret kan fravælge området som ynglelokalitet. At det konkrete tranepar vælger at finde en anden egnet ynglelokalitet, vurderes at være en moderat påvirkning for de to individer på lokaliteten, men en ubetydelig påvirkning for den samlede ynglebestand af traner på Bornholm.	Administrationen vurderer, at der fortsat vil være en ynglelokalitet til traner i projektområdet. Der er i lokalplanen fastsat en afstand fra solcelleparken til søen på 5 meter fra eksisterende pløjekant omkring søen. Som bygherre også nævner, vil det medføre, at det uberørte areal omkring søen øges med 750 m². I driftsfasen vil der være ganske lidt aktivitet i projektområdet, da solcelleparken fjernovervåges. Der er således ikke risiko for forsætlig forstyrrelse. Projektområdet vil blive indhegnet, men da indhegningen dækker et areal på ca. 20 ha, og arealanvendelsen skifter fra dyrket mark til ekstensivt græsareal med forventeligt flere fødekilder til tranerne, vil der være plads til at ungerne kan gå

				med de voksne fugle og fouragere. Projektområdet vil blive holdt enten med slåning eller ekstensiv afgræsning. Ved græsning vil græsningstrykket være så lavt, at vegetationen ved søen, som tranerne skjuler reden i, ikke vil blive påvirket. Ved slåning vil vegetationen ved søen heller ikke blive påvirket. Hvis traneparret fravælger søen i projektområdet som ynglelokalitet, vil det være en moderat påvirkning på to individer af tranen, men det vil ikke medføre forringelse af levesteder i et omfang, som påvirker arten på bestandsniveau. Se mere om traner i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.7 'Traner'.
786	Lisbeth og Mikal Bonde	Kommunens planlægger har i forbindelse med et borgermøde udtalt, at det ikke er et problem at være i modstrid med retningslinjer i kommuneplanen. Det er muligt at søge dispensationer og det kan naboerne også bare gøre. Høringssvaret stiller spørgsmålstegn ved administrationens indstilling til kommuneplanen og de særpræg kommuneplanen er lavet til at beskytte. Høringssvaret udtrykker en bekymring for, om kommunen overhovedet passer på Bornholm og dens særpræg.	Ingen bemærkninger	Det er vigtigt at skelne mellem regler fastsat direkte i lovgivning og retningslinjer fastsat i en kommuneplan. I plan- og projektområdet, er der arealrestriktioner fastsat direkte i naturbeskyttelsesloven vedrørende fortidsminder og skove i form af tre fortidsmindebeskyttelseslinjer og en skovbyggelinje. Når en beskyttelse er fastsat ved lov er det gældende ret, som er direkte bindende for borgere og virksomheder. Det er muligt at søge dispensation fra en skovbyggelinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1. Det er på samme måde muligt at søge dispensation fra en fortidsmindebeskyttelseslinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Det kan ikke betragtes som ulovligt at bruge denne mulighed. Efter værditabsmødet talte en miljøvurderingsmedarbejder fra Bornholms Regionskommune med nogle af naboerne og fortalte, at det også var muligt for naboerne at søge dispensation. Formålet med denne udtalelse var at forklare, at alle er lige for loven og at bygherre ikke er blevet tildelt en særlig adgang til at søge dispensation. Bygherre har ansøgt dispensationerne efter den lovfastsatte adgang til dette. Medarbejderen gav udtryk for godt at kunne forstå, at det kan vække undren, at noget er forbudt ved lov, men samtidig muligt at søge dispensation fra. Det giver umiddelbart en svækkelse af den lovfastsatte regel. Baggrunden for, at der i meget lovgivning også er en adgang til at fravige de lovfastsatte krav eller beskyttelser bunder i, at det ved udarbejdelsen af lovgivningen kan være svært at forudsige enhver situation og der kan vise sig situationer, der kan være hensigtsmæssige at tillade, selvom udgangspunktet er et forbud. Det skal her understreges, at det ikke er muligt at opnå dispensation uden en gyldig begrundelse. Det er derfor ikke sikkert, at en ansøger opnår dispensation, blot fordi de ansøger. Den myndighed, der har hjemmel til at administrere en bestemt lovgivning, har dog pligt til at behandle ansøgningen, også selvom ansøgningen ender med et afslag. Der er i sagen ved Kildevad Solcellepark endnu ikke truffet afgørelser i ansøgningerne om dispensation efter naturbeskyttelsesloven i forhold til fortidsmindebeskyttelseslinjen og skovbyggelinjen, da disse afgørelser skal afvente, at miljøvurderingen er gennemført.

				Det skal her understreges, at det ikke er Bornholms Regionskommune, der skal opnå dispensationer. Det er bygherre. Administrationen fortsætter sagsbehandlingen fordi det er politisk vedtaget at fortsætte. Der kan i den videre behandling af Kildevad Solcellepark også opstå behov for andre dispensationer fra anden lovgivning eller fra lokalplanen når det konkrete projekt skal realiseres. Disse dispensationer blev ikke adresseret på værditabsmødet. Modsat fortidsmindebeskyttelseslinjen og skovbyggelinjen er retningslinjer for placering af solcelleparker, retningslinjer for særligt kulturmiljø og økologiske forbindelser ikke gældende ret, som er direkte bindende for borgere og virksomheder. Retningslinjerne er generelle ønsker kommunalbestyrelsen sætter for hele kommunens udvikling i forbindelse med kommuneplanen. Når der kommer et konkret projekt, som nu solcelleparken ved Kildevad, skal der redegøres for retningslinjerne, så kommunalbestyrelsen kan sammenholde det konkrete projekt med de retningslinjer de har lagt med kommuneplanen. Kommuneplanens retningslinjer forhindrer dermed ikke projektet. Der skal redegøres for alle retningslinjerne som er udpeget på arealet, og dette er gjort i planforslagene og var med i høringsmaterialet. Begrebet dispensation findes ikke i relation til kommuneplanens retningslinjer, det er udelukkende kommunalbestyrelsen som har mulighed for at vægte i hvilken grad de må påvirkes. På værditabsmødet blev spurgt ind til hvorfor kommunen ikke overholdt flere retningslinjer i kommuneplanen, og det blev fremført fra en borger at en solcellepark ikke ville kunne opføres lovligt på grund af retningslinjerne. Det blev herefter af en byplanlægger fra Bornholms Regionskommune fortalt, at retningslinjerne ikke forhindrer noget, men er et politisk beslutningsgrundlag. En lokalplan må ikke være i strid med kommuneplanens rammer. Der er ikke en ramme i planområdet. Derfor skal der udarbejdes et kommuneplantillæg. Et kommuneplantillæg er en ændring af den gældende kommuneplan, som kun kommunalbestyrelsen kan vedtage. I forbindelse med kommuneplantillægget bliver Kommuneplan 2020, som høringssvar peger på, ændret, så der udlægges en ramme for teknisk anlæg ved Kildevad. Udpegningen til skovrejsning ønsket bliver dog ikke samtidig aflyst. Bornholms Regionskommune ser fortsat gerne, at der etableres skov i området.
787	Lisbeth og Mikal Bonde	Grundlaget for dispensationer er ikke længere til stede, da der ikke kan leveres intern strøm til Østerlars Fjernvarmeværk og nitratinholdet i boringerne er faldende efter ophør af den animalske produktion i planområdet.	EE er ikke enig i at etablering af en solcellepark uden anvendelse af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler vil øge risikoen for grundvandsforurening. Der tilføres ikke stoffer til området, som vil kunne forurene grundvandsressourcen.	Administrationen ved ikke hvilken dispensation høringssvaret omtaler, men formoder at der er tale om dispensation fra kommuneplanen, som beskrevet i afsenders tidligere høringssvar. Dispensation fra kommuneplanen er ikke et begreb som eksisterer eller som der er behov for. I sagens tidlige faser, herunder ved politisk beslutning om igangsætning af planlægning, har muligheden for at dele af

				strømproduktionen fra Kildevad Solcellepark skulle leveres direkte til Østerlars Fjernvarmeværk været nævnt. Det er beskrevet, at der er sat undersøgelser i gang vedrørende tekniske løsninger. Der indgår dog ikke en konkret tilkobling til Østerlars Fjernvarmeværk i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten eller i § 25-tilladelsen. Det indgår ikke i projektet, som ifølge projektbeskrivelsen vil blive tilsluttet transformerstationen på Åsedamsvej. Det er muligt, at fjernvarmeforsyningen med tiden kan tilkoble sig elnettet. Det vil dog ske på den anden side af transformerstationen på Åsedamsvej og der er ikke nogen tidshorisont for det. Det kan derfor ikke tillægges vægt i miljøvurderingen af det konkrete projekt og har ikke indgået i miljøvurderingsrapport eller i udkastet til § 25-tilladelsen. Se mere om Østerlars Fjernvarmeværk i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.4 'Tema: Mistillid'. Administrationen er enig med høringssvaret i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindehold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på boringerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.
788	Lisbeth og Mikal Bonde	Projektejer fortalte på borgermødet, at det er en realitet at solcellerne vil kunne ses. Da der blev afholdt indkaldelse af ideer og forslag gjorde afsender opmærksom på, at det ville være for kuperet til at beplantningen omkring parken ville kunne dække solcellerne. Her svarer administrationen. "Kommunen tager denne indvinding meget alvorligt. Hvis solceller skal kunne gennemføres på Bornholm i det omfang, der er politisk målsat er det afgørende vigtigt at solcellerne ikke er synlige i landskabet". Projektområdet ligger højere end Østerlars by og rundkirke.	Indsynet til solcelleparken vil hele året være sløret af plantebælterne. I sommerhalvåret vil disse være dækkende, men solcelleparken vil kunne ses, når der ikke er blade på træerne.	Det er vigtigt at understrege, at der er forskel på om noget er synligt, eller om det er synligt i landskabet. Et solcelleanlæg kan naturligvis ikke blive usynligt, og det er beklageligt at administrationens formulering har givet dette indtryk til afsender. Når noget ikke er synligt i landskabet, vil det ikke være noget man bemærker når man færdes i landskabet, altså på afstand. Projektejers beskrivelse af beplantningen på borgermødet, gjorde opmærksom på, at selvom der kom afskærmende beplantning op, vil der stadig være steder hvor solcelleparken kan ses. Administrationen har indarbejdet en detaljeret og forpligtende plan for, hvordan solcelleparken kan skjules effektivt ved at stille et krav om beplantning omkring hele anlægget. Kravet er stillet som en del af lokalplanens

				principper, hvilket betyder at man ikke kan opnå dispensation fra kravet. Et af beplantningens formål er at anlægget fremstår som skovbryn, og gør det mindre synligt i landskabet. Et anlæg som en solcellepark vil imidlertid aldrig kunne blive usynlig, og landskabstræk skal vurderes fra en afstand. Det er administrationens vurdering, at solcelleparken ikke vil være synlig fra Østerlars by og rundkirke grundet afstand og den mellemliggende beplantning. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning.
789	Lisbeth og Mikal Bonde	Der er erhvervsbiavlere 150 m fra transformatorstationen. En forskningsrapport udgivet 2023d på Science Advance, beskriver at "<i>Forskerne så et betydeligt fald i ekspessionsniveauet af gener forbundet med biernes evne til at fouragere, danne minder og navigere</i>". Der er yderligere tre biavlere i biernes flyveafstand til projektområdet. Påvirkning af bier burde være beskrevet i miljørapporten.	Jfr. bemærkning til høringssvar 790 foreslår EE at flytte byggefelt B til transformatorstationen, så afstanden til ejendommen med biavl bliver betydeligt større (ca. 300 meter fra bistaderne). Den citerede artikel om magnetfelters effekt på honningbier beskæftiger sig med effekten af luftledninger. Der er magnetfelter overalt, hvor der går en elektrisk strøm. Således også omkring den eksisterende luftledning, der passerer området i en afstand af ca. 500 meter vest for bistaderne. Ved jordkabler er feltet større midt over kablet end ved en tilsvarende luftledning. Til gengæld aftager det betydeligt hurtigere med afstanden end feltet omkring luftledninger. Således falder styrken af jordkablere magnetfelter på få meter til et niveau, der er sammenligneligt med det, der optræder omkring f.eks. elektriske apparater i hjemmet. European Energy vurderer således, at etablering af solcelleparken og de jordlagte forbindelseskabler ikke vil medføre magnetfelter i et omfang, der kan påvirke omgivelserne væsentligt.	Administrationen havde i første omgang ikke medtaget emnet magnetfelter i afgrænsningsnotatet til miljøvurderingsrapporten. Nogle af de høringssvar, der indkom til den foreslåede afgrænsning af miljøvurderingsrapporten, handlede om påvirkning på bier. Bekymringen gik på titaniumdioxid som coating til solcellepanelerne. Det blev indarbejdet i afgrænsningsnotatet af miljøvurderingsrapporten skulle indeholde oplysninger om titaniumdioxid og coating. Magnetfelters påvirkning på bier blev ikke nævnt i høringssvar til afgrænsningen. Bornholms Regionskommune har ikke selv fundet, at der var behov for at behandle emnet magnetfelters påvirkning på bier. Emnet har derfor ikke indgået i miljøvurderingsrapporten. Bygherre beskriver i sine bemærkninger forskellene på magnetfelter ved jordkabler og luftledninger. Administrationen kan konstatere, at bygherres oplysninger stammer fra Magnetfeltudvalgets publikation "Om magnetfelter". (Magnetfeltudvalget, 2023). Administrationen finder, at emnet er godt belyst i bemærkningerne fra bygherre. Administrationen vurderer, henset til at der er tale om jordkabler, at magnetfelters størrelse aftager over korte afstande og at afstanden mellem bistader og transformerstation øges til 300 meter, ikke er risiko for væsentlig påvirkning på bier i forbindelse med projektet. Se mere om magnetfelter og bier i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.5 'Tema: Nabohensyn'.
790	Lisbeth og Mikal Bonde	I følge en ny bekendtgørelse bør der sikres en minimusafstand til bebyggelse på 150m. I dette tilfælde er der kun 25 meter til nærmeste nabo.	I forbindelse med det offentlige møde i Østerlars den 8. oktober 2024 blev det påpeget, at transformer-stationen med fordel kunne flyttes længere væk fra eksisterende boliger. Den i lokalplanforslaget skitserede placering er i overensstemmelse med gældende lovgivning, herunder støjgrænser, men i det omfang der kan findes en for naboerne mere hensigtsmæssig placering af stationen, er European Energy indstillet på at undersøge mulighederne.	"Bekendtgørelse om planlægning for lokalplanpligtige solcelleanlæg i det åbne land" siger i §3 stk. 2 nr. 3: "<i>Der bør sikres en minimusafstand på 150 meter målt fra bygninger, der er registreret som beboelse i Bygnings- og Boligregistret, hvis der alene planlægges for opstilling af solceller på én side af beboelsen.</i>" §3 stk. 2 nr. 3 samt resten af bekendtgørelsens §3 har til formål at opliste en række hensyn, som bør varetages i kommuneplanens retningslinjer. Bekendtgørelsen skal således iagttages ved næste kommuneplanrevision. Bekendtgørelsen

			I forlængelse af mødet har European Energy udarbejdet et forslag til ændret placering af det pågældende byggefelt (byggefelt på B på lokalplanforslagets kortbilag 2).	har ikke indflydelse for det konkrete projekt, som skal behandles efter de vedtagne retningslinjer. Retningslinjer i kommuneplanen er ikke faste bestemmelser som kan forhindre lokalplanlægning. Retningslinjerne i kommuneplanen kan betragtes som opmærksomhedspunkter, der skal sammenholdes med de øvrige forhold, der skal afvejes, når der tages politisk stilling til planlægningen. ”Bekendtgørelse om planlægning for lokalplanpligtige solcelleanlæg i det åbne land” giver således ikke anledning til at ændre lokalplanlægningen af en konkret solcellepark. Nabohensynet er i det konkrete projekt blevet afvejet og et beplantningsbælte på minimum seks trærækker skal etableres omkring solcelleanlægget, for at mindske den visuelle påvirkning naboer vil opleve.
766	Mikal Bonde	Afsender har holdt møde med administrationen, og vil påminde om at emnerne: oprydningen og reetableringen af arealet efter ophør af solcellepark, manglende tegninger af solcelleopstilling, placering af veje skal med i miljørapporten	Ingen bemærkninger	Borgeren har ret i, at demontering ikke indgik i miljøvurderingsrapporten første gang den kom i høring. På baggrund af høringssvar blev en beskrivelse af demontering indarbejdet i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten og demonterings påvirkninger på de miljøfaktorer der er undersøgt i miljøvurderingsrapporten blev beskrevet. De indarbejdede oplysninger om demontering indgik i miljøvurderingsrapporten anden gang den kom i høring. Se mere om demontering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.18 ’Tema: Demontering’. Det er efter administrationens viden ikke almindelig praksis at udarbejde tegninger af solcelleopstilling til plan- og miljøvurderingssagsbehandlingen. Administrationen vurderer ikke, at det er nødvendigt med det detaljeniveau for at kunne udføre en miljøvurdering. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten præcist hvilket område solcellerne ønskes opstillet i. Miljøvurderingsrapporten indeholder også en forklaring af solcellepanelets opbygning og undersøgelse af stoffer i solcellepanelerne. Administrationen vurderer, at det udgør et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag til at kunne vurdere om og hvordan solcellerne kan påvirke miljøet i og omkring plan- og projektområdet. Borgeren har ret i, at interne serviceveje ikke indgik i miljøvurderingsrapporten første gang den kom i høring. På baggrund af høringssvar blev behovet for interne serviceveje drøftet med bygherre. Der opstod i den drøftelse en misforståelse mellem bygherre og kommunen. Bygherre har oplyst, at der ikke skal være offentligt tilgængelige veje i solcelleparken. Administrationen forstod oplysningen som interne serviceveje og indførte i miljøvurderingsrapporten, at der ikke skulle etableres interne serviceveje. Som det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, vil der blive etableret interne serviceveje i enten græs eller grus. En intern servicevej til transformerstationen skal sikre adgang i tilfælde af ulykke som brand eller lækage. Lokalplan nr. 131 indeholder en bestemmelse om veje i planområdet. Det fremgik at veje kunne etableres i 5 meters

				bredde. På baggrund af bygherres høringssvar er bestemmelsen rettet fra maksimal bredde på 5 meter til maksimal bredde på 7 meter. Bestemmelsen beskriver at veje skal etableres i grus. Bornholms Regionskommune har også rettet 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', så det fremgår i projektbeskrivelsen der, at der skal være interne serviceveje. Der er samtidig indarbejdet et vilkår om, at interne serviceveje skal etableres i rent grus, da grusets renhed ikke kan styres i bestemmelser i en lokalplan. Vilkåret er indarbejdet for at sikre, at etablering af interne serviceveje ikke medfører risiko for udvaskning af uønskede stoffer til grundvand. Se mere om tegninger og interne serviceveje i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'.
596	Steen Knudsen Julie Knudsen Maja Knudsen Andy Fabian Mikal Bonde Lisbeth Bonde Niels Wibe Helle Wibe Flemming Kristensen Jenni Federwisch Tabea Zimmermann Judith Gibson John Gibson	Høringssvaret linker til en video på Youtube, som afsender har lavet. Grundejer er blevet presset at sige ja til projektet, som eneste mulighed for at undgå økonomiske konsekvenser. Der har ikke været afholdt licitation. Landskabsforvaltningsmyndigheden kan ikke godkende hverken placeringen eller projektet. Der er store natur- og kulturværdier i området. Landskabet er kuperet og solceller vil ikke kunne skjules. Det er påkrævet i kommuneplanen at anlægget placeres på fladt areal. Projektet er i strid med Naturfredningsloven, museumsloven, skovbyggelinjen og kommuneplanens retningslinjer.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	Bornholms Regionskommune kan ikke genkende det forløb som er beskrevet i videoen. Lodsejer er inden sagens start blevet oplyst om den vedtagne indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, om nitratbelastningen, om kommunens forpligtelse til at implementere indsatsplanen, samt om Østerlars Vandværks forpligtelse til at kompensere lodsejeren for et eventuelt økonomisk tab ved ændret anvendelse af arealer indenfor indsatsplanen. I denne forklaring har også indgået vurderinger af risikoen for at vandværket må hæve priserne for vandet, for at få råd til kompensationen. Bornholms Regionskommune har ved disse samtaler ikke lagt et særligt pres på lodsejer for at vælge netop solceller som løsning. Det har dog været drøftet, at i og med en solcellepark vil give landmanden en indtjening, vil der ikke være behov for kompensation fra Østerlars Vandværk. Bornholms Regionskommune er ked af, hvis det for lodsejeren har virket som et pres for at vælge solceller. Det har hele tiden stået lodsejeren frit for at vælge, en hvilken som helst arealanvendelse, herunder brak eller skovrejsning, til nedbringelse af nitratindholdet. Det eneste der ikke var en mulighed, var ikke at gøre noget. Arealet er privatejet og ejer har indgået en privatretslig aftale med projektejer. Dette er ikke et forhold Bornholms Regionskommune kan regulere. Der er ingen krav om licitation for privatretslige aftaler. Landskabsmyndigheden i Bornholms Regionskommune har tidligt udtrykt at der er landskabelige hensyn som skal varetages i planlægningen. Dette har været en del af planlægningen, og landskabsmyndigheden har med høringssvar i denne høring oplyst, at der ikke er bemærkninger til planforslag eller miljøvurderingsrapport. Der er ingen andre end kommunalbestyrelsen som kan godkende en placering, og de landskabelige hensyn er beskrevet i beslutningsmaterialet, ligesom fredninger, arealbeskyttelse og forholdet til naturbeskyttelsesloven er. Retningslinjer i kommuneplanen er ikke faste bestemmelser som kan forhindre lokalplanlægning. Retningslinjerne i kommuneplanen kan betragtes som

		Ifølge afsender afslører videoen manipulation med blandt andet præsentationsbilleder og forældede vandanalyser, for at påvirke beslutningstagerne i projektet. Der er manipuleret med illustrationerne, der er blevet lavet om på dem, og der blev lavet nye illustrationer, som ligeledes er manipuleret og ikke er retvisende.		opmærksomhedspunkter, der skal sammenholdes med de øvrige forhold, der skal afvejes, når der træffes politisk stillingtagen til planlægningen. Da første høring blev afholdt, blev kommunen hurtigt gjort opmærksom på at illustrationerne af fremtidige forhold ikke var retvisende. På den baggrund blev der lavet nye illustrationer, og høringen blev forlænget, så der var fuld høringsperiode på de nye illustrationer. I løbet af høringsperioden og på baggrund af borgermøde indsendte bygherre yderligere visualiseringer lavet som fotomonterede visualiseringer udarbejdet på billeder taget i lokalområdet. De supplerende fotomonterede visualiseringer blev indarbejdet i miljøvurderingsrapportens bilag og indgik i høringsmaterialet i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud. Visualiseringer vil aldrig være et præcist billede, men det kan give et indtryk af det fremtidige udseende af et projekt. Det fremgår overordnet af visualiseringerne, at den afskærmende beplantning vil få en slørende effekt, når det vokser til. Det fremgår dog også, at randbeplantningen ikke vil kunne skjule solcelleparken helt. Visualiseringerne står samtidig ikke alene, men understøtter beskrivelse og vurdering af landskabelig og visuel påvirkning i miljøvurderingsrapportens kapitel 7 'Landskab og visuelle forhold', som på samme måde beskriver, at projektet kan afskærmes, men ikke skjules helt. Se mere om visualiseringer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning'. Administrationen er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene. Det nyeste fald i nitratinhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på boringerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.
--	--	---	--	---

		Projektet er ikke rentabelt, og kan der for ikke bidrage til kommunens energistrategi. Projektet kan ikke have andet formål end at beskytte kommunens embedsmænd som startede projektet.		Administrationen kan ikke forholde sig til projektejerens privatøkonomiske forhold, men projektet vil have rammerne til at opnå halvdelen af det politiske opsatte mål for nye solcelleanlæg på Bornholm. Tidligt i processen indkom bemærkninger omkring at en medarbejder som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra medarbejderens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Det bemærkes også hertil, at den pågældende medarbejder ikke har været med til at drive projektet efter en planproces blev startet, men kun som berørt myndighed for eget myndighedsområde. Medarbejderen opnår ikke nogen form for beskyttelse ved, at projektet bliver politisk behandlet, og der stilles fra administrationens side ikke spørgsmål til medarbejderens ageren.
794	Steen Knudsen Julie Knudsen Maja Knudsen Mikal Bonde Lisbeth Bonde Niels Wibe Helle Wibe Flemming Kristensen Jenni og Marcel Federwisch Tabea og Preben Zimmermann Judith Gibson John Gibson	Som nærmeste naboer til solcelleparken forlanger vi, at der bliver forhandlet frivillige aftaler om kompensation og værditab. Disse aftaler skal være indgået inden en eventuel vedtagelse af solcelleprojektet. Ingen af naboerne er blevet kontaktet af projektejer. Kommunen har ikke været en støttende part i kommunikation med projektejer og overlod det til projektejer at afholde borgermøde.	Dette tager vi i EE til efterretning og vi er kun glade for, at der også fra de nærmeste naboers side er ønske om dialog. Vores forslag er, at vi aftaler ramme og vilkår med den energikonsulent, der har besøgt Bornholm og tilbyder de omtalte nære naboer det ønskede forlig. Det vil altid være et tilbud, men det er værd at bemærke, at loven om vedvarende energi altid vil udgøre et ekstra lag af sikkerhed for naboerne. Da det i dette projekt vil være omsonst at indgå aftalerne før en politisk vedtagelse, ønske vi at forpligte os selv til at imødekomme ønsket om forlig indenfor en periode på 3 måneder fra upåklaget plangrundlag foreligger.	Bornholms Regionskommunen må ikke deltage i privatretslige dispositioner. Herunder aftaler om kompensation og værditab. Økonomiske forhold, herunder værditab ligger ikke indenfor det Bornholms Regionskommune kan inddrage i en miljøvurdering efter miljøvurderingsloven. Projektets miljømæssige indvirkninger på materielle goder skal belyses i en miljøvurdering, men efter EU-domstolens praksis gælder det ikke projektets indvirkning på materielle goders værdi. Administrationen noterer sig, at bygherre forpligter sig til frivillige forhandlinger med naboerne. Bornholms Regionskommune kan imidlertid hverken efter planloven eller miljøvurderingsloven fastlægge bestemmelser eller vilkår for forhandlingerne. Udover bygherres villighed til at indgå i frivillige forhandlinger fastlægger lov om vedvarende energi de regler, der er for kompensation i forbindelse med anlæg til vedvarende energi. Lov om vedvarende energi administreres af Energistyrelsen. Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke denne sagsbehandling. Det er Energistyrelsen og projektejer som har afholdt to borgermøder. Bornholms Regionskommune deltog i begge møder for at svare på spørgsmål. Det er et lovkrav at Energistyrelsen sammen med projektejer holder borgermøde om værditabsordningen. Dette er afholdt både under første og anden høringsperiode. Projektejer har

				herudover på eget initiativ afholdt andre dialog- eller informationsmøder.
597	Steen Knudsen	Projektet er i strid med kommuneplanens retningslinjer om solcelleparker. Kommunens landskabsforvaltningsmyndighed har kun kunne godkende en meget lille del af projektarealet Solcelleanlægget vil ikke kunne skjules af beplantning, da dyr vil gnave det ned, og tre træerækker ikke vil virke afskærmende om vinteren. Transformatorstationen vil ligge bedre ved gyllebeholderen ved Dalegård. Nitratindhold kan ikke være en begrundelse for at placere solcelleparken hvor grænseværdien aldrig har været nået.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Kommuneplanens retningslinjerne er generelle ønsker kommunalbestyrelsen sætter for hele kommunens udvikling i forbindelse med kommuneplanen. Når der kommer et konkret projekt, som nu solcelleparken ved Kildevad, skal der redegøres for retningslinjerne, så kommunalbestyrelsen kan sammenholde det konkrete projekt med de retningslinjer de har lagt med kommuneplanen. Kommuneplanens retningslinjer forhindrer dermed ikke projektet. Der skal redegøres for alle retningslinjerne som er udpeget på arealet, og dette er gjort i planforslagene og var med i høringsmaterialet. Det er udelukkende kommunalbestyrelsen som har mulighed for at vægte i hvilken grad retningslinjerne må påvirkes. Landskabsmyndigheden i Bornholms Regionskommune har tidligt udtrykt at der er landskabelige hensyn som skal varetages i planlægningen. Dette har været en del af planlægningen, og landskabsmyndigheden har med høringssvar i denne høring oplyst, at der ikke er bemærkninger til planforslag eller miljørapport. Der er ingen andre end kommunalbestyrelsen som kan godkende en placering, og de landskabelige hensyn er beskrevet i beslutningsmaterialet fremlagt til den politiske stillingtagen. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning. Både bygherre og Bornholms Regionskommune er opmærksomme på, at der er et højt vildttryk på Bornholm. Det er en af årsagerne til at vilkårene i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er skærpet i forhold til tidligere tilladelser til solcelleparker, særligt i form af overvågningsprogram. Se mere om beplantningen i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.3 'Beplantning'. På baggrund af flere høringssvar bliver transformerstationen flyttet til midten af projektområdet. Se mere om transformerstationens placering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'. Den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse forholder sig ikke til nationale grænseværdier og der fremgår ikke et specifikt mål for reduktion af nitratindhold i grundvand i indsatsplanen. Nitratindholdet skal nedbringes så meget som

				muligt og handler også om forebyggelse. Dette ligger i forlængelse af drikkevandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, som beskriver, at det i hvert enkelt tilfælde skal tilstræbes, at vandkvaliteten er bedst mulig uanset de krav bekendtgørelsen fastsætter. Indsats 1 handler om at udtage landbrugsjord af drift. Administrationen er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindehold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på borerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.
605	Steen Knudsen	Kommunens information om nitratniveauet er misvisende og projektets formål om at beskytte grundvandet er ikke længere tilstede.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	Den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse forholder sig ikke til nationale grænseværdier og der fremgår ikke et specifikt mål for reduktion af nitratindehold i grundvand i indsatsplanen. Nitratindeholdet skal nedbringes så meget som muligt og handler også om forebyggelse. Dette ligger i forlængelse af drikkevandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, som beskriver, at det i hvert enkelt tilfælde skal tilstræbes, at vandkvaliteten er bedst mulig uanset de krav bekendtgørelsen fastsætter. Indsats 1 handler om at udtage landbrugsjord af drift. Administrationen er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindehold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på borerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.

		Skovrejsning på arealet vil være en mere effektiv beskyttelse af grundvandet, men det er blevet afvist af kommunen. Lokalplanens formålsparagraf stemmer ikke overens med det formål som er politisk fremlagt. En småbiotop af sten, træer og buske og dyre og insektliv vil blive fjernet inklusive et egetræ hvor der sandsynligvis yngler flagermus. Et § 3 vandhul brugt som drikkested for vildtet og som yngleplads for blandt andet traner, vil blive indhegnet.		Projekt- og planområdet er del af de 6.205 ha, som i kommuneplanen er udlagt som areal til ønsket skovrejsning. Det pågældende areal er udpeget for: <i>”Gennem skovtilplantning skal vitale grundvandsmagasiner sikres mod forurening”</i>. Området vil stadig være udpeget i kommuneplanen som areal til ønsket skovrejsning. Udpegningen på private arealer har til formål at give grundejere et incitament til at omlægge arealer til skov, og udpegningen bruges også i forbindelse med offentligt tilskud til privat skovrejsning. Der er ingen kommunal hindring for at grundejer omlægger arealerne til skov, heller ikke hvis planerne vedtages. Bornholms Regionskommune kan ikke kræve at nogen planter skov på deres private arealer, men det ligger grundejer frit for, at bruge denne mulighed. En lokalplans formålsbestemmelse skal være udført efter planlovens §15 stk. 1, formålsbestemmelsen skal ikke beskrive anledningen til lokalplanen eller argumentere for politisk stillingtagen. Formålsangivelsen har navnlig betydning for dispensationskompetencen (dispensation fra lokalplanens efterfølgende bestemmelser). Ved at indskrive natur i formålsbestemmelsen sikres det således at projektejer ikke vil kunne få dispensation fra planens bestemmelser om at sikre natur. Anledningen til lokalplanen er skrevet i lokalplanens redegørelsesdel. Miljøvurderingsrapporten og § 25 tilladelsen indeholdt ikke en undersøgelse af flagermus i sensommeren ved et egetræ, som potentielt er egnet til flagermus, første gang de kom i høring. Miljøvurderingsrapporten indeholdt sommerlytning, hvor der ikke var konstateret aktivitet af flagermus. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse af flagermus i sensommeren omkring det solitære egetræ. Undersøgelsen viste, at der var flagermus af arten dværgflagermus, der anvendte træet til sommerkvarter. På baggrund af høring og dataindsamling ændres lokalplan og §25-tilladelsen, så egetræet skal bevares. Se mere om flagermus i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 ’Tema: Natur’, underafsnit 4.10.5 ’Flagermus’. Administrationen er enig i, at et hegn omkring solcelleparken vil udgøre en barriere for større dyrearter, som harer og hjortevildt og vil forhindre større dyr i at anvende en sø i projektområdet som drikkested. Administrationen vurderer dog, at der fortsat vil være adgang til søer som drikkesteder rundt om projektområdet, selvom en enkelt sø hegnes inde. Administrationen vurderer også, at der fortsat vil være en ynglelokalitet til traner i projektområdet. Der er i lokalplanen
--	--	---	--	--

		Den visuelle naturoplevelse vil blive forværret. Området er beskyttet under naturbeskyttelsesloven § 15-19		fastsat en afstand fra solcelleparken til søen på 5 meter fra eksisterende pløjekant omkring søen. Som bygherre også nævner, vil det medføre, at det uberørte areal omkring søen øges med 750 m². I driftsfasen vil der være ganske lidt aktivitet i projektområdet, da solcelleparken fjernovervåges. Der er således ikke risiko for forsætlig forstyrrelse. Projektområdet vil blive indhegnet, men da indhegningen dækker et areal på ca. 20 ha, og arealanvendelsen skifter fra dyrket mark til ekstensivt græsareal med forventeligt flere fødekilder til tranerne, vil der være plads til at ungerne kan gå med de voksne fugle og fouragere. Projektområdet vil blive holdt enten med slåning eller ekstensiv afgræsning. Ved græsning vil græsningstrykket være så lavt, at vegetationen ved søen, som tranerne skjuler reden i, ikke vil blive påvirket. Ved slåning vil vegetationen ved søen heller ikke blive påvirket. Se mere om indhegningens betydning for vildtet og for traner i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnittene 4.10.3 'Spredningsmuligheder og opsætning af hegn' samt 4.10.7 'Traner'. Miljøvurderingsrapport og visualiseringer viser, at det er muligt at afskærme solcelleparken, men ikke skjule den helt. Bornholms Regionskommune er enig med høringssvarene i, at det vil være muligt for naboer og besøgende at få øje på solcelleparken. Efterhånden som den afskærmende randbeplantning vokser til, vil der dog ikke være frit indsyn. Se mere om den visuelle påvirkning i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuelle forhold', underafsnit 4.11.3 'Beplantning' samt i afsnit 4.12 'Tema: Friluftsliv'. Naturbeskyttelsesloven § 15 (strandbeskyttelse) er ikke gældende på arealet, i det der ikke er strand. Naturbeskyttelsesloven § 16 (søbeskyttelse) er ikke gældende på arealet, i det søen i området ikke er mindst tre ha. Naturbeskyttelsesloven § 19 (kirkebyggelinjen) er ikke gældende på arealet, i det der er over 300 meter til nærmeste kirke (ca. 1500 meter). Dele af lokalplanområdets byggefelt 1 er omfattet af skovbyggelinje, jf. naturbeskyttelseslovens § 17. Kommunalbestyrelsen kan dispensere fra skovbyggelinjen, jf. naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1. Dette forudsætter en særskilt ansøgning, der skal behandles uafhængigt af vedtagelsen af planerne og først efter afslutning af miljøvurderingen. Der ligger to fredede fortidsminder i området samt ét i skoven sydøst for området. Naturbeskyttelseslovens § 18 fastlægger en beskyttelseslinje på 100 meter omkring beskyttede fortidsminder. Kommunalbestyrelsen kan dispensere fra en fortidsmindebeskyttelseslinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Det forudsætter også en særskilt ansøgning, der skal behandles uafhængigt af vedtagelsen af planerne og først efter afslutning af miljøvurderingen. Slots- og Kulturstyrelsen
--	--	--	--	---

		Naturen er dér hvor den er, men solceller kan placeres hvor som helst.		er klageberettiget i forhold til kommunernes afgørelser om dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjer. Bornholms Regionskommune har med eventuel vedtagelse af planerne og § 25-tilladelsen ikke truffet afgørelse om eventuel dispensation fra skovbyggelinjen eller fortidsmindebeskyttelseslinjerne. Se mere om naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuelle forhold', underafsnit 4.11.4 'Naturbeskyttelseslovens bygge- og beskyttelseslinjer'. Administrationen er forpligtet til at behandle enhver modtaget anmodning om planlægning og ansøgning om miljøvurderingspligt. Anmodning og ansøgning i denne sag drejer sig om et areal ved Kildevad. Det er alene kommunalbestyrelsen, der kan beslutte om planer og projekt skal vedtages.
606	Steen Knudsen	Det foreslås at randbeplantning etableres med mindst 6 rækker træer i forskellige højde for at afskærme anlægget. Opsætning af solceller må ikke finde sted, før randbeplantningen har nået den lovede højde på minimum 4 meter.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10	På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt, at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks trærækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I forslag til Lokalplan nr. 131 var der krav om tre supplerende trærækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning. Høringssvaret nævner et løfte om at solcelleparken først vil blive etableret, når randbeplantningen er blevet 4 meter høj. Løftet er givet af administrationen ved den første høring af Kommuneplan 2020. Administrationen forstår dette som høringen fra den 23. juni 2021 til og med den 21. juli 2021. Høringen var en indkaldelse af ideer og forslag til Kommuneplantillæg nr. 11, som var den offentlige høring, der indledte planprocessen. Bornholms Regionskommune har genlæst brevet til sagens parter om høringen samt debatoplægget. Det fremgår af et kort over projektområdet samt en kort tekst, at der skal laves randbeplantning, men der fremgår ikke nogen specifik bredde på randbeplantningen, eller at solcelleparken først etableres, når randbeplantningen når 4 meters højde. Bornholms Regionskommune vil dog gerne medgive, at det i administrationens bemærkninger til høringssvarene fra denne høring fremgår, at den landskabelige påvirkning tages alvorligt og at randbeplantning skal skjule solcelleparken. Det er vigtigt at understrege, at der er forskel på om noget er synligt, eller om det er synligt i landskabet. Et solcelleanlæg kan naturligvis ikke blive usynligt, og det er beklageligt at administrationens formuleringer har givet dette indtryk. Når noget ikke er synligt i landskabet, vil det ikke være noget man bemærker når man færdes i landskabet, altså på afstand. Administrationens bemærkninger til høringssvar fra indkaldelse af ideer og forslag skal også ses i lyset af, at det har været en tidlig fase i planlægningen. På baggrund af analyser og vurdering i miljøvurderingsrapporten, er det i

				løbet af sagens behandling blevet belyst, at det er muligt at afskærme solcelleparken, men ikke skjule den fuldstændigt. Bornholms Regionskommune tager den landskabelige påvirkning alvorligt og har indarbejdet en detaljeret og forpligtende plan for, hvordan solcelleparken kan afskærmes ved at stille et krav om beplantning omkring hele anlægget. Kravet er stillet som en del af lokalplanens principper, hvilket betyder at man ikke kan opnå dispensation fra kravet. Lokalplanens bestemmelser for beplantning er yderligere fulgt op af vilkår i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark'. Vilkårene handler om en beplantningsplan med tilhørende plejeplan, som skal godkendes af Bornholms Regionskommune, samt et overvågningsprogram i de første tre år eller indtil randbeplantningen er i god vækst. Se mere om beplantning i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuelle forhold', underafsnit 4.11.3 'Beplantning'.
607	Steen Knudsen	Se videoen: "En solcellepark i strid mod loven" (høringssvar: 596)	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Bornholms Regionskommune kan ikke genkende det forløb som er beskrevet i videoen. Bemærkninger til videoen er skrevet til høringssvar: 596.
615	Steen Knudsen	Kommuneplanen 2020 har udpeget den planlagte mark ved Kildevad til skovrejsning, ikke til solceller.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Projekt- og planområdet er del af de 6.205 ha, som i kommuneplanen er udlagt som areal til ønsket skovrejsning. Det pågældende areal er udpeget for: "Gennem skovtilplantning skal vitale grundvandsmagasiner sikres mod forurening". Området vil stadig være udpeget i kommuneplanen som areal til ønsket skovrejsning. Udpegningen på private arealer har til formål at give grundejere et incitament til at omlægge arealer til skov, og udpegningen bruges også i forbindelse med offentligt tilskud til privat skovrejsning. Der er ingen kommunal hindring for at grundejer omlægger arealerne til skov, heller ikke hvis planerne vedtages. Bornholms Regionskommune kan ikke kræve at nogen planter skov på deres private arealer, men det ligger grundejer frit for, at bruge denne mulighed. Det er på baggrund af høringssvar blevet præciseret i redegørelsen til kommuneplantillægget, at Bornholms Regionskommune fortsat ønsker, at der rejses skov på arealet efter solcelleanlæggets levetid. Udpegningen til skovrejsning ønsket fastholdes.
618	Steen Knudsen	Transformatoren bør flyttes til Dalegård. Ud over tab af ejendomsværdi ved at blive nabo til solcelleparken, vil afsender som erhvervsbiavlere miste kunder og muligheden for at annoncere deres honning som naturhonning. Afsender ønsker derfor økonomisk garanti. Ikke alene for ejendomsværditab, men også indtægtstab for salg af honning og eventuelt erstatning for tab af bifamilier.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	På baggrund af flere høringssvar bliver transformerstationen flyttet til midten af projektområdet. Se mere om transformerstationens placering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'. Kommunal planlægning er som udgangspunkt erstatningsfri regulering. Hvis en lokalplan har karakter af ekspropriation, for eksempel hvis en lokalplanbestemmelse medfører en sådan særligt intens og konkret indskrænkning i rådigheden, at den konkret afskærer grundejeren fra en økonomisk rimelig udnyttelse af sin ejendom, kan grundejer dog blive tilkendt

				erstatning. Det er administrationens klare vurdering at den pågældende lokalplan ikke har karakter af ekspropriation. Bornholms Regionskommune må ikke deltage i privatretslige dispositioner. Herunder aftaler om kompensation og værditab. Bygherre har udtrykt villighed til at indgå frivillige aftaler om kompensation. Bygherre er derudover forpligtet efter lov om vedvarende energi, der fastlægger de regler, der er for kompensation i forbindelse med anlæg til vedvarende energi. Lov om vedvarende energi administreres af Energistyrelsen. Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke denne sagsbehandling.
626	Steen Knudsen	Det foreslås at hele solcelleparken flyttes til Åsedamsvej, da der hverken er skov, fortidsminder eller fredning i området. Et anlæg med den foreslåede beplantning, vil forbedre området ved Åsedamsvejs herlighedsværdi.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. Rimelige alternativer skal behandles igen i den sammenfattende redegørelse. ’Rimelige’ skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence. Administrationen har undersøgt det indkomne forslag. Plan- og projektområdet ved Kildevad er ikke det eneste område på Bornholm, hvor det vil være muligt at anlægge og drive en solcellepark. Bygherres anmodning om planlægning og ansøgning om miljøvurdering har drejet sig om et specifikt areal og Bornholms Regionskommune har derfor ikke haft anledning til, som led i opstart af sagen, at lave en større analyse af egnede placeringer af solcelleparker. Konkret i forhold til placeringen i Kildevad finder Bornholms Regionskommune, at der er tale om et projekt, der både bidrager til grøn omstilling og til beskyttelse af grundvand. En alternativ placering nær transformerstationen ved Åsedamsvej vil ikke kunne bidrage til beskyttelsen af grundvand ved Kildevad. Se mere om rimelige alternativer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 5 ’Rimelige alternativer’.
792	Steen Knudsen	Projektet er i modstrid med strategien for Kommuneplan 2020. Projektet lever ikke op til kommuneplanens rammer.	Ingen bemærkninger	Strategien for en kommuneplan, er et dokument som udarbejdes for at beskrive hvilke ændringer kommunalbestyrelsen ønsker i den fremtidige kommuneplan. Strategien for kommuneplan 2020 blev således udarbejdet førend Kommuneplan 2020 var udarbejdet. Den overordnede vision for Kommuneplan 2020 er, at der skal være 42.000 bornholmere i 2028. Det er korrekt at denne vision ikke er blevet betragtet, udover at planerne ikke forhindrer denne vision. Den politiske strategi som planlægningen tager udgangspunkt i, er at understøtte Bornholms Energistrategi 2040, her særligt delmålet omkring at der skal etableres planlægningsmæssig mulighed for maksimalt 50 MW nye solcelleanlæg. Projektet er således i overensstemmelse med kommunalbestyrelsens strategiske arbejde. Der er ikke udlagt rammer i størstedelen af kommunens landzoneareal. Kommuneplanens rammedel bliver ændret med kommuneplantillægget.

		Der skal søges dispensationer for at komme uden om de love og regler der findes. Anlæggets naboer har tidligere gjort opmærksom på at gældende lovgivning ikke er overholdt. Området er planlagt til skov. Projektet er ikke rentabelt med kun 22 ha. Projektet tager ikke hensyn til nærmeste nabo med henblik på støjgener fra transformator. En medarbejder hos Bornholms Regionskommune har ageret egenhændigt sammen med direktøren for projektejer. Projektet vil ikke forbedre drikkevandet, tværtimod. Der vil ske en øget forurening fra kabelgrave og nedhamring af 15.000 pæle.		Det er kendt og redegjort for, at projektejer skal søge dispensation fra naturbeskyttelseslovens §§ 17 og 18. Naturbeskyttelsesloven giver mulighed for at søge dispensation, og det kan ikke betragtes som ulovligt at bruge denne mulighed. Det kan ikke afvises at projektet i fremtiden vil få brug for andre dispensationer, eksempelvis fra lokalplanen. Enhver dispensation vil blive behandlet efter gældende lovgivning. Projekt- og planområdet er del af de 6.205 ha, som i kommuneplanen er udlagt som areal til ønsket skovrejsning. Det pågældende areal er udpeget for: ”Gennem skovtilplantning skal vitale grundvandsmagasiner sikres mod forurening”. Området vil stadig være udpeget i kommuneplanen som areal til ønsket skovrejsning. Udpegningen på private arealer har til formål at give grundejere et incitament til at omlægge arealer til skov, og udpegningen bruges også i forbindelse med offentligt tilskud til privat skovrejsning. Der er ingen kommunal hindring for at grundejer omlægger arealerne til skov, heller ikke hvis planerne vedtages. Bornholms Regionskommune har ikke grundlag for at sige at projektejers anlæg ikke vil være rentabelt eller ikke forventelig vil blive realiseret. På baggrund af flere høringsvar bliver transformerstationen flyttet til midten af projektområdet. Se mere om transformerstationens placering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 ’Tema: Solcelleparkens indretning’. Tidligt i processen indkom bemærkninger omkring at en medarbejder som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra medarbejderens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Det bemærkes også hertil, at den pågældende medarbejder ikke har været med til at drive projektet efter en planproces blev startet, men kun som berørt myndighed for eget myndighedsområde. Risiko for forurening af grundvandet er en af de miljøfaktorer, der er undersøgt i miljøvurderingsrapporten og uddybet i bilag 5a og 5b til miljøvurderingsrapporten. Solcelleparken vurderes kun at medføre en lille risiko for forurening af grundvandet samt på sigt at bidrage til en reduktion af nitratinholdet i
--	--	---	--	--

		Risiko for olieforurening af vandløb, sø og grundvand fra transformere og kompenseringspoler Ynglende traner ved § 3 vandhul vil forlade deres ynglested og vildtet vil ikke længer få adgang til deres drikkested		grundvandet og dermed give en positiv påvirkning på drikkevandsinteresser og grundvand. Se mere om risiko for forurening i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', særligt underafsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at transformerstationen installeres med spildbakke med sandfang og olieudskiller samt alarm, hvilket medfører en minimal risiko for spild. Bornholms Regionskommune har i § 25-tilladelsen opstillet vilkår for indretning af transformerstationen, sådan at denne skal have både spildbakke, sandfang, olieudskiller og alarm. Spildbakken skal have en størrelse, så det størst mulige spild kan opsamles. Spildbakken vil derved kunne rumme transformerens olieindhold. Administrationen vurderer, at disse tiltag, sikrer at risiko for forurening af vandløb, sø og grundvand er minimal. Administrationen er enig i, at et hegn omkring solcelleparken vil udgøre en barriere for større dyrearter, som harer og hjortevildt og vil forhindre større dyr i at anvende en sø i projektområdet som drikkested. Administrationen vurderer dog, at der fortsat vil være adgang til søer som drikkesteder rundt om projektområdet, selvom en enkelt sø hegnes inde. Administrationen vurderer også, at der fortsat vil være en ynglelokalitet til traner i projektområdet. Der er i lokalplanen fastsat en afstand fra solcelleparken til søen på 5 meter fra eksisterende pløjekant omkring søen. Som bygherre også nævner, vil det medføre, at det uberørte areal omkring søen øges med 750 m². I driftsfasen vil der være ganske lidt aktivitet i projektområdet, da solcelleparken fjernovervåges. Der er således ikke risiko for forsætlig forstyrrelse. Projektområdet vil blive indhegnet, men da indhegningen dækker et areal på ca. 20 ha, og arealanvendelsen skifter fra dyrket mark til ekstensivt græsareal med forventeligt flere fødekilder til tranerne, vil der være plads til at ungerne kan gå med de voksne fugle og fouragere. Projektområdet vil blive holdt enten med slåning eller ekstensiv afgræsning. Ved græsning vil græsningstrykket være så lavt, at vegetationen ved søen, som tranerne skjuler reden i, ikke vil blive påvirket. Ved slåning vil vegetationen ved søen heller ikke blive påvirket. Se mere om indhegningens betydning for vildtet og for traner i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnittene 4.10.3 'Spredningsmuligheder og opsætning af hegn' samt 4.10.7 'Traner'. Administrationen har indarbejdet en detaljeret og forpligtende plan for, hvordan solcelleparken kan skjules
--	--	--	--	---

		Anlægget vil ikke kunne skjules. Områdets visuelle karakter ødelægges.		effektivt ved at stille et krav om beplantning omkring hele anlægget. Kravet er stillet som en del af lokalplanens principper, hvilket betyder at man ikke kan opnå dispensation fra kravet. Et af beplantningens formål er at anlægget fremstår som skovbryn, og gør det mindre synligt i landskabet. Et anlæg som en solcellepark vil imidlertid aldrig kunne blive usynlig, og landskabstræk skal vurderes fra en afstand. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt, at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning. Se mere om den afskærmende beplantning i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuelle forhold'.
793	Steen Knudsen	Den planlagte placering af transformerstationen er under ingen omstændigheder acceptabel. Høringssvaret udtrykker både bekymring for forurening af en privat grundvandsboring og støjpåvirkning ved nabo. Der er risiko for forurening fra transformerstationen via sø tæt ved projektområdet til et lille vandløb videre ud til Kobbåen og derfra til havet ved Saltuna. Der er ikke lavet forebyggende foranstaltninger i henhold til bekendtgørelse om krav til kommune planlægning for at undgå forurening af vandhuller, vandløb og hav.	Der etableres ikke afløb fra eller vandforsyning til de tekniske anlæg, herunder transformerstationen. Der etableres kar til opsamling af regnvand og transformerialie i tilfælde af uheld, der måtte medføre lækage fra transformeren. Opsamlingskarret udstyres med sandfang og olieudskiller og monteres med alarm. Der vurderes således ikke at være risiko for forurening af vandområder eller drikkevandsboringer i nærheden. I forbindelse med det offentlige møde i Østerlars den 8. oktober 2024 blev det påpeget, at transformerstationen med fordel kunne flyttes længere væk fra eksisterende boliger. Den skitserede placering i lokalplanforslaget er i overensstemmelse med gældende lovgivning, herunder støjgrænser, men i det omfang der kan findes en for naboerne mere hensigtsmæssig placering af stationen, er European Energy indstillet på at undersøge mulighederne. I forlængelse af mødet har European Energy derfor udarbejdet et forslag til ændret placering af det pågældende byggefelt (byggefelt på B på lokalplanforslagets kortbilag 2). European Energy foreslår at flytte byggefeltet ind centralt i området, så det holder afstand til såvel naboer som naturområder, herunder vandhuller, solitære træer og skovbryn. Flytning af byggefeltet vurderes ikke at medføre en forøgelse af miljøpåvirkningerne: - Natur: Anlægsperioden lægges i vinterhalvåret, hvor der hverken forventes at være traner eller flagermus i området. I driftssituationen vurderes beliggenheden ca. 100 meter fra hhv. "flagermusetræet" og tranernes ynglelokalitet ikke at medføre risiko for væsentlig påvirkning af arterne eller deres levesteder.	Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at transformerstationen installeres med spildbakke med sandfang og olieudskiller samt alarm, hvilket medfører en minimal risiko for spild. Bornholms Regionskommune har i § 25-tilladelsen opstillet vilkår for indretning af transformerstationen, sådan at denne skal have både spildbakke, sandfang, olieudskiller og alarm. Spildbakken skal have en størrelse, så det størst mulige spild kan opsamles. Spildbakken vil derved kunne rumme transformerens olieindhold. Administrationen vurderer, at disse tiltag, sikrer at risiko for forurening af grundvand er minimal, herunder også i forhold til den private grundvandsboring i oplandet. På baggrund af høringssvar er transformerstationen blevet flyttet for at tage hensyn til naboers bekymringer, herunder særligt vedrørende landskabelig påvirkning og støj. Der er større afstand mellem den omtalte grundvandsboring og den nye placering af transformerstationen. Dette reducerer risikoen for forurening af grundvandsboringen yderligere. Administrationen finder ikke, at der er risiko for forurening af en sø, selvom dræn fra projektområdet leder til søen. Solcellerne har en overfladebelægning af kvarts, og der er fundet minimal risiko for udvaskning af miljøfremmede stoffer, herunder PFAS, fra solcellerne til grundvandet. Transformerstationen i projektområdet er samtidig sikret med spildbakke og alarm, hvorfor der er minimal risiko for spild af olie med videre fra transformerstationen i tilfælde af lækage. Afstanden fra transformerstationen til søen er i øvrigt øget, da transformerstationen er blevet flyttet. Idet marken tages ud af drift som landbrugsjord og ikke gødes og sprøjtes, vil det vand, som naturligt strømmer til søen fra

		Miljøvurderingsrapporten beskriver, at der ikke vil blive etableret interne veje og derved vil det være vanskeligt for beredskabet at kommer frem til transformestationen i tilfælde af brand eller lækage.	- Landskab: Den nye placering ligger i samme kote som det hidtidige byggefelt og vurderes ikke at medføre væsentlige negative påvirkninger. Dette begrundes i såvel afstanden til skel, som den afskærmende beplantning langs randen af området. - Støj: Afstanden til beboelse på Risenholmsvej 1 forøges fra ca. 150 meter til min. 300 meter. Afstanden til andre beboelsesejendomme vil fortsat være over 300 meter. Flytningen ændrer ikke på, at der ingen støj vil være fra transformestationen i døgnets mørke timer, hvor der ikke er behov for køling. European Energy fremsender forslag til nyt kortbilag 2 sammen med denne opsamling. Redningsvejene i området vil bestå af etablerede adgangsveje fra Risenholmsvej, samt de ubefæstede områder mellem rækkerne af solceller, som sikrer adgang i forbindelse med drift og vedligehold.	plan- og projektområdet, ikke i samme grad indeholde næringsstoffer og eventuelle rester af sprøjtemidler. Næringsbelastning er en af de største trusler mod søer. Det kan derfor være en positiv påvirkning på søen, at landbrugsjorden tages ud af drift. Administrationen vurderer af ovennævnte årsager også, at der ikke er risiko for forurening af vandløb og kystvand. I forhold til støj medfører den nye placering af transformestationen, at den ligger inde midt i solcellearealet med en afstand på over 300 meter til beboelsesejendomme. Dette er langt mere end de 100 meter, som støjberegninger viser er tilstrækkelige for at overholde den vejledende støjgrænse umiddelbart op til solcellearealet. Det skal hertil bemærkes, at der ikke vil være støj fra transformatorstationen i døgnets mørke timer, når der ikke er behov for køling. Se mere om privat grundvandsboring i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit Fejl! Henvisningskilde ikke fundet. 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Se mere om søer, vandløb og kystvand i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.4 'Manglende undersøgelse af beskyttede søer' samt i afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.8 'Overholdelse af lovgivning omkring beskyttelse af vand'. Se mere om transformestationens placering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'. Se mere om støj placering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.13 'Tema: Støj'. Borgerne har ret i, at det fremgår af miljøvurderingsrapportens projektbeskrivelse, at der ikke vil blive etableret interne veje i projektområdet. Der er tale om en fejl, som er udtryk for en misforståelse mellem bygherre og kommunen. Bygherre har oplyst, at der ikke skal være offentligt tilgængelige veje i solcelleparken. Bornholms Regionskommune forstod oplysningen som interne serviceveje. Som det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, vil der blive etableret interne serviceveje i enten græs eller grus. En intern servicevej til transformestationen skal sikre adgang i tilfælde af ulykke som brand eller lækage. Lokalplan nr. 131 indeholder en bestemmelse om veje i planområdet. Det fremgik at veje kunne etableres i 5 meters bredde. På baggrund af bygherres høringssvar er bestemmelsen rettet fra maksimal bredde på 5 meter til maksimal bredde på 7 meter. Bestemmelsen beskriver at veje skal etableres i grus. Bornholms Regionskommune har også rettet 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark', så det fremgår i projektbeskrivelsen der, at der skal være interne serviceveje. Der er samtidig
--	--	--	--	---

		Området er udpeget til skovrejsning, ikke solceller. Skovrejsningen handler både om at sikre sammenhæng mellem eksisterende økosystemer og om at beskytte grundvandet mod forurening.		indarbejdet et vilkår om, at interne serviceveje skal etableres i rent grus, da grusets renhed ikke kan styres i bestemmelser i en lokalplan. Vilkåret er indarbejdet for at sikre, at etablering af interne serviceveje ikke medfører risiko for udvaskning af uønskede stoffer til grundvand. Se mere om interne serviceveje i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'. Dele af plan- og projektområdet ligger indenfor udpegninger i Grønt Danmarkskort i Kommuneplan 2020, som blandt andet handler om sammenhæng mellem eksisterende økosystemer. Skovrejsning kan være en metode til at binde natur indenfor Grønt Danmarkskort sammen. De udpegninger af 'økologiske forbindelser', der indgår i plan- og projektområdet, ligger i Delområde 2 til lokalplanen. Delområde 2 må ifølge lokalplanens bestemmelser kun anvendes som naturområde. Indenfor projektområdet er der derudover overlap med udpegningen for 'potentielle økologiske forbindelser' på ca. 12 %. Overlappene ligger i projektområdets kanter mod nordøst, sydvest og vest. Overlappet dækker ikke hele udpegningen af potentielle økologiske forbindelser og lægger sig heller ikke på tværs og afskærer ikke de samlede muligheder for at forbinde natur rundt om solcelleparken. Hegnet vil forhindre større dyr i at anvende projektområdet. De kan til gengæld anvende den afskærmende randbeplantning rundt om solcelleparken som spredningskorridor. Da jorden i projektområdet overgår fra dyrket mark til grønt areal, vil mindre dyr samt planter kunne anvende projektområdet. Hegnet vurderes ikke at medføre en væsentlig negativ påvirkning på natur og udpegningerne i Grønt Danmarkskort. Der er redegjort for kommuneplanens udpegninger, herunder Grønt Danmarkskort i kommuneplantillæg og lokalplan. Se mere om økologiske forbindelser i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.2 'Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarkskort'. Projekt- og planområdet er del af de 6.205 ha, som i kommuneplanen er udlagt som areal til ønsket skovrejsning. Det pågældende areal er udpeget for: "Gennem skovtilplantning skal vitale grundvandsmagasiner sikres mod forurening". Området vil stadig være udpeget i kommuneplanen som areal til ønsket skovrejsning. Udpegningen på private arealer har til formål at give grundejere et incitament til at omlægge arealer til skov, og udpegningen bruges også i forbindelse med offentligt tilskud til privat skovrejsning. Der er ingen kommunal hindring for at grundejer omlægger arealerne til skov, heller ikke hvis
--	--	--	--	---

				planerne vedtages. Bornholms Regionskommune kan ikke kræve at nogen planter skov på deres private arealer, men det ligger grundejer frit for, at bruge denne mulighed. Det er på baggrund af høringssvar blevet præciseret i redegørelsen til kommuneplantillæget, at Bornholms Regionskommune fortsat ønsker, at der rejses skov på arealet efter solcelleanlæggets levetid. Udpegningen til skovrejsning ønsket fastholdes.
795	Steen Knudsen	Se videoen: "En solcellepark i strid mod loven" (høringssvar: 596)	Videoen blev ligeledes uploadet i første høringsperiode. Ingen supplerende bemærkninger.	Bornholms Regionskommune kan ikke genkende det forløb som er beskrevet i videoen. Bemærkninger til videoen er skrevet til høringssvar: 596
610	Julie Knudsen	Der er et ufatteligt rigt dyreliv indenfor området. Der skal være offentlig adgang til §3-søen og røsen hvis området indhegnes. Randbeplantningen rundt om solcelleparken vil ikke få en positiv effekt som spredningskorridor, men koncentrere rådyr og dådyr i et smalt bælte.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Administrationen er enig i, at der rundt om projektområdet ligger områder med natur og dyreliv, som givetvis også bevæger sig ind over projektområdet. Administrationen vurderer imidlertid ikke, at der er risiko for at ødelægge biodiversitet i forbindelse med projektet. Selve projektområdet udgøres af marker i omdrift med lav biodiversitet. Ved omdannelse til solcellepark uden brug af gødning og kemiske bekæmpelsesmidler, vil der blive mulighed for indvandring af flere og nye arter og dermed øget biodiversitet i projektområdet. Samtidig bliver en del af planområdet via bestemmelser i lokalplanen fastholdt som natur med en større beskyttelse, end området har i dag. Større dyr vil blive forhindret i at anvende projektområdet, da det indhegnes. Administrationen vurderer ikke, at det har betydning for de enkelte arter på bestandsniveau. Se mere om dyreliv og naturværdi i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.1 'Naturværdi og småbiotoper'. Vilkår i en tilladelse til et projekt efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1 skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 27, stk. 2. Administrationen vurderer ikke, at der er grundlag for at kræve den foreslåede offentlige adgang. Dette henset til, at det er Bornholms administrationens vurdering, at der allerede er indarbejdet projekttiltag og afværgeforanstaltninger til at imødegå miljøpåvirkninger, så anlæg og drift af Kildevad Solcellepark kun vil medføre mindre miljøpåvirkninger. Se mere om forslag til ændringer til projektet i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'. Administrationen vurderer, at det er korrekt at anse en randbeplantning for at kunne udgøre en spredningsmulighed. Der er en høj tæthed af især hjortevildt generelt på Bornholm, men kommunen forventer ikke, henset til projektområdets størrelse og omgivelsernes indhold af alternative arealer, at randbeplantningen vil få en uhensigtsmæssig høj

				koncentration af hjortevildt. Det er muligt, at større dyr vil blive presset ud mod Risenholmsvej ved passage fra sydøst til nordvest. Risenholmsvej er en mindre befærde vej og der etableres randbeplantning på begge sider af vejen, som dyrene kan bevæge sig i. Levende hegn og andre typer randbeplantning er en anerkendt metode til at etablere trædesten for naturen og øge spredningsmulighederne i et område. Se mere om spredningskorridorer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.3 'Spredningsmuligheder og opsætning af hegn'.
617	Julie Knudsen	Det ikke er hensynsmæssigt at afsender af høringssvaret og de mange besøgende turister skal køre gennem en korridor af solceller og industrihegn. At den lille mark vest for Risenholmsvej er blevet inddraget i projektet, forringer oplevelsen af området væsentligt. Projektejer har tidligere fortalt grundejer at den lille mark ikke ville være en del af projektet. Der er højspændingsmaster i området, som der skal holdes afstand til. Hvis is fra ledningerne falder ned på solcelleanlægget er der risiko for farlige stoffer i naturen og grundvandet.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Bygherre oplyser i deres bemærkninger til høringssvar fra første høringsperiode, at de pågældende luftledninger ikke er en del af det nationale elnet og ikke til hinder for etablering af solcelleparken. Både nettilslutning, sikkerhed og vedligehold af det bornholmske 60 kV elnet hører under TREFOR Elnet Øst A/S. Bornholms Regionskommune har ikke adgang til at påvirke dette. Der er i § 25-tilladelsen stillet vilkår om, at ødelagte solcellepaneler skal fjernes straks for at undgå risiko for spild af skadelige stoffer til naturen og grundvandet. Administrationen vil gerne anerkende bekymringen for at komme til at køre i en korridor mellem solcellepaneler på begge sider af Risenholmsvej og oplevelsen vil i et vist omfang være til stede inden den afskærmende randbeplantning kommer op og får effekt. Når først randbeplantningen er vokset op, vil oplevelsen i højere grad blive som at køre i en korridor med skovbryn til begge sider. Dele af det plan- og projektområde, som sagen omhandler indgik ikke i de allertidligste forslag i kontakten med bygherre, lodsejere og naboer. En del af det almindelige arbejde i den indledende fase er at få afklaret, hvor projektet præcist kan etableres. Dette handler både om tekniske muligheder, men også om der kan opnås aftaler med lodsejere. I forbindelse med afgrænsning af miljørapporten indkom høringssvar fra lodsejer, der ønskede, at den lille mark syd for Risenholmsvej udgik af projektet. Efter dialog med Bornholms Regionskommune blev det besluttet, at stykket syd for Risenholmsvej skulle indgå, men at der så skulle etableres randbeplantning mellem haven ved Dalegård og solcelleparken. Det er indarbejdet i bestemmelse og kortbilag i Lokalplan nr. 131. Se mere om marken syd for Risenholmsvej i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Solcelleparkens indretning'.
623	Julie Knudsen	Lige nu er klima og miljø alt afgørende. I "Retfærdig retning for Danmark 25. juni 2019" står, at der er brug for mere urørt skov og flere sammenhængende naturområder. Danmarks Naturfredningsforening kæmper for at bremse biodiversitets-krisen. Etablering af et teknisk anlæg i et følsomt område er i direkte i modstrid til disse retningslinjer.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	"Retfærdig retning for Danmark 25. juni 2019" er et forståelsespapir mellem Socialdemokratiet, Radikale Venstre, SF og Enhedslisten, følgende folketingsvalget i 2019. Et forståelsespapir er en tekst med en politisk aftale uden juridisk binding, der sammenfatter en række punkter som aftaleparterne er blevet enige om. Regeringen har ingen beslutningskompetence i forhold til kommunal planlægning.

		At projektejer har planer om at søge dispensationer, indhegne et §3 beskyttet vandhul og fjerne en eksisterende biotop er imod alle love og retningslinjer. Indenfor projektområdet står et levende hegn med et træ er som potentielt levested for flagermus. Når der skal tages stilling til projektet Kildevad, er det vigtigt at alle disse lovbestemmelser bliver overholdt.		Denne kompetence ligger alene hos kommunalbestyrelsen. Det bemærkes, at et andet punkt på forståelsespapiret omhandler udbygningen af den vedvarende energi. Ligeledes bemærkes det, at der er rig mulighed for sammenhængende natur omkring solcelleanlægget i Kildevad. Danmarks Naturfredningsforening har haft dialog med projektejer og bidraget med høringssvar omkring projektet. Hverken forståelsespapiret eller Danmarks Naturfredningsforenings arbejde kan betragtes som retningslinjer kommunalbestyrelsen skal følge. Administrationen kan ikke genkende, at det konkrete projekt skulle være modstridende med interesserne. Naturbeskyttelsesloven giver mulighed for at søge dispensation, og det kan ikke betragtes som ulovligt at bruge denne mulighed. Der er foretaget supplerende dataindsamling for flagermus, som viser, at et træ inde i projektområdet anvendes af arten dværgflagermus. Vurderinger af risikoen for påvirkning skal foretages for den enkelte art. Der er indarbejdet beskyttelse af det træ dværgflagermusen anvender i lokalplanen, suppleret med yderligere beskyttelse i § 25-tilladelsen. Beskyttelsen vurderes at være tilstrækkelig til at undgå at projektet medfører skade på eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for flagermus og at projektet ikke medfører forsætlig forstyrrelse eller drab på individer af flagermus. Se mere om flagermus i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.5 'Flagermus'. Projektet vil være fuldt lovligt at vedtage, ligesom det vil være fuldt lovligt at afvise det. Lovgivningen er overholdt. Om påvirkningerne er væsentlige i en grad som giver anledning til en afvisning er en politisk afvejning som skal foretages af kommunalbestyrelsen.
624	Julie Knudsen	Hele området omkring gravpladsen på Bøgebjerg blev fredet i 1955. I 1999 blev yderligere dele af skoven fredet for at beskytte oldtidsmarker fra jernalderen. I samme område vil projektejer opstille et teknisk anlæg og nedramme stålpæle i jorden hvor der forventeligt kan være fortidsminder. Bornholms Museum bør derfor have mulighed for at undersøge hele området inden anlægsfasen påbegyndes.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Projektejer skal overholde museumsloven, herunder at forud for igangsættelse af jordarbejder, f.eks. i forbindelse med opførelse af byggeri for tekniske anlæg, skal Bornholms Museum inddrages efter reglerne i museumslovens kapitel 8. Der er redegjort for museumsloven i lokalplanen. Bornholms Museum har været inddraget og hørt som berørt myndighed i alle relevante trin i miljøvurderingsprocessen. Bornholms Museum har også givet høringssvar som berørt myndighed.
603	Helle og Niels Wibe	Det er ikke projektejer som har startet processen men Bornholms Regionskommune.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Det er grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune som har foreslået placeringen til projektejer. Grundvandsmyndigheden agerede på baggrund af den gældende indsatsplan for grundvand og med øje for at en indsats ligeledes kunne bidrage til Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040, da grundejer blev præsenteret for muligheden for at opstille solceller på arealet. Grundvandsmyndigheden formidlede kontakt mellem grundejer og projektejer, og vejledte om mulighederne for en

		Det er ikke korrekt at nitratindeholdet nu er så højt, at der er begrænsninger på anvendelsen af drikkevandet. Indholdet af nitrat overstiger ikke den nationalt fastsatte grænseværdi. Det er en ikke underbygget antagelse, at overgangen fra landbrugsdrift til solcelleanlæg væsentligt vil nedsætte nitratindeholdet i drikkevandet. At det vil koste op mod 3 millioner i kompensation ved udtagning af landbrugsjorder er overdrevet. Der findes løsninger til under 100 000 kr. pr. ha. på de 3,7 ha. det drejer sig om.		solcellepark. Efter der var formidlet kontakt mellem grundejer og projekterjer har grundvandsmyndigheden ikke været med til at drive processen, men kun været involveret som berørt myndighed. Det er projekterjer, som har anmodet om igangsætning af planlægning efter at have indgået en privatretslig aftale med grundejer. Det ligger grundejer frit for, at vælge hvilken løsning som kan sænke ejendommens nitratudledning. Det ligger ligeledes grundejer frit for, at vælge hvem der laves aftaler med om eventuel opstilling af solceller. Tidligt i processen indkom bemærkninger omkring at en medarbejder som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra medarbejderens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Det bemærkes også hertil, at den pågældende medarbejder ikke har været med til at drive projektet efter en planproces blev startet, men kun som berørt myndighed for eget myndighedsområde. Den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse forholder sig ikke til nationale grænseværdier og der fremgår ikke et specifikt mål for reduktion af nitratindehold i grundvand i indsatsplanen. Nitratindeholdet skal nedbringes så meget som muligt og handler også om forebyggelse. Dette ligger i forlængelse af drikkevandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, som beskriver, at det i hvert enkelt tilfælde skal tilstræbes, at vandkvaliteten er bedst mulig uanset de krav bekendtgørelsen fastsætter. Indsats 1 handler om at udtage landbrugsjord af drift. Der kan ses et fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, og faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindehold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på borerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Administrationen forstår de nævnte 3,7 ha som en henvisning til en figur i bilag 1 på s. 38 i afgrænsningsnotatet. De 3,7 ha er
--	--	---	--	--

		Afsender har ikke tiltro til, at der kan vokse noget beplantning op på fem år, som har en afskærmende effekt. Det bliver holdt nede af vildtet. Afsender kræver at der plantes mindst seks rækker beplantning for at mindske generne til deres ejendom.		ikke selve indsatsområdet, men udgør en del af indsatsområdet. Indsatsområdet måler 55,8 ha. Bornholms Regionskommune har vurderet, at de 3,7 ha har en særlig betydning, fordi de er udsat for en nitratbelastning fra overfladeafstrømning på de skrænter som vender ned mod dalen med indvindingsboringerne. Administrationen er enig i, at det er væsentligt og vil give en god effekt, at de 3,7 ha indgår i projektområdet. Bornholms Regionskommunes forpligtelser indenfor indsatsområdet går dog videre end de 3,7 ha. Belastningen af grundvandet under Kildevad sker ikke kun via overfladeafstrømning. Der er også en dybereliggende grundvandsstrøm nede i formationen. Det vil derfor også have effekt at tage jord ud udover de 3,7 ha. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at en fuld efterlevelse af indsatsplanen for nedbringelse af nitratinholdet i grundvandet ved Kildevad Kildeplads vil koste ca. 3 millioner kroner foruden udgifter til selve skovrejsningen. Denne vurdering handler om udgiften, hvis al landbrugsjord i omdrift indenfor indsatsområdet tages ud af drift. Der er taget udgangspunkt i 30 ha. landbrugsjord i omdrift. De 3 mio. kr. relaterer sig altså ikke kun til den del af indsatsområdet, der ligger indenfor projektområdet for Kildevad Solcellepark. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'. Se mere om omkostninger ved udtag af landbrugsjord i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.5 'Omkostninger for vandværk ved indsats for nitratreduktion'. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning. Både bygherre og Bornholms Regionskommune er opmærksomme på, at der er et højt vildttryk på Bornholm. Det er en af årsagerne til at vilkårene i 'Tilladelse til Kildevad Solcellepark' er skærpet i forhold til tidligere tilladelser til solcelleparker, særligt i form af overvågningsprogram. Se mere om beplantningen i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.3 'Beplantning'. Der er i Lokalplan nr. 131 ikke bestemmelser om etablering af ny randbeplantning på strækningen langs skovstykket ud for fortidsmindet, da der allerede er skovbevoksning på mere end seks rækker langs dette stykke. Administrationen er enig i, at
--	--	---	--	--

		Afsender tolker lokalplanens bestemmelser om terrænregulering, som en mulighed for at ændre terrænet uden begrænsninger.		selvom fortidsmindet ligger i skov, vil det være muligt at se solcelleparken inde fra fortidsmindet. Solcellerne vil dog kun kunne etableres synlige fra fortidsmindet, såfremt det er muligt for bygherre at opnå dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjen. I den konkrete vurdering af dispensationen vil indsigt og udsigt blive behandlet og vejret op imod projektets øvrige miljøpåvirkninger, herunder grundvandsbeskyttelse og grøn omstilling. Lokalplanen tillader ikke terrænreguleringer på mere end +/- 0,5 meter. På baggrund af høringssvaret er bestemmelsen blevet omformuleret, så der ikke kan være tvivl om tolkningen af bestemmelsen.
608	Helle og Niels Wibe	Høringssvaret er en genfremsendelse af høringssvar 603	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Høringssvaret er en genfremsendelse af høringssvar 603
602	Helle og Niels Wibe	Afsender er grundejer af naboarealer. Projektejer har også været i kontakt med dem, for at undersøge muligheden for at opsætte solceller på deres arealer. Afsender har udtrykt skepsis til værdien solceller vil have for grundvandet, hvortil projektejer svarer og citerer en rapport lavet af en embedsmand i Bornholms Regionskommune. Afsender oplever det som misvisende informationer, særligt fordi rapporten undlader væsentlige konklusioner. Afsender oplever projektet som utroværdigt.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Bornholms Regionskommune kan ikke kommentere på en korrespondance, som kommunen ikke har været del af. Bornholms Regionskommune kan stå inde for de rapporter, som embedsværket laver. Bornholms Regionskommune har arbejdet på baggrund af fakta. Nitratinholdet i grundvandet ved Kildevad samt forholdene i jordlagene og grundvandsmagasinet er veldokumenterede. Store dele af materialet om jordlag og grundvandsmagasin er udarbejdet af Miljøstyrelsen og nitratomålinger er foretaget af en virksomhed, der er akkrediteret til at indsamle og udføre grundvandsprøver. Bornholms Regionskommune har gennem hele forløbet fremlagt nyeste nitratomålinger og forklaret status i grundvandmagasinet. De målinger, som er foretaget efter den seneste høring er vedlagt den sammenfattende redegørelse som bilag 2. Målingerne viser et højt indhold af nitrat i grundvandet ved Kildevad. Målingerne viser også et fald i nitratinholdet i måleperioden. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'.
609	Helle og Niels Wibe	Høringssvaret er en genfremsendelse af høringssvar 602	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Høringssvaret er en genfremsendelse af høringssvar 602
774	Helle og Niels Wibe	I oversigten over ændringer fra første høring til fornyet høring af planforslag, præciseres det, at det er opstiller der er initiativtager til projektet og der skrives at udarbejdelsen er blevet ændret for at tydeliggøre at det er projektansøger, som har anmodet om at etablere solceller på det pågældende areal. Høringssvaret modsætter sig denne fremstilling.	Ingen bemærkninger.	Der står i oversigten at det skal tydeliggøres at det er projektansøger, som har anmodet om at etablere solceller på det pågældende areal. Dette er korrekt. Det er grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune som har foreslået placeringen til projektejer. Grundvandsmyndigheden agerede på baggrund af den gældende indsatsplan for grundvand og med øje for at en indsats ligeledes kunne bidrage til Bornholms Regionskommunes Energistrategi 2040, da grundejer blev præsenteret for muligheden for at opstille solceller på arealet. Grundvandsmyndigheden formidlede kontakt mellem grundejer og projektejer, og vejledte om mulighederne for en

				solcellepark. Efter der var formidlet kontakt mellem grundejer og projektejer har grundvandsmyndigheden ikke været med til at drive processen, men kun været involveret som berørt myndighed. Det er projektejer, som har anmodet om igangsætning af planlægning efter at have indgået en privatretslig aftale med grundejer. Det ligger grundejer frit for, at vælge hvilken løsning som kan sænke ejendommens nitratudledning. Det ligger ligeledes grundejer frit for, at vælge hvem der laves aftaler med om eventuel opstilling af solceller.
604	Helle Wibe	Der findes ikke belæg for, at en solcellepark vil reducere nitratinholdet i drikkevandet. 10 ud af 11 punkter i retningslinjer for solcelleparker (kommuneplanen 2020) vil ikke blive overholdt ved etablering af en solcellepark ved Kildevad.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Landbrugsdriften ophører ved etablering af en solcellepark og der ikke vil blive tilført gødning til området, hverken i projektområdet eller i randbeplantningen mens solcelleparken er i drift. Det vil reducere udvaskningen af nitrat til grundvandet under Kildevad. Der kan ses et fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, og faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratinhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på borerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'. Kommuneplanens retningslinjer er generelle ønsker kommunalbestyrelsen sætter for hele kommunens udvikling i forbindelse med kommuneplanen. Når der kommer et konkret projekt, som nu solcelleparken ved Kildevad, skal der redegøres for retningslinjerne, så kommunalbestyrelsen kan sammenholde det konkrete projekt med de retningslinjer de har lagt med kommuneplanen. Kommuneplanens retningslinjer forhindrer dermed ikke projektet. Der skal redegøres for alle retningslinjerne som er udpeget på arealet, og dette er gjort i planforslagene og var med i høringsmaterialet. Det er udelukkende kommunalbestyrelsen som har mulighed for at vægte i hvilken grad retningslinjerne må påvirkes. Hertil skal nævnes at administrationen ikke kan genkende afsenders tolkning i forhold til, at 10 ud af 11 af retningslinjerne ikke er overholdt.
775	Helle Wibe	Det forekommer tåbeligt at have dyrehold i solcelleparken. Efter hundredvis af år med dyrehold på gårdene i området, er disse ophørt.	Det er ikke besluttet, om driften af arealerne vil ske gennem slåning eller græsning. Ekstensiv fåregræsning uden tilførsel af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler til arealerne vurderes ikke at udgøre en trussel for grundvandsressourcen.	Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at eventuel fåregræsning vil ske med et lavt græsningstryk. Et ekstensivt dyrehold giver en væsentlig mindre nitratbelastning end konventionel landbrugsdrift med brug af gødning. En almindelig mark med afgræsning af køer giver ikke nitratforurening i grundvand, heller ikke i nitratfølsomme indvindingsområder. Bornholms Regionskommune vurderer, at et fårehold ikke vil overstige påvirkningen fra kvæghold. Bornholms Regionskommune vurderer samtidig ikke, at et

				fårehold i projektområdet kan medføre en risiko for en væsentlig miljøpåvirkning på grundvandet.
776	Helle Wibe	Miljørapportens redegørelse for nitrat i grundvand er fejlbehæftet. Græsarealer som er intensivt dyrket sidestilles med brak. De fremstillede figurer og modeller har ikke har hold i virkeligheden. Der tages ikke højde for at grundvandet ved Kildevad består af oxideret vand. Når der bankes stolper i jorden, er der risiko for, at der åbnes op i jordlaget og nitratinholdet i grundvandet vil stige.	Ingen bemærkninger	I forbindelse med den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse vedlagde administrationen et notat med en undersøgelse af sammenhængen mellem landbrugsjord i omdrift indenfor indsatsområdet og nitratinhold i grundvandet ved Kildevad. Undersøgelsen viser en god sammenhæng mellem arealanvendelse og nitratinhold sådan, at jo mere areal, der er i omdrift, jo højere er nitratinholdet i grundvandet. Undersøgelsen bygger på dataudtræk fra Landbrugsstyrelsens markkort, som beskriver hvilken afgrøde der står på hver mark. Bornholms Regionskommune vil gerne medgive, at der er tale om et stort datasæt med en tilhørende risiko for at begå fejl. Det er muligt, at enkelte marker med dyrkede græsarealer er kommet til at indgå som brak i beregningerne. Bornholms Regionskommune vurderer, at det at enkelte dyrkede græsmarker optræder som brak i beregningerne ikke er en almindeligt forstyrrende fejl. Sammenhængen mellem dyrkningsgrad og nitratinhold er tydelig. Det vand der siver ned til grundvandsmagasinet ved Kildevad stammer fra områder, hvor grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt eller ubetydeligt lerlag. Der er lerlag over selve boringerne, men der er netop ikke lerlag der hvor vandet trænger ned gennem jorden til grundvandsmagasinet. Vandet i grundvandsmagasinet bliver kun filtreret igennem sandlag, hvilket betyder at bakterier bliver fjernet, men at nitrat og ilt ikke gør. Bygherre beskriver i sine bemærkninger til et andet høringssvar at pæle til solcellepanelerne skal nedbringes i 1,5-2 meters dybde og at der ikke vil være åbne huller i forbindelse med pælene i solcelleparkens driftsfase. Administrationen finder ikke, at arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord kan medføre en øget risiko for forurening af grundvandet. Administrationen bemærker yderligere, at tilførsel af nitrat til projektområdet vil stoppe. Dette medfører en reduktion i risiko for forurening med nitrat, også selvom der gennemføres arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord. Se mere om stolpehuller i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'.
777	Helle Wibe	Som borger ønsker afsender at kommuneplanen og dens ramme overholdes. Hvis Bornholms Regionskommune ønsker at opstille solceller kan kommunen gå i dialog med borgere/lokalsamfundet og det skal gøres tidligt i forløbet. Afsender er ikke modstandere af vedvarende energi. En ide kan derfor være; et solcelleanlæg et andet sted i sognet. Gevinsten for sognet kan være den grønne pulje anvendt til beskyttelse af indsatsområdet i Kildevad.	Ingen bemærkning	Kommuneplanen er overholdt. Der er ikke en kommuneplanramme i området, men den udlægges med kommuneplantillæg nr. 11, som er en ændring af kommuneplanen. I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. Rimelige alternativer skal behandles igen i den sammenfattende redegørelse. 'Rimelige' skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence. Administrationen har undersøgt det indkomne forslag. Plan- og projektområdet ved Kildevad er ikke det eneste område på

				Bornholm, hvor det vil være muligt at anlægge og drive en solcellepark. Bygherres anmodning om planlægning og ansøgning om miljøvurdering har drejet sig om et specifikt areal og Bornholms Regionskommune har derfor ikke haft anledning til, som led i opstart af sagen, at lave en større analyse af egnede placeringer af solcelleparker. Administrationen stiller gerne op til dialog og vejledning for borgergrupper som ønsker en solcellepark på deres arealer. Hvis målsætningen i Bornholms Energistrategi 2040 skal indfris, er der stadig et behov for at arbejde med de projekter som der bliver anmodet om, hvor der som oftest desværre er naboer, som ikke ønsker en solcellepark som nabo. Administrationen har undersøgt mulighederne for at anvende Grøn pulje på den måde høringssvaret foreslår. Det er ikke en mulighed, da det vil kræve, at pengene er afsat til et bestemt projekt på forhånd. Grøn pulje er indrettet sådan, at der skal være adgang til at ansøge om penge til projekter fra puljen. Hvis pengene på forhånd er bestemt til opkøb ved Kildevad, fratages adgangen til at ansøge i puljen.
620	Flemming Kristensen	En medarbejder hos Bornholms Regionskommune har opstartet projektet egenhændigt og med ufine metoder. Grundejer har ikke samtykket, men underskrevet med ført hånd.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Tidligt i processen indkom bemærkninger omkring at en medarbejder som er ansat som biolog i Bornholms Regionskommune skulle have handlet egenhændigt og inhabilt i myndighedsarbejdet. Bemærkningerne kom på baggrund af en aktindsigtsanmodning. På den baggrund blev Juridisk Service i Bornholms Regionskommune bedt om at undersøge om der var sket nogen form for problematisk sagsbehandling fra medarbejderens side. Juridisk Service udarbejdede i 2021 et notat, hvori det fremgår at administrationens arbejde har været sagligt begrundet og ikke er gået for langt i sin sagsbehandling, men har handlet ud fra den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse godkendt af Teknik- og Miljøudvalget i Bornholms Regionskommune og Miljøstyrelsen. Det bemærkes også hertil, at den pågældende medarbejder ikke har været med til at drive projektet efter en planproces blev startet, men kun som berørt myndighed for eget myndighedsområde. Lodsejer er inden sagens start blevet oplyst om den vedtagne indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, om nitratbelastningen, om kommunens forpligtelse til at implementere indsatsplanen, samt om Østerlars Vandværks forpligtelse til at kompensere lodsejeren for et eventuelt økonomisk tab ved ændret anvendelse af arealer indenfor indsatsplanen. I denne forklaring har også indgået vurderinger af risikoen for at vandværket må hæve priserne for vandet, for at få råd til kompensationen. Bornholms Regionskommune har ved disse samtaler ikke lagt et særligt pres på lodsejer for at vælge netop solceller som løsning. Det har dog været drøftet, at i og med en solcellepark vil give landmanden en indtjening, vil der ikke være behov for kompensation fra Østerlars Vandværk. Bornholms Regionskommune er ked af, hvis det for lodsejeren har virket som et pres for at vælge solceller. Det har hele tiden stået lodsejeren frit for at vælge, en hvilken som helst arealanvendelse, herunder brak eller skovrejsning, til nedbringelse af nitratindholdet. Det eneste der ikke var en mulighed, var ikke at gøre noget.

		Området er rigt på natur og indeholder mange fortidsminder. Som skovejer har afsender et stort kendskab til naturen. Flere naboer vil få ødelagt herlighedsværdien af deres ejendom. Almindelige mennesker skal overholde loven, det burde projektejer og kommunen også. Det fremgår tydeligt af Kommuneplan 2020 at der ikke må opstilles solceller i området. Solcellerne burde opstilles et andet sted. Et større langsgående klippe- og stenområde med store gamle egetræer og andre træer samt stor højdeforskel er manipuleret væk fra kortbilagene.		Administrationen er enig i, at der rundt om projektområdet ligger områder med natur og dyreliv, som givetvis også bevæger sig ind over projektområdet. Administrationen vurderer imidlertid ikke, at der er risiko for at ødelægge biodiversitet i forbindelse med projektet. Selve projektområdet udgøres af marker i omdrift med lav biodiversitet. Ved omdannelse til solcellepark uden brug af gødning og kemiske bekæmpelsesmidler, vil der blive mulighed for indvandring af flere og nye arter og dermed øget biodiversitet i projektområdet. Samtidig bliver en del af planområdet via bestemmelser i lokalplanen fastholdt som natur med en større beskyttelse, end området har i dag. Større dyr vil blive forhindret i at anvende projektområdet, da det indhegnes. Administrationen vurderer ikke, at det har betydning for de enkelte arter på bestandsniveau. Se mere om dyreliv og naturværdi i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnit 4.10.1 'Naturværdi og småbiotoper'. Kommunal planlægning er som udgangspunkt erstatningsfri regulering. I forbindelse med solcelleanlæg, kan naboer benytte værditabsordningen som forvaltes af Energistyrelsen. Dette er den eneste dækning af herlighedsværdi som gives. Dog er formålet med beplantningsbæltet omkring anlægget, at begrænse den visuelle gene en nabo til et solcelleanlæg kan opleve. Bornholms Regionskommune og projektejer overholder lovgivningen. Kommuneplanen ændres med et kommuneplantillæg og der er redegjort for kommuneplanens retningslinjer om solceller og øvrige udpegninger i området. Kommuneplanen forhindrer således ikke anlæggelse af en solcellepark i området. Det er muligt at søge dispensation fra en skovbyggelinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1. Det er på samme måde muligt at søge dispensation fra en fortidsmindebeskyttelseslinje efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Det kan ikke betragtes som ulovligt at bruge denne mulighed. Administrationen forstår høringssvaret som en kritik af visualiseringerne. Bornholms Regionskommune forstår det langsgående område, som et område, der ligger i planområdets vestlige afgrænsning mellem visualiseringspunkt B og C. Det langsgående område ligger i lokalplanens delområde 2, som er forbeholdt natur. Det langsgående område er ikke synligt fra visualiseringspunkt A og B, men den sydligste spids af det langsgående område indgår i visualiseringer fra visualiseringspunkt C. Der er efter administrationens vurdering ikke foretaget ændringer i de fotomonterede visualiseringers visning af det langsgående
--	--	--	--	--

		Projektet er imod ”Den Grønne Bølge”. Det bør ikke være tilladt at opsætte hegn.		område. Træer og terrænforskel fremgår, om end terrænforskellen i den sydlige spids ikke er lige så markant som længere nordpå i det langsgående område. Visualiseringerne på baggrund af den digitale model indeholder en mindre del af det langsgående område, end de fotomonterede visualiseringer. Dette på baggrund af et lidt ændret perspektiv og fotovinkel. Administrationen vil gerne medgive, at den digitale model fra visualiseringspunkt C ikke giver et særligt tydeligt indtryk af det langsgående område. Bornholms Regionskommune har medvirket til at udpege visualiseringspunkter. Kommunen har i den forbindelse haft fokus på at vælge punkter, hvor der i dag er åbent ind til projektområdet og dermed de steder, hvor det er væsentligt at få indtryk af den afskærmende beplantnings effekt. Der er ikke valgt visualiseringspunkter med det langsgående område i fokus, da dette indeholder en del træer. Den Grønne Bølge ligger ca. 1,2 km i fugleflugt fra plan- og projektområdets nærmeste kant. Der vil ikke være indsyn fra Den Grønne Bølge til Kildevad Solcellepark og administrationen vurderer, at der ikke vil være en direkte påvirkning fra solcelleparken til Den Grønne Bølge. Se mere om Den Grønne Bølge i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.12 ’Tema: Friluftsliv’. Opsætning af hegn har betydning for spredningsmuligheder i og omkring plan- og projektområdet. Udpegninger vedrørende spredningskorridorer er beskrevet i Grønt Danmarkskort i Kommuneplan 2020 De udpegninger af ’økologiske forbindelser’, der indgår i plan- og projektområdet, ligger i Delområde 2 til lokalplanen. Delområde 2 må ifølge lokalplanens bestemmelser kun anvendes som naturområde. Indenfor projektområdet er der derudover overlap med udpegningen for ’potentielle økologiske forbindelser’ på ca. 12 %. Overlappene ligger i projektområdets kanter mod nordøst, sydvest og vest. Overlappet dækker ikke hele udpegningen af potentielle økologiske forbindelser og lægger sig heller ikke på tværs og afskærer ikke de samlede muligheder for at forbinde natur rundt om solcelleparken. Hegnet vil forhindre større dyr i at anvende projektområdet. De kan til gengæld anvende den afskærmende randbeplantning rundt om solcelleparken som spredningskorridor. Da jorden i projektområdet overgår fra dyrket mark til grønt areal, vil mindre dyr samt planter kunne anvende projektområdet. Hegnet vurderes ikke at medføre en væsentlig negativ påvirkning på natur og udpegningerne i Grønt Danmarkskort. Der er redegjort for kommuneplanens udpegninger, herunder Grønt Danmarkskort i kommuneplantillæg og lokalplan. Se mere om økologiske forbindelser i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.10 ’Tema: Natur’, underafsnit 4.10.2
--	--	--	--	--

		Der bør være krav om seks række beplantning hvis anlægget tillades. Afsender bakker op om alle de andre høringssvar som er kommet ind.		’Mangel i miljøvurderingsrapporten vedrørende Grønt Danmarks kort’. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning.
778	Flemming Kristensen	Afsender beder kommunalbestyrelsen tænke sig godt om inden stillingtagen. Projektområdet er et naturområde, omgivet af fredet skov, tæt på beboere, fyldt med oldtidsager, rigt fugle- og dyreliv samt offentlig cykel- og gangsti. Kommunalbestyrelsen opfordres til at køre en tur ad Risenholmsvej, samt at lytte til høringssvar frem for at læse det omfattende materiale fra projekterjer. Solcelleanlægget vil forurene vandindvindingsområdet. Kommuneplanen udlægger ikke området til industri og det er ikke rimeligt at der skal gives dispensationer fra love og regler. Den Grønne Bølge må ikke ødelægges med en solcellepark. Grundet terrænforskel på 16 meter vil der være frit udsyn til området. Et område skal planeres og fjernes.	EE er som udgangspunkt ikke enig i at etablering af en solcellepark uden anvendelse af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler vil øge risikoen for grundvandsforurening. Anlægget omfatter ikke nedgravede elementer, der afgiver stoffer, der kan true grundvandsressourcen. Der vil ikke blive foretaget afgravninger og terrænreguleringer i området generelt. Der vil blive tilført rent grus som bærelag på adgangsvejen. Ved etablering af transformatorstation vil der være behov for planering af terræn i et begrænset	Administrationen kan kun tilslutte sig, at kommunalbestyrelsen lytter til høringssvarene. Administrationen kan stå inde for det beslutningsgrundlag som er fremlagt, og finder det ikke misvisende. Risiko for forurening af grundvandet er en af de miljøfaktorer, der er undersøgt i miljøvurderingsrapporten og uddybet i bilag 5a og 5b til miljøvurderingsrapporten. Solcelleparken vurderes kun at medføre en lille risiko for forurening af grundvandet samt på sigt at bidrage til en reduktion af nitratinholdet i grundvandet og dermed give en positiv påvirkning på drikkevandsinteresser og grundvand. Se mere om risiko for forurening i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 ’Tema: Vand’, særligt underafsnit 4.6.2 ’Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark’. Kommuneplanen er overholdt. Der er ikke en ramme i planområdet. Dette er grundlaget for, at der udarbejdes et kommuneplantillæg. Et kommuneplantillæg er en ændring af den gældende kommuneplan, som kun kommunalbestyrelsen kan vedtage. Kommuneplanrammen bliver ikke en industriramme, men en ramme til ”Teknisk Anlæg”. Der skal således ikke dispenseres fra kommuneplanen. Der skal imidlertid dispenseres fra skovbyggelinjen og fortidsmindebeskyttelseslinjerne. Dette er ikke i relation til kommuneplanen men anden lovgivning (naturbeskyttelsesloven). Der kan også komme andre dispensationer fra anden lovgivning eller fra lokalplanen når det konkrete projekt skal realiseres. Den Grønne Bølge ligger ca. 1,2 km i fugleflugt fra plan- og projektområdets nærmeste kant. Der vil ikke være indsyn fra Den Grønne Bølge til Kildevad Solcellepark og administrationen vurderer, at der ikke vil være en direkte påvirkning fra solcelleparken til Den Grønne Bølge. Se mere om Den Grønne Bølge i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.12 ’Tema: Friluftsliv’. Administrationen har indarbejdet en detaljeret og forpligtende plan for, hvordan solcelleparken kan skjules effektivt ved at stille et krav om beplantning omkring hele anlægget. Kravet er stillet som en del af lokalplanens

		Et beplantningsbælte vil ikke dække noget. Et trådhegn vil være meget synligt. Området mellem delområde 1 og 2 skal tages ud af planen, fordi der er et egetræ med flagermus. Fugle og dyr skal have mulighed, for at bruge §3-søen.	område, før den vandtætte spildbakke under bygningen placeres.	principper, hvilket betyder at man ikke kan opnå dispensation fra kravet. Et af beplantningens formål er at anlægget fremstår som skovbryn, og gør det mindre synligt i landskabet. Et anlæg som en solcellepark vil imidlertid aldrig kunne blive usynlig, og landskabstræk skal vurderes fra en afstand. Lokalplanen tillader ikke terrænreguleringer på mere end +/- 0,5 meter. På baggrund af høringssvar om fortolkning af bestemmelsen i lokalplanen, er denne blevet omformuleret, så der ikke kan være tvivl om tolkningen af bestemmelsen. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning. Området mellem delområde 1 og 2 tages ikke ud af planen, men, på baggrund af høringen ændres lokalplan og §25-tilladelsen, så egetræet som er konstateret som rasteområde for dværgflagermus skal bevares. Administrationen er enig i, at et hegn omkring solcelleparken vil udgøre en barriere for større dyrearter, som harer og hjortevildt og vil forhindre større dyr i at anvende en sø i projektområdet som drikkested. Administrationen vurderer dog, at der fortsat vil være adgang til søer som drikkesteder rundt om projektområdet, selvom en enkelt sø hegnes inde. Administrationen vurderer også, at der fortsat vil være en ynglelokalitet til traner i projektområdet. Der er i lokalplanen fastsat en afstand fra solcelleparken til søen på 5 meter fra eksisterende pløjekant omkring søen. Som bygherre også nævner, vil det medføre, at det uberørte areal omkring søen øges med 750 m². I driftsfasen vil der være ganske lidt aktivitet i projektområdet, da solcelleparken fjernovervåges. Der er således ikke risiko for forsætlig forstyrrelse. Projektområdet vil blive indhegnet, men da indhegningen dækker et areal på ca. 20 ha, og arealanvendelsen skifter fra dyrket mark til ekstensivt græsareal med forventeligt flere fødekilder til tranerne, vil der være plads til at ungerne kan gå med de voksne fugle og fouragere. Projektområdet vil blive holdt enten med slåning eller ekstensiv afgræsning. Ved græsning vil græsningstrykket være så lavt, at vegetationen ved søen, som tranerne skjuler reden i, ikke vil blive påvirket. Ved slåning vil vegetationen ved søen heller ikke blive påvirket. Se mere om indhegningens betydning for vildtet og for traner i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema:
--	--	---	---	---

		Minister for Land og By Morten Dahlin har udtalt at området i Kildevad, absolut ikke er egnet til en solcellepark. Befolkningen i Østerlars, tror solcelleparken skal levere strøm til det lokale fjernvarmeværk, hvilket ikke passer.		Natur’, underafsnittene 4.10.3 ’Spredningsmuligheder og opsætning af hegn’ samt 4.10.7 ’Traner’. Minister for byer og landdistrikter, kirkeminister og minister for nordisk samarbejde Morten Dahlin har ikke udtalt sig til Bornholms Regionskommune. Plan- og Landdistriktsstyrelsen har modtaget høringsmaterialet. Plan- og Landdistriktsstyrelsen er en styrelse under By-, Land- og Kirkeministeriet, der har ansvaret for blandt andet fysisk planlægning. Styrelsen har givet høringssvar og har ikke nævnt at området ikke var egnet. Hertil skal nævnes, at det er kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionskommune som alene har beslutningskompetencen til at vedtage de fremlagte planer og projekttilladelse. I sagens tidlige faser, herunder ved politisk beslutning om igangsætning af planlægning, har muligheden for at dele af strømproduktionen fra Kildevad Solcellepark skulle leveres direkte til Østerlars Fjernvarmeværk været nævnt. Det er beskrevet, at der er sat undersøgelser i gang vedrørende tekniske løsninger. Det er dog korrekt, som påpeget i høringssvar, at en konkret tilkobling til Østerlars Fjernvarmeværk ikke indgår i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten eller i ’Tilladelse til Kildevad Solcellepark’. Det indgår ikke i projektet, som ifølge projektbeskrivelsen vil blive tilsluttet transformerstationen på Åsedamsvej. Det er muligt, at fjernvarmeforsyningen med tiden kan tilkoble sig elnettet. Det vil dog ske på den anden side af transformerstationen på Åsedamsvej og der er ikke nogen tidshorisont for det. Det kan derfor ikke tillægges vægt i miljøvurderingen af det konkrete projekt og har ikke indgået i miljøvurderingsrapport og ’Udkast til: Tilladelse til Kildevad Solcellepark’.
576	Birte Robbins	Afsender gør opmærksom på, at solceller fremstilles under kummerlige forhold i fattige lande som udnyttes. Udvinding af materialer til solceller er rovdrift på naturen. Det er altså ikke kun projektområdet som ødelægges.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Bornholms Regionskommune har efter miljøvurderingsloven ikke mulighed for at stille vilkår i en tilladelse til projektet efter miljøvurderingslovens § 25 om, hvor og hvordan bestanddele i et projekt er fremstillet. Reguleringen af produkter er varetaget efter anden lovgivning. Administrationen har undersøgt praksis i Miljø- og Fødevareklagenævnet. I en anden solcellesag³, hvor arbejdsforhold også var nævnt som et klagepunkt vurderede Miljø- og Fødevareklagenævnet, at en miljøkonsekvensrapport efter miljøvurderingsreglerne kun skal indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges. Det var nævnets opfattelse, at en undersøgelse af arbejdsforholdene ved produktionen af solcellerne ligger ud over, hvad der med rimelighed kan kræves. Se mere om produktionsforhold og arealressourcer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.19 ’Tema: Belastning ved produktion af solceller’.

³ Miljø- og Fødevareklagenævnet (30. oktober 2023), Sag 23/05955: Stadfæstelse af § 25-tilladelse til etablering af solenergianlæg i Aabenraa Kommune

		Kommunens fokus på biodiversitet er forsvundet. Klimavanvid ruinerer vores jordklode. Hvad skal der ske med farlige, giftige og forurenede stoffer når solceller går i stykker eller skal kasseres. ”Bright Green island” er en sproglig ukorrekt formulering. I det meste af året er der ikke sol. Afsender foreslår, at solceller skal opsættes som tyskerne gør det i det gamle Østtyskland, hvor der sættes solceller på store gamle bygninger og langs motorveje.		Natur og biodiversitet er en prioritet og hensynet er blevet afvejet overfor andre hensyn, herunder behovet for udbygning af vedvarende energi. Miljøpåvirkningen fra en solcellepark på den biologiske mangfoldighed er blevet undersøgt grundigt og der er indarbejdet relevante hensyn til natur i både plangrundlag og projekttilladelse. Administrationen vurderer, at det er muligt at anlægge og drive en solcellepark ved Kildevad uden væsentlig negativ miljøpåvirkning for natur. Se mere om natur og biodiversitet i den sammenfattende redegørelse i afsnit 4.10 ’Tema: Natur’, underafsnit 4.10.1 ’Naturværdi og småbiotoper’. Det er en politisk afvejning i hvilken grad Bornholms Regionskommune skal arbejde med klima-tiltag. Det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at solceller hører under kategorien elektronisk affald, og producenterne er således forpligtet til at sikre 85 % genanvendelsesrate af den samlede vægt af panelet. Forpligtelsen stammer fra WEEE-direktivet⁴ og er implementeret i Danmark via elektronikaffaldsbekendtgørelsen⁵. Der er derudover indarbejdet vilkår i § 25 tilladelsen om, at solcellepaneler skal bortskaffes efter de gældende affaldsregulativer på Bornholm. Administrationen har ikke bemærkninger til dette. Borgeren har ret i, at der er perioder på dagen og på året med hvor solcellerne ikke vil være produktive. Solcellepaneler vil stadig være i stand til at producere så meget energi, at klimatilbagebetalingstiden er mindre end solcelleparkens levetid og derfor er til gavn for den grønne omstilling. Samtidig skal solceller ikke stå alene. Den grønne omstilling fordrer opstilling af flere forskellige grønne teknologier. I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. Rimelige alternativer skal behandles igen i den sammenfattende redegørelse. ’Rimelige’ skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence. Da der ikke er motorveje på Bornholm, har Bornholms Regionskommune ikke den geografiske kompetence til at planlægge for solceller langs motorveje. En alternativ placering langs motorveje og på tage vil i øvrigt ikke kunne bidrage til beskyttelsen af grundvand ved Kildevad. Se mere om rimelige alternativer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 5 ’Rimelige alternativer’.
--	--	--	--	--

⁴ Europa-Parlamentets og Rådets Direktiv 2012/19/EU af 4. juli 2012 om affald af elektrisk og elektronisk udstyr (2002/96)

⁵ BEK nr. 1566 af 19/12/2022: Bekendtgørelse om at bringe elektrisk og elektronisk udstyr i omsætning samt håndtering af affald af sådant udstyr (elektronikaffaldsbekendtgørelsen)

		Man bør ikke lade en virksomhed som ikke er Bornholmsk opstille solceller, lige som man ikke burde have givet udenlandske supermarkeder lov til at åbne i byerne, med butikslukninger af de lokale købmandsforretninger til følge.		Planlægning efter planloven regulerer ikke ejerforhold.
598	Tabea Zimmermann Palle Westh	Projektet er ulovligt. Transformeren bør flyttes til Dalegård. Kommunen skal dække de økonomiske tab som er forventelige, fordi de er set i andre sager. Hegnet skal laves i anden højde, se høringssvar fra Danmarks Naturfredningsforening. Der skal sikres en beplantning som både skærmer for indsigt til solaranlægget og sikrer en vis biodiversitet og fordel for naturen siden selve arealet vil blive taget fra naturen. Afsender foreslår en 3 meter høj beplantning i en bredde af 60 m. Træer som ligger i området må ikke fjernes. Bedre vandkvalitet var den oprindelige begrundelse for etablering af solcelleanlægget. Nitratinholdet i Østerlars-området er ikke et problem. Hvis man skule forbedre vandkvaliteten, ville omstilling til økologisk landbrug eller skovrejsning være bedre.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Projektet er behandlet efter gældende lovgivning. På baggrund af flere høringssvar bliver transformerstationen flyttet til midten af projektområdet. Se mere om transformerstationens placering i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.16 'Tema: Solcelleparkens indretning'. Kommunal planlægning er som udgangspunkt erstatningsfri regulering. I forbindelse med solcelleanlæg, kan naboer benytte værdisabsordningen som forvaltes af Energistyrelsen. Danmarks Naturfredningsforening har selv givet høringssvar. Se administrationens bemærkninger til høringssvar: 772 og 595 som kan ses i bilag 8. På baggrund af at flere høringssvar har udtrykt at den afskærmende beplantning ikke vil være tilstrækkelig, er lokalplanen blevet ændret, så der nu skal være minimum seks træerækker omkring størstedelen af anlægget som vist i lokalplanens bilag 3. I lokalplansforslaget var der krav om tre supplerende træerækker hvor der i dag er eksisterende beplantning, og seks rækker hvor der ikke er eksisterende beplantning. På baggrund af høringen ændres lokalplan og §25-tilladelsen, så egetræet som er konstateret som rasteområde for dværgflagermus skal bevares. Træer som i dag findes omkring områdets grænser, skal være del af den fremtidige afskærmende beplantning. Den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse forholder sig ikke til nationale grænseværdier og der fremgår ikke et specifikt mål for reduktion af nitratinhold i grundvand i indsatsplanen. Nitratinholdet skal nedbringes så meget som muligt og handler også om forebyggelse. Dette ligger i forlængelse af drikkevandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, som beskriver, at det i hvert enkelt tilfælde skal tilstræbes, at vandkvaliteten er bedst mulig uanset de krav bekendtgørelsen fastsætter. Indsats 1 handler om at udtage landbrugsjord af drift. Administrationen er enig med høringssvarene i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratinhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på borerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad.

		Om 2 år vil solcelleteknikken være bedre og derfor mere bæredygtig. Det foreslås derfor at vente til ny teknik er etableret. Set fra etisk side er det dybt problematisk at bruge solceller som bliver fremstillet i dele af verdenen hvor tvangsarbejde er kendt. Anlæggets placering er ikke valgt med omhu, og det bør flyttes til en bedre placering.		Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægnngen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Omstilling til økologisk landbrug vil ikke stoppe anvendelse af gødning og dermed nitratbelastning på grundvandet under Kildevad. Administrationen er enig med høringssvarene i, at skovrejsning er en god løsning i forhold til beskyttelse af drikkevand. Administrationen så gerne, at der blev rejst skov i området og har også afsøgt mulighederne for det. Det har imidlertid ikke været muligt af økonomiske årsager. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 ’Tema: Vand’, underafsnit 4.6.1 ’Grundvand og nitratbelastning’ samt alternativerne skovrejsning og økologisk landbrug under afsnit 5 ’Rimelige alternativer’. Det bemærkes at høringssvaret er indgivet i maj 2023 og de to år er således gået inden projektet vil blive realiseret. Bornholms Regionskommune har efter miljøvurderingsloven ikke mulighed for at stille vilkår i en tilladelse til projektet efter miljøvurderingslovens � 25 om, hvor og hvordan bestanddele i et projekt er fremstillet. Reguleringen af produkter er varetaget efter anden lovgivning. Administrationen har undersøgt praksis i Miljø- og Fødevareklagenævnet. I en anden solcellesag⁶, hvor arbejdsforhold også var nævnt som et klagepunkt vurderede Miljø- og Fødevareklagenævnet, at en miljøkonsekvensrapport efter miljøvurderingsreglerne kun skal indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges. Det var nævnets opfattelse, at en undersøgelse af arbejdsforholdene ved produktionen af solcellerne ligger ud over, hvad der med rimelighed kan kræves. Se mere om produktionsforhold og arealressourcer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.19 ’Tema: Belastning ved produktion af solceller’. Plan- og projektområdet ved Kildevad er ikke det eneste område på Bornholm, hvor det vil være muligt at anlægge og drive en solcellepark. Bygherres anmodning om planlægning og ansøgning om miljøvurdering har drejet sig om et specifikt areal og Bornholms Regionskommune har derfor ikke haft anledning til, som led i opstart af sagen, at lave en større analyse af egnede placeringer af solcelleparker. Konkret i forhold til placeringen i Kildevad finder Bornholms Regionskommune, at der er tale om et projekt, der både bidrager til grøn omstilling og til beskyttelse af grundvand. Flere høringssvar har foreslået alternative placeringer. En
--	--	--	--	---

⁶ Miljø- og Fødevareklagenævnet (30. oktober 2023), Sag 23/05955: Stadfæstelse af   25-tilladelse til etablering af solenergianlæg i Aabenraa Kommune

		Pengene til Grøn Pulje skal sikres til naturens fordel.		alternativ placering nær transformestationen ved Åsedamsvej, ved Bodelyngsvejen eller langs motorveje og på tage vil ikke kunne bidrage til beskyttelsen af grundvand ved Kildevad. Se mere om rimelige alternativer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 5 'Rimelige alternativer'. Bornholms Regionskommune vil gerne takke for de indkomne forslag til anvendelse af midler i Grøn pulje. Kommunen er ved at udarbejde et administrationsgrundlag for puljen. Opgaven er placeret i Bornholms Regionskommune, Staben, enhed: Udvikling. Denne enhed har modtaget de høringssvar, der er kommet med forslag til Grøn pulje, så de kan tages under overvejelse i arbejdet. Se mere om Grøn pulje i den sammenfattende redegørelse under afsnittet 4.21 'Tema: Grøn pulje'.
599	John og Judith May Gibson	Der er stor fare for værditab for afsenders ejendom, da den har indsigt fra stueetagen til solcelleanlægget.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Kommunal planlægning er som udgangspunkt erstatningsfri regulering. I forbindelse med solcelleanlæg, kan naboer benytte værditabsordningen som forvaltes af Energistyrelsen. Høringssvaret peger også på, at en bestemt ejendom ikke indgik i analysen af visuel kontakt. En vurdering af ejendommen blev indarbejdet i miljøvurderingsrapporten inden den anden høring. Se mere om visuel kontakt i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuel påvirkning', underafsnit 4.11.1 'Mangel i miljøvurderingsrapportens kapitel om landskab og visuelle forhold'.
600	Jenni Federwisch	Afsender spørger om der er kontrakter med projektejer om betaling for skader på lokalbefolkningens helbred. Naboer til en anden solcellepark fortæller at de oplever store støjgener.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Bornholms Regionskommune indgår ikke kontrakter som beskrevet. Projektejer kan indgå kontrakter med andre, men dette er privatretslige dispositioner kommunen ikke må forholde sig til. Det skal dog nævnes, at "Befolkning og menneskers sundhed" er en af de miljøfaktorer Bornholms Regionskommune kan inddrage i en miljøvurdering efter miljøvurderingsloven. Befolkning og menneskers sundhed kan opdeles i en række miljøemner. I forbindelse med afgrænsningen meddelte Bornholms Regionskommune til bygherre at miljøemnerne støj, emissioner fra coating, lys i form af reflektionsgener og rekreative interesser skulle belyses i miljøvurderingsrapporten. Der har i de belyste emner ikke været indikationer af helbredsfare. Solcelleparkens indretning er af stor betydning for hvor meget støj naboerne vil opleve. Transformestationen er den største støjkilde i en solcellepark. På baggrund af høringssvar er transformestationen blevet flyttet ind midt i solcelleparkens område. Med den nye placering ligger transformestationen mere end 300 meter fra nærmeste beboelse. Miljøvurderingen havde i forvejen vist, at en støjgrænse på 45 dB ved nærmeste støjfølsomme område kunne overholdes. Den nye placering af transformestationen ligger længere væk fra støjfølsomme områder end i miljøvurderingens undersøgelse.

		Afsender beder Bornholms Regionskommune om at holde en minimumsafstand til beboelse på mindst 100 meter. Afsender glæder sig over Bornholms ønske om at blive en grøn ø, og lister en række tiltag som kan bidrage, herunder økologisk landbrug, praktisk have, insekt- og sommerfuglepark med mere. Hvordan er strømmen dirigeret? Kommer der nye elledninger over jorden og i så fald hvor og i hvilken højde?		Se mere om støj i den sammenfattende redegørelse, afsnit 4.13 'Tema: Støj'. Der er boliger som får mindre end 100 meter til solcelleanlægget. I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. Rimelige alternativer skal behandles igen i den sammenfattende redegørelse. 'Rimelige' skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence. Administrationen har undersøgt de indkomne forslag og finder ikke, at der er tale om realistiske alternativer, blandt andet fordi økologisk landbrugsproduktion ikke vil stoppe tilførslen af gødning til projektområdet. Se mere om rimelige alternativer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 5 'Rimelige alternativer'. Det fremgik ikke tydeligt i miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, hvordan et højspændingskabel ville blive ført fra solcelleparken til nettilslutningspunktet ved Åsedamsvej. På baggrund af høringssvar blev det indføjet i projektbeskrivelsen i miljøvurderingsrapporten og i projekttilladelsen. Højspændingskablet graves ned og på en del af strækningen udføres det med styret underboring.
616	Medha Sector	Afsender er bekymret for sin udsigt fordi solcellerne kommer lige udenfor haven. I andre kommuner er der et afstandskrav på 200 meter til private haver. I solcelleparken ved Aakirkeby er der nogle steder ingen beplantning og andre steder er den kun en meter høj. Solcellerne i Aakirkeby er 2,5 meter høje, dem der planlægges for er 3,95. Afsender har hørt larm fra anlægget i Aakirkeby 70 meter fra anlægget.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet notat. Bemærkningerne kan ses i det vedlagte bilag 10.	Det indgår i projektet, at der vil blive etableret randbeplantning mellem den omtalte have og solcelleprojektet. Bornholms Regionskommune har ikke retningslinjer om afstandskrav mellem solcelleparker og naboer. Der har været forskel i den beskrevne højde for solcellepanelerne i de forskellige dokumenter første gang de kom i høring. På baggrund af høringssvar bekræftede bygherre, at solcellepanelerne skulle opføres i en højde af 3,2 meter over terræn. Administrationen har konsekvensrettet i alle dokumenter, således at der nu står 3,2 meter over terræn i alle dokumenter. Både bygherre og administration er opmærksomme på, at den afskærmende beplantning ved eksisterende solcelleprojekter på Bornholm endnu ikke har fået den ønskede effekt. Vilklårene i § 25-tilladelsen til Kildevad Solcellepark er skærpet i forhold til tidligere tilladelser til solcelleparker, særligt i form af overvågningsprogram. Der er med vilkår i § 25-tilladelsen fastsat grænseværdier for støj i driftsfasen. Administrationen har på baggrund af redegørelse for støj i miljøvurderingsrapporten ikke en forventning om støj over grænseværdierne fra solcelleparken ved nærmeste nabo. Skulle der alligevel opstå klager over støj, vil Bornholms Regionskommune følge den almindelige praksis

		Der er mange dyr i området, som ikke længere vil kunne færdes frit. Forureningskilder fra solcelleparken er en ukendt faktor, og konsekvenserne for biodiversitet, dyreliv, vand og jord bliver først kendte i fremtiden.		for behandling af klager og har i den proces mulighed for at regulere støj efterfølgende, hvis der mod forventning skulle være mere støj fra anlægget end beregnet. Se mere om overvågningsprogram for beplantning i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.11 'Tema: Landskab og visuelle forhold', underafsnit 4.11.3 'Beplantning'. Se mere om støj i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.13 'Tema: Støj'. Administrationen er enig i, at et hegn omkring solcelleparken vil udgøre en barriere for større dyrearter, som harer og hjortevildt og vil forhindre større dyr i at anvende en sø i projektområdet som drikkested. Administrationen vurderer dog, at der fortsat vil være adgang til søer som drikkesteder rundt om projektområdet, selvom en enkelt sø hegnes inde. Administrationen vurderer også, at der fortsat vil være en ynglelokalitet til traner i projektområdet. Se mere om indhegningens betydning for vildtet og for traner i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.10 'Tema: Natur', underafsnittene 4.10.3 'Spredningsmuligheder og opsætning af hegn' samt 4.10.7 'Traner'. Risiko for forurening af grundvandet er en af de miljøfaktorer, der er undersøgt i miljøvurderingsrapporten og uddybet i bilag 5a og 5b til miljøvurderingsrapporten. Solcelleparken vurderes kun at medføre en lille risiko for forurening af grundvandet samt på sigt at bidrage til en reduktion af nitratinholdet i grundvandet og dermed give en positiv påvirkning på drikkevandsinteresser og grundvand. I forbindelse med en miljøvurdering er første skridt at afklare, hvilke emner, der er risiko for væsentlig miljøpåvirkning på. Det beskrives i et afgrænsningsnotat, hvilke emner den miljøvurderende myndighed mener, skal undersøges i en miljørapport. Bornholms Regionskommune har ikke fundet anledning til at jordbund og jordforurening skal indgå i miljøvurderingsrapporten. Administrationen vurderer ud fra de oplysninger, der indgår i miljøvurderingsrapporten angående PFAS, bly og zink, understøtter vurderingen af, at jordbund og jordforurening ikke skulle have indgået i miljøvurderingen. Se mere om risiko for forurening i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', særligt underafsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Se mere om jord i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.9 'Tema: Jord'
--	--	---	--	--

		Kommunen kunne støtte grundejer med at lægge om til økologisk jordbrug i stedet for at lave solceller. Man kunne i stedet placere solcelleparken på en anden flad mark i Østerlars eller udvide anlægget i Aakirkeby.		I en miljørapport skal den miljøvurderende myndighed undersøge rimelige alternativer. Rimelige alternativer skal behandles igen i den sammenfattende redegørelse. ’Rimelige’ skal forstås som i overensstemmelse med lovgivningen, realistisk (teknisk, praktisk og økonomisk) samt, at det falder inden for den pågældende myndigheds retlige og geografiske kompetence. Administrationen har undersøgt de indkomne forslag og finder ikke, at der er tale om realistiske alternativer. Økologisk landbrugsproduktion vil ikke stoppe tilførslen af gødning til projektområdet. En alternativ placering nær ved Bodelyngsvejen eller et andet sted i Østerlars vil ikke kunne bidrage til beskyttelsen af grundvand ved Kildevad. Se mere om rimelige alternativer i den sammenfattende redegørelse under afsnit 5 ’Rimelige alternativer’. Projektet vil være fuldt lovligt at vedtage, ligesom det vil være fuldt lovligt at afvise det. Lovgivningen er overholdt. Om påvirkningerne er væsentlige i en grad som giver anledning til en afvisning er en politisk afvejning som skal foretages af kommunalbestyrelsen.
--	--	---	--	--

Bilag 7: Oversigt over høringssvar fra andre med bemærkninger fra bygherre og administrationen

Høringssvar fra andre

	Afsender	Resume af høringssvar	Projektejers bemærkninger	Administrationens bemærkninger
758	Jan Jeppesen	Der bliver præsenteret al for meget information til, at det er muligt at sætte sig ind i. Hvorfor kan projektet ikke forankres lokalt blandt Bornholmere, som dem som skal leve ved siden af solcellerne selv har valgt det?	Ingen bemærkning	Det er beklageligt, at borgere, som afsender, finder høringsmaterialet uoverskueligt. Administrationen har i erkendelse af, at det lovpligtige høringsmateriale kan være uoverskueligt for nogen, lavet en oversigt over ændringerne, som er lavet siden sidste høring, og forsøgt at skrive kort og formidlende i følgebrevet. På baggrund af dette høringssvar, gjorde administrationen også opmærksom på, at alle var velkomne til at deltage i høringen uanset, om man havde læst høringsmaterialet. Det er desværre ikke muligt for administrationen, at udvælge hvilke dele af høringsmaterialet, som er relevant og kun fremsende dette. Dokumenterne, som er fremlagt i høringen, er alle dokumenter, som skal fremlægges i fuld længde, med undtagelse af oversigtsdokumentet, som er lavet i et forsøg på, at gøre materialet mere tilgængeligt. Administrationen har endnu ikke modtaget en anmodning om solcelleparker, som er lokalforankret blandt naboer. Administrationen stiller gerne op til dialog og vejledning for borgergrupper, som ønsker en solcellepark på deres arealer. Hvis målsætningen i Bornholms Energistrategi 2040 skal indfris, er der stadig et behov for at arbejde med de projekter, som der bliver anmodet om, hvor der som oftest desværre er naboer, som ikke ønsker en solcellepark som nabo.
764	Jan Jeppesen	Hvis halvdelen af det der rapporteres i videoen (høringssvar 596 i bilag 6) er korrekt er det rystende.	Ingen bemærkning	Bornholms Regionskommune kan ikke genkende det forløb, som er beskrevet i videoen.
590	Henning Nielsen, Østerlars Vandværk	Østerlars Vandværk havde ikke kendskab til det første borgermøde, før modstandere af projektet fortalte om det. Vandværket har ikke haft kontakt til projektejer.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet dokument. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10	Bornholms Regionskommune har, siden indsatsplanen for grundvandsbeskyttelse blev vedtaget i 2011, været i jævnlig kontakt med Østerlars Vandværk om løsningsmuligheder for området ved Kildevad. Mellem 2011 og 2019, hvor grundvandsmyndigheden i Bornholms Regionskommune tog de første skridt til at undersøge, om en solcellepark kunne være en mulighed, har Østerlars Vandværk haft muligheden for selv at forhandle en aftale. Det er Bornholms Regionskommunes indtryk, at det ikke var muligt at finde en økonomisk realistisk mulighed mellem lodsejer og vandværk, hvorfor kommunen begyndte at afsøge solceller som mulighed. Det er korrekt, at Bornholms Regionskommune kontaktede to solcellefirmaer, før lodsejer og vandværk blev præsenteret for muligheden. Formålet med den første kontakt var at afsøge, om det overhovedet kunne være relevant med solceller, før lodsejer og vandværk blev præsenteret for muligheden. Kort efter den første kontakt med de to solcellefirmaer blev Østerlars Vandværk oplyst om muligheden og stillede sig i starten positivt. Østerlars Vandværk blev ikke inviteret til det tidlige møde den 2. juli 2020. Bornholms Regionskommune har dog sidenhen deltaget i møde med Østerlars Vandværks bestyrelse og forklaret situationen og mulighederne. Østerlars Vandværk stillede sig i starten positivt men ønskede sidenhen en mere neutral rolle i sagen. Østerlars Vandværk har under

		Østerlars Vandværk er blevet genfortalt, at der på borgermødet var vildledende oplysninger og overtrædelse af regler og er på den baggrund blevet skeptiske overfor projektet. Hvad sker der, hvis der kommer skadelige stoffer fra solcellerne? Hvis vandværkets boringer skal lukke, vil det have store omkostninger. Hvem skal betale det? Er der en garanti for at vandværkets omkostninger bliver dækket, og hvem stiller den garanti?		hele forløbet modtaget alle høringer direkte, og er også på denne måde blevet inddraget i processen. Det har indgået i høringssvar i flere sagsbehandlingstrin, at administrationen i Bornholms Regionskommune har fremlagt misvisende, forældede eller fordrejede tal for grundvand. Administrationen har kun videregivet korrekte oplysninger og har til hver offentlig høring og hver politisk behandling fremlagt nyeste måledata. Administrationen kan heller ikke genkende billedet af, at der skulle være overtrådt regler i forbindelse med borgermødet. Risiko for forurening af grundvandet er en af de miljøfaktorer, der er undersøgt i miljøvurderingsrapporten og uddybet i bilag 5a og 5b til miljøvurderingsrapporten. Solcelleparken vurderes kun at medføre en lille risiko for forurening af grundvandet samt på sigt at bidrage til en reduktion af nitratinholdet i grundvandet og dermed give en positiv påvirkning på drikkevandsinteresser og grundvand. I forbindelse med en miljøvurdering er første skridt at afklare, hvilke emner, der er risiko for væsentlig miljøpåvirkning på. Det beskrives i et afgrænsningsnotat, hvilke emner, den miljøvurderende myndighed mener, skal undersøges i en miljørapport. Bornholms Regionskommune har ikke fundet anledning til at jordbund og jordforurening skal indgå i miljøvurderingsrapporten. Administrationen vurderer ud fra de oplysninger, der indgår i miljøvurderingsrapporten angående PFAS, bly og zink, understøtter vurderingen af, at jordbund og jordforurening ikke skulle have indgået i miljøvurderingen. Hvis der skulle opstå en situation med forurening fra solcelleparken i grundvandet, må det anses for en miljøskade efter miljøskadelovens § 8¹. Det fremgår af miljøbeskyttelseslovens § 73b, stk. 1 og 2, at den ansvarlige for en miljøskade er den, der driver eller kontrollerer den erhvervsmæssige aktivitet. Hvis der foreligger en miljøskade, skal tilsynsmyndigheden træffe afgørelse om, at miljøskaden skal behandles efter miljøskadeloven, jf. miljøskadelovens § 73f. Bornholms Regionskommune er tilsynsmyndighed for solcelleparker efter miljøvurderingslovens § 46, jf. § 17 og bilag 2, punkt 3a. Efter afgørelse om at en miljøskade skal behandles efter miljøskadeloven overgår behandling af sagen herefter til Miljøministeriet, jf. § 73h, som kan træffe afgørelse om hvilke tiltag, der skal gennemføres, herunder oprydning, retablering med videre. Se mere om risiko for forurening og regler om miljøskade i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', særligt underafsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'.
773	Henning Nielsen, Østerlars Vandværk	Afsender beskriver først den historik Østerlars Vandværk har oplevet i forbindelse med processen omkring solcelleanlægget. Vandværket er forundrede og bekymrede over ikke at være blevet inddraget.		Administrationen henviser til ovenstående beskrivelse af inddragelse af Østerlars Vandværk.

¹ LBKG nr. 923 af 18/06/2024: Lovbekendtgørelse om undersøgelse, forebyggelse og afhjælpning af miljøskader.

		Vandværkets bestyrelse er bekymrede over, at solcelleparken placeres 50-100 meter fra deres boringer og i deres indvindingsområde. Undergrunden i området er helt speciel. Der skal bankes 15.000 støttepæle i jorden, og ledninger skal nedgraves. Projektet medfører en stor risiko for, at vandet, i de lag vandværket henter vand fra, bliver forurenede med nitrat og andre stoffer, som er bundet i jorden i dag, samt fra stoffer i coating på kabler.	EE er som udgangspunkt ikke enig i, at etablering af en solcellepark uden anvendelse af hverken gødning eller bekæmpelsesmidler vil øge risikoen for grundvandsforurening. Anlægget omfatter ikke nedgravede elementer, der afgiver stoffer, der kan true grundvandsressourcen. Regnvand, der falder på jordoverfladen, vil enten afstrømme via overfladen eller sive ned gennem jorden. Ved nedsivning vil f.eks. nitrat fra de øvrige jordlag kunne ledes med det nedsivende vand. Dette forhold ændrer etablering af anlægget ikke på. Der vil ikke blive foretaget afgravninger og terrænreguleringer i området generelt. Der vil blive tilført rent grus som bærelag på adgangsvejen. Ved etablering af transformatorstation vil der være behov for planering af terræn i et begrænset område, før den vandtætte spildbakke under bygningen placeres. Ved selve etableringen forventes stål-pæle højst at skulle bankes 1,5-2 meter ned. Etableringen medfører ikke åbne uafdækkede huller, hvor vand vil kunne nedsive, og vurderes ikke at kunne medføre øget risiko for forurening af grundvandet. Når anlægget tages ud af drift, sikrer European Energy, at der sker opfyldning af huller med ren jord og jordbehandling, så området efterfølgende vil kunne overgå til ny arealanvendelse, eksempelvis landbrug.	Udover det til ovenstående høringssvar nævnte om risiko for forurening af grundvand og jord kan nævnes, at det vand, der siver ned til grundvandsmagasinet ved Kildevad, stammer fra områder, hvor grundvandsmagasinet kun er overlejret af et tyndt eller ubetydeligt lerlag. Der er lerlag over selve boringerne, men der er netop ikke lerlag, der hvor vandet trænger ned gennem jorden til grundvandsmagasinet. Vandet i grundvandsmagasinet bliver kun filtreret igennem sandlag, hvilket betyder, at bakterier bliver fjernet, men at nitrat og ilt ikke gør. Det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvar, at der kun vil blive foretaget planering af terræn ved transformerstationen, for at kunne etablere spildbakke. Der vil generelt ikke foregå afgravninger, og kabler vil blive lagt i smalle render, der lukkes hurtigt igen. Bygherre beskriver også, at pæle til solcellepanelerne skal nedbringes i 1,5-2 meters dybde, og at der ikke vil være åbne huller i forbindelse med pælene i solcelleparkens driftsfase. Administrationen finder på denne baggrund ikke, at arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord kan medføre en øget risiko for forurening af grundvandet. Administrationen bemærker yderligere, at tilførsel af nitrat til projektområdet vil stoppe. Dette medfører en reduktion i risiko for forurening med nitrat, også selvom der gennemføres arbejder i de øverste 1,5-2 meter jord. Se mere om filterlag i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.2 'Risiko for grundvandsforurening ved etablering af solcellepark'. Administrationen er enig med høringssvaret i, at der kan ses fald i indhold af nitrat i det oppumpede grundvand ved Kildevad hen over årene, samt at faldene kan kædes sammen med begivenheder i lokalområdet, som har begrænset nitratkilderne. Det nyeste fald i nitratindhold er sket i forbindelse med braklægning af arealer indenfor de boringsnære beskyttelsesområder helt tæt på boringerne. Dette tager administrationen som et klart bevis på, at det er et effektivt virkemiddel at tage landbrugsjord ud af drift i indsatsområdet ved Kildevad. Bornholms Regionskommunes forpligtelser slutter ikke med braklægningen på ca. 4,9 ha til beskyttelse i de boringsnære beskyttelsesområder. Kommunen skal realisere den gældende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, hvilket betyder, at der skal gennemføres initiativer på alle indsatsområdets 55,8 ha. Se mere om grundvand og nitrat i den sammenfattende redegørelse under afsnit 4.6 'Tema: Vand', underafsnit 4.6.1 'Grundvand og nitratbelastning'. Projektet vil være fuldt lovligt at vedtage, ligesom det vil være fuldt lovligt at afvise det. Lovgivningen er overholdt. Om påvirkningerne er væsentlige i en grad, som giver anledning til
		Det er en fejlagtig begrundelse, at solcelleparken placeres i området for at mindske nitrat i drikkevandet. Nitratindholdet i drikkevandet er faldende.		
		Vandværket ønsker, at det bliver oplyst, om det beskrevne kan stoppe beslutningen om etablering af solcelleparken.		

		Vandværket forlanger, at blive holdt skadesløse af Bornholms Regionskommune i tilfælde af forurening af boringerne ved Kildevad med skriftlig garanti.	I forhold til ansvar, skal det understreges, at European Energy naturligvis er ansvarlige for de dokumenterede konsekvenser, som anlæg og drift af anlægget medfører.	en afvisning er en politisk afvejning, som skal foretages af kommunalbestyrelsen. Administrationen henviser til ovenstående beskrivelse af reglerne for miljøskade.
593	Finn Hansen	Afsender beskriver, hvordan området historisk er formet/blevet dannet i senglacial tid, og at første gang Kildevad omtales i skriftlige kilder, er i 1569, og hvordan man i 1900-tallet fjernede sten fra markarealerne og smed dem på de historiske stengærder og gravrøser. Solcelleprojektet giver anledning til natur- og kulturgenopretning på arealerne. De hensmidte marksten kunne fjernes. Løvfrøen havde i middelalderen optimale forhold på Bornholm. Bornholms Amt besluttede i 1985 at restaurere vandløb, genoprette overdrev og restaurere løvfrødamme. § 3-søen i området er anlagt til dette i 1992, søen er ikke blevet passet efter aftalen, og er stadig ikke egnet som levested for løvfrøer. Søen bør i fremtiden blive rensset op, og den skyggegivende vegetation bør fældes. De omkringliggende arealer bør afgræsses. Rydning af markerne for sten de seneste 75-100 år har gjort, at enhver form for overdrevsnatur er fjernet på det areal, man planlægger at etablere solcelleparken på. Solcelleparken kan laves og understøtte den mistede flora og fauna ved en hensigtsmæssig natur- og kulturgenopretning. Til dette foreslås A-E a) Byggefeltet B til transformerstation bør lægges ved Dalegård b) De kulturhistorisk vigtige stengærder bør renses for hensmidte marksten c) De kulturhistorisk fredede røser bør renses for hensmidte sten d) Den naturhistorisk vigtige dam, bør renses for alle hensmidte sten. Al trævækst skal ryddes og vandet frigøres for al vegetation og renses op. e) Den gravede løvfrødam i engen bør renses op efter fældning af al kantvegetation	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet dokument. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10	Bornholms Regionskommune vil gerne takke for de indkomne forslag til anvendelse af midler i Grøn pulje. Kommunen er ved at udarbejde et administrationsgrundlag for puljen. Opgaven er placeret i Bornholms Regionskommune, Staben, enhed: Udvikling. Denne enhed har modtaget de høringssvar, der er kommet med forslag til Grøn pulje, så de kan tages under overvejelse i arbejdet. Se mere om Grøn pulje i den sammenfattende redegørelse under afsnittet 4.21 'Tema: Grøn pulje'.
772	Danmarks Naturfredningsforening Bornholm	Afsender gør indsigelse mod lokalplanens bestemmelse om, at der skal opsættes hegn om området, af den type som beskrives. Afsender foreslår i stedet elførende trådhegn eller hegn hævet 30 cm over terræn. Afsender foreslår, at såfremt man opsætter hegn, at der så laves en korridor gennem anlægget, så vilde dyr kan passere.	European Energy så som udgangspunkt gerne, at der var fuld bevægelighed for dyrevildt på tværs af arealerne. Ud fra et forretningsperspektiv er det dog ikke muligt at opføre anlægget uden hegn - ej heller omkring mindre dele af anlægget. Hegnet opføres af hensyn til personsikkerhed, tyveri og eventuel beskadigelse af anlægget. Et solcelleanlæg er et teknisk anlæg, som opføres med strømførende dele, der kan udgøre en potentiel sikkerhedsrisiko for personer, som ikke er vant til at færdes i et teknisk anlæg. Alene autoriseret personel er tilladt adgang i vores VE anlæg og alene med autoriseret sikkerhedsudstyr. Desuden vil et anlæg uden hegn i forhold til forsikring kræve fast kameraovervågning på høje pæle over hele parken m. 24/7 vagtværn, med max 30. min udrykningstid. EE vurderer derfor, at hegning er nødvendig. EE er indstillet på i videst muligt omfang at anvende hegnstyper, der tillader vilde dyr at passere. Ud over det ovennævnte sikkerhedshensyn, skal hegnet tillige sikre, at græssende lam ikke kan passere det.	En lokalplan indeholder ikke handlepligt. Det vil sige, at lokalplanen ikke kræver, at der opsættes et hegn. Lokalplanen giver mulighed for, at der må opsættes hegn, men at dette maksimalt må være to meter højt og skal stå på indersiden af den afskærmende beplantning. Det fremgår af bygherres bemærkninger til høringssvarene, at et sikkerhedshegn er nødvendigt, og at dette samtidig skal kunne holde eventuelt dyrehold inde. Bornholms Regionskommune vurderer ikke, at der er grundlag for at stille vilkår til hegnstypen henset til kommunens vurdering af, at projektet kan gennemføres som beskrevet uden væsentlig negativ påvirkning på spredningsmulighederne. Bornholms Regionskommune er positivt indstillet overfor bygherres vilje til at finde en løsning angående hegnet, der øger spredningsmulighederne. Lokalplanen fastsætter som nævnt en bestemmelse om, at hegnet må være op til 2 meter højt, at det skal være trådhegn, og at det skal stå på indersiden af den skærmende beplantning. Tilladelsen til Kildevad Solcellepark fastsætter ikke vilkår til hegnet. Det vurderes umiddelbart, at flere af de i høringssvaret foreslåede løsninger vil kunne gennemføres uden ændringer i kommuneplantillæg, lokalplan eller

			I plangrundlaget er hegning beskrevet således: ”Der skal etableres hegn omkring solcelleanlægget. Hegn skal udformes som trådhegn med en maks. højde på 2 m. Hegnet skal placeres på indersiden af den afskærmende beplantning.” Dette er i miljøkonsekvensrapporten suppleret med følgende beskrivelse: ”Den planlagte vildtheegnstype har en højde på 2 meter, en maskebredde på 15 cm og er kendetegnet ved, at maskestørrelsen stiger fra lille (5 cm) mod stor (22,5 cm) fra bund til top. Hegnet er i princippet hare- og hjortetæt.” EE er indstillet på i dialog med DN at drøfte mulighederne for hegnstyper, der optimerer den vilde faunas passagemuligheder, samtidig med at de sikkerhedsmæssige krav opfyldes, og der ikke er risiko for, at lam eller får kan passere hegnet indefra.	tilladelse til projekt. Bornholms Regionskommune vil dog anbefale bygherre at tage kontakt og forklare eventuelle ændringer til hegnet, inden opsætning gennemføres.
595	Danmarks Naturfredningsforening Bornholm	Afsender gør indsigelse mod, at der skal opsættes hegn om området, af den type som beskrives. Afsender foreslår i stedet elførende trådhegn eller hegn hævet 30 cm over terræn.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet dokument. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10	Samme som ovenfor.
619	European Energy A/S	Afsender er projekter, som fremsender dokumentation i forhold til risiko for forekomster af PFAS i solcelleparkens kabler samt nye visualiseringer.	Høringssvaret er fra projekter.	Administrationen har indarbejdet de fremsendte dokumenter i miljøvurderingsrapporten, så de indgik i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse.

Bilag 8: Oversigt over høringssvar fra berørte myndigheder med bemærkninger fra bygherre og administrationen

Høringssvar fra berørte myndigheder

		Resume af høringssvar	Projektejers bemærkninger	Administrationens bemærkninger
761	Miljøstyrelsen - Arter og Naturbeskyttelse	Høringssvar fra berørt myndighed, som har noteret sig, at der i plan- og projektområdet er et potentielt egnet flagermusetræ. Flagermus er bilag IV-arter. Høringssvaret påpeger, at der skal foretages lytninger efter flagermus både sommer og sensommer, for at kunne afvise, at et område fungerer som levested. Miljøvurderingsrapporten indeholder kun to lytninger fra sommersæsonen. Hvis det ikke er muligt at foretage flere lytninger og afvise tilstedeværelsen af flagermus, skal man efter forsigtighedsprincippet anvende nødvendige afværgeforanstaltninger. Ved fældning af træer, som kan være levested for flagermus, betyder det veteranisering af to træer og yderligere sikring mod fældning af et tredje træ. Berørt myndighed har også noteret sig, at der tidligere er registreret løvfrø og latterfrø i det nærliggende område, samt at plan- og projektområdet er vurderet ikke egnet for padder. Løvfrø er en bilag IV-art. For at kunne afvise tilstedeværelsen af padder, skal der foretages nutidige undersøgelser af forekomsten af padder. Hvis det ikke er muligt at foretage flere undersøgelser og afvise tilstedeværelsen af padder, skal man efter forsigtighedsprincippet vurdere, om anlægs- eller driftsfase kan påvirke padderne og anvende nødvendige afværgeforanstaltninger. I undersøgelser eller vurdering skal paddernes mulige vandringsruter indgå. Bliver det nødvendigt at flytte padder, kræver det en dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen¹ og det skal fremgå af miljøvurderingsrapporten. Høringssvaret påpeger også, at vurdering af påvirkning på bilag IV-arter skal fremgå af planforslagernes redegørelser. Berørt myndighed har yderligere noteret sig, at der er ynglende traner i plan- og projektområdet. Traner er en bilag I-fugl. Berørt myndighed anbefaler brug af afværgeforanstaltninger, hvis det ikke kan afvises, at anlægsarbejdet kan forstyrre arten i en sådan grad, at den helt fordrives fra området under yngleperioden. Traner er forholdsvis stedtro. Grundet klimaforandringer kan traner ankomme til ynglelokaliteter allerede i januar og nogle tranepar forlader kun ynglelokaliteten i få måneder eller forbliver ved eller nær ynglelokaliteten vinteren over. I vurderingen af behovet for brug af afværgeforanstaltninger kan indgå parametre som afstand mellem projekt og ynglelokalitet, tidspunkt for anlægsarbejde tæt på ynglelokaliteten set i forhold til tranernes ynglesæson, samt adgang mellem fourageringsområder og ynglelokalitet til fods af hensyn til tranekyllinger.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Det er korrekt, at miljøvurderingsrapporten, første gang den kom i høring, ikke indeholdt en undersøgelse af flagermus i sensommeren ved det potentielt egnede flagermusetræ eller nutidige undersøgelser af tilstedeværelsen af løvfrø og latterfrø i og omkring plan- og projektområdet. Det fremgik af miljøvurderingsrapporten, at der var et ynglende tranepar i søen inde i projektområdet. Det fremgik også, at anlægsarbejdet skulle gennemføres i vinterhalvåret og overlappe med perioden, hvor tranerne vender tilbage til lokaliteten for at yngle. Det fremgik, at forstyrrelser fra anlægsarbejdet kunne medføre, at tranerne ville fravælge ynglelokaliteten det år, der er anlægsarbejde i gang. På baggrund af høringssvar til den første høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse blev der indsamlet nye data, herunder en undersøgelse af flagermus i sensommeren omkring det solitære egetræ og en undersøgelse af tilstedeværelsen af padder. Undersøgelsen for flagermus blev udført som en sensommerlytning og viste, at der var flagermus af arten dværgflagermus, der anvendte træet til sommerkvarter. Undersøgelsen for padder viste, at der ikke var padder i den sø, der er beliggende i projektområdet. Miljøvurderingsrapportens beskrivelse og vurdering af vandringer for padder blev samtidig udbygget blandt andet på baggrund af dataindsamlingen. I forhold til traner blev der indarbejdet en afværgeforanstaltning i anlægsfasen i form af, at anlægsarbejder i nærheden af den omhandlede sø ikke må foregå i tranernes ynglesæson. Tiltaget er indarbejdet som et vilkår i § 25-tilladelsen. Bornholms Regionskommune har ved formulering af vilkåret vurderet, at afstand mellem sø og anlægsarbejde indenfor tranernes yngleperiode skal være minimum 300 meter. Miljøvurderingsrapportens beskrivelse og vurdering af påvirkninger på traner i driftsfasen blev samtidig udbygget med en vurdering af, at det vil være muligt for traneparret at opfostre tranekyllinger i projektområdet samt påvirkning fra dyrehold eller mekanisk vedligehold. Bornholms Regionskommune gennemførte en ny høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse til projektet, som indeholdt alle disse opdateringer. Bornholms Regionskommune anmodede i forbindelse med høringen specifikt den berørte myndighed om vejledning vedrørende fastsættelse af afstand mellem anlægsarbejder og ynglelokaliteter for traner i yngleperioden.

¹ BKG nr. 521 af 25/03/2021: Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt

		Miljøvurderingen bør i øvrigt også indeholde en vurdering af solcelleparkens påvirkning på tranerne i driftsfasen, herunder også påvirkning fra eventuelt græssende dyrehold eller anden vedligehold af arealet.		Berørt myndighed afgav også høringssvar i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Se høringssvar 768, 797 og 799.
762	Miljøstyrelsen - Arter og Naturbeskyttelse	Høringssvaret er en genfremsendelse af høringssvar 761.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Høringssvaret er en genfremsendelse af høringssvar 761.
763	Miljøstyrelsen - Vandforsyning	Høringssvar fra berørt myndighed som fører tilsyn med de nationale grundvandsinteresser i kommuneplanlægningen. Der spørges ind til, om transformerstationer er inddraget i vurderingen af faren for forurening af grundvand. Der foreslås to forskellige løsningsforslag som kan bruges for at undgå en statslig indsigelse. Herunder at det kan indskrives i kommuneplantillægget, at transformerstationer ikke må placeres inden for BNBO-områder.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Administrationen har på baggrund af indsigelsen ændret kommuneplantillæggets redegørelsesdel, så den følger Miljøstyrelsens første løsningsforslag. Lokalplanen indeholdt allerede bestemmelser som forhindrede transformerstationer inden for BNBO-områder. Ændringen har således ikke betydning for projektet.
797	Miljøstyrelsen - Arter og Naturbeskyttelse	Høringssvar fra berørt myndighed, som indsender svar på forespørgsel fra Bornholms Regionskommune vedrørende traner. Spørgsmålet handler om hvilke afstandskrav, det kan være relevant at fastsætte i forhold til anlægsarbejde indenfor tranernes yngletid. Høringssvaret kan ikke give et konkret svar. Høringssvaret henviser til en rapport om artsbeskyttelsen for fugle i forbindelse med vindmøller, som måske kan anvendes. Høringssvaret nævner også, at Miljø- og Fødevareklagenævnet har taget stilling til traner i forbindelse med projekter om vedvarende energi.	Projektets mulige effekt på tranerne er vurderet i miljøkonsekvensrapporten. Her konkluderes, at projektet hverken i anlægs- eller driftsfasen vil medføre: - Forsætligt drab på individer, - Forsætlige forstyrrelser af arten i yngleperioden, eller - At artens levesteder forringes, så det påvirker arten på bestandsniveau. Projektet ses således ikke at påvirke traner i et omfang, der er i strid med den nævnte lovgivning og nævnspraksis.	Administrationen har læst i den foreslåede rapport om artsbeskyttelsen for fugle i forbindelse med vindmøller samt undersøgt Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis. Det er ikke lykkedes at finde vurderinger specifikt af, hvad der kan betragtes som en rimelig afstand mellem anlægsaktiviteter og ynglelokaliteter for traner i anlægsperioden eller hvad der kan lægges til grund i en vurdering for et konkret projekt. Administrationen fastholder på denne baggrund at tage udgangspunkt i Naturbasens ² beskrivelse af tranen og dennes levevis. Her frarådes menneskelig aktivitet indenfor 300 meter fra ynglelokaliteten. Dette krav til afstand er indarbejdet i vilkår angående anlægsarbejder og tranens yngleperiode.
768	Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø	Styrelsen gør opmærksom på at de ikke har nye bemærkninger siden den første høring.	Ingen bemærkninger	Ingen bemærkninger. Administrationen henviser til de tiltag der er beskrevet i bemærkninger til høringssvar 761.
799	Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø	Styrelsen gør opmærksom på at de ikke har nye bemærkninger siden den første høring.	Ingen bemærkninger	Ingen bemærkninger. Administrationen henviser til de tiltag der er beskrevet i bemærkninger til høringssvar 761.
801	Plan- og Landdistriktsstyrelsen	Styrelsen gør på vegne af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø indsigelse mod kommuneplantillægget, da det er imod den nationale interesse om at understøtte skovlovens formål, idet kommuneplantillægget ikke forholder sig til den grønne treparts aftale fra 2024.	Ingen bemærkning	Plan- og Landdistriktsstyrelsen har trukket indsigelsen tilbage. Administrationen har været i dialog med Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV). På baggrund af dialogen, har administrationen tilføjet tekst til redegørelsesdelen, som beskriver, at kommuneplantillægget ikke bidrager til grøn trepart, men heller ikke forhindrer kommunens arbejde om, at Bornholm skal bidrage til den grønne trepart. SGAV har set redegørelsen som er tilføjet til kommuneplantillægget og bedt Plan- og Landdistriktsstyrelsen om at trække indsigelsen tilbage.
627	Bornholms Museum	Høringssvar fra berørt myndighed, som ønsker at lokalplanens afsnit præciseres så det bliver tydeligere at Bornholms Museum inddrages efter reglerne i museumslovens kapitel 8. Berørt myndighed opfordrer også til brug af jernplader for at eliminere risikoen for destruktion af arkæologifund i jorden. Berørt myndighed finder, at det er aktuelt med en større forundersøgelse, som bygherre skal dække udgifter til. Der er i	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projektejer sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Lokalplanen er på baggrund af høringssvaret blevet ændret som foreslået af Bornholms Museum. Der er yderligere indarbejdet vilkår om brug af køreplader i forbindelse med anlæg af transformerstation i § 25-tilladelsen. Bygherre er opmærksom på behovet for en forundersøgelse og det fremgår af miljøvurderingsrapporten, at projektet ikke vil blive igangsat før der er udført forundersøgelse.

² Naturbasen, Danmarks Nationale Artsportal, <https://www.naturbasen.dk/art/239/trane>, besøgt 18. september 2024.

		plan- og projektområdet kendskab til to bopladsområder samt en mulig gravhøj.		
557	Bornholms Regionskommune - Spildevandsmyndighed	Høringssvar fra berørt myndighed, som gør opmærksom på, at planområdet ligger udenfor kloakopland i Bornholms Regionskommunes spildevandsplan. Høringssvaret finder, at teksten i redegørelsen til lokalplanen bør blive opdateret. Eventuelle løsninger til håndtering af spildevand samt tag- og overfladevand fra planområdet kræver tilladelse fra spildevandsmyndigheden inden etablering.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Administrationen har på baggrund af høringssvaret præciseret redegørelsesdelen i lokalplan nr. 131, så det fremgår, at planområdet ligger udenfor kloakopland. Den berørte myndighed stiller direkte spørgsmål om behov for tilladelse fra spildevandsmyndigheden i den anden høring af planforslag, miljøvurderingsrapport og udkast til tilladelse. Der er ikke behov for en tilladelse. Se også bemærkninger til høringssvar: 798.
798	Bornholms Regionskommune - Spildevandsmyndighed	Høringssvar fra berørt myndighed, som gør opmærksom på at høringmaterialet ikke indeholder information omkring afledning af vand. Hvis projektet skal aflede vand, skal der ansøges hurtigst muligt	I forhold til overfladevand, vil der ikke ske nogen form for aktiv nedsivning, afledning eller lignende. Regnvand, der falder på paneler og småbygninger drypper passivt af og den passive nedsivning af regnvand efter projektet vil således ske på samme vis som før projektets gennemførelse. Dog med den ene positive forskel, at området ikke tilføres gødning eller kemiske bekæmpelsesmidler. Anlægsarbejderne vil ikke medføre behov for grundvandssænkning, så heller ikke her skal der påregnes myndighedsbehandling i forhold til udledning eller lignende.	Administrationen har fremlagt bygherres bemærkninger for spildevandsmyndigheden. Ud fra bygherres bemærkninger kan det konstateres, at der i projektet ikke skal være en samlet afledning af regnvand, og at der ikke er tale om en særligt forurenende foranstaltning. Der er derfor ikke behov for tilladelse fra spildevandsmyndigheden.
759	Bornholms Regionskommune - Vandløbsmyndighed	Høringssvar fra berørt myndighed, som gør opmærksom på, at et afsnit i § 25-tilladelsen, som vedrører vandrammedirektivet, mangler nogle oplysninger.	Høringssvaret indkom under første høringsperiode i 2023. Under første høringsperiode gav projekter sine bemærkninger i et opsummeret og samlet. Bemærkningerne kan se i det vedlagte bilag 10.	Administrationen er enig med den berørte myndighed i, at der er grund til at uddybe teksten om vandrammedirektivet i § 25-tilladelsen. Projektet skal dog ikke have udledningstilladelse, som forklaret til høringssvar fra spildevandsmyndigheden, høringssvar: 798. Administrationen har oplyst den berørte myndighed om dette forhold. På den baggrund har administrationen afstemt en ny og uddybende formulering om vandrammedirektivet med den berørte myndighed. Denne er sat ind i § 25-tilladelsen.
800	Bornholms Regionskommune – Myndighed for miljøgodkendelse/miljøtilsyn	Høringssvar fra berørt myndighed, som ikke har bemærkninger	Ingen bemærkninger	Ingen bemærkninger
802	Bornholms Regionskommune - Vej-myndighed	Høringssvar fra berørt myndighed, som ikke har bemærkninger	Ingen bemærkninger	Ingen bemærkninger
811	Bornholms Regionskommune – Myndighed for landskab og fredninger	Høringssvar fra berørt myndighed, som ikke har bemærkninger	Ingen bemærkninger	Ingen bemærkninger